

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

büyük dünya klasikleri

FYODOR MİHAYLOVİÇ

DOSTOYEVSKİ EZİLENLER

Türkçesi

NESRİN ALTINOVA

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantery.org>

Fyodor Mihayloviç Dostoyevski, eski bir ordu doktorunun ikinci oğlu olarak 1821'de Moskova'da dünyaya geldi. Çocukluğunda, evde ve özel bir okulda eğitim gördü. Dostoyevski'nin babası, oldukça katı ve hoşgörüsüzken, annesi son derece yumuşak ve korumacıydı. Bu karşılık, ileride Dostoyevski'nin eserlerinin ana motiflerini oluşturacaktı. 1837'de, annesinin ölümünden kısa bir süre sonra, Ordu Mühendislik Okulu'na başla- yacağı St. Petersburg'a gönderildi. 1939 yılında babasını kaybetti. Dostoyevski Mühendis- lik Okulundan mezun olmasına rağmen, kariyerine edebiyat alanında devam etmeyi seçti. İlk basılan eseri, 1844'te, yayınlanan Balzac'ın *Eugénie Grandet* eserinin çevirisi oldu. İki yıl sonra, yoksul halkın yaşamından etkilenerek yazdığı ilk romanı, *İnsancıklar* yayınlan- dı ve edebiyat çevrelerinde büyük ilgiyle karşılandı. Ancak bundan sonra yayınlanan ki- tapları, *Öteki* (1846), *Ev Sahibesi* (1847) ve *Beyaz Geceler* (1848) aynı başarıyı sağlaya- madı. 1849'da Çar I. Nikola yönetimine karşı faaliyetlerde bulunduğu iddiasıyla tutuk- landı ve ölüm cezasına çarptırıldı. Kurşuna dizilmek üzereyken, diğer sekiz tutuklu arka- daşı ile birlikte affedildi ve on yıl hapse mahkûm edildi. Daha sonra cezası beş yıla indi- rildi ve beş yıl Sibirya'da bir inzibat alayında askerlik yaptı. Sürgün yıllarında başlayan sa- ra nöbetlerine ancak evliliğinden kısa bir süre önce tanı koyulabildi. 1857'de Marya Dimitriyevna İsayeva ile mutsuz bir evlilik yaptı. 1859 yılında serbest kalıp Petersburg'a döndükten sonra, *Amcamın Rüyası* (1859), *Stepançikovo Köyü* (1859) ve *Ölümler Evin- den Anılar* (1860) kitaplarını yazdı. Erkek kardeşiyle birlikte siyasal ve yazınsal bir dergi kurdu. Dostoyevski'nin ilk uzun romanı *Ezilenler* (1861), bu dergide yayınlandı. 1862'de hayalini kurduğu Avrupa seyahatini gerçekleştirdi. 1863'te yayınlanan bir yazı nedeniyle dergisi kapatılınca, yeniden mali krize sürüklendi. Maddi sıkıntılardan kurtulma umu- duyla kumar oynamaya başladı ve maddi açıdan daha da darlığa düştü. 1864'te erkek kardeşiyle birlikte yeni bir dergi çıkardı ve *Yeralından Notlar* (1864)'ı burada yayınlama- ya başladı. Aynı yıl karısını ve ağabeyini kaybetti. Dostoyevski, bu dönemde, *Suç ve Ceza* (1866), *Kumarbaz* (1867), *Budala* (1868), *Ecinniler* (1872), *Delikanlı* (1875) gibi başyapıtlarını yazdı. İkinci evliliğini, 1867'de, Anna Grigoriyevna Snitkina ile yaptı. Bu evlilikten doğan kızı üç aylıkken ölünce derin bir sarsıntı yaşadı. 1878'de yazmaya başla- dığı, Freud tarafından da tüm zamanların en büyük sanatsal başarıları arasında gösterilen *Karamazov Kardeşler*'in son kısmını yayıncısına gönderdikten kısa bir süre sonra, 9 Şubat 1881'de vefat etti. Cenaze törenine on binlerce kişi katıldı.

İmge'deki Eserleri:

- *Suç ve Ceza* (İmge Kitabevi Yayınları, 2013, 2015)
- *Ebedi Koca* (İmge Kitabevi Yayınları, 2016)
- *Kumarbaz* (İmge Kitabevi Yayınları, 2018)
- *Ezilenler* (İmge Kitabevi Yayınları, 2018)
- *Ölümler Evinde Anılar* (Yakında)
- *Karamazov Kardeşler* - 2 Cilt (Yakında)

Nesrin Altınova, 10 Ekim 1920'de İstanbul'da doğdu. İlkokulu Sainte-Jeanne d'Arc Fransız Okulu'nda, ortaokul ve liseyi de Notre Dame de Sion Fransız Kız Lisesi'nde tamamladı. 1941-43 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Fizik Bölümü'nde yüksek öğrenim gördü. 1943 yılında evlenerek yarım bıraktığı yüksek öğrenimini bu kez 1963-68 yıllarında yine İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransız Filolojisi'nde sürdürdü. 1968 Mayıs'ında, üniversitedeki profesörlerinin de yönlendirmesiyle, Victor Hugo'nun *Sefiller* adlı romanıyla çevirmenliğe başladı. Kırk yıla yakın süren bu uzun soluklu çevirmenlik yaşamında Fransız ve Rus edebiyatının temel direkleri sayılan Hugo, Balzac, Zola, Tolstoy ve Dostoyevski gibi yazarların elliye yakın kitabını, bu yazarların ruhunu hoşnut edecek kıvam ve ustalıkta çevirerek Türkçeye kazandırdı. Ayrıca, 1968-70 yıllarında *Meydan-Larousse*'ta da çevirmen olarak görev aldı. 1993 yılında, çevirileri nedeniyle, Fransa Milli Eğitim Bakanlığınca "Palms Académiques" şövalyelik nişanı ve yine aynı yıl Fransa Kültür Bakanlığınca "Arts et Lettres" şövalyelik nişanıyla ödüllendirildi. 9 Kasım 2011'de İstanbul'da hayata veda etti.

İmge'deki Çevirileri:

- Victor Hugo, *Sefiller*
- Victor Hugo, *Notre Dame'ın Kamburu*
- Victor Hugo, *Demiz İşçileri* (Yakında)
- Honoré de Balzac, *Goriot Baba*
- Honoré de Balzac, *Köylü İsyanı*
- Honoré de Balzac, *Vadideki Zambak*
- Honoré de Balzac, *Eugénie Grandet*
- Honoré de Balzac, *Kibar Fahişeler*
- Émile Zola, *Meyhane* (Yakında)
- Émile Zola, *Germinal*
- Émile Zola, *Emek*
- Émile Zola, *Gerçek*
- Gustave Flaubert, *Madam Bovary*
- Stendhal, *Parma Manastırı* (Yakında)
- Guy de Maupassant, *Bir Yaşam*
- Dostoyevski, *Kumarbaz*
- Dostoyevski, *Karamazov Kardeşler* (Yakında)
- Dostoyevski, *Ezilenler*
- Dostoyevski, *Suç ve Ceza*
- Dostoyevski, *Ebedi Koca*
- Tolstoy, *Diriliş*
- Tolstoy, *Anna Karenina* (Yakında)
- Prosper Mérimée, *Carmen*
- Prosper Mérimée, *Colomba* (Yakında)
- Michel Zévaco, *Ecel Köprüsünde Aşk*
- Michel Zévaco, *Venedik Aşıkları*
- Alphonse de Lamartine, *Graziella*

Dostoyevski

Ezilenler

Roman

Türkçesi: Nesrin Altınova

Imge Kitabevi Yayınları
Genel Yayın Yönetmeni
Şebnem Çiler Tabakçı

ISBN 978-975-533-856-9

Orijinal Adı
Униженные и оскорблённые

© Imge Kitabevi Yayınları, Nesrin Altınova varisleri, 2018

Tüm hakları saklıdır.
Yayıncı izni olmadan, kısmen de olsa
fotokopi, film vb. elektronik ve mekanik
yöntemlerle çoğaltılamaz.

Imge'de 1. Baskı: Ankara, Haziran 2018

Editör
Elif Çongur

Grafik Tasarını
Aslı Sezer

Dizgi ve Sayfa Düzeni
Yalçın Ateş

Baskı ve Cilt
Yorum Matbaacılık
Tel: 0 (312) 395 21 12
Sertifika No: 13651

Imge Kitabevi
Yayıncılık Paz. San. ve Tic. Ltd. Şti.
Konur Sok. No: 17/2 Kızılay 06650 Ankara
Tel: 0 (312) 419 46 10 - 419 46 11
İnternet: imge.com.tr • E-Posta: imge@imge.com.tr
Yayınevi Sertifika No: 11546
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Birinci Bölüm

I

Geçen yıl, 22 Mart akşamı başımdan çok garip bir serüven geçti. Bütün gün, bir apartman dairesi aramak için kentte dolaştım durdum. Benim eski apartman çok nemliydi, o mevsimde de kötü bir öksürük yakamı bırakmıyordu. Kış bastırmadan, sonbaharda taşınmak istiyordum, ta ilkbahara kadar işi savsaklamıştım. Bütün gün o kadar aramama rağmen uygun bir şey bulamamıştım. Birincisi bağımsız bir daire istiyordum; bir başka kiracının kiracısı olmak istemiyordum. İkinci si de, bir tek odayla bile yetinebilirdim, ama bu odanın mutlaka büyük, ferah ve elbette ki aynı zamanda da olabildiğince ucuz olması gerekiyordu. Dikkat ettim de, daracık bir apartmanda insanın düşünceleri de daralıyor. Yazacağım öyküleri kafamda tasarlarken, odamda gidip gelmekten hoşlanmışım- dır hep. Sahi, aklıma gelmişken söyleyim: Yapıtlarımı yazmak- tansa onları düşünmek ve nasıl oluşturacağımı hayal etmek her zaman daha hoşuma gitmiştir, inanın ki bu salt tembellik- ten değil nereden geliyor acaba?

Zaten daha sabahdan pek keyfim yerinde değildi, güneşin batacağına yakın da kendimi daha da kötü hissetmeye başla- mıştım; ateşim yükselmişe benziyordu. Üstelik de bütün gün

ayakta kalmış, sokak sokak taban tepmişim, ayaklarıma kara sular inmişti. Akşama doğru, hava kararmazdan az önce, Voznesenski Caddesi'nden geçiyordum. Petersburg'un mart güneşini pek severim, hele de soğuk ve açık bir havada gün batışlarına doyamam. Bütün sokak, parlak bir güneşe boğularak, ansızın pırıl pırıl aydınlanır. Bütün evler bir anda ışıltıya başlar sanki. Kurşuni, sarı, kirli yeşil renkler göz açıp kapayıncaya kadar o ürkütücü görünüşlerini yitiriverirler. İnsanın birden ruhu aydınlanmış, içini bir ürperti kaplamış ya da birisi dirseğiyle dürtmüş gibi olur adeta. Yeni bir bakış, yepyeni düşünceler... Bir güneş ışınının insanın ruhunda neler yapabileceği şaşılacak bir şeydir!

Ne var ki, güneş ışını yitip gitmişti; soğuk daha da artmış, insanın burnunu sızlatmaya başlamıştı. Karanlık yoğunlaşıyor, mağaza ve dükkânlarda havagazı lambaları yanıyordu. Müller şekercisinin oralara geldiğimde, toprağa mihlanmış gibi ansızın zıncı diye durdum ve hemen başıma olağanüstü bir şey geleceğini önceden sezinlemişim gibi sokağın öbür yakasına bakmaya koyuldum. Ve işte tam o sırada da, karşı yanda bir ihtiyar adamla köpeği gözüme çarptı. Yüreğimin olabildiğince kötü bir heyecanla fena halde sıkıştığını ve bu heyecanın ne tür bir şey olduğunu anlayamadığımı çok iyi anımsıyorum.

Ben bir gizemci değilim; önsezilere ve kehanetlere hiç mi hiç inanmam; bununla birlikte, belki herkeste de olmuştur, ömrümde başıma oldukça anlaşılmaz pek çok serüven gelmiştir. Sözelimi, sadece şu ihtiyar adam bile yeterlidir. Ona rastladığım zaman, neden o akşam başıma hiç de olağan olmayan bir şeylerin geleceğini hissediverdim hemencecik? Zaten hastaydım; bildiğiniz gibi, hastayken izlenimler her zaman yanıltıcıdır.

Yaşlı adam sırtını kamburlaştırmış, ağır ve kararsız adımlarla, bacaklarını değnek gibi, hemen hemen hiç bükmeden öne fırlatarak, bastonunu hafifçe kaldırımlara vura vura şekerci dükkânına yaklaşıyordu. Ben ömrümde bu kadar akıl

almaz, bu kadar garip bir insan şekli görmemiştim. Daha önce de, bu karşılaşmadan evvel, Müller'in dükkânında rastlaştığımızda, yaşlı adam benim üzerimde hep acı bir izlenim bırakmıştı. Uzun boyu, kamburlaşmış sırtı, seksen yıllık cansız, donuk yüzü, dikişleri sökülmüş eski paltosu, yamru yumru olmuş yirmi yıllık melon şapkanın örttüğü, tam ensede, beyaz değil de, sarımtırak küçük bir tutam saç kalmış çıplak başı, gayriihtiyari, sanki kurulu bir yaya bağlıymış gib i hareketleri, bütün bunlar onunla ilk karşılaşan herkesin elinde olmaksızın dikkatini çekiyordu. Gerçekten de, ömrünün sonuna gelmiş, bir başına, gözetimsiz bu ihtiyarı görmek garip kaçıyordu; çünkü adam güllâbicilerin elinden kaçmış bir deliyi andırıyordu. Bir de, aşırı zayıflığı dikkatimi çekmişti; hemen hiç bedeni yoktu, bir deri bir kemik kalmıştı. Kopkoyu mor halkaların çevrelediği iri ama ferî sönmüş gözleri hep dümdüz önüne bakıyordu, asla yana çevrilmiyordu ve kesinlikle eminim ki hiçbir şey de görmüyordu. Sizin gözünüzün içine baka baka, sanki önünde bomboş bir alan varmışçasına, üzerinize doğru yürüyordu. Onu defalarca gördüm. Müller'de görüneli çok olmamıştı, nereden geldiğini hiç kimse bilmiyordu, köpeğini de yanından hiç ayırmazdı. Şekercinin müşterilerinden hiçbiri bir türlü onunla konuşmaya karar verememişti, zaten o da kimseyle konuşmuyordu.

“Ne diye Müller'de sürünüyor, orada işi ne bunun?” diye düşündüm, sokağın öbür kıyısında dikilip, gözlerimi ondan ayıramadan. Hastalığın ve yorgunluğun sonucu, içimde bir öfke kabarmaya başlıyordu. İçimden: “Ne düşünüyor bu adam? Nedir kafasının içindekiler?” diye geçiriyordum. “Ve hâlâ bir şey düşünüyor mu?” İhtiyarın yüzü öyle cansız, öyle durgundu ki, kesinlikle hiçbir şey ifade etmiyordu. Sanki onun ayrılmaz bir parçasıymış gibi yanından hiç eksik olmayan ve kendisine çok benzeyen şu Allah'ın cezası, berbat, sevimsiz köpeği de nereden bulmuştu ki kuzum?

O bahtsız köpek de onun gibi seksen yaşındaymışa benziyordu; evet, mutlaka böyleydi. Bir kere dünyadaki bütün kö-

peklerden daha yaşlı görünüyordu, ikincisi de, nedense daha ilk görüşte onun öbür köpekler gibi bir köpek olamayacağını; bunun olağanüstü bir köpek olduğunu, onda mutlaka düşsel, efsanevi, sihirli bir şeyler bulunması gerektiğini; onun köpek görünüşü altında belki de bir çeşit Mefistofeles olabileceğini ve yazgısının gizemli ve bilinmez bağlarla efendisinininkine bağlanmış olduğunu düşünmüştüm hemen. Onu görünce, kesinlikle eminim ki, siz de köpeğin son kez, en az yirmi yıl önce yemek yediğini hemen kabul ederdiniz. Bir iskelet kadar sıskaydı ya da daha doğrusu, efendisi gibi sıskaydı. Bütün tüyleri dökülmüştü, bacaklarının arasına kıstırdığı ve bir sopa gibi kaskatı olan kuyruğunun ucuna kadar cascavlaktı. Upuzun kulaklı başı içler acısı bir biçimde sarkıyordu. Ömrümde ondan daha iğrenç bir köpek görmemiştim. Bunlar, ihtiyar önde, köpek arkada, ikisi birlikte sokaktan geçerlerken, sanki ona bağlıymış gibi, hayvanın burnu efendisinin paltosunun ucuna yapışmışçasına yürüyüşleriyle, bütün görünüşleriyle, her adımda:

“Yaşlıyız Tanrım, yaşlıyız, öyle yaşlıyız ki!” demek istermişe benziyorlardı.

Gene çok iyi anımsıyorum, bir gün ihtiyarla köpeğinin, Gavarni'nin resimlediği *Hoffmann'ın Masallar*ının bir sayfasından kaçtıklarını ve kitabın yeni bir baskının gezginci afişleri gibi yeryüzünde dolaştıklarını düşünmüştüm. Sokağı geçip, ihtiyarın ardından şekerçi dükkânına girdim.

Yaşlı adam dükkânda garip duruyordu, tezgâhın arkasından ayakta duran Müller de, son zamanlarda bu can sıkıcı konuk içeri girince, hoşnutsuzlukla yüzünü buruşturmaya başlamıştı. Bir kere bu garip misafir hiçbir zaman hiçbir şey istemiyordu. Her seferinde, doğruca sobanın bulunduğu köşeye yöneliyor, bir iskemleye oturuyordu. Eğer sobanın yanındaki yerinde bir başkası varsa, iskemlesini kapan beyin karşısında bir süre sersem sersem kararsızlık içinde dikildikten sonra, büyük bir şaşkınlığa uğramışçasına, pencerenin yanındaki öbür köşeye gidiyordu. Oraya gelince, bir iskemle seçip ağır

ağır oturuyor, şapkasını çıkarıp, yanına döşemenin üzerine koyuyor, bastonunu da yanına bırakıyordu, sonra iskemlenin arkasına yaslanıp, öylece tam üç dört saat hiç kıpırdamadan oturuyordu. Hiçbir zaman ne bir gazete alır, ne de bir tek söz söylerdi, ağzından asla ses çıkmazdı. Gözlerini testekerlek açıp tam karşıya bakarak oturmakla yetinirdi, ama öyle sersem, öyle cansız, öyle donuk bir bakışı vardı ki, insan çevresinde bulunanları ne gördüğüne, ne de işittiğine bahse girebilirdi. Köpeğe gelince, olduğu yerde iki üç kez döndükten sonra, ağlamış bir suratla efendisinin ayaklarının dibine yatarak, burnunu potinlerinin arasına sokup, derin derin, iç geçiriyordu ve boylu boyunca döşemeye uzandıktan sonra, sanki bütün o süre içinde ölüymüş gibi, o da hiç kıpırdamadan orada yatıyordu. Sanki bu iki yaratık bütün gün bir yerlerde cansız yatıyorlardı da, güneş batır batmaz, sadece Müller şekerci dükkânına gidip, böylelikle hiç kimsenin bilmediği gizemli bir görevi yerine getirmek amacıyla birdenbire diriliveriyorlardı.

Üç dört saat oldukları yerde böylece oturduktan sonra, yaşlı adam ayağa kalkıyor, şapkasını, bastonunu alıp evine gidiyordu. Köpek de onunla birlikte kalkıyor, kuyruğu gene bacaklarının arasında, başı önünde, aynı ağır adımlarla, otomatik bir biçimde efendisinin peşinden yürüyordu. Son zamanlarda, şekerci dükkânının müşterileri, yaşlı adamdan kaçınıyorlar, sanki ondan tiksiniyorlarmış gibi, onun bulunduğu yana bile oturmuyorlardı. Ama o bütün bunların farkında değildi.

Bu şekerci dükkânının gedikli müşterileri çoğunlukla Almandı. Voznesenski Caddesi'nden geliyorlardı; hepsi de çeşitli kuruluşların sahibiydi: Çilingirler, fırıncılar, boyacılar, şapka yapımcıları, saraçlar, kısacası hepsi de sözcüğün Almanca anlamıyla basit ve kendi halinde, kavgasız gürültüsüz insanlardı. Müllerin dükkânında, genellikle, ataerkil törelere uyulurdu. Dükkân sahibi de çoğu zaman en gedikli, en yakın müşterilerine katılır, masalarına oturur, bardak bardak punç-

lar içilirdi. Dükkân sahibinin köpekleriyle küçük çocukları da müşterilerin yanına gelirdi, onlar da çocukları ve köpekleri sevecen elleriyle okşardı. Burada herkes birbirini tanır; karşılıklı saygı gösterirdi. Şekerci dükkânının gedikli müşterileri Alman gazetelerini okumaya daldıkları sırada, kapının ardında, patronun evinden, bir beyaz fareyi pek andıran, sarı buklemi bir küçük Almanın, evin büyük kızının cılız sesli bir piyanoda çaldığı “Mein lieber Augustin” (Benim sevgili Augustin'im) notaları yükselirdi. Müşteriler valsi sevinçle karşılar, zevkle dinlerlerdi. Ben her ayın ilk günleri, Rusça dergileri okumak üzere Müller'in dükkânına giderdim.

Şekerciye girer girmez, yaşlı adamın çoktan pencere önündeki yerine yerleştiğini, köpeğinin de öbür seferlerde olduğu gibi, ayaklarının dibine uzanmış olduğunu gördüm. Hiç ses çıkarmadan bir köşeye oturdum ve içimden: “Burada hiçbir işim yok, üstelik de hastayım, bir an önce evime dönüp bir fincan çay içtikten sonra yatağa girmem daha uygun olacakken, ne diye kalkıp da buraya girdim?” diye geçirdim. “Sadece şu ihtiyarı seyretmek için buraya girmem olacak iş mi yani?” diye düşündüm. Canım sıkılmıştı. Daha adamı sokakta gördüğümde yakalandığım o garip ve neredeyse hastalıklı duyguyu anımsayarak: “Ne diye onunla ilgileniyorum?” diye söyleniyordum içimden. “Hem de bütün bu can sıkıcı Almanlarla ne ilgim var benim? Nedir bu acayip, değişken huy? Bu da nereden çıktı? Saçma sapan şeylere karşı bu aşağılık kaygı, şu son zamanlarda içimde kabardığını hissettiğim ve son öyküm üzerine yaptığı öfkeli incelemede derin bilgili bir eleştirmenin belirttiği gibi yaşama berrak bir gözle bakmama engel olan bu kaygı, nereden kaynaklanıyor?”

Ama, duraksamama ve için için üzülmemeye karşın, gene de yerimden kıpırdamıyordum, o süre içinde sıkıntım daha da artıyordu, öyle oldu ki, artık dükkânın tatlı ılık havasından ayrılamayacağımı anladım. Elime “Frankfurt Gazetesi”ni aldım, iki satır okuduktan sonra uyuyakaldım. Almanlar beni rahatsız etmiyorlardı. Okuyorlar, pipolarını içiyorlar, ancak

arada sırada, şöyle yaklaşık yarım saatte bir, dereden tepeden, alçak sesle birkaç söz söylüyorlar, herhangi bir Frankfurt haberini ya da bir şakayı, yahut da ünlü Alman mizahçısı Saphir'in bir nüktesini birbirlerine anlatıyorlardı. Ondan sonra da artan bir ulusal gururla yeniden gazetelerine dalıyorlardı.

Ben şöyle bir yarım saat kadar uyukladım, şiddetli bir ürpermeyle uyandım. Eh, artık mutlaka evime dönmem gerekiyordu. Ama tam o anda, dükkânda geçen sessiz bir sahne beni gene yolumdan alıkoydu. Daha önce söylemiştim; ihtiyar iskemlesine oturur oturmaz, bakışlarını bir noktaya diker, bir daha da gözlerini oradan ayırmazdı. Benim de hiçbir şey seçemeyen o gözlerin aptalcasına inatçı bakışlarının altına düştüğüm oldu. Bunun insana verdiği duygu çok sevimsiz, hatta çekilmez bir şeydi, genellikle yerimi hemen değiştirirdim bundan kurtulmak için. O akşam, ihtiyarın kurbanı tombul ve sımsıkı kolalanmış dik yakalı ve son derece kırmızı yüzlü, olağanüstü derecede temiz küçük bir Almandı. Geçici bir müşteriydi, sonradan öğrendiğime göre, Riga'lı, Adam Ivaniç Schultz adında bir tüccardı. Müller'in çok yakın bir dostuydu, ama henüz ne ihtiyarı tanıyordu, ne de gedikli müşterilerin pek çoğunu. Adam büyük bir zevkle *Dorfbarbier* (Köy Berberi)'i okuyor, bir yandan da küçük yudumlarla punçunu içiyordu ki başını kaldırıncı, gözlerini üzerine diken ihtiyarı görürverdi. Bu, adamı pek şaşırttı. Adam Ivaniç, genellikle bütün "soylu" Almanlarda olduğu gibi çok alıngandı, çabuk gücenirdi. Böylesine ısrar ve saygısızlıkla kendisine bakılmasını çok garip ve onur kırıcı buluyordu. Öfkesini bastırarak, bakışlarını o saygısız müşteriden çevirdi, ağzının içinde birkaç söz geveledi ve hiç sesini çıkarmadan gazetesinin arkasına gizlendi. Ama dayanamadı, birkaç dakika sonra gazetenin ardından kuşkulu bir bakış yöneltti: Aynı bakış, aynı anlamsız seyretme. Adam Ivaniç yine sesini çıkarmadı. Ne var ki, aynı olay üçüncü kez yinelenince artık dayanamadı, patladı, soyluluğunu koruma, soylu kişilerin önünde, görünüşe göre kendini

temsilcisi olarak kabul ettiği güzel Riga kentine leke sürdürmemeyi görev saydı. Öfkeli bir hareketle gazeteyi fırlattı. Gazeteyi tutan çıta masaya hızla çarptı; yüzü, punç ve kahramanlıktan kıpkırmızı kesilmiş, alev alev saygınlık saçarak, ateşli küçük gözlerini sinir bozucu ihtiyarın üzerine dikti. Sanki, her ikisi de bakışlarının manyetik gücüyle birbirlerini alt etmek istiyorlardı ve kimin ilk önce yenilip de gözlerini indireceğini bekliyorlardı. Masanın üzerine fırlatılan çitanın gürültüsü ve Adam İvaniç'in garip duruşu bütün orada bulunanların dikkatini çekti. Hepsi, hemen o anda, uğraşlarını bıraktılar, ağırbaşlı ve suskun bir merakla iki hasmı gözlediler. Sahne gerçekten pek gülünçtü. Ama, al yanaklı Adam İvaniç'in kışkırtıcı küçük gözlerinin manyetizmi etkisiz kaldı. İhtiyar hiçbir şeye aldırış, etmeksizin hâlâ büyük bir cüretle öfkeden adeta deliye dönen Bay Schultz'a bakmayı sürdürüyordu. Herkesin ona baktığının farkında bile değildi. Sanki yeryüzünde değil de aydaydı. En sonunda Adam İvaniç'in sabrı taşıtı, patladı:

“Bana ne diye öyle dikkatle bakıyorsunuz?” diye bağırdı Almanca; sert, keskin bir ses ve ürkütücü bir halle.

Ama, hasmı soruyu ne işitmiş, ne de anlamış gibi, hâlâ susuyordu. Bunun üzerine, Adam İvaniç Rusça konuşmaya karar verdi. Gittikçe artan bir öfkeyle:

“Bana neden o kadar ısrarla baktığınızı soruyorum size!” diye bağırdı avaz avaz. “Sarayda beni tanırılar, oysa sizi orada bilmezler bile!” diye ekledi ansızın ayağa kalkarak.

Ama, yaşlı adam kılını bile kıpırdatmadı. Bir öfke mırıltısı dolaştı Almanlar arasında. Patırtıyı işitince, Müller bile hemen oraya koştu. Olayın ne olduğunu öğrenince, belki de ihtiyarın sağır olduğunu düşünerek, kulağına eğildi:

“Bay Schultz neden kendisine böyle baktığınızı sordu size,” dedi olabildiğince yüksek sesle, bu anlaşılmaz konuğun gözlerinin içine bakarak.

Yaşlı adam bilinçsiz bir biçimde Müller'e bir göz attı ve ansızın, o ana kadar kılı kıpırdamayan yüzünde bir kaygı, ta-

salı bir heyecan belirdi. Telaşla bir şeyler yapmaya başladı, inleyerek şapkasına doğru eğildi, onu ve bastonunu aceleyle yerden kaptı, ayağa kalktı, yürekler acısı bir gülümsemeyle yanlışlıkla oturduğu yerden kovulan yoksulun kırılmış, mahcup gülümseyişiyle, oradan ayrılmaya hazırlandı.

Müller iyi yürekli, merhametli bir insandı. Yaşlı adamın omzuna gönül alıcı küçük vuruşlar indirerek:

“Hayır, hayır,” diye sürdürdü. “Oturun, oturun! Aber Herr Schultz (Ama, Bay Schultz) kendisine hiç gözünüzü kırpmadan, o kadar dikkatle bakmamanızı rica ediyor. Kendisini sarayda tanırılar.”

Ne var ki, zavallı ihtiyar gene de pek bir şey anlamış değildi; daha da heyecanlandı, yere düşen eski boyun atkısını almak için eğildi, şapkanın içinden dışarı kayan, delik deşik, yırtık pırtık, lacivert eski bir boyun atkısıydı bu. İhtiyar bir yandan da, hiç kıpırdamadan dösemeye uzanmış, burnunu iki ön patasıyla örtmüş, derin bir uykuya dalmış görünen köpeğine seslenmeye başladı:

“Azorka! Azorka!” diye kart ve titrek bir sesle usulca haykırdı. “Azor!”

Azorka yerinden bile kıımıdamadı.

“Azorka! Azorka!” diye yineledi yaşlı adam kaygıyla, bastonuyla köpeğini iteledi; ama hayvan hiç oralı bile olmadı.

Baston ihtiyarın elinden düştü. Adam eğildi, yere diz çöktü, iki eliyle Azorka’nın başını kaldırdı. Zavallı Azorka! Ölmüştü. Ses seda çıkarmadan, belki yaşlılıktan, ama belki açlıktan, efendisinin ayaklarının dibinde ölmüştü. İhtiyar, şaşırmış gibi bir an hayvana baktı Azorka’nın ölmüş olabileceğini anlamıyormuş gibi bir hali vardı. Sonra, usulca yıllar yılı hem hizmetkârı, hem de dostu olan hayvana doğru eğildi, solgun yüzünü onun cansız başına dayadı. Bir dakika sessizlik oldu. Hepimiz duygulanmıştık. En sonunda, bahtsız ihtiyar doğrulup kalktı. Yüzünde bir damla kan kalmamıştı, sanki ateşi varmış gibi de tir tir titriyordu.

İyi yürekli Müller, yaşlı adamı bir parçacık olsun avuta-bilmek amacıyla:

“İsterseniz, onu samanla doldurabilirler,” dedi. “Hem de çok iyi doldurabilirler; Fedor Karloviç Krieger bu işi yapmasını çok iyi bilir; Fedor Karloviç Krieger büyük bir sanatçıdır,” diye vurgulayan Müller bastonu yerden alıp yaşlı adamın eline verdi.

Öne doğru bir adım ilerleyen Herr Krieger kendi ağzıyla, “Evet, hayvan doldurmasını çok iyi bilirim,” diye onayladı büyük bir alçakgönüllülükle. Erdemli, sıska mı sıska, gür kızıl saçlı ve kemerli burnunda gözlüğü bulunan bir Almandı.

Kendini iyiden iyiye doldurma fikrine kaptıran Müller:

“Fedor Karloviç Krieger’ın her türlü hayvanı samanla doldurmakta büyük bir yeteneği ve ustalığı vardır,” diye ekledi.

Herr Krieger de yeniden bu sözleri destekledi:

“Evet, her türlü hayvanı samanla doldurmakta büyük yeteneğim vardır. Köpeğinizi para almadan doldururum,” diye ekledi ardından da yüce gönüllülükle.

Kendisini bütün bu felaketin nedeni sayan, bu yüzden iki kat daha kızaran Adan Ivanoviç Schultz korkunç bir sesle:

“Hayır, köpeği samanla doldurmanızın karşılığını ben ödeyeceğim size!” diye bağırdı.

İhtiyar, hiçbir şey anlamadan bütün bunları dinliyor ve hâlâ zangır zangır titriyordu.

Gizemli konunun gitmek istediğini gören Müller:

“Durun, durun!” diye bağırdı. “Benim konyaktan bir kadeh için!”

Hemen ihtiyara bir kadeh konyak getirdiler. İhtiyar hızlı bir hareketle kadehi aldı, ama elleri öylesine titriyordu ki daha ağzına götürmeden yarısını döktü, sonra da bir damlasını bile içmeden kadehi gene tepsinin üzerine bıraktı. Derken, yersiz ve garip bir gülümsemeyle Azorka’yı orada bırakıp, hızlı ve kesik adımlarla dükkândan çıktı. Herkes, şaşkınlıktan ağzı bir karış açık, ayakta kalakalmıştı, her kafadan bir ses çıkıyordu:

Almanlar açılmış gözlerle birbirlerine bakarak:

“Schwerenot! Was für eine Geschichte! (Hay kör şeytan! Ne iş bu böyle!)” diyorlardı.

Ben ihtiyarın peşinden hemen sokağa fırladım. Dükkân-dan birkaç adım ötede sağa sapınca, iki geçeli büyük evlerin sıralandığı daracık karanlık bir sokak vardır. İçimden bir ses ihtiyarın oraya saptığını söylüyordu. Sağdaki ikinci ev inşaat halindeydi, baştan aşağı iskeleyle kaplıydı. Evi çevreleyen tahta perde hemen hemen daracık yolun yarısına kadar ilerliyordu. Bu tahta perdenin önüne yayaların geçmesi için ahşap bir kaldırım yapılmıştı. Tahta perdeyle evin oluşturduğu karanlık köşede yaşlı adamı buldum. Kaldırımın kıyısına oturmuş, dirseklerini dizlerinin üzerine koymuş, başını ellerinin arasına almıştı. Ben de yanına oturdum.

Söze nasıl başlayacağımı bilemeden:

“Bakın,” dedim, “Azorka için üzölmeyin. Gelin, sizi evinize götüreyim. Sakin olun. Şimdi hemen gidip bir araba getiririm. Nerede oturuyorsunuz?”

İhtiyar yanıt vermedi. Ne yapacağımı, neye karar vereceğimi bir türlü bilemiyordum. Yoldan da hiç gelip geçen yoktu. Ansızın elimi yakaladı.

Zor işitilen boğuk bir sesle:

“Boğuluyorum.” dedi. “Boğuluyorum.”

Hemen ayağa fırlayıp, onu da bin zorlukla yerinden kaldırarak:

“Hadi, sizi evinize götüreyim!” diye haykırdım. “Bir fincan çay içip, yatarsınız... Size hemen bir araba getireceğim... Bir de doktor çağırırım... Tanıdığım bir doktor var.”

Daha başka neler söylediğimi hiç anımsamıyorum. Doğruluk ayağa kalkmak istedi, ama geri düştü ve ağzının içinde bir şeyler gevelemeye başladı, hep o aynı kısık ve ısıık çalar gibi çıkan sesiyle. Daha da eğilip kulağımı ağzına yaklaştıarak dediklerini dinledim:

“Vasilyevski Ostrov Mahallesi'nde,” diye hırıldıyordu yaşlı adam, “Altıncı Sokak... Altıncı Sokak...”

Sustu.

“Vasilyevski Ostrov'da mı oturuyorsunuz? Ama, siz o yana gitmiyordunuz ki; orası sol koldadır, sağda değil. Sizi hemen oraya götürürüm...”

İhtiyar yerinden bile kıpırdamıyordu. Elini tuttum; el cansızmış gibi geri düştü. Yüzüne baktım, orasına burasına dokundum. Ölmüştü. Bütün bunlar bir düşmüş gibi geliyordu bana.

Bu serüven çok uğraştırdı beni. Bütün bu işler sırasında da ateşim kendiliğinden düşüverdi. İhtiyarın apartmanını buldular. Zaten Vasilyevski Ostrov'da değil, öldüğü yerden iki adım ötede, Klugen apartmanının çatı katında oturuyormuş. Küçük bir girişle çok büyük, tavanı basık bir odadan oluşan pencere görevi yapan üç de yarığı olan bir daireydi burası. Yoksul bir yaşam sürüyordu. Eşya olarak topu topu bir masa, iki iskemle, bir de taş gibi sert, ötesinden berisinden kırıkları fırlamış eski mi eski bir kanepede vardı; üstelik de bunlarda onun değil, ev sahibinin malıydı. Sobanın bir hayli zamandan beri yanmadığı anlaşılıyordu; evde mum da yoktu. Şimdi artık ihtiyarın sadece mumların ışığında oturup, ısınmak amacıyla Müller'in dükkânına gittiğine kesinlikle emindim. Masanın üzerinde boş bir toprak testiyle, kuru bir ekmek parçası duruyordu. Tek bir metelik bile bulamadılar. Adamı gömmek için yedek bir çamaşır bile bulamadılar da birisi kendi gömleğini vermek zorunda kaldı. Böyle, tamamıyla yalnız, tek başına yaşayamayacağı apaçık belliydi; besbelli birisi, arada sırada da olsa, gelip onu görüyor olmalıydı. Masanın çekmecesinde ihtiyarın kimlik cüzdanını buldular. Yabancıydı, ama Rus uyrukluymuş; adı Yeremia Smith'ti, makinistti, yetmiş sekiz yaşındaydı. Masanın üzerinde iki kitap vardı: Kısa bir coğrafya kitabı, bir de Rusça İncil; kenarlarına kurşun kalemle ve tırnakla kimi işaretler yapılmıştı. Bu kitapları ben aldım. Kiracıları, ev sahibini sorguya çektiler, ihtiyar konusunda hemen hemen hiçbir şey bilmiyorlardı. Bu evde pek çok insan oturuyordu, hemen hepsi de pansiyon işleten, uşakları olan Almanlar ya da zanaatçılardı. Bir soylu olan yönetici de eski kiracısı konusunda pek fazla bir şey söylemedi. Sadece apartmanın kirasının ayda altı ruble olduğunu, müteveffanın orada dört ay oturduğunu ve son iki ayda tek bir ruble bile ödemediği için,

onu oradan çıkarmak üzere bulunduğunu söyledi. İhtiyarı görmeye gelen bir kimse olup olmadığını sordular, ama hiç kimse doyurucu bir yanıt veremedi. Bina çok büyüktü: Bu Nuh'un Gemisi'ne giren çıkanın haddi hesabı yoktu. Hepsi akılda kalmıyordu ki. Dört beş yıldır burada çalışan ve büyük bir olasılıkla bizi iyi kötü aydınlatabilecek olan kapıcı kadın da on beş gün önce izinle köyüne gitmişti; yerine daha kiracıların yarısını bile tanımayan genç bir delikanlı olan yeğenini bırakmıştı. Bütün bu soruşturmaların nasıl sonuçlandığını bilmiyorum, ama sonunda ihtiyarı gömdüler. O günlerde, başka işlerimin arasında, Vasilyevski Ostrov Mahallesi Altıncı Sokağa da gittim ve ancak oraya gelince kendi kendime şaşıtm; Altıncı Sokak'ta, o alışılmış ev dizilerinden başka ne görecektim ki? Ama, o zaman ne diye ihtiyar ölürken Altıncı Sokak'tan ve Vasilyevski Ostrov'dan söz etmişti, diye düşündüm. Belki de sayıklıyordu, kimbilir?

Smith'ten boşalan daire hoşuma gitmişti. Hemen tuttum. En önemli nokta, pek basık tavanlı olmakla birlikte, geniş bir oda vardı. İlk zamanlar, hep başımı tavana çarpacakmışım gibi geliyordu bana. Kısa zamanda alıştım. Ayda altı rubleye, bundan iyisi can sağlığıydı. Kendi evimde olmaktan çok hoşlanıyordum; sadece uşak derdi kalıyordu, çünkü uşaksız burada yaşamak olanaksızdı. Kapıcı, hiç değilse ilk zamanlar, hizmetimde bulunmak için şimdilik günde bir kez bana geleceğine söz verdi. İçimden, kimbilir, belki de birisi gelip ihtiyarın ne olduğunu sorar, diye geçiriyordum. Bununla birlikte, adam öleli beş gün olmasına karşın, henüz hiç kimse gelmemişti.

II

O günlerde, yani tam tamına bir yıl önce, hâlâ dergilerde çalışıyordum. Küçük makaleler yazıyor ve günün birinde büyük ve güzel bir yapıt vereceğime kesinlikle inanıyordum. Büyük bir romana başlamıştım; bütün o güzel tasarılar karşın, so-

nuç olarak işte bir hastane köşesine düştüm, belki de pek yakında burada öleceğim. Eğer pek yakında öleceksem, bir günlük tutmanın hiçbir anlamı yok gibi görünebilir.

Yaşamımın o zor geçen son yılı, elimde olmaksızın habire aklıma geliyor. Şimdi her şeyi not etmek istiyorum, eğer bu uğraşı bulmasaydım, öyle sanıyorum ki can sıkıntısından çoktan ölmüştüm. Geçmişteki bütün bu izlenimler acı verecek kadar, işkence edecek kadar beni rahatsız ediyor. Kâğıda dökersenem daha güven verici, daha düzenli bir nitelik kazanacaklar; öyle sanıyorum ki bir sayıklamaya, bir karabasana pek benzemeyeceklerdi o zaman. Sadece yazma mekanizmasının değeri vardı; beni yatıştırıyor, ilgimi azaltıyor, eski yazar alışkanlıklarımı uyandırıyor, acılı anılarımı ve düşlerimi çalışmaya, etkinliğe yöneltiyor... Evet, bunu çok iyi düşündüm. Üstelik bunu sağlık memuruna miras olarak bırakabilirim; hiç değilse, kış çerçevelerini koydukları zaman pencerelere benim kâğıtları yapıştırabilir.

Bunu bir yana bırakırsak, anlatıya, bilmem neden, ortasından başladım. Eğer gerçekten de her şeyi yazmak istiyorsam, baştan başlamam gerekiyor. Hadi öyleyse, baştan başlayalım. Zaten yaşam öyküm pek uzun olmayacaktır.

Buralı değilim, uzak N... 'eyaletinde dünyaya geldim. Büyük bir olasılıkla annem babam saygın kişilerdi, ama küçük yaşta beni yetim bıraktılar, acıyarak beni yanına alan küçük bir toprak sahibi olan Nikolay Sergeyiç Ihmenyev'in evinde büyüdüm. Onun benden üç yaş küçük, Nataşa adında bir tek kızı vardı. İki kardeş gibi, birlikte büyüdük. Ah! Sevgili çocukluğum! Yirmi beş yaşında, ölüm döşeginde seni özlemek ve sadece senden coşkulu ve minnet dolu bir anı saklamış olmak! O günlerde güneş Petersburg'unkinden öylesine değişik, öylesine parlaktı, körpe yüreklerimiz öyle bir coşku ve neşeyle çarpıyordu ki! O günlerde çevremizde ekin tarlaları ve ormanlar vardı, bugünkü gibi cansız taş yığınları değil. Nikolay Sergeyiç'in kâhyalık ettiği Vasilyevskoye çiftliğinin bahçesi ve korusu ne harikuladeydi! O bahçede, Nataşa'yla gezinirdik,

bahçenin arkasında, çocukluğumuzda bir gün yolumuzu yitirdiğimiz, nemli, büyük bir orman vardı. Ne değerli, ne güzel günlerdi! Yaşam, gizemli ve çekici, ilk kez karşımıza çıkıyordu; onunla anlaşivermek o kadar kolay ve o kadar güzeldi ki. Sanki her ağacın, her çalının ardında gizemli ve bilinmez bir yaratık hâlâ yaşıyormuş gibiydi; bu düşsel, masalsı evren gerçek evrenle karışıyordu; derin vadilere akşamın alacakaranlığı indiğinde, pamuk gibi apak tutamlar halinde çallara asıldığında, kocaman uçurumumuzun kayalık yamaçlarına tutunduğunda, Nataşa'yla ben, kıyıda, el ele tutuşup uçuruma meraklı ve korku dolu bakışlar fırlatıp oradan ansızın birisinin çıkmasını ya da sisler arasından bize seslenmesini bekliyorduk; böylece ihtiyar dadımızın masalları gerçeğe, kanıtlanmış bir gerçeğe dönüşüyordu. Çok sonraları, bir gün, II. Katerina çağında, Novikov'da yayınlanan eğitsel ilk çocuk gazetesi olan *Çocuklar İçin Okuma'yı* bulduğumuzu ve hemen bahçeye kaçtığımızı anımsattım Nataşa'ya. Orada, göle giden yolda, gür yapraklı kocamış bir akağacın altında bulunan, o pek sevdiğimiz sıraya koşup oturmuş ve *Alphonse ve Dalinde*'in öyküsünü okumaya başlamıştık. Bugün bile o masalı anımsadıkça içimde garip bir şeyler kabırır. Bir yıl önce bunun ilk satırlarını Nataşa'ya okurken: "Masalımın kahramanı Alphonse, Portekiz'de dünyaya gelmiştir. Babası, Don Ramir..." hüngür hüngür ağlamama ramak kalmıştı. Hiç kuşkusuz, bu pek gülünç görünmüştür; besbelli Nataşa bu yüzden benim bu garip heyecanım karşısında o kadar acayip biçimde gülümsemişti. Zaten, hemen kendini toparladı (çok iyi anımsıyorum) ve beni avutmak amacıyla kendisi de bana geçmiş anımsatmaya başlamıştı. Dereden tepeden derken, baktım o da duygulandı. O akşam pek harikulâde geçmişti, her şeyi gözden geçirdik. Ya o beni eyalet başkentindeki yatılı okula gönderdikleri gün! (Tanrım, Nataşa ne kadar ağlamıştı o gün) Ya Vasilyevskoye'ye ebediyen veda edişim, son ayrılışımız! Okulumu bitirmiş, üniversiteye girmek için Petersburg'a gidiyordum. O zamanlar ben on yedi, Nataşa da on beş yaşındaydı. Nataşa benim o

zamanlar pek çirkin olduğumu, gülmeden yüzüme bakılmayacak kadar sarsak sursak bir şey olduğumu söylerdi. Tam veda edeceğim sırada, son derece önemli bir şey söylemek üzere onu bir köşeye götürmüştüm, ama ansızın adeta dilim tutuldu, tek söz söyleyemedim. O gün pek heyecanlı olduğumu o da anımsıyor. Elbette konuşamadık. Ne diyeceğimi bilemiyordum, zaten söylesem de o anlayamazdı belki. Ben de acı acı ağlamaya başladım ve hiçbir şey söyleyemeden çekilip gittim. Ancak çok sonraları Petersburg'da birbirimizi yeniden görebildik. Bundan iki yıl önce, yaşlı İhmenyev davası için başvurularda bulunmak üzere buraya gelmişti, ben de o sıralar yazın dünyasına henüz adım atmıştım.

III

Nikolay Sergeyiç, uzun zaman önce iflas etmiş iyi bir aileden geliyordu. Gene de, babasının ölümünde kendisine güzel bir malikâneyle yüz elli can* kalmıştı. Yirmi bir yaşında hafif süvari birliğine girmişti. Her şey yolunda gidiyordu; ama altı yıllık hizmetten sonra, talihsiz bir akşam kumarda bütün mal varlığını yitirdi. Bütün gece gözüne uyku girmedi. Ertesi akşam, yeniden kumar salonunda görüldü, elinde kalan son varlığı olan atının üzerine oynadı. Kazandı, sonra bir el daha oynadı, sonra bir el daha ve yarım saat sonra, köylerinden birini, son nüfus sayımında elli can bulunan küçük İhmenyevka köyünü geri aldı. Oyunu bıraktı ve hemen ertesi gün emekliliğini istedi. Yüz canı ebediyen yitirmişti. İki ay sonra, teğmen rütbesiyle emekliye ayrılp küçük köyüne çekildi. Ondan sonra, bir daha kumardaki o kaybını ağzına almadı ve çok iyi bilen bütün iyiliğine karşın, bunu kendisine anımsatma cürretinde bulunan bir kimseyle mutlaka bozuşurdu.

Köyünde, büyük bir sorumluluk duygusuyla, kendini mülkünün yönetimine verdi, otuz beş yaşında da, soylu ama

* Toprağa bağlı, efendisinin malı sayılan köylü.

yoksul bir genç kızla, Anna Andreyevna Şumilova'yla evlendi. Genç kızın en ufak bir çeyizi yoktu, ama yörenin en soylu yatılı okulunda, Mont-Revêhe'li sürgün hanımın okulunda eğitildi. Bu eğitimin ne menem bir şey olduğunu hiç kimse hiçbir zaman anlayamamış olmasına karşın, Anna Andreyevna bütün ömrünce bununla böbürlenmiştir.

Nikolay Sergeyiç kusursuz bir kâhya oldu. Komşu toprak sahipleri, bir çiftliğin nasıl yönetileceğini ondan öğreniyorlardı. Aradan yıllar geçmişti ki, bir gün ansızın, dokuz yüz cana sahip olan komşu çiftliğe, Vasilyevskoye köyüne Petersburg'dan mal sahibi Prens Piotr Aleksandroviç Valkovski çıkageldi. Onun gelişi çevrede büyük etki ve heyecan yarattı. Prens artık ilk gençlik çağında olmamasına karşın, henüz genç bir insandı. Yüksek bir rütbesi, çok yüksek yerlerde dostları vardı, üstelik de duldu, bölgenin hanımları ve genç kızları için bu özellikle ilginç bir durumdu.

Eyalet merkezinde, uzaktan akraba çıktıkları valinin kendisine yaptığı parlak karşılama töreni dillere destan olmuştu; Prens'in "cana yakınlığıyla kentte bulunan bütün hanımların başını döndürdüğü" söyleniyordu. Uzun sözün kısası, taşrada pek seyrek görülen ve göründükleri zaman da olağanüstü bir etki yaratan Petersburg yüksek sosyetesinin parlak temsilcilerinden biriydi. Hem sonra, prens sevimli olmaktan pek uzaktı, özellikle de gereksinme duymadıklarına ve yarım derece bile olsa kendinden aşağı gördüklerine karşı. Komşu toprak sahipleriyle tanışmaya tenezzül etmiyordu, bu nedenle kısa zamanda pek çok düşman edindi. O yüzden, ansızın Nikolay Sergeyiç'i ziyaret etme hevesine kapıldığı zaman herkes pek şaşırdı, neredeyse küçük dillerini yutacaklardı. Şurası bir gerçek ki Nikolay Sergeyiç en yakın komşularından biriydi. Ihmenyevlerin evinde Prens büyük etki yarattı. Karıkoca ikisi de hemen adeta büyülediler; özellikle de Anna Andreyevna hayran olmuştu. Kısa zamanda, içli dışlı dost olmuşlardı, Prens her akşam onları ziyarete geliyor, onları evine çağırıyor, nükte yapıyor, fıkralar anlatıyor, onların o kötü piyanosunu ça-

lıyor, şarkılar söylüyordu. Ihmenyevlerin adeta akılları durmıyordu, bir türlü inanamıyorlardı bu işe; bu kadar sevimli, böylesine cana yakın bir adamın, bütün komşuların dört bir yanda ağız birliği edercesine ileri sürdükleri gibi, kibirli, küstah, düpedüz bencil olduğu nasıl söylenebilirdi? Şuna inanmak gerekir ki, sade, dürüst, çıkar gütmeyen ve soylu bir insan olan Nikolay Sergeyiç gerçekten Prens'in hoşuna gitmişti. Zaten, kısa zamanda her şey aydınlandı. Prens Vasilyevskoye'ye kâhyasını kovmak için gelmişti. Kâhya sefi, gözü yükseklerde, doymak bilmez, tarım uzmanı, gür beyaz saçlı, gözlüklü, çengel burunlu bir Almandı. Bir kaç köylüyü işkence ile öldürmüştü. İvan Karloviç en sonunda suç üstü yakalanmıştı. Hemen küplere binmiş, büyük bir coşkuyla Alman dürüstlüğünden falan söz etmişti, ama bütün bunlara karşın kovulmuştu, hem de oldukça yüz kızartıcı biçimde.

Prens'in bir kâhyaya ihtiyacı vardı. Nikolay Sergeyiç'i beğenmişti: Mükemmel bir yönetici, dünyanın en dürüst adamıydı, bundan zerre kadar kuşkusu yoktu. Besbelli Prens, Nikolay Sergeyiç'in kâhyalığa kendisinin talip olmasını çok istiyordu; ama böyle bir öneri gelmiyordu. Derken, bir sabah Prens en saygılı, en dostça istek biçiminde ona öneride bulundu. Ihmenyev önce yüzgeri etti; ne var ki, ödeneğin pek kabarık oluşu Anna Andreyevna'ya pek çekici göründü, istek sahibinin artan nezaketi de son kararsızlıkları yok etti.

Sonunda Prens amacına ulaştı. İnsanları iyi tanıdığına inanmak gerekir. Ihmenyev'lerle kısa ahablığı süresince, karşındakilerin ne biçim insanlar olduğunu çok iyi görmüş ve Ihmenyev'i içten ve dostça davranışlarla elde edebileceğini, onu gönül yoluyla bağlamak gerektiğini anlamıştı, yoksa paranın hiç önemi olmazdı. Üstelik de gözü kapalı güvenebileceği bir kâhyaya gereksinmesi vardı. Böylece tasarladığı gibi, her ne pahasına olursa olsun bir daha Vasilyevskoye'ye ayak basmamak istiyordu. Prens'in, Ihmenyev üzerindeki etkisi öylesine güçlü olmuştu ki, adam gerçekten onun dostluğuna inanmıştı.

Nikolay Sergeyiç, Rusya'da hâlâ varolan o mükemmel ve safça romantik insanlardan biriydi: Bunlar öylesine iyi yüreklidirler ki, ne derlerse desinler ve bir kez birini (çoğu zaman Tanrı bilir neden) sevdiler miydi, kendilerini canla başla onun uğruna feda ederler, hattâ kimi zaman bağılıkları gülünç bir nitelik kazanır.

Aradan bir hayli yıl geçti. Prens'in malikânesi günden güne geliyordu. Vasilyevskoye'nin sahibiyle kâhyasının ilişkileri her iki yanda da hiçbir hoşnutsuzluk olmadan sürüp gidiyordu, ama kuru bir iş yazışması düzeyine inmişti. Nikolay Sergeyiç'in, işlerine hiç karışmayan Prens, kimi zaman gün yüzüne çıkardığı becerikli, işbilir, gerçekçi, o olağanüstü zekâsıyla kâhyayı pek şaşırtan öğütler veriyordu. Açıkça belliydi ki, Prens gereksiz harcamalardan hoşlanmadığı gibi, para kazanmasını da iyi biliyordu. Vasilyevskoye'ye yaptığı ziyaretten beş-altı yıl sonra, Prens aynı eyalette dört yüz canlık başka bir şahane çiftliğin satın alınması için Nikolay Sergeyiç'e bir vekâletname gönderdi. Nikolay Sergeyiç'in sevinçten etekleri zil çalıyordu; kendi öz kardeşi söz konusuymuşçasına, Prens'in başarılarını, ilerlemelerini izliyordu. Ama, günün birinde Prens kendisine olağanüstü bir güven kanıtı verince kıvancı doruğa vardı. Bakın bu iş nasıl oldu. Zaten, ben de öykünün belli başlı kahramanlarından biri olan Prens Valkovski'nin yaşamının kimi özelliklerini burada anlatmanın kaçınılmaz olduğunu düşünüyorum.

IV

Prens'in dul olduğunu söylemiştim. İlk gençliğinde çıkara dayanan bir evlilik yapmıştı. Moskova'da tamamıyla iflas eden ailesinden hemen hemen hiçbir şey kalmamıştı kendisine. Vasilyevskoye defalarca ipotek edilmişti; muazzam borçları vardı. O zamanlar Moskova'da bir bakanlıkta çalışmak zorunda olan Prens, yirmi iki yaşındaydı ve cebinde bir kapık bile

yoktu. “Çok eskiye dayanan soylu bir ailenin varisi, bir yoksul gibi” yaşama adım atıyordu. Bir içki tüccarının, fazlaca olgun kızıyla evlenmek onu kurtardı.

Kayınpederi, elbette ki kızına vereceği çeyiz konusunda Prens'i aldatmıştı ama, o gene de karısının parası sayesinde, aile mirasını kalkındırabilmişti. Prens'e kısmet olan içki tüccarının kızı, ancak bir parça okuyup yazmasını biliyordu, iki sözü bir araya getiremiyordu, çirkin mi çirkindi, sadece önemli bir tek erdem vardı: Çok iyi yürekli ve çok uysaldı. Prens bundan olabildiğince yararlanmasını bildi; evliliklerinin ilk yılından sonra, kendisine bir erkek evlat veren karısını Moskova'da, babasının ellerine bıraktı, kendisi de X... eyaletinde görev yapmaya gitti. Orada binbir düzenle, Petersburg'daki ünlü bir akrabanın da koruması sayesinde, oldukça gözde bir mevki elde etti. Bütün ruhuyla onurlara, yükselmeye, güzel bir meslek yaşamına susamıştı ve karısıyla ne Petersburg'da, ne de Moskova'da yaşayabileceğini hesaplayarak, şimdilik taşrada işe başlamaya karar vermişti.

Dediklerine bakılırsa, evliliklerinin daha ilk yılında, kabalıklarıyla karısını öldürmesine ramak kalmıştı. Bu söylenti karşısında Nikolay, her zaman, coşkuyla Prens'in savunmasını üstlenmişti. Yedi sekiz yıl sonra nihayet prenses öldü, dul kalan eşi de hiç vakit yitirmeden gidip Petersburg'a yerleşti. Orada bile ortaya çıkışı dikkati çekti. Henüz gençti, yakışıklı bir erkekti, varlıklı, parlak niteliklere, inkâr edilmez bir zekâya, ince nükteye sahipti, zevkliydi, bitmez tükenmez bir neşesi vardı: Petersburg'da mutluluk ve korunma arayan bir kimse gibi değil de, bir değer gibi boy gösterdi.

Prens'te gerçekten büyüleyici, herkesi buyruğu altına alan, güçlü bir şey bulunduğunu söylüyorlardı. Petersburg'da kadınların çok hoşuna gitti, sosyete güzellerinden biriyle kurduğu ilişki ona rezaletle karışık bir başarı sağladı. Cimrilığe kadar varan tutumluluğuna karşın avuç avuç, hesapsız paralar saçıyordu, gerektiğinde kılını bile kıpırdatmadan kumarda muazzam paralar yitiriyordu. Ama, Prens Petersburg'a eğlence

aramaya gelmemişti, kesin olarak yola koyulmak ve mesleğini sağlamlaştırmak için gelmişti. Amacına ulaştı. O nl akraba-sı, Kont Nainski, sıradan bir istekçi gibi kapısına gelse, yüzü-ne bile bakmayacak olan o yüksek mevkideki kişi, Prens'in sosyetedeki başarılarıyla öylesine etkilenmişti ki, onunla ilgi-lenmesinin olası ve pek yerinde olacağını düşündü. Hatta, eğitmek üzere Prens'in yedi yaşındaki oğlunu evine bile aldı.

İşte, Prens'in Vasilyevskoye'ye yolculuğu ve İhmenyev-lerle dostluğu o döneme rastlar. En sonunda, kontun aracılığıyla eliliklerimizden birinde önemli bir görev kopardıktan sonra, dış lkelere gitti. Ondan sonra, onun hakkında ileri sürü-rülen söylentiler hayli karanlık: Yabancı bir ülkede başına ge-len hiç de hoş olmayan bir serüvenden çok söz edildi ama, bunun aslında ne olduğunu hiç kimse kesinlikle aıklayama-dı. Daha yukarda da söylediğim gibi, yeniden dört yüz can sa-tın almayı başardığı biliniyordu sadece.

Dış ülkelerden, ancak yıllarca sonra ve yüksek bir mev-kiye ulaşarak döndü. Petersburg'da da hemen çok önemli bir göreve getirildi. İhmenyev'e, Prens'in yeniden evleneceğini, güçlü, zengin ve ünlü bir aileye damat olacağını söylediler. Nikolay Sergeyiç ellerini ovuşturarak: "O büyük bir soylu-dur," demekle yetindi.

Ben o sıralarda Petersburg niversitesi'nde ydim ve çok iyi anımsıyorum, İhmenyev bana mektup yazıp, bu evlenme sy-lentilerinin doğru olup olmadığını öğrenmemi istemişti. İh-men-yev beni korumasını isteyerek Prens'e de bir mektup yazmıştı; ama Prens onun mektubuna yanıt bile vermedi. Ben de kendi yönümden sadece, önce kontun evinde eğitilen, son-ra da liseye gönderilen oğlunun on dokuz yaşında olduğunu, öğrenimini tamamladığını ğrenebildim. Bunu hemen İhmen-yev'e yazdım ve Prens'in oğlunu çok sevdiğini, onu şımarttığını, daha şimdiden geleceğiyle ilgilendiğini söyledim. Bütün bunları, genç Prens'in arkadaşı olan niversite öğrencilerin-den öğrenmiştim. İşte tam o sıralarda Nikolay Sergeyiç, g-nn birinde Prens'ten kendisini ölçsüz derecede şaşırtan bir mektup alır.

Yukarda da belirttiğim gibi, o ana kadar Nikolay Sergeyiç'le ilişkilerini kuru iş yazışmaları halinde sürdürmekle yetinen Prens, bu kez dostça bir açık yüreklilikle ona aile yaşamını ayrıntılarına kadar anlatıyordu: Oğlundan yakınıyor, düzensiz yaşayışıyla kendisini çok üzdüğünü; elbette ki daha parmak kadar çocuğun (oğlunu aklamaya çalıştığı açıkça görülüyordu) düşüncesizliklerini çok ciddiye almamak gerektiğini, ama oğlunu cezalandırıp, bir yandan da gözünü korkutmak amacıyla, onu bir süre Ihmenyev'in gözetimi altında, köye göndermeye karar verdiğini söylüyordu. Prens tamamıyla "mükemmel ve pek soylu dostu Nikolay Sergeyiç'e, özellikle de Anna Andreyevna'ya" güvendiğini, her ikisinden de kuş beyinli oğlunu çatılarının altına kabul etmelerini, yalnızlık içinde onu doğru yola getirmelerini, olabilirse onu sevmelerini ve ona "yaşamda o kadar gerekli olan sağlıklı, kurtarıcı ve sert ilkeleri aşlamalarını" ve uçarı yaradılışını düzeltmelerini kendilerinden istediğini yazıyordu. Elbette ki, yaşlı Ihmenyev bu işe sevinçle, canla başla sarıldı. Genç Prens geldi; onu kendi öz oğulları gibi karşıladılar. Kısa bir süre sonra, Nikolay Sergeyiç onu deliler gibi sevmeye başladı, tıpkı Nataşa'sını sevdiği gibi. Hatta daha sonraları, Prens'le Ihmenyevler kesinlikle bozuştuktan sonra bile, yaşlı adam Alyoşa'sını -Prens Aleksey Petroviç'i bu adla çağırmayı alışkanlık haline getirmişti- hep iyilikle anardı.

Aslında, genç Prens çok sevimli bir delikanlıydı; bir kadın gibi güzel, zayıf ve sinirliydi ama, neşeli, sade, cömert gönüllü, çok soylu, yüce duygulara sahip, sevecen, dürüst ve iyiliktibilirdi; Ihmenyevlerin baş tacı, evlerinin tanrısı oldu. On dokuz yaşında olmasına karşın, hâlâ bir çocuktuk. Dediklerine göre, onu çok seven babasının, delikanlıyı neden sürgüne gönderdiğini tahmin etmek çok zordu. Dediklerine bakılırsa, genç adam Petersburg'da aylak ve uçarı bir yaşam sürüyormuş, çalışmak istemiyormuş ve böylece babasını çok üzüyormuş. Nikolay Sergeyiç, Alyoşa'ya hiç soru sormadı; çünkü Prens Piotr Aleksandroviç'in oğlunu uzaklaştırmasının gerçek

nedenini mektubunda sessizce geçiştirdiği açıkça görölüyordu. Öte yandan Alyoşa'nın bağışlanmaz bir düşüncesizliğinden, bir hanımla olan ilişkisinden, bir düelloya neden olmasından, kumarda akıl almaz bir kayıptan söz ediliyordu. Hatta har vurup harman savurduğu bir üçüncü kişinin parasına bile anıştırmada bulunuluyordu. Prens'in, kabahati olduğu için değil de, herhangi bir bencil düzen için oğlunu uzaklaştırdığı da söyleniyordu.

Nikolay Sergeyiç bütün bu söylentileri öfkeyle yalanlıyordu, çünkü gördüğu kadarıyla Alyoşa bütün çocukluğu ve ilk delikanlılığı süresince hiç tanımadığı babasını çok seviyordu. Ondan büyük bir coşku ve hararetle söz ediyordu; tümüyle babasının etkisi altında olduğu açıkça görölüyordu. Alyoşa bir de, babasıyla birlikte kur yaptıkları bir kontese anıştırmada bulunuyordu arada sırada. Kendisi üstün gelmişti, babası da ona çok kızmıştı. Genç Prens bu öyküyü her zaman böbürlenerek, çocukça bir saflık ve neşeli, gürültülü bir kahkahayla anlatıyordu. Ama, Nikolay Sergeyeviç onu hemen durduruyordu. Aleksey babasının yeniden evleneceği konusundaki söylentileri de doğruluyordu.

Genç Prens böylece yaklaşık bir yıl sürgün kalmıştı; belirli tarihlerde babasına akli başında, pek saygılı mektuplar yazıyordu, en sonunda Vasilyevskoye'ye öylesine alişmişti ki, Prens yazı geçirmek üzere çiftliğe geldiğinde (önceden İhmenyevlere haber vermişti), sürgün delikanlı kırsal yaşamın gerçekte isteeğine uygun düştüğünü bildirerek, Vasilyevskoye'de olabildiğince kalmasına izin vermesini bizzat kendisi istemişti babasından. Alyoşa'nın bütün kararları, coşkuları olağanüstü sinir duyarlılığından, ateşli yüreeğinden, kimi zaman saçmalığa kadar varan düşüncesizliğinden, az rastlanır bir dış etkilere boyun eğme yeteneğinden ve mutlak bir istenç yokluğundan geliyordu. Prens oğlunun isteğini kuşkulu bir halle dinledi. Nikolay Sergeyeviç, genellikle eski "dostu"nu tanımakta zorluk çekiyordu: Prens Piotr Aleksandroviç son derece değişmişti. Özellikle Nikolay Sergeyeviç'e karşı pek kavgacı olmuş-

tu ansızın; malikanenin hesaplarının gözden geçirilişi sırasında, iğrenç bir açgözlülük ve cimrilik, akıl almaz bir kuşku gösterdi.

Bütün bunlar, o iyi yürekli, eşiz insan İhmenyev'i çok üzdü. Uzun zaman buna inanmamaya çalıştı. Her şey bu kez, Prens'in on dört yıl önce Vasilyevskoye'ye yaptığı ilk ziyaretindeki tam tersine oldu; Prens bütün komşularıyla tanışmak istedi: Elbette ki en ünlüleriyle. Nikolay Sergeyeviç'e gelince, onu görmeye hiç gitmiyor ve ona emrindeki bir emekçi gibi davranıyordu. Ansızın akıl almaz bir olay oldu: Görünüşte hiçbir neden yokken, Prens'le Nikolay Sergeyeviç arasında şiddetli bir bozuşma oldu. Her iki tarafın da öfkeli, hakaret dolu, küfürlü sözler söylediği işitildi. Son derece öfkelenen İhmenyev, Vasilyevskoye'den ayrıldı, ama olay bununla kapanmadı. Birdenbire dört bir yana iğrenç dedikodular yayıldı: Nikolay Sergeyiç'in genç Prens'in zayıf damarını yakaladığı, kusurlarını kendi çıkarına kullanmayı tasarladığı; kızı Nataşa'nın (o sıralarda on yedi yaşındaydı) kendini o yirmi yaşındaki delikanlıya sevdirmesini bildiği; anasıyla babasının hiçbir şeyin ayırımında değilmiş gibi davranmakla birlikte bu sevgiye kanat gerdikleri ileri sürülüyordu. Hilekâr ve "ahlaksız" olan Nataşa'nın en sonunda, bütün bir yıl boyunca, gösterdiği özenle, komşu malikânelerin saygıdeğer evlerinde olgunlaşan gerçekten soylu pek çok genç kızdan hemen hemen hiçbirini gözü görmeyen genç adamı tümüyle büyüleyip avcunun içine aldığını söylüyorlardı. Hepsinin üstüne tüy dikmek için de, genç sevgililerin evlenmeye karar verdiklerini, nikahın, sözümona hiçbir şeyden haberi olmayan, ama aslında her şeyi en küçük ayrıntısına kadar bilen ve alçak öğütleriyle kızlarını yönlendiren Nataşa'nın anasıyla babasından habersiz, Vasilyevskoye'den on beş fersah ötedeki Grigoryevo köyünde kıyılacağını söylüyorlardı.

Uzun sözün kısası, bu öyküyü fırsat bilen bölgenin her iki cinsten dedikoducularının uydurmayı başardıkları şeylerin hepsi bir araya getirilse, ortaya bir kitap çıkabilirdi. Ama, işin

en şaşılacak yanı, Prens'in bunlara inanmasıydı, hatta bu konuda Petersburg'a kendisine gönderilen imzasız bir ihbar mektubu üzerine kalkıp Vasilyevskoye'ye gelmişti. Elbette ki, Nikolay Sergeyeviç'i şu kadarcık olsun tanıyanların hiçbirinin onun hakkında yapılan bu suçlamaların bir tekine bile inanmaması gerekir sanılıyordu. Bununla birlikte, herkes heyecanlandı, herkes konuştu, herkes eleştirdi, herkes başını salladı ve... hepsi onu ebediyen mahkûm etti.

İhmenyev, dedikoducuların önünde kızını aklamaya kalkışmak için çok onurluydu, komşularıyla herhangi bir tartışmaya girişmesini de Anna Andreyevna'sına kesinlikle yasak etti. Onca iftiraya uğrayan Nataşa'ya gelince, bir yıl sonra bile hâlâ bütün o dedikodulardan hemen hemen habersizdi, bütün o öyküyü ondan gizlemişlerdi, genç kız on iki yaşında bir çocuk gibi neşeli ve saftı.

Bu arada kavga giderek kızışıyordu. Su uyur, düşman uyumaz. İhbarcıların ve tanıkların, çıkageldiği görüldü: Bunlar en sonunda, Nikolay Sergeyiç'in o upuzun yönetiminin hiç de kusursuz bir dürüstlükte geçmediğine Prens'i inandırmayı başardılar. Dahası üç yıl önce, küçük bir ormanın satışı sırasında, Nikolay Sergeyiç'in on iki bin gümüş rubleyi iç ettiğini ileri sürdüler. Bunu yargıç önünde, en açık ve en yasal biçimde kanıtlayabilirlerdi, üstelik de bu ormanın satışı için Prens ona vekaletname vermemişti, kendi istediği gibi davranmıştı; ancak çok sonra bu ormanın satılması gerektiğine Prens'i inandırmış ve cebine indirdiği satış bedelinin çok altında bir parayı ona vermişti. İşte bu dedikodularla çalkalanıyordu ortalık. Bunların hepsi de iftiraydı, daha sonra bu kanıtlandı ama, Prens hepsine inandı, tanıkların karşısında Nikolay Sergeyiç'e hırsız dedi. İhmenyev buna katlanamadı, o da aynı ağırlıkta bir hakaretle yanıt verdi; müthiş bir kavga çıktı. Hemen, hiç vakit yitirilmeden dava açıldı. Kimi belgelerin olmayışından, özellikle de koruyucusu ve bu tür olaylarda tutulacak yol konusunda deneyimi bulunmadığından, Nikolay Sergeyiç davayı hemen yitirdi. Çiftliğine haciz koydular. Çileden

çıkan yaşlı adam her şeyi bıraktı ve sonunda davasını bizzat izlemek amacıyla Petersburg'a yerleşmeye karar verdi. Çiftlikte deneyimli güvenilir bir adamını bıraktı.

Prens, hiç kuşkusuz, İhmenyev'e haksız yere hakaret ettiğini çabucak anlamıştı. Ama, hakaret her iki yanda da öylesine büyüktü ki, aralarını bulmak için söylenecek söz bulunmıyordu, bu duruma daha da sinirlenen Prens, davayı kendi lehine çevirmek için elinden gelen çabayı gösterdi, yani eski kâhyasının son lokmasını da elinden kapmak için elinden geleni ardına koymadı.

V

İşte böylece, İhmenyevler gelip Petersburg'a yerleşmişlerdi. Onca uzun bir ayrılıktan sonra, Nataşa'yla karşılaşmamı burada anlatacak değilim. O dört yıl içinde onu hiç unutmamıştım. Doğruyu söylemek gerekirse, onu düşündüğüm zaman içimde kabaran duyguyu ben de pek iyi anımsamıyorum. Ama, yeniden birbirimizi gördüğümüzde, yazgının onu bana kısmet ettiği hemen içime doğdu. Başlangıçta, Petersburg'a gelişini izleyen ilk günlerde, geçen yıllar boyunca pek gelişmemiş gibi göründü bana; sanki hiç değişmemiş, hep o ayrıldığımız zamanki küçük kız olarak kalmıştı. Ama daha sonra, onda her gün yeni bir şeyler buluyordum. Bunlar o ana kadar tamamıyla gözümünden kaçmıştı ve sanki genç kız bilerek benden gizlenmiş, bunları kasıtlı olarak benden saklamış gibiydi, bütün o yeniden keşfetmede ne büyük bir mutluluk vardı.

Yaşlı Nikolay Sergeyiç, Petersburg'a yerleştikten sonra, ilk günler sinirli ve hırçın oldu. İşleri iyi gitmiyordu: Fena halde öfkeleniyor, zıvanadan çıkıyor, dava dosyalarını karıştırıyor, bizimle ilgilenecek zamanı bulamıyordu. Anna Andreyevna'ya gelince, başlangıçta adeta çılgına dönmüş, ne düşüneceğini bilememişti. Petersburg onu korkutuyordu. İçini çekiyor, ürperiyor, eski yaşamına, İhmenyevka Çiftliği'ne, evlenme yaşına

geldiği halde hâlâ bir kısmeti çıkmayan Nataşa'ya ağılıyordu; bu dostça iç dökmelerine daha yaraşır bir dinleyici bulamadığından, benimle garip söyleşiler yapıyordu.

İşte tam o sıralarda, onların Petersburg'a gelişlerinden kısa bir süre sonra, ilk romanımı, mesleğimin başlangıcını belirleyen romanı bitirdim. Acemi olduğumdan, önce onu nereye vereceğimi bilemedim. Bundan Ihmenyevlere hiç söz etmemiştim; bir işe girmeden, bir baltaya sap olmadan, işsiz güçsüz, aylak yaşadığım için hemen hemen benimle dargın olmuşlardı. Yaşlı adam bana acı hatta sert, haşın bir dille çıkıştı; elbette ki bunu bana olan baba sevgisinden yapıyordu. Bense, neyle uğraştığımı onlara söylemeye utanıyordum. Sonra da yüzlerine karşı bir işe girmeyip, romanlar yazmak istediğimi nasıl söyleyebilirdim? Bu nedenle bana, iş vermediklerini, bir yere kapılanmak için elimden geleni yaptığımı söyleyerek o ana kadar onlara yalan söylemiştim. Anlattıklarımı araştırarak zamanları yoktu. Konuşmalarımı dinlemekten gına getiren Nataşa'nın bir gün gizemli havalar takınarak beni bir kenara çektiğini çok iyi anımsıyorum; ağlayarak, geleceğimi düşünmem için yalvardı, bana sorular yöneltti, tam olarak ne iş yaptığımı öğrenmeye çalıştı, gizimi ona da açıklamadığımdan, bir tembellik ve aylaklık yaşamına dalarak kendimi mahvetmem için bana yeminler ettirdi. Uğraşlarımı ona itiraf etmemiş olmama karşın, doğruyu söylemek gerekirse, çalışmam, yani ilk romanım konusunda ondan gelecek bir tek yürekendirme sözcüğünü daha sonra bütün eleştirmenlerin ve uzmanların bana yönelttikleri en övücü eleştirilerine ve değerlendirmelerine değişmezdim.

Ve işte en sonunda romanım çıktı. Daha yayımlanmasından çok önce yazın çevrelerinde büyük bir gürültü koparmıştı. B... müsveddelerimi okurken bir çocuk gibi sevinmişti. Evet, ömrümde tek mutlu olduğum anlar, başarımın baş döndürücü ilk dakikaları değil de, müsveddelerimi daha kimseye ne gösterip, ne de okuduğum zamanlardı. Uzun çalışmalarım için kurduğum düşler ve tutkuyla dolu, coşkulu uzun umut

geceleeri; hayallerimle, kendi yarattığım kişilerle, gerçekten var olan akrabalarlaymışım gibi yaşadığım zamanlar; onları seviyordum, onlarla birlikte sevinip, onlarla birlikte üzülyordum, hatta kimi zaman kahramanımın arkasından içtenlikle gözyaşları bile döküyordum.

Başlangıçta çok şaşırmış olmalarına karşın, o iki ihtiyarın başarımlarındaki sevinçlerini anlatamam. Bu onlara o kadar garip görünmüştü ki! Sözgelimi, Anna Andreyevna herkesin göklere çıkardığı bu yeni yazarın onun bildiği o aynı Vanya olduğuna bir türlü inanmak istemiyor, başını sallıyordu. İhtiyar uzun zaman inanmak istemedi, hatta ilk günlerde korktu bile; benim mahvolan memurluk mesleğimden, genellikle bütün yazarların düzensiz yaşamından falan söz etmeye başladı. Ama, yeni söylentilerin sürekliliği, dergilerdeki yazılar en sonunda da dinsel bir güvenle inandığı kimselerin benim hakkımda söylediklerini işittiği övücü birkaç söz onu, görüşünü değiştirmek zorunda bıraktı.

En sonunda, cebimin para dolduğunu görüp de, bir yazın çalışmasından ne kadar para alınabileceğini öğrenince, son kararsızlıkları da silinip gitti. Kuşkudan hızla mutlak ve coşkulu bir inanca geçerek, mutluluğuma bir çocuk gibi sevinerek, kendini geleceğim konusunda en sınırsız umutlara, en parlak, en göz kamaştırıcı düşlere kaptırdı. Benim önümde her gün yeni meslekler, yeni planlar kuruyordu, bu planlarda görerseniz neler yoktu ki! Hatta bana o ana kadar göstermediği bir saygı göstermeye başladı. Bununla birlikte, en coşkulu düşlerinin ortasında, kimi zaman kuşkularının gene gelip ona musallat olduğunu ve onu düş kırıklığına uğrattığını çok iyi anımsıyorum.

“Yazar, şair. Bu biraz garip kaçıyor... Şairler ne zamandan beri işlerini yoluna koydular, sıraya girdiler, kuzum? Bütün o insanlar övünge, haylaz yaratıklardır.”

Bütün kuşkuların, bu dikenli sorunların çoğunlukla hava kararırken ona musallat olduğunun ayırımına varmışım (o mutlu günlerin bütün bu ayrıntılarını o kadar iyi anımsıyo-

rum ki!) Yaşlı dostumuz, akşama doğru hep daha sinirli, daha duyarlı ve daha kuşkulu, daha güvensiz olurdu. Nataşa'yla ben bunu daha önceden bildiğimiz için gülüp geçerdik. Generalliğe yükseltilen Sumarakov, ağzına kadar altın dolu bir tütün tabakası verilen Derjavin, Çariçenin Lomonosov'a yaptığı ziyaret konusunda öyküler anlatarak onu yüreklendirdiğimi anımsıyorum; ona Puşkin'den, Gogol'den söz ederdim.

Bu öyküleri belki de ilk kez işiten ihtiyar:

“Biliyorum kardeş, hepsini biliyorum,” diye yanıt verdi. “Hımm! Bak, dinle beni. Vanya, senin şiire yönelmediğine gene de çok seviniyorum biliyor musun. Bak azizim, dizeler zırvadan başka bir şey değildir; tartışma benimle, ihtiyar bir dostunun sözüne inan; ben senin iyiliğini istiyorum; bunlar zırvadan başka bir şey değil, yararsız bir uğraş! Şiir yazmak lise-lilere yaraşan bir iş; sizin gibi delikanlıları tımarhaneye götürür bu sonunda... Diyelim ki, Puşkin büyük bir adamdı, ee, sonra? Önünde sonunda, olup olacağı dizelerden, başka bir şey yok ortada; o kadar ömürsüz, geçici ki bu... Zaten ben Puşkin'den pek fazla bir şey okumadım... Bak, düzyazı başka, ona bir diyeceğim yok! Burada, yazar insanı eğitir bile... Yurt sevgisinden ya da genel olarak erdemlerden söz etmek... Evet, buna bir diyeceğim yok! Ben anlatmasını beceremiyorum dostum, ama sen ne demek istediğimi anlarsın. Seni sevdiğim için söylüyorum bunları. Pekâlâ, pekâlâ, hadi, oku bakalım şunu,” diye sözlerini bitirdi oldukça koruyucu bir sesle, kitabımı getirdiğim zaman. Daha önce çayımızı içtiğimiz yuvarlak masanın çevresine toplanmıştık hepimiz. “Hadi bakalım, oraya karaladıklarını oku bize; senin hakkında çok şey söylüyorlar! Görelim bakalım.”

Kitabı açtım, okumaya hazırlandım. O akşam, romanım matbaadan daha yeni çıkmıştı, zorlukla bir tanesini ele geçirmiş, yapıtımı okumak üzere, hemen İhmenyevlerin evine koşmuştum.

Yayıncının elinde olan müsveddeleri daha önce onlara okuyamadığıma o kadar üzülmüyordum, öyle kızılıyordum ki!

Nataşa üzüntüsünden ağlamıştı; benimle kavga etmiş, romanımın ondan önce başkalarının eline geçtiği için bana çıkmıştı. Ama, işte en sonunda masanın çevresine oturmuştuk hepimiz. İhtiyar son derece ağırbaşlı ve eleştirici bir yüz takınmıştı. Çok sert biçimde yargılamak, “kendisi bir fikir edinmek” istiyordu. Yaşlı kadın da alışılmamış ciddiyette bir hal almıştı; hani, neredeyse başına yeni bir başlık geçirecekti kitabın okunmasını dinlemek için.

Anna Andreyevna, o eşsiz Nataşa’sına uzun zamandan beri ölçüsüz bir sevgiyle baktığının ayrımındaydı; genç kızla konuşurken düşüncemin alev aldığı, bakışlarımın bulandığını, Nataşa’nın da bana eskisinden daha canlı, daha ateşli bakışlar fırlattığını pekâlâ anlamıştı. Evet! O an en sonunda gelmişti, bir başarı ve parlak umutlar anında, kusursuz bir mutluluk ortasında gelip çatmıştı. Hepsi aynı anda, bir çırpıda gelmişti! Yaşlı kadın, kocasının bile bana abartılı iltifatlarda bulunmaya ve kızıyla bana pek özel bir biçimde bakmaya başladığının ayrımındaydı. Ve ansızın korkmaya başlamıştı. Her şeye karşın ben ne kont, ne hükümdar oğlu, ne de hatta bir Hukuk Fakültesi öğretim üyesi, genç, madalyalar içinde ve yakışıklı bir oğlandım! Anna Andreyevna yarım yamalak şeylerle yetinmekten hoşlanmazdı.

Benim için:

“Bir adamı kutluyorlar, ama nedenini bile bilmiyorlar,” diyordu içinden, “Yazarmış, şairmiş... İyi ama, yazar dediğin nedir ki?”

VI

Onlara romanımı bir oturuşta okudum. Hemen çaylarımızı içer içmez başladık ve sabahın ikisine kadar oturduk. İhtiyar başlangıçta kaşlarını çatıyordu. Erişilmez derecede yüksek bir şey, belki de anlayamayacağı, ama hiç kuşkusuz yüce bir şey bekliyordu. Bunun yerine, işittikleri fazlasıyla bilinen, tam

tamına genel olarak her gün çevremizde oluşan günlük olgularlardı. Roman kahramanının büyük bir adam ya da ilginç bir adam, yahut XIX. yüzyılın büyük tarihsel romanları *Roslavlev*, *Yuri Miloslavski* türünden, tarihsel bir kişi olması gerekirdi. Oysa, karşısına dar kafalı, hatta bir parça alıkça, giysisinde bir tek düğme bulunmayan bir küçük memur çıkarılıyordu, üstelik bu da günlük dilden hiç ayrımı olmayan yalının yalını, basit bir biçimle sunuluyordu! Doğrusu ya çok garipti! Yaşlı kadın ihtiyara sorular soran bakışlar yöneltiyor ve hatta sanki birisi onu incitip gücendirmiş gibi biraz da surat asıyordu. Yüzünde:

“Böyle saçmalıklar basılmaya, dinlenmeye değer mi yani? Üstelik buna para da ödüyorlar!” dercesine bir hava vardı.

Nataşa baştan ayağa dikkat kesilmişti, can kulağıyla dinliyor, gözlerini benden ayırmıyor, her sözcüğü nasıl okuduğumu anlamak için dudaklarına bakıyor, kendisi de benden sonra o güzel dudaklarını kıpırdatıyordu. Ve inanır mısınız ben daha kitabın yarısına gelmeden, bütün dinleyicilerimin gözlerinden yaşlar akıyordu. Anna Andreyevna kahramanımın yazgisına yürekten acıyıp, büyük bir safiyetle onun felaketlerine birazcık olsun yardım edebilme isteğiyle, içtenlikle ağlıyordu. Ben bunu onun küçük çığlıklarından anladım. İhtiyara gelince, o yücelik düşlerini bir yana bırakmıştı:

“Ahım şahım bir şey olmadığı baştan belliydi, küçük bir anlatı bu; ama sizi kısıkvrak yakalıyor,” dedi. “Size çevrenizde olup bitenleri anlatıp, anımsatıyor; insanların en önemsizinin, en adisinin bile her şeye karşın bir insan, bir kardeş olduğu hissediliyor.”

Nataşa dinliyor, ağlıyor ve masanın altından, gizlice elimi sıkıyordu kuvvetle. Kitabın okunması sona erdi. Nataşa ayağa kalktı. Yanakları alev alev yanıyordu, gözlerinin içinde minicik yaşlar ışıldıyordu; ansızın elimi yakalayıp öptü ve koşarak odadan çıktı; annesiyle babası bakıştılar.

Kızının davranışından pek şaşırın ihtiyar:

“Hımm! Ne kadar da coşkulu!” dedi. “Önemli değil, zaten çok iyi, yüce gönüllü bir davranış bu! İyi yürekli bir kızdır...”

diye mırıldandı Nataşa'yı aklamak istermiş gibi karısına doğru bir bakış yönelterek, aynı zamanda da nedendir bilinmez, beni de temize çıkarmak istermiş gibi bir hali vardı.

Ama Anna Andreyevna, ben okurken bir parça heyecanlanmış olmasına karşın, şimdi:

“Elbette canım, Makedonyalı Iskender bir kahramandır, ama kızıp yeri yerinden oynatmaya değmez,” der gibiydi.

Az sonra, Nataşa neşeler saçarak, mutluluk içinde geri döndü, önümden geçerken de hiçbir şey demeden beni çimdikledi. İhtiyar, benim öykü konusunda gene “ağırbaşlı” bir değerlendirme yapmaya başlayacaktı ama, sevincinin içinde kendini daha fazla tutamadı ve öfkелendi:

“Ee, Vanya, dostum, çok iyi, çok iyi! Beni çok memnun ettin! Çok memnun ettin, hiç bunu beklemiyordum. Öyle kahramanlığı, yüceliği falan yok ama, apaçık, aydınlık... Orada, benim bir *Moskova'nın Kurtuluşu* var, Moskova'da yazılmış; işte onda azizim, daha ilk satırlarda insan havalarda uçuyor, adeta bir kartal gibi... Ama biliyor musun Vanya, seninki çok daha yalın, sade, çok daha anlaşılır biçimde. İşte asıl bunun için, insan daha iyi anlayabildiği için hoşuna gidiyor! Bir bakıma insana daha yakın; sanki bütün bunlar benim başıma gelmiş gibi. İnsanın, hiçbir şey anlamadığı o soylu konular neye yarar ki? Ama ben olsam üslubu düzeltirdim... Biliyor musun, sana iltifat ediyorum, ama gene de istediklerini söyleceklerdir, her şeye karşın bunda bir yücelik eksikliği var... Aman, varsın olsun, şimdi artık çok geç, kitap basıldı bile. İkinci baskıda belki? Çünkü, hiç kuşku yok, ikinci baskı yapılacaktır, değil mi? Bu gene sana para getirecektir... Hımmm!”

Anna Andreyevna atıldı:

“Gerçekten o kadar para aldınız mı İvan Petroviç? Dıştan bakılırsa, bana inanılmaz gibi görünüyor. Ah! Tanrım! Şu günlerde para nerelere harcanıyor!”

İhtiyar gitgide coşarak:

“Biliyor musun Vanya?” diye sürdürdü. “Bu bir devlet görevi değil, doğru, ama gene de bir meslek. Bu kitabı büyük ki-

siler okurlar. Bak demin ne demiştim: Gogol her yıl ödenek almış, onu dış ölkelere göndermişler. Sana da öyle yapsalar? Hıı, değil mi? Kimbilir, belki henüz çok erkendir? Bir şeyler daha yazmalısın. Öyleyse, yaz kardeş, hiç gecikmeden yaz. Bu başarıyla yetinme, işi tembelliğe vurma. Ağzını havaya açıp alık alık durma.”

Yaşlı adam bu sözleri öyle inanmış bir halle, öyle içten bir iyilikle söyledi ki, konuşmasını kesip hayallerini soğutmaya kıyamadım:

“Ya da sözgelimi, sana bir enfiye kutusu verirler... Neden olmasın? Lütuf için bir kural yok ki. Seni yüreklendirmek isteyebilirler. Kimbilir belki Saray’a da kabul edilirsin,” diye ekledi alçak sesle, büyük bir ciddiyetle sol gözünü kırparak. “Yahut, hayır. Belki de henüz pek erkendir.”

Anna Andreyevna öfkeli bir sesle:

“Saraya mı!” dedi.

“Hani neredeyse beni general yapacaksınız,” dedim içtenlikle gülerек. İhtiyar da gülmeye başladı. Son derece memnundu.

Biz gevezelik ederken akşam yemeğini hazırlamış olan Nataşa:

“Ekselans? Sofraya oturma lütfunda bulunur musunuz? diye bağırdı.

Genç kız bir kahkaha attı, hemen koştu, ateş gibi yanan kollarıyla babasına sımsıkı sarıldı.

“Benim sevgili, pek sevgili babacığım!”

İhtiyar pek duygulandı.

“İyi, iyi, hadi bakalım. Bak dinle, ben bunu öyle laf olsun diye, düşünmeden söylüyorum. General ya da değil, hadi yemeğimizi yiyelim. Ah! Ne kadar duygulu bir kızsın!” diye ekledi Nataşa’nın al al olmuş yanağına hafifçe vurarak, eline fırsat geçtikçe kızını böyle okşamaktan hoşlanırdı. “Görüyorsun ya Vanya, seni sevdiğim için söyledim bunu. General olmasan bile, sen gene de ünlü bir kişisin, bir müellifsin!”

“Artık yazar deniyor babacığım.”

“Müellif demiyorlar mı? Bak, bilmiyordum bunu. Pekâlâ, öyle olsun, yazar diyelim, ama bakın ben ne demek istiyordum: Elbette ki, bir roman yazdın diye seni saraya mabeyinci yapacak değiller, bunu hatta aklına bile getirmemelisin, sen kendi yolunu çizebilirsin. Söz gelimi, bir yerlere ataşe olabilirsin. Seni dış ülkelere gönderebilirler, diyelim sağlığını düzeltmek için İtalya’ya ya da eğitimini tamamlamak üzere başka bir yere, kimbilir; sana para yardımı yapabilirler. Elbette ki, senin de kendi yönünden soylu biçimde davranman gerek; parayı ve onuru çalışmanla, gerçek bir çalışmayla hak etmelisin, öyle herhangi bir koruma gibi değil.

“O zaman da öyle pek fazla gururlanma İvan Petroviç,” diye ekledi Anna Andreyevna da gülerek.

Nataşa da gene kolumu çimdikleyerek:

“Özellikle de ona tez elden bir nişan vermeliler, öyle değil mi babacığım, yoksa kupkuru ataşelik nedir ki?”

Gözleri neşeyle yıldızlar gibi ıslıl ıslıl parlayan, yanakları alev alev yanan Nataşa’ya gururla bakan ihtiyar:

“Bu kız hep benimle alay eder,” diye bağırdı. “Çocuklar, belki çok ileri gittim; ben hep böyleyimdir zaten... Yalnız, bak beni dinle Vanya, sana bakıyorum da çok sadesin...”

Ah! Aman Tanrım; ya nasıl olacaktı ki, babacığım!”

“Hayır, ben onu demek istemedim canım. Ama gene de, Vanya, yüzün... Hiç de bir şair yüzü değil... Bilirsin ki, şairlerin soluk benizli, uzun saçlı olduğunu; gözlerinde bilmem nasıl bir şey bulunduğunu söylerler... Diyelim bir Goethe, ya da o türden başka biri... Bunu Abbaddon’da okumuştum... Ne var yani? Gene saçma bir şey mi söyledim? Arkamdan gülen şu yumurcağa bakın hele! Bakın dostlarım, ben eğitim görmedim ama hissedebilirim. Pekâlâ, pekâlâ, yüzden söz etmeye-
lim, bunda henüz büyük bir felaket yok; bana kalsa, seninki de iyi, çok da hoşuma gidiyor... Ben öyle demek istemedim... Yalnız dürüst ol Vanya, dürüst ol, önemli olan budur; namuslu bir yaşam sür, kendini de fazla beğenme! Önündeki yol çok geniş. İşini dürüstçe yap; ben bunu demek istiyordum, tam da bunu söylemek istiyordum!”

Ne harikulâde günlerdi! Boş kalan bütün saatlerimi, bütün akşamlarımı onların evinde geçiriyordum. İhtiyara yazın dünyasından haberler getiriyordum, bilinmez neden, ansızın büyük bir ilgi duymaya başladığı yazarlardan taze haberler getiriyordum. Hatta B... nin eleştiri yazılarını bile okumaya başlamıştı. Kendisine ondan çok söz etmiştim, pek anlamıyordu yazdıklarını, ama gene de coşkuyla övüyor, *Kuzey Çanı*'nda yazan düşmanlarından acı acı yakınıyordu. Yaşlı kadın, Nataşa'yla beni büyük bir dikkatle gözlüyordu; bizi bir türlü suçüstü yakalayamamıştı! Aramızda bir söz söylenmişti bile, Nataşa'nın da başını önüne eğip, dudaklarını hafifçe aralayarak bana hemen alçak bir sesle "Evet," dediğini işitmiştim. Ama ihtiyarlar da bunu öğrenmişlerdi; tahmin etmişler, üzerinde düşünmüşlerdi; Anna Andreyevna uzun uzun başını sallamıştı. Bu ona pek garip, pek korkunç görünüyordu. Bana güveni yoktu.

"Şimdi her şey yolunda İvan Petroviç, başarıya ulaştınız," diyordu. "Ya birdenbire bu büyük utkuyu yitirirseniz ya da başka bir şey olursa, o zaman ne olur? Hiç değilse, bir yerde bir görev alsanız!"

İhtiyar uzun uzun düşündükten sonra şu karara vardı:

"Bak sana ne diyeceğim Vanya," dedi. "Gördüm, dikkat ettim ve itiraf edeyim ki, senle Nataşa'nın... evet itiraf edeyim ki, buna sevindim, bunda hiçbir kötülük yok! Yalnız, anlıyorsun ya, ikiniz de henüz çok gençsiniz, benim Anna Andreyevna'nın hakkı var. Bekleyelim. Yeteneklisin, kabul ediyorum, hatta büyük bir yeteneğin var... Başlangıçta dört bir yana yaydıkları gibi bu bir üstün zekâ değil ama, gene de yetenek, dün *Kuzey Çanı*'nda senin hakkındaki o eleştiriye okuyordum da, sana hiç de iyi davranmıyorlar, ama zaten o gazete nedir ki! Evet! Görüyorsun ya, yetenek demek rehinde para demek değildir; ikiniz de yoksulsunuz. Şöyle bir buçuk, hiç değilse bir yıl kadar bekleyelim. İşler yolunda giderse, sen tuttuğun yolda toprağa sıkıca basarsan, Nataşa senin; başarıya ulaşmazsan, gerisini sen düşün artık!.. Sen dürüst bir insansın, iyice düşün, taşın!"

İşler böylece kaldı. Bir yıl sonra da bakın neler oldu:

Evet, hemen hemen tam bir yıl sonraydı. Berrak bir eylül günü, akşama doğru, hasta, ruhum allak bullak bir halde ihtiyar dostlarımin evine girdim ve yarı baygın, bir iskemlenin üzerine yığıldım; o kadar ki bana bakarken korktular. Belki on kez kapılarına yaklaşıp da içeri girmeden dönecek kadar başımın dönmeye başlaması, yüreğimin allak bullak olması, mesleğimde başarıya ulaşmamış olmamdan, ya da ne utkuyu ne de parayı ele geçirmiş olmamdandı; henüz “ataşe” olmadığımıdan ve sağlığını düzeltmek için beni hâlâ İtalya’ya göndermediklerinden de değildi. Bir yılı on yıl gibi yaşamaktandı, bu bir yılı Nataşa’nın da on yıl gibi yaşamış olmasındandı. Artık aramızda bir sonsuzluk vardı... Ve işte şimdi çok iyi anıyorum:

İhtiyarların karşısında oturmuş, hiç konuşmuyordum, zaten biçimini yitirmiş şapkamı dalgın dalgın, ellerimin arasında yoğurup duruyordum. Oturuyordum ve bilmem neden, Nataşa’nın içeri girmesini bekliyordum. Giysilerim içler acısı bir haldeydi, adeta üzerimden dökülüyordu; yüzüm ve bütün vücudum zayıflamıştı, betim benzim sapsarıydı, bir şaire benzetmekten çok uzaktım, gözlerimde de vaktiyle iyi yürekli Nikolay Sergeyiç’in onca kaygılandığı yüceliğın hiçbir pırıltısı yoktu. Yaşlı kadın hiç de yapmacık olmayan bir acımayla bakıyordu bana, içinden de:

“Düşünüyorum da, bir de az kalsın Nataşa’yla nişanlanacaktı bu. Tanrı bizi korusun!” diye geçiriyordu.

“Ee, İvan Petroviç, çay ister misiniz?” Semaver masanın üzerinde fokur fokur kaynıyordu. “Nasılsınız azizim? Çok hasta görünüyorsunuz,” diye sordu acıyan bir sesle. Hâlâ bugünmüş gibi kulağımda.

Şimdi, şu anda karşımdaymış gibi görüyorum onu. Benimle konuşuyor, ama gözlerinde bambaşka bir kaygı belirliyor, şu anda soğumakta olan çay fincanının karşısında oturan ve derin düşüncelere dalan yaşlı kocasını tasalandıran o aynı kaygı. O sıralarda, onlar için iyi bir yolda olmayan şu Prens

Valkovski'yle davalarının onları çok üzdüğünü, başlarına Nikolay Sergeyiç'i hasta düşürecek kadar perişan eden, daha başka sıkıntılar da geldiğini çok iyi biliyordum. Bütün bu dava öyküsünün kökeninde bulunan genç Prens, beş altı ay önce İhmenyevleri ziyaret etmenin bir yolunu bulmuştu. Sevgili Alyoşa'sını öz oğlu gibi seven ve hemen her gün ondan söz eden ihtiyar adam, onu sevinçle karşılamış Anna Andreyevna, Vasilyevskoye'yi anımsayıp hüngür hüngür ağlar.

Bunun üzerine, Alyoşa babasından gizli onlara daha sık gelmeye başladı. Dürüst, açık yürekli, mert, düşünceli bir insan olan Nikolay Sergeyiç, öfkeyle bütün ihtiyatı elden bıraktı. Onurlu ve soylu bir kişi olduğundan, oğlunun yeniden İhmenyevlerin evine kabul edildiğini öğrenirse Prens'in ne diyeceğini düşünmek bile istemedi ve zaten bütün saçma kuşkulardan nefret ediyordu için için. Ama yaşlı adam, yeni hakaretlere göğüs gerip geremeyeceğini bilmiyordu. Genç Prens hemen her gün onları görmeye geliyordu, ihtiyarlar onunla çok iyi vakit geçiriyorlardı. Akşamları, hatta gece yarısından sonraya kadar uzatarak, yanlarında kalıyordu. Elbette ki, baba sonunda durumu öğrendi. Bunun üzerine, en iğrenç dedikodular alıp yürüdü. Prens hep aynı konuyu işleyen korkunç bir hakaret mektubu gönderdi Nikolay Sergeyiç'e; oğluna da İhmenyevlerin evine gitmesini kesinlikle yasakladı.

Bunlar, benim ziyaretimden on beş gün önce olmuştu. İhtiyar derin bir üzüntüye kapılmıştı. Nasıl! Gül gibi masum ve soylu kızı Nataşa'yı gene bu iğrenç iftiralara, bu aşağılık işlere karıştırmak mı! Adı zaten kendisine hakaret eden adamın ağzından sövgü dolu biçimde çıkmıştı... Bütün bunların onarılmasını istemeden, öyle yüzüstü mü bırakacaktı! İlk günler, adamcağız umutsuzluktan, duyduğu derin acıdan yataklara düştü. Ben, bütün bunları biliyordum. Geç olmakla birlikte, öykü bütün ayrıntısıyla kulağıma gelmişti, üç haftadan beri hasta ve üzgün olduğum ve evimde yataktan çıkamadığım için, gelip onları ziyaret edememiştim. Ama gene biliyordum ki... Hayır! Bu öyküden başka, onları dünyada her şeyden faz-

la kaygılandırıran bir şeyin daha bulunduğunu sadece sezinliyordum, inanmadan biliyordum ve içimi kemiren bir şey vardı; tahmin etmekten korkuyordum, inanmaktan korkuyordum ve o uğursuz dakikayı bütün gücümle uzaklaştırmak istiyordum. Bununla birlikte, ben buraya sırf bunun için gelmiştim. Bu akşam, sözcüğün tam anlamıyla bir kuvvet beni onların evine çekmişti.

İhtiyar sanki ansızın aklı başına geliyormuş gibi, bana:

“Evet Vanya,” diye sordu, “Hasta mıydın sen? Neden o kadar zamandır bize hiç gelmedin? Sana karşı çok suçluyum. Gelip seni ziyaret etmek istedim, ama hep bir engel çıktı.

Sonra gene dalıp gitti.

“Hastaydım,” diye yanıt verdim.

Beş dakika sonra:

“Hımm! Hastaymış” diye yineledi. “Buna hiç şaşmadım! Geçen gün ben sana söylemiştim, seni uyarmıştım, ama sen benim sözümü dinlemedin! Hımm! Yoo, azizim Vanya. Hiç kuşkusuz, esin perisi aç karnına hep bir yoksul kulübede yaşadı ve hep orada yaşayacak. Ee, evet ya!”

Yoo, hayır, ihtiyarın keyfi yerinde değildi. Eğer yüreğinde bu yara olmasa, açlıktan kıvranan esin perisinden söz etmezdi bana. Nikolay Sergeyiç’in yüzüne baktım: Sararmıştı, gözlerinin içinde bir kararsızlık, yanıtlama gücünü bulamadığı soru biçiminde bir düşünce okunuyordu. Sert ve iğneli konuşuyordu, oysa hiç de böyle bir alışkanlığı yoktu. Karısı kaygıyla ona bakıp başını sallıyordu. Bir ara, ihtiyar arkasını dönünce, kadın gizlice bana başıyla onu işaret etti.

Son derece kaygılı olan Anna Andreyevna’ya:

“Natalya Nikolayevna nasıl? Evde mi?” diye sordum.

Kadın da sanki bu soru canını sıkıyormuş gibi:

“Elbette, elbette dostum,” diye yanıt verdi. “Şimdi gelecek. Birbirimizi görmeyeli tam üç hafta oldu! Az-buz şey değil bu! Öyle tuhaf oldu ki, hasta mı, iyi mi, bir türlü anlaşılmıyor. Tanrı onu korusun!”

Kadın çekine çekine kocasına bakıyordu.

“Ne o? Kızın hiçbir şeyi yok,” diye atıldı Nikolay Sergeyiç istemeye istemeye ve asık bir suratla. “Hasta falan değil! Bu işler böyledir, kız artık büyüdü, bebek değil ki, işte hepsi bu. Bu genç kız üzüntülerini, geçici heveslerini dünyada bir anlayan olmuş mu acaba?”

Anna Andreyevna gücenik bir sesle:

“Geçici heves mi!” diye sürdürdü.

İhtiyar adam sustu ve parmaklarıyla masanın üzerine vurmaya başladı.

Ben neredeyse baygınlıklar geçirerek:

“Ey ulu Tanrım! Aman Tanrım, aralarında bir şey mi geçti yoksa?” diye düşünüyordum.

“Ee, sizin orada işler nasıl gidiyor?” diye sürdürdü yaşlı adam. “B... hâlâ eleştiriler yapıyor mu?”

“Evet,” diye yanıt verdim.

Adam en sonunda elini ilgisizce sallayarak:

“Eyy! Vanya, Vanya!” diye sözlerini bağladı. “Eleştirinin ne önemi var ki?”

Kapı açıldı ve Nataşa içeri girdi.

VII

Şapkası elindeydi, odaya girince, götürüp onu piyanonun üzerine bıraktı. Sonra bana yaklaşıp, hiç konuşmadan elini uzattı. Dudakları hafifçe kıpırdıyordu. Bana hoş geldin niyetine bir şey söylemek istemiş gibiydi, ama konuşmadı.

Birbirimizi görmeyeli tam üç hafta olmuştu. Korku ve şaşkınlıkla ona bakıyordum. O üç hafta içinde ne kadar da değişmişti! Çukura kaçmış solgun yanaklarını, ateşi varmış gibi kurumuş dudaklarını koyu renkli uzun kirpiklerin altında yakıcı bir alevle ve bir çeşit sert kararlar parlayan gözlerini görünce üzüntüden yüreğim parça parça oldu.

Aman Tanrım! Ne kadar da güzeldi! Ne önce, ne de daha sonra, onu o uğursuz günkü kadar güzel görmedim. Nataşa

myıdı bu, daha bir yıl önce, gözlerini benden ayırmaksızın, arkamdan dudaklarını kıpırdatarak romanımı dinleyen, onca neşeyle ve büyük bir kaygısızlıkla gülen, o akşam yemeğinde babasıyla ve benimle şakalaşan aynı küçük kız mıydı bu? Aynı odada, başını önüne eğip, kıpkırmızı kesilerek, alçak sesle bana “Evet,” diyen o zamanki Nataşa mıydı bu?

Akşam duasına çağıran bir kilise çanının boğuk sesi işitildi. Nataşa ürperdi; ihtiyar kadın istavroz çıkardı.

“Akşam ayinine gitmeyi tasarlamıştın Nataşa, işte bak, çan da çaldı,” dedi. “Hadi git yavrum, git dua et, bereket versin ki uzak değil! Bir parça da gezinmiş olursun! Neden kapalı kalasın? Bak yüzün ne kadar sarardı; sana nazar mı değdi ne!”

Nataşa ağır ağır, neredeyse alçak sesle:

“Belki de... bu akşam... gitmem,” dedi. “Kendimi... pek iyi... hissetmiyorum da,” diye ekledi ardından da, yüzü kâğıt gibi bembeyaz olmuştu.

“Dışarı çıksan iyi ederdin Nataşa; demin çıkmak istiyordun, bak şapkanı da getirmişsin. Hadi yavrum, hadi Nataşa, git Tanrı’ya dua et de seni sağlığına kavuştursun,” diye yüreklendirmeye çalıştı Anna Andreyevna sanki ondan korkuyormuş gibi, çekinerek kızına bakarak.

Kızının yüzüne kaygıyla bakan ihtiyar da:

“Elbette ya; hadi git yavrum; senin için bir değişiklik olur bu bir parça,” diye ekledi. “Annen, doğru söylüyor. Vanya da seninle gelir.”

Nataşa’nın dudaklarından acı bir gülümsemenin geçtiğini görür gibi oldum. Piyanoya yaklaştı, şapkasını alıp giydi; elleri titriyordu. Bütün, hareketleri bilinçsiz gibiydi, ne yaptığını anlamıyor gibiydi adeta. Annesiyle babası gözleriyle dikkatle onu izliyorlardı.

Belli belirsiz bir sesle:

“Elveda!” dedi.

“Neden elveda, meleşim? Uzağa gitmiyorsun ki! Böylece hiç değilse biraz hava almış olursun, bak benzin ne kadar sol-

du. Ah! Az kalsın unutuyordum, her şeyi unutuyorum ya!, keseni diktim, üzerine bir dua işledim meleşim; Kiev’de bir rahibe öğretti bunu bana geçen yıl, çok etkili bir duaymış bu; az önce diktim. Hadi Nataşa, tak şunu. İnşallah Tanrı seni sağlığına kavuşturur. Bizim senden başka kimsemiz yok.”

Böyle derken, yaşlı kadın dikiş sepetinden Nataşa’nın küçük vaftiz haçını çıkardı. Aynı kurdeleye yeni dikilen küçük kese de asılıydı.

Haçı kızının boynuna geçirip bir istavroz çıkararak:

“Sağlığın için bunu boynundan çıkarma!” diye ekledi. “Eskiden uyumadan önce, her akşam sana istavroz çıkarırdım, bir dua okurdum, sen de benimle bunu yinelerdin. Ama şimdi değiştin, Tanrı sana bir türlü ruh dinginliği vermiyor. Ah! Nataşa, Nataşa. Anneciğinin duaları bile artık seni rahatlatmıyor!”

Bunu dedikten sonra, yaşlı kadın hüngür hüngür ağlamaya başladı.

Nataşa hiç konuşmadan annesinin elini öptü ve kapıya doğru bir adım attı. Ama birdenbire geri dönüp babasına yaklaştı. Heyecandan göğsü körük gibi inip kalkıyordu.

“Baba, siz de kızıma haç işareti yapın,” dedi boğuk bir sesle, sonra da ihtiyarın önünde diz çöktü.

Bu hiç beklenmedik, fazlasıyla resmi davranış karşısında hepimiz heyecanlanmış, ayakta duruyorduk. İyiden iyiye şaşıran babası birkaç dakika kızına bakakaldı. Sonra da:

“Nataşacağım, yavrum, biricik kızım benim, ne oluyor sana böyle?” diye haykırdı ve gözlerinden yaşlar boşandı. “Neden için içini yiyor? Neden gece gündüz ağlıyorsun? Biliyorsun, ben her şeyi görüyorum; gece hiç uyumuyorum, kalkıyorum, gidip kapından dinliyorum! Anlat bana her şeyi Nataşa, ihtiyar babana bütün yüreğinle inan kızım, derdini ona söyle ve biz...”

Yaşlı adam sözlerini tamamlayamadı, kızını kaldırıp sımsıkı kucakladı. O da titreyerek babasının göğsüne kapandı, başını omzuna gömdü.

“Hiçbir şey yok, önemli değil, öyle işte... Kendimi pek iyi hissetmiyorum,” diye yineliyordu içine akıttığı gözyaşlarıyla boğularak.

“Benim seni kutsadığım gibi, Tanrı da seni kutsasın benim sevgili, biricik, değerli yavrum!” dedi babası da. “Ruhuna ebedi dinginlik versin, seni her türlü kötülükten korusun. Tanrı’ya dua et de dostum, şu benim günahkâr kulunun duası onun katına yükselsin, o da bunu kabul etsin.”

Gözyaşları içindeki yaşlı kadın da:

“Ben de seni kutsuyorum yavrum!” diye ekledi.

Nataşa kapının yanında durdu, dönüp onlara son bir bakış yöneltti, bir şey söylemek istedi, ama söyleyemedi ve birdenbire odadan çıktı. Bir felaketin önsezisiyle, ben de ardından dışarı fırladım.

VIII

Nataşa başını önüne eğmiş, bana bakmadan sessizce yürüyordu. Ama sokağın ucuna gelip de rıhtıma doğru sapınca, birdenbire durdu, elimi yakaladı. Alçak sesle:

“Boğuluyorum!” dedi. “Soluk alamıyorum... Boğuluyorum!”

“Geri dön Nataşa!” diye bağırdım ürkerek.

“Onlardan büsbütün ayrıldığımı, evden temelli gittiğimi ve bir daha da dönmeyeceğimi anlamıyor musun Vanya?” dedi anlatılmaz bir üzüntüyle yüzüme bakarak.

Yüreğim burkuldu. Onları görmeye gittiğimde bütün bunları sezinlemiştim zaten; bunlar bir sis içindeymiş gibi, gözümün önüne gelmişti; belki de o günden çok çok önceydi, ama o anda Nataşa’nın sözleri beni yıldırımla vurulmuşa döndürdü.

Üzgün üzgün rıhtım boyunca yürüdük. Ağzımı açıp konuşamıyordum; düşler kurup, düşüncelere dalıyordum, ne yapacağımı bilemiyordum. Başım dönüyordu. Bu bana müthiş, öyle olanaksız görünüyordu ki.

Nataşa en sonunda:

“Beni suçlu buluyorsun Vanya,” dedi.

“Yoo, hayır ama... Ama bir türlü inanamıyorum, böyle bir şey olamaz!” diye yanıt verdim, ne söylediğimin ayırımında olmaksızın.

“Oldu bile Vanya! Onlardan ayrıldım, ne olacaklarını da bilmiyorum, ben kendim ne olacağım, onu da bilmiyorum.”

“Ona mı gidiyorsun Nataşa? Ona mı?”

“Evet!” diye yanıt verdi.

“Ama, olanaksız bir şey bu!” diye bağırdım heyecanla. “Bunun olanaksız olduğunu bilmiyor musun zavallı Nataşacığım. Deliliktir bu. İhtiyarları öldürürsün, kendin de mahvolsun! Bunu biliyor musun Nataşa?”

“Biliyorum, ama ne yapabilirim ki? Artık özgür değilim,” dedi; sözlerinde işkenceye gidiyormuş gibi bir umutsuzluk, bir üzüntü vardı.

“Geri dön, iş işten geçmeden geri dön,” diye yalvardım. Ben coşkuyla, ısrarla yalvardıkça, yüreklendirmelerimin bütün yararsızlığının, o andaki saçmalıklarının ayırımında oluyordum. “Nataşa, babana ne yaptığını anlıyor musun? Ona nasıl bir darbe indirdiğini anlıyor musun? Bunu hiç düşündün mü? Biliyorsun ki *onun* babası senin babanın düşmanı. Çok iyi biliyorsun ki Prens babana hakaret etti; malını çalmakla suçladı onu, dürüstlüğünden kuşkulandı, ona açıkça hırsız dedi... Mahkemelik olduklarını biliyorsun... Daha bu bile bir şey değil, kötülüklerin en önemsizi bu, ama Nataşa, biliyor musun ki... Ey Ulu Tanrım, ama sen bütün bunları çok iyi biliyorsun! biliyor musun ki, Prens, Alyoşa çiftlikte sizin yanınızda yaşarken, annenle babanın seni ona vermeyi tasarladıklarından kuşkulandı mı? Bütün bunları düşün bir kez, babanın bütün bu iftiralarından ne kadar acı çektiğini gözünün önüne getir hele. Adamcağızın haline bir bak, o iki yıl içinde saçları bembeyaz oldu. Özellikle de... Ama bütün bunları biliyorsun zaten. Ey Ulu Tanrım! Seni ebediyen yitirmenin onlara neye mal olduğundan söz etmiyorum bile! Sen onların bü-

tün hazinesisin, yaşlılık günlerinde ellerinde kalan tek varlık-sın! Bundan söz etmek bile istemiyorum, bunu kendin de biliyorsundur. Unutma ki baban senin haksız yere iftiraya uğradığını, kibirli insanlar tarafından hakarete uğramış ve öcü alınmamış sanıyor! İşte şimdi de, özellikle de şimdi Alyoşa'yı evinize kabul ettiğiniz için, bütün bunlar yeniden canlandı, bütün o eski düşmanlıklar yeniden alevlendi. Prens yeniden babana hakaret etti, yaşlı adamcağız bu son hakaret altında hâlâ üzüntüden eriyip bitiyor. Şimdi ansızın bütün bunlar, bütün o suçlamalar haklı görünecek! Olayı bilen herkes artık Prens'e hak verecek, baban gibi seni de suçlayacaklar. Ne olacak onun hali? Bu onu öldürür! Utanç, yüzkarası, onursuzluk, hem de kim tarafından? Senin tarafından, kızı, biricik, değerli yavrusu tarafından! Ya annen, zavallı anneciğin? Yaşlı kocasının arkasından çok yaşamaz o da... Nataşa, Nataşa! Ne yapıyorsun sen? Geri dön! Aklını başına devşir!"

Genç kız hiç ağzını açmıyordu; en sonunda, bana sitem dolu bir bakış yöneltti, o gözlerde öyle keskin bir acı, öyle derin bir üzüntü vardı ki, yaralı yüreğinin, sözlerimi hesaba bile katmadan, o anda ne kadar kanadığını çok iyi anladım. Aldığı kararın ona ne kadar acı verdiğini, benim de o gecikmiş ve yararsız sözlerimle ona ne kadar işkence ettiğimi, yüreğini parladığımı çok iyi anladım; bütün bunları anlamıştım ama, gene de sözlerimi sürdürmekten kendimi alamadım:

"Zaten kendin az önce Anna Andreyevna'ya akşam duasına gitmek için *belki* sokağa çıkmayacağını söylemiştin... Demek ki evde kalmak istiyordun sen de; demek ki tam olarak karar vermiş değildin?"

Karşılık olarak acı acı gülümsemekle yetindi. Ona neden bunu sormuştum? Bütün bunların çok önceden kararlaştırılmış olduğunu pekâlâ anlayabilirdim. Ama ben de kendimden geçmiştim:

"Onu bu kadar sevmen olacak şey mi? diye bağırdım yüreğim burkularak, ne sorduğumun zaten kendim de pek ayırımında değildim ya.

“Sana ne diyebilirim ki Vanya? Bana gelmemi buyurdu, işte buradayım, onu bekliyorum,” dedi hep o aynı acı gülümsemeyle.

“Ama bak, dinle beni, hiç değilse dinle beni,” diye yeniden yalvarmaya başladım bir saman çöpüne yapışarak. “Bunu hâlâ bir hale yola koyabiliriz, bir başka biçimde işin içinden çıkabiliriz, tümüyle başka bir biçimde sıyrılabiliriz bundan! Evinden hiç çıkmazsın, olur biter. Ne yapman gerektiğini söylerim sana. Nataşacığım. Her şeyi düzenlemeyi üzerime alıyorum, buluşmaları falan... Yalnız sakın bir daha evinden çıkma! Ben mektuplarınızı getiririm; neden olmasın? Böylesi, şimdi olup bitenlerden çok daha iyidir. Ben bunu yapmasını beceririm; her ikinize hizmet etmiş olurum, görürsünüz... Şimdiki gibi de mahvolmazsın bari, Nataşacığım... Çünkü büsbütün felakete sürükleniyorsun, büsbütün! Razı ol Nataşa. Her şey yolunda gidecek, istediğiniz kadar birbirinizi seveceksiniz... Babalarınız dalaşmayı bıraktığı zaman da, çünkü kavga etmeyi mutlaka bırakacaklardır, o zaman...”

Nataşa elimi kuvvetle sıkıp, gözyaşlarının arasından gülümseyerek sözümü kesti:

“Dur Vanya, sus artık. Can dostum, iyi yürekli Vanya! Sen dürüst ve iyi bir insansın! Kendinden tek söz etmiyorsun! Oysa ilk ben seni terkettim, sen hepsini bağışladın, benim mutluluğumdan başka bir şey düşünmüyorsun. Mektuplarımızı getirip götürmek istiyorsun...”

Hüngür hüngür ağlamaya başladı.

“Beni ne kadar sevdiğini biliyorum Vanya, hâlâ da ne kadar sevdiğini çok iyi biliyorum, bütün bu süre içinde bana tek bir sitemde bulunmadın, tek bir acı söz söylemedin! Ve ben, ben!... Tanrım! Sana karşı ne kadar suçluyum! Anımsıyor musun Vanya, birlikte geçirdiğimiz günleri anımsıyor musun? Ah! Onu hiç görmeseydim, hiç tanımasaydım, çok daha iyi olacaktı!... O zaman seninle yaşayacaktım Vanya, seninle, benim aziz, sevgili dostum!... Yoo, hayır, ben sana layık değilim! Ne olduğumu görüyorsun işte. Böyle bir anda sana geçmiş

mutluluğumuzdan söz ediyorum, oysa sen zaten acı çekiyorsun! Tam üç haftadır bize hiç gelmedin. Sana yemin edebilirim ki Vanya, bir kez bile bana lanet ettiğini, benden nefret ettiğini düşünmedim. Neden çekilip gittiğini biliyordum. Bizi rahatsız etmek istemiyordun, bizim için canlı bir kınama olmak istemiyordun. Bizi görmek seni kimbilir ne kadar üzüyordu. Seni ne kadar bekledim, Vanya ne kadar bekledim. Bak dinle Vanya, Alyoşa'yı deliler gibi, çılgınlar gibi seviyorsam da, seni dost olarak bil ki daha da çok seviyorum. Hatta sensiz yaşayamayacağımı hissediyorum, kesinlikle biliyorum; sen benim için zorunlusun, senin ruhuna, senin altın gibi yüreğine ihtiyacım var... Ne yazık Vanya, önümüzde bizim için öyle acılı bir zaman var ki.”

Nataşa hüngür hüngür ağlıyordu. Evet, çok mutsuzdu.

Gözyaşlarını bastırdıktan sonra:

“Seni görmeyi o kadar istiyordum ki,” diye sürdürdü. “Ne kadar zayıflamışsın, hasta gibi bir halin var, öyle de solgunsun ki! Gerçekten hasta mıydın, Vanya? Ve ben seni hiç düşünmüyordum, senin için kaygılanmıyordum! Hep durmadan kendimden söz ediyorum; ee, gazetecilerden ne haber? Yeni romanın ilerliyor mu?”

“Şimdi beni ve romanımı düşünmenin sırası mı Nataşa! İşlerim umrumda mı benim! İşlerim ne iyi, ne de kötü, hepsi cehennem dibine batsın! Bana bak Nataşa, ona gitmeni o mu istedi senden?”

“Hayır, yalnız o değil, daha çok ben istedim. Doğru, o söyledi, ama ben de... Bak dostum, sana her şeyi anlatayım: Ona zengin, soylu, çok ünlü kişilerle akrabılığı olan bir kız almak istiyorlar. Babası onunla mutlaka evlenmesini istiyor, bildiğin gibi adam son derece düzenbaz, bütün dolapları çevirdi; on yıl geçse, böyle bir fırsat bir daha ele geçmez. Yüksek ilişkiler, para!.. Üstelik de kız çok güzelmış, dediklerine bakılırsa; iyi eğitim görmüş, onurlu ve yürekliymiş, kısacası, her bakımdan mükemmel; Alyoşa da onun etkisine kapılmış. Üstelik de babası, kendi de bir an önce evlenebilmek amacıyla

tez elden oğlundan kurtulmak istiyor, işte bu yüzden ilişki-
mi her ne pahasına olursa olsun koparmaya ant içmiş. Benden
ve Alyoşa üzerindeki etkimden korkuyor...”

“Prens ilişkinizi biliyor mu?” diye sözünü kestim büyük
bir şaşkınlıkla. “Oysa ben kuşkulandığımı sanıyordum yalnız-
ca, hatta bu bile kesin değil.”

“Biliyor, her şeyi biliyor.”

“Bunu ona kim söyledi?”

“Geçenlerde Alyoşa ona her şeyi anlattı. Her şeyi babasına
anlattığını kendisi söyledi bana.”

“Ulu Tanrım! Nedir bu iş böyle kuzum! Böyle bir zaman-
da, kendisi tutup her şeyi babasına anlatıyor, haa!”

“Onu suçlama Vanya,” diye sözümü kesti Nataşa. “Onun-
la alay etme! Onu herkes gibi düşünmemelisin. Haksızlık et-
me. O senin ve benim gibi değil. Daha çocuk o. Gerektiği gibi
yetiştirmemişler onu. Ne yaptığını anlıyor mu acaba? İlk izle-
nim, ilk yabancı etki, onu bir dakika önce yemin billah ederek
bağlandığı her şeyden koparıp alabilir. Zayıf karakterli bir in-
san. Sana yemin edebilir ve aynı gün, gene aynı içtenlikte bir
başkasına bağlanabilir; üstelik de ilk kendisi gelip bunu sana
anlatır. Kötü bir iş yapabilir; o kötü iş için onu suçlamamalı,
ona yalnızca acımalı. Eşsiz bir fedakarlıkta da bulunabilir,
hem de ne fedakarlık. Ama sadece etkisinde kalacağı ilk izle-
nime kadar; o zaman gene her şeyi unuttur. *Sürekli olarak ya-
nında olmasam beni de aynı şekilde unuttur.* İşte böyle bir in-
san!”

“Ah! Nataşa, belki de ortada dolaşan sadece yalandır, de-
dikodudur. Sonra, daha evlenebilir mi ki, çocuk o!”

“Babasının kesin kararları olduğunu söyledim ya sana.”

“Nişanlısının çok güzel olduğunu ve Alyoşa’yı etkilediğini
sen nereden biliyorsun?”

“Bana bunu kendisi söyledi de oradan biliyorum.”

“Nasıl! Bir başkasını sevebileceğini kendisi mi söyledi,
şimdi de senden böyle bir fedakarlık mı istiyor?”

“Hayır Vanya, hayır! Sen onu tanıımıyorsun, Alyoşa’yı çok
az gördün; onun hakkında karar vermeden önce, kendisini iyi

tanımak gerekir. Dünyada ondan daha dürüst, daha temiz yürekli bir insan yoktur! Ne yani? Yalan söylese daha mı iyiydi? Sürüklenme konusuna gelince, bir hafta onu görmesem, beni hemen unuttur, bir başkasını sevmeye başladır; ama beni görünce de yeniden ayaklarıma kapanırdı. Hayır! Gene ne mutlu ki bunu benden gizlemediğini biliyorum; yoksa kuşkudan içim içimi yerdi. Evet Vanya! Ben kesin kararımı verdim: *Her zaman, sürekli olarak yanında olmazsam, beni sevmekten vazgeçer... Beni unuttur ve benden ayrılır.* Onun yaradılışı böyle, n'aparsın; herhangi başka bir kadın onu rahatça peşinden sürükleyebilir. O zaman ben ne olurum? Ölürüm... Ölmek nedir ki? Şimdi ölsem ne kadar sevinirdim! Oysa onsuz yaşamaya dayanamam! Ölümünden de, dünyanın bütün işkencelerinden de daha beterdir bu! Oh! Vanya, Vanya! Oysa gene de onun uğruna annemi, babamı terketmem hiç de az şey değildir! Bana ahlak dersi vermeye kalkma; her şeye kesin karar verdim! Her saat, her dakika benim yanımda olmalı. Geriye dönmek istemiyorum. Mahvolduğumu, kendimle birlikte başkalarını da mahvettiğimi çok iyi biliyorum... Ah! Vanya,” diye haykırdı ansızın ve tepeden tırnağa titremeye başladı: “Ya gerçekten beni sevmiyorsa! Ya demin senin söylediklerin doğruysa (ben böyle bir şey söylememiştim), ya beni aldatıyorsa, o dürüst ve içtenlikli hali yapmacıksa, aslında çok kötü ve kendini beğenmiş bir insansa? Şu anda, onu senin önünde savunuyorum, belki de o şu anda bir başka kadınla benimle için için alay ediyordur; iğrenç yaratık her şeyi terkedip onu aramak için sokak sokak sürten ben sefille eğleniyorsa... Ah! Vanya.”

Göğsünden öyle acıklı bir inilti koptu ki, yüreğim parçalandı. Artık Nataşa'nın kendinden geçtiğini, kendini tutamadığını anladım. Doruk noktasına ulaşan çılgın, gözü dönmüş bir kıskançlık onu böylesine akıl almaz bir karardan döndürebilirdi. Ama kıskançlık benim de içimi kavuruyor, alev alev yüreğimden taşıyordu. Daha fazla dayanamadım. Alçakça bir duygu üstün geldi:

“Nataşa,” dedim, “Ben bir tek şeyi anlayamıyorum: Kendi ağzınla onun hakkında bana söylediklerinden sonra onu nasıl

sevebilirsin? Ona hiç saygın yok, onun sevgisine bile inanmıyorsun ve ebediyen ona gidiyorsun, onun uğruna hepimizi yitiriyorsun? Nedir bunun anlamı kuzum? Bütün ömrünce sana acı çektirecek bu adam, sen de ona acı çektireceksin. Onu gerçekten çok seviyorsun Nataşa, onu aşırı seviyorsun! Böyle bir sevgiye benim aklım ermiyor.”

Bedensel bir acı duymuşçasına, sapsarı kesilerek:

“Evet, onu çılgınlar gibi seviyorum,” diye yanıt verdi. “Seni hiç öyle sevmedim Vanya. Aklımı kaçırdığımı, onu gerektiği şekilde sevmediğimi çok iyi biliyorum ben de. Onu gerektiği gibi sevmiyorum. Bak dinle Vanya. Biliyorsun ki, eskiden bile, en mutlu anlarımızda bile, onun bana acıdan başka bir şey vermeyeceğini hissediyordum. Ama n’aparsın, şimdi bile bana çektirdiği acılar bir mutluluksa n’eylersin? Ona giderken neşe, sevinç mi arıyorum sanıyorsun? Onun yanında beni neyin beklediğini, ondan neler çekeceğimi önceden bilmiyorum muyum sanki? Sözgelimi, beni seveceğine yemin etti, her türlü sözü verdi; ama gel gör ki, verdiği sözlerin hiçbirine inanmıyorum, onları hiç hesaba katmıyorum, hiç katmadım da, bununla birlikte bana yalan söylemediğini, yalan söyleyemeyeceğini çok iyi biliyordum. Onu hiçbir bakımdan bağlamak istemediğimi kendisine ağzımla söyledim. Onunla böylesi daha iyi. Başta ben olmak üzere, hiç kimse bağlanmayı sevmez. Bununla birlikte, onun tutsağı hem de gönüllü tutsağı olmaktan mutluluk duyuyorum. Onun her derdini, her derdini çekmeye razıyım, elverir ki, yanımda olsun, onu göreyim, yeter! Bu işlerin benim yanımda olması koşuluyla, o sırada ben de onun yanımda bulunmam koşuluyla, bir başka kadını sevmesine bile katlanabileceğimi sanıyorum... Bu bayağılık mı acaba Vanya?” diye soruverdi, alev alev yanan bakışlarını üzerime çevirerek. Bir an sayıkladığını sandım. “Böyle şeyler istemek bayağılıktır, değil mi? Nasıl? Bizzat ben bunun bayağılık olduğunu söylüyorum ya, eğer beni terkederse, beni geri gönderse, kovsa bile, dünyanın ta öbür ucuna kadar peşinden koşardım. Şimdi beni eve dönmeye teşvik ediyorsun, peki, sonra

ne olacak? Geri döneceğim; ama yarından tezi yok gene gideceğim; bana bir emir verir, ben de giderim; ıslık çalar, küçük bir köpek çağırır gibi beni çağırır, hemen peşinden koşarım... Acıymış! Ondan gelecek hiçbir acıdan korkmuyorum ben. Ondan geldiğini bilmek yeter bana... Ah! Vanya, bunları anlatmazsın, değil mi!”

“Ya annesi, babası?” diye düşünüyordum. Onları unutmuşa benziyordu.

“Demek seninle evlenmeyecek bile, öyle mi Nataşa?”

“Bana söz verdi, hepsine söz verdi. İşte şimdi bunun için beni çağırıyor, hemen yarın gizlice, köyde evlenmemiz için çağırıyor; ama ne yaptığını bilmiyor. Nasıl evlendiğini bile bilmiyor belki de. Nasıl koca olacak, bilmem ki? Gerçekten çok garip. Eğer evlenirse, mutsuz olacak ve bana sitem etmeye başlayacak. Beni bir gün kınamasını istemiyorum. Her şeyi ona feda ederim; ama o sakın bana bir şey vermesin. Ya evlendikten sonra mutsuz olursa? Onu neden mutsuz edeyim?”

“Hadi canım sen de, hepsi düş bunların Nataşa!” dedim. “Ne yani, şimdi doğruca onu bulmaya mı gideceksin?”

“Hayır, gelip beni buradan alacağına söz verdi; kararlaştırdığımız gibi de...”

Gözlerini iri iri açmış, uzaklara bakıyordu; ama henüz görünürde kimsecikler yoktu...

“Ama baksana daha ortalarda görünmüyor! *İlk olarak* da sen geldin,” diye haykırdım; öfkeden kendimi tutamamıştım.

Nataşa bu darbe altında sarsılır gibi oldu. Acıyla yüzünü buruşturdu. Acı, küçük bir gülüşle:

“Belki de hiç gelmez,” dedi. “Önceki gün bana yazdığı mektupta, geleceğime söz vermezsem, buradan gidip benimle evlenme kararını ertelemek zorunda kalacağını ve babasının onu nişanlısının yanına götüreceğini söylüyordu. Bunu bana çok önemsiz bir şeymiş gibi, son derece doğal, son derece yalın bir şekilde yazmış... Ya bir de kalkıp büsbütün o kızın evine giderse Vanya?”

Yanıt vermedim. Nataşa kuvvetle elimi sıktı, gözleri alev alev yanmaya başladı. Ancak işitilir hafif bir sesle:

“Onun evine gitti,” dedi. “Onun evine gidip, sonra da kendisinin haklı olduğunu, önceden beni uyardığını ve benim gelmediğimi söylemek için buraya gelmeyeceğimi umuyordu. Artık, benden sıkılıyor, beni bırakıyor... Ah! Tanrım! Ne deliyim ben! Son görüştüğümüzde benden sıkıldığını söylemişti ya bana... Onu ne diye bekliyorum, kuzum!”

“İşte geliyor!” diye haykırdım. Uzaktan rıhtımdan doğru geldiğini görmüştüm.

Nataşa tepeden tırnağa ürperdi, bir çığlık kopardı, bakışlarını yaklaşımakta olan Alyoşa’ya dikti ve ansızın elimi bırakıp, ona doğru atıldı. O da adımlarını sıklaştırdı, bir dakika sonra da birbirlerinin kollarına atılmışlardı. Sokakta bizden başka hemen hiç kimse yoktu. Kucaklaştılar, gülüşerek öpüştüler. Nataşa hem gülüyor, hem ağlıyordu, sanki çok uzun bir ayrılıktan sonra buluşmuşlar gibi. Yüzüne kan çıkmış, soluk yanakları al al olmuştu; âdeta coşmuştu...

Alyoşa beni gördü, yanıma geldi.

IX

Bundan önce de kendisini sık sık görmüş olmama karşın, gözlerimi dikmiş dikkatle ona bakıyordum. Bakışları bütün karsızlıklarımı giderebilir, bu çocuğun Nataşa’yı nasıl büyülediğini, onun için de birincil görevini unutturmaya, o ana kadar kendisi için kutsal olan her şeyi feda etmeye kadar varan böylesine saçma bir aşkı nasıl uyandırabildiğini bana açıklayabilirmiş gibi, ta gözlerinin içine bakıyordum. Prens iki elimi tutup kuvvetle sıktı, o yumuşak, aydınlık bakışı ta yüreğimin derinlerine kadar işledi.

Sırf düşmanım olduğu için, onun hakkında ileri sürdüğüm yargılarda yanılmış olabileceğimi hissettim. Hayır, onu hiç sevmiyordum, öyle sanıyorum ki, onu tanıyanların içinde bir ben ondan hoşlanmamıştım, bir türlü ona kanım kaynamamıştı. Doğrusu ya, ondaki pek çok şey hoşuma gitmiyordu,

hatta belki de gerçekten çok zarif olduğu için, şık giysilerinden bile hoşlanmıyordum. Daha sonraları, bu konuda bile tarafsız düşünemediğimi anladım.

Prens uzun boylu, biçimli vücutlu ve çok yakışıklıydı. Oval yüzü her zaman soluktu. Parlak sarı saçları, çok yumuşak ve dalgın iri mavi gözleri vardı; bunlar kimi zaman, ansızın son derece çocuksu ve son derece muzip bir neşeyle ışıldayverirdi. Harikulade çizilmiş kıpkırmızı ince dudaklarında hemen her zaman ağırbaşlı bir kıvrım vardı. O dudaklarda ansızın beliren gülümsemeyi daha da beklenmedik ve büyüleyici yapan da onun son derece saf ve masum oluşuydu. Öyle ki, her ne ruh durumunda olursanız olun, karşılık olarak siz bile tıpkı onun gibi hemen gülümseme zorunluluğu duyardınız. Özensiz ama her zaman zarif giyinirdi. En ince ayrıntılara kadar inen bu zarafetin onda en küçük bir çaba gerektirmediği açıkça görülürdü; doğuştan sahip olduğu bir üstünlüktü bu. Birkaç kötü davranışı, kibarlığa hiç de yakışmayan kimi üzücü alışkanlıkları olduğu da bir gerçektir: Uçarılık, kendini beğenmişlik, kibar bir küstahlık. Ama çok saf ve çok temiz yürekliydi, hatalarını ilk kabul eden ve gülerek bunları itiraf eden gene kendisiydi. Kuvvetle inanıyorum ki, bu çocuk şaka olsun diye bile asla yalan söylemezdi, yalan söylese bile, hiçbir kötülük düşünmeden yapardı bunu. Bencilliğinde bile bir çekicilik vardı, besbelli açıksözlülüğü ve art niyetli olmadığı içindi bu. Onda gizli kapaklı hiçbir şey yoktu. Zayıf karakterli, herkese güvenen ve çekingen bir insandı, hiçbir istenci yoktu. Onu kırmak, aldatmak, hem bir suç olurdu, hem de acımasızlık, bir çocuğu aldatmak ya da kırmak kadar suç olurdu. Yaşına göre fazlasıyla saftı, gerçek yaşamdan hemen hemen hiçbir şey anlamıyordu; zaten görünüşe göre, kırk yaşına da gelse, gene pek fazla bir şey öğrenmiş olmayacaktı. Bu tür yaratıklar ebedi bir çocukluğa mahkûmdurlar. Öyle sanıyorum ki, onu hiç kimse sevmemezlik edemezdi; bir çocuk gibi size sokulurdu. Nataşa doğru söylemişti: Zorlu bir etki altında kalırsa, belki de kötü bir eylemde bulunabilirdi; ama bu

eylemin sonuçlarının bilincine varınca, öyle sanıyorum ki vicdan azabından ölürdü.

Nataşa onu avcuna alacağını, onun kendi kurbanı olacağını içgüdüleriyle seziniyordu. Sevdiği kimseye ölesiye acı çektirmenin ve çılgınlar gibi sevmenin coşkusu Nataşa önceden tadıyordu, belki de bunun için ilk önce kendini feda etmekte acele ediyordu. Ama, Alyoşa'nın gözleri aşkla parlıyordu, o da Nataşa'yı kendinden geçercesine seyrediyordu. Genç kız bana utkulu bir bakış yöneltti. O anda her şeyi unutmuştu: Ana babasını da, vedalaşmaları da, kuşkuları da... Tek sözcükle, mutluydu.

“Vanya!” diye haykırdı, “Ona karşı çok suçluyum, hiç de ona layık değilim! Alyoşa, senin gelmeyeceğini sanıyordum. Kötü düşüncelerimi unut Vanya. Ben bunu unuttururum!” diye ekledi, Prens'e sonsuz bir aşkla bakarak. Genç adam gülümsedi, Nataşa'nın elini öptü ve o eli bırakmadan, bana dönüp:

“Siz de beni suçlamayın,” dedi. “Bir hayli zamandan beri sizi bir kardeş gibi kucaklamak istiyorum. Nataşa sizden o kadar söz etti ki! Şu ana kadar birbirimizi pek tanı mıyorduk, pek de iyi anlaşı mıyorduk. Dost olalım ve... beni bağışlayın,” diye ekledi alçak sesle hafifçe kızararak, ama bunu öyle güzel bir gülümsemeyle söylemişti ki, çağrısına büyük bir içtenlikle karşılık vermeden edemedim.

“Evet evet, Alyoşa,” diye destekleyen Nataşa, “O da bizden, bizim kardeşimiz o, bizi çoktan bağışladı bile, onsuz mutlu olamazdık,” diye atıldı. “Sana söylemiştim zaten... Ah! Biz çok acımasız çocuklarız, Alyoşa! Ama, üçümüz birlikte yaşarız...” Sonra da: “Vanya!” diye sürdürdü, dudakları titremeye başladı, “Sen şimdi eve, *onlara* gidersin; o kadar iyi yüreklisin ki, beni bağışlamasalar bile, senin beni bağışladığını görünce gene de belki biraz yumuşarlar.

“Onlara her şeyi, her şeyi anlat, içinden gelen sözcüklerle hepsini söyle; gerekli sözcükleri bul... Beni savun, kurtar beni; bütün nedenlerimi anlat onlara, bütün anladıklarını söyle. Bi-

liyor musun Vanya, eğer bugün sen yanımda olmasaydın, belki de *buna* karar veremezdim! Sen beni kurtardın; bunu onlara yolu yordamınca bildirebileceğini, hiç değilse ilk etkiyi yumuşatabileceğini ta baştan ummuştum zaten. Ah! Tanrım! Tanrım!.. Vanya, şimdi beni bağışlamalarının olanaksız olduğunu bildiğimi söyle onlara benim tarafımdan, onlar önünde sonunda beni bağışlarlar, ama Tanrı bağışlamayacak; ama onlar için dua edeceğim. Bütün yüreğim onların yanında! Ah! Neden hepimiz mutlu değiliz! Neden, neden!.. Tanrım! Ben ne günah işledim ki!” diye haykırdı ansızın kendine gelirmiş gibi ve korkudan tir tir titreyerek yüzünü elleriyle örttü.

Alyoşa onu kucakladı, o da hiç ses çıkarmadan ona sımsıkı sarıldı. Sessizlik içinde birkaç dakika geçti.

Ben kınayan bir tavırla genç adamın yüzüne bakarak:

“Ve siz böyle bir özveriyi isteyebildiniz!” dedim.

“Beni suçlamayın,” diye yineledi Alyoşa. “İnanın bana, bütün bu felaketler çok zorlu olmasına karşın, uzun sürmeyecek. Buna kesinlikle inanıyorum. Sadece bir an için katlanmasını bilmeliyiz. Nataşa da bana aynı şeyi söyledi. Biliyorsunuz, bütün bunların nedeni o aile kibiri ve hepsine tüy diken şu davalar! Ama... (inanmanızı rica ederim, ben bunu uzun uzun düşündüm) bütün bunlar, incir çekirdeğini doldurmayan o gereksiz kavgalar, bir sona ermeli. Gene hepimiz bir araya geleceğiz, o zaman kusursuz bir mutluluğa ereceğiz. Öyle ki, bize bakıp imrenen ailelerimiz de barışacaklar. Kimbilir, belki de evlenmemiz onların barışmasının temelini oluşturacaktır. Başka türlü yolu olmadığına kesinlikle inanıyorum, siz ne dersiniz?

Nataşa’ya bir göz atarak:

“Siz evlilikten söz ediyorsunuz, ama ne zaman evleniyorsunuz kuzum?” diye sordum.

“Yarın, ya da öbür gün: En geç öbür gün, mutlaka. Bakın, henüz ben de iyi bilmiyorum, doğruyu söylemek gerekirse henüz hiçbir karar almadım. Nataşa’nın bugün belki de gelmeyeceğini düşünüyordum. Üstelik de babam beni bugün

mutlaka nişanlıma götürmek istiyordu, çünkü biliyorsunuz ki beni evlendirecekleri bir kız arıyorlar; Nataşa size söylemedi mi? Ama, ben istemiyorum. Bu nedenle, kesin bir hazırlık yapmadım. Ama gene de, öbür gün mutlaka evleniriz. Hiç değilse ben öyle sanıyorum, çünkü bunun başka yolu yok. Yarından tezi yok Pskov yolundan gidiyoruz. Şurada, hemen yakında bir çiftlikte oturan bir lise arkadaşım var, çok mert bir çocuktur. Bir gün onu size tanıştırirım belki. Onun köyünde bir rahip var. Hoş var mı, yok mu tam olarak bilmiyorum. Bunu önceden öğrenmek gerekirdi, ama hiç vaktim olmadı... Üstelik, aslını ararsanız, bütün bunlar saçma şeyler. Önemli olan karar vermiş olmaktır. Komşu köyden bir rahip çağrılabilir; ne dersiniz? Çünkü yakınlarda bir hayli köy var! Tek üzüldüğüm nokta, mektup yazacak zamanım olmadı; önceden bildirmek gerekirdi. Belki de arkadaşım şu sırada evinde değildir... Ama bu hiç de önemli değil! İnsan bir kez karar vermiydi her şey kendiliğinden yoluna girer, öyle değil mi? Şimdilik, yarına ya da öbür güne kadar burada, benim evimde kalır. Bağımsız bir apartman dairesi kiraladım, dönünce orada otururuz. Artık babamın evine dönemem, değil mi ya? Siz de bizi görmeye gelirsiniz; evi pek şirin bir şekilde döşedim. Lise arkadaşlarım da beni ziyarete gelirler; davetler veririm..."

Kaygılı bir şaşkınlıkla yüzüne bakıyordum. Nataşa gözleriyle yalvararak onu sert biçimde yargılamamamı, ona daha hoşgörölü davranmamı istiyordu. Alyoşa'nın sözlerini kederli bir gülümsemeyle dinliyor, aynı zamanda da ona hayran görünüyordu. Tıpkı anlamsız ama sevimli gevezeliğini dinlerken, şirin ve neşeli bir çocuğa hayran olur gibi. Ona sitemli bir bakış yönelttim. Kendimi artık dayanılmaz derecede rahatsız hissetmeye başlıyordum.

"Peki, ya babanız?" diye sordum. Sizi bağışlayacağına kesinlikle inanıyor musunuz?"

"Elbette, elinden başka ne gelir ki? Yani demek istiyorum ki, başlangıçta elbetteki bana lanet edecektir; hatta bundan kesinlikle eminim. Onun huyu öyledir; bana karşı öyle sert

davranır ki! Belki birisine de yakınır benden; kısacası, bütün babalık otoritesini kullanacaktır... Ama bütün bunların hiç önemi yok. Babam beni deliler gibi sever, önce çok kızacaktır, ama sonra bağışlayacaktır. İşte o zaman herkes birbiriyle barışır, hepimiz mutlu oluruz. Nataşa'nın babası da bağışlayacaktır.”

“Peki, ya bağışlamazsa, bunu hiç düşündünüz mü?”

“Kesinlikle bağışlayacaktır, ama bu, belki de çok çabuk olmayacaktır. Ee, ne olur sanki? Karakter sahibi olduğumu gösteririm ona. Gevşek karakterli, uçarı olduğum için hep beni azarlar durur. Şimdi görsün bakalım uçarı mıyım, değil miyim... Bir ailenin bakımını üstlenmek çocuk oyuncağı değildir; o zaman artık çocuk olmaktan çıkacağım, yani... demek istiyorum ki, herkes gibi olacağım... yani canım, aile sahibi herkes gibi. Çalışıp emeğimle geçineceğim. Hepimizin yaptığı gibi, başkalarının sırtından geçinmektense, böylesinin daha iyi olduğunu söylüyor Nataşa. Bana söylediği bütün o güzel şeyleri bir işitseniz! Bunu ben bile düşünemezdim; ben böyle düşünceler içinde büyümedim, beni bu şekilde yetiştirmediler. Doğruyu söylemek gerekirse, düşüncesiz olduğumu, hemen hiçbir işe yaramadığımı ben de çok iyi biliyorum; ama biliyor musunuz, geçen gün aklıma şaşılacak bir fikir geldi. Gerçi şimdi sırası değil ama yine de söyleyeyim, çünkü Nataşa'nın bunu öğrenmesi, sizin de bana bir öğüt vermeniz gerek. Düşüncem şu: Sizin gibi, öyküler yazıp, dergilere satmak istiyorum. Gazete sahipleri yanında bana yardım edersiniz, değil mi? Size güveniyorum, geçen gece sabaha kadar, öyle kale-mimi denemek için bir roman yazdığımı düşündüm, sonunda çok sevimli bir şey çıkabilir ortaya, biliyor musunuz. Konuyu Scribe'in bir güldürüsünden aldım... Ama, bunu size daha sonra anlatırım. Esas olan bana bunun için para vermeleridir. Size iyi para veriyorlar mı?”

Hafifçe gülmekten kendimi alamadım.

Alyoşa da gülümseyerek:

“Gülüyorsunuz,” dedi. “Hayır, beni iyi dinleyin,” diye ekledi. Ardından da akıl almaz bir saflıkla: “Görünüşe göre hü-

küm vermeyin benim hakkımda; gerçekten de bende büyük bir gözlem ruhu vardır; bunu kendiniz de göreceksiniz. Neden bir kez denemeyeyim? Belki ortaya iyi bir şey çıkar, kimbilir! Hem zaten belki de siz haklısınız; gerçek yaşamdan hiç haberim yok; bunu bana Nataşa da söyler hep. Nasıl bir yazar olurum acaba? Gülün, gülün, eksiklerimi tamamlayın, beni düzeltin; bunu Nataşa için yapacaksınız, çünkü onu seviyorsunuz. Bakın, size gerçeği söyleyim: Ben ona layık değilim, bunu çok iyi hissediyorum; bu bana çok acı geliyor, nasıl olup da beni bu kadar sevdiğini bir türlü anlayamıyorum. Ve bana öyle geliyor ki, onun uğruna seve seve canımı verirdim!

“Gerçekten de, şu ana kadar hiçbir şeyden korkmuyordum, ama şimdi korkuyorum: Nasıl bir serüvene atılıyoruz! Ulu Tanrım! Bir insan bunu yerine getirmek için yetenek ve metanetten yoksunken, kendini bütününü görevine verebilir mi? Hiç değilse, dostumuz olan siz, bize yardım edin! Bugün, bu saat tek dostumuz sizsiniz. Ben yalnız kalırsam, hiçbir şey yapamam! Aklım ermez bunlara! Size bu kadar güvendiğim için beni bağışlayın; ben sizi son derece soylu ve kendimden kat kat üstün bir insan olarak kabul ediyorum. Ama düzeleceğim, yola geleceğim, emin olabilirsiniz, ikinize de layık olacağım.”

Bunun üzerine, yeniden elimi sıktı, güzel gözlerinde iyi ve yüce gönüllü bir duygunun ışıltısı belirdi. Elini bana öyle bir güvenle uzatıyordu ki, gerçek dostu olduğuma öylesine inanıyordu ki!

Alyoşa, daha sonra şöyle sürdürdü:

“Düzelmem, yola girmeme yardım edecek. Bizim hakkımızda çok kötü bir düşünceye kapılmayın, çok da üzülmeyin sakın. Her şeye karşın ben çok umutluyum, maddi açıdan her türlü sıkıntıdan kurtulmuş olacağız. Sözgelimi, eğer romanım başarı sağlayamazsa (doğruyu söylemek gerekirse, bu romanın saçma bir şey olduğunu düşünmüştüm bile, şimdi de sırf sizin fikrinizi öğrenmek için ondan söz ettim), evet dediğim gibi, romanım başarı sağlayamazsa, gerektiğinde müzik ders-

leri de verebilirim. Müzik bilgim olduğunu bilmiyor muydunuz? O işle geçinmekten hiç utanmam, bu konuda tümüyle çağdaş düşüncelerim var. Bundan başka, çok değerli biblolarım ve tuvalet eşyalarım var; hiçbiri bir işe yaramıyor. Onları satarım, böylece uzun zaman geçinebiliriz! Kısacası, en kötüsünü düşünsek bile, bir işe girerim. Babam buna çok sevinir hatta; hep bir devlet dairesinde görev almamı söyler durur, ben de yüzgeri etmek için sağlık durumumu öne sürerim. Zaten bir yerlere yazıldım. Ama nikahtaki kerameti, evliliğin bana yaradığını ve gerçekten bir işe girip durmuş oturmuş bir insan haline geldiğimi görünce, pek sevinir ve beni bağışlar.”

“Aleksy Petroviç, hepsi iyi, hoş da, onun babasıyla sizin arasında şu sıra da yürümekte olan davayı hiç düşündünüz mü? Bu akşam onların evinde neler olacak hiç aklınıza getirdiniz mi?”

Ve sözlerim üzerine bir ölü gibi sapsarı kesilen Nataşa’yı gösterdim. Acımasız davranıyordum.

“Evet, evet, hakkınız var, korkunç bir şey bu!” diye yanıt verdi. “Bunu ben de düşündüm ve gerçekten de çok acı duydum... Ama elimizden ne gelir ki? Haklısınız. Bari hiç değilse Nataşa’nın ailesi bizi bağışlasa. Ve bilerseniz, her ikisini ne kadar da seviyorum! Onlar benim için gerçek ana-babadır ve işte ben de onlara karşı borcumu böyle ödüyorum! Ah! Bütün bu kavgalar, davalar! Şimdi bütün bunların bize ne kadar zor geldiğini bilemezsiniz! Hem ne diye kavga ediyorlar kuzum! Hepimiz birbirimizi o kadar seviyoruz, bir de kavga ediyoruz! Neden ama! Barışıp bu çekişmelere kesinlikle bir son vermeliydik! Gerçekten de, onların yerinde olsam, ben böyle yapardım... Sizin söyledikleriniz beni korkutuyor. Nataşa, senle benim gizlice yapmaya çalıştığımız korkunç bir şey! Bunu sana daha önce de söylemiştim, sen ayak diriyorsun. Ama bakın, beni dinleyin İvan Petroviç, belki bütün bunlar en iyi biçimde yoluna girer, ne dersiniz? Sonunda, mutlaka barışacaklardır, değil mi? Onları biz barıştırırız. Elbette canım, böyle olacaktır, bunun başka yolu yok; aşkımıza karşı koyamazlar... Var-

sın bize lanet etsinler, biz gene onları seveceğiz, ayak direyemezler. Bilemezsiniz, babam kimi zaman ne kadar iyi yürekli-
dir. Öyle biraz garip görünür biliyorsunuz, ama başka durum-
larda çok akli başındadır. Bilseniz bugün benimle nasıl tatlı
tatlı konuşup öğütler verdi! İşte ben de tam aynı gün onun is-
teğine karşı davranıyorum; bu beni çok üzüyor. Ve düşünü-
yorum da bütün bunları saçma sapan önyargılar uğruna! Bu-
nun adı sadece deliliktir! Nataşa'ya şöyle bir kez candan, gö-
nülünden baksa, hiç değilse onunla yarım saat geçirse, hemen
evlenmemize izin verirdi.”

Alyoşa bunları söylerken tatlı ve tutkulu bakışlarla Nata-
şa'ya bakıyordu.

Sonra gevezeliğini sürdürerek:

“Babamın Nataşa'yı yakından tanır tanımaz seveceğini ve
Nataşa'nın herkesi şaşırtacağını belki bin kez zevkle düşün-
düm,” dedi. “Çünkü onların hiçbirisi bunun gibi bir kızı ömür-
lerinde görmemişlerdir! Babam onun sadece bir düzenbaz ol-
duğuna inanıyor. Nataşa'nın onurunu korumak benim göre-
vimdir, ben de bunu yerine getireceğim, ne pahasına olursa
olsun! Ah! Nataşa! Seni herkes seviyor, herkes, seni sevmeye-
cek bir insan düşünemiyorum, olamaz böylesi,” diye ekledi
ardından da büyük bir coşkuyla. “Buna hiç de layık olmadı-
ğım halde, beni çok sev Nataşa, ben de... Beni bilirsin! Mutlu
olmamız için çok şeye gerek yok! Hayır, inanıyorum ki, evet
kesinlikle inanıyorum ki, şu biten gün hepimize hem mutlu-
luk, hem barış, hem de anlaşma getirecek. Kutsanmış, mutlu
bir akşam olsun bu! Öyle değil mi Nataşa? Ama neyin var se-
nin? Ulu Tanrım, ne oldu sana?”

Nataşa bir ölü gibi sapsarı kesilmişti. Konuşurken hep
Alyoşa'nın yüzüne bakmıştı; ama bakışı giderek bulanıklaş-
mış, durağan bir hal almıştı, yüzü gitgide sararmıştı. Hatta
bana öyle geliyor ki, sonunda artık onun söylediklerini din-
lemiyordu bile, bir çeşit boşluğun içine yuvarlanmış gibiydi.
Alyoşa'nın seslenişi onu hafifçe uyandırır gibi oldu. Nataşa
hemen kendini topladı ve ansızın bana doğru atıldı. Çabucak,

sanki acelesi varmış gibi ve sanki Alyoşa'dan gizleniyormuş gibi, kaşla göz arasında cebinden bir mektup çıkarıp elime tutuşturdu." Mektup annesiyle babasına yazılmıştı, bir gün öncesinin tarihini taşıyordu. Onu bana verirken, sanki o bakışla bana tutunuyormuş gibi, ısrarla yüzüme baktı. Gözlerinin içinde umutsuzluk vardı, üzüntü vardı; o korkunç bakışı ömrüm oldukça unutamayacağım. İçimi bir dehşet kapladı benim de; davranışının bütün iğrençliğini tam olarak, ancak o anda hissettiğini açıkça gördüm. Bana bir şeyler söylemeye çabaladı; hatta konuşmaya bile başladı, ama ansızın bayılıverdi. Tam zamanında tuttum onu. Alyoşa korkudan sapsarı kesildi; Nataşa'nın şakaklarını ovuyor, ellerini dudaklarını öpüyordu. İki üç dakika sonra, genç kız kendine geldi. Hemen yakınlarda, Alyoşa'nın geldiği araba duruyordu; genç adam hemen arabacıya seslendi. Arabaya yerleşince, Nataşa çılgınlar gibi elime sarıldı, parmaklarımın üzerine, kor gibi yakıcı bir damla göz-yaşı düştü. Araba hareket etti. Ben uzun süre olduğum yerde durup onu gözlerimle izledim. O anda bütün mutluluğum ölüp gitmişti, yaşamım ikiye kırılmıştı. Bunu acı acı hissettim... Ağır ağır geri dönüp ihtiyarların evine yöneldim. Onlara ne söyleyeceğimi, kapılarından içeri nasıl gireceğimi bilemiyordum. Beynim uyuşmuştu adeta, bacaklarım tutmuyordu...

Mutluluğumun bütün öyküsü işte bu; aşkım böyle sona erdi. Şimdi artık yarıda kestiğim anlatıyı sürdüreceğim.

X

Smith'in ölümünden dört beş gün sonra onun dairesine yerleştim. Bütün o gün boyunca içimi dayanılmaz bir üzüntü kapladı. Hava kapalı ve soğuktu; yağmurla karışık sulu bir kar yağıyordu. Ancak akşama doğru, göz açıp kapayıncaya kadar görünüp yiten bir güneş yüzünü gösterdi, yolunu şaşıran bir güneş ışını, besbelli merak ettiğinden, odama kadar daldı. Buraya taşındığıma pişman olmaya başlıyordum. Oda genişti,

ama basık tavanlı, isli, rutubet kokulu ve birkaç eşyaya karşın pek sevimsiz biçimde bomboş görünüşlüydü. Hemen o anda geri kalan sağlını da kaçınılmaz olarak bu odada yitireceğimi düşündüm. Ve işte bu gerçekleşti.

Öğleye kadar kâğıtlarımla boğuşmuş, onları yerleştirip düzene sokmuştum. Bir çantam olmadığından, hepsini bir yastık kılıfının içine tıkip getirmiştım. Hepsi karmakarışık bir yığın haline gelmişti. Sonra da yazmak için masanın başına yerleştim. O dönemde hâlâ o büyük romanımı yazıyordum; ama canım çalışmak istemiyordu; kafamda o kadar sıkıntı, üzüntü vardı ki...

Kalemi elimden fırlattım, gidip bir pencerenin yanına oturdum. Hava kararıyordu, kendimi kıyasıya üzgün hissediyordum. Kafama bir takım iç karartıcı düşünceler üşüşüyordu. Bana hep en sonunda Petersburg'da ölecekmişim gibi gelmiştir. İlkbahar yaklaşıyordu; içine kapandığım bu kabuktan çıkıp da tarlaların, ormanların mis gibi taze kokusunu ciğerlerime doldurursam yeniden canlanacakmışım gibi geliyordu. Bütün bunları görmeyeli o kadar çok zaman olmuştu ki... Bakın, şimdi çok iyi anımsıyorum, şu son yıllarda bütün olup bitenleri, bütün yaşadıklarımızı bir sihirle ya da bir mucizeyle tamamıyla unutuvermenin çok iyi olacağını da düşünüyordum ansızın: Her şeyi unutmak, belleği tazelemek ve yepyeni bir güçle yeniden başlamak. Ben bunu düşlemeye başlamıştım bile ve bir dirilişi umuyordum.

En sonunda:

“Kafatasının içindeki beynin alt üst olup, doğru dürüst yerine oturması ve sonunda da iyileşmesi için, gerekirse bir tımarhaneye bile girilebilir,” diye karar verdim.

Yaşamaya susamıştım. Ona bütün yüreğimle inanıyordum!.. Ama çok iyi anımsıyorum, o anda buna gülmeye başladım.

“Tımarhaneden çıktıktan sonra ne yapabilirdim ki? Hep roman yazacak değildim ya?..”

İşte böyle düşlere dalıp için için üzülyordum, öte yandan zaman da akıp gidiyordu. Hava iyice kararıyordu. Bu ak-

şam Nataşa'yla buluşacaktım. D n bir pusula gönderip beni ısrarla  a ırmıştı. Hemen yerimden fırlayıp, hazırlanmaya başladım, yağmur altında, çamurlu karlara bata çıka, neresi olursa olsun bir yerlere gitmek için, bu apartmandan bir an önce kapağı dışarı atmak istiyordum çılgınlar gibi.

Karanlık yo unlaştı ı a, odam daha bir büyüyor, gitgide daha genişlemiş gibi görünüyordu. Her gece, her köşede Smith'i g rece imi düşünüyordum: Bir yere oturup, Müller'in pastanesinde Adam Ivanovi 'e baktığı gibi, gözlerini dikip bana bakacaktı, Azorska da ayaklarının dibinde olacaktı. işte tam o sırada beni son derece etkileyen bir olay oldu.

Zaten, doğruyu söylemeliyim: Sinirlerimin bozukluğundan mı, yeni bir apartmanın verdi ı yepyeni, değişik duygulardan mı, o pek yeni  zg nl   mden mi kaynaklanıyordu, bilmem ama, şimdi hasta oldu  mdan geceleri o kadar sık üzerime   ken ve *gizemli dehşet* adını verdiğim o ruh haline gömülmeye başlıyordum yavaş yavaş hava kararmaya başlar başlamaz. Kendim de doğru dürüst tanımlayamayaca ım en dayanılmaz, en kıvrandırıcı tehlikenin; akıl almaz, varolmayan, ama belki de şu dakikada, mantığın bütün kanıtlarına karşın, alay edercesine bir şekle girerek bana gelecek ve çürütülemez, korkunç, yabanıl ve acımasız bir olgu gibi karşıma dikilecek bir tehlikenin korkusudur bu. Bu korku, mantığın bütün sonuçlarına karşın, genellikle gitgide daha güçleniyor, o kadar ki, en sonunda, akıl -o anda belki en büyük berraklı ına kavuşmasına karşın- gene de duyumlara karşı koyma olanağını yitiriyor. Artık ona kulak asılmaz, yararsız bir şey haline dönüşür ve ruhun bu ikiye bölünmesi, bekleyişin ürkmüş kaygısını, sıkıntısını daha da artırır. Hortlaklardan korkan kimselerin böyle bir şeyler hissettiklerini sanıyorum. Ama benim ruh sıkıntıda tehlikenin belirsizli ı, kıvranmaları ve kaygıları daha da artırıyor.

Sırtımın kapıya dönük olduğunu ve tam şapkamı almak üzere bulunduğumu çok iyi anımsıyorum, işte o anda, birdenbire, arkama dönersem, kesinlikle Smith'i g rece imi düşün-

düm: Yaşlı adam önce yavaşça kapıyı açacaktı, eşikte durup, odaya çepeçevre bir göz atacaktı; ardından da, başı önünde, sessizce içeri girecek, karşımda durup, bulanık bakışlarını üzerime dikecekti; sonra da birdenbire dişsiz ağzının içinden sessiz ve uzun bir kahkaha koparacaktı yüzüme karşı; bütün vücudu bu gülüşle uzun zaman sarsılacaktı. Bütün bu hayaller olağanüstü bir açıklık ve kesinlikle ansızın gözümün önüne geliverdi, aynı zamanda da sarsılmaz ve mutlak bir inanç gibi içime yerleşiverdi hemen. Bütün bunların kaçınılmaz olarak gerçekleşeceğini, bunun daha önce de olduğunu, ancak sırtım kapıya dönük bulunduğundan onu göremediğimi ve belki de tam o anda kapının açılvereceğini kesin bir inançla aklımdan geçirdim. Hızla döndüm. Kapı, gerçekten de usul usul, sessizce açılıyordu, tam da benim bir dakika önce gözümün önüne getirdiğim gibi. Bir çığlık attım. Sanki kapı kendiliğinden açılmış gibi, uzun zaman hiç kimse görünmedi. Sonra ansızın eşikte garip bir yaratık belirdi. Karanlıkta seçebildiğim kadarıyla, gözlerini ısrarla üzerime dikmişti. Bütün vücudum buz kesildi, iliklerime kadar dondum. Büyük bir korkuyla, karşımdakinin bir çocuk, küçük bir kız çocuğu olduğunu gördüm, hani bizzat Smith'in kendisi olsa, beni belki de gecenin o saatinde, öyle bir anda odamda beliren tanımadığım bir kız çocuğunun garip ve beklenmedik görünüşü kadar korkutamazdı.

Daha önce de söylediğim gibi, sanki içeri girmekten korkuyormuş gibi, küçük kız kapıyı son derece sessizce ve çok yavaş yavaş açmıştı. Göründükten sonra, kapının eşiğinde durup, pek şaşırmış gibi, uzun zaman bana baktı. En sonunda, ağır ağır iki adım attı, hâlâ tek söz söylemeden gelip karşımda durdu. Onu daha yakından inceledim. On iki, on üç yaşlarında, kısa boylu, sıska, ağır bir hastalıktan yeni kalkmış gibi soluk benizli bir kızcağızı. Kapkara iri gözleri bu nedenle daha bir parlaklıkla ışıldıyordu. Sol eliyle, akşamın ayazından hâlâ tir tir titreyen göğsünü örttüğü yırtık pırtık eski bir atkıyı tutuyordu. Sırtındaki giysiler gerçekten hırtı pırtı şeylerdi; tara-

nıp düzeltilmemiş gür kara saçları tutam tutam sarkıyordu. Birbirimizin yüzüne bakarak, böylece iki üç dakika karşılıklı dikilip durduk.

Sanki göğsü, ya da boğazı yanıyormuş gibi, belli belirsiz işitilen boğuk bir sesle:

“Büyükbabam nerede?” diye sordu.

Bütün o gizemli korkum bu soru üzerine silinip gitti. Smith'i soruyorlardı; izleri ansızın yeniden ortaya çıkıyordu.

Bu soruya yanıt vermeye hazırlıklı olmadığımından, damdan düşercesine:

“Büyükbaban mı? Öldü büyükbaban!” deyiverdim, sonra da hemen pişman oldum. Bir dakika kadar hiç kıpırdamadan olduğu yerde kalakaldı, sonra da ansızın tepeden tırnağa titremeye başladı, öyle şiddetle ürperiyordu ki, bir sinir nöbeti geçirmesinden korktum. Düşmesine engel olmak amacıyla onu tutmak zorunda kaldım. Birkaç dakika sonra, biraz iyileşti, heyecanını gizlemek için insanüstü çaba harcadığını açıkça gördüm.

“Bağışla, bağışla beni küçük kız! Bağışla beni yavrum!” dedim. “Bu haberi sana öyle damdan düşercesine verdim ki, belki senin aradığın o insan değildi bile... Zavallı yavrum!... Sen kimi arıyorsun? Burada oturan yaşlı adamı mı?”

“Evet,” diye mırıldandı kızcağız büyük bir çabayla ve kaygıyla yüzüme bakarak.

“Adı Smith miydi?”

“E, evet!”

“Öyleyse ta kendisi... Ölen ta kendisi... Ama üzülme yavruçum. Neden daha önce gelmedin? Şimdi nereden geliyorsun? Onu dün gömdüler; ansızın, birdenbire ölüverdi... Demek sen onun torunusun, öyle mi?”

Küçük kız telaşlı ve bölük pörçük sorularıma yanıt vermiyordu. Hiç sesini çıkarmadan döndü, usulca odadan çıktı. Öylesine heyecanlanmış ve şaşırmıştım ki onu ne durdurdum, ne de başka soru sordum. Küçük kız kapının eşiğinde bir kez daha durdu ve bana doğru yarı dönerek:

“Azorska da öldü mü?” diye sordu.

“Evet, Azorska da öldü,” diye yanıt verdim, sorusu bana pek garip göründü. Azorska’nın da kaçınılmaz biçimde, ihtiyarla aynı zamanda ölmesi gerektiğine kesinlikle inanıyormuş gibi geldi bana. Yanıtımı işittikten sonra, küçük kız sessizce odadan çıkıp arkasından kapıyı dikkatle örttü.

Çocuğun gitmesine izin verdiğim için kendime lanetler yağdırarak bir dakika sonra ben de ardından dışarı fırladım. Çocuk öyle sessizce çıkmıştı ki, merdivene giden ikinci kapıyı açtığını işitmedim bile. Henüz aşağı inmeye vakti olmamıştır diye düşünerek sahanlıkta durup ayak seslerine kulak kabarttım. Ama her yer derin bir sessizlik içindeydi, çıt çıkmıyordu. Sadece alt katta bir kapı çarptı, sonra gene her şey sessizliğe gömüldü.

Basamakları dörder dörder atlayarak çarçabuk aşağı indim. Merdiven benim daireden çıkar çıkmaz, beşinci kattan dördüncü kata kadar kıvrılarak iniyordu; dördüncü kattan sonra dümdüz gidiyordu. Küçük küçük dairelere bölünmüş başkent evlerinde genellikle rastlandığı gibi bu merdiven de her zaman karanlık, pis ve kapkaraydı. Hatta o anda da kapkaranlıktı. El yordamıyla dördüncü kata indikten sonra durdum, ansızın orada, sahanlıkta benden gizlenen birinin bulunduğu inancına kapıldım. Ellerimle oraları yoklamaya başladım; gerçekten de küçük oradaydı, yüzünü duvara dönmüş, bir köşede sessiz sessiz ağlıyordu.

“Bak dinle beni,” diye söze başladım, “Neden, kimden korkuyorsun? Seni o kadar çok mu korkuttum? Bütün kaba-hat bende. Büyükbaban ölürken senden söz etti; onun son sözleri oldu bu... Kitapları da kaldı bana; elbette ki onlar senin. Senin adın ne bakayım? Nerede oturuyorsun? Altıncı caddede olduğunu söylemişti bana...”

Ama sözlerimi tamamlayamadım. Sanki nerede oturduğunu bilmemden korkmuş gibi, dehşetle bir çığlık kopardı; bir deri bir kemik kalmış minicik sıska eliyle beni ittiği gibi, merdivene saldırdı. Ben de peşinden atıldım; aşağıdan gelen

ayak seslerini işitiyordum. Sesler ansızın kesiliverdi... Sokağa fırladığımda, küçük kız artık ortalarda görünmüyordu bile. Bir solukta Vozneski Caddesi'ne kadar koştuktan sonra, bütün aramaların boşuna olduğunu anladım; yer yarılmış, küçük kız içine geçmişti sanki. Merdiveni inerken bir yerlere gizlenmiş olmalı diye düşündüm.

XI

Ama, caddenin pis ve ıslak kaldırımına adımımı atar atmaz, ansızın başı önünde, hızlı adımlarla yürüyen, derin düşüncelere dalmış, yoldan geçen birine çarptım. Büyük bir şaşkınlıkla bunun lhmenyev olduğunu gördüm. Doğrusu ya, benim için beklenmedik rastlantılar akşamıydı bu. Yaşlı adamın üç gün önce ciddi bir rahatsızlık geçirdiğini biliyordum ve birdenbire, bu nemli havada, sokakta karşıma çıkıveriyordu! Üstelik de akşamları sokağa hiç çıkmazdı, Nataşa gittiğinden beri de, yani yaklaşık altı aydan beri, büsbütün evine kapanmıştı.

Düşüncelerini paylaşabileceği bir dostunu gökte ararken yerde bulan bir insan gibi, beni görünce her zamankinden daha da çok sevindi. Elimi tutup kuvvetle sıktı ve nereye gittiğimi bile sormadan, beni kendi yönüne sürükledi. Onu huzursuz eden bir şey vardı, kaygılıydı, acele ediyordu; içimden:

“Nereye gidiyor bu?” diye geçirdim.

Bunu ona sormanın hiç yararı yoktu; son derece kuşkucu olmuştu, hiç kimseye, hiçbir şeye güvenmiyordu, kimi zaman en önemsiz bir soruda, bir uyarıda hakaret edici bir anıştırma, bir aşağılama görüyordu.

Göz ucuyla onu inceliyordum. Onda bir hasta yüzü vardı, son zamanlarda çok zayıflamıştı; bir haftadır tıraş olmamıştı. Büsbütün ağaran saçları yamru yumru şapkasından salkım saçak çıkmış, yıpranmış eski yazlık pardösüsünün yakasına düşüyordu uzun lüleler halinde. Arada sırada derin derin içini çektiği dikkatimi çekmişti zaten. Sözgelimi, odada yalnız ol-

madığını unutup, kendi kendine konuşuyor, elini kolunu sallıyordu. Ona baktıkça insanın yüreği sızlıyordu.

“Ee, Vanya, ne var ne yok?” diye başladı. “Nereye gidiyordun böyle? Ben işler için çıkmıştım. İyi misin?”

“Ya siz, siz nasılsınız?” diye yanıt verdim. “Daha geçenlerde rahatsızlanmıştınız, şimdi sokağa çıkıyorsunuz!”

Yaşlı adam karşılık vermedi, söylediklerimi işitmemişe benziyordu.

“Anna Andreyevna nasıl?”

“İyi, iyi... Zaten o da bir parça rahatsızdı. Nesi var bilmem, ama pek keyifsiz, hiç neşesi yok... Sık sık senden söz ediyor!.. Neden bize hiç gelmiyorsun? Yoksa bize mi geliyordun Vanya? Hayır mı? Belki seni rahatsız ettim, yolundan çevirdim?” diye ansızın sordu, az buçuk kuşkulu ve güvensiz bir halle yüzüme bakarak.

İhtiyar adam o kadar duyarlı ve o kadar burnundan kıl aldırılmaz hale gelmişti ki, eğer o anda onlara gittiğimi söylemesem, hiç kuşkusuz hemen kırılıp öfkeyle yanımdan ayrılırdı. Ben de Anna Andreyevna’yı ziyarete gidiyordum zaten de-yiverdim aceleyle (bununla birlikte, geç kaldığımı, belki de Nataşa’ya gitmeye zaman bulamayacağımı biliyordum).

Yanıtlımla iyice ferahlayan yaşlı adam:

“Bak bu iyi işte,” dedi, “Bu çok iyi...” Sonra ansızın susuverdi ve sanki başladığı cümleyi bitiremiyormuş gibi, derin derin düşünmeye koyuldu.

“Evet, bu çok iyi!” diye bilinçsizce yineledi dört beş dakika sonra sanki derin bir düştten uyanırmış gibi. “Hımmmm... Biliyor musun Vanya, sen hep bizim oğlumuz gibiydin; Tanrı, Anna Andreyevna’yla bana erkek evlat vermedi, işte onun için de seni bize gönderdi; ben hep böyle düşündüm. Benim ihtiyar da öyle... Evet! Ve sen her zaman bize karşı saygılı davrandın, gerçek bir erkek evlat gibi sevecen ve minnettar oldun. Tanrı bunun için seni kutsasın Vanya, biz ikimiz de seni kutsayıp sevdiğimiz gibi... Evet!”

Yaşlı adamın sesi titremeye başlamıştı, bir dakika kadar durdu.

“Ee... Ne haber? Hastalandın filan mı, nedir? Neden o kadar uzun zaman bizi görmeye gelmedin?”

Smith’le başımdan geçenleri anlattım ve kendimi bağışlatmak için de, bu işin beni alıkoyduğunu söyledim; üstelik de hastalanmama ramak kaldığını, bütün bu başımdan aşan dertler arasında onları ziyaret etmek için Vasili-Ostrov’a gidemediğimi anlattım. (O sıralarda orada oturuyorlardı.) Bununla birlikte, bir ara gidip Nataşa’yı görecektim zamanı bulduğumu az kalsın ağızımdan kaçıracaktım, ama bereket versin ki tam zamanında kendimi tuttum.

Smith’in öyküsü ihtiyarın pek ilgisini çekti. Daha bir dikkatle dinledi. Yeni taşındığım apartmanın nemli ve belki de eskisinden daha beter olduğunu, aylık kirasının da tam altı ruble olduğunu öğrenince öfkelenildi bile. Son zamanlarda haşin ve sabırsız bir insan olmuştu. Böyle zamanlarında sadece Anna Andreyevna onunla baş edebiliyordu, o da her zaman değil.

“Hımm... Bütün bunlara senin edebiyat tutkun yol açıyor Vanya!” diye haykırdı ansızın büyük bir kinle. “Seni bir mezbeleğe sürükledi, mezarlığa da sürükleyecek! Vaktiyle ben bunu sana söylemiştim, böyle olacağı içime doğmuştu zaten!... Ya B... ne oldu? Hâlâ eleştiriler yapıyor mu?”

“Canım, veremden öldü ya, siz de biliyorsunuz. Size daha önce söylemiştim gibime geliyor.”

“Ölmüş, hımm... ölmüş! Emir böyle. Karısına, çocuklarına bir şeyler bıraktı mı bari? Çünkü evli olduğunu söylemiştin sen bana, değil mi?... Böyle adamlar ne diye evlenir, bilmem ki?”

“Hayır, hiçbir şey bırakmadı,” diye yanıt verdim.

Sanki bu olay onu yakından ilgilendiriyormuş gibi, sanki ölen B... kendi öz kardeşiymiş gibi bir öfkeyle:

“Hah, bak bu çok iyi işte!” diye bağırды. “Vanya, biliyor musun ki, bunun böyle olacağını ben ta o zaman, sana övgüler dökendiği zamanlar sezinlemiştim zaten, anımsıyor musun? Hiçbir şey bırakmamış. Söylemesi kolay! Hımmm, ünü

hak etmişti. Hatta ölümsüz bir ün belki, ama ün insanın kar-nını doyurmaz. Daha o zamanlar senin için de aynı şeyleri söylemiştim azizim; seni canı gönülden kutluyordum, ama içimden de bütün bunları sezinliyordum. Demek B... öldü? Ölümez mi hiç? Yaşam güzel ve... Şurası güzel... Bak, bak!”

Bilinçsiz ve hızlı bir el hareketiyle ıslak sisin içinde sokak lambalarının göz kırpan zayıf ışığıyla aydınlanmış sokağın puslu alanını, kirli surathı evleri, nemden ıslak ıslak parlayan kaldırım taşlarını, iliklerine kadar ıslanmış asık suratlı, ho-murdanan insanları, Petersburg göğünün Çin mürekkebine bulanmış gibi ıslak ve kapkara kubbesinin kucakladığı bütün o tabloyu gösterdi bana. Alana çıkmıştık. Tam önümüzde, ka-ranlığın içinde, aşağıdan sokak lambalarıyla aydınlanmış, I. Nikola'nın yontusu dikiliyordu, daha uzakta da gökyüzünün koyu rengi üzerinde belli belirsiz seçilen Saint-İsak katedrali-nin kopkoyu kütlesi yükseliyordu.

“Vanya, onun iyiliksever, yüce gönüllü, sevimli, duygulu, vicdanlı bir adam olduğunu söylemiştin bana. Öyledir, bütün iyi, vicdanlı insanlar sevimlidir! Arkalarında kalacak yetimle-rin sayısını artırmaktan başka bir şey bilmezler! Hımm... Öyle sanıyorum ki, öldüğüne sevinmiştir hazret! Heh hey! Buradan uzak herhangi bir yere, isterse Sibiryaya olsun, gittiğine pek se-vinmiştir...” Kaldırımında sadaka isteyen küçük bir kız görünce: “Ne istiyorsun, yavrucuğum?” diye sordu ansızın.

Pis paçavralar içinde, en fazla yedi sekiz yaşlarında, sıska, küçük bir kızdı bu; çıplak ayaklarında delik potinler vardı. Çoktandır ona kısa gelen yıpranmış, minicik bir manto bo-zuntusuyla soğuktan titreyen küçücük bedenini örtmeye çalış-ıyordu. İncelmiş, soluk, hastalıklı yüzünü bize doğru çevir-mişti; hiçbir şey söylemeden, çekine çekine bize bakıyordu, bir reddedilişin boyun eğmiş korkusuyla, minicik elini bize doğru uzatıyordu. İhtiyar adam onu görünce tepeden tırnağa titremeye başladı ve öyle bir hızla çocuğa doğru döndü ki, kızcağız korktu, ürpererek geri çekildi.

“Ne istiyorsun kızcağızım?” diye bağırdı yaşlı adam. “Ne istiyorsun? Sadaka mı? Evet mi? Pekâlâ, al bu senin, hadi al!”

Heyecanla titriyordu, eli ayağına dolanarak ceplerini araştırmaya başladı, oradan iki üç madeni para çıkardı. Ama bu gözüne az göründü; cüzdanını aradı, içinden bir ruble çıkardı (bütün parası buydu), sonra da hepsini küçük dilenci kızın avcuna koydu.

“Tanrı seni korusun, küçük kızım... Yavrum benim! Tanrı’nın gölgesi üzerinden eksik olmasın!”

Küçük dilenci kıza titreyen elleriyle haç işareti yaptı birkaç kez. Sonra benim orada olduğumu ve kendisine baktığımı görünce, kaşlarını çatıp hızlı hızlı yürüyerek oradan uzaklaştı.

Öfkeli, oldukça uzun bir sessizlikten sonra:

“Görüyorsun ya Vanya” dedi, “Bu küçücük masum yaratıkların sokakta soğuktan titremelerine dayanamıyorum... O kahrolasica ana-babaları yüzünden. Zaten, kendisi de ondan daha zavallı olmasa, hangi ana bu kadar küçük yavrusunu böyle bir dehşete mahkûm edebilir ki!.. Hiç kuşkusuz, şurada, köşelerde daha başka yetimler de vardır, besbelli bu en büyükleri; ana da hastadır mutlaka; ve... hımmm. Bunlar bey çocukları değil! Yeryüzünde bunlardan sürüyle var Vanya... Hiçbiri de bey çocuğu değil! Hımm!”

Bir zorlukla karşılaşmış gibi, bir dakika durdu.

“Bak ne diyeceğim Vanya, Anna Andreyevna’ya söz verdim,” diye başladı, ama ne diyeceğini pek bilemiyordu. “Ona söz verdim... Yani, küçük bir yetim kızı evlat edinmeye karar verdik birlikte... Sözgelimi, bunun gibi, her kim olursa olsun, elbette yoksul olacak, tabii bir de küçük olacak, onu tamamıyla yanımıza alacağız, anlıyor musun? Yoksa, iki ihtiyar yapayalnız sıkılıyoruz, hımm... Yalnız, görüyorsun ya, Anna Andreyevna buna bir parça karşı çıktı. Onun için, onunla sen konuş bir de, elbette benim adıma değil ama, kendi içinden geliyormuş gibi... Ona akıl ver bir parça... Ne dediğimi anlıyorsun, değil mi? Çoktandır bunu senden rica etmek istiyordum... Onu razı etmeni, yola getirmeni isteyecektim, oysa bunu kendim istemekten çekiniyorum... Aman, bu kadar saçmalık yeter artık! Ne yapacağım ben küçük bir kızı kuzum? Bana

ne gereği var bunun? Laf olsun diye söyledim işte... Hani bir çocuk sesi işitir de eğlenirim diye... Hem zaten sana doğrusunu söyleyim mi, ben bunu benim ihtiyar için yapıyorum, biliyorsun. Bir başına benimle yaşamaktansa, öylesi daha iyi olur onun için, biraz neşelensin istiyorum. Ama bütün bunlar saçma sapan şeyler canım! Buraya baksana Vanya, eğer böyle giderse, eve bir türlü gidemeyiz; hadi gel şuradan bir arabaya binelim, pek uzaklaşmayalım, Anna Andreyevna bizi bekliyor...”

Eve vardığımızda saat yedi buçuktu.

XII

Bu yaşlı karıkoca birbirlerini çok severlerdi. Aşk ve uzun bir alışkanlık onları kopmazcasına birbirine bağlamıştı. Bununla birlikte Nikolay Sergeyiç, şu son zamanlarda, hatta daha önce o mutlu günlerinde sevgili Anna Andreyevna'sına öyle pek içini açmaz, duygularını söylemezdi; hatta kimi zaman özellikle yabancılar yanında ona karşı sert davranırdı. Duygulu, ince ve sevecen yaradılışlarda, kimi zaman sevdikleri bir kimseye sevgilerini söylemekten, hatta göstermekten, belli etmekten bir çeşit inatla kaçınma, neredeyse bakir bir çekinme vardır, sadece herkesin yanında değil, ama baş başa kaldıkları zamanlarda da; baş başa kaldıkları zaman bu kaçınma daha da artar; ancak çok seyrek olarak, şöyle kaçamak bir okşarlar, bu da uzun zaman bastırıldığı için son derece coşkulu ve ateşli olur.

Yaşlı Ihmenyev de sevgili Anna Andreyevna'sına ta gençliğinden beri böyle davranıyordu işte. Onu sevmekten başka bir şey bilmeyen saf bir kadın olmasına karşın Nikolay Sergeyiç karısını son derece sever ve sayardı, onun o saflığıyla zaman zaman içini fazlasıyla dökmesine pek kızardı. Ama Nataşa gittikten sonra, bu iki ihtiyar birbirlerine pek düştüler, pek sevecen oldular, artık yeryüzünde ikisi yalnız kaldıklarını

hissediyorlardı acı acı, Nikolay Sergeyiç zaman zaman çok karamsar ve üzüntülü olmasına karşın, kaygı ve acı duymadan iki saat bile ayrılamıyorlardı birbirlerinden. Sanki yaşamamış gibi, bir daha Nataşa'dan söz etmemeyi kararlaştırmışlardı, örtülü biçimde aralarında anlaşarak. Kendisine çok zor gelmesine karşın, ondan açıkça kocasına anıştırmada bulunmaya cesaret edemiyordu Anna Andreyevna. Gönlünde Nataşa'yı çoktan bağışlamıştı bile. Aramızda bir çeşit anlaşma vardı: Her ziyaretimde ona bir türlü aklımdan çıkmayan sevgili kızından haberler getiriyordum.

Yaşlı kadın uzun zaman Nataşa'dan haber alamazsa hastalanıyordu, ben ona yeni bilgiler getirince en ufak ayrıntılara kadar ilgileniyor, bana coşkulu bir merakla sorular yöneltiyor, anlattıklarımı kendini toparlayıp âdeta canlanıyordu. Bir gün Nataşa hastalanınca, kadıncağız korkudan az kalsın ölecekti. Hatta kalkıp kızına gitmesine ramak kaldı. Ama bu olağanüstü bir durumdu. Başlangıçta, benim önümde bile kızını görme isteğini açığa vurmaya bir türlü razı olamıyordu. Görüşmelerimizin ardından, hemen her zaman, istediği bilgileri elde edince, benim önümde bir bakıma kendini tutmasının zorunlu olduğunu, kızının yazgısıyla ilgilenmesine karşın, Nataşa'nın bağışlanamayacak büyük bir suç işlediğini anlatmak gerektiğini düşünüyordu. Ama, bütün bunlar yapmacıktı. Kimi zaman Anna Andreyevna bitkin düşecek derecede kaygılanıyor, ağlıyor, Nataşa'ya ana yüreğinin ta derinlerinden kopan en sevecen, en tatlı adları yağıdırıyor, Nikolay Sergeyiç'ten acı acı yakınıyordu. Onun karşısında çok sakınlı olmakla birlikte, insanların gururuna, yüreklerinin katılığına, bize yapılan hakaretleri bağışlamasını bilmediğimize, Tanrı'nın bile bağışlamasını bilmeyenleri bağışlamayacağına anıştırmalarda bulunuyordu, ama pek ileri gitmiyordu. Böyle zamanlarda ihtiyar adam sertleşiyor, hemen üzgün bir hal alıyordu, kaşlarını çatarak susuyor ya da çok yüksek sesle ve beceriksiz bir biçimde başka şeylerden söz etmeye koyuluyor, yahut dayanamayıp bizi yalnız bırakarak odasına çekiliyor, böylece de Anna

Andreyevna'nın göğsüne kapanıp bütün acısını, üzüntüsünü gözyaşlarıyla rahat rahat boşaltmasına fırsat veriyordu. Onları görmeye gitsem, bana bir hoşgeldin dedikten sonra, Nataşa'dan bütün yeni haberleri Anna Andreyevna'ya geçirebilmeme zaman bırakmak için odasına çekilirdi. O gün de gene öyle yaptı.

Yaşlı adam odaya girer girmez, karısına:

"İliklerime kadar ıslandım," dedi. "Ben odama geçiyorum; sen burada kal Vanya. Şu yeni apartmanda bunun başına bir işler gelmiş ki sorma; hadi Vanya, anlat ona. Birazdan gelirim..."

Bizi bir arada görmekten kuşkulanıyormuş gibi görünmemek için, bize bakmamaya çalışarak, çabucak odadan çıktı. Böyle durumlarda, özellikle yanımıza geri geldiği zamanlar bana ve Anna Andreyevna'ya karşı hep sert ve haşin, hatta huzursuz edici olurdu; kendi kendine çatıyormuş, zayıf davranmış ve alçak gönüllülük gösterdiğine kızıyormuş gibi.

Son zamanlarda benimle bütün yapmacığı ve art düşüncüyü bir yana bırakan yaşlı kadın:

"Gördün ya, işte bana hep böyle davranıyor," dedi. "Oysa bütün hilelerini gördüğümüzü çok iyi biliyor. Neden benim yanımda böyle haller takınıyor kuzum? Ben onun yabancı mıyım yani? Kızına karşı da aynı şekilde davranırdı. Oysa biliyorsun, onu pekâlâ bağışlayabilir, Tanrı bilir ya, belki bağışlamak istiyordur bile. Geceleri ağlıyor, sesini işitiyorum! Ama, dıştan bakarsan, inatla direniyor. Gurur onu çılgına döndürdü... Ivan Petroviç, azizim, çabuk anlat bana, nereye gitmişti?"

"Nikolay Sergeyiç mi?" Bilmiyorum. Ben de size sormak istiyordum."

"Sokağa çıktığını görünce, doğrusu ya, adeta dehşete düştüm. Hasta hasta, bu havada, üstelik gece vakti, kuşkusuz çok önemli bir şey olduğunu düşündüm; o bildiğiniz olaydan daha önemli ne var ki, söyler misiniz? Bunu elbette ki içimden geçirdim, ona bir şey sormaya cesaret edemedim. Ey Ulu Tanrım! Bu adamın yüzünden, kızın yüzünden artık nasıl yaşadı-

ğımı bilmez oldum. İşte bunun üzerine, onu görmeye gittiğini düşündüm; belki de en sonunda onu bağışlamaya karar vermişti. Çünkü, her şeyi biliyor, onu ilgilendiren her şeyden, hatta en son haberlerden bile bilgisi var. Bu bilgileri nereden edindiğini bir türlü anlayamamakla birlikte, hepsini öğrendiğine eminim. Dün akşam pek kaygılıydı, bugün de öyle. Peki ama, siz neden hiçbir şey söylemiyorsunuz kuzum? Konuşsanıza dostum, daha neler oldu anlatsanıza? Sizi Mesih bekler gibi bekliyordum, kulağım kırışteydi. O ciğeri beş para etmez herif Nataşa'yı bırakıyor mu?"

Bütün bildiklerimi hemen Anna Andreyevna'ya anlattım. Ona her zaman açıksözlü davranır, hep gerçeği söylerdim. Gerçekten de Nataşa'yla Alyoşa'nın bir çeşit ayrılmaya doğru yol aldıklarını, bu kez eski anlaşmazlıklarından daha ciddi olduğunu; Nataşa'nın bir gün önce bu akşam saat dokuzda onu görmeye gitmemi rica eden bir pusula gönderdiğini, bu nedenle de bugün kendilerine uğramayı düşünmediğimi anlattım. Beni Nikolay Sergeyiç getirmişti. Durumun şimdi çok tehlikeli olduğunu ona ayrıntılarıyla anlattım. On beş gün önce dönen Alyoşa'nın babası hiçbir şey dinlemek istemiyordu, Alyoşa'yı fena halde azarlamıştı; ama işin en kötüsü de Alyoşa'nın nişanlısına karşı hiçbir garazı olmaması, hatta dediklerine bakılırsa, ona tutkun bile oluşuydu.

Bir de anladığım kadarıyla, Nataşa'nın pusulasının büyük bir heyecan ve şaşkınlık içinde yazılmış olabileceğini ekledim; bu akşam her şeyin çözümlenip bir karara bağlanacağını söylüyordu, ama bunun ne olduğu bilinmiyordu. Sonra da, pusulayı dün yazıp beni bu akşam belirli bir saatte çağırması biraz garip görünüyordu: Tam dokuzda. İşte bu nedenle oraya olabildiğince çabuk gitmeliydim.

"Hadi git, hadi git aziz dostum, hadi hiç gecikmeden oraya git," diye çırpınmaya başladı yaşlı kadın, "Nikolay Sergeyiç gelir gelmez biraz çay içersin. Ah! Şu semaver de nerede kaldı, bir türlü getiremediler! Matriyona! Nerede kaldı semaver? Seni hınzır seni!.. Tamam, oldu işte, çay içersin, sonra da akla

yakın bir mazeret bulup sıvışırsın hemen. Yarın mutlaka gelip olup bitenleri bana anlatırsın. Biraz erkence gel, olmaz mı? Aman Tanrım! Ya gene yeni bir felaketse? Eskisinden daha da beter bir şeyse? Biliyorsun ki, Nikolay Sergeyiç her şeyi biliyor, içime doğuyor bunun böyle olduğu. Ben Matriyona'dan çok şey öğreniyorum, o da Agaşa'dan haber alıyor, Agaşa da prensin evinde oturan Marya Vasilyevna'nın vaftiz kızı... Aman canım, sen bunları biliyorsun zaten. Bugün, benim Nikolay son derece öfkeliydi. Ben şöyle böyleydim, biraz rahatsızdım. Senin anlayacağın, adam az kalsın bağırıp beni azarlayacaktı, ama hemen kendini toparladı, pek üzüldü, pek az parası kaldığını söyledi. Sanki parası azaldığı için bana bağırıyormuş gibi! Ama, bizim yaşam koşullarımızı sen de iyi bilirsin. Yemekten sonra gidip yattı. Kapının çatlağından içeri bir göz attım (kapıda küçük bir çatlak var, ama o bilmiyor bunu): Aziz dostum, yere diz çökmüş, ikon dolabının önünde dua ediyordu. Bunu görünce dizlerimin bağı çözülde. Çayını içmedi, öğle uykusunu uyumadı, şapkasını alıp sokağa çıktı. Saat beşti. Ona bir şey sormaya bile cesaret edemedim: Hemen suratıma bağırmaya başladı. Şimdi de bağırmaya alıştı, çoğunlukla Matriyona'ya, arada sırada bana bile bağırıyor; o böyle bağırmaya başlayınca, benim dizlerimin bağı çözölüyor, bacaklarım tutmaz oluyor, yüreğimden bir şeyler koparıyorlarmış gibi geliyor bana. Bunlar geçici öfkeler, bunu biliyorum bilmesine de, gene de çok üzücü bir şey. O sokağa çıkınca tam bir saat Tanrı'ya dua ettim onu doğru yola getirmesi için. Ama dur bakayım, nerede Nataşa'nın pusulası, göster bana şunu!"

Mektubu gösterdim. Anna Andreyevna'nın gizli ve en gözde umudunun, kimi zaman ciğeri beş para etmez haylaz, kimi zaman sersem ve duygusuz yumurcak dediği Alyoşa'nın en sonunda Nataşa'yla evlenmesi, babası prens Piotr Aleksandroviç'in bu evliliği onaylamasıydı. Sonradan buna pişman olup sözünden dönmesine karşın, benim önümde bu umudunu kaç kez açığa vurmuştu. Ama ihtiyar adamın bundan kuşkulandığını ve hatta bu yüzden defalarca dolaylı biçimde ken-

disine sitem ettiğini bildiği halde, umutlarını Nikolay Sergeyî'ye açıklamaya dünyada cesaret edemezdi. Öyle sanıyorum ki ihtiyar, Nataşa'ya kesinlikle lanet eder ve eğer böyle bir evliliğin olabileceğinden en küçük bir kuşkusu olsa, Nataşa'yı kesinlikle gönlünden koparıp atardı.

O sıralarda hepimiz böyle düşünüyorduk işte. Baba yüreğinin bir özlemiyle kızını bekliyordu, ama onu tek başına, pişman olmuş, Alyoşa'sının anısına varıncaya kadar içinden hepsini silip atmış olarak bekliyordu. Bağışlamasının, ifade edilmemiş, doğru, ama kendi açısından akla yakın ve zorunlu tek koşulu buydu.

“O yumurcağın hiç karakteri yok, hiç mi hiç, zerre kadar karakteri yok, ne karakteri, ne de vicdanı var, ben bunu bilir, bunu söylerim, her zaman da söylemişimdir ya,” diye sürdürdü Anna Andereyevna. “Onu adam gibi yetiştirmesini bile bilelemediler, beyinsizin biri, ey ulu Tanrım onu o sevgisi uğruna bırakıyor! Şimdi Nataşa'nın hali nice olacak, vah zavallı vah! Öbüründe ne buldu acaba, bir türlü aklım ermiyor!”

“O kızın pek sevimli olduğunu söylüyorlar, zaten Natalya Nikolayevna da aynı şeyi söylüyor...” diye atıldım.

Yaşlı kadın hemen sözümü keserek:

“Sen onun dediğine inanma!” dedi. “Pek sevimliymiş! Sizin gibi farfaralar için kadın eteğinin kıpırtısı sevimlidir. Nataşa'nın onu övmesi, yüce gönüllü oluşundandır. Alyoşa'yı tutmasını bilmiyor, her kusurunu bağışlıyor, ama çok acı çekiyor. Onu kaç kez aldattı! Yüreksiz haydut! İvan Petroviç, bunların karşısında dehşete düşüyorum. Gurur hepsinin aklını başından almış, deliye dönmüşler. Hiç değilse benim ihtiyar yumuşasa, yatışsa da zavallı yavrumu bağışlayıp, buraya geri getirse. Onu dünya gözüyle bir kucaklayıp öpmek için neler vermezdim ki! Çok zayıflamış mı?”

“Evet, Anna Andreyevna.”

“Ah! Dostum, ah! Başıma bir felaket geldi, İvan Petroviç! Bütün gece, bütün gün ağladım... Ama bunu sana daha sonra anlatırım! Defalarca onu bağışlamasını istememe ramak kaldı!

Bunu doğrudan söylemeye cesaret edemiyorum, şöyle ustalıkl-la uzaktan anıştırmaya çalıştım. Ama cesaretim kırılıyor; öfke-lenip kıza ebediyen lanet edecek diye düşünüp üstüne varmı-yorum! Daha ona lanet etmedi... Ama kızarsa bunu yapar diye korkuyorum... O zaman ne olur? Baba lanet ederse, Tanrı da cezalandırır insanı. İşte benim ömrüm böyle geçiyor; korku-dan tir tir titriyorum. Sana gelince, İvan Petroviç, utanmalısın; oysa evimizde büyüdün, seni öz evladımız gibi sevdik, sen de kalkmış Alyoşa'nın nişanlısının sevimli olduğunu söylüyor-sun! Senin ne üstüne vazife, sana ne bundan? Sevimliymiş! Marya Vasiļevna daha da ileri gitmez mi? Ben bir günah işle-yip, benimki bütün bir sabah işleri için dışarı çıktığında, onu kahve içmeye çağırdım bir kez. O da bana bu işin bütün perde arkasını anlattı. Alyoşa'nın babası Prens'in bir kontesle yasak bir ilişkisi varmış. Söylediklerine bakılırsa, kendisiyle evlen-mediğı için kontes uzun zamandan beri Prens'e kızıyormuş, ama beriki işi hep sürüncemede bırakıyormuş. Bu kontes, da-ha kocası sağken, uygunsuz davranışlarıyla zaten dikkati çe-kermiş. Kocası ölünce, yabancı ülkelere gitmiş, ha gayret İtal-yanlar, Fransızlar, demiş! Birkaç da baron bulmuş; Prens Piotr Aleksandroviç'e de işte oralarda musallat olmuş. Bu sırada üvey kızı, bir içki tüccarı olan ilk kocasının kızı da büyüyor-muş. Kontes, üvey anne, parasını pencerelerden saçıyormuş avuç avuç, Katerina Fedorovna da o sırada büyüyormuş, ba-basının Emniyet Sandığına kendisi için yatırdığı iki milyon da artıyormuş. Şimdi kızın üç milyonu olduğunu söylüyorlar; Prens hemen: 'İşte Alyoşa'yı evlendirme fırsatı,' der. Adamın keskin gözü var! Yakaladı mıydı da, asla kaçırmıyor! Akraba-ları olan bir kont, yüksek mevkili bir adam, anımsarsın, sara-ya da kabul ediliyor hani, o da razı olur; üç milyon bu şaka değil. 'Pekâlâ,' der, 'siz kontesle anlaşın.'

Prens, düşüncesini kontese açar; her yola başvurur, elin-den geleni ardına komaz; dediklerine bakılırsa, ahlak kuralı tanımayan, küstah bir kadın bu; güya onu burada herkes evi-ne kabul etmezmiş; yabancı ülkelerde olduğu gibi değil. He-

men: ‘Hayır, Prens,’ der, ‘Sen benimle evleneceksin, ama üvey kızım Alyoşa’nın karısı olmayacak.’ Anlattıklarına göre, genç kız üvey annesini taparcasına seviyormuş; bir dediğini iki etmez, hiç sözünden çıkmazmış. Yumuşak başlı, melek gibi bir kız! Prens neyin söz konusu olduğunu anlamakta gecikmez ve: ‘Sen hiç merak etme kontes,’ der. ‘Bütün varını yoğunu harcadın, borçtan başka bir şeyin yok. Ama, üvey kızın Alyoşa’yla evlenirse, birbirlerine denk düşerler. Kız saf ve masum, benim Alyoşa da aptalın biri; biz onları avucumuzun içine alırız, ikimiz bir olup boyunduruğumuzun altında tutarız. Böylece, senin de paran olur. Benimle evlenmene ne gerek var ki?’ Tilki gibi kurnaz bir adamdır o! Farmasonun biri!

Bütün bunlar altı ay önce oluyordu, kontes daha karar vermemişti, şimdi birlikte Varşova’ya gittiklerini söylüyorlar, orada anlaşmaya varmışlar. İşte bana söyledikleri bunlar, bunun hepsini ta baştan sona kadar Marya Vasilyevna anlattı bana. O da bunları güvenilir birinden öğrenmiş. İşin aslı bu: Üç milyon iyi para doğrusu, ama kızın sevimli olduğu su götürür!”

Anna Andreyevna’nın anlattıkları beni pek şaşırttı. Daha geçenlerde Alyoşa’nın bana bütün söylediklerine tıpatıp uyuyordu. Benimle konuşurken, hiçbir zaman para için evlenmeyeceğine yemin etmişti. Ama Katerina Fedorovna onu etkilemişti. Alyoşa bir de, kontesi önceden sinirlendirmemek için söylentileri yalanlamasına karşın, babasının belki de yeniden evleneceğini söylemişti. Daha önce de söylediğim gibi, Alyoşa babasını çok severdi. Ona hayrandı, onunla gurur duyardı, bir tanrı gibi ona inanırdı.

Benim genç Prens’in müstakbel nişanlısını övmeme pek kızan Anna Andreyevna:

“Senin baş döndürücü güzel, soylu bir aileden bile değil!” diye sürdürdü. “Nataşa ona daha uygun düşerdi. Beriki sadece bir içki tüccarının kızı, oysa Nataşa soylu, eski bir aileden geliyor. Bakın, size söylemeyi unuttum, benim ihtiyar dün dövme demirden çekmecesini açtı, biliyor musunuz? Ve bütün

gece karşımda oturup eski belgelerimizin gizini çözmekle uğraştı. Öyle ciddi bir hali vardı ki, görmeliydiniz! Çorap örüyordum, ona bakmaya adeta korkuyordum. Bunun üzerine, benim sustuğumu görünce kızıp beni yanına çağırdı, bütün gece soykütüğümüzü anlattı bana. Buna göre, biz Ihmenyevler daha Korkunç İvan döneminde soylu bir aileymişiz ve benim ailem, yani Şomilovlar, 1645’le 1676 arasında saltanat süren, ilk Romanovlardan olan Aleksey Mihayloviç döneminde tanınıyorlarmış; elimizde belgeler var, Karamzin tarihinde onlardan söz ediliyor. Görüyorsun ya azizim, bu açıdan pek çoklarından üstünüz. Nikolay Sergeyiç bunları bana anlatmaya başlayınca kafasının içindekini hemen anlayıverdim. Nataşa’yı horgörüp küçümsemeleri onun da ağırlığına gidiyor. Zenginliklerinden başka üstünlükleri yok bizden. Beriki, Piotr Aleksandroviç, o haydut varsın bir servet için çırpınsın dursun. Herkes onun acımasız ve doymak bilmez bir ruhu olduğunu çok iyi biliyor. Gizlice Varşova’daki civzitlere girdiğini söylüyorlar. Doğru mu bu?”

Bu dedikodunun sürüp gitmesinden ben de elimde olmandan meraklanmıştım. İlgiyle:

“Saçma sapan şeyler bunlar canım,” diye yanıt verdim. Ama Nikolay Sergeyiç’in eski aile belgelerini çözdüğünü öğrenmek pek garibime gitti doğrusu. Eskiden atalarıyla övünmeyi aklına bile getirmezdi de.

“Onların hepsi ciğeri beş para etmez, vicdansız serseriler!” diye sürdürdü Anna Andreyevna. “Ama benim kumrum ne yapıyor? Üzgün mü, ağlıyor mu? Sen onu söyle bana. Aa! Artık ona gitmenin zamanı geldi, hadi durma git! Matriyona! Matriyona! Ah! Hınzır, ah! Ona hakaret edip kırmadılar ya! Konuşsana Vanya.”

Ne yanıt verebilirdim ki? Yaşlı kadın hüngür hüngür ağlamaya başladı. Demin bana anlatmaya hazırlandığı o felaketin ne biçim bir şey olduğunu sordum kendisine.

“Ah! Azizim, gırtlığına kadar sıkıntıya batmak yeterli değilmiş meğer! Beterin beteri varmış, daha çekecek kahrımız

olduğuna inanmaya başlıyorum! Bilmem anımsar mısın, yoksa anımsamaz mısın, hani benim bir altın madalyonum vardı ya, içine bir anı konurdu, ben de sevgili Nataşa'cığımın bir çocukluk portresini koydum. Kk meleğim o sıralarda sekiz yaşındaydı. Nikolay Sergeyiç'le ben o portreyi buradan geçen bir ressama ısmarlamıştık, ama görüyorum ki sen unutmuşsun bunu! Çok iyi bir ressamdı bu, Nataşa'yı bir aşk perisi şeklinde çizmişti; sapsarı kıvr kıvr saçları vardı yavrucuğumun o sıralarda. Ressam onu sırtında muslinden bir gömlekle göstermişti, o incecik kumaşın arasından kızın minicik bedeni görünüyordu. O kadar güzel bir çocuktu ki, insan ona bakmaya doyamıyordu. Ona kk kanatlar da eklemesini istedim, ama ressam kabul etmedi. Böyle dostum, bütün bu iğrenç olaylardan sonra, ben de o madalyonu ekmecemden çıkarıp, bir zincirle boynuma asmıştım. Onu haımla birlikte takıyordum, bir yandan da kocamın bunu görmesinden dm patlıyordu. Çünkü onu bize hiçbir şeyin anımsatmaması için, bütün eşyalarını atmamızı ya da yakmamızı buyurmuştu. Ama benim hiç değilse portresine bakmam gerekiyordu, bu benim için kaçınılmaz bir gereksinimdi. Ona bakarak arada sırada ağlıyordum, bu beni bir parça ferahlatıyordu, kimi zaman da yalnız kalınca onu pcklerimle adeta yiyip bitiriyordum. Ona en tatlı, en sevecen adları veriyordum, bütün gece üzerine ha ıkartıyordum. Yalnız kalınca, yüksek sesle onunla konuşuyordum, ondan bir şey istiyordum, ona soru soruyordum, bana yanıt veriyormuş gibime geliyordu, ardından başka bir soru yneltiyordum.

Ah! Sevgili Vanya, bunu anlatmak bile beni hasta ediyor! İşte böylece, kocamın hiç değilse madalyondan haberi olmamasına, hiçbir şeyin ayrımında olmamasına seviniyordum; ama dn sabah bir de baktım ki, madalyon yok olmuş! Kala kala bir zincir kalmıştı, kırılmıştı, besbelli dşrmştm. Adeta hasta oldum. Aradım, aradım, yok! Yitip gitmişti! Nerelelere tıklımış olabilir ki? Hiç kuşkusuz yatağıma kaymış olabileceğini düşündüm; dört bir yanı aradım, taradım, yok da

yok! Kopup da bir yerlere düştüyse, belki de birisi bulmuştur. *Ondan* ya da Matriyona'dan başka kim olabilir ki madalyonu bulan? Matriyona açısından hiçbir sorun yok, çünkü o bana körü körüne bağlıdır. Matriyona, şu semaveri getirecek misin artık kuzum? Bunun üzerine, eğer madalyon kocamın eline geçerse, acaba başımıza neler gelir? Gözyaşlarımı tutamadan, ağlayıp sızlanmaktan başka bir şey gelmiyor elimden. Nikolay Sergeyiç de bana gitgide daha bir sevgiyle davranıyor. Bana bakarken, neden ağladığımı biliyormuş gibi üzülüyor, bana çok acıyor. Ben de kendi kendime: İşin aslını nereden bilebilir ki? diye düşünüyorum. Belki gerçekten madalyonu buldu da fırlatıp pencereden attı. Çünkü yapar mı yapar, onu iyi bilirim ben; besbelli attı, şimdi de üzülüyor, madalyonu attığına pişman oluyor. Bu aklıma gelince, hemen bahçeye koşup, Matriyona ile birlikte pencerenin altında aradım, hiçbir şey bulamadım. İyice yitip gitmişti, bundan hiç kuşku yok. Bütün gece hiç durmadan ağladım. İlk kez ona gece için istavroz çıkarmamıştım. Ah! Bunun sonu kötüye varacak, kötüye varacak, bak görürsün İvan Petroviç, bunun sonu hiç de iyiye varmayacak: İçime doğuyor benim. Bütün bir gündür hiç durmadan ağlıyorum. Derdimi döküp bir parça ferahlamak için Tanrı'nın bir elçisi gibi, seni dört gözle bekliyordum."

Yaşlı kadın acı acı gözyaşı dökmeye başladı gene.

"Ah! Bak sana söylemeyi unutuyordum!" diye ansızın haykırdı büyük bir sevinçle, "Size yetim kızıdan söz etti mi?"

"Evet, Anna Andreyevna, bunu ikinizin uzun uzun düşündüğünüzü, anasız babasız, yoksul bir kızı evlat edinmeye karar verdiğinizi söyledi. Doğru mu bu?"

"Bunu aklımın ucuna bile getirmediğim dostum, aklımın ucuna bile getirmediğim! Nereden çıkarıyor bilmem? Hiçbir yetim kızı da istemiyorum! Hep bana kara yazgımızı, felaketimizi anımsatır. Nataşa'dan başka kimseyi istemiyorum. Bir tek kızım vardı, hep bir tek kızım olacak. Bu küçük kızı düşünmek de nereden aklına geldi bilmem, nedir bunun anlamı acaba? Sen ne diyorsun bu işe, İvan Petroviç? Beni avutmak

için mi, yoksa kendi öz kızını büsbütün aklından silip, yerine başka bir çocuğu mu getirmek istiyor acaba? Benim hakkımda size ne dedi? Siz nasıl gördünüz onu, kaygılı, üzgün, yoksa kızgın mı? Hişt! Geliyor! Daha sonra azizim, geri kalanı daha sonra söylersiniz bana!.. Yarın gelmeyi sakın unutma...”

XIII

İhtiyar içeri girdi. Meraklı bir bakışla bizi kuşattı, sonra da bir şeyden utanıyormuş gibi kaşlarını çattı, masaya yaklaştı.

“Hani semaver?” diye sordu. “Daha getirirmediler mi?”

“Getiriyorlar canım, getiriyorlar, hah, işte geldi,” diye telaşlandı Anna Andreyevna.

Nikolay Sergeyiç'i görür görmez, Matriyona, sanki onu masanın üzerine koymak için efendisinin gelmesini bekliyormuş gibi, elinde semaverle göründü. Gün görmüş, yediği ekmeğe sadık, efendilerine bağlı yaşlı bir hizmetçiydi bu, ama inatçı mı inatçı, dünyanın en homurdanan hizmetçisiydi aynı zamanda da, Nikolay Sergeyiç'ten ödü patlardı, onun karşısında süt dökmüş kedi gibi dururdu. Buna karşın, acısını Anna Andreyevna'dan çıkarırdı, her dakika kadıncağızı tersler, Nataşa'ya da ona derin ve içtenlikli bir sevgiyle bağlı olmakla birlikte, hanımını yönetirmiş gibi havalara takınırdı açıktan açığa. Bu Matriyona'yı daha önce İhmenyevlerin evinde tanımıştım.

Yaşlı adam alçak sesle:

“Hımmm... İnsanın sırtında ıslak giysiler bulunması hiç de hoş bir şey değil, üstelik de size çay hazırlamayı reddediyorlar,” diye homurdanıyordu.

Anna Andreyevna hemen bana göz kırptı. İhtiyar kaçamak göz kırpmalara hiç dayanamazdı, o anda bize bakmama-ya çalışmasına karşın, Anna Andreyevna'nın onu göstererek bana göz kırptığını pekâlâ bildiği yüzünden okunuyordu.

İhtiyar adam ansızın:

“İşlerim için çıkmıştım Vanya,” diye söze başladı. “Öyle berbat bir çorap örecekler ki başıma. Sana söylemiş miydim?

Beni tamamıyla mahkûm ediyorlar. Elimde kanıt yok. Gerekli belgelerden yoksunum, soruşturma çok haksız, adaletsiz bir biçimde sürdürüldü... Hımmm...”

Prens’le arasındaki davadan söz ediyordu; bu dava hâlâ sürüp gidiyordu, ama Nikolay Sergeyiç’in aleyhine bir yola giriyordu. Ne diyeceğimi bilemediğimden susuyordum. Bana kuşkulu bir bakış fırlattı.

Bizim sessizliğimize sinirlenmiş gibi, birdenbire:

“Eee, ne yani!” diye sürdürdü. “Ne kadar çabuk biterse, o kadar iyi. Beni mahkûm etseler bile, ben bir alçak olamam, bunu dünyada yapamazlar. Benim vicdanım var, onun sesini dinlerim, varsın mahkûm etsinler beni. Hiç değilse bu iş bitmiş olur; beni mahvedecekler, ama sonunda başım dinç kalır, yakamı bırakırlar... Her şeyi bırakıp, Sibirya’ya giderim.”

“Ulu Tanrım! Neden o kadar uzaklara?” diye haykırmaktan kendini alamadı Anna Andreyevna.

Yanıtından pek hoşlanmamış gibi, kaba bir sesle:

“Burada, neye yakınız, söyler misin?” diye sordu.

“Ama, canım gene de... İnsanlar...” diye kekeledi Anna Andreyevna, bir yandan da bana kaygılı gözlerle baktı.

İhtiyar adam öfkeli bakışlarını sırasıyla hepimizin üzerinde gezdirerek:

“Hangi insanların?” diye haykırdı, “Hangi insanların? Hırsızların, iftiracıların, hainlerin mi? Bunlar her yerde bulunur, merak etme, Sibirya’da da buluruz onlardan. Eğer benimle gelmek istemiyorsan, burada kalabilirsin. Seni zorlayacak değilim.”

“Nikolay Sergeyeviç! Sensiz kimin için kalacağım burada!” diye haykırdı zavallı Anna Andreyevna. “Biliyorsun ki dünyada senden başka kimse...”

Ne diyeceğini bilemedi, sustu, bir aracılık, bir yardım istemişçesine yalvaran, ürkmüş gözlerle bana baktı. İhtiyar adam pek sinirlenmişti, her yanında tikler belirmişti; dediğinin tersini söylemek olanaksızdı.

“Aldırmayın, Anna Andreyevna,” dedim, “Sibirya öyle sanıldığı kadar kötü değildir. Başınıza bir felaket gelirse, lhmen-

yevka çiftliğini satmanız gerekirse, Nikolay Sergeyiç'in tasarısı mükemmel. Sibirya'da iyi bir yer bulur ve böylece..."

"Bunu senden hiç beklemezdim doğrusu!" diye haykırdı Anna Andreyevna, ellerini çırparak; "Sen de onun gibi mi düşünüyorsun Vanya! Bunu senden de beklemezdim İvan Petroviç... Siz bizden her zaman sadece sevgi gördünüz... Şimdi de tutmuş..."

"Hah, hay! Ya ne sanıyordun sen? Neyle geçiniriz, düşün-sene bir parça! Paramız savrulup gitti, son kapiklerimizi yiyo-ruz! Belki de gidip Prens Piotr Aleksandroviç'i bulmamı ve ondan özür dilememi söyleyeceksin, değil mi?"

Prens'in adını işitince, o zavallı saf yaşlı kadın korkudan titremeye başladı, elindeki kaşık fincan tabağına çarpıyordu gürültüyle.

İhmenyev kötü ve inatçı bir neşeyle adeta kendi de coşa-rak:

"Yoo, hayır doğrusu ya!" diye üsteledi. "Sen ne dersin bu işe Vanya, çekip buradan gitmeli, değil mi? Neden Sibirya'ya gitmeli? Belki de yarın giyinip kuşanmam, saçımı sakalımı ta-rayıp, güzelleşmem daha uygun olur. Anna Andreyevna bana yepyeni temiz bir gömlek hazırlar; o kadar yüksek bir kişinin karşısına başka türlü çıkmamanın olanağı yoktur, iyice rabitalı görünmek için ben de gider yeni eldivenler alırım ve doğruca Alteslerin konağına giderim: 'Benim iyi yürekli beyciğim, Al-tes, benim koruyucum, babam! Beni bağışla, acı bana, bana bir parça ekmek ver, bir karım, küçük çocuklarım var!...' değil mi Anna Andreyevna? Bunu mu istiyorsun sen?"

"Benim bir şey istediğim falan yok! Bunu öyle, laf olsun diye düşüncesizce söyledim. Seni üzdümse, bağışla beni; ama sakın bağırma," dedi gittikçe daha fazla titremeye başlayan ka-dıncağız.

Kesinlikle eminim ki, bahtsız karısının korkusu ve göz-yaşları karşısında, o anda yaşlı adamın yüreği sızlıyor, içi kan ağlıyordu; karısından daha da fazla acı çektiğine kesinlikle eminim; ama kendini tutamıyordu. Son derece iyi yürekli,

ama sinirli kimselerde bu sık sık görülür: Bunlar bütün iyiliklerine karşın, suçsuz bir yaratığı, özellikle de kendilerine en yakın olan insanı yeğleyerek, kırma gücendirme pahasına da olsa, mutlaka içlerini dökme gereksinmesiyle, adeta bundan zevk almaya kadar vararak, kendilerini üzüntülerine ve öfkelerine kapıp koyuverirler. Sözelimi, bir kadın, ortada ne hakaret, ne de mutsuzluk varken, kendini mutsuz, hakarete uğramış, ezilmiş hissetme gereksinmesi duyar kimi zaman. Bu konuda kadınlara benzeyen pek çok erkek vardır, hatta hiç de güçsüz, kadınsı olmayan erkeklerdir çoğunlukla. İhtiyar adam, bundan en başta kendisi acı çekecek olmasına karşın, kavga etme ihtiyacı duyuyordu.

O anda aklıma bir fikir geldiğini çok iyi anımsıyorum: Az önce, Anna Andreyevna'nın kuşkulandığı türden bir girişimde bulunmamış mıydı? Kimbilir, belki Tanrı ona bu tasarını esinlendirmişti de Nataşa'ya gidiyordu, yolda birden vazgeçti ya da bir şeye takıldı da, kararı ansızın sarsılıverdi (mutlaka böyle olmuştu); o da öfkeli, az önceki tasarısından ve duygularından utanarak evine dönmüştü: İşte şimdi de kendi *zayıflığının* uyandırdığı öfkeyi boşaltmak için kendisi gibi, aynı istekleri ve aynı duyguları duyduklarından en çok kuşkulandığı kimseleri seçmişti özellikle. Kimbilir, belki de kızını bağışlama isteğiyle, zavallı Anna Andreyevna'sının coşku ve neşesini gözünün önüne getirmişti; başarısızlığının karşısında da, *pek doğal olarak*, bunun sonuçlarına ilk katlanması gereken o kadıncağız olmuştu.

Karısını böyle bitkin, korkudan karşısında tir tir titrer bir halde görünce, pek duygulandı. Duyduğu öfkeden pek utanmışa benziyordu, bir an kendini tuttu. Hiçbirimiz ağzımızı açmıyorduk; ben ona bakmamaya çalışıyordum. Bu dinginlik uzun sürmedi. Her ne pahasına olursa olsun köpürüp taşmalıydı, ister bağırıp çağırarak, ister lanetler yağdırarak.

“Görüyorsun ya Vanya,” dedi ansızın bana dönerek, “Bu beni mahvediyor. Söylemek istemezdim, ama artık zamanı geldi, açıkça, kem küm etmeden, dürüst bir insana yakıştığı

gibi anlatmalıyım... Ne dediğimi anlıyorsun, değil mi Vanya? Senin burada bulunman iyi oldu, bütün bu zırvaların, bütün bu gözyaşlarının, inleyip sızlamaların sonunda canımı sıkıştırdı, artık burama geldiğini *başkalarının* da bilmesi için, her şeyi senin önünde, yüksek sesle söylemek istiyorum. Acıtıp kanatarak yüreğimden söküp attığım şey bir daha dünyada oraya dönmeyecek belki de. Evet! Deddiğimi yapar mı yaparım. Altı ay önce olup bitenlerden söz ediyorum, anlıyor musun Vanya! Bundan bu kadar açıkça, bu kadar doğrudan doğruya söz etmemin nedeni, sözlerimi yanlış anlamaman içindir,” diye ekledi alevler saçan gözlerini bana dikerek, karısının ürkmüş bakışlarından kaçındığı apaçık görülüyordu.

“Bir kez daha yineliyorum: Artık böyle saçmalıklar istemiyorum! Beni özellikle çileden çıkaran şey de, *herkesin* sanki ben alçakların en alçağı bir sersemmişim gibi, benim bu kadar aşağılık, bu kadar adi duygulara kapılabileceğimi düşünmesidir... Acıdan, üzüntüden çılgına döndüğümü sanıyorlar... Aptallık bütün bunlar! Eski duygularımı söküp attım, hepsini unuttum bile! Artık hiçbir anım yok... Hayır, hayır ve hayır!..”

Birdenbire ayağa kalktı, yumruğunu masanın üzerine indirdi. Fincanlar şingirdamaya başladı.

Daha fazlasına dayanamadım, öfkeyle bakarak:

“Nikolay Sergeyiç! Anna Andreyevna’ya hiç acı mıyor musunuz siz? Bakın onu ne hallere soktunuz,” dedim.

Ama, ateşe yağ dökmekten başka bir şey yapmamıştım.

Yaşlı adam tir tir titreyerek, sapsarı kesilmiş bir yüzle:

“Hayır, acı mıyorum!” diye haykırdı. “Acı mıyorum, çünkü bana da hiç kimse acı mıyor! Acı mıyorum, kendi evimde, her türlü cezaya ve lanete layık, yoldan çıkmış bir kız lehine, benim aleyhime dolaplar çevriliyor!...”

“Nikolay Sergeyiç, sakın ona lanet etme!.. Ne istersen yap, ama sakın kızına lanet etme!” diye haykırdı Anna Andreyevna.

“Onu lanetleyeceğim!” diye bağırdı ihtiyar adam, öncekinden iki kat daha yüksek sesle; “Lanetleyeceğim, çünkü

onuru kırılan, hakarete uğrayan benim, kalkıp onun evine gitmem, ondan özür dilemem isteniyor! Evet, evet, bu böyle, yadsımaya kalkışmayın. Her gün, her gece bana kendi evimde, kendi çatımın altında gözyaşlarıyla, inleyip sızlanmalarla, aptalca anıştırmalarla işkence ediyorlar! Beni acındırmak istiyorlar...”

Titreyen elleriyle acele acele cebinden kâğıtlar çıkararak:

“Şunlara bak Vanya,” diye ekledi, “İşte bizim dosyanın suretleri. Bugün benim bir hırsız, bir dalavereci olduğum, velinimetimi dolandırdığım kanıtlanıyor!.. O lanet olasıca kızın yüzünden iftiraya uğradım, onurum lekелendi! Al, al, al da bak!..”

Ceketinin cebinden çıkardığı çeşitli kâğıtları birer birer masanın üzerine atmaya başladı, bunların arasından bana göstermek istediğini arıyordu. Ama bir türlü bulamıyordu. Sabırsızlıkla eline gelen her şeyi masanın üzerine fırlatmaya başlamıştı, ansızın masaya düşen ağır bir şeyin takırtısı işitildi... Anna Andreyevna bir çığlık kopardı: Yitirdiği madalyonu bu.

Gözlerime inanamıyordum. Kan beynine çıktı ihtiyar adamın, yüzü kıpkırmızı kesildi; bütün bedeni ürperdi. Anna Andreyevna, kollarını kavuşturmuş ayakta dikiliyordu, yalvaran gözlerle kocasına bakıyordu. Bütün yüzü sevinçli bir umutla aydınlanmıştı. Yaşlı adamın bizim önümüzdeki bu kızarması, bu heyecanı... Hayır, Anna Andreyevna yanılmamıştı, madalyonun nasıl yittiğini şimdi çok iyi anlıyordu!

Madalyonu onun bulduğunu, buluşuna pek sevindiğini ve belki de sevinçten ürpererek onu kıskançlıkla bütün gözlerden gizlediğini, yalnız kaldığı zamanlar, sevgili yavrusunun yüzünü gizlice, doymak bilmeyen sonsuz bir aşkla seyrettiğini anladı; belki o da, tıpkı bahtsız annesi gibi değerli Nataşa’sıyla konuşmak, onun yanıtlarını tahmin etmek, bunlara yanıt vermek için bir yerlere kapanmıştı; geceleri, üzüntüyle kıvranarak, hıçkırıklarını içine gömerek, o sevgili resmi öpmüş, okşamıştı, ona lanetler yağdıracak yerde, bizim önümüzde keşinlikle görmek istemediği ve lanet ettiği kızına bağışladığını ve kutsadığını haykırıyordu içinden.

Anna Andreyevna bir dakika önce Nataşa'sına lanetler yağdıran bu sert babanın karşısında daha fazla dayanamayarak:

“Demek sen de onu hâlâ seviyorsun!” diye haykırdı.

Ama, karısının sesini işitir işitmez, yaşlı adamın gözleri çılgın bir öfkeyle parladı. Madalyonu kaptığı gibi bütün gücüyle döşemenin üzerine fırlattı, sonra da hırsla çiğnemeye başladı.

“Ebediyen lanet olsun ona, ebediyen!” diye hırıldıyordu boğularak. “Ebediyen, ebediyen!”

“Ey Tanrım!” diye haykırdı yaşlı kadıncağz, “Onu, onu! Sevgili Nataşa'm! Minicik yüzü... acımadan çiğniyor! Onu çiğniyor! Zalim! Duygusuz, kendini beğenmiş, seni acımasız seni!”

Karısının iniltisini işitince, ihtiyar çılgın, yaptığı şey karşısında dehşete kapılarak durdu. Birdenbire madalyonu yerden alıp, odadan dışarı fırladı. Ama birkaç adım gittikten sonra, diz üstü çöktü, elleriyle orada tam önünde bulunan bir divana tutundu ve bitkin bir halde başını dayadı.

Adamcağz bir çocuk gibi, bir kadın gibi hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Hıçkırıklar göğüs kafesini çatlatacakmış gibi onu boğuyordu. O korkunç ihtiyar bir an içinde bir çocuk kadar güçsüz kalmıştı. Ah! Şimdi artık lanet edecek hali bile yoktu, hiçbirimizden de utanmıyordu, coşkulu bir sevgi nöbetiyle, bir dakika önce ayaklarının altında çiğnediği portreyi binlerce öpücüğe boğdu. Uzun zaman içine gömdüğü o kızına duyduğu sonsuz sevgi şimdi karşı konulmaz bir güçle dışarı vurmaya çalışıyormuşa benziyordu, o coşkunun şiddetiyle adeta adamcağzın bütün varlığını kırıp döküyordu.

Anna Andreyevna ağlayarak ona doğru eğildi ve kocasını kucaklayarak:

“Bağışla beni, bağışla beni!” diye haykırdı. “Git getir onu anasının babasının evine, Tanrı da kıyamet gününde senin bu alçakgönüllülüğünün ve bağışlayıcılığının ödülünü verecektir!”

İhtiyar kısık ve boğuk bir sesle:

“Hayır, hayır! Dünyada olmaz, asla!” diye bağırdı. “Asla.. Asla!”

XIV

Geç kalmıştım, Nataşa'ya saat onda gidebildim. O sıralarda Semenovski köprüsünün yakınlarındaki Fontanka'da, esnaf-tan Kolotuşkin'in mezbele gibi berbat evinde, üçüncü katta oturuyordu. Evden ayrılışının ilk zamanlarında, Alyoşa'yla birlikte, Liteynaya sokağı üzerinde, ikinci katta, küçük, ama şık ve konforlu bir apartmanda oturuyordu. Ama, genç Prens'in parası kısa zamanda tükendi. Müzik öğretmeni olmamıştı, ama sağdan soldan para almaya başlamış ve kendisi için muazzam borçların altına girmişti. Eline geçen bütün parayı apartmanı süslemekte, Nataşa'ya armağanlar almakta kullanmıştı. Nataşa bu savurganlığa karşı çıkıyor, onu azarlıyor, ağlatıyordu. Duygulu ve sezgili olan Alyoşa kimi zaman Nataşa'ya alacağı armağanı düşleyerek tam bir hafta geçiriyordu. Ne alacağını, ona bunu nasıl vereceğini, Nataşa'nın da nasıl sevi-neceğini gözünün önüne getirip duruyordu. Bunu gerçek bir şenlik haline getiriyor, beklentilerini ve düşlerini çok önceden büyük bir coşkuyla bana anlatıyordu. Nataşa'nın çıkışmaları, kınamaları ve gözyaşları karşısında insanın yüreğini sızlatan bir üzüntüye kapılıyordu. Daha sonraları bu armağanlar yüzünden birbirlerini kınadılar, üzüldüler, kavga ettiler. Ayrıca Alyoşa, Nataşa'dan habersiz çok para harcıyordu; arkadaşlarına kapılıyor, onu aldatıyordu; çeşitli Joséphinelere, Minalara gidiyordu; bununla birlikte, Nataşa'yı hâlâ çok seviyordu. Onu bir bakıma işkence eder biçimde seviyordu; Alyoşa üz-gün ve umutsuz bana geliyor, Nataşa'nın attığı tırnak bile ola-mayacağını, kaba ve kötü bir insan olduğunu, onu anlama ye-teneginden yoksun bulunduğunu, hiç de sevgisine layık ol-madığını söylüyordu. Kısmen haklıydı söylediklerinde; arala-

rında tam bir eşitsizlik vardı. Alyoşa onun karşısında kendini bir çocuk gibi hissediyordu, Nataşa da ona hep çocuk gözüyle bakıyordu.

Alyoşa ağlayarak Josephine’le ilişkilerini itiraf ediyor, aynı zamanda da Nataşa’ya kesinlikle bundan söz etmemem için yalvarıyordu bana. Ve bütün bu itiraflardan sonra, çekinerek, titreyerek benimle birlikte (mutlaka yanında olmam gerekiyordu, çünkü işlediği suçtan sonra ona bakmaktan korktuğunu ve kendisini destekleyecek tek insanın ben olduğumu söylüyordu yemin billah ederek) onun evine gittiği zaman, Nataşa daha ilk bakışta neyin söz konusu olduğunu anlayıveriyordu. Nataşa çok kıskançtı, bu çapkınlıkları nasıl bağışladığını bir türlü aklım almıyordu.

Genel olarak, işler şöyle geliyordu: Alyoşa gülümseyerek, benimle birlikte içeri giriyor, çekine çekine ona birkaç söz söylüyor, tatlı ve ürkek bir halle ona bakıyordu. Nataşa onun suçlu olduğunu, hemen anlıyordu, ama hiçbir şey belli etmiyor, bundan ilk olarak kendisi söz açmıyordu, ona soru sormuyordu. Tam tersine, okşamalarını, tatlı sözlerini daha da artırıyor, daha sevecen, daha neşeli davranıyordu. Bunun bir oyun, ya da bir hile olduğunu sanmayın. Hayır, bu harikulade insan için, bağışlamanın sonsuz bir zevki vardı; sanki bağışlamada keskin ve özel bir çekicilik buluyormuş gibiydi. Doğruyu söylemek gerekirse, o sırada sadece Josephine sözkonu-
suydu.

Nataşa’yı böyle yumuşak ve bağışlayıcı görünce, Alyoşa daha fazla dayanamıyor, kimse sormadan, içini döküp rahatlamak, kendi deyimiyle, “gene eskisi gibi olmak” için, kendiliğinden her şeyi itiraf ediyordu. Bağışlandıktan sonra coşuyor, hatta kimi zaman sevinçle ağlıyor, Nataşa’yı kucaklayıp öpüyordu. Artık ondan sonra, kendini kapıp koyveriyor, çocuksu bir safiyetle, Josephine’le olan serüvenlerini, en ince ayrıntılarıyla anlatmaya başlıyor, kahkahalarla gülüyor, Nataşa’yı övgülere, kutsamalara boğuyor, böylece o akşamı neşeyle bitiriyorlardı.

Alyoşa'nın parası iyice tükenince, öteberi satmaya başladı. Nataşa'nın ısrarları üzerine, Fontanka'da düşük kiralı küçük bir daire buldu. Bir yandan da bibloları elden çıkarmayı sürdürdüler; hatta Nataşa elbiselerini bile sattı, iş aradı. Alyoşa bunu öğrenince, derin bir üzüntüye ve umutsuzluğa gömüldü. Kendine lanetler yağıdıyor, kendini hor görüyordu, ama durumu düzeltmek için hiçbir şey yapmadı. Şu günlerde, ellerindeki son paraları da tükenmişti; geriye kala kala bir çalışmaktan gelen kazanç kalmıştı, ama buna da gülünç bir ücret veriyorlardı.

Ta başlangıçta, henüz birlikte oturdukları sıralarda, Alyoşa babasıyla müthiş bir kavgaya tutuşmuştu. Prens'in oğlunu kontesin üvey kızı Katerina Fedorovna Filimonovna'yla evlendirme niyeti daha henüz tasarı halindeydi, ama Prens tasarıya sıkı sıkıya bağlıydı; Alyoşa'yı müstakbel nişanlısının evine götürüyor, kendini ona beğendirmesi için oğlunu teşvik ediyor, gerek sertlikle, gerek öğütler vererek onu razı etmeye çalışıyordu. Ama, kontesin hatası yüzünden olay başarısızlığa uğramıştı.

Bunun üzerine Prens, oğlunun Nataşa'yla ilişkisine göz yummuştu, işleri zamana bırakmış, oğlunun düşüncesizliğini ve uçarılığını çok iyi bildiğinden, aşkının çok yakında sona ereceğini ummuştu. Hatta şu son zamanlarda Prens, oğluyla Nataşa arasında bir evlilik olasılığından kaygılanmayı bile bırakmıştı.

Sevgililere gelince, Nataşa'nın babasıyla barışmasını ve sonuç olarak olaylarda tam bir değişiklik bekleyerek bu tasarıyı şimdilik ertelemişlerdi. Zaten, Nataşa'nın konuyu buraya getirmekten kaçındığı açıkça görülüyordu. Alyoşa, babasının bütün bu öyküden oldukça memnun olduğunu benim önümde ağzından kaçırdı; bütün bu işlerde Prens'in hoşuna giden İhmenyev'in küçük düşmesiydi, ezilmesiydi. Bununla birlikte, adet yerini bulsun diye, oğluna karşı hoşnutsuzluk göstermeyi sürdürüyordu; ona verdiği zaten yetersiz cep harçlığını daha da azalttı (oğluna karşı son derece eli sıkıydı), hatta bunu

büsbütün kesmekle korkuttu Alyoşa'yı. Ama, kısa bir süre sonra, orada işleri olan kontesle birlikte Polonya'ya gitti. Prens hiç ara vermeden evlilik tasarılarını sürdürüyordu. Doğruyu söylemek gerekirse, Alyoşa evlenmek için henüz çok gençti; ama nişanlı adayı öylesine zengindi ki, böyle bir fırsatı kaçırmak olanaksızdı.

Prens en sonunda amacına ulaştı. En sonunda söz kesmeye karar verildiği söylentileri bizim de kulağımıza gelmişti. Sözünü ettiğim o günlerde, Prens Petersburg'a dönmüştü. Oğlunu büyük sevgi gösterileriyle karşılamıştı, ama Nataşa'yla ilişkisinin hâlâ sürmesi onda hiç de hoş olmayan bir şaşkınlık yaratmıştı. Kuşkulanıp korkmaya başladı. Sert ve buyurgan bir tonla, hemen ilişkiyi kesmesini istedi. Ama, sonradan daha iyi bir yol düşündü ve Alyoşa'yı kontese götürdü. Kadının üvey kızı henüz çocuk olmasına karşın, oldukça güzeldi, bulunmaz bir yüreği, saf, dupduru, neşeli, nükteci ve sevecen bir ruhu vardı.

Prens geçen o altı ayın etkisini göstereceğini, Nataşa'nın artık oğlunun gözünde yeni olmanın bütün çekiciliğini yitireceğini, Alyoşa'nın şimdi artık müstakbel nişanlısına altı ay önceki gözlerle bakmayacağını umuyordu. Sadece bir bölümünü doğru tahmin etmişti... Alyoşa genç kızdan gerçekten çok hoşlandı, adeta büyülenmiş gibi oldu. Şunu da eklemeliyim ki Prens, oğluna karşı sevimli davranmaya başladı (ama gene de para vermiyordu). Alyoşa bu cana yakınlığın altında, acımasız, sarsılmaz bir kararın gizlendiğini çok iyi sezinliyor ve çok kaygılanıyordu, ama Katerina Fedorovna'yı her gün görmese daha da çok kaygılanırdı.

Alyoşa'nın tam dört gündür Nataşa'ya uğramadığını biliyordum. İhmenyevlerden ayrıldıktan sonra ona giderken, Nataşa'nın bana söyleyeceği şeyin ne olduğunu düşünüyordum korku ve sıkıntıyla. Uzaktan penceresinin ışığını gördüm. Acele beni görmesi gerektiğinde, penceresinin pervazına bir mum koyacağını çok önceden aramızda kararlaştırmıştık; böylece olur da o yakınlardan geçersen -hemen hemen her akşam o

yakınlardan geçiyordum- o alışılmamış mum ışığını görünce beni beklediklerini ve bana gereksinimleri bulunduğunu tahmin edebiliyordum. Son zamanlar pencerenin pervazına sık sık mum koyuyordu.

XV

Nataşa yalnızdı. Ağır adımlarla odasını arşınılıyordu, kollarını kavuşturmuş, başını önüne eğmiş, derin bir düşünceye dalmıştı. Uzun zamandan beri beni bekleyen sönmüş bir semaver masanın üzerinde duruyordu. Gülerek, hiç konuşmadan elini uzattı. Solgun yüzüne yürek paralayıcı bir hava gelmişti. Gü-lümseyişinde acı çeken, sevecen ve yazığıya boyun eğmiş bir şey vardı. Açık mavi gözleri daha koyu renk, saçları daha gür görünüyordu, bunların hepsi zayıflığından ve hastalığından kaynaklanıyordu.

Elini uzatırken:

“Artık gelmeyeceğini sanıyordum,” dedi. “Hatta senden bir haber alabilmek umuduyla Mavra’yı sana gönderecektim; yeniden hastalanıp hastalanmadığını düşünüyordum.”

“Hayır, hasta falan değilim, bir yerde oyalandım da, bunu sana anlatırım. Ama senin nen var Nataşa? Neler oluyor kuzum?”

“Hiiç,” diye yanıt verdi, şaşırmış bir halle. “Niye sordun?”

“Ama bana mektup yazmıştın... Dün gelmemi yazmıştın, hatta ne geç ne de erken gelmem için bana bir de kesin saat bildirmiştin. Çok garip doğrusu.”

“Haa, evet! Çünkü dün onu bekliyordum.”

“Hâlâ eve gelmedi mi?”

“Hayır. Ben de, o gelmediğine göre, seninle görüşmem gerektiğini düşündüm,” diye ekledi bir dakika kadar sustuktan sonra.

“Peki, ya bu akşam onu bekliyor muydun?”

“Hayır. Bu akşam *oraya* gitti.”

“Bir, daha hiç gelmeyeceğine emin misin?”

“Böyle bir şey söz konusu bile değil, gelecek,” diye yanıt veren Nataşa, ciddi bir halle bana bakıyordu.

Sorularımın dolu taneleri gibi üst üste gelmesi hiç hoşuna gitmiyordu. Bir aşağı, bir yukarı gezinmeyi sürdürerek, bir süre sustuk.

“Vanya, seni o kadar uzun zamandan beri bekliyorum ki,” diye sürdürdü gülümseyerek. “Sen gelmeden ne yapıyordum, biliyor musun? Dizeler söyleyerek gidip geliyordum. Çingırağı, karlar altındaki yolu anımsıyor musun: ‘Semaverim kaynıyor meşe ağacından masanın üstünde...’ Onu gene birlikte okuyacağız:

Kasırğa dindi; ayışığı parlıyor;
Donuk binbir gözüyle gece bakıyor...

sonra da:

Ansızın tutkulu bir ses ıstır gibi oluyorum
Çanın şingirtısına karışan:
Bir gün gelecek dostum,
Başını göğsüme yaslayacak!
Bende yaşam tatlıdır! Şafak ancak
Penceremin kırağısında oynar,
Semaverim kaynar meşe masanın üzerinde,
Bir soba çıtırdar aydınlatarak bir ucunu
Çiçekli perdenin altındaki yatağın...”

“Ne kadar güzel! Ne etkileyici bir şiir Vanya! Ve ne geniş ve imgelemi ne kuvvetli bir tablo çiziyor! Sadece taslak var, resim ancak belirtiliyor, insan bunun üzerine istediği nakış işleyebilir. İki iz var: Birincisi ve sonuncusu. O semaver, o çiçekli basmadan perde, bütün bunlar o kadar alışılmış şeyler ki... Bölgedeki küçük kentimizin burjuva evlerinde olduğu gibi tıpkı; hatta bana o evi görüyorum gibi geliyor: Ahşap, yep-

yeni bir ev, kalasları görünüyor, henüz üst kaplamaları konmamış... Derken ardından başka bir tablo beliriyor:

Sonra aynı ses işitilir,
Çan sesinde üzgün:
Nerede eski dostum? Dönüp de
Beni öpücöklere, okşamalara boğmayacağından
korkuyorum!

Çekilir mi bu yaşam? Ev dediğın sadece
Karanlık, kasvetli bir oda; rüzgâr esiyor...
Penceremin önünde bir tek kiraz ağacı büyüyor
Ama onu da don gözden saklıyor
Belki de çoktan kurumuştur bile.
Nasıl bir yaşam bu? Perdem solmuş;
Avareyim, hastayım, ailemi artık tanımıyorum:
Beni azarlayacak kimse yok: Hiç dostum yok.
Sadece yaşlı bir kadın mırıldanıyor...

‘Avareyim, hastayım...’ bu ‘hastayım’ sözcüğü burada tam yerini bulmuş! *Beni azarlayacak kimse yok*: Bu dizede ne kadar sevecenlik, iç çöküntüsü var, anıların neden olduğı ne kadar acı var, Puşkin’in kendi kışkırttığı, onca zevkle içine gömüldüğü bir acı... Tanrım, ne kadar da güzel! Ne kadar da gerçek!”

Nataşa sustu, boğazı düğümlendi, boğulur gibi oldu.
Bir dakika sonra bana:

“Sevgili Vanyacığım!” dedi sonra gene sustu, sanki ne diyeceğini unutmuş ya da istem dışı bir izlenimin etkisiyle, öyle hiç düşünmeden, laf olsun diye konuşmuş gibi.

Bununla birlikte, hâlâ odayı arşınlayıp duruyorduk. İkonun önünde bir lamba yanıyordu. Son zamanlarda Nataşa gitgide daha dindar olmuştu, kendisine bundan söz edilmesinden de hiç hoşlanmıyordu.

“Yarın yortu mu?” diye sordum. “Lamban yanıyor da.”

“Hayır... Otur hele şuraya Vanya, yorgun olmalısın. Çay ister misin? Hâlâ çayını içmedin mi?”

“Pekâlâ, oturalım Nataşa. Çayımı içtim.”

“Şimdi nereden geliyorsun?”

“*Onlardan.*” (Anasıyla babasına böyle diyorduk.)

“Onlardan mı? Nasıl vakit buldun? Sen mi onlara uğradın, yoksa onlar mı seni çağırmışlardı?”

Nataşa beni soru yağmuruna tutuyordu. Heyecandan yüzü sararmıştı. Yaşlı adamla karşılaşmamı, annesiyle konuşmamı, madalyon sahnesini bütün ayrıntılarıyla ona anlattım. Ona her şeyi titiz, ölçülü bir dille anlattım. Ondan hiçbir zaman hiçbir şeyi gizlemezdim. Sözlerimin herbirini adeta içermişçesine, doymazlıkla dinliyordu beni. Gözlerinde yaşlar pırıldıyordu. Madalyon sahnesi onu allak bullak etti.

“Dur, dur, Vanya,” diyordu ikide bir sözümü keserek. “Bana daha fazla ayrıntı ver, olabildiğince fazla ayrıntı istiyorum; sen büyük çizgileriyle anlatıyorsun!..”

İkinci ve üçüncü kez yineledim, bitmek tükenmek bilmeyen sorularına her an yanıt vermek zorunda kalıyordum.

“Beni görmeye geldiğine gerçekten inanıyor musun?”

“Bilemiyorum Nataşa. Bu konuda en ufak bir şey bile düşünemiyorum. Yalnız, baban senin yokluğundan çok acı çekiyor ve seni çok seviyor, burası gün gibi ortada; ama sana mı geliyordu, bak bu konuda kesin bir şey söyleyemem...”

“Madalyonu öptü, demek ki?” diye sözümü kesti. “Öperken ne diyordu?”

“Başı sonu olmayan sözler, küçük haykırışlar; sana en sevecen adlarla sesleniyordu...”

“Bana mı sesleniyordu?”

“Evet.”

Nataşa sessiz sessiz ağlamaya başladı.

“Zavallıcıklar!” dedi. Bir süre sustuktan sonra da: “Ama, babam her şeyi bildiğine göre, bunda şaşılacak hiçbir yan yok,” diye ekledi. “Alyoşa’nın babası konusunda da çok şey biliyor.”

“Nataşa, hadi gel, onları görmeye gidelim...”

“Ne zaman?” diye haykırdı sapsarı kesilip, hafifçe koltuğundan doğrularak. Hemen o anda gidelim dediğimi sanıyordu.

İki elini omuzlarıma koyup, üzgün üzgün gülümseyerek:

“Hayır Vanya,” diye sürdürdü, “Hayır dostum, sözü hep döndürüp dolaştırıp buraya getiriyorsun... Bana bir daha bundan söz etme, öylesi daha iyi olur.”

“Bu korkunç ayrılık hiç, hiç bitmeyecek mi?” diye haykırdım üzüntüyle. “İlk adımı atamayacak kadar kibirli misin sen? Sen örnek olmalısın... Baban seni bağışlamak için belki de sadece bunu bekliyor... O senin babandır ve onu sen kırdın! Onuruna saygı göster adamın. Bu çok haklı ve doğal bir gururdur! İlk adımı atmalısın. Dene bir kez! Baban seni kolsuz bağışlar.”

“Kolsuz mu! Bu olanaksız; sakın beni kınama Vanya, beni azarlama da, hiç yararı yok. Ben bunu gece gündüz düşündüm. Onları terk ettiğimden beri bunu düşünmediğim gün belki de yoktur. Hem de ikimiz bundan defalarca söz etmedik mi! Bunun olanaksız olduğunu sen de çok iyi biliyorsun!”

“Canım, sen dene bir kez!”

“Hayır dostum, yapamam. Böyle bir girişimde bulunursam, onu daha çok aleyhime çeviririm. Ebediyen yok olan bir şeyi geri getiremeyiz, geri getirilmesi olanaksız olanın ne olduğunu da sen çok iyi biliyorsun! Onların yanında geçirdiğim, çocukluğumun o mutlu günlerini bir daha canlandıramayız! Babam beni bağışlasa bile, bir daha eski kızını bulamayacak ki. O hâlâ çocuğu, küçük kızı seviyordu. Safiyetime hayrandı; beni sevip okşarken, o hâlâ ben yedi yaşındayken dizine oturup o minicik şarkılarımı söylediğim zamanki gibi başımı okşuyordu. Ta çocukluğumdan, evden ayrıldığım son güne kadar, gece yatağıma gelip bana istavroz çıkarırdı. Bu felaketten bir ay önce bana haber vermeden (oysa ben biliyordum) bir küpe aldı; o armağanı verdiğinde benim sevincimi düşünerek mutlu oluyordu, o küpeleri aldığını çoktandır bil-

diğimi benim ağzımdan öğrenince, başta ben olmak üzere, herkese çok kızdı. Ayrılışımdan üç gün önce, üzgün olduğumu gördü, hastalanacağım diye kaygılandı hemen, inanır mısın, beni oyalamak için tiyatroya göndermeyi düşündü!.. Gerçekten de, beni öyle iyileştirmek istiyordu! Bak gene söylüyorum, onun sevdiği, tanıdığı o küçük kızdı, benim de bir kadın olacağımı düşünmek bile istemiyordu... Aklına bile gelmiyordu bu. Şimdi kalkıp da eve dönsem, beni tanımaz bile. Diyelim ki bağışladı, bugün karşısında kimi bulacak? Ben artık aynı insan değilim, küçük bir kız değilim, çok yaşadım, çok şey geçti başımdan. Bu halimle şimdilik hoşuna gitsem bile, mutluluk geçince, içini çekecek, tam olarak beni çocukken sevdiği o eski günlerdeki gibi olmadığım için çok üzülecek; geçmişte kalan her zaman en iyisi sanılır! Bunu anımsamak bir işkencedir! Ah! Geçmiş o kadar güzel ki Vanya!" diye haykırdı kendinden geçercesine, ta yüreğinin derinlerinden kopan bu çılgılla konuşmasını kesti.

"Bütün söylediklerin gerçeğin ta kendisi Nataşa," diye sürdürdüm. "Onun için, seni yeniden tanıması ve sevmesi gerekiyor şimdi. Özellikle de tanıması. Sonra seni mutlaka sevecektir. Onun gibi yüreği sevgi dolu bir insanın seni tanıyıp da sevmemesini düşünemezsin ya!"

"Ah! Vanya haksızlık etme! Bende bu kadar anlaşılmaya değer ne var ki? Ben bunu demek istemedim. Gördüğün gibi, başka bir şey daha var: Baba sevgisi de kıskançtır. Onun ağırına giden, Alyoşa'ya, her şeyin kendisi olmadan başlayıp bitmesi ve kendisinin de hiçbir şeyi görmediği ve tahmin etmediğidir. Bunu önceden sezinlemediğinin ayırımında; aşkımızın üzücü sonuçlarını, evden kaçışımı hep benim 'aşağılık' ikiye bölüşlüğüme veriyor. Daha aşkımın başlangıcında ona koşmadım, gönlümün çarpıntılarında herbirini ona anlatmadım; tam tersine, her şeyi içimde saklıyordum, ondan gizleniyordum, inan bana Vanya, gizliden gizliye o asıl bunu aşkımın sonuçlarından, evlerinden kaçmış, kendimi bütünüyle sevgi lime vermiş olmamdan daha da hakaret edici buluyor."

“Diyelim ki şimdi bir baba olarak bana sevgi ve özlemle kollarını açtı; anlaşmazlık, kızgınlık tohumları hep aramızda kalacak. Ertesi gün ya da daha ertesi gün alınganlıklar, kuşku- lar, kınamalar başlayacaktır. Üstelik de beni dünyada koşul- suz bağışlamayacaktır o. Gene diyelim ki, ona bütün gerçeği, bütün içtenliğimle anlatayım, kendisini ne kadar kırdığımı, ona karşı ne kadar suçlu olduğumu söyleyeyim. Bu bana zor gelmekle birlikte, Alyoşa’yla bütün o mutluluğun bana neye mal olduğunu, ne kadar acı çektiğimi anlamak istemezse, acı- mı içime gömer, her şeye katlanırım. Ama gene bu da ona yetmez. Benden olmadık bir ödün isteyecektir: Geçmişime la- net etmemi, Alyoşa’ya lanet etmemi, onu sevdiğime pişman olmamı isteyecektir. Olanaksız isteyecektir. Geçmişini yeniden canlandırmak, şu son altı ayı yaşamımızdan silmek isteyecek- tir. Ama, iyice bilmiş olun ki, hiç kimseye lanet etmeyeceğim, önünde sonunda olacak şeyin... Olduğuna pişman olmak is- temiyorum... Hayır Vanya, görüyorsun ya, şimdi artık olanak- sız. Henüz zamanı gelmedi.”

“Peki ne zaman gelecek?”

“Bilemiyorum... Gelecekteki mutluluğumuz uğruna sonu- na kadar acı çekmek, onu yeni sıkıntılar pahasına elde etmek gerek. Acı her şeyi temizler... Ah! Vanya, insan yaşamda o ka- dar acı çekiyor ki!”

Sustum, dalgın dalgın ona baktım.

“Neden bana öyle bakıyorsun Alyoşa, aman hayır canım, Vanya demek istiyordum,” dedi adları şaşırp yanılışına güle- rek.

“Şimdi de gülümsemene bakıyorum Nataşa. Bu da nere- den çıktı? Eskiden böyle gülümsemezdin.”

“Nesi varmış gülümsememin?”

“Doğruyu söylemek gerekirse, hâlâ çocuksu saflığını ko- ruyor... Ama gülümserken bir yandan da yüreğini sıkı bir şey varmışa benziyor. Ne kadar da zayıfladın Nataşa, saçların da daha gür görünüyor... Sırtındaki giysi de nereden çıktı böyle? Onların evindeyken mi dikilmişti bu?”

Nataşa bana sevecen bir bakış yönelterek:

“Beni ne kadar da seviyorsun Vanya!” diye yanıt verdi.
“İyi ama, sen şimdi ne yapıyorsun? İşine gidiyor musun?”

“Benim yönümden bir değişiklik yok; hâlâ romanımı yaşıyorum, ama zor oluyor, bir türlü ilerlemiyor. Esinim bitti galiba. Bir umursamayabilsem, belki ortaya ilginç bir şey çıkarabilirdim; iyi bir fikri bozup ziyan etmeye kıyamıyorum. En çok önem verdiğim fikirlerden, konulardan biri. Bir dergiye yazdığım için mutlaka tam zamanında bitirmeliyim. Hatta romanımı bir yana bırakıp, hemen kaşla göz arasında bir öykü, şöyle hafif, zarif, kesinlikle karamsar olmayan, hiçbir karanlık eğilimi bulunmayan bir şey düşünmek istiyorum... Herkesi eğlendiren, neşelendiren bir şey kısacası!”

“Zavallı taşaron! Ya Smith ne oldu?”

“Smith öldü.”

“Hayali gelmedi mi? Çok ciddi konuşuyorum Vanya; hastasın sen, sinirlerin bozulmuş, garip düşler görüyorsun... O daireyi kiraladığını söylediğin zaman anlamıştım ben bunu. Peki apartmanın nasıl, nemli, sağlıksız değil mi?”

“Evet! Demin başıma gene bir iş geldi... Aman canım, bunu sana daha sonra anlatırım.”

Artık Nataşa beni dinlemiyordu bile; derin bir düşe dalmıştı.

“*Onların* evinden nasıl ayrılabilirdim, anlamıyorum bir türlü; ateşim vardı,” dedi en sonunda yanıt beklemeyen bir bakışla bana bakarak.

O anda ona bir şey söyleseydim, dediklerimi iştirmeyecekti bile.

Zar zor işitilen bir sesle:

“Vanya,” dedi, “Gelmeni rica ettim, çünkü sana söyleyecek çok önemli bir şey vardı.”

“Neymiş o?”

“Ondan ayrılıyorum.”

“Ayrılıyor musun, yoksa ayrıldın mı?”

“Bu yaşama bir son vermeli. Her şeyi, biriken her şeyi, bu ana kadar senden bütün gizlediklerimi söylemek için çağırdım seni.”

Nataşa gizli tasarılarını bana bildirirken hep böyle başlardı söze. Her zaman da öyle olurdu ki, daha önce bana söylediğinden, onun gizlerini çoktan bilirdim.

“Ah! Nataşa! Bu sözleri senin ağzından yüz kez dinledim! Elbette, birlikte yaşayamazsınız. İlişkinizin çok garip bir yanı var; aranızda ortak hiçbir şey yok. Ama... Sen buna katlanabilecek misin?”

“Vanya, eskiden bunu sadece düşünüyordum, ama şimdi kesinlikle kararlıyım. Onu çok seviyorum, bununla birlikte onun birinci düşmanı haline geldim. Onun geleceğini tehlikeye düşürüyorum. Özgürlüğünü geri vermeliyim. Benimle evlenemez; babasına karşı gelecek gücü yok. Onu bağlamak da istemiyorum. Hatta nişanlısına tutkun olmasından memnunum bile. Böylece, benden ayrılması daha kolay olacak. Bunu yapmalıyım! Bu benim görevim... Onu seviyorsam, kendimi feda etmeliyim, ona aşkımı kanıtlamalıyım, bu benim görevim! Öyle değil mi?”

“İyi ama, onu razı edemezsin ki.”

“Onu razı etmeye uğraşamayacağım ki. Onunla gene eskisi gibi olacağım. Ama, vicdan azabı çekmeden benden ayrılmasını sağlayacak bir yol bulmam gerekiyor. İşte beni kaygılandıran bu. Vanya; yardım et bana. Bana ne öğüt verirsin?”

“Bunun bir tek yolu vardır,” dedim. “Onu sevmekten büsbütün vazgeçip bir başkasını sevmek. Ama, bunun bir kurtuluş yolu olduğundan kuşkuluyum. Onun huyunu biliyorsun! Beş gündür eve gelmedi. Diyelim ki seni büsbütün terk etti; senin onu terk etmediğini yazman yeterlidir, hemen koşar gelir.”

“Neden onu sevmiyorsun Vanya?”

“Ben mi?”

“Evet, sen, sen! Onun gizli ve açık düşmanısın sen! Hınç duymadan ondan söz edemiyorsun. En büyük zevkinin onu

küçük düşürmek ve karalamak olduğunu yüz kez gördüm! Evet, gerçeği söylüyorum. Onu karalamak en büyük zevkin!”

“Bunu bana yüz kez söyledin. Yeter artık. Nataşa, bu konuyu burada kapatalım.”

Bir süre sustuktan sonra:

“Buradan çıkmak istiyordum,” diye sürdürdü. “Ama kızma Vanya...”

“Ee, sonra? Öbür apartmana da gelir... Yemin ederim ki kızmadım.”

“Aşk güçlüdür. Yeni bir aşk onu alıkoyabilir. Bana doğru gelse bile, bu ancak bir an içindir, ne dersin?”

“Bilemem Nataşa, onun her şeyi son derece tutarsız. Hem öbürüyle evlenmek, hem de seni sevmeyi sürdürmek istiyor. Belirli bir biçimde bunların hepsini aynı anda yapabilir de.”

“Alyoşa’nın öbürünü sevdiğinden kesinlikle emin olsam, bir karara varırdım... Vanya! Benden hiçbir şeyi gizleme! Söylemek istemediğin bir şey biliyor musun, bilmiyor musun?”

Nataşa kaygılı ve araştırmacı bakışlarını üzerime dikti.

“Hiçbir şey bilmiyorum dostum, sana onur sözü veriyorum; sana her zaman açık sözlü davrandım. Zaten, bir de söyle düşünüyorum: Alyoşa belki de kontesin üvey kızına bizim sandığımız kadar tutkun değildir. Geçici bir hevesten başka bir şey değildir...”

“Sen buna inanıyor musun Vanya! Tanrım! Bundan bir emin olabilsem! Sadece bir göz atabilmek için, şu anda onu görmeyi ne kadar isterdim! Her şeyi hemen yüzünden okurdum! Ama gelmiyor, gelmiyor işte!”

“Yani, onu bekliyor musun Nataşa?”

“Hayır, öbürünün evinde, biliyorum; haber almak için adam gönderdim. Öbürünü, kontesin üvey kızını da görmeyi o kadar isterdim ki!.. Bak dinle Vanya, sana saçma bir şey söyleyeceğim, onu bir gün görmem, bir gün onunla karşılaşmam hiç de olanaksız değil. Sen ne dersin?”

Söyleyeceklerimi kaygıyla bekliyordu.

“Onu elbette ki görebilirsin, olmayacak bir şey değil bu. Ama sadece görmek nedir ki, az bir şey biliyorsun.”

“Onu bir kez görmem yeterlidir, sonrasını ben tahmin ederim. Dinle bak: Öyle aptal oldum ki bilsen. Burada hep bir başıma gidip gelmekten başka bir şey yaptığım yok, bütün vaktimi düşünmekle geçiriyorum; kafamın içinde adeta bir kasırga esiyor, bu da beni yoruyor! Vanya, aklıma bir fikir geldi: Sen onunla tanışamaz mıydın? Kontes senin romanını övmüştü ya? Bunu bana sen kendin söyledin; arada sırada Prens R...’nin gece davetlerine gidiyorsun, kontes de oraya gidiyor. Bir yolunu bulup kendini ona tanııştır. Ya da, belki de Alyoşa seni onunla tanıştırsın? Sen de her şeyi bana anlattırırın.”

“Nataşa, bunu daha sonra konuşuruz. Ama söyle bakalım, gerçekten ondan ayrılabilir misin? Bu gücü kendinde görüyor musun? Kendine dikkatle bak. Bunu hiç de sakın sakın söylemiyorsun.”

“Dayanırım, dayanırım!” diye yanıt verdi zor işitilen bir sesle. “Onun uğruna her şeyi yaparım. Onun uğruna bütün ömrümü veririm. Ama biliyor musun Vanya, şu anda onun evinde olmasına dayanamıyorum. Beni unuttu, onun yanında oturuyor, onunla konuşuyor, gülüyor, anımsıyorsundur, tıpkı burada olduğu gibidir... Kızın gözlerinin içine bakıyordur, hep öyle bakar; benim burada... Seninle birlikte olduğum aklının ucuna bile gelmez.”

Sözünün sonunu getirmedi, bana umutsuz bir bakış fırlattı.

“Nasıl? Nataşa, ama daha az önce, daha demin, bana dedin ki...”

“Ayrılma kararımızı birlikte verelim!” diye sözümü kesti kıvılcımlar çakan bir bakışla. “Onu kutsarım... Ama çok zor olacak bu, bana ağır gelecek Vanya, ilk onun beni unutmaya başlaması! Ah! Vanya, ne dayanılmaz bir acı bu! Ben kendimi anlamıyorum. Düşününce başka, ama gerçekten de bambaşka bir şey bu! Ne olacak benim halim!”

“Dur Nataşa, yeter, sakın ol, sakın ol!”

“İşte tam beş gündür, her saat, her dakika böyleyim. Uykumda da, düşlerimde de, hep onu görüyorum, hep onu! Bana bak Vanya, hadi beni oraya götür!”

“Sakin ol, Nataşa...”

“Hadi, hadi, gidelim oraya! Seni bunun için bekliyordum Vanya! Tam üç gündür bunu düşünüyorum. Sana bu nedenle mektup yazdım... Beni oraya götürmelisin, bunu reddedemezsin... Tam üçgün... Seni bekledim... Bu akşam Alyoşa orada... Orada diyorum sana... Hadi gidelim!”

Nataşa’nın neredeyse sayıklar gibi bir hali vardı. Holde bir gürültü oldu. Mavra birisiyle kavga ediyordu sanki.

“Dur bakayım Nataşa, kim geldi acaba? diye sordum. “Bak, dinle.”

Nataşa kulak kabarttı, pek inanmadan gülümsüyordu bir yandan da, ama ansızın sapsarı kesildi.

“Aman Tanrım! Gelen kim acaba?” dedi zar zor işitilen bir sesle.

Beni tutmak istedi, ama ben atılıp holdeki Mavra’nın yanına koştum. Ta kendisiydi! Alyoşa gelmişti. Mavra’ya sorular yöneltiyor, beriki de önce onun girmesine engel olmaya çalışıyordu.

“Nereden geliyorsun böyle?” diyordu, sanki evin efendisi kendisiymiş gibi. “Ha! Nerelerde sürttün bakayım? Hadi hadi, sen de! Beni kandıramazsın sen, anladın mı! Söylesene canım, ne yanıt vereceksin şimdi?”

“Benim hiç kimseden korkum yok! İçeri gireceğim!” dedi Alyoşa hafifçe utanarak.

“Eh, pekâlâ, hadi gir içeri!”

“Ben de öyle düşünüyordum zaten! Gireceğim elbette ya! Aa! Siz de mi buradaydınız?” dedi beni görünce. “Burada olmanız ne kadar iyi rastlantı! İşte böyle, geldim; bakın görüyorsunuz ya, nasıl söyleyeceğim...”

“Canım, sadece içeri girin, olsun bitsin,” dedim. “Neden korkuyorsunuz?”

“Hiçbir şeyden korkmuyorum, emin olun; çünkü hiçbir suçum yok, Tanrı tanığımdır, gerçeği söylüyorum. Bunda benim suçum olduğunu mu sanıyordunuz? Bakın görürsünüz, hemen temize çıkacağım. Nataşa, girebilir miyim?” diye bağırdı yapmacık bir kendine güvenle, kapının önünde durarak.

Yanıt veren olmadı.

Alyoşa kaygılı bir halle:

“Ne var, ne oluyor?” diye sordu.

“Hiç, demin buradaydı,” diye yanıt verdim, “ola ki...”

Alyoşa usul usul kapıyı açtı, çekinerek odaya bir göz attı.

Hiç kimse yoktu.

Ansızın, dolapla pencere arasında, bir köşede Nataşa’yı görüverdi. Oraya gizlenmiş benziyordu, ölü gibiydi. Bugün bunu düşündükçe gülmekten kendimi alamıyorum. Alyoşa ağır ağır, sakına sakına ona yaklaştı.

“Nataşa, nen var? Merhaba,” dedi çekinerek, bir yandan da korkuyla ona bakıyordu.

“Neyim mi var? Yoo, hayır... Hiçbir şeyim yok!” diye yanıt verdi Nataşa; sanki suçlu kendisiymiş gibi, son derece heyecanlıydı. “Çay ister misin?”

“Nataşa, bak dinle...” dedi iyiden iyiye çılgına dönen Alyoşa. “Suçlu olduğumu sanıyorsun belki de... Ama, zerre kadar suçlu değilim! Bak göreceksin, sana her şeyi anlatacağım.”

“Ne yararı var?” diye mırıldandı Nataşa. “Hayır, hayır, hiç değmez... Ver elini bana da bitsin... Her zamanki gibi...” Nataşa gizlendiği köşeden çıktı. Yanakları pembeleşiyordu.

Alyoşa’ya bakmaktan korkuyormuş gibi, gözlerini yere indirmişti.

Alyoşa coşkuyla haykırdı:

“Ah! Tanrım! Canım, eğer şu kadarcık suçum olsa, başımı kaldırıp da yüzüne bakmaya cesaret edemezdim gibime geliyor!” Sonra da bana dönerek: “Bakın, bakın!” diye bağırdı. “Bakın, benim suçlu olduğumu sanıyor; her şey bana karşı, bütün görünüşler aleyhimde! Tam beş gündür eve dönmedim! Bu da nişanlıma gittiğimi sanıyor, ona öyle söylemişlerdir, değil mi? Ama beni bağışlıyor! Bana: “Ver elini bana da bitsin!” diyor. Nataşa, sevgilim, meleğim! Bunu iyi bil, suçlu değilim! Kötü hiçbir şey yapmadım! Tam tersine, tam tersine!”

“Ama... Oraya gidecektin... Seni çağırılmışlardı... Nasıl oluyor da burada bulunuyorsun?.. Saat kaç?”

“On buçuk! Oraya gittim... Ama rahatsız olduğumu söyleyip ayrıldım. Beş günden beri ilk kez özgürüm, ilk kez onlardan kurtulup sana gelebildim Nataşa. Yani, daha önce gelebilirdim, ama bile bile gelmedim! Neden mi? Bunu şimdi öğreneceksin, anlatacağım; yalnız, sana yemin ederim ki, bu kez kesinlikle, kesinlikle suçlu değilim, sana karşı hiçbir suç işlemedim.”

Nataşa başını kaldırıp gözlerini Alyoşa'ya dikti... Ama Alyoşa'nın bakışı öyle bir içtenlikle ısıldıyordu ki, yüzü öylesine neşeliydi, öylesine, dürüst ve sevinçliydi ki, ona inanmamak olanaksızdı. Buna benzer daha önceki barışmalarda defalarca olduğu gibi, haykırarak birbirlerinin kucağına atılacaklarını sanmıştım. Ama Nataşa mutluluktan boğuluyormuş gibi, başını önüne eğdi ve ansızın... sessiz sessiz ağlamaya başladı. Bunun üzerine artık Alyoşa da dayanamadı. Nataşa'nın ayaklarına kapandı. Çılgınlar gibi ellerini, ayaklarını öpüyordu. Nataşa'ya bir iskemle çektim. Hemen oturdu. Dizlerinin bağı tutmuyordu.

İkinci Bölüm

I

Bir dakika sonra, hepimiz deliler gibi gülüyorduk. Alyoşa hepimizin sesini bastıran gür sesiyle:

“Canım, bırakın da anlatayım, bırakın beni!” diye bağıyordu. “Her şeyin gene eskisi gibi olduğunu sanıyorsunuz... Sadece saçma sapan şeyler söyleyeceğimi sanıyorsunuz... Bunun çok ilginç bir şey olduğunu söylüyorum size. Canım, susacak mısınız siz bakayım?”

Anlatmak isteğiyle yanıp tutuşuyordu. Halinden önemli haberler getirdiği belli oluyordu. Bundan duyduğu çocukca gurur Nataşa’yı güldürdü. Ben de elimde olmadan gülmeye başladım. Alyoşa bize kızdıkça biz daha fazla gülüyorduk. Alyoşa’nın öfkesi, sonra çocukça üzüntüsü bizi en sonunda, hani küçük parmağınızın ucunu kımıldatsanız insanın hemen kahrkaha dan bayıldığı o duruma getirdi. Mutfağından koşup gelen Mavra kapının eşiğinde durmuş öfkeyle bize bakıyor, beş gündür büyük bir zevkle beklediği gibi, Nataşa’nın Alyoşa’yı bir temiz haşlayacağı yerde, hepimizin böyle sonsuz bir neşe içinde olmamıza kızıyordu.

En sonunda, kahrkahalarımızın Alyoşa’yı gücendirdiğini gören Nataşa gülmeyi kesti.

“Neydi bize anlatmak istediklerin, hadi söyle bakalım?” dedi.

En ufak bir saygı göstermeden Alyoşa’nın lafını ağzına tıkanan Mavra:

“Eee, semaveri getireyim mi, getirmeyeyim mi?” diye sordu.

Alyoşa da eliyle acele acele onu savarak:

“Hadi git Mavra, git artık,” diye yanıt verdi. “Bütün olup bitenleri anlatacağım size, bütün olanları ve bütün olacak olanları anlatacağım, çünkü hepsini biliyorum. Dostlarım, şu son beş gündür nerede olduğumu öğrenmek istediğinizi açıkça görüyorum, işte ben de size bunu anlatmak istiyorum. Ama beni rahat bırakmıyorsunuz ki konuşayım. Pekâlâ: Önce, bütün bu süre içinde seni aldattım, Nataşa, bütün bu süre içinde, evet, bir hayli zamandan beri sürüyor bu, işin en önemli noktası da işte burada.”

“Beni aldattın mı?”

“Evet, tam bir aydan beri; babam gelmeden önce başladım. Şimdi artık tümüyle açık sözlü olmanın zamanı geldi. Bir ay önce, babam dönmezden önce, ondan upuzun bir mektup aldım, bunu ikinizden de gizledim. Bana açıkça, dobra dobra ve adeta beni ürkütecek bir ciddiyetle, evlenme işimin yoluna girdiğini, her şeyin kararlaştırıldığını, nişanlığımın bulunmaz kusursuzlukta biri olduğunu, benim hiç de ona layık olmadığımı, ama buna karşın kesinlikle onunla evlenmem gerektiğini yazıyordu. Bu evliliğe hazırlanmak için de bütün o aptalca fikirleri kafamdan çıkarmam gerekiyordu, vb., vb.. Bu aptalca fikirlerin neler olduğunu biliyoruz. Ve ben işte bu mektubu sizden gizledim.”

“Onu bizden hiç de gizlemedin,” diyerek Alyoşa’nın sözünü kesti Nataşa. “Doğrusu, övünülecek bir şeydir bu! Gerçekte, sen her şeyi bize hemen anlattın. Çok iyi anımsıyorum, ansızın pek uysal, pek sevecen kesilmiştin, dizimin dibinden ayrılmıyordun, her şeyinle bir suç işlemiş gibi bir halin vardı, mektuptakileri de bölük pörçük bize anlattın.”

“Olanaksız, mutlaka en önemli noktayı söylememişimdir size. Belki her ikiniz bir şeyler tahmin ettiniz, bu sizin bileceğiniz bir şey, ama ben size hiçbir şey anlatmadım. Mektubu sizden gizledim ve bundan büyük üzüntü duydum.”

“Alyoşa, çok iyi anımsıyorum, o sıralarda her dakika benden öğüt istiyordunuz, elbette ki varsayımlar biçiminde, her şeyi bana azar azar anlattınız,” diye ekledim ben de Nataşa’ya bakarak.

“Her şeyi anlattın! Şimdi şişinip de üstünlük taslamaya kalkışma rica ederim,” diyen Nataşa sözlerimi destekledi. “Sen hiç bir şey gizleyebilir misin? Hiç hile yapabilir misin? Mavra bile her şeyi biliyor. Öyle değil mi Mavra?”

Mavra da kafasını kapıdan uzatarak:

“Elbette ya!” diye karşılık verdi. “Daha ilk üç günde her şeyi bülbül gibi anlattın. Gizli işler çevirmiş gibi yapmak sana hiç yakışmıyor!”

“Ah! Sizinle de konuşulmaz ki! Bütün bunları öç almak için yapıyorsun Nataşa! Sen de Mavra, yanılıyorsun. O zamanlar deli gibi olduğumu çok iyi anımsıyorum; öyle değil mi Mavra?”

“Anımsamaz olur muyum! Bugün bile deli gibisin!”

“Hayır, hayır canım, onu demek istemiyorum. Anımsıyorum musun! Gene para sıkıntısı çekiyorduk da sen gidip benim gümüş tabakamı rehine koymuştun; özellikle de izin verirsen şunu belirtiyim Mavra, bana karşı çok saygısız davranıyorsun. Bütün bunları sana Nataşa öğretti. Öyle olsun; pekâlâ, diyelim ki o zaman ucundan ucundan her şeyi size anlattım; şimdi anımsıyorum. Ama mektubun tonunu bilmiyorsunuz, çok iyi bilirsiniz ki, bir mektupta en önemli olan yazılış biçimidir, tonudur, havasıdır. İşte ben bunu anlatmak istiyorum.”

“Eh, söyle bakalım, neymiş o ton?” diye sordu Nataşa.

“Bana bak Nataşa, bunu sanki benimle alay edermiş gibi soruyorsun. Alay etme, bu işin *şaka edilecek* yanı yok. İnan bana, bu çok önemli bir konu. O mektubun öyle bir tonu vardı ki, bir anda kolum kanadım kırılıverdi. Babam hiçbir za-

man benimle böyle konuşmamıştı: Eğer isteğim yerine gelmezse, dünyanın altını üstüne getiririm! İşte mektubun tonu buydu!”

“Pekâlâ, hadi anlat bakalım şunu bize; hem de neden benden gizlemen gerekiyordu?”

“Hey Tanrım! Elbette ki seni ürkütmemek için. Her şeyi kendim yoluna koymak istiyordum. Böylece, o mektubu aldıktan sonra, babam gelir gelmez kaygılarım, sıkıntılarım yeniden başladı. Ona sert bir yanıt vermeye hazırlanmıştım; açıkça, ciddi biçimde onunla konuşacaktım, ama buna hiç fırsat bulamadım. Babam bana soru bile sormuyordu. Öyle kurnazdır ki o! Tam tersine, sanki her şey çoktan kararlaştırılmış, sanki aramızda tartışılacak hiçbir konu, hiçbir anlaşmazlık kalmamış gibi davranıyordu. Anlıyor musun? Sanki hiçbir anlaşmazlık olamazmış gibi yapıyordu; ne kendini beğenmişlik! Üstelik bana karşı bir sevecen, bir sevimliydi ki, sorma gitsin! Şaşırp kalmıştım. O kadar akıllıdır ki bir bilseniz. Ivan Petroviç! Çok okumuştur, her şeyi bilir. Sizi bir kez görse, bütün düşüncelerinizi, kendi kafasındaki düşünceler gibi, eksiksiz bilir. Besbelli bunun için ona Cizvit diyorlar. Nataşa onu övmemden hiç hoşlanmaz, kızma Nataşa.

Evet, işte böyle... Ama aklıma gelmişken söyleyim! Başlangıçta bana para vermiyordu, oysa dün bana para da verdi. Nataşa! Meleğim! Sefaletimiz artık sona erdi! Al, bak! Altı aydır ceza olarak benden kestiklerinin hepsini dün bir çırpıda geri verdi. Bakın bakalım, ne kadarmış, ben daha saymadım. Mavra, şu paralara bak hele! Şimdi artık gümüş kaşıklarımızı, kol düğmelerimizi rehine koymamıza gerek kalmayacak.”

Alyoşa bunları söylerken, cebinden kocaman bir deste kâğıt para, bin beş yüz ruble kadar da gümüş para çıkarıp masanın üzerine koydu. Mavra kâğıt paralara şaşkın şaşkın bakıyordu. Alyoşa'yı kutladı. Nataşa da ısrarla onu sıkıştırıyordu.

“Böylece ne yapacağımı düşündüm,” diye sürdürdü Alyoşa. “Ona nasıl karşı gelmeli? Size yemin ederim ki, eğer kötü davransaydım, bana karşı bu kadar iyi olmasaydı, bütün bunların

hiçbirini düşünmezdim bile. İstemediğimi, artık çocuk olmadığımı, büyüdüğümü, erkek olduğumu, şimdi artık her şeyin bittiğini dobra dobra yüzüne söyledim! İnanın bana, direnirdim de. Oysa, bu durumda, ona ne diyebilirdim? Ama durun, beni suçlamayın. Senin hiç de hoşnut olmadığını yüzünden okuyorum. Neden birbirinize göz kırpıp duruyorsunuz kuzum? Hiç kuşkusuz, ‘Tamam, bunu hemen kaşla göz arasında tatlı dil, güler yüzle kandırırvermişler, zırnık kadar metaneti yokmuş,’ diye düşünüyorsunuzdur. Metanetim olmasına var, hem de sandığınızdan da fazlası var! Kanıtı da şu ki, içinde bulunduğum duruma karşın, içimden hemen: ‘Bu benim görevim, babama her şeyi anlatmalıyım,’ diye geçirdim. Dediğim gibi yaptım ve babama her şeyi anlattım, o da sonuna kadar beni dinledi.”

Nataşa bu kez kaygılı bir yüzle ona:

“Ne anlattın?” diye sordu.

“Başka nişanlı istemediğimi, çünkü zaten bir nişanlım -yani sen- olduğunu söyledim. Gerçeği söylemek gerekirse, bunu henüz açıkça, yüzüne karşı söylemedim, ama onu buna hazırladım, gerisini de yarın söyleyeceğim; buna kararlıyım. Önce, para için evlenmenin çok yüz kızartıcı, çok adi bir şey olduğunu, bizlerin kendimizi soylu olarak kabul etmemizin bizim açımızdan tam bir aptallık olduğunu söylemekle başladım, çünkü onunla kardeş gibi, açıkça konuşuyordum. Daha sonra benim halk tabakasından olduğumu, halk tabakasının temeli oluşturduğunu; bundan gurur duyduğumu, herkese benzediğimi, herkesle eşit olduğumu, hiç kimseden üstün görünmek istemediğimi söyledim ona... Kısacası, ona bütün o sağlıklı düşünceleri açıkladım. Coşkuyla, heyecanla konuşuyordum. Söylediklerime ben de şaşıyordum. En sonunda, ona kendi görüş açısından kanıtladım... Açık açık, dobra dobra: ‘Biz neyin Prensiyiz? Biz sadece doğuştan prensiz, ama aslında prens benzer bir yanımız, bir davranışımız var mı?’ dedim. Bir kez, aman aman bir varlığımız yok, varlık da en önemli şeydir. Günümüzde en büyük prens Rothschild’dır. İkincisi, yük-

sek sosyetedede uzun zamandan beri adımızın geçtiği yok. Sözü edilen en sonuncusu amcam Semyon Valkovski'ydi; o da sadece Moskova'da tanınırdı ve yalnızca elinde kalan son üç yüz canı da yitirdiği için, eğer babam para kazanmamış olsaydı, torunları, belki de kimi prenslerin yaptığı gibi, toprağı bellemek zorunda kalacaklardı. Demek ki böbürlenmeye, kibirlenmeye değer bir şey yok. Kısacası, içimde köpüren her şeyi önüne serdim, her şeyi, hepsini, coşkuyla, kem küm etmeden, dobra dobra söyledim, hatta bir parça abarttım bile. Bana karşılık bile vermedi, ama Kont Nainski'nin evinden ayrıldığım için bana çıkıştı, ardından da vaftiz annem prenses K... 'ya güller yüz göstermemi, onunla iyi geçinmemi, prenses K... beni iyi karşılarsa, bunun, her yerde iyi karşılanacağım, geleceğimin güvence altına girmiş olacağı anlamına geleceğini söyledi, ondan sonra da artık anlattı da anlattı! Aslında, hiç durmadan, seninle yaşadığımdan beri hepsini yüzüstü bıraktığımı ima ediyordu Nataşa; buna senin neden olduğuna getiriyordu sözü. Ama şimdiye kadar bana hiçbir zaman doğrudan doğruya senden söz etmedi, hatta bundan kaçındığı bile açıkça belli oluyor. Her ikimiz de kurnazlık ediyoruz, birbirimizi gözlüyoruz, birbirimizi suçüstü yakalıyoruz, hiç kuşkun olmasın, bizim de günümüz gelecek."

"Hepsi iyi hoş da, bütün bunlar nasıl sonuçlandı? Baban neye karar verdi? İşin en önemli noktası işte bu. Ne kadar da geveze olmuşsun, Alyoşa."

"Sonucu Tanrı bilir yalnız! Onun neye karar verdiğini anlamak olanaksızdır; sonra da ben hiç de gevezelik etmiyorum, ciddi konuşuyorum. Babam hiçbir karar vermedi; bütün söylediklerimi, sanki bana acıyormuş gibi, gülümseyerek dinlemekle yetiniyordu. Biliyor musun, küçük düşürücü bir şey olduğunu hissediyorum, ama bundan utanmıyorum bile. Bana: 'Seninle tamamıyla aynı fikirdeyim, hadi Kont Nainski'ye gidelim, ama dikkat et, bütün bu konuştuklarımızdan sakın orada söz etme. Ben seni anlıyorum, ama onlar seni anlamazlar. Sanki o da her yerde iyi karşılanmıyormuşa benziyor; bir

şeyden ötürü ona kızıyorlar,’ dedi. Genellikle şu sıralarda babamı gittiği yerlerde soğuk karşıyorlar. Kont daha başlangıçta beni azametle, kasılarak, pek şatafatlı biçimde karşıladı, sanki evinde büyüdüğümü tümüyle unutmuştu, anılarını toparlamaya bile kalkıştı! Sadece nankörlüğümden ötürü bana kızıyordu, gerçekten de aslında benim hiçbir nankörlüğüm söz konusu değil; insan onun evinde ölesiye sıkılıyor, bunun için oradan ayrıldım. Üstelik babama da fazla saygı göstermiyordu; öyleyken, nasıl olup da babamın hâlâ oraya gittiğini bir türlü anlayamıyorum. Bütün bunlar beni isyan ettirdi. Zavallı babacığım onun karşısında hemen hemen boyun eğmek zorunda kalıyor; bunları hep benim için yaptığını anlıyorum, ama benim buna hiç de gereksinmem yok.

Bunun ardından, babama bütün duygularımı açıklamama ramak kaldı, ama bereket versin ki kendimi tuttum. Neye yarardı ki? Onun inançlarını değiştiremem ki, onu daha fazla üzmemekten başka bir şey olmazdı bu, zaten yeterince zor durumdaydı. Bunun üzerine, kurnazlık etmeye başlayacağımı, kurnazlıkta hepsini geride bırakacağımı, kontu benim önemimi dikkate almak zorunda bırakacağımı düşündüm. Ve inan bana, hemen amacıma ulaştım; bir günde her şey değişti! Kont Nainski için artık varsa da, yoksa da ben. Ve bütün bunları tek başıma, kendi kurnazlığımla yaptım, babam gözlerine inanamıyordu!..”

İyice sabırsızlanan Nataşa sonunda:

“Bak dinle beni Alyoşa, bize öyküyü anlatsan daha iyi edersin,” diye haykırdı. “Bizi ilgilendiren şeyi anlatacağını sanıyordum, oysa sen sadece Kont Nainski’nin evinde nasıl dikkatleri üzerine çektiğinden söz etmek istiyorsun. Senin kontun benim umrumda bile değil!”

“Umurunda bile değilmiş! İşittiniz mi İvan Petroviç, umrumda bile değilmiş! Ama işin en önemli noktası işte bu ya zaten. Bak görürsün, sen de şaşıp kalacaksın; sonuna doğru her şey aydınlanacak. Yalnız, bırakın da anlatayım kuzum. Görüyorsunuz ya Nataşa ve siz İvan Petroviç, ben belki de kimi

zaman pek akli başında davranmıyorum; hatta (bu da oldu) düpedüz aptal diyelim, ne çıkar. Ama size yemin ederim ki, bu konuda çok kurnaz, hatta evet... Çok akıllı davrandım. Benim her zaman o kadar aptal olmadığımı öğrenmenin sizi memnun edeceğini düşündüm.”

“Aaa! Neler söylüyorsun öyle Alyoşa, susar mısın lütfen?”

Nataşa, Alyoşa’nın akılsız olduğunu düşünmelerine dayanamazdı. Açıkça söylememekle birlikte, Nataşa kimbilir kaç kez bana surat asmıştı herhangi bir aptallık yaptığını selamsız sabahsız Alyoşa’ya kanıtladığım zamanlar; bu onun en zayıf noktasıydı. Alyoşa’nın küçük düşürülmesine, adam yerine konulmamasına da katlanamazdı. Ama öz saygısını yaralamaktan korktuğu için, düşüncelerini hiçbir zaman Alyoşa’ya açıklamazdı. Alyoşa’ya gelince, böyle zamanlarda özellikle zeki ve kavrayışlı olur, onun gizli duygularını hep tahmin ederdi. Nataşa bunu görür ve çok üzülürdü; hemen onu pohpohlar, sever okşardı. İşte bu nedenle, o anda Alyoşa’nın sözleri yüreğini derinden yaralamıştı.

“Bırak bunları Alyoşa, sen sadece havaisin, hepsi bu kadar,” diye ekledi. “Ne diye şimdi kendi kendini küçük düşürüyorsun?”

“İyi iyi; ama bırakın da konuşmamı bitireyim, Kontun davetinden sonra, babam bana ateş püskürüyordu, fena halde kızmıştı. Dur sen görürsün, dedim içimden! Oradan Prensesin evine gittik. Onun bir hayli zamandır yaşlılıktan bunadığını, ne söylediğini pek bilmediğini işitmiştim. Üstelik, duvar gibi sağırmış ve küçük köpekleri çılgınlar gibi severmiş. Evinde bir sürü köpek besler, onlara taparmış. Bütün bunlara karşın, toplumda büyük bir etkisi vardı. O azametli, burnu Kaf dağındaki Kont Nainski bile, Prenses’in bekleme odalarında sürünürmüş. Bu nedenle, yolda giderken, gelecekteki eylemler için bir plan tasarlıyordum. Bunun temelinde ne vardı, biliyor musunuz? Bütün köpeklerin beni sevmesi vardı, evet, tam da size dediğim gibi, bütün gelecekteki işlerim bu sevgiye dayanıyordu! Bu durum ilgimi çekti. Bende manyetik bir güç mü

vardı, yoksa hayvanları çok sevdiğim için miydi? Bilemiyorum, ama köpekler beni severler, hepsi bu kadar!

“Manyetizm dedim de aklıma geldi: Nataşa geçen gün ruh çağırıldığımızı sana henüz anlatmadım, bu konuda uzman olan birisine gittim; son derece ilginç bir şey İvan Petroviç; bu beni pek etkiledi. Ben Jül Sezar’la ruhunu çağırdım.”

“Aman Tanrım! Jül Sezar’la ne alıp vereceğin var senin!” diye haykıran Nataşa bir kahkaha kopardı. “Bir bu eksikti!”

“Ama, neden canım?.. Yani ben şey miyim... Neden Jül Sezar’ın ruhunu çağırmaya hakkım olmasın? Bunun ona bir zararı var mı? Bak hâlâ gülüyorsun!”

“Elbette ki bunun ona bir zararı yok... Pekâlâ, söyle bakalım Jül Sezar sana ne dedi?”

“Bana hiçbir şey demedi. Elimde bir kalem vardı, kalem de kâğıdın üzerinde kendi kendine yürüyor ve yazıyordu. Söylediklerine göre, Jül Sezar yazıyormuş. Ben buna inanmıyorum.”

“Peki, Jül Sezar sana ne yazdı?”

“Gogol’ün *Dava* piyesindeki yaşlı teyzenin vasiyetnamesindeki okunmayan sözcük gibi bir şey yazdı... Aman canım, kes şu gülmeyi!”

“Öyleyse bize Prensesten söz et!”

“Canım, habire sözümü kesiyorsunuz. Neyse, Prenses’in evine geldik, ben hemen Mimi’nin yüzüne gülmeye başladım. Bu Mimi dedikleri son derece itici, iğrenç, korkunç yaşlı bir dişi köpek, üstelik inatçı mı inatçı, ısırıyor da. Prenses onun için deli oluyor; sanki ikisi de aynı yaşlar. Ben hemen Mimi’yi tıkabasa şekerle doyurmaya başladım, on dakika sonra ona patisini uzatmayı öğrettim. Oysa bütün ömrünce bunu bir türlü ona öğretememişlerdi. Prenses’in sevinçten etekleri zil çalıyordu, neredeyse ağlayacaktı: ‘Mimi! Mimi! Mimi! Ver patini!’ Birisi geliyor: ‘Mimi, ver patini! Az önce vaftiz oğlum öğretti bunu ona!’ Kont Naiski içeri girdi. ‘Mimi, ver patini’ Prenses adeta ağlayarak bakıyordu yüzüme. Tonton ihtiyarcık! Yüreğim paralanıyordu haline. Fırsatı kaçırmıyım hiç?

Hemen ona yeni bir iltifatta bulundum; tabakasının üzerinde, genç kızlık günlerinden, yani altmış yıl öncesinden kalmış kendi portresi var. Birden tabakayı elinden düşürmez mi? Atılıp yerden aldım, sanki hiçbir şeyden haberim yokmuş gibi: Ne sevimli bir portre! dedim. İdeal bir güzellik bu! İşte bunun üzerine Prenses artık iyice eridi. Bana şundan, bundan söz etti: Nerede okumuştum, kimde kalıyordum, çok güzel saçlarım vardı, artık söyledi de söyledi. Oldukça açık saçık bir öykü anlatarak Prensesi daha da neşelendirdim. Bunlardan çok hoşlanıyor; beni şöyle laf olsun diye parmağını sallayarak korkuttu, ama çok da güldü. Ben izin alıp yanından ayrılırken öptü, ıstavroz çıkardı, her gün gidip onu oyalamamı, eğlendirmemi istedi. Kont elimi sıktı, bakışları bir tatlılaşmıştı ki sorma gitsin; babama gelince, dünyanın en iyi, en dürüst, en soylu insanı olmasına karşın, ister inanın, ister inanmayın, ikimiz birlikte eve döndüğümüzde, sevinçten ağladı ağlayacaktı; beni kucaklayıp öptü, meslekler, para ilişkileri, evlilik konusunda bana öyle gizemli açıklamalarda bulundu ki pek çok şeyi anlayamadım. Parayı da işte o sırada verdi bana. Bunlar dün oldu. Yarın gene Prensesi gideceğim, babam gene de çok iyi bir insandır, buna sakın kötü anlam vermeyin; doğru, beni senden uzaklaştırıyor Nataşa, ama gözü hiçbir şey görmediğinden, sende bulunmayan ve Katya'nın sahip olduğu milyonları elde etmek istediğinden oluyor bu yalnızca, bunu da yalnız benim için istiyor, seni yakından tanıyıp değerlendiremediği için haksızlık ediyor. Zaten hangi baba oğlunun mutluluğunu istemez! Mutluluğu parayla ölçmeye alışmışsa, onun kabahati değil bu. Bunların hepsi öyledir. Ona bu açıdan bakmak gerekir, başka türlü değil, o zaman da haklı olduğu hemen ortaya çıkar. Gelip seni görmek, buna inandırmak için özellikle çabucak buraya koştum Nataşa, çünkü ona karşı önyargıların bulunduğunu biliyorum, bu da senin kabahatin değil. Sana sitem etmiyorum...”

“Demek, bütün başına gelenler, sadece Prensesin gözüne girmek miydi? Bütün hilen, kurnazlığın bu muydu?” diye sordu Nataşa.

“Nasıl? Ne diyorsun? Bu sadece başlangıç... Sana Prenses-ten söz ettim; çünkü onun aracılığıyla babamı elimde tutacağım, anlıyor musun, ama asıl öyküye daha sıra gelmedi.”

“Hadi öyleyse, anlatsana, ne duruyorsun!”

“Bugün başıma son derece garip bir serüven geldi, hâlâ bunun etkisi altındayım,” diye sürdürdü Alyoşa. “Şuna dikkatinizi çekmek isterim ki, babamla kontes bizim evlenmemizi kararlaştırmış olmalarına karşın, henüz resmen bir şey yok: En ufak dedikoduya, en ufak bir rezalete meydan vermeden hemen ayrılabiliriz; bunu sadece Kont Nainski biliyor, ama o akraba sayılır. Dahası var, şu son iki haftada Katya’yı sık sık görmeme karşın aramızda ne gelecekten, yani evlenmekten, ne de... evet, ne de aşktan söz ettik. Üstelik, başlangıçta güçlü korumasını ve altın yağdırmasını bekledikleri Prenses K...’nin rızasını almayı kararlaştırdılar. O ne derse herkes de onu diyecek; öyle ilişkileri, öyle ahbabları var ki... Beni kesinlikle sosyeteye sokmak istiyorlar. Ama, bütün hazırlıklar konusunda en çok üsteleyen de Katya’nın üvey annesi, kontes. Gerçekten de Prenses, belki de dış ülkelerdeki bütün o çılgınlıkları yüzünden, kontesi henüz evine kabul etmiyor, Prenses kabul etmeyince belki öbürleri de kabul etmeyecekler; böylece, Katya’yla nişanlanmam bulunmaz bir fırsat olacak. Başlangıçta bu evliliğe karşı olan kontes, bugün Prensesin evindeki başarımdan pek memnun oldu. Ama, bu da sadece küçük bir ayrıntı, işte şimdi en önemlisine geldik: Daha geçen yıl Katerina Fedorovna’yla tanışmıştım, ama o zaman ben daha çocuktum, pek bir şey anlamıyordum, bu nedenle o sıralarda onda hiçbir şey göremedim...”

“O sıralarda beni daha çok seviyordun, hepsi bu kadar,” diye sözünü kesti Nataşa. “İşte bu nedenle onda hiçbir şey göremiyordun, oysa şimdi...”

“Tek söz istemiyorum Nataşa,” diye coşkuyla haykırdı Alyoşa. “Tamamıyla yanılıyorsun ve bana hakaret ediyorsun!.. Artık sana yanıt bile vermeyeceğim. Hele beni dinle, her şeyi anlarsın... Ah! Katya’yı tanısan! Ne kadar sevecen, ne kadar

saf bir insan olduğunu bir bilsen! Ama, öğreneceksin; sadece beni sonuna kadar dinle!

Ne diyordum? Evet, bundan on beş gün önce, Varşova'dan dönüşlerinde, babam beni Katya'nın evine götürdüğü zaman, onu dikkatle inceledim. Onun da beni incelediğini gördüm. Bu merakımı kamçıladi; onu daha yakından tanıma niyetimden de söz etmiyorum bile, buna ancak babamın beni o kadar şaşırtan mektubundan sonra niyetlenmişim. Fazla konuşmayacağım, onu göklere çıkaran övgüler düzmeyeceğim, sadece şunu söyleyeceğim: Bütün o ortam içinde, Katya parlak bir istisna. Öyle kendine özgü bir yaradılış, öyle dürüst ve güçlü bir can ki -işte tam da temizliği ve dürüstlüğü nedeniyle güçlü- onun karşısında ben ancak bir küçük oğlan çocuk, bir küçük kardeş oluveriyordum, oysa henüz on yedi yaşında.

Bir şey daha dikkatimi çekti: Sanki içinde bir giz saklıyormuş gibi, son derece üzgün, konuşkan değil; kendi evinde hemen hiç konuşmuyor, korkuyor sanırsınız... Sanki bir şeyler düşünüyor. Babamdan çekinirmişe benziyor. Üvey annesini hiç sevmiyor, zaten tahmin etmişim; üvey kızının kendisini çok sevdiğini kontes nedense herkese söyleyip duruyor, herkesi de inandırıyor; bunların hiçbirisi doğru değil. Sanki aralarında anlaşmışlar gibi, Katya körükörüne ona boyun eğiyor. Dört gün önce, bütün gözlemlerimden sonra, tasarımı uygulamaya karar verdim, işte bu akşam da onu uyguladım. Yani, her şeyi Katya'ya anlattım, her şeyi itiraf ettim, onu kendi yanımıza çektim, sonra da işi bir çırpıda bitirdim."

Nataşa kaygıyla:

"Nasıl! Neyi anlattın? Neyi itiraf ettin?" diye sordu.

"Her şeyi, kesinlikle hepsini," diye yanıt verdi Alyoşa da. "Aklıma bu fikri getiren Tanrı'ya şükrediyorum, ama dinleyin, dinleyin! Dört gün önce, sizden uzaklaşıp, her şeyi kendi başıma sona erdirmeye karar vermişim. Eğer sizinle kalsaydım, bocalayacaktım hep, bir türlü kesin karara varamayacaktım, sizi dinleyecektim, hiç bir sonuca varamayacaktım. Oysa, bir başıma olunca, her dakika bu işe bir son vermem gerektiğine

kendimi inandırmak zorunda olduğum bir duruma girince, bütün cesaretimi topladım, sonuna kadar gittim! Size kesin bir kararla dönmeye söz vermiştim kendime, bir kararla dönüyorum!”

“Nasil? Neler oldu? Çabuk anlat olanları!”

“Çok basit! Büyük bir yüreklilikle, dürüstçe, dosdoğru gidip onu buldum. Ama, bundan önce oluşan ve beni son derece etkileyen bir olaydan söz etmeliyim size. Evden çıkmak üzereyken, babama bir mektup geldi. Ben de tam o sırada çalışma odasına girdim ve kapının eşiğinde kalakaldım. Babam beni görmüyordu. O mektuba öylesine şaşmıştı ki, kendi kendine konuşuyordu, küçük çılgınlık koparıyordu, öfkeyle oda da bir aşağı, bir yukarı gidip geliyordu. En sonunda, birdenbire gülmeye başladı; mektubu elinde tutuyordu. İçeri girmeye korkuyordum, biraz daha bekledikten sonra odaya daldım. Babam çok memnundu, benimle oldukça garip bir biçimde konuştu; sonra ansızın, konuşmasını kesti, henüz vakit çok erken olmasına karşın, sokağa çıkmak üzere hazırlanmamı söyledi. Bugün onlarda hiç kimse yoktu, yalnızdık, orada bir davet olduğunu sanmakla yanıldın Nataşa. Sana yanlış bilgi vermişler.”

“Yoo! Konuyu değiştirme rica ederim Alyoşa, her şeyi Katya’ya nasıl anlattığını söyle bana.”

“Bereket versin, ikimiz tam iki saat baş başa kaldık. Ona sadece, bizi nişanlama isteklerine karşın, evlenmemizin olanaksız olduğunu, ona büyük dostluk duyduğumu ve beni ancak kendisinin kurtarabileceğini söyledim. İşte bunun üzerine, ona her şeyi açıkladım. İnanır mısın, bizim öykümüzden hiç haberi yoktu Nataşa! Ne kadar uygulandığını bir görseydin; hatta başlangıçta ürktü. Yüzü sapsarı oldu. Ona bütün öykümüzü anlattım: Benim uğruma evini barkını terk ettiğini, yalnız yaşadığımızı, dayanılmaz acılar çektiğimizi, her şeyden korktuğumu, şimdi de bizden yana olması, benimle evlenmek istemediğini üvey annesine söylemek için canı gönülden ona koştüğümüzü (senin adına da konuştum Nataşa); tek kurtu-

luş çaremizin bu olduğunu, tutunacak başka dalımız olmadığını söyledim. Beni öyle bir ilgi, merak ve öyle bir içtenlikle dinledi ki! O anda gözlerini bir görseydin! Bütün ruhu sanki gözlerinde toplanmış gibiydi! Gök mavisi gözleri var. Kendisine güvendiğim için bana teşekkür etti ve bütün gücüyle bize yardım etmeye söz verdi. Sonra, senin hakkında bana sorular yöneltti, seninle tanışmayı çok istediğini söyledi, seni daha şimdiden bir kız kardeş gibi sevdiğini, senin de onu kardeş gibi sevmen gerektiğini söylememi istedi benden; tam beş gündür seni görmediğimi öğrenince, beni hemen senin yanına gönderdi.”

Nataşa çok duygulanmıştı.

“Bir de oturup bize saatlerce sağır bir Prensle serüvenlerini anlattın, öyle mi! Ah! Alyoşa, Alyoşa!” diye haykıran Nataşa ona sitemli gözlerle bakıyordu. “Peki ya Katya? Seni savarken neşeli, sevinçli miydi?”

“Evet, soylu bir davranışta bulunmak fırsatını ele geçirdiği için çok memnundu, ağlıyordu. Çünkü, o da beni seviyor, biliyor musun Nataşa! Beni sevmeye başladığını, çok az insan gördüğünü, uzun zamandan beri benden hoşlandığını itiraf etti. Çevresinde hile ve yalandan başka bir şey olmadığı için dikkatini çektiğimi, ona içtenlikli ve dürüst bir insan gibi göründüğümü söyledi. Ayağa kalkıp bana: ‘Hadi bakalım, Tanrı sizi korusun Aleksey Petroviç, ben de sanıyordum ki...’ dedi. Sözlerinin sonunu getiremedi, ağlayarak odadan çıktı. Ertesi günden tezi yok, üvey annesine benimle evlenmek istemediğini söyleyeceğini, benim de hemen yarın babama metanetle ve korkmadan her şeyi anlatmamı kararlaştırdık. Onunla daha önce konuşmadığım için beni kınadı: ‘Namuslu bir insan hiçbir şeyden çekinmemeli!’ dedi. Öyle soylu, öyle yüce gönüllü bir insan ki! O da babamı sevmiyor; dalavereci olduğunu, para peşinde koştuğunu söylüyor. Ben de onu savundum. Sözlerimin hiçbirine inanmadı. Eğer yarın babamın yanında başarısızlığa uğrarsam (Katya kesinlikle başaramayacağıma inanıyor), o zaman prenses K...’ya sığınmamın yerinde olacağını

düşünüyor o da. Çünkü hiçbirisi ona karşı gelmeye cesaret edemez.

Bundan böyle iki kardeş olmaya söz verdik. O da dertli, onun öyküsünü bir bilsen, o kadar mutsuz ki, üvey annesinin yanındaki yaşamından, bütün o çevrilen düzenden öyle iğreniyor ki!.. Benden de çekiniyormuş gibi, bunu açıkça söylemedi, ama ben birtakım sözlerinden bunu tahmin ettim Nataşa! Seni görse, ne kadar beğenirdi, nasıl da hayran olurdu! Öyle de iyi bir yüreği var ki! Onunla her şey o kadar kolay oluyor ki! Siz ikiniz kardeş olmak için yaratılmışsınız, birbirinizi sevmelisiniz. Ben bunu hep düşündüm. Gerçekten de, ikinizi bir araya getireceğim, sonra da yanınızda kalıp sizi hayranlıkla seyredeceğim. Sakın aklına bir şeyler gelmesin Nataşa, bırak da sana ondan söz edeyim. Sana ondan, ona da senden söz etmeye ihtiyacım var. Ama, biliyorsun ki seni her şeyden, ondan da fazla seviyorum... Sen benim her şeyimsin!”

Nataşa hiç konuşmadan, üzüntüyle karışık bir sevgiyle ona bakıyordu. Alyoşa’nın sözleri onu okşuyor, aynı zamanda da işkence ediyordu sanki.

“Uzun zamandan beri, hemen hemen on beş günden beri, Katya konusunda bir fikir sahibi oldum,” diye sürdürüyordu Alyoşa. “Her akşam evine gittim. Kendi evime döndüğümde sadece sizin ikinizi düşünüp, birbirinizle karşılaştırıyordum.”

Nataşa gülümseyerek:

“Hangimiz üstün geliyorduk?” diye sordu.

“Kimi zaman sen, kimi zaman o. Ama üstünlük her zaman sendeydi. Onunla konuşurken çok daha akıllı, çok daha soylu, çok daha iyi bir insan olduğumu hissediyorum. Ama yarın, yarın her şey karara bağlanacak!”

“Peki, ona acımıyor musun hiç? Biliyorsun, seni seviyor; kendin de bunun farkında olduğunu söylüyorsun.”

“Elbette ki acıyorum! Üçümüz de birbirimizi seviyoruz, o zaman da...”

“O zaman da elveda!” dedi Nataşa usulca, kendi kendine konuşur gibi. Alyoşa şaşkın şaşkın, ne yapacağını bilemeden ona baktı.

Konuşmamız beklenmedik biçimde, ansızın kesiliverdi. Aynı zamanda bekleme odası olarak da kullanılan mutfaktan, içeri birisi girmiş gibi, hafif bir gürültü işitildi. Bir dakika sonra da Mavra kapıyı açıp, Alyoşa'yı çağırarak için gizlice küçük bir işaret yaptı. Hepimiz Mavra'ya doğru döndük.

“Seni arıyorlar, biraz gelebilir misin,” dedi, yarı gizemli tonla.

“Bu saatte beni kim arayabilir?” diyen Alyoşa şaşkın gözlerle bize baktı. “Geliyorum!”

Mutfakta, babası Prens'in uşağı bekliyordu. Öğrendiğimize göre Prens evine dönerken, arabasını Nataşa'nın apartmanının önünde durdurmuş ve Alyoşa'nın içerde olup olmadığını sormak için uşağını göndermişti. Görevini yerine getirdikten sonra uşak hemen evden ayrıldı.

“Çok garip! Bu şimdiye kadar hiç olmamıştı,” diyen Alyoşa allak bullak olmuş bir yüzle hepimize baktı. “Ne demek oluyor bu?”

Nataşa kaygıyla ona baktı. Ansızın, Mavra kapıyı gene açtı:

“Prens kendisi geliyor,” dedi alelacele alçak sesle ve hemen ortadan yok oldu.

Nataşa sapsarı kesildi ve ayağa kalktı. Birdenbire gözleri parlamaya başladı. Hafifçe masaya dayanmış, büyük bir heyecanla, beklenmedik konunun girmesi gereken kapıya bakıyordu.

“Nataşa, hiçbir şeyden korkma, ben buradayım! Sana hakaret etmesine izin vermem,” diye mırıldandı Alyoşa heyecanlı, ama kendine hakimdi.

Kapı açıldı ve eşikte Prens Valkovski belirdi.

II

Hızlı ve dikkatli bir bakışla hepimizi süzdü. Dost olarak mı, yoksa düşman olarak mı geldiğini bu bakıştan anlamak henüz

olanaksızdı. Ama, görünüşünü en ince ayrıntısına varıncaya kadar tanımlamak istiyorum. O akşam beni özellikle etkilemişti.

Onu daha önce de görmüştüm. Kırk beş yaşlarında kaddı, daha fazla değil, duruma göre ifade değiştiren düzgün ve son derece güzel bir yüzü vardı; bu ifade, sanki ansızın bir zembereğe basılmış gibi, birdenbire ve tümüyle değişiyor, en cana yakın sevimlilikten, en asık suratlı hoşnutsuzluğa geçiveriyordu. Hafifçe esmer, yuvarlak yüzü, sağlıklı dişleri, küçük ve oldukça ince biçimli dudakları, biraz uzunca düz burunu, henüz en küçük bir kırışık görünmeyen geniş alnı, iri kurşuni gözleri, bütün bunlar onu hemen hemen yakışıklı bir erkek yapıyordu. Bununla birlikte, yüzü tümüyle bakıldığında insanda iyi bir izlenim bırakmıyordu. İfadesi kendinin değilmiş de, yapmacık ve iğretiymiş gibi görüldüğünden insanı kendine çekmiyordu; içinde, hemen onun gerçek ifadesini hiçbir zaman göremeyeceğiniz inancı uyanıveriyordu. Daha da ısrarla bakarsanız, bu sürekli maskenin altında kötü, kurnaz, içinden pazarlıklı, aşırı derecede bencil bir şey bulunduğundan kuşkulananmaya başlıyordunuz. İri iri açılmış güzel gözleri özellikle dikkatinizi çekiyordu. Bir bu gözler onun istencine boyun eğmiyordu. Kendisi size tatlı ve sevecen bir halle bakmak istese bile, bakışının ışınları bir bakıma ikiye bölünüyor, tatlı ve sevecen ışınlar arasında haşın, insanın ciğerini okuyan, sert, kuşkulu daha başkaları ısıldıyordu... Oldukça uzun boylu, güzel vücutlu, biraz zayıftı, yaşından da son derece genç görünüyordu. Kül sarısı rengindeki yumuşak ipek gibi saçları tek tük ağarmaya başlamıştı. Kulakları, elleri, ayaklarının uçları şaşılacak kadar güzeldi, bir soylu güzelliğindeydi. Çok zarif ve özenle giyinmişti, ince bir zevki vardı, hâlâ genç erkek davranışları vardı ve bu ona yakışıyordu. Alyoşa'nın ağabeyi gibi duruyordu. En azından hiç kimse onun o kocaman delikanlının babası olabileceğine inanmazdı.

Prens doğruca Nataşa'ya doğru yürüdü gözlerini ona dikerek:

“Haber vermeden bu saatte evinize gelişim çok garip ve hiçbir kurala sığmayan bir davranış, ama hiç değilse davranışımın acayipliğinin bilincinde olduğuma inanacağınızı umarım. Anlaşmamın kiminle olduğunu da biliyorum; sizin çok anlayışlı ve yüce gönüllü bir kimse olduğunuzu biliyorum. Bana sadece on dakika izin verin, sizin de beni anlayacağınızı ve onaylayacağınızı umuyorum.”

Bu sözleri kibarca, ama üstüne basarak kararlı bir tonla söylemişti.

İlk heyecandan ve kapıldığı o bir çeşit korkudan henüz kendine gelemeyen Nataşa:

“Buyrun, oturun,” dedi.

Prens hafifçe eğildi ve oturdu.

Oğlunu göstererek:

“Her şeyden önce, izin verirsiniz ona iki söz söyleyeceğim,” diyerek başladı. “Alyoşa, sen beni beklemeden, hatta bize veda bile etmeden gider gitmez gelip kontese Katerina Fedorovna’nın rahatsız olduğunu bildirdiler. Tam kontes koşup onun dairesine gideceği sırada, birdenbire Katerina Fedorovna içeri girdi, pek perişan bir halde ve son derece heyecanlıydı. Bize açıkça seninle evlenemeyeceğini söyledi. Sonra da bir manastıra kapanacağını, ondan yardım istediğini, Natalya Nikolayevna’yı sevdiğini kendisine itiraf ettiğini ekledi. Katerina Fedorovna’nın böyle bir anda, bu akıl almaz itirafı, elbette ki onunla yaptığı konuşmanın garipliğinden kaynaklanıyordu. Hemen hemen kendinde değildi. Elbette anlarsın ki, bu beni çok etkiledi ve korkuttu.”

Sonra Nataşa’ya dönerek:

“Az önce sokaktan geçerken pencerelerinizde ışık gördüm,” diyerek sürdürdü. “Ve uzun zamandan beri kafamı kurcalayan bir fikir beni öyle bir kavrayıverdi ki, dayanamadım ve gördüğünüz gibi, evinize geldim. Neden? Bunu hemen size söyleyeceğim, ama önce açıklamamın kabalığına şaşırmanızı rica edeceğim. Bütün bunlar o kadar ansızın oluverdi ki...”

“Anlayacağımı ve söyleyeceklerinizi gerektiği gibi değerlendireceğimi umuyorum,” dedi Nataşa da duraksayarak.

Prens sanki bir dakikanın içinde ruhunun en derinlerini okumak için telaş ediyormuşçasına, ısrarla Nataşa’ya bakıyordu.

“Sizin kavrayış yeteneğinize de güveniyorum,” diye sürdürdü Prens. “Karşımda kim olduğunu çok iyi bildiğim için bu akşam gelip sizi görme cüretinde bulundum. Eskiden size karşı o kadar haksız, o kadar suçlu olduğum halde, sizi uzun zamandan beri tanıyorum. Bakın dinleyin: Babanızla aramda çok eski anlaşmazlıklar bulunduğunu biliyorsunuz. Kendimi haklı göstermeye çalışmıyorum. Belki de ona karşı şimdiye kadar düşündüğümünden çok daha fazla suçluyum. Ama eğer bu böyleyse, demek oluyor ki ben de aldanmışım. Kuşkulu, güvensiz bir insanım, bunu kabul ediyorum. İyiden önce kötünden kuşkulanma eğilimindeyim; sevgisiz, kupkuru yüreklerle özgü, bahtsız bir özelliktir bu. Ama kusurlarımı gizleme alışkanlığında değilimdir. Ben bütün o iftiralara inandım, siz ailenizin yanından ayrılınca Alyoşa için korkuya kapıldım. Ama, o zaman sizi daha tanımıyordum. Sizin hakkınızda toplattığım bilgiler yavaş yavaş beni tümüyle rahatlatmıştı. İnceledim, araştırdım, en sonunda da kuşkularımın temelsiz olduğuna kesinlikle inandım. Ailenizle bozduğunuzu öğrendim, babanızın oğlumla evlenmenize bütün gücüyle karşı koyduğuna da biliyorum. Zaten sadece Alyoşa üzerindeki böyle bir etkiyle, böyle bir güçle, şimdiye kadar bu gücü kullanıp da onu evlenmeye zorlamamış olmanız gerçeği, sadece bu olgu, iyi niyetinizi gösteriyor. Buna karşın, itiraf edeyim ki, o zaman oğlumla sizin evlenmeniz olasılığına bütün gücümle engel olmaya karar verdim. Çok açık bir ifade kullandığımı biliyorum, ama şu anda her şeyden önce açık sözlü olmam gerekiyor; beni sonuna kadar dinleyince, siz de buna hak vereceksiniz.

Siz evinizden ayrıldıktan kısa bir süre sonra, ben Petersburg’a gittim; ama daha o zaman Alyoşa için gözüm arkada

kalmamıştı, hiçbir şeyden korkmuyordum. Sizin gururunuzla bel bağlamıştım. Aile anlaşmazlıklarımız sona ermeden, onunla evlenmeyi sizin de istemediğinizi anlamıştım. Alyoşa'yla aramı açmak istemediğinizi de anlamıştım, çünkü sizinle evlenmesini hiçbir zaman bağışlamazdım. Sizin prens soyundan bir nişanlı ve ailemizle bir akrabalık bağı aradığınızı söylemelerini istemediğinizi de biliyordum. Tam tersine, hatta bizi küçümsediniz bile, belki de oğlumla evlenerek bizi onurlandırmanızı rica etmek için ayağınıza geleceğim anı bekliyordunuz. Bununla birlikte, inatla size düşmanlığımı sürdürdüm.

Bakın, kendimi temize çıkarmak istemiyorum, ama nedenlerimi de sizden gizlemeyeceğim. Nedenlerim işte şunlar: Ne aile adınız, ne de servetiniz var. Benim varlığım var, orası doğru, ama bize daha fazlası gerekiyor. Ailemiz yoksullaştı. Yüksek ilişkilere ve paraya gereksinmemiz var. Kontes Zenayda Fedorovna'nın üvey kızı, yüksek ilişkileri olmamakla birlikte, çok varlıklı. Şu kadarcık geciksek bu işi bitirmekte, heveslileri hemen ortaya çıkar ve nişanlıyı elimizden kaparlar. Böyle bir fırsatı kaçırmamalıydık; bu nedenle, Alyoşa henüz çok genç olmakla birlikte, onu evlendirmeye karar vermiştim.

Görüyorsunuz ki, sizden hiçbir şey gizlemiyorum. Çıkar ve önyargılarla davranarak oğlunu kötü bir iş yapmaya teşvik ettiğini kendi ağzıyla itiraf eden, kusurunu kabul eden bir babaya horgörüyle bakabilirsiniz. Çünkü uğruna her şeyi feda eden ve kendisine karşı o kadar suçlu olduğu yüce gönüllü bir genç kızı yüz üstü bırakmak çok kötü bir davranıştır. Oğlumla, kontes Zenayda Fedorovna'nın üvey kızı arasında tasarlanan bu evliliğin ikinci nedeni de şu: Bu genç kız sevgiye ve saygıya son derece layık. Güzel, iyi terbiye almış, çok iyi huy-lu ve birçok bakımdan hâlâ çocuk olmasına karşın son derece de akıllı. Alyoşa gevşek karakterlidir, pek düşüncesizdir, uçarıdır, yirmi iki yaşında olmasına karşın hâlâ tamamıyla çocuktur. Yalnız onurlu ve iyi yüreklidir, öbür kusurları göz önüne alınınca bunlar da zaten tehlikeli niteliklerdir.

Bir hayli zamandan beri, onun üzerindeki etkimin azalmaya başladığı dikkatimi çekiyor: Gençlik ateşi üstün geliyor, hatta kimi görevleri, yükümlülükleri alt ediyor. Belki onu çok seviyorum, ama artık onu zaptetmeye yetmediğime inanıyorum, olumlu ve sürekli herhangi bir etkinin altında bulunması gerekiyor. Uysal, zayıf, sevecen bir yaradılışı var, buyurmaktansa, sevmeyi ve itaat etmeyi yeğler. Bütün ömrünce böyle kalacaktır. Oğlumun eşi olarak arzu edeceğim ideal bir genç kız olan Katerina Fedorovna'yla karşılaşınca ne kadar sevdiğimi gözünüzün önüne getirebilirsiniz. Ama çok geçti, artık işten geçmişti. Onun üzerinde artık başka bir etki, egemenliğini tartışmasız sürdürüyordu bile: Sizin etkiniz.

Bir ay önce Petersburg'dan dönünce Alyoşa'yı çok yakından inceledim ve onda iyiye doğru hissedilir bir değişiklik fark ettim büyük bir şaşkınlıkla. Uçarılığı, düşüncesizliği, çocuksu karakteri hemen hemen aynı kalmıştı, ama kimi soylu duygular güçlenmişti onda. Artık sadece oyuncaklarla değil, yüksek, soylu, dürüst şeylerle ilgilenmeye başlamıştı. Acayip, kararsız, kimi zaman saçma sapan fikirleri vardır; ama istekleri, öfkeleri, yüreği daha iyidir, hepsinin temeli de işte budur ve bütün bu iyileşmeler tartışma götürmez bir şekilde sizden geliyor. Siz onu yeniden eğittiniz. İtiraf edeyim ki, o anda sizin onu herhangi bir kimseden daha çok mutlu edebileceğinizi düşündüm. Ama, bu fikri çabucak uzaklaştırdım, onu kafamdan kovdum. Onu her ne pahasına olursa olsun, mutlaka sizin elinizden almam gerekiyordu; hemen eyleme geçtim ve amacıma ulaştığımı sandım. Daha bir saat önce zaferin benden yana olduğunu sanıyordum. Ama, kontesin evinde meydana gelen olay bir anda bütün varsayımlarımı yerle bir etti. Özellikle de, beklenmedik bir olgu beni pek şaşırttı: Alyoşa'daki bu alışılmamış ağırbaşlılık, size olan bağlılığındaki sarsılmazlık, süreklilik, bu bağın canlılığı.

Bir kez daha yineliyorum, siz onu kesinlikle yeniden eğitiniz. Ondaki değişikliğin düşündüğümden daha da öteye uzandığını hemen gördüm. Bugün benim önümde, onda bu-

lunabileceğini asla tahmin etmediğim bir zekânın belirtilerini gösterdi, aynı zamanda da ender rastlanır bir incelik ve kavrayışa sahip olduğunu kanıtladı. Güç ve sıkıntılı olduğunu düşündüğü bir durumdan kurtulmak için en emin, en kısa yolu seçti. İnsan yüreğinin en soylu özelliğine dokunup onu uyandırdı: Bağışlama ve kötülüğe iyilikle karşılık verme özelliğidir bu. Kendini aşağıladığı, ezdiği kişinin keyfine teslim etti, sevgi ve yardım isteyerek ona doğru koştu. Bir rakibesi bulunduğunu itiraf ederek, zaten kendini seven bir kadının gururunu okşadı. Aynı zamanda da, hem bu rakibe için onda sevgi ve yakınlık uyandırdı, hem de kendisi için bağışlanma ve çıkar gütmeyen kardeşçe bir dostluk vaadi elde etti. Yaralamadan, kırmadan, küçük düşürmeden böyle bir açıklamayı göze almak en akıllı ve en becerikli adamların bile kolay kolay beceremeyeceği bir iştir. Bunun üstesinden gelebilenler de, Alyoşa'nın gibi körpe, saf, tertemiz ve iyi yönlendirilmiş yüreklerdir.

Onun bugünkü girişimine ne sözlerinizle, ne de öğütlerinizle katkıda bulunduğunuza kesinlikle inanıyorum. Hatta belki de bunu az önce öğrendiniz. Yanılmıyorum, değil mi?"

Yanakları ateş gibi kıpkırmızı kesilen, adeta esinlenmiş gibi, gözleri garip bir ışıltıyla parlayan Nataşa:

"Hayır, yanılmıyorsunuz," dedi.

Prens'in nutku etkisini göstermeye başlıyordu.

"Beş günden beri Alyoşa'yı görmedim," diye sürdürdü. "Bütün bunları kendisi düşünüp uygulamış."

Prens de: "Elbette ki bu böyledir," diye destekledi. "Ama buna karşın, bu beklenmedik kavrayış, bu kararlı davranış, bu görev bilinci, en sonunda da bu soylu metanet, bütün bunlar sadece onun üzerindeki etkinizin bir sonucudur. Bu konuda kesin bir kanıya sahip oldum, evime dönünce bunun üzerinde düşündüm, iyice düşündükten sonra da bir karara varma gücünü kendimde buldum. Evlilik tasarılarımız tehlikeye düştü, bir daha da düzelmelerine olanak yok. Böyle bir olasılık bulunsa bile, artık hiçbir varolma nedenleri olmazdı. Gerçekten

de, kesinlikle inanıyorum ki, onu sadece siz mutlu edebilirsiniz, gerçek yol göstericisi sizsiniz, gelecekteki mutluluğunun temelini attınız bile! Bakın, sizden hiçbir şeyi gizlemedim, şimdi de gizlemiyorum; yükselmeyi, parayı, ünü, hatta yüksek mevkii çok severim; bunda önyargıların büyük bir payı bulunduğunu kabul ediyorum, ama ben bu önyargıları seviyorum, onları ayaklar altına almayı da istemiyorum. Ama, kabul edilmesi gereken başka düşünceler, her şeyin aynı yargıyla değerlendirilemeyeceği durumlar da var... Üstelik de oğlumu çok seviyorum.

Kısacası, Alyoşa'nın sizden ayrılmaması gerektiği sonucuna vardım, çünkü siz olmazsanız o mahvolur. İtiraf edeyim mi? Belki bir ay önce bu karar aldım ve ancak şimdi doğru bir karar aldığımı kabul ettim. Bütün bunları bildirmek için, elbette ki sizi yarın da ziyaret edebilirdim, gecenin bu geç saatinde rahatsız etmezdim, neredeyse gece yarısı olacak. Bu gösterdiğim acele belki de bu işe duyduğum şiddetli, özellikle de içtenlikli ilgiyi size kanıtlar. Ben artık çocuk değilim; bu yaşta üzerinde iyi düşünüp taşınmadan, ince eleyip sık dokumadan bir işe karar veremem. Buraya girdiğimde, zaten her şey ölçülüp biçilmiş, kesin olarak kararlaştırılmıştı. İçtenliğime size inandırabilmem için daha uzun zaman beklemem gerekeceğini çok iyi biliyorum...

Ama, sadede gelelim! Buraya neden geldiğimi açıklayayım mı? Size karşı olan borcumu ödemeye geldim, hem de resmen, size duyduğum bütün sonsuz saygıyla, onunla evlenmeyi kabul ederek oğlumu mutlu etmenizi istiyorum sizden. Oh! Sakın buraya, en sonunda çocuklarını bağışlamaya ve lütfedip onların mutluluğuna razı olmaya karar vermiş korkunç bir baba gibi geldiğimi sanmayın. Hayır! Hayır! Böyle düşünceler yüklemekle beni küçük düşürürsünüz. Oğlum için birçok şeyi feda etmeye razı olacağınıza önceden emin olduğumu sanmayın sakın. Hayır, bir kez daha hayır. Onun size layık olmadığını ilk ben söylüyorum hiç, çekinmeden ve... içtenlikli ve iyi bir insandır bunu kendisi de kabul ediyor. Hepsi bu kadar de-

gil. Beni gecenin bu ilerlemiş saatinde buraya sadece bu çekmedi... Ben buraya..." Bir parça törensel bir saygıyla ayağa kalktı. "Ben buraya sizin dostunuz olmak için geldim! Buna zerre kadar hakkım olmadığını biliyorum, tam tersine! Bu hakkı elde etmeye çalışmama izin verin! Umut etmeme izin verin!.."

Prens derin bir saygıyla Nataşa'nın önünde eğildi ve yanıtını bekledi. Konuştuğu bütün o süre içinde onu dikkatle incelemiştim. Gözünden kaçmamıştı bu.

Konuşmasını serinkanlılıkla, biraz da nutuk atar gibi yapmıştı, hatta kimi bölümlerde biraz savsakladığı görülüyordu. Söylevinin tonu, gecenin o ilerlemiş saatinde onu bir ilk ziyaret için, özellikle bu koşullar altında bize gönderen coşkuya her zaman uymuyordu. İfadelerinden bir bölümünün önceden hazırlanmış olduğu açıkça görülüyordu, bu uzun ve uzunluğu nedeniyle garip konuşmanın başka yerlerinde de Prens acayip bir kimsenin tavırlarını yapay olarak takınmışa benziyordu. Su yüzüne çıkmaya çalışan bir duyguyu nükte, umursamazlık ve yarı şaka görünüşleri altına gizlemeye çabalıyordu.

Ne var ki, ben bütün bunları ancak çok sonraları irdeledim; onda iş başkaydı. Prens son sözleri öyle bir coşkuyla, öyle duygusallıkla, Nataşa'ya öyle içtenlikli bir saygı ifadesiyle söylemişti ki, o dakikada hemen hepimizi fethetti. Hatta, bir an için gözyaşına benzer bir şey ışıldadı kirpiklerinin ucunda. Nataşa'nın soylu yüreği büyülenmişti. Hemen ayağa kalktı, tek sözcük söylemeden, son derece heyecanlanmış bir halle elini uzattı. Prens bu eli tuttu, sevecenlikle, sevgiyle öptü. Alyoşa, heyecandan adeta kendinden geçmişti.

"Ben sana söylenmemiş miydin Nataşa!" diye haykırdı. "Bana inanmıyordun! Dünyanın en soylu, en yüce gönüllü insanı olduğuna inanmıyordun! Bak görüyor musun!.."

Alyoşa henien babasını kucaklayıp, coşkuyla öptü. Prens de ona sarılıp öptü ania, sanki duygularını dışa vurmaktan utanıyormuş gibi, bu sahneye son vermeye çalıştı aceleyle.

Şapkasını alarak:

“Bu kadarı yeter,” dedi. “Ben gidiyorum. On dakikanızı rica etmiştim, tam bir saat kaldım,” diye ekledi hafifçe gülererek. “Ama, en kısa zamanda sizi yeniden görmenin en şiddetli sabırsızlığıyla gidiyorum. Yolumu düştükçe, ziyaretinize gelebilir miyim?”

“Elbette! Elbette! Ne demek!” diye yanıt verdi Nataşa. “Olabildiğinize sık sık beklerini sizi! Sizi en kısa zamanda... sevmek istiyorum...” diye ekledi ardından da utanarak.

Prens bu sözlere gülümseyerek:

“Ne kadar içtenliklisiniz, ne kadar doğru sözlüsünüz!” dedi. “Nazik bir söz söylemek için bile yalan konuşmuyorsunuz. Ama, sizin açıksözlü içtenliğiniz bütün o yapmacık nezaketlerden çok daha değerli. Evet! Sizin dostluğunuzu hak edebilmek için uzun, çok uzun zaman beklemem gerekeceğini hissediyorum!”

“Susun, bana iltifat etmeyin, bu kadarı yeter!” diye mırıldandı Nataşa heyecanlı bir sesle.

O anda o kadar güzeldi ki!

“Pekâlâ, öyle olsun!” dedi Prens de. “Anı, bir çift sözüm daha var. Ne kadar üzgün, ne kadar mutsuz olduğunuzu gözünüzün önüne getirebilir misiniz? Çünkü sizi görmeye ne yarın, ne de öbür gün gelebilirim. Bu akşam, çok önemli bir mektup aldını, bir iş için hiç gecikmeden gitmem gerekiyor. Ne olursa olsun bundan kaçınmam. Yarın sabah Petersburg’ dan ayrılıyorum. Yalnız çok rica ederim, yarın ve öbür gün hiç vaktini olmayacağı için bu kadar geç bir saatte geldiğimi düşünmeyin sakın. Kesinlikle böyle bir şey düşünmüyorsunuzdur, ama işte bu da benim kuşkucu beyninin küçük bir örneği! Neden kaçınılmaz olarak böyle düşünecekmişsiniz gibi geldi bana bilmem? Evet, bu güvensizlik bütün önürümce beni çok köstekledi, ailenizle bütün anlaşmazlığını belki de sadece bu üzücü huyumdan kaynaklanıyor, bu kuşkuculuğunun bir sonucudur!..

Bugün salı; çarşamba, perşembe ve cuma burada bulunmayacağım. Cumartesi günü kesinlikle döneceğimi unuyoro-

rum, aynı gün de sizi ziyarete geleceğim. Bakın, bana açıkça söyleyin; gelip bütün akşamı burada geçirebilir miyim?”

“Elbette, elbette!” diye haykırdı Nataşa. “Cumartesi akşamı sizi sabırsızlıkla bekleyeceğiz!”

“Ah! Buna o kadar sevindim ki! Sizi daha iyi tanıyacağım! Eh, hadi bakalım... Ben artık gidiyorum! Ama, sizin elinizi sıkmadan gidemem,” diye ekledi ansızın bana doğru dönerek. “Bağışlayın beni! Bu anda hepimiz o kadar birbirini tutmaz biçimde konuşuyoruz ki... Birçok kez size rastlama zevkini tatmıştım, hatta birbirimizle tanıştırmıştık da. Bu tanışıklığı yenilemenin beni ne kadar sevindirdiğini söylemeden buradan ayrılamam.”

“Gerçekten de, birçok kez karşılaştık,” diye yanıt verdim ben de Prens’in bana uzattığı eli sıkarak; “ama özür dilerim, tanıştırdığımızı hiç anımsamıyorum.”

“Geçen yıl... Prens R...’nin evinde.”

“Bağışlayın, tamamıyla unutmuştum. Ama inanın bana, bu kez artık hiç unutmam. Bu akşam bende özellikle unutulmaz bir anı olarak kalacak.”

“Evet, çok haklısınız, benim için de öyle. Natalya Nikolayevna’yla oğlum için sizin gerçek bir dost, içtenlikli bir dost olduğunuzu çoktandır biliyorum. Siz üç dostun arasında dördüncü olmayı umarım. Öyle değil mi?” diye ekledi Nataşa’ya doğru dönerek.

“Evet, çok haklısınız, gerçek bir dosttur, hepimizin birlik olması gerek!” diye yanıtladı Nataşa da derin bir duygusallıkla. Zavalılık! Prens’in bana da yakınlık göstermeyi unutmadığını görünce, sevinçten adeta göklere uçmuştu. Beni ne kadar seviyordu!

“Sizin yeteneğinizin pek çok hayranına rastladım,” diye sürdürdü Prens. “En tutkulu ve coşkulu okurunuz olan iki hanımı tanıyorum. Sizi bizzat tanımak o kadar hoşlarına giderdi ki! Bunlar kontesle üvey kızı Katerina Fedorovna Fili-monova. Sizi o hanımlara tanıtmaya zevkini benden esirgemeyeceğinizi umut etmeme izin verin.”

“Şu sıralarda fazla kimseyle ahbablık etmememe karşın, benim için büyük bir onurdur bu...”

“Bana adresinizi verir misiniz? Nerede oturuyorsunuz? Büyük bir zevkle...”

“Evimde hiç kimseyi ağırlamıyorum Prens, hiç değilse şimdilik.”

“Bununla birlikte, böyle bir ayrıcalığı hak etmemiş olma- ma karşın... beni...”

“Madem bu kadar ısrar ediyorsunuz, ziyaretiniz bana zevk verecektir. N... sokağında, Klugen apartmanında oturuyorum.”

“Klugen apartmanı mı!” diye haykırdı Prens. Çok şaşır- mışa benziyordu. “Nasıl! Siz... çoktan beri mi orada oturuyor- sunuz?”

“Hayır, çok olmadı,” diye yanıt verdim elimde olmaksızın yüzüne bakarak. “Kırk dört numarada oturuyorum.”

“Kırk dört numara mı? Yalnız mı... oturuyorsunuz?”

“Yapayalnız.”

“Aa! Evet! Çünkü... o evi tanıyorum gibime geliyor da. Çok iyi... Mutlaka sizi görmeye gelirim, mutlaka! Size söyle- yecek pek çok şeyim var, sizden çok şey bekliyorum. Pek çok konuda beni minnettar bırakabilirsiniz. Görüyor musunuz, hemen bir ricayla işe başlıyorum. Hadi, hoşça kalın! Verin, bir kez daha elinizi sıkayım!”

Benim ve Alyoşa'nın elini sıktı, Nataşa'nın küçük elini bir kez daha öptü ve Alyoşa'dan ardından gelmesini istemeden çıktı gitti.

Üçümüz de pek heyecanlı, kalakalmıştık. Bütün bunlar o kadar beklenmedik bir anda, öyle birdenbire oluvermişti ki. Hepimiz kaşla göz arasında her şeyin değiştiğini, yepyeni, bi- linmez bir şeyin başladığını hissediyorduk. Alyoşa tek söz söylemeden Nataşa'nın yanına oturup usulca elini öptü. Arada sırada ne söyleyeceğini beklermişe benzeyen bir bakış yönel- tiyordu Nataşa'ya. O da en sonunda:

“Alyoşa, sevgilim, yarından tezi yok, hemen Katerina Fedorovna'ya git,” dedi.

“Ben de bunu düşünüyordum,” diye yanıt verdi Alyoşa da; “Mutlaka giderim.”

“Ama, belki de seni görmek onu üzer... Nasıl etmeli, bilmem?”

“Bilemiyorum sevgilim. Bunu ben de düşündüm. Düşünürüm... Elbette bir karar veririm. İşte böyle Nataşa, şimdi bizim için her şey değişti,” demekten kendini alamadı Alyoşa.

Nataşa gülümseyerek ona uzun uzun baktı.

“Ne kadar da incelik gösterdi! Senin yoksul evini gördü de tek söz söylemedi...”

“Hangi konuda?”

“Aman canım... Evden taşınma konusunda ya da başka bir konuda,” diye ekledi Alyoşa kızarak.

“Susar mısın sen Alyoşa, ne ilgisi var bunun şimdi?”

“Onun çok incelik gösterdiğini söylemek istiyorum. Sana da ne kadar iltifat etti! Ben sana söylememiş miydim! Evet, her şeyi anlayabilir, her şeyi hissedebilir o! Ama benden bir çocukmuşum gibi söz etti. Herkes beni bir çocuk gibi görüyor! Hem neden olmasın? Ben gerçekten de çocuğum.”

“Çocuksun, ama hepimizden daha çok iddialısın. Çok iyisin Alyoşa!”

“İyi yürekliliğimin bana zarar verdiğini söyledi. Nasıl yani? Pek anlayamadım. Biliyor musun Nataşa? Hemen gidip onu bulsam daha iyi olmaz mı acaba? Yarın sabah şafak sökerken sende olurum.”

“Hadi, hadi git sevgilim. Çok iyi düşündün bunu. Hiç gecikmeden hemen karşısına çıkıverirsin, öyle değil mi? Yarın elin değer değmez gelirsın. Bu kez artık tam beş gün kaçıp gitmezsin, ha? diye ekledi muzip bir tonla, gözleriyle onu okşayarak. Hepimiz tam ve dingin bir sevinç içindeydik.

Alyoşa odadan çıkarken:

“Sen de benimle geliyor musun Vanya?” diye bağırdı.

“Hayır, o kalacak. Daha konuşacak şeylerimiz var Vanya. Dikkat et, yarın şafak sökerken, seni bekliyorum!”

“Gecikmem. Elveda Mavra!”

Mavra çok heyecanlıydı. Prens'in bütün söylediklerini kapıdan dinlemişti, ama hepsini anlamaktan çok uzaktı. İşin içindeki gizi çözmek, sorular yöneltmek için yanıp tutuşuyordu. Ama şimdilik çok ciddi, hatta gururlu bir hal takınmıştı. Büyük bir değişiklik olduğunu da hissediyordu.

Yalnız kaldık. Nataşa elimi tuttu, sanki ne söyleyeceğini düşünüyormuş gibi, bir süre konuşmadı. En sonunda:

“Çok yorgunum!” dedi zayıf bir sesle. “Dinle beni: Yarın bize gidersin, değil mi?”

“Elbette.”

“Annemle konuş, ama *ona* hiçbir şey söyleme.”

“Çok iyi biliyorsun ki senden ona hiç söz etmiyorum.”

“Doğru. Zaten o nasıl olsa öğrenir. Ama söyleyeceklerini not edersin, değil mi? Bakalım bunu nasıl karşılayacak. Ulu Tanrım? Vanya, bu evlenme gerçekleşirse beni lanetler mi dersin? Hayır, olanaksız bir şey bu!”

“Bütün bunları yoluna koymak Prens'e düşer,” diye karşılık verdim aceleyle. “Babanla mutlaka barışmalı, sonra her şey düzelir.”

“Ah! Tanrım! Bu bir olabilseydi!..” diye haykırdı yalvaran bir sesle.

“Sen merak etme Nataşa, her şey yoluna girecek. Yolunu tuttu bile.”

Nataşa ısrarla yüzüme baktı.

“Vanya! Prens konusunda ne düşünüyorsun?”

“Eğer içtenlikli konuştuysa, bana göre son derece soylu, yüce gönüllü bir insan.”

“Eğer içtenlikle konuştuysa mı? Ne demek yani bu? Elbette ki içtenliksiz davranamazdı!”

“Ben de öyle sanıyorum,” diye yanıt verdim. İçimden de: “Demek ki Nataşa'nın içinde kuşku var,” diye geçirdim. “Çok garip, doğrusu!”

“Ona o kadar dikkatle bakıyordun ki...”

“Evet, bana bir parça garip göründü de.”

“Bana da öyle geldi. Öyle bir şekilde konuştu ki... Çok yorgunum dostum. Biliyor musun? Sen de evine dönsen iyi

edersin! Yarın da fırsat bulur bulmaz beni görmeye gel, onlara uğradıktan sonra. Bak dinle ne diyeceğim: Demin Prens'e kendisini en kısa zamanda sevmek istediğimi söylememde küçük düşürücü bir şey yoktu, değil mi?"

"Hayır... Neden küçük düşürücü olsun?"

"Ve... Pek aptalca bir şeydi, değil mi? Çünkü henüz onu sevmiyorum anlamına geliyordu."

"Tam tersine, mükemmel, saf, içten gelen bir sözdü bu. O anda o kadar güzeldin ki! O yüksek sosyete alışkanlığıyla, eğer bunu anlamadıysa, asıl aptal odur!"

"Ona kızgın gibi görünüyorsun Vanya? Aman canım, ben de ne kadar kötü yürekli, kuşkucu ve kendini beğenmişim ya! Gülme! Biliyorsun ki, senden gizlim kapaklım yok. Ah! Vanya, aziz dostum! Eğer mutsuzluk yeniden yakama yapışırsa, felaket tepeme binerse, çok iyi biliyorum ki, sen mutlaka burada, benim yanımda olacaksın; belki de yanımda bulunacak tek insan olacaksın! Bunu sana nasıl ödeyebilirim! Sakın hiçbir zaman bana lanet etme Vanya!"

Evime dönünce, hemen soyunup yattım. Odam bir mahzen kadar karanlık ve nemliydi. Yığınla garip düşünce ve duygu kafama üşüşmüş, beni kıvrandırıyor, uzun zaman uyuyamadım.

Ama o sırada, hiç değilse hâlâ bizimle alay etmeye tenezül ediyorsa, rahat yatağında uykuya varırken halimize gülmesi gereken birisi vardı. Hiç kuşkusuz bunu onuruna, saygınlığına yakıştıramıyordur!

III

Ertesi sabah, saat ona doğru, alelacele İhmenyevlerin Vassili-Ostrov'daki evlerine, oradan da Nataşa'ya gitmek üzere apartmanımdan çıkarken, kapının eşiğinde dünkü ziyaretçime, Smith'in torununa çarptım. Odama giriyordu. Neden bilmem, ama onu gördüğüme çok sevindiğimi iyi anımsıyorum. Dün

ona iyice bakmaya vakit bulamamıştım, gündüz gözüyle kızcağız beni daha şaşırttı. Ondan daha garip, ondan daha acayip bir yaratığa rastlamak olanaksızdı, hiç değilse görünüşe göre. Küçücüktü, alev alev yanan iri kara gözleri, hiç de Rus gözüne benzemeyen gözleri, tarla cadısı gibi kapkara karmakarışık saçları, inatçı, suskun ve içten pazarlıklı bir bakışı vardı, sokaktan geçen herhangi bir kimsenin dikkatini çekebilirdi. Özellikle bakışı insanı etkiliyordu. Bu bakış zekâyla parlardı, aynı zamanda da kuşkucu ve güvensizdi. Kir pas içindeki yıpranmış, o kötü entarisi, gün ışığında, dünden daha da fazla bir paçavraya benziyordu. Küçük kız, aşamalı olarak, ama hiç acımadan bütün bedenini kemiren ağır ve inatçı bir hastalığa yakalanmış gibi göründü bana. Zayıf ve soluk yüzünde, hiç de doğala benzemeyen kara-sarı bir renk vardı. Yoksulluğun ve hastalığın bütün biçimsizliklerine karşın, bütünüyle bakılırsa, küçük kız hiç de çirkin değildi. Pek biçimli güzel kaşları, özellikle de geniş güzel bir alnı, cüretkâr ve gururlu kıvrımları olan, ama soğuk, hemen hemen renksiz, pek biçimli dudakları vardı.

“Ah! Geldin mi!” diye haykırdım: “Ben de geleceğini düşünmüştüm. Girsene içeri!”

Dünkü gibi, ağır ağır, çevresine güvensiz, kuşkulu gözlerle bakarak eşiği geçti. Büyükbabasının yaşadığı odayı dikkatle inceledi: Sanki başka bir kiracının oraya soktuğu değişiklikleri araştırıyormuş gibiydi. Ama öyle dedeye, böyle torun, diye geçirdim içimden. Sakın deli olmasındı bu? Hâlâ konuşmuyordu. Bekliyordum.

En sonunda:

“Kitapları almaya geldim,” diye mırıldandı gözlerini indirerek.

“Haa! Evet! Kitapların! İşte burada, al onları. Senin için sakladım onları.”

Merakla yüzüme baktı ve pek de inanmamış bir gülümsemeye benzemek isteyen bir buruşturma belirdi yüzünde. Ama o gülümseme taslağı kayboldu, yerini ansızın o eski sert ve gizemli ifadeye bıraktı.

“Büyükbabam size benden söz etmiş miydi?” diye sordu alaycı bir havayla beni tepeden tırnağa süzerek.

“Hayır, bana senden söz etmedi ama...”

“Peki öyleyse, geleceğimi nereden biliyordunuz? Bunu size kim söyledi?” diye sordu sözümü keserek.

“Büyükbaban herkes tarafından terk edilmiş bir halde, yalnız yaşayamazmış gibi gelmişti de bana. O kadar yaşlı, o kadar güçsüzdü ki; bu nedenle gelip onu gören birisi olduğunu düşündüm. Al bakalım, işte kitapların. Bunları okuyor musun?”

“Hayır.”

“Öyleyse ne işine yarıyor bunlar?”

“Buraya geldikçe, büyükbabam bana ders veriyordu.”

“Sonra hiç gelmedin, değil mi?”

“Hayır... hastalandım,” diye ekledi kendini temize çıkarmak için.”

“Ailen var mı senin, bir annen, bir baban?”

Küçük kız birden kaşlarını çatdı, ürkmüş gözlerle bana baktı. Sonra bakışlarını yere indirdi, hiçbir şey söylemeden döndü, tıpkı dün yaptığı gibi, bana yanıt vermeye tenezzül etmeden, ağır ağır odadan çıktı. Hayretle arkasından bakakaldım. Ama kapının eşiğine gelince durdu.

Belli belirsiz bana doğru dönerek ansızın:

“Büyükbabam neden öldü?” diye sordu. Tıpkı bir gün önce kapıdan çıkarken, dönüp bana bakarak Azorska’yı sorduğu gibi, gene o aynı hareketle dönüp sormuştu.

Yanına gittim, çabuk çabuk ona bir şeyler anlatmaya başladım. Beni başı önünde, sırtı dönük, sessizce, dikkatle dinliyordu. Ona yaşlı adamın ölürken altıncı sokaktan söz ettiğini de anlattım.

“Orada hiç kuşkusuz çok sevdiği birisi yaşıyor olmalı, diye düşündüm; işte bu nedenle gelip onu sormalarını bekliyordum,” diye ekledim. “Hiç kuşkusuz seni çok seviyordu, çünkü son anlarında senden söz etti.”

“Hayır,” diye mırıldandı adeta istemeye istemeye. “Beni sevmezdi.”

Küçük kız çok duygulanmıştı. Onunla konuşurken, eğilmiş yüzüne bakıyordum. Benim karşımda gururundan, heyecanını belli etmemek için korkunç çaba harcadığını farkettim. Yüzü gitgide sararıyordu, alt dudağını şiddetle ısırıyordu. Ama beni en çok şaşırtan, yüreğinin acayip çarpışıydı. Yüreği git-tikçe daha hızla çarpıyordu, o kadar ki sonunda iki üç adım öteden işitilir hale gelmişti. Birdenbire dünkü gibi hüngür hüngür ağlamaya başlayacağını sandım; ama kendini tuttu.

“Nerede o tahta parmaklık?”

“Hangi tahta parmaklık?”

“Yanında öldüğü tahta perde?”

“Sokağa çıktığımızda, onu sana gösteririm. Bana bak, adın ne senin?”

“Öğrenmeye değmez...”

“Hangisi öğrenmeye değmez?”

“Hiiç... Benim adım falan yok,” dedi ansızın. Öfkelenmiş benziyordu, gidecek gibi bir hareket yaptı. Tuttum onu.

“Dur bakayım, garip küçük kız. Ben senin iyiliğini istiyorum, biliyorsun; dün merdivenin köşesinde ağladığında yüreğimi parçaladın. Bunu bir türlü aklımdan çıkaramıyorum... Üstelik de, büyükbaban kollarımın arasında öldü, altıncı sokaktan, söz ederken, kesinlikle seni düşünüyordu, demek ki seni bir parça bana emanet etmiş gibi oluyor. Büyükbaban düşlerime giriyor... Ben senin kitaplarını sakladım, oysa sen benden korkarmış gibi hep ürkek duruyorsun. Besbelli çok yoksul ve yetimsin, başkalarının yanında barınıyorsun; öyle değil mi?”

Ona sıcak bir ilgiyle güven vermek istiyordum, beni ona çeken şeyin ne olduğunu da kesinlikle bilmiyorum. Duyduklarıma, acımadan daha başka şeyler de karışıyordu. Bu rastlantının gizemli niteliği miydi, Smith’in bende bıraktığı etki miydi, yoksa benim huyumun garip bir özelliği miydi? Bilemiyorum. Bilemiyorum ama, dayanılmaz bir biçimde ona doğru sürükleniyordum. Sözlerim onu duygulandırmış gibime geliyordu; garip biçimde bakıyordu, bu kez sertçe değil de tatlı

tatlı ve uzun uzun bakıyordu. Sonra gene gözlerini yere indir-di, bir türlü karar veremiyormuş gibiydi.

Ansızın, damdan düşercesine, hemen hemen alçak sesle:
“Yelena,” diye mırıldandı.

“Adın Yelena mı?”

“Evet...”

“Söyle bakalım, beni görmeye gelecek misin?”

“Gelemem... Bilmiyorum... Yoo, elbette gelirim,” diye mırıldandı sanki kendi kendisiyle çarpışıp, içinden tartışıyormuş gibi. Tam o sırada bir yerlerde bir saat çaldı. Küçük kız ürper-di ve sözle anlatılamaz, içler acısı bir kaygıyla bana bakarak:

“Saat kaç?” diye sordu.

“Hiç kuşkusuz, on buçuk olmuştur.”

Bir dehşet çılgılığı kopardı.

“Aman Tanrım!” deyip, hemen kaçtı. Ama, sofada onu ge-ne durdurdum.

“Seni böyle gönderemem,” dedim. “Neden korkuyorsun? Geç mi kaldın?”

“Evet, evet, evden gizlice çıktım da! Bırakın beni! Döver beni!” diye haykırdı elimden kurtulmaya çalışarak.

“Beni dinle de böyle çırpınıp durma. Sen Vasili-Ostrov’a gidiyorsun, ben de oraya gidiyorum, on üçüncü sokağa. Geç kaldım. Bir arabaya binmeyi düşünüyorum. Benimle gelir mi-sin? Seni götürürüm. Arabayla daha çabuk varırsın.”

“Olmaz, olmaz, evime gelmemelisiniz,” diye haykırdı bü-yük bir korkunun pençesinde kıvranarak. Sadece, oturduğu yere gidebileceğim düşüncesiyle, yüzü dehşetten allak bullak olmuştu.

“Canım, bir iş için on üçüncü sokağa gittiğimi söyledim ya sana, senin evine gitmiyorum ki! Peşinden de gelmem. Arabayla daha çabuk varırsınız. Hadi, gidelim!”

Aceleyle merdiveni indik. Önüme ilk çıkan arabaya atla-dım, o da kötü bir arabaydı. Yelena’nın içi içini yiyordu, ace-lesi olduğu belliydi, çünkü benimle birlikte arabaya binmeyi kabul etmişti. İşin en şaşılacak yanı da ona soru sormaya bile

cesaret edemiyordum. Evinde kimden bu kadar korktuğunu sorduğum zaman, ellerini kollarını sallayıp, az kalsın kendini arabadan aşağı atacaktı.

İçimden:

“Bu işin içinde bir iş var galiba?” diye geçirdim.

Arabadaki yeri pek rahatsızdı. Her sarsıntıda sol eliyle paltomun eteğine yapışıyordu, kirli, soğuktan çatlamış minicik bir eldi bu. Öbür eliyle de sımsıkı kitaplarını tutuyordu. Her şey açıkça gösteriyordu ki, kitapları çok önemliydi. Entarisini düzeltirken ansızın bacağı açıldı ve patlak pabuçların içinde ayaklarının çıplak olduğunu gördüm büyük bir şaşkınlıkla. Artık ona hiçbir soru yöneltmemeye kesin karar vermiş olmama karşın, gene bu kez de dayanamadım.

“Ne o, çorabın yok mu senin?” diye sordum. “Böyle nemli ve soğuk havada çorapsız sokağa nasıl çıkabilirsin?”

Küçük kız kesik kesik:

“Hayır, çorabım yok,” diye yanıt verdi.

“İyi ama canım, birilerinin yanında oturuyorsun, değil mi? Mademki sokağa çıkman gerekiyordu, onlardan çorap isteyebilirdin pekâlâ.”

“Böylesi hoşuma gidiyor.”

“Ama, üşütür, hastalarsın, ölürsün!”

“Umrumda bile değil.”

Sorularımı yanıtlamaktan hoşlanmadığı açıkça görülüyordu, ben sordukça öfkeleniyordu.

İhtiyarın hemen yanında öldüğü evi göstererek:

“Bak, işte şurada öldü,” dedim.

Dikkatle baktı, sonra ansızın bana doğru dönerek, yalvaran bir sesle:

“Tanrı aşkına, sakın beni izlemeyin! Geleceğim, geleceğim! Vakit bulur bulmaz geleceğim.”

“Pekâlâ, zaten senin evine gelmeyeceğimi söylemiştim. Ama kimden korkuyorsun? Hiç kuşkusuz çok mutsuzsun. Sana baktıkça, içim sızlıyor...”

“Hiç kimseden korkmuyorum,” diye yanıt verdi öfkeli bir sesle.

“İyi ama, demin ‘beni döver!’ diyen sensin.”

“Döverse dövsün!” diye yanıt verdi, gözlerinde adeta şimşekler çıkmaya başlamıştı. “Döverse dövsün!” diye yineledi acı bir sesle, üst dudağı hor görürcesine yukarı kalktı ve titremeye başladı.

En sonunda Vasili-Ostrov’a geldik. Altıncı sokağın ağzında arabayı durdurdu, kaygılı gözlerle çevresine bakınarak, aşağı atladı.

Korkunç bir kaygıyla peşinden gelmemem için bana yalvararak:

“Hadi gidin artık, sizi görmeye geleceğim” diye yineledi. “Kaçın, gidin, hadi çabuk, çabuk!”

Yoluma devam ettim. Ama rıhtım boyunca bir süre gittikten sonra, arabacıyı savıp, altıncı sokağa kadar geri döndüm, çabucak karşı kaldırıma geçtim. Onu gördüm; çok hızlı yürümesine karşın, pek fazla uzaklaşmaya vakit bulamamıştı henüz. Her dakika çevresine bakınıyordu; hatta bir an durdu bile çevresini daha dikkatle kolaçan edip peşinden gelip gelmediğimi anlamak için. Ama ben bir kapının altına gizlendim, beni göremedi. Daha uzağa gitti, hep sokağın karşı yakasından giderek onu adım adım izledim.

Son derece meraklanmıştım. Kendi kendime, peşinden gitmemeye söz vermiştim, ama öyle rasgele hangi eve gireceğini öğrenmek istiyordum. Ağır ve garip bir duygunun etkisindeydim, Azorska şekerçi dükkânında öldüğü zaman büyükbabasının bende yarattığı duyguya benziyordu bu.

IV

Küçük Cadde’ye kadar, uzun zaman yürüdük. Küçük kız neredeyse koşuyordu; en sonunda bir dükkâna girdi. Onu beklemek üzere durdum. Bir dükkânda oturmuyor ya bu, diyordum içimden.

Gerçekten de, bir dakika sonra dükkândan çıktı, ama artık elinde kitapları yoktu. Kitap yerine, toprak tencere gibi bir

şey tutuyordu. Kısa bir süre gittikten sonra, yoksul görünüm-
lü bir evin cümle kapısından içeri girdi. Bu; kirli, sarı renge
boyanmış, iki katlı, tuğladan, küçük, eski bir evdi. Alt kattaki
üç pencerenin birinde, bir tabut yapımcısının tabelası olan
küçük bir kırmızı tabut görülüyordu. Üst katın pencereleri
son derece küçüktü ve kare biçimindeydi, camlar donuk, yeşil
renkli ve çatlıktı, aralarından pembe basma perdeler görünü-
yordu. Sokağın öbür yanına geçip, eve yaklaştım, kapının üze-
rindeki demir bir levhayı okudum: Bayan Bubnova'nın evi.

Ama yazıyı henüz okumuştum ki, Bayan Bubnova'nın
bahçesinden keskin bir çığlık, ardından da sövüp saymalar
yükseldi. Kapıdaki küçük gözden içeri baktım. Küçük bir ah-
şap merdivenin basamağında, sokağa çıkmak üzere giyinmiş,
başlıklı, yeşil atkılı şişman bir kadın oturuyordu. Yüzü iğrenç
bir kırmızılıktaydı. Kan oturmuş şişkin küçük gözleri kötü
kötü ışıldıyordu. Daha akşam yemeğine çok zaman olmasına
karşın, iyice sarhoş olduğu hemen anlaşılıyordu. Kadın ellerin-
de tencereyle, karşısında şaşkın şaşkın duran zavallı Yelena'ya
bağırıyordu avazı çıktığı kadar. Merdivenin altında, kırmızı
suratlı kadının arkasında da, saçı başı tarla cadısı gibi, beyaz
pudralara ve allıklara bulanmış bir yaratık bu sahneyi seyredi-
yordu. Bir süre sonra bodrum katının merdiven kapısı açıldı
ve basamaklarda orta yaşlı bir kadın belirdi; besbelli çığlıkları
işitip yukarı koşan bu kadın pek yoksul kılıklı, sevimli, güler
yüzlü, alçakgönüllü, bir insandı. Aralık kapıdan, birinci katın
başka kiracıları da başlarını uzattılar: Sarsak bir ihtiyar ve
genç bir kız. Uzun boylu, güçlü kuvvetli bir mujik - besbelli
evin kapıcısı - elinde bir süpürgeyle, avlunun ortasında dur-
muş, olup bitenleri tembel tembel seyrediyordu.

"Ah! Lanet olasıca kız! Ah sülük, ah! Tahtakurusu suratlı
seni!" diye ciyak ciyak bağırıyordu kadın, bildiği bütün küfür-
leri noktasız virgülsüz, ama bir çeşit sarhoş hıçkırığıyla boşal-
tarak. "Çektiğim bütün sıkıntıyı böyle ödüllendiriyorsun, de-
ğil mi pis yumurcak! Salatalık almaya gönderiyorsun, yok
olup gidiyor! Bunun bir yerlere sıvısaacağı içime doğmuştu za-

ten! Yüreğim sıkışıyordu! Daha dün akşam bütün saçlarını yoldum, bugün gene sıvışıp gitmiş! Nereye sıvışıp gidiyorsun böyle, ahlaksız, nereye? Kime gidiyorsun, ciğeri beş para etmez, imansız, engerek yılanı, kime? Konuşsana, soysuz, yoksa boğarım seni!”

Çılgın kadın zavallı kızın üzerine atıldı, ama merdivenin tepesinde dikilip kendisine bakan birinci katın kiracısını görünce ansızın durdu, ona doğru dönerek daha da keskin çıkışlıklar koparmaya, zavallı kurbanının canavarca suçuna onu tanık gösteriyormuş gibi kollarını sallamaya başladı.

“Bunun anası geberdi! Bunu sizler de biliyorsunuz, iyi yürekli insanlar; meteliksiz, yapayalnız kaldı. Ağzına atacak lokması olmayan siz zavallıların başına yük olduğunu gördüm; bunun üzerine, Ermiş Nikola’nın onuruna, dedim kendi kendime, bu zahmete katlanayım da, şu öksüzü yanıma alayım. Ve tuttum bunu evime aldım. Ne sanıyorsunuz ya? Tam iki aydır bunu besleyip barındırıyorum, bu iki ay boyunca, kanıma ekmek doğradı, iliğimi kemiğimi kemirdi bu ahlaksız. Sülük seni! Engerek yılanı! İblis suratl!

İster dövün, ister rahat bırakın, ağzını açıp da bir şey söylemez, sanırsınız ki dilini yutmuş! Kanımı kurutuyor da gene de ağzını açıp bir şey söylemiyor! Sen kendini ne sanıyorsun pis maymun! Ben olmasam, sokak ortasında açlıktan geberecektin. Ayaklarımın altını öpmeliydin, piç kurusu! Ben olmasam, çoktan gebermiş gitmiştin!”

“Ne diye böyle paralanıp duruyorsunuz, Anna Trifonovna? Ne yaptı da sizi böyle gene sinirlendirdi kuzum?” diye sordu cadı karının demin içini döktüğü kadın büyük bir saygıyla.

“Ne mi yaptı anacığım, ne mi yaptı? Bana karşı gelinmesinden hiç hoşlanmam! Sen kendi kafana estiği gibi iyi yapacağına, benim düşündüğüm gibi kötü yap. İşte ben böyleyim, anlaşıldı mı? Ama, az kalsın beni öldürüyordu bugün! Bunu salatalık almaya gönderiyorum, ancak üç saat sonra dönüyor! Zaten onu gönderirken içime doğmuştu; yüreğim sıkışıyordu,

yerinden fırlayacakmış gibi oluyordu! Nereye gider bu? Kendine hangi koruyucuyu buldu acaba? Bunu iyiliklere boğmadım mı, söyleyin? Düşünüyorum da, bunun o alçak anasının on dört gümüş ruble borcunu ertelettim de cenazesini kendi kesemden kaldırdım, üstelik de bu şeytan suratlı yumurcağının bakımını üzerime aldım! Ah, hanımcığım! Bunun ne demek olduğunu siz de bilirsiniz! Şimdi de onu bir parça sarsalamaya hakkım var mı yok mu, söyleyin bana? Bunun bir parçacık olsun minnet duygusu olmalıydı, yoo! Ne gezer! Onun yerine habire bana karşı geliyor. Ben onun mutluluğunu istiyordum. Ona muslin entariler giydirmek istiyordum, bu sokak sürtüğüne pazardan potinler mi almadım, şenlik günle-riymiş gibi, prensesler gibi mi giydirmedim? Ya, benim iyi yürekli insancıklarım, ne sanıyorsunuz siz! İki güne kalmadan entariyi paçavraya çevirdi, işte şimdi de böyle geziyor! Ve inan olsun, bilerek yaptı bunu, yalanım varsa Tanrı beni çarpsın, gözlerimle gördüm. 'Ben muslin istemem, ince isterim!' demez mi bu şıllık bana! Eh, işte o zaman artık benim de burama geldi, bunu bir temiz patakladım, o kadar ki, sonradan hekim çağırıp, ona da para vermek zorunda kaldım. Hani, boğsam yeridir bu tahtakurusu piçi! Oysa ben ne yaptım? Sadece bir hafta süt vermedim! Cezalandırmak için bir de tahtaları sildirdim; hani bir de doğru dürüst silse canım yanmaz! Beni iyice çileden çıkarıyor, sonra da oturup tahtaları siliyor! Kaçacak bu, dedim kendi kendime! Bu düşünce aklımdan henüz geçmişti ki, bir de baktım, dün kaşla göz arasında, sıvışmış, ortadan yok olmuş! Dün bunu nasıl eşek sudan gelinceye kadar dövdüğümü siz de işittiniz, benim iyi yürekli insancıklarım, ellerim koptu, çoraplarını, ayakkabılarını çıkardım, yalınayak bir yere gidemeyeceğini düşündüm, bugün de tutmuş bunları giymiş! Nereye gittin? Konuşsana! Kimi görmeye gittin, sütü bozuk, beni kime ihbar ettin? Konuşsana, çingene, konuş!"

Ve kadın bir öfke nöbetiyle, korkudan adeta çılgına dönen çocuğun üzerine atıldı, saçlarından yakalayıp yere fırlattı.

Çocuğun elindeki salatalık tenceresi düşüp kırıldı; sarhoş kadının öfkesini daha da artırdı bu. Kurbanının suratına, kafasına vurmaya başladı; ama Yelena inatla susuyor, ağzından tek bir söz, tek bir çığlık, tek bir yakınma çıkmıyordu dayak yerken bile. Öfkeden adeta kendimi kaybederek, hemen avluya daldım ve doğruca sarhoş kadına yürüdüm.

“Nedir bu yaptığınız? Zavallı bir öksüze böyle davranmaya nasıl cesaret ediyorsunuz?” diye haykırdım canavar kadını kolundan yakalayarak.

“Ne? Sen kim oluyorsun?” diye avaz avaz bağırان kadın Yelena’yı bırakıp ellerini kalçalarına dayadı. “Ne işiniz var sizin benim evimde?”

“Şu işim var ki, siz acımasız, yüreksiz bir yaratıksınız!” diye bağırdım. “Bu zavallı çocuğa bu kadar işkence etmeye nasıl cesaret ediyorsunuz? Hiç vicdan yok mu sizde? Sizin kızınız değil bu. Kulağımla işittim, demin. Onun sadece evlatlığınız olan zavallı yoksul bir öksüz olduğunu söylediniz.”

“Hey Ulu Tanrım!” diye avaz avaz bağırmaya başladı cadaloz karı. “Sen nereden çıktın başıma? Belki de onunla birlikte geldin? Pekâlâ, ben şimdi hemen bir koşu komisere gidiyorum! Andrey Timofeyiç beni soylu bir hanım olarak kabul eder! Demek ki bu şıllık senin evine gidiyordu! Kimsin sen? Başkalarının evine gelip huzursuzluk çıkarıyorsun. İmdaaat! Yetişin a dostlar!”

Kadın yumruklarını sıkıp üzerime atıldı. Ne var ki, tam o sırada yürek paralayıcı, korkunç bir çığlık işitildi. Baktım: Her türlü duygudan yoksunmuş gibi dikilip duran Yelena ansızın kendini yere attı, korkunç, anormal bir çığlık kopararak ürkünç çırpınmalarla yerde tepinmeye başladı. Yüzü buruşmuştu. Sara nöbetiydi bu. Saçı başı tarla cadısına benzeyen kızla, alt kattaki kadın koşup geldiler, çocuğu kaldırıp götürdüler.

“Bir geberebilseydi, hınzır yumurcak!” diye ciyak ciyak bağırdı kadın. “Bir ayda bu üçüncü nöbet... Defol buradan, hafiye!” diyerek üzerime yürüdü.

“Hey, kapıcı, ne dikilip duruyorsun orada? Sana ne diye para veriyorum?”

Adet yerini bulsun diye, alçak ve yalvaran, uyuşuk bir sesle:

“Dışarı! Defol çabuk! Sırtının okşanmasını mı istiyorsun?” diyerek kapıcı da üzerime yürüdü. “Başkalarının işine burnunu sokma. Hadi, çek arabanı bakalım!”

Yapacak hiçbir şey yoktu, araya girmem hiçbir yarar sağlamamıştı. Ama, öfkeden için için köpürüyordum. Kaldırımda, sokak kapısının yanında durup, kanattaki küçük gözden içeri baktım. Ben dışarı çıkar çıkmaz, kadın alelacele merdivenleri çıktı, kapıcı da işini bitirdikten sonra ortadan yok oldu. Bir dakika sonra, Yelena’yı içeri taşımaya yardım eden kadının merdiveni indi, bir koşu evine yöneldi. Beni görünce, durdu, merakla yüzüme baktı. Onun dingin ve iyi yürekli yüzü beni rahatlatmıştı. Yeniden avluya girip, doğruca ona yürüdüm.

“İzin verirseniz, bu kızın kim olduğunu sorabilir miyim?” diye söze başladım. “Bu korkunç kadın kimdir? Ne iş yapar? Bu soruyu, salt merakımdan sorduğumu sanmayın sakın. Bu çocuğa rastladım, bir olay sonucu da onunla çok yakından ilgileniyorum.”

“Eğer onunla ilgileniyorsanız, onu burada mahvolmaya bırakmaktansa, yanınıza alsanız ya da başka bir yer bulsanız çok daha iyi ederdiniz,” dedi kadın istemeye istemeye, bir yandan da benden uzaklaşmak için bir adım attı.

“Ama, ne yapabilirim, bana biraz bilgi verseniz? Demin de söyledim, hiçbir şey bilmiyorum. Ev sahibi Bayan Bubnova’ydı, değil mi?”

“Evet, o.”

“Peki ama, bu küçük onun eline nasıl düştü? Annesi burada mı öldü?”

“Her ne olmuşsa olmuş, işte kız burada şimdi... Bu bizim işimiz değil, bizi ilgilendirmez.”

Kadın bir kez daha gider gibi yaptı.

“Lütfen bana yardım edin. Bu çocukla yakından ilgilendimi söyledim size. Belki bir şeyler yapabilirim. Kimin nesi bu çocuk? Annesi kimdi? Siz biliyor musunuz?”

“Söylediklerine bakılırsa, dışardan geliyormuş, bir yabancıymış; aşağıda otururdu, çok hastaydı, veremden gitti.”

“Bodrum katında oturduğuna göre, demek ki çok yoksuldu?”

“Ne yazık ki öyle! Zavalıcılık! Onun yüzüne baktıkça insanın yüreği parçalanırdı. Biz zaten geçinmekte sıkıntı çekiyoruz, eh işte, beş ay yanımızda kaldıktan sonra, altı ruble borcu vardı bize. Cenazesini biz kaldırdık. Tabutu kocam yaptı...”

“Peki öyleyse, neden Bubnova cenazeyi kendisinin kaldırdığını söylüyor?”

“Olacak iş değil bu, o kaldırmadı ki!”

“Ölen kadının adı neydi?”

“Bir türlü dilim dönmez ki adamcağızım, zor bir addı; Alman mı neydi?”

“Smith mi?”

“Hayır, tam olarak o değildi. Anna Trifonovna çocuğu yetiştirmek için aldığını söylüyor ya. Hiç de güzel bir niyeti yok...”

“Yani belirli bir amaç için mi aldı yanına...”

“Kadın kötü işler yapar,” diye yanıt veren alt kiracısı pek karar verememiş de, konuşmakta duraksıyormuş gibiydi. “Elbette ki, bu bizi ilgilendirmez, bizim bununla hiçbir ilişkimiz yok...”

“Dilini tutsan daha iyi ederdin!”

Arkamızdan bir erkek sesi yükseldi. Orta yaşlı, gecelik entarisinin üzerine bir kaftan giymiş ve bir kentliye, bir zanaatkâra benzeyen bir adamdı. Karşımdaki kadının kocasıydı bu.

“Hey Bayım, size söyleyecek hiçbir şeyimiz yok; bizi ilgilendirmez bunlar dedi ters ters bakarak. “Sen de, hadi bakalım, işine git! Güle güle, bayım; biz tabut yapımcısıyız. Bizim mesleğimizle ilgili bir şeye gereksinmeniz varsa, canı gönülden yerine getiririz... Ama bunun dışında, sizinle görüşecek hiçbir konumuz yok...”

Şaşkın ve allak bullak olmuş bir halde o evden çıktım. Elimden hiçbir şey gelmiyordu, ama her şeyi de böyle yüz üs-

tü bırakmak bana zor geliyordu. Tabut yapımcısının eşinin kimi sözleri beni heyecanlandırmıştı. Bunun altında kirli işler yatıyordu. Böyle olduğunu hissediyordum.

Kendimi bu düşüncelere kaptırmış, başım önümde yürürken, ansızın boğuk bir sesin beni soyadıyla çağırdığını işittince, başımı kaldırıp baktım. Tam karşımda zil zurna sarhoş bir adam duruyordu, oldukça temiz giyimliydi, ama üzerinde kötü bir pelerin, başında da yağ içinde bir kasket vardı” adeta sağa sola yalpalıyordu. Tanıdık bir yüzdü bu. Ona bakmak için durdum. Alaycı bir gülüşle bana göz kırptı.

“Tanımadın mı beni?”

V

Bizim eyalet lisesinden bir sınıf arkadaşım olduğunu tanıyınca:

“Aa! Sen misin, Maslobojev!” diye haykırdım. “Amma da rastlantı!”

“Evet ya! Birbirimizi görmeyeli yedi sekiz yıl oldu. Yani demek istiyorum ki karşılaştık, ama ekselansları bana bakmaya tenezzül etmediler. Çünkü siz edebiyat ordusunda general-siniz!..”

Bunu söylerken alaycı bir gülüşle yüzüme bakıyordu.

“Hadi hadi kardeş, saçma sapan şeyler söylüyorsun,” diyerek sözünü kestim. “Önce, edebiyat ordusunda bile, generaller benim gibi yaradılmamıştır; ikincisi de, izin ver de iki üç kez sana sokakta rastladığımı ve senin göz göre göre benden kaçtığını çok iyi anımsadığımı söyleyeyim. Benden kaçan bir adam görünce yanına koşacak değilim ya. Ne düşündüğümü de biliyor musun? Şu anda zil zurna sarhoş olmasan, bana seslenmezdin. Doğru değil mi? Hadi bakalım, güneydin! Seni gördüğüme çok sevindim.”

“Sahi mi! Uygunsuz görünüşümle seni mahcup etmiyorum ya? Aman canım, bunu sormaya bile değmez; ne önemi

var ki? Ya, Vanya kardeş, senin sevimli küçük bir oğlan olduğunu anımsarım hep. Bir gün, benim yerime dayak yediğini anımsıyor musun? Sen ağzını bile açmadın, beni ele vermedin de, ben minnet duyacak yerde, bir hafta boyunca seninle alay etmişim. Ne saf bir ruhun vardı! Selam sana, saf dostum, selam!” Kucaklaşıp öpüştük. “Yıllardan beri bir başıma çırpınıp didiniyorum gece gündüz; günler geçip gidiyor, ama geçmiş i unutmuyorum. Unutmuyorum. Ya sen, ya sen?”

“Eh, ne olsun? Ben de bir başıma çırpınıp didiniyorum...”

Şarabın güçsüzleştirdiği bir adamın sevecenliğiyle, uzun uzun yüzüme baktı. Aslında çok iyi bir çocuktu.

“Hayır Vanya, benim gibi değilsin sen!” dedi en sonunda trajik bir sesle. “Okudum biliyor musun; okudum Vanya, okudum yazdıklarını!.. Ama, bak dinle beni: Açık yürekle konuşalım, numara yapmayalım! Acelen mi var?”

“Evet, itiraf edeyim ki bir olay beni allak bullak etti. Nerede oturduğunu söyle bana. Öylesi daha iyi olur.”

“Söyleyim. Ama daha iyi olmaz; neyin daha iyi olacağını söyleyim mi sana?”

“Neymiş o?”

“İşte! Gördün mü?” Bulunduğumuz yerden on adım ötedeki bir tabelayı gösterdi bana. “Gördün mü: Şekerci ve lokanta. Doğruyu söylemek gerekirse, sadece lokanta, ama iyi, temiz bir yerdir. Dediğim gibi, iyi yerdir. Votkaya gelince, sözünü etmeye değmez! Sık sık içmişimdir, iyi bilirim. Burada da bana kötü bir şey vermeye cesaret edemezler. Filip Filipiç’i iyi tanır lar. Çünkü benim adım Filip Filipiç’dir. Nasıl? Yüzünü mü buruşturuyorsun? Hayır, bırak da sözlerimi tamamlayayım. Saat on biri çeyrek geçiyor, az önce baktım; tam on ikiye yirmi beş kala seni gönderirim. O zamana kadar biraz hoşbeş ederiz. Kırk yıllık dostuna yirmi dakika ayıramaz mısın? Çok mu görüyorsun bunu?”

“Sadece yirmi dakikaysa pekâlâ, bir diyeceğim yok; çünkü, yemin ederim ki dostum, acele bir işim var...”

“Pekâlâ pekâlâ. Yalnız bak: Önce bir çift sözüm var; sen pek iyi görünmüyorsun, sanki az önce canını sıkmışlar gibi bir halin var öyle mi?”

“Öyle.”

“İyi tahmin etmişim. Kardeş, ben şimdi fizyonomi incelemesiyle uğraşıyorum, bu da herhangi bir başkası gibi bir uğraş işte! Hadi gidelim, konuşuruz. Yirmi dakikada önce bir semaverin hesabını görürüm, küçük bir kadeh likör, bir tane daha, ardından da bir portakal likörü yuvarlayacak vakti bulurum, sonra daha başka içecek şeyler de bulmaktan geri kalmam. İçiyorum kardeş! Ancak yortu günleri ayinden önce bir şeye benziyorum. Ama istemezsen, sen içmezsin. Bana sadece senin arkadaşlığın gerek. Eğer içersen, özel bir ruh soyluluğu göstermiş olursun. Hadi gel, biraz çene çalarız, sonra on yıl boyunca herkes gene kendi yönünde gider. Ben senin dengin değilim kardeşim Vanya!”

“Hadi, hadi dırdır edip durma, daha hızlı yürüyelim. Sana yirmi dakika ayırıyorum, sonra beni rahat bırakırsın, anlaşıldı mı?”

Lokantada, sahanlığı da bulunan, tahtadan sarmal bir merdivenle ikinci kata çıkmak gerekiyordu. Ama merdivende, zil zuma sarhoş iki adamla karşılaştık. Bizi görünce, sendeleyerek yana çekildiler.

Bunlardan biri daha sakalı bitmemiş, bıyıkları henüz terlemiş, gencecik bir delikanlıydı; aşırı aptal bir suratı vardı. Çok şık, ama biraz gülünç biçimde giyinmişti. Sanırsınız ki sırtına bir başkasının giysilerini geçirmişti. Parmaklarında yüzükler, pahalı bir kravat iğnesi, alnında bir kâhkülle aptalca bir saç biçimi vardı. Alık alık gülümsemekten başka bir şey yaptığı yoktu. Yanındaki adam elli yaşını bulmuştu bile. Şişman, iri göbekli, savruk, özensiz giyimli biriydi; onun da boyun bağında kocaman bir iğne vardı; başı çıplak, yüzü çiçek bozuğuydu, yanakları pörsük, düğme biçiminde ki burnunun üzerinde de bir gözlük vardı. Bu yüzün kötü ve şehvetli bir ifadesi vardı. Yağ içine gömülmüş hain ve kuşkucu kötü göz-

leri bir yarık arasından bakarmışa benziyordu. Bunların her ikisinin de Maslobojev'i tanıdıkları açıkça belliydi, ama iri göbekli adam bizimle karşılaşınca hoşnutsuzlukla yüzünü şöyle bir buruşturup düzeltti, genç olanı da yaltaklanan bir gülüşle gülümsedi. Hatta kasketini bile çıkardı; başında bir kasket vardı.

“Bağışlayın beni Filip Filipiç,” diye mırıldandı duygulu bir halle berikine bakarak.

“O da neden?”

“Çünkü...” Boynuna küçük bir fiske vurdu. “Mitroška burada. Kopuğun biri, Filip Filipiç, açıkça belli.”

“Ne demek oluyor bu?”

“Aman canım... Bunun...” Bir baş işaretiyle yanındaki arkadaşını gösterdi, “geçen hafta, o aynı Mitroška sayesinde, kötü bir yerde, yüzünü bir güzel kreme bulamışlar... Hih, hii!”

Arkadaşı öfkeyle ona bir dirsek vurdu.

“Siz de bizimle gelsenize Filip Filipiç, bir iki şişe devirirdik. Umut edebilir miyiz?”

“Hayır azizim, şimdi hiç vaktim yok,” diye yanıt verdi Maslobojev. “İşim var.”

“Hi, hi! Benim de işim var, hem de sizinle...” Arkadaşı gene ona bir dirsek vurdu.

“Daha sonra, daha sonra!”

Maslobojev onlara bakmamak için adeta çaba gösteriyor gibiydi. Ama üzeri çeşitli mezeler, börekler, renk renk içki şişeleriyle dolu, temiz bir tezgâhın boydan boya uzandığı ilk salona girer girmez Maslobojev beni bir köşeye çekerek:

“Genci, şu ünlü, adı dillere destan tahlılcı Sizobriyukov’un oğlu. Babası öldüğü zaman yarım milyon kaldı buna, şimdi de sefahata daldı. Paris’e gitti, orada avuç avuç paraları pencereden attı, hatta belki de hepsini har vurup harman savurdu; derken amcasının mirasına da kondu, Paris’ten döndü; şimdi kalanı tüketmekle uğraşıyor. Bir yıla kalmaz, fülusu ahmere muhtaç olur, görürsün. Kaz gibi aptal, en iyi lokantalarda, en iyi meyhanelerde aktrislerle boy gösterir, süvari birliğine girmek için dilekçe verdi.

Öbürü, daha yaşlı olanı, Arşipov, bir çeşit esnaf ya da içki tüccarı, alçağın, namussuzun biridir, şimdi de Sizobriyukov'un ayrılmaz dostu. Hem Judas* hem de Falstaff'tır.** İki kez iflas etti, iğrenç derecede şehvetli bir yaratıktır, kimi garip hevesleri vardır. Bu konuda onun suç sayılacak bir olayını da biliyorum, ama işin içinden sıyrılmasını becerdi.

Bir bakıma, ona burada rastladığıma memnun oldum; onu bekliyordum... Arşipov, elbette ki Sizobriyukov'un elindekini avcundakini yiyor; her türlü yeri bilir bu adam, onun için de bu tür yumurcaklar için değerli bir yol göstericidir. Uzun zamandan beri ona dış biliyorum. Mitroşka, pencerenin yanında oturan şu köylü paltolu, çingene suratlı delikanlı da ona pek kızıyor. Mitroşka at cambazıdır, bu nedenle kentteki bütün süvarileri tanır.

Bak sana bir şey söyleyeceğim: Öyle bir madrabazdır ki, şimdi şurada gözünün önünde sana sahte para yapar, sen de onun bunu yaptığını gördüğün halde, gene de o parayı bozar-sın. Sırtındaki o kadife paltoyla onu eski geleneklere bağlı bir Slav sanırsın; ama bana kalırsa, bu ona pek yakışıyor; zaten adamın sırtına papaz cübbesi de geçersen, en şık giysileri de giydirip İngiliz Kulübüne de götürsen ve bunun hükümdar ailesinden herhangi bir Prens Barabanov olduğunu söyleyen, iki saat süreyle herkesi kandırır, bir prens gibi 'Whist' oynar ve konuşur, hiç kimse hiçbir şeyin ayrımında olmaz bile, herkesi kafese kor.

Bunun sonu iyi gelmez. İşte bu Mitroşka da ona dış biliyor, çünkü şu sırada meteliğe kurşun atıyor ve çünkü o şişko eskiden bunun can ciğer arkadaşı olan Sizobriyukov'u elinden kaptı, iyice tırtıklamasına vakit bırakmadan. Az önce lokantada karşılaştılar bunlar, bir gürültü çıkmış olmalı. Hatta ne olduğunu tahmin ediyorum. Arşipov'la Sizobriyukov'un burada olacaklarını ve herhangi uygunsuz bir iş arayarak buralarda

* İsa'yı ihbar eden hain (ç.n.).

** Shakespeare'in bir kahramanı, sefiş, edepsiz, övünge kadar korkak bir tiptir (ç.n.).

dolandıklarını bana bildiren de başkası değil Mitroşka'dır, bundan kesinlikle eminim. Mitroşka'nın Arşipov'a olan kininden yararlanmak istiyorum, kendime göre nedenlerim var, işte biraz da bunun için buralarda göründüm. Ama Mitroşka'nın aklına bir şeyler gelmesini istemem; sakın ona bakma. Biz buradan çıkınca, o mutlaka kendiliğinden gelip öğrenmem gerekeni bana söyleyecektir...

Vanya, şimdi de gel şu odaya girelim. Hey! Stepan, ne istediğimi biliyorsun, değil mi?" diyerek bir garsona seslendi.

"Evet, Beyefendi."

"Getirecek misin?"

"Evet, Beyefendi,"

"Pekâlâ. Otur Vanya. Neden bana öyle bakıyorsun? Çünkü görüyorum, bana bakıyorsun. Şaşıyor musun? Şaşılacak hiçbir şey yok bunda. İnsanın başına her şey gelebilir, düşün-de görmediği şeyler bile hatta, bu da özellikle, ikimiz bir ağızdan Cornélius Népos'u kekeleye kekeleye okuduğumuz zamanlarda olur. Görüyorsun ya Vanya, inanmak gereken bir şey var: Maslobojev istediği kadar yolunu şaşırmış olsun, gönlü hep aynı kalmıştır, sadece koşullar değişmiştir.

İşte böyle dostum, ellerimin kirlendiğini gördüğüm halde, bir başkasından hiç de daha aşağılık, daha kötü değilim. He- kim olmak istiyordum, sonra Rus Edebiyatı öğretmenliğine hazırlandım, hatta Gogol üzerine bir yazı bile yazdım; sonra altın arayıcısı olmak istedim; bir aralık az kalsın evleniyordum, çünkü iyi yaşayan bir adam önüne çıkan fırsattan yararlanıp mutlu olmaktan hoşlanır. Hanım kız da razı olmuştu, oysa çevresinde dört dönenler çoktu. Nikâh törenine gidecektim, benimkiler bir buçuk yıldan beri delik olduğundan, ödünç alacak sağlam potin bulmak istiyordum ve... evlenemedim. O bir öğretmenle evlendi, ben de bir büroda çalışmaya başladım.

Kısa bir süre başka bir terane başladı. Yıllar böylece geçti, şimdi işim olmamasına karşın, hiç yorulmadan, oturduğum yerde rahatça para kazanıyorum. Verilen rüşvetleri kabul ediyorum ve gerçeği savunuyorum; koyunların önünde kahra-

manlık taşıyorum, gözüpek korkusuzların önünde de ben koyun kesiliyorum. Kendime göre ilkelerim var: Sözgelimi niceliğin kuvveti oluşturduğunu biliyorum ve... işimle gücümle uğraşıyorum. Özellikle yarı resmi işlerde çalışıyorum... Anlayabiliyor musun?”

“Dedektif filan mısın?”

“Hayır, bir bölümü resmen, bir bölümü kendi hesabıma işlerle uğraşıyorum. Görüyorsun ya Vanya, çok içiyorum. Hiçbir zaman aklıma, mantığımı şarap bardağında boğmadığım için de sonumun ne olacağını iyi biliyorum. Benim zamanım geçti. Akıntıya kürek çekiyorum ben. Ama bak sana bir şey söyleyeceğim. Eğer içimdeki insan konuşmasaydı, ben bugün sana yaklaşmazdım Vanya. Doğru söyledin, sana daha önce de rastladım, defalarca yanına yaklaşmak istedim, cesaret edemiyordum, hep erteliyordum. Ben senin dostluğuna layık değilim, eline su dökemem ben, nerede! Sadece sarhoş olduğum için yanına yaklaştığımı söylemekte haklısın. Bütün bunlar akıl almaz saçmalıklar olduğundan artık benden söz etmeyi bırakalım. Biraz da senden söz edelim. İşte böyle dostum, yazılarını okudum! Yazdıklarını okudum, hem de başından sonuna kadar! İlk romanından söz ediyorum. Onu okuduktan sonra, neredeyse akıllı uslu bir adam olacaktım! Hani, ramak kalmıştı. Ama ben düşündüm taşındım, gene bu düzensiz yaşamımı sürdürmeyi yeğledim. İşte böylece...”

Maslobojev uzun uzun konuştu. Sarhoşluğu arttıkça, daha duygusallaşıyor, ağlayacak gibi oluyordu. Maslobojev hep iyi bir çocuktu, ama her zaman bir acayipliği vardı, yaşından daha gelişmişti. Okul sıralarında kurnaz, hileci, entrikacı ve kavgacıydı, oysa aslında hiç de yüreksiz değildi; mahvolmuş bir adamdı. Ruslar arasında bu türden insanlar çoktur. Çoğu zaman bunlar çok yeteneklidir; ama onların içinde her şey birbirine karışır, özellikle de kimi noktalarda zayıf olduklarından, bile bile vicdanlarının aksine davranabilirler, sadece her zaman mahvolmakla kalmazlar, felaketlerine yürüdüklerini kendileri de önceden bilirler. Maslobojev üstelik bir de şarap içinde boğuluyordu.

“Şimdi dostum, son bir söz daha,” diye sürdürdü. “Önce zafere eriştiğini işittim, sonra senin hakkında kimi eleştirileri okudum (gerçekten de bunları okudum; belki de benim hiçbir şey okumadığımı düşünüyorsun); daha sonra sana o patlak potinlerle, lastiksiz, çamurlara belenmiş bir halde rastladım; başında yamru yumru olmuş bir şapka vardı, senin hakkında çok kafa yordum, uzun uzun düşündüm. Şimdi dergilere mi yazıyorsun?”

“Evet.”

“Yani yük beygiri oldun.”

“Evet, öyle gibi bir şey.”

“Bak kardeş, işte buna içilir derim. Bana gelince, iyice kafayı çektikten sonra, divana uzanıyorum; yaylı, çok rahat bir divanım var ve sözgelimi, Dante olduğumu, Homeros ya da Kızılsakal Frédéric olduğumu düşünüyorum, çünkü insan sarhoş olunca her şeyi düşünebilir. Ama sen, Dante ya da Kızılsakal Frédéric olduğunu düşünemezsin. İlkın, çünkü sen yalnızca kendin olmak istersin; ikincisi de, bir yük beygiri olduğundan, her türlü istek sana yasaklanmıştır. Bende imgelem var, sende gerçek.

Bak dinle beni, gerçekten de açık yürekle, dobra dobra, kardeşçe (yoksa tam on yıl için gücenirim sana, beni ezmiş olursun) soruyorum, paraya hiç gereksinmen yok mu? Param var. Yüzünü buruşturma. Al bu parayı, işverenlerle ödeşmiş olursun, at yularını kafalarına ve sakın sakın, tasasız, kaygısız, şöyle bir yıl keyfine bak. İşte o zaman çok sevdiğin, önem verdiğin bir fikre koşulur, onu gerçekleştirebilirsin, büyük bir yapıt yaratabilirsin! Ha? Ne dersin?”

“Bak dinle beni Maslobojev! Kardeşçe önerine çok teşekkür ederim, ama şimdilik sana hiçbir yanıt veremem. Neden mi? Anlatması uzun sürer. Koşullara, içinde bulunduğum durumlara bağlı bu. Zaten sana söz veriyorum, ilerde her şeyi kardeşçe sana anlatırım. Önerin için sana teşekkür ederim; sık sık seni görmeye geleceğime söz veriyorum. Ama, bak neyin söz konusu olduğunu sana anlatayım: Mademki sen bana açık

sözlü, içtenlikli davranıyorsun, ben de senden bir öğüt istemeye karar verdim, bu gibi işlerde seni bir hayli uzmanlaşmış görüyorum çünkü.”

Ve ona Smith’le torununun bütün öyküsünü anlattım, ta şekerci dükkânından başlayarak. Garip bir şey, ama ben ona bunları anlatırken, gözlerinden onun bütün bu öyküyü bildiğini okur gibi oldum. Bu konuda ona sorular yönelttim.

“Hayır, o değil,” diye yanıt verdi bana. “Zaten Smith’ten söz edildiğini az buçuk işitmiştim, o şekerci dükkânında bir ihtiyarın öldüğünü işittim. Bayan Bubnova’ya gelince, onun hakkında gerçekten bir şeyler biliyorum. Bundan iki ay önce ondan zorla para kopardım. Çıkarımı bulduğum yerden alırım, işte sadece bu bakımdan Molière’e benzerim.

Ama, ondan zorla yüz ruble koparmama karşın, gelecek sefere yüz değil, beş yüz ruble almaya ant içtim. Canavar kadın! Karanlık işler yapar! Daha bu hiçbir şey değil, ama kimi zaman ahlaksızlıkta gerçekten çok ileri gider. Lütfen beni bir Don Kişot sanma, e mi? Önemli çıkarlar bulmasını iyi bilirim, yarım saat önce de Sizobriyukov’a rastladığıma çok sevindim. Hiç kuşkusuz Sizobriyukov’u buraya getirdiler, getiren de o şişkodur, onun özellikle nasıl bir işle uğraştığım bildiğimden, şöyle bir sonuca vardım... Ama, dur bakalım ben onu kapana kısıtırım! Bana o küçük kızdan söz etmiş olmana çok sevindim. Şimdi başka bir iz kovalıyorum. Biliyor musun azizim, her türlü özel görevi üzerime alıyorum, görüştüğüm insanları bir görsen! Son zamanlarda bir prens adına bir soruşturma yaptım, o beyefendiden beklenmeyecek kadar küçük bir işti. Yahut istersen, evli bir kadının öyküsünü anlatayım sana? Beni görmeye gel, kardeş, öyle bir söyleşi konuları hazırladım ki, aklın durur!..”

“O Prens’in adı nedir?” diye sözünü kestim birden.

Garip bir önseziye kapılmışımdı.

“Bunun ne önemi var ki? Ama, mademki istiyorsun söyleyeyim, prensin adı Valkovski.”

“Piotr Valkovski mi?”

“Evet. Tanıyor musun onu?”

“Biraz. O beyden sık sık haber soracağım sana,” diyerek ayağa kalktım. “Beni fazlasıyla meraklandırın.”

“Bak Vanya, sen benim kırk yıllık dostumsun. Her istediğini sorabilirsin bana. Bende daha ne öyküler var, ama belirli bir sınırı aşmıyorum, anlıyorsun, değil? Yoksa, elbette işteki bütün saygınlığımı ve onurumu yitiririm.”

“Öyleyse, onurun elverdiği ölçüde...”

Çok heyecanlanmıştım. O da bunu gördü, hiçbir şey gözünden kaçmıyordu.

“Pekâlâ, demin sana anlattığım öykü konusunda ne düşünüyorsun? Bir sonuca ulaştın mı, ulaşmadın mı?”

“Senin öykü mü? Bir dakika bekle beni. Hesabı ödeyeceğim.”

Masloboyev tezgâha yaklaştı ve sanki rastlantıymış gibi, o kadar teklifsizce Mitroska adını verdiği köylü paltolu delikanlının yanında bitiverdi ansızın. Bana öyle geldi, Masloboyev onu bana itiraf ettiğinden biraz daha yakından tanıyordu. En azından, ona ilk kez rastlamadığı apaçık belliydi. Mitroška'nın oldukça garip bir davranışı vardı. Rus modasına uygun palto-suyla, al ipekliden gömleğiyle, güneş yanığı yüzünün kaba, ama uyumlu çizgileriyle, cüretli ve alev saçan bakışlarıyla insanda garip bir etki yaratıyordu ve oldukça da çekiciydi. Hareketlerindeki o kendinden emin tavır yapmacık gibi görünüyordu ama, aynı zamanda şu anda, açıkça kendini tutuyor ve kendine önemli, ağırbaşlı, işi başından aşkın bir kimse havası vermek istiyordu.

Masloboyev yanıma gelerek:

“Vanya,” dedi, “saat yedide beni görmeye gel, belki sana söyleyeceğim şeyler olur. Yalnız, görüyorsun ya, ne dediğimi bilmiyorum; başlangıçta sana anlatacak bir öyküm vardı, ama şimdi sadece sarhoşun biriyim, işten elimi eteğimi çektim. Bununla birlikte, gene de tanıdıklarım, ahabplarım var hâlâ. Şuradan buradan bir haber kapabilirim, etkili kişiler yanında esen yeli koklayabilirim. Benim çalışma biçimimdir bu; doğ-

ruyu söylemek gerekirse, boş zamanlarımda, yani azla yetindiğim zamanlar demek istiyorum, tanıdıklarımın, ahbablarımla yardımıyla ufak tefek işler de yapıyorum... Özellikle soruşturmalar... Amaan canım! Artık bu kadarı yeter... İşte adresim: Akaretler sokağında.

Kardeş, şimdi de kötüleşmeye başlıyorum. Şuradan bir bardak daha içip, hemen evime döneceğim. Küçük bir şekerleme yaparım. Geldiğin zaman seni Aleksandra Semyonovna'yla tanıştırmam, sonra da vaktimiz olursa, şiirden söz ederiz."

"Öbür olaydan da söz edecek miyiz?"

"Belki."

"Pekâlâ, mutlaka gelirim..."

VI

Anna Andreyevna uzun zamandan beri beni bekliyordu. Nataşa'nın pusulası konusunda dün söylediklerim onu pek meraklandırmıştı; beni daha erken, saat ona doğru falan bekliyordu. İkide gittiğimde, beklemenin sabırsızlıkları artık kadıncağızın gücünü tüketmek üzereydi. Bundan başka da, dünden beri içinde uyanan yeni umutları bildirmek ve bir gün önceden beri rahatsız ve sinirli olmasına karşın, kendisine pek sevecen davranan Nikolay Sergeyiç'den söz etmek istiyordu.

Odaya girdiğimde, yaşlı kadın beni sert ve soğuk bir-yüzle karşıladı, hemen hiç konuşmadı, en küçük bir merak belirtisi göstermedi. Bana:

"Neden geldin? Her gün böyle avare avare dolaşacak, vakit öldürecek zamanın var senin," der gibiydi. Geç kaldığım için bana kızıyordu. Ama benim acelem vardı, hiç vakit yitirmeden, bir gün önce Nataşa'nın evinde geçen sahneyi anlattım ona. Yaşlı kadın Prens'in ziyaretini ve kızını resmen oğluna istediğini öğrenince, bütün o yapmacık öfkesi kaşla göz arasında silinip gitti. Onun sevincini anlatacak sözcük bulamıyorum. Adeta çılgına dönmüştü; istavroz çıkarıyor, ağlıyor,

ikonun karşısında yerlere kadar eğiliyor, beni öpüyor ve sevincini ona da bildirmek için hemen Nikolay Sergeyiç'in yanına koşmak istiyordu.

“Yalvarırım sana aziz dostum, bütün aşağılanmalar, hakaretler, kısacası ezilmiş olması onu sinirli yaptı; ama Nataşa'dan özür dilendiğini, suçun onarıldığını öğrenince, her şeyi o anda unuttur.”

Zorlukla onu bu fikirden vazgeçirdim. İyi yürekli, saf ihtiyarcık, kocasıyla tam yirmi beş yıl yaşamasına karşın, onu hâlâ tam olarak tanıyamamıştı. Aynı şekilde, benimle birlikte hemen Nataşa'nın evine koşmak için sabırsızlanıyordu. Karşı çıktım. Nikolay Sergeyiç belki de girişimini onaylamazdı, üstelik de işleri berbat edebilirdik. Neyse, zorla vazgeçti, ama boş yere beni yarım saat alıkoydu, habire bana:

“Böyle bir sevinçle şimdi dört duvar arasına nasıl kapanıp kalacağım ben?” deyip duruyordu.

En sonunda Nataşa'nın sabırsızlıkla beni beklediğini söyleyerek gitmeme izin vermeye razı ettim onu. Yaşlı kadın defalarca bana istavroz çıkardı. Nataşa'ya da kendisini özel biçimde kutsadığını söylememi sıkı sıkı tembih etti ve Nataşa'nın başına beklenmedik bir şey gelmediyse akşama uğramayı kesinlikle reddettiğim zaman az kalsın ağlayacaktı. Bu kez Nikolay Sergeyiç'i görmedim. Bütün gece uyumamış, baş ağrısından yakınmıştı, şu sırada da çalışma odasında uyuyordu.

Nataşa da beni sabahtan beklemişti. İçeri girdiğimde, her zaman yaptığı gibi, kollarını göğsünün üzerinde kavuşturmuş, bir şeyler düşünerek, odayı arşınılıyordu. Şimdi bile aklıma geldikçe, onu hep sefil küçük bir odada, düşünceli, kimsesiz, kollarını kavuşturmuş, gözlerini yere indirmiş, amaçsız biçimde bir aşağı bir yukarı, bir şeyler bekleyerek gezinir görüyorum.

Nataşa ağır ağır odayı arşınlamayı sürdürürken, bir yandan da neden bu kadar geç kaldığımı sordu bana. Ben de bütün başıma gelenleri anlattım, ama o beni dinlemiyordu bile. Başka şeyler düşündüğü açıkça belli oluyordu.

“Yeni bir haber var mı?” diye sordum.

“Hiçbir haber yok,” diye yanıt verdi, ama halinden tavrından gerçekten bir şeyler olduğunu, bunları anlatmak için beni beklediğini, her zaman yaptığı gibi de, bunları hemen değil de, tam gideceğim anda anlatacağını anlamakta gecikmedim. Aramızda bu her zaman böyle olurdu. Hatta ben onun oyununu anlamazdan gelir, beklerdim.

Elbette ki önce dün olup bitenlerden söz etmeye başladık. Beni asıl şaşırtan da, ikimizin de Prens’in üzerimizde bıraktığı etkide tümüyle aynı fikirde olmamızdı. Nataşa Prens’ten hiç hoşlanmıyordu, bugün dünden daha da fazla sevimsiz görünüyordu gözüne. Prens’in ziyaretinin bütün ayrıntılarını gözden geçirirken, Nataşa ansızın bana:

“Bana bak Vanya,” dedi, “bu hep böyle olur: Başlangıçta bir insandan hoşlanmazsınız, daha sonra da ondan kesinlikle hoşlanmayacağınızın hemen hemen kesin bir belirtisidir. Hiç değilse, benim için bu her zaman böyle olmuştur.”

“İnşallah öyle olsun Nataşa. Üstelik, her şeyi iyice ölçüp biçtikten sonra, benim mutlak kanım şu: Prens belki de cizvitlik yapıyor, ama evlenmenize gerçekten ve ciddi olarak razı oluyor.”

Nataşa odanın ortasında durup bana sert bir bakış yöneltti. Yüzünün bütün ifadesi değişmişti; hatta dudakları hafifçe titriyordu bile.

“İyi ama, *böyle* bir durumda nasıl hile yapabilir ve yalan söyleyebilirdi?” diye sordu kuşkulu bir sesle, azametle başını dikerek.

“Tamam! Tamam işte!” diye destekledim ben de aceleyle.

“Yalan söylemediği kesin. Hatta bunu aklımızın ucuna bile getirmememiz gerektiğini düşünüyorum. Burada bir düzen olduğunu da düşünmemeliyiz. En sonunda da, benimle böyle alay etmesi için, onun gözünde ben neyim ki? Bir erkek böyle bir hakarete bulunamaz, karşısındakini bu kadar ezemez!”

“Elbette, elbette!” diye onayladım, ama içimden de: “Sen odanda bir aşağı bir yukarı gezinerek belli ki yalnızca bunu

düşünüyorsun güzelim, belki benden daha da fazla kuşkulanıyorsundur,” diye geçirdim.

Bir süre sonra Nataşa:

“En kısa zamanda gene gelmesini o kadar istiyorum ki!” dedi. “Bütün günü benimle geçirmek istiyordu ve... Her şeyi yüz üstü bırakıp gittiğine göre, çok önemli işleri olmalı. Ne olup bittiğini sen biliyor musun Vanya? Kulağına bir şeyler çalındı mı?”

“Ulu Tanrım, hiçbir şey işitmedim! Para bulmaya çalışıyor. Burada, Petersburg’da bir girişime katılacağını söylediler bana. Nataşa, bizler işlerden hiçbir şey anlamayız ki.”

“Bu çok doğru. Alyoşa dün bana bir mektuptan söz etti.”

“Besbelli yeni haberlerdir. Alyoşa geldi mi?”

“Evet.”

“Erken mi geldi?”

“Öğleye doğru geldi. Bilirsin, sabahları geç kalkar. Bir dakika oturup gitti, çok kalmadı. Onu Katerina Fedorovna’ya gönderdim; yoksa başka türlü gitmeyecekti.”

“Oraya gitmeyi kendisi istemiyor muydu?”

“İstiyordu, istemez olur mu.”

Nataşa daha başka şeyler de söylemek istiyordu, ama sustu. Ben de ona bakarak gerisini bekledim. Yüzü üzgündü. Ona sorular sormak istiyordum, ama onun sorulardan nefret ettiği anlar vardı.

En sonunda, hafifçe dudaklarını büzerek, sanki bana bakmaya çalışmış gibi yaparak:

“Ne kadar garip bu oğlan,” dedi.

“O da neden öyle? Gene bir şey mi oldu?”

“Hayır, hiçbir şey olmadı, ama öyle işte... Zaten son derece sevimliydi... Yalnız...”

“Şimdi artık bütün üzüntüleri, bütün tasaları sona erdi,” dedim.

Nataşa bana ısrarlı ve araştırmacı bir bakış yöneltti. Belki de kendi ağzıyla bana Alyoşa’nın hiçbir zaman, hatta geçmişte bile, öyle büyük tasaları olmadığını söylemek istiyordu, ama bu

düşünceyi benim gözlerimde okuduğunu sanarak surat asma-ya başladı.

Bununla birlikte, çok geçmeden pek sevecen ve candan davranmaya başladı gene. Bu kez özellikle pek tatlıydı. Orada bir saatten fazla kaldım. Nataşa çok kaygılıydı. Prens onun gözünü korkutmuştu. Kimi sorularından, Prens'in üzerinde dün ne gibi bir etki yaptığını öğrenmek için yanıp tutuştuğunu anladım. İyi davranmış mıydı? Sevincini ona pek mi belli etmişti? Çok fazla alingan mı davranmıştı, yoksa fazla alçak gönüllü mü? Adamın aklına bir şeyler gelmesindi sakın? Onunla alay mı edecekti? Yoksa hor mu görecekti?.. Bunu düşününce yanakları alev alev yanmaya başladı.

“O kötü adamın düşünceleri seni neden bu kadar kaygılandırıyor? Hem de bakalım böyle bir şey düşündü mü acaba?” diye sordum.

“Neden kötü olacakmış?” diye sordu hemen.

Nataşa güvensiz ve kuşkuluydu, ama tertemiz bir yüreği, dürüst bir ruhu vardı. Güvensizliği dupduru bir kaynaktan dökülüyordu. Onurluydu. Soylu bir gururu vardı ve gözünün önünde alay konusu edilen şeylerin hiçbirine katlanamazdı. Aşağılık bir adamın horgörüsüne de, elbette ki sadece horgörüyle yanıt verebilirdi, ama gene de alay nereden gelirse gelsin, kutsal bildiği şeyle alay edildiği zaman yüreğinin ta derinlerinden acı çekerti. Bu bir metanet yoksunluğundan kaynaklanmıyordu. Bunun tek nedeni, dünyayı hiç tanımamasıydı, insanlarla fazla ilişkisi olmaması ve dünyadan elini eteğini çekmiş yaşamasıydı, Nataşa her zaman, hemen oradan hiç çıkmadan köşesinde yaşamıştı. En sonunda şunu da ekleyeyim: Belki de babasından geçen o iyiliksever kişilerin yeteneğine en üst derecede sahipti: Bir insanı övmek, inatla onun aslından daha iyi olduğuna inanmak, ondaki bütün iyi yanları taraf tutarak abartmak. Yanılsamalarını yitirmek çok zor gelir bu insanlara; kendilerinin suçlu olduğunu hissettikleri oranda zor gelir bu. Size verebileceklerinden daha fazlasını beklemek neden? Ve bu düş kırıklığı her an onların yakasına yapışabilir.

En iyisi sakın sakın köşelerinde kalıp oradan hiç çıkmamalıdır. Hatta oraya tamamıyla gömülecek kadar köşelerini sevdiklerine dikkat ettim. Zaten, Nataşa pek çok felakete, pek çok hakarete, ezilmeye katlanmıştı. O hasta bir yaratıktı, onu suçlamamak gerekir, eğer sözlerimde zerre kadar bir suçlama görülüyorsa...

Ne var ki, benim acelem vardı, gitmek üzere ayağa kalktım. Nataşa şaşırmış göründü, orada bulunduğum bütün süre içinde bana özel hiçbir yakınlık göstermemiş olmasına karşın, o anda dokunsalar ağlayacaktı. Hatta tam tersine, her zamankinden daha da soğuk davranmıştı bana karşı. Sevgiyle sarılıp öptü beni, uzun uzun gözlerimin içine baktı.

“Bak ne diyeceğim,” dedi, “Alyoşa bugün pek garipti, beni şaşırttı. Çok sevimli, davrandı, mutlu görünüyordu, bir kelebek gibi daldan dala konuyordu, kendini beğenmiş budalanın biri gibi, aynanın karşısında dört dönüyordu. Gerçekten pek saygısız davrandı... Zaten pek uzun kalmadı. Düşün bir kez, bana şekerleme getirdi.”

“Şekerleme mi? Ne kadar güzel, ne kadar sevimli! Ah! Ne numaracısınız, siz ikiniz yok mu! İşte şimdi de birbirinizi gözetleyip, birbirinizi ispiyonluyorsunuz, suratlarınızdan gizli düşüncelerinizi okumaya çalışıyorsunuz, oysa bundan hiçbir şey anladığınız yok! Hadi o gene neyse. Neşeli, gene eskisi gibi, tam bir öğrenci. Ama sen, ya sen!”

Nataşa ton değiştirdiği ve gerek Alyoşa’dan yakınmak, gerek bana zor bir soru yöneltmek, ya da leb demeden leblebiyi anlamam isteğiyle, bana bir gizini açıklamak amacıyla yanıma yaklaştığında şu davranışını çok iyi anımsıyorum: Küçük dişlerini gösterip, mutlaka onu rahatlatacak kararı almam için yalvaran bir tavırla bakıyordu. Ama böyle anlarda, sanki birisini azarlıyormuşum gibi sert ve kesin bir tavır takındığımı, bunu belirli bir niyetle yapmadığımı, ama her zaman *tuttuğunu* da çok iyi anımsıyorum. Sertliğim ve ciddiyetim pek uygun bir zamanda geliyordu, daha bir yetkinlik kazanıyordu, çünkü insanoglu kimi zaman karşı durulmaz bir azarlama ge-

reksinmesini duyar. En azından, Nataşa toparlanmış, yüreğine su serpilmiş olarak benden ayrılıyordu kimi zaman.

Bir eli omzumda, öbürüyle de elimi sıkıp, kandırıcı bakışlarla, gözlerimi arayarak:

“Hayır Vanya,” diye sürdürdü, “kendine pek güvenmiyormuş gibi geldi bana... Kocalık tavırları takınmış, hani şu on yıllık evli, ama gene de karısına iyi davranan erkek havalarına girmişti. Biraz erken değil mi bu? Gülüyor, topuğunun üzerinde dönüyordu falan ama, bütün bunlar ancak kısmen benimle ilgiliydi, üstelik de hiç eskisi gibi değildi... Bir an önce Katerina Fedorovna’ya gitmek için can atıyordu... Onunla konuşuyordum, ama beni dinlemiyordu ya da kendisi konuşmaya başlıyordu; hani geçirmek için ikimizin de çok uğraştığı o kötü yüksek sosyete alışkanlığıdır bu. Kısacası, bir bakıma... Öylesine ilgisiz davrandı ki... Aman, neler söylüyorum ben! İşte artık benim de bir çenem açıldı! Ah! Hepimiz çok şey ister olduk, her şeyi kolay kolay beğenmiyoruz Vanya, şımarık birer zorba olup çıktık! Şimdi şimdi bunun ayrımında oluyorum! Ufak bir yüz değişikliğini bağışlamıyoruz, oysa o yüz, Tanrı bilir neden değişti! Demin bana çıkışmakta yerden göğe kadar haklıydın! Bütün bunlar benim kabahatim. Durduk yerde üzüntüler, dertler yaratıyoruz, sonra da oturup yakınıyoruz... Çok teşekkür ederim Vanya, bana gerçekten iyilik ettin, gözlerimi açtın. Ah! Bugün bir gelebilse! Ama, ne o! Ama belki de az öncesi için kızardı.”

“Nasıl, yani daha şimdiden kavga mı ettiniz?” diye haykırdım şaşkınlıktan ağzım bir karış açılarak.

“Yoo, hiç de değil! Yalnız, ben bir parça üzgündüm, o da neşeliyken ansızın dalgınlaşverdi; bana soğuk bir sesle veda ediyormuş gibime geldi. Ama dur bakayım, birini gönderip onu çağırtayım... Sen de gel Vanya.”

“Bir işim çıkmazsa mutlaka gelirim.”

“Ne işin çıkabilir?”

“Bir şeye bulaştım da! Ama gelebileceğimi umuyorum.”

Saat tam yedide Masloboyev'in evindeydim. Akaretler Sokağı'nda, küçük bir evin bir kanadında, oldukça pis ama iyi döşenmiş üç odalı bir apartman katında oturuyordu. Bu evde hem belirli bir rahatlık, hem de aynı zamanda akıl almaz bir savruluk göze çarpıyordu. Bana kapıyı sade, ama güzel giyimli, tertemiz, neşeli gözlerinden iyilik akan yirmi yaşlarında kadar çok güzel bir genç kız açtı. Bunun, Masloboyev'in gelip tanışmamı söyleyerek adını kulağıma söylediği şu Aleksandra Semyonovna olduğunu hemen tahmin ettim. Genç kız kim olduğumu sordu, adımla işitince de; Masloboyev'in beni beklediğini, ama şimdi odasında uyuduğunu söyledi; gene de beni oraya götürdü. Masloboyev o yumuşacık güzel divanında uyuyakalmıştı; üzerinde o pis paltosu, başının altında da yıpranmış bir meşin yastık vardı. Uykusu çok hafif olmalıydı, çünkü biz daha içeri adımımızı atar atmaz, bana adımla seslendi.

"Aa! Sen misin! Ben de senin geldiğini ve beni uyandırdığını görüyordum düşümde. Demek vakit geldi. Hadi gidelim."

"Nereye?"

"O hanımın evine."

"Hangi hanıma, neden gidiyoruz?"

"Bayan Bubnova'ya, hesabını görmek için." Sonra da Aleksandra Semyonovna'ya dönüp, Bayan Bubnova'nın anısına parmaklarının ucunu öperek: "Ah! Ne güzel bir kadındır!" diye sürdürdü.

"İşte gene başladı, artık kimbilir neler düşünecektir!" diyen Aleksandra Semyonovna bir parça kızmanın görevi olduğunu sanıyordu.

"Tanışmıyorsunuz, değil mi? Aleksandra Semyonovna, sana edebiyat ordusunun bir generalini tanıştırıyorum; onlar ancak yılda bir kez beleştten görünürler, başka zamanlar para vermek gerektir."

“Buldun bir budala eğlen bakalım! Ona inanmayın, rica ederim, hep benimle alay eder. Hangi generallerden söz ediyor bu kuzum?”

“Canım söyledim ya, apayrı türden generaldir bunlar. Size gelince ekselansları, aptal olduğumuzu sanmayın; ilk bakışta görüldüğümüzden çok daha akıllıyızdır.”

“Dedim ya, siz onun dediklerine bakmayın. Kibar insanların yanında hep rezil eder beni bu utanmaz! Hiç değilse, arada sırada beni tiyatroya falan götürse!”

“Aleksandra Semyonovna, siz şeyleri sevin de... Neyi sevmeniz gerektiğini unuttunuz mu? Size öğrettiğim o küçük sözcüğü unuttunuz mu?”

“Elbette ki hayır, hiç unutmuyum... Saçmalıktan başka bir şey değil bu.”

“Pekâlâ, nedir o, söyleyin bakalım?”

“Ya, bir konuğun önünde yüzüm kızarsın, değil mi? Belki de pis bir anlamı vardır, ne bileyim. Söylersem dilim kuru-sun!”

“Demek ki unuttunuz!”

“Hayır canım! Hiç de unutmadım: Aile yuvasını koruyan tanrılar! O tanrıları seviniz... Bakalım bu daha neler uydurmayacak! Aile yuvasını koruyan tanrılar dediği belki de hiç var olmamıştır; hem neden sevecekmişim onları? Saçmalıktan başka bir şey dediği yok bunun!”

“Buna karşın, Bayan Bubnova’da...”

“Tüh sana! Şeytan götürsün senin o Bubnova’nı, e mi?..” diyen Aleksandra Semyonovna fena halde öfkelenerek, koşa koşa odadan çıktı.

“Tam zamanıydı! Hadi gidelim! Hoşça kal Aleksandra Semyonovna!”

Evden çıktık.

“İlkin, şu arabaya bineceğiz Vanya. İşte bu. İkincisi, demin senden ayrıldıktan sonra, bir iki küçük şey daha öğrendim, hem de varsayım falan değil, kesin olgular. Vasili Ostrov’ da bir saat daha kaldım. O geri zekâlı şişko korkunç bir rezil,

kötü hevesleri ve iğrenç zevkleri olan tiksindirici bir adam. Bubnova da aynı tür dalavereler nedeniyle uzun zamandan beri tanınıyor. Geçenlerde, iyi bir ev kızı yüzünden az kalsın yakalanıyordu. Demin bana söylediğin gibi, o öksüz kıza giydirdiği muslin entariler hiç de hayra alamet gelmemiştir bana; çünkü daha önce bu türden bir şey işitmişim. Ve tamamıyla rastlantıyla, ama bana kesin ve güvenilir görünen kimi bilgiler edindim. O küçük kız kaç yaşında?”

“Yüzüne bakarsan, on üç yaşında.”

“Boyuna bosuna bakarsan daha küçük değil mi? Kadın böyle yapıyor işte. Yerine göre on bir ya da on beş yaşında diyecektir. Zavallı kızcağız savunmasız ve kimsesiz olduğu için de...”

“Olacak şey mi bu?”

“Sen ne sanıyordun ya? Bayan Bubnova’nın o kızcağızı sırf acıdığı için evine aldığını mı sanıyordun acaba? Eğer et kafalı, geri zekâlı şişko evin yolunu tuttuysa, bu iş tamam demektir. Adam bu sabah onu gördü. Ve o Sizobriyukov’a evli bir kadın, kurmay albay rütbeli bir devlet memurunun karısını getireceklerine söz verdiler. Çapkınlık yapan esnaf çocukları bu konuda çok duyarlıdırlar. Her zaman rütbeyi sorarlar. Tıpkı Latin gramerinde olduğu gibi anımsıyor musun? Anlam soneke üstün gelir. Zaten, bana öyle geliyor ki, sabahki sarhoşluğum hâlâ geçmedi. Pekâlâ, Bubnova Kadın, sakın böyle işlere burnunu sokmaya kalkışma! Polisi uyutmak istiyormuş, şuna bakın hele! Ama benden ödö patlar, belleğimin çok kuvvetli olduğunu iyi bilir... Ne dediğimi anlıyorsun, değil mi?”

Pek heyecanlanmışım. Bütün bu haberler beni allak bulak etmişti. Oraya geç varmaktan korkuyordum, arabacıyı sıkıştırıyordum.

“Sen hiç merak etme, biz önlemlerimizi aldık,” dedi Masloboyev. “Mitroşka orada. Sizobriyukov ona peşin para verecek, et kafalı da, namussuz serseri, karşılığını mal olarak ödeyecek. Bunu az önce kararlaştırdılar. Bubnova’ya gelince, o benim için... Onun için, sakın ola ki...”

Gelmiştik, doğruca lokantaya girdik; ama Mitroška denen adam oralarda yoktu. Arabacıya merdivenin önünde bizi beklemesini emrettikten sonra, hemen Bubnova'nın evine gittik. Mitroška bizi cümle kapısının önünde bekliyordu. Pencereler kuvvetli bir ışıkla aydınlanmıştı, Sizobriyukov'un sarhoş kahkahaları iştiliyordu.

Mitroška bizi görünce:

“On beş dakikadan beri hepsi burada,” dedi. “Şimdi tam zamanı.”

“İyi ama, içeri nasıl gireceğiz?” dedim.

“Konuk gibi,” yanıtını verdi Mosloboyev, “kadın beni tanıır, Mitroška'yı tanıyor. Her yer sımsıkı kapalı, ama bizim için değil bu.”

Kapıya hafifçe vurdu, kanat hemen açıldı. Kapıcı Mitroška'yla bakiştı. Hiç gürültü yapmadan içeri girdik; geldiğimizi işitmediler bile. Kapıcı bizi küçük bir merdivene götürdü, kapıya vurdu. İçerden seslendiler, o da yalnız olduğu yanıtını verdi. Adama kapıyı açınca hepimizi birden içeri daldık. Kapıcı hemen sıvışırverdi.

“Hey, kim var orada?” diye bağırdı minicik bir sofanın ortasında, elinde bir mum, sarhoş ve saç başı darmadağınık dikilen Bubnova.

“Kim mi?” diye yanıt verdi Masloboyev. “Ne demek oluyor bu böyle, sevgili konuklarınızı tanımıyor musunuz Anna Trifonovna? Bizden başka kim olabilir ki?... Filip Filipiç.”

“Aa! Filip Filipiç! Siz misiniz... Sevgili konuklarım... İyi ama, nasıl oluyor da... Ben... Hiçbir şey... Bu taraftan gelin, lütfen.”

Kadının iyice akli başından gitmişti.

“Orası dediğiniz neresi kuzum? Burada bir bölme duvarı var... Hayır hayır, bizi bundan daha iyi karşılamamız gerek. Şampanya içeceğiz, güzel bir kaç kız da vardır elbette, değil mi?”

Kadın hemen kendini toparladı.

“Ne demek! Sizin gibi değerli, saygın konuklar için yedi kat yerin altından yaratık çıkarırım; gerekirse ta Çini Maçın’ den getirtirim.”

“Bir çift sözüm var Anna Trifonovna. Sizobriyukov burada mı?”

“E... evet.”

“Onu görmem gerekiyor da. O alçak ben olmadan nasıl eğlenceye gelme cüretinde bulundu?”

“Kuşkusuz sizi unutmamıştır. Birisini bekliyordu, besbelli sizdiniz.”

Moslobojev bir kapıyı itti; kendimizi hasır iskemleli, kötü bir de piyano bulunan; iki penceresi de sardunyalarla bezenmiş küçük bir odada bulduk; gereken her şey vardı. Ama daha biz içeri girmeden, kapı önünde tartışırken, Mitroşka ortadan kaybolmuştu. Onun içeri girmeyip dışarda beklediğini daha sonra öğrendim. Birisine kapıyı açacaktı. Bu sabah Bubnova’nın omzunun üzerinden bakan saçı başı karmakarışık, suratı paskalya yumurtası gibi boyalı kadın, meğer Mitroşka’nın vaf-tiz anasıymış.

Sizobriyukov maundan daracık bir divanda oturuyordu, önünde de üzerinde beyaz bir örtü bulunan yuvarlak bir masa vardı. Masanın üzerinde iki şişe şampanya, bir şişe kötü cin-sinden rom, içerlerinde şekerlemeler, ballı, baharatlı çavdar ekmeği ve üç çeşit ceviz bulunan tabaklar vardı. Tam Sizobriyukov’un karşısında siyah tafta entarili, bakırdan bilezik ve kolyeleri bulunan kırk yaşlarında kadar, yüzü çiçek bozuğu içinde, iğrenç, berbat bir yaratık oturuyordu. Kurmay albayın karısı dedikleri buydu, ama hiç kuşkusuz yapay bir albay karısıydı. Ne var ki Sizobriyukov zil zurna sarhoştı ve pek mem-nundu. Et kafalı şişman arkadaşı ortalarda yoktu. Moslobojev:

“İnsan böyle mi davranır hiç?” diye avazı çıktığı kadar bağırdı; “bir de üstelik bizi Dussaux’ya davet ediyor?”

“Filip Filipiç, ne büyük mutluluk,” diye mırıldanan Si-zobriyukov aptal bir suratla bizi karşılamak için ayağa kalktı.

“İçiyor musun?”

“Evet, özür dilerim.”

“Özür dileyeceğine bizi de davet et. Seninle birlikte eğlenmeye geldik biz de. Bak hele, bir başka konuk daha getirdim; bir dostum!”

Maslobojev bunları derken beni gösterdi.

“Çok mutlu oldum, yani şey, memnun oldum demek istedim... Hi! hi!”

“Yani buna siz şampanya mı diyorsunuz! Ekşi lahana çorbasına benziyor bu ayol!”

“Bizi kırıyorsunuz!”

“Demek, Dussaux’nun lokantasında görünmeye bile cesaretin yok, öyle mi! Bir de üstelik onu bunu davet ediyorsun!”

Albayın karısı atıldı:

“Paris’e gittiğini anlattı bana az önce, yalan olmalı bu da!”

“Fedosya Titişna, kırıcı olmayın. Paris’e gittik. Yolculuk ettik.”

“Böyle kaba bir adam Paris’e gitsin, haa?”

“Gittik diyorum. O geziyi yapacak olanağı bulduk. Karp Vasiliç’le birlikte dikkatleri üzerimize çektik orada. Karp Vasiliç’i tanır mısınız?”

“Nereden tanıyacaktım Karp Vasiliç’i?”

“Ne demek yani... bunun siyasetle ilişkisi var. Onunla birlikte Bayan Joubert’e gittik. Hatta orada bir duvar aynası kırdık.”

“Ne kırdınız, ne kırdınız?”

“Bir duvar aynası. Boydan boya bütün bir duvarı kaplıyordu. Ta tavana kadar çıkıyordu; Karp Vasiliç o kadar sarhoştur ki Bayan Joubert’le Rusça konuşmaya başladı. Tam aynanın önünde duruyordu. Bayan Joubert de kendi diliyle ona: ‘Bu duvar aynası yedi yüz frank eder, kıracaksın onu!’ diye bağırıyordu. Beriki kahkahalarla gülerek bana baktı. Ben kanapede, tam onun karşısında oturuyordum, yanımda eşsiz bir güzel vardı, bunun gibi bir yamru surat değil. Karp Vasiliç bağırmaya başladı: ‘Stepan Terentiç, hey! Stepan Terentiç! Yarı

yarıya var mısın?’ ‘Varım,’ diye yanıtladım ben de. Beriki de hemen o kocaman yumruklarıyla aynaya vurmaya başladı. Bir şangırtı koptu, cam kırıklarından başka bir şey kalmadı. Joubert Kadın avaz avaz bağırıp oğlanın gırtlığına yapıştı: ‘Haydut seni, nedir bu yaptığın, ne işin var senin burada?’ Herkes kendi dilinden konuşuyordu hâlâ. Bizimki hemen yanıtı yapıştırdı: ‘Al paranı çekil başımdan Joubert, bırak da canımın istediği gibi davranayım,’ dedi ve hemen altı yüz elli frangı avcuna saydı. Elli franklık indirim sağlamıştık.”

Tam o anda birçok kapının ardından, bizimkinden iki üç odayla ayrılan bir başka bölümden yürek paralayıcı, korkunç bir çığlık yükseldi. İliklerime kadar ürperdim ve ben de bir çığlık kopardım. Yelena’nın sesini tanı mı ş tım. Bu iç karartıcı, kederli yakınmadan sonra, daha başka sesler ve küfürler de işitildi, bir kargaşalıktır gidiyordu; en sonunda da şamarların açık, gürültülü ve belirli sesi işitildi. Besbelli Mitroşka ö ç alıyordu. Ansızın, kapı şiddetli bir g ü mb ü rt ü yle aç ıldı ve sırtında lime lime, buruşuk bir beyaz muslin giysi, taranmış, ama bir kavga sonucu bozulmuş a benzeyen saçlarla, yüzü sapsarı, gözleri bulanık, Yelena içeri daldı. Ben tam kapının karşısında duruyordum, hemen bana atıldı ve kollarıyla sarıldı. Hepsı te la ş lanarak birdenbire ayağ a kalktı. Yelena belir di ğ in de bağ ır ı ş malar, ç ığ lık lar iş itildi. Onun ardından da üstü baş ı tüm ü yle paramparça olmuş şi ş göbekli düş manını saçlarından sürükleyerek Mitroşka kapıda belirdi. Has mını eş i ğ e kadar çekti, sonra da odanın ortasına attı.

“İşte! Alın bunu!” diyen Mitroşka’nın sevinçten adeta ağzı kulaklarına varıyordu.

Sakin sakın bana yaklaş ıp omzuma vuran Masloboyev:

“Dinle beni,” dedi. “Arabaya bin, kü ç ü ğ ü de alıp evine dön, artık burada iş in kalmadı senin. Gerisini yarın düzene koruz.”

Bu öneriyi ikiletmedim. Yelena’nın elini tuttum, onu bu eş kiya ininden dış a rı gö t ü rd ü m. Benden sonra neler olduğunu bilmiyorum. Hiç kimse bize engel olmadı, ev sahibi kadın

korkudan şaşırmış kalmıştı. Her şey o kadar çabuk olup bitmişti ki, karşı koyamamıştı bile. Bizim arabacı bekliyordu, yirmi dakika sonra evdeydim.

Yelena ölü gibiydi. Entarisinin kopçalarını açtım, yüzüne gözüne sular serptim, sonra da benim divanın üzerine yatırdım. Ateşi yükseldi, sayıklamaya başladı. Soluk yüzüne, kanı çekilmiş dudaklarına, yana kaymış, ama özenle taranıp pomatlar sürülmüş o kapkara saçlarına, entarinin şurasında burasında kalmış pembe kurdeleden küçük fiyonklara baktım ve bütün o iğrenç öyküyü anladım. Zavallı yavrucak! Gitgide kötüleşiyordu, hastalığı ağırlaşıyordu. Başından hiç ayrılmıyordum, o akşam Nataşa'ya gitmemeye karar vermiştim. Arada sırada, Yelena uzun kıvrık kirpiklerini kaldırıp uzun uzun, dikkatle, beni tanımaya çalışıyormuş gibi bakıyordu. Ancak çok geç saatte uyuyabildi, saat bir olmuştu. Ben de onun yanında, yere uzanıp uyudum.

VIII

Erkenden kalktım. Hemen hemen yarım saatte bir uyanıyordum, zavallı küçük hastama yaklaşp onu dikkatle inceliyordum. Ateşi vardı, biraz da sayıklıyordu. Ama, sabaha karşı derin bir uykuya daldı. İyilik alameti bu, demiştim kendi kendime. Ama uyanır uyanmaz, zavallı küçük hâlâ uyurken, bir koşu gidip bir doktor getirmeye karar verdim. Tanıdığım bir hekim vardı, yaşlı bir Alman hizmetçiyle ta Kalubeladan beri Vladimir Sokağı'nın yakınlarında oturan çok iyi yürekli yaşlı bir bekârdı bu. Saat onda geleceğine söz verdi. Saat sekizde hekimin kapısına dayanmıştım. Geçerken Maslobojev'e uğramayı pek istiyordum, ama vazgeçtim. Dün akşamki serüvenden sonra hiç kuşkusuz hâlâ uyuyordur, sonra da Yelena uyanabilir, benim apartmanda yapayalnız olduğunu görünce de korkabilirdi. O hastalık haliyle, oraya ne zaman ve nasıl geldiğini anımsamıyabilirdi.

Tam ben odaya girdiğim anda Yelena uyandı, yanına yaklaştım ve usul usul, korkutmadan, kendini nasıl hissettiğini sordum. Yanıt vermedi, ama o kapkara, anlamlı gözleriyle uzun uzun yüzüme baktı. Bu bakışta her şeyi anladığını ve bilincinin yerinde olduğunu görür gibi oldum. Bana yanıt vermemesi belki de onun huyuydu. Dün de, önceki gün de, buraya geldiğinde, kimi sorularıma tek sözcükle bile yanıt vermemişti. Sadece, şaşkınlık, merak ve garip bir gurur okunan sabit ve inatçı bakışlarını bana dikmişti. Şimdi, bakışlarında gene sertlik ve bir çeşit güvensizlik görüyordum. Ateşi var mı diye bakmak için elimi alnına koydum, ama hiç sesini çıkarmadan, o minicik eliyle usulca itti ve duvara döndü. Onu rahatsız etmemek için uzaklaştım.

Bakırdan büyük bir çaydanlığım vardı. Bunu uzun zamandan beri semaver yerine kullanıyordum ve içinde su kaynatıyordum. Odunum da vardı, kapıcı bana beş altı günlük odun getirmişti. Hemen sobamı yaktım, gidip su getirdim ve çaydanlığı ateşin üzerine koydum. Çay takımlarımı da masanın üzerine dizdim. Yelena bana doğru dönmüş, bütün bunlara merakla bakıyordu. Bir şey isteyip istemediğini sordum. Ama bir kez daha bana sırtını çevirdi ve yanıt vermedi.

“Bana neden kızıyor acaba?” diye düşünüyordum. “Ne garip bir kız!”

Benim yaşlı doktor, dediği gibi, tam saat onda geldi. Küçük hastayı tam bir Alman titizliğiyle muayene etti ve yüksek ateşe karşın tehlikeli bir şey olmadığını söyleyerek yüreğime su serpti. Süreğen herhangi bir başka hastalığı olabileceğini de ekledi, çarpıntı gibi bir şey olabilirdi bu “ama, bu nokta özel gözlemler gerektirir” “şimdilik küçük kız tehlikede değil”miş. Zorunluluktan çok alışkanlık sonucu ona bir şurupla tozlar yazdı, hemen ardından da onun nasıl olup da benim evimde bulunduğunu sordu. Aynı zamanda da şaşkın şaşkın benim apartmana bakıyordu. Bu küçük ihtiyar korkunç derecede gevzeydi.

Yelena doktoru pek şaşırttı. Adam nabzına bakarken elini çekti, dilini göstermeyi reddetti. Hekimin sorularına yanıt ver-

miyordu, ama habire boynunda asılı bulunan kocaman Saint-Stanislas haçına bakmakla yetindi.

“Başı çok ağrıyor olmalı,” dedi yaşlı doktor. “Bana nasıl da bakıyor, nasıl da bakıyor!”

Yelena konusunda ona bir şeyler anlatmayı yararsız buldum ve bunun çok uzun bir öykü olduğunu söyleyerek kesti-rip attım.

Doktor çıkarken:

“Gerekirse, bana haber verin,” dedi. “Şimdilik hiçbir tehlike yok.”

Bütün gün Yelena’nın yanında kalmaya karar verdim, iyileşinceye kadar onu elimden geldiğince yalnız bırakmayacaktım. Ama Nataşa’yla, Anna Andreyevna’nın boş yere beni bekleyerek kaygılanabileceklerini düşünerek, Nataşa’ya o gün gelemeyeceğimi bildiren bir mektup yazmaya karar verdim. Anna Andreyevna’ya yazmaya gerek yoktu. Ona Nataşa’nın hastalığını yazdığım günden beri bir daha kesinlikle kendisine mektup göndermememi rica etmişti benden.

“Mektubunu görürse, benim ihtiyar huysuzluk eder,” dedi. “Zavallıcık içinde neler olduğunu müthiş merak eder, ama bir türlü bana soramaz, cesaret edemez. Ondan sonra da artık bütün gün şuratından düşen bin parça olur. Üstelik de azizim, bir mektup göndermekle canımı sıkmaktan başka bir şey yapmıyorsun. On satırcık yeter mi sanıyorsun. Sana daha ayrıntılı sorular yöneltmek istiyorum, ama sen yanımda değilsin.”

Böylece, sadece Nataşa’ya yazdım ve reçeteyi eczaneye götürürken bunu posta kutusuna attım.

Bu sırada, Yelena yeniden uykuya dalmıştı. Uykusunun arasında usul usul inliyor ve ürperiyordu. Doktor iyi bilmişti: Müthiş başı ağrıyordu. Arada sırada küçük çıgıklar koparak uyanıyordu. Sanki gösterdiğim özen kendisini özellikle rahatsız ediyormuş gibi bana düşmanca bakıyordu. İtiraf edeyim ki bu beni çok üzüyordu.

Saat on birde Maslobojev geldi. Kaygılıydı, dalgın görünüyordu. Acelesi olduğundan ancak bir dakikalığına girdi.

“Bak kardeş, evinin hiç de iç açıcı olmayacağını tahmin etmişim,” dedi çevresine bakarak. “Ama, doğruyu söylemek gerekirse, böyle bir kümes bulacağımı da hiç aklıma getirmemişim. Çünkü bu bir apartman değil, tam anlamıyla tavuk kümesi. Bunun hiç önemi olmadığını kabul edelim, ama işin en önemli yanı, bütün bu ufak tefek sıkıntılar seni işinden alıkoyar. Dün Bubnova’ya giderken bunu düşündüm. Görüyorsun ya, kardeş, yaradılışım ve toplumdaki durumum nedeniyle, kendileri iyi hiçbir şey yapmayıp, durmadan ötekini berikini azarlayan, yol göstermeye çalışan kimselerdenim. Şimdi beni iyi dinle: Yarın ya da öbür gün sana uğrayacağım; pazar sabahı mutlaka beni görmeye gel. O güne kadar da küçük kızın işinin tamamıyla yoluna gireceğini umuyorum. Ciddi biçimde konuşuruz, seninle ciddi biçimde ilgilenmek gerekiyor. Böyle yaşanmaz. Dün sana sadece anıştırmalarda bulundum, bu kez mantıklı savlar süreceğim önüne. Kısacası, bana açık açık söyle bakayım; bir süre için benden ödünç para alsan onurun lekelenmiş gibi mi gelir sana?”

“Bırak şimdi bana sataşmayı!” dedim sözünü keserek. “Sen bana asıl dünkü olayın nasıl sonuçlandığını anlat.”

“Her şey tatlıya bağlandı canım, biz de amacımıza ulaştık, anlıyorsun ya ne demek istediğimi? Şimdi hiç vaktim yok. Seninle ilgilenmeye vaktim olmadığını söylemek için şöyle bir uğradım, bir de küçük kızı bir yerlere mi yerleştireceksin, yoksa yanında mı alıkoyacaksın, onu öğrenmek için geldim. Çünkü bunu düşünüp, bir karara varman gerek.”

“Doğruyu söylemek gerekirse, ben de henüz ne yapacağımı bilmiyorum, itiraf edeyim ki fikrini sormak için seni bekliyordum. Hangi bahaneyle onu evimde tutabilirim?”

“Çok kolay, söz gelimi hizmetçi olarak...”

“Çok rica ederim, daha yavaş konuş. Hasta olmakla birlikte bütün bilinci yerinde, seni görünce ürperdiğini fark ettim. Demek ki olup bitenleri çok iyi anımsıyor.”

Bunun üzerine ona Yelena’nın karakterinden söz ettim ve gözüme çarpan her şeyi ona söyledim. Sözlerim Masloboyev’e

çok ilginç göründü. Onu belki de tanıdığım bir eve yerleştireceğimi de ekledim ve benim yaşlı dostlarım konusunda bir iki söz söyledim. Nataşa'nın öyküsünün bir bölümünü bildiğini hayretle gördüm. "Bunu nereden öğrendin? diye sormam üzerine bana şu yanıtı verdi:

"Öyle işte; ben bunu öğreneli çok oldu, bir olay konusunda, rastlantıyla öğrendim. Prens Valkovski'yi tanıdığımı sana daha önce söylemiştim. Evet, küçük kızı o ihtiyarların yanına göndermek iyi bir fikir. Yoksa sana ayak bağı olur. Bir şey daha var; ona gerekli belgeleri hazırlarım. Sen hiç merak etme, bunu üzerime alıyorum. Hadi hoşça kal, sık sık beni görmeye gel, beklerim. Küçük uyuyor mu?"

"Galiba."

Ama Masloboyev çıkar çıkmaz Yelena bana seslendi.

"Kim bu adam?" diye sordu. Sesi titriyordu, ama beni hep o ısrarlı ve azametli bakışıyla süzüyordu. O bakışları tanımlamak için başka sözcük bulamıyorum.

Ona Masloboyev'in adını söyledim ve onun sayesinde kendisini Bubnova'nın elinden kurtardığımı ekledim; çünkü kadın Masloboyev'den çok korkuyordu. Küçük kızın yanakları ansızın kıpkırmızı oldu, besbelli geçmişin üzücü anıları aklına gelmişti.

"Şimdi artık Bubnova buraya hiç gelmeyecek değil mi?" diye soran Yelena bir yandan da merakla yüzüme bakıyordu.

Hiç vakit yitirmeden kızcağızın yüreğini rahatlattım. Sustu, alev alev yanan küçük parmaklarıyla elimi tuttu, ama hemen sonra da fikir değiştirmiş gibi bırakıverdi.

"Bana karşı böyle bir tikslenme duyması olanaksız," diye düşündüm. Ya bu onun huyuydu, ya da... ya da sadece, zavallı çocuğun başına öylesine felaketler gelmişti ki artık hiç kimseye güveni yoktu.

Belirtilen saatte gidip eczaneden ilaçları aldım, sonra da arasıra veresiye yemek yediğim lokantaya girdim. Bu kez evden çıkarken, yanıma bir tencere almıştım; lokantadan Yelena'ya tavuk suyu getirdim. Ama ne çare, hiçbir şey yemek istemiyordu, o güzelim çorba da şimdilik sobanın üzerinde kaldı.

Küçük kıza doktorun verdiği şurubu içirdikten sonra çaışmaya koyuldum. Onun uyuduğunu sanıyordum, ama ansızın bakınca, başını kaldırmış, dikkatle hareketlerimi izlediğini gördüm. Görmezlikten geldim. En sonunda, gerçekten uyudu; sakın, sayıklayıp inlemeden, rahat bir uykuya dalmıştı. Doğrusu buna çok şaşıtm. İçimde büyük bir sıkıntı hissettim. Nenin söz konusu olduğunu bilmeyen Nataşa bugün onu görmeye gitmediğim için sadece bana kızmakla kalmayacak, ayrıca da, belki bana en çok gereksinme duyduğu bir anda kendisini yüzüstü bıraktığım için kırılacaktı. Can sıkıcı durumlar oluşabilirdi, benimle dertleşmek isteyebilirdi, ben de sanki tam bugün mahsus yaparmış gibi onun yanında bulunamıyordum!

Anna Andreyevna'ya gelince, ertesi gün gittiğimde ondan nasıl özür dileyeceğimi bilemiyordum. Uzun uzun düşündüm ve ansızın bir koşu her ikisine de gitmeye karar verdim. Ancak topu topu iki saat dışarda kalabilirdim. Yelena uyuyordu, gittiğimi duymazdı. Birdenbire yerimden fırladım, paltomu giydim, kasketimi aldım, ama tam kapıdan çıkacağım anda Yelena ansızın beni çağırdı. Çok şaşırdım: Uyuyor gibi mi yapmıştı yoksa?

Bu konuda şunu söyleyebilirim: Yelena her ne kadar benimle konuşmak istemiyormuş gibi yapıyorsa da, sık sık bana seslenmesi, bütün kararsızlıklarını bana bildirme gereksinmesi, tam tersini kanıtlıyordu ve itiraf edeyim ki hoşuma da gitmiyor değildi.

Ona yaklaşınca:

“Beni nereye yerleştirmek istiyorsunuz?” diye sordu. Genellikle sorularını ansızın damdan düşercesine, hiç beklenmedik bir anda sorardı. Hatta bu kez ne demek istediğini hemen anlayamadım.

“Demin arkadaşınıza beni bir eve yerleştirmek istediğinizi söylediniz. Hiçbir yere gitmek istemiyorum.”

Çocuğa doğru eğildim. Gene alev alev yanıyordu, ateşi yükselmişti. Ona güvence vermeye başladım; benimle kalmak

isterse, onu hiçbir yere göndermeyeceğime söz verdim. Bunu derken de paltomu ve kasketimi çıkarıyordum. Bu durumda onu yalnız bırakmaya gönlüm elvermiyordu.

Sokağa çıkmaktan vazgeçtiğimi anlayınca:

“Hayır hayır, gidin,” dedi. “Uyumak istiyorum. Hemen uyuyacağım.”

“İyi ama, yalnız kalamazsın!” dedim kararsızlıkla. “Zaten iki saate kalmadan mutlaka dönerim...”

“Öyleyse gidin. Ben bir yıl hasta yatsam siz bu süre içinde evinizden hiç çıkmayacak mısınız?”

Bir yandan da gülümsemeye çalıştı, sanki yüreğinden seslenen iyi bir duyguyla çatışıyormuşçasına bana garip bir bakış yöneltti. Zavallı kızcağız! İnsanoğluna duyduğu bütün kine ve görünüşteki duygusuzluğuna karşın o iyi ve sevecen yüreği ortaya çıkıyordu.

“Önce bir koşu Anna Andreyevna’ya gittim. Hummalı bir sabırsızlıkla beni bekliyordu, sitemler ve azarlarla karşıladı; son derece merak içindeydi. Nikolay Sergeyiç yemekten hemen sonra çıkmıştı, nereye gittiğini bilmiyordu, anladığıma göre yaşlı kadın dayanamamış, her zaman yaptığı gibi, gene *anıştırmalarla* ona her şeyi anlatmıştı. Zaten bunu kendi de hemen hemen itiraf etti. Bu kadar büyük bir sevinci kocasıyla paylaşamamaya dayanamamıştı; ama Nikolay Sergeyiç, yaşlı kadının deyimiyle, bir kasırğa bulutundan daha da kapkara kesilmiş, hiçbir şey söylememiş, “ağzını açmadı, sorularıma bile yanıt vermedi,” dedi Anna Andreyevna, yemekten sonra da ansızın kapıyı çarpıp gitmiş. Yaşlı kadıncağız bütün bunları anlatırken korkudan adeta tir tir titriyordu, Nikolay Sergeyiç’i kendisiyle birlikte beklememi rica etti. Özür dile-dim ve hiç hatır gönül gözetmeden, belki ertesi gün de gele-meyeceğimi, özellikle bunu söylemek için uğradığımı açıkla-yıverdim. Az kalsın kavga edecektik, Anna Andreyevna ağla-maya başladı. Bana sert ve acı sitemlerde bulundu, ancak ka-pının eşiğini atlayacağım anda, atılıp boynuma sarıldı, kolla-rıyla beni sımsıkı kucakladı, “yetim” olduğunu, kendisine kız-mamamı, sözlerine gücenmememi söyledi.

Beklediğimin tersine, gittiğimde Nataşa yalnızdı. Ve garip bir şey ama, bir gün önce de, genellikle öbür günler olduğu gibi, beni görmekten pek memnun değilmiş gibi geldi bana. Onu, tedirgin ediyordum, onu rahatsız ediyordum gibi bir hali vardı. Bugün Alyoşa'nın gelip gelmediğini sordum, o da bana geldiğini, ama çok az kaldığını söyledi. Pek emin değilmiş gibi de, o akşam yeniden uğrayacağına söz verdiğini ekledi.

“Peki ya dün akşam?”

“Hayır. İş varmış,” dedi acele acele. “Ee Vanya, senin işlerinden ne haber?”

Konuşmayı orada kesip başka bir konuya geçmek istediğini anladım. Ona daha bir dikkatle baktım. Ne yapacağını bilemez, şaşkın bir haldeydi. Onu böyle dikkatle incelediğimi görünce, bana öyle hızlı ve öyle ani bir bakış yöneltti ki, adeta derimi yaktı.

“Bunun gene bir üzüntüsü var, ama bana söz etmek istemiyor,” diye düşündüm.

Sorduğu soruya karşılık ona Yelena'nın bütün öyküsünü anlattım. Bu onu çok ilgilendirdi, anlattığım şeyler onu pek heyecanlandırdı, pek etkiledi.

“Aman Tanrım, o hasta haliyle çocuğu nasıl yalnız bırakabildin!” diye haykırdı.

Ben de buna karşılık bugün ona hiç gelemeyeceğimi, ama gelmezsem kızacağını ve belki de bana gereksinmesi olabileceğini düşündüğümü anlattım.

Derin derin düşünerek, alçak sesle:

“Sana gereksinme duymak mı?” dedi. “Gerçekten de belki sana gereksinme duyuyorum. Vanya, ama bunu başka zaman konuşuruz, öylesi daha iyi olur. Onlara gittin mi?”

Olanları anlattım.

“Evet, anlıyorum; bütün bu haberleri artık Tanrı bilir babam nasıl karşılayacak. Hem zaten ne önemi var ki...”

“Ne demek, ne önemi var ki! Böyle bir değişiklik... Olamaz!”

“Evet... Gene nereye gitti acaba? Geçen sefer bana geldiğini düşünmüştünüz. Dinle beni Vanya, yarın elin değerse bana bir uğrayıver, olmaz mı? Belki sana söyleyecek bir şeyim olur... Ama doğrusu ya, rahatını bozduğum için üzülüyorum; şimdi artık hastanın yanına dönmelisin. Evinden ayrılalı iki saat olmuştur, değil mi?”

“Evet, oldu. Hadi hoşça kal Nataşa. Alyoşa bugün sana karşı nasıl davrandı?”

“Alyoşa mı? Özel hiçbir şeyi yoktu... Merakın beni şaşırtıyor Vanya.”

“Hoşça kal dostum...”

“Hoşça kal.”

İsteksizce elini uzattı, son veda bakışım üzerine başını döndürdü. Biraz şaşırmış bir halde ayrıldım yanından. Ama, belki de düşünecek başka konuları vardı, diye geçirdim içimden. Olay önemliydi. Yarın bütün bunları kendiliğinden bül-bül gibi bana anlatacaktı nasıl olsa.

Üzgün üzgün evime döndüm, eşiği atlar atlamaz karşılaştığım görüntü beni pek etkiledi. Yelena divanın üzerine oturmuştu, derin bir düşünceye dalmış gibi, başı göğsüne düşmüştü. Bana bakmadı bile, sanki orada değilmiş gibiydi. Yanına yaklaştım, bir şeyler mırıldanıyordu.

“Acaba sayıklıyor mu?” diye düşündüm.

“Yelena, yavrum, neyin var?” diye sordum usulca yanına oturup kolumu beline dolayarak.

“Gitmek istiyorum... Onun yanına gitsem daha iyi olacak,” dedi başını kaldırmadan.

“Nereye gitmek istiyorsun? Kimin evine?” diye sordum şaşkınlıkla.

“Onun evine, Bubnova’nın evine. Her zaman ona çok para borçlu olduğumu söyler durur, kendi cebinden giderlerini karşılayarak annemin cenazesini kaldırdığını hep başıma kakar. Anneme hakaret etmesini istemiyorum. Onun yanında çalışıp, emeğimle borcumu ödemek istiyorum. Sonra da gideceğim. Ama şimdi onun yanına dönmek istiyorum.”

“Sakin ol Yelena, onun evine gidemezsin,” dedim. “Sana işkence eder, çektirmedigini bırakmaz, seni mahveder o kadın...”

“Varsın mahvetsin, varsın bana işkence etsin!” diye sürdürdü Yelena coşkuyula, “ben ilki değilim ki, acı çeken daha niceleri var, hem de benden kat kat üstün onlar. Bir dilenci kadın söyledi bunu bana sokakta. Yoksulum, yoksul olmak istiyorum. Bütün ömrümce yoksul olacağım; ölürken annem bana bunu emretti işte. Çalışacağım... Bu entariyi giymek istemiyorum...”

“Pekâlâ, yarından tezi yok, sana bir başka entari alırım. Kitaplar da getiririm sana. Benim evimde kalırsın. İstemezsen, seni hiç kimsenin yanına yerleştirmem; hiç merak etme, gönlün rahat olsun...”

“İşçi olarak çalışırım.”

“Pekâlâ pekâlâ, ama sakın ol. Yat da uyumaya çalış şimdi.”

Ama zavallı çocuk ağlamaya başladı. Yavaş yavaş gözyaşları hıçkırığa dönüştü. Ne yapacağımı bilemiyordum; gidip su getirdim, alnını, şakaklarını ıslattım. En sonunda, gücü tükenerek divana yığıldı, yeniden şiddetli ateşle titremeye başladı. Elime ne geçtiyse üzerine örttüm, sımsıkı, sarıp sarmaladım. Uyudu; ama huzursuz, ürpertili bir uykuydu, her dakika uyanıveriyordu.

O gün çok az yürümüş olmama karşın, öylesine yorgundum ki ben de erkenden yatmaya karar verdim. Kaygı verici düşünceler beynimi oyuyordu. Bu küçük kızın başıma çok işler açacağını hissediyordum. Ama özellikle Nataşa’nın hali beni kaygılandırıyordu. Kısacası, şimdi şimdi anlıyorum ki, o gece uyumadan önce içinde bulunduğum durumdan daha berbat, daha karanlık bir durumla pek ender karşılaşmışımdır.

Sabah geç uyandım, saat yaklaşık ondu. Rahatsızdım. Başım dönüyor ve çatlayacak gibi ağrıyordu. Yelena'nın yatağına baktım: Boştu. Aynı zamanda da sağdaki odadan, sanki tahtalar ovuluyormuş gibi sesler geliyordu. Çıktım baktım: Yelena bir eliyle geçen akşamdan beri hâlâ sırtından çıkarmadığı şık entarisini toplamış, yerleri süpürüyordu. Soba için hazırlanmış odunlar bir köşeye yığılmıştı; masa silinmiş, çaydanlık ovulup parlatılmıştı; kısacası, Yelena evi temizliyordu.

“Beni dinle Yelena,” diye haykırdım. “Yerleri süpürmeni kim söyledi sana? Böyle şey istemiyorum, anlaşıldı mı? Sen hastasın; sen benim evime hizmetçi olarak mı geldin?”

“Öyleyse, yerleri kim silip süpürecek?” diye yanıt verdi dikilip yüzüme, bakarak. “Şu anda hiç de hasta değilim.”

“Ama ben seni çalıştırmak için almadım ki yanıma. Evimde bedavadan yaşadığını Bubnova gibi başına kakacağımdan mı korkuyorsun yoksa! O korkunç süpürgeyi nereden buldun? Benim süpürgem yoktu,” diye ekledim kıza hayretle bakarak.

“O benim süpürgem. Onu buraya ben getirmiştım. Büyükbabam sağken yerleri süpürüyordum. O zamandan beri de süpürge burada kaldı, sabanın altında duruyordu.”

Düşünceli bir halde odama döndüm: Belki yanıliyordum, ama konukseverliğim küçük kıza ağır geliyormuş gibiydi, her ne şekilde olursa olsun, evimde bedava oturmadığını bana kanıtlamak istermiş benziyordu.

“Eğer bu düşüncem doğruysa, ne kadar alıngan bir yaratık!” diye geçirdim içimden.

İki üç dakika sonra Yelena odaya girdi, hiç sesini çıkarmadan gidip dünkü yerine, divanın üzerine oturdu, ciğerimi okuyan bir bakışla beni süzmeye başladı. O sırada ben su ısıtıp çayı demlemiştim, bundan bir fincana koyup bir parça beyaz ekmekle birlikte Yelena'ya uzattım. Sesini çıkarmadan, itiraz etmeden aldı. Tam yirmi dört saattir ağzına hemen hemen lokma koymamıştı.

Eteğin alt yanında kara bir çizgi görünce:

“Güzel entarini kirletmişsin,” dedim.

Lekeli yeri aradı ve birdenbire, şaşkın bakışlarım karşısında, fincanı oraya bıraktı, muslin entarinin eteğini ağır ağır, hiç umursamadan iki eliyle yakalayıp, bir çekişte cart diye yukardan aşağı yırttı. Sonra inatçı ve ıslıl ıslıl parlayan gözlerini bana çevirdi. Yüzü sapsarıydı.

Karşımda bir deli olduğunu düşünerek:

“Ne yapıyorsun Yelena?” diye haykırdım.

Küçük kız heyecandan adeta boğulurcasına:

“Kötü bir entari bu,” dedi. “Neden güzel bir entari olduğunu söylediniz? Bunu giymek istemiyorum,” diye bağırırverdi ansızın ayağa kalkarak. “Şimdi büsbütün yırtacağım. Beni giydirip süslemesini istemedim ondan. Beni zorla giydirip süsledi. Zaten bir entariyi yırttım, bunu da yırtacağım, mutlaka yırtacağım! Yırtacağım!..”

Ve büyük bir öfkeyle zavallı entarinin üzerine atıldı. Göz açıp kapayınca kadar paramparça etti. Bitirdiğinde yüzü o kadar sararmıştı ki, bacaklarının üzerinde zorla durabiliyordu. Bu hırsla saldırışını şaşkınlıkla seyrediyordum. Küçük kıza gelince, sanki ben de ona karşı suçluymuşum gibi, bana hışımla bakıyordu. Ama bu kez ne yapmam gerektiğini çok iyi biliyordum.

Hiç vakit yitirmeden, hemen o sabah ona yeni bir entari almaya karar verdim. Bu yabanıl ve hırçın yaratığa, tatlılıkla, yumuşaklıkla davranmak gerekiyordu. Ömründe hiç mert ve dürüst insan görmemiş gibiydi. Acımasız bir cezalandırmaya karşın ilk entarisini paramparça ettiyse, pek yeni ve son derece korkunç bir anı anımsatan şu sırtındakine kimbilir ne büyük bir öfkeyle bakıyordu!

Eskici dükkânında uygun fiyatla sade ve güzel bir entari bulunabilirdi. Ama işin kötüsü o sırada cebimde metelik yoktu. Ama bir gün önce yatarken, bugün para alabileceğimi umduğum bir yere gitmeye karar vermiştim, işte şimdi de mutlaka oraya gitmem gerekiyordu. Şapkamı aldım. Yelena sanki bir şeyi bekliyormuş gibi dikkatle beni inceliyordu.

Dünkü ve önceki günkü gibi, arkamdan apartmanın kapısını kapamak için anahtarı aldığımı görünce:

“Beni gene kilitleyecek misiniz?” diye sordu.

Hemen ona doğru dönerek:

“Bak yavrum,” dedim, “kızma sakın. Kapıyı kilitliyorum, çünkü içeri birisi girebilir; sen hastasın, bir yabancıyı karşında görünce belki korkarsın. Sonra da kimin geleceğini artık Tanrı bilir, bir de bakarsın Bubnova’nın aklına esmiş de...”

Bunları özellikle bile bile söylüyordum. Kapıyı üzerine kilitliyordum, çünkü ondan kuşkulanıyordum. Ansızın benden ayrılmayı düşünebileceğini sanıyordum. Şimdilik sakınlı davranmak istiyordum. Yelena sesini çıkarmıyordu, bu kez de kapıyı arkamdan iyice kilitledim.

İki yıldan beri pek çok kitap içeren bir yapıtın yayımlanmasına girişen bir yayımcı tanıyordum. En kısa zamanda biraz para kazanmam gerektiğinde çoğunlukla onda iş bulabilirdim. Hiç aksatmadan parayı öderdi. Doğruca ona gittim, bana yirmi beş ruble avans verdi, ben de hafta içinde ona bir derleme yazısı yazmayı üzerime aldım. Ama romanım için de zaman ayırmayı umuyordum. Para sıkıntısına düştüğüm her seferde bu yola başvururdum sık sık.

Parayı alıp, hemen eskici dükkânına koştum. Orada her türlü giysi satan tanıdık, yaşlı bir satıcı kadını buldum. Ona yaklaşık olarak Yelena’nın boyunu bosunu söyledim, kadın hemen açık renkli küçük bir entari buluverdi, ancak bir kez yıkanmıştı, çok sağlamdı, çok da ucuzdu. Üzerine bir de baş örtüsü aldım. Parayı verirken, Yelena’nın küçük bir mantoya, bir pelerine ya da o türden bir şeye gereksinmesi olduğunu düşünüyordum. Hava soğuktu, çocuğun giyecek hiçbir şeyi yoktu. Ama bu alışverişi başka bir sefere erteledim. Yelena o kadar alıngan, o kadar onurluydu ki. En sadesini ve en gösterişsizini özellikle seçmeme karşın, bu entariyi de Tanrı bilir nasıl karşılayacaktı. Sıradan bir entariydi bu. Ayrıca iki çift pamuklu, bir çift de yünlü çorap aldım. Bunları ona hasta olduğunu, odanın da soğuk olduğunu bahane ederek verebilir-

dim. Ona bir de iç çamaşırı gerekiyordu. Ama bütün bunları ahbaplığımızı iyice ilerlettiğimiz zamana bırakıyordum. Buna karşın, karyolası için eski perdeler aldım, bu zorunlu bir alış-veriştir, Yelena'yı da pek sevindirebilirdi.

Elim kolum paketlerle dolu, öğleden sonra saat birde eve döndüm. Kilit hemen hemen hiç gürültü çıkarmadan açılıyordu, öyle ki Yelena döndüğümü ilk anda işitmedi. Masanın yanında dikilmiş, kitaplarımla kâğıtlarımı karıştırıyordu. Geldiğimi işitince okuduğu kitabı çabucak kapattı, kızarak masadan uzaklaştı. Kitaba bir göz attım: Bu benim ilk romanımdı, başlığın altında adım yazılıydı.

Şakacı bir sesle:

“Siz yokken birisi kapıya vurdu, neden kilitlediğinizi sordu,” dedi.

“Belki de doktordu; onunla konuştun mu Yelena?”

“Hayır.”

Karşılık vermedim; paketleri getirdim, açtım ve satın aldığım entariyi çıkardım.

Bak dinle Yelenacığım,” dedim ona yaklaşarak, “paçavralar içinde gezemezsin. Onun için sana bir entari aldım, her günlük, ucuz bir şey; böylece kaygılanmana hiçbir neden yok; topu topu bir ruble yirmi kapık verdim. Hadi giy bakalım.”

Entariyi yanına koydum. Yelena kıpkırmızı oldu, bir an gözlerini faltaşı gibi açarak yüzüme baktı.

Hem çok şaşırmış, hem de utanmıştı gibime geliyor. Ama bakışlarında tatlı, yumuşak bir şey ışıldıyordu. Kızın hiç konuşmadığını görünce, masanın yanına döndüm. Davranışımın onu şaşırttığı görülüyordu. Ama çaba harcayarak, kendini tuttu, gözlerini yere dikti, oturduğu yerden kımıldamadı.

Başım çatlayacak kadar ağrıyordu, fena halde de dönüyordu. Açık havanın en küçük bir yararı olmamıştı. Bununla birlikte, Nataşa'ya gitmem gerekiyordu. Onun hakkındaki kaygım dünden beri azalmak şöyle dursun, büsbütün artmıştı. Birden, sanki Yelena sesleniyormuş gibi geldi. Ona doğru döndüm.

Bana yan yan bakıp, sanki kendini bütünüyle o i e kap-tırmı  gibi, divanın p sk llerini bükerek:

“Soka a  ıktı ınız zaman, kapıyı kilitlemeyin,” dedi. “Bir yere gitmem.”

“Pekâlâ Yelena, kabul ediyorum. Ama ya birisi gelirse? Kimin geleceği bilinmez ki!”

“O zaman anahtarı bana bırakın, kapıyı içerden kilitlerim; kanada vururlarsa, evde yok derim.”

Bir yandan da: “  te, görüyorsun sadece böyle yapılır!” demek istemi  esine, alaycı bir gözle bana” baktı.

Anahtar konusunda daha yanıt vermeme vakit bırakma-dan, ansızın:

“ ama ırlarınızı kim yıkıyor?” diye sordu.

“Burada, evde bir kadın yıkıyor.”

“ ama ır yıkamasını bilirim. D n yeme inizi nerede ye-diniz?”

“Lokantada.”

“Ben yemek pi irmesini de bilirim. Yemeklerinizi pi iri-rim.”

“Buraya baksana sen Yelena, sen bu i leri nereden bile-ceksin ki! Söylediklerin ciddi olamaz.”

Küçük kız sustu, gözlerini indirdi. Bu sözlerim gücüne gitmişti belli ki. En azından on dakika geçti aradan; ikimiz de konu muyorduk.

Yelena birdenbire, ba ını kaldırmaksızın:

“ orba,” dedi.

“Nasıl,  orba mı? Hangi  orba?” diye sordum hayretle.

“ orba pi irmesini bilirim. Hastalandı ı zaman anneme pi iriyordum. Pazara, alı veri e de gidiyordum.”

“Görüyor musun Yelena, görüyor musun, ne kadar gurur-lusun,” dedim ona yaklaşıp, divana, yanına oturarak. “Ben sa-na vicdanımın emrettiği gibi davranıyorum. Yalnızsın, ailen yok, üzüntülü ve mutsuzsun. Sana yardım etmek istiyorum. Ben felakete u rasam, sen de mutlaka bana yardım ederdin. Ama sen böyle düşünmek istemiyorsun, benden en küçük bir

armağan kabul etmek sana zor geliyor. Sanki ben Bubnova'y-mışım gibi, sanki yaptıklarımı başına kakıyormuşum gibi, hemen karşılığını bana emeğinle ödemeye kalkışıyorsun. Eğer böyle düşünüyorsan, çok ayıp ediyorsun Yelena."

Hiç yanıt vermedi, dudakları titriyordu. Bana bir şey söylemek istiyor gibiydi, ama kendini, tuttu, konuşmadı. Nataşa'ya gitmek üzere ayağa kalktım. Bu kez anahtarı Yelena'ya bıraktım ve eğer biri gelip de kapıyı vurursa, yanıt verip, kim olduğunu sormasını rica ettim. Nataşa'nın başının dertte olduğuna, daha önce de defalarca yaptığı gibi, bunu benden gizlediğine kesinlikle emindim. Ama gene de, can sıkıcı bir ziyaretle onu sinirlendirmemek için, sadece bir dakika uğramaya karar vermiştim.

Umduğum gibi de oldu. Nataşa geldiğime sanki hiç sevinmemiş gibi sert bir bakışla karşıladı. Hemen o an geri dönüp gitmem gerekirdi, ama bacaklarım tutmuyordu.

"Bir dakika için uğradım Nataşa," diye başladım. "Senden bir öğüt almak istiyorum: Konuğumu ne yapayım?" Ve Yelena'yla ilgili her şeyi çabucak ona anlatmaya başladım. Nataşa tek söz söylemeden sonuna kadar beni dinledi.

"Sana ne öğüt vereceğimi bilemiyorum Vanya," diye yanıt verdi. "Her şey onun çok garip bir yaratık olduğunu gösteriyor. Kimbilir, belki de çok hakarete uğramıştır, onu çok korkutmuşlardır, ne bileyim. En azından bırak da iyileşsin bakalım. Onu bize mi göndermek istiyorsun?"

"Yanımdan ayrılmak istemediğini söylüyor. Hem zaten bakalım onu orada nasıl karşılarlar, onun için ne yapacağımı bilemiyorum. Ama ya sen dostum? Nasılsın? Dün hasta gibiydin," diye sordum çekine çekine.

"Evet... Bugün de biraz başım ağrıyor," diye yanıt verdi dalgın dalgın. "Bizimkilerden kimseyi gördün mü?"

"Hayır, onlara yarın gideceğim. Yarın cumartesi de..."

"Ne ilgisi var bununla?"

"Prens yarın akşam gelecek..."

"Ee, evet! Unutmuş değilim."

“Yoo, ben de öyle laf olsun diye söyledim.”

Nataşa gelip tam karşımda durdu, ısrarla, uzun uzun gözlerimin içine baktı. Bakışlarında inatçı bir karar okunuyordu; bu bakışlarda yakıcı, ateşli bir şey vardı.

“Sana bir şey söyleyim mi Vanya,” dedi, “lütfen beni yalnız bırak, beni çok rahatsız ediyorsun...”

Koltuktan kalktım sözle anlatılması olanaksız bir şaşkınlıkla ona baktım:

“Nataşa, nen var? Ne oldu?” diye haykırdım korkuyla.

“Hiçbir şey olmadı! Yarın her şeyi, her şeyi öğrenirsin, ama şimdilik yalnız kalmak istiyorum. Beni dinle Vanya: Hemen çekil git, seni görmek beni o kadar üzüyor, o kadar üzüyor ki!”

“Ama hiç değilse...”

“Yarın her şeyi öğreneceksin! Ah! Tanrım! Gidecek misin sen?”

Odadan çıktım. Öyle sersemlemiştim ki, ne yaptığının farkında değildim. Holde Mavra üzerime atıldı.

“Ne o, kızdı mı?” diye sordu. “Yanına bile yaklaşmaya cesaret edemiyorum.”

“Nesi var bunun kuzum?”

“Nesi olacak, *bizimki* tam iki gündür görünmedi burarlarda.”

“Nasıl olur?” diye sordum şaşırarak. “Daha dün bana sabahleyin geldiğini, akşama gelmek istediğini söylemişti...”

“Doğru değil bu! Dün sabah buraya adımını bile atmadı! Canım, söylüyorum ya sana, önceki günden beri yok ortarlarda. Dün sana sabahleyin geldiğini mi söyledi?”

“Evet.”

“Eh öyleyse, gelmediğini sana bile itiraf etmek istemediğine göre, demek ki içine işlemiş bu. Beyin keyfi yerinde!”

“Ne demek oluyor bütün bunlar?” diye haykırdım.

Şu demek oluyor ki, onunla nasıl baş edeceğimi bilemiyorum,” diye sürdürdü Mavra; kollarını iki yana açtı. “Dün gene beni onun evine göndermeye kalktı, ama tam iki kez de geri

çağırdı. Bugünse artık benimle konuşmak bile istemiyor. Sen onun evine gidip bir baksan. Ben bunu yalnız bırakmaya korkuyorum.”

Hemen merdivene saldırdım. Mavra arkamdan:

“Bu akşam gene gelecek misin?” diye bağırdı.

“Bunu artık orada anırsınız,” diye yanıt verdim hiç durmadan. “Belki de işlerin ne yolda olduğunu sana sormak için söyle bir uğrarım. Eğer hâlâ sağsam.”

Gerçekten, yüreğime sanki bir şey saplanmış gibiydi.

X

Dosdoğru Alyoşa’nın evine gittim. Babasıyla birlikte, Petersburg’un en güzel mahallelerinden biri olan küçük Morskaya’da oturuyordu. Yalnız yaşamasına karşın, Prens’in çok büyük bir apartmanı vardı. Alyoşa da bu dairenin güzel iki odasına yerleşmişti Alyoşa’nın evine çok az gitmiştim, bundan önce yanılmıyorsam bir kez gitmiştim. Alyoşa ise sık sık bana uğrardı, özellikle de Nataşa’yla ilişkisinin ilk günlerinde.

Evde değilmiş. Doğruca odasına gidip, ona bir pusula yazdım:

“Alyoşa, aklınızı kaçırdınız siz galiba. Salı akşamı, babanız sizinle evlenme lütfunda bulunmasını kendi ağzıyla Nataşa’dan rica ettiği zaman, siz bu ricadan son derece mutlu olmuştunuz, ben buna tanık oldum. İtiraf edersiniz ki bugünkü davranışınız oldukça garip kaçıyor. Nataşa’yı ne hallere düşürdüğünüzün farkında mısınız? Ama herhalde, benim pusulam müstakbel eşinize karşı davranış biçiminizin çok yakışksız ve son derece düşüncesiz olduğunu size anımsatacaktır. Size çıkışmaya hiçbir hakkım olmadığını çok iyi biliyorum, ama umrumda bile değil...”

“Bu mektuptan onun hiç haberi yok, hatta bana sizden söz etmedi bile...”

Pusulayı mühürleyip, masanın üzerine bıraktım. Sorularım üzerine uşak, Aleksey Petroviç'in hemen hiç evde bulunmadığını, ancak sabaha karşı döndüğünü söyledi.

Adeta ölümü sürükleyerek eve döndüm. Başım dönüyor, bacaklarım titriyordu. Kapım açıktı. Nikolay Sergeyiç evimde, beni bekliyordu. Masanın yanına oturmuş, hiç konuşmadan hayretle, kendisinininkinden hiç de daha az olmayan bir şaşkınlıkla, inatla susarak kendisine bakan Yelena'yı seyrediyordu.

"Kızı çok garip buluyor olmalı," diye düşündüm.

"Tam bir saatten beri buradayım dostum, itiraf edeyim ki, seni böyle bulacağımı hiç ummuyordum," diye başladı odayı bir bakışla kucaklayıp, Yelena'ya doğru hafifçe göz kırparak. Hayreti gözlerinden okunuyordu. Ama, onu daha dikkatle inceleyince üzgün ve kaygılı olduğunu anladım. Yüzü her zamankinden daha soluktu.

"Otur, otur hadi," dedi telaşlı ve tasalı bir halle. "Bir koşu seni görmeye gelmiştim, çok önemli bir şey oldu da, ama dur bakayım, neyin var senin? Yüzün allak bullak olmuş, adeta insanlıktan çıkmışsın a canım?"

"Kendimi iyi hissetmiyorum. Sabahtan beri başım dönüyor."

"Dikkat et, bunu savsaklamamalısın. Besbelli üşütmüşsün."

"Hayır, soğuk algınlığı değil, sadece asabi. Arada sırada oluyor böyle. Ya siz, siz nasılsınız?"

"İyi iyi! Sadece yüksek bir heyecan, hepsi bu kadar. Bir şeyler oluyor. Otursana şuraya."

Bir iskemle çekip, masanın yanına, ihtiyar adamın tam karşısına oturdum. O da bana doğru eğilip alçak sesle:

"Dikkat et, sakın ona bakma, başka şeylerden konuşuyormuş gibi yapalım. Kim bu genç kız?"

"Bunu size daha sonra anlatırım Nikolay Sergeyiç. Yetim, öksüz, yoksul bir çocuk, eskiden burada oturan ve şekerçi dükkanında ölen Smith'in torunu."

“Ya! Demek torunu varmış? Aman azizim pek garip bir kız. İnsana bir bakışı var! Bak sana açık açık söylüyorum, beş dakika daha gecikseydin burada duramayacaktım. Beni içeri almak istemedi, görsen, yapmadığını komadı, sonra da ağzını bile açmadı. İnsanı korkutuyor, normal insana benzer hali yok bunun. Peki, nasıl oldu da bu senin evine yerleşti böyle? Haa, anlıyorum, besbelli büyükbabasını görmeye geldi, öldüğünden haberi yoktu?”

“Evet. Pek acınacak haldeydi. İhtiyar ölürken ondan söz etti.”

“Hımmm! Dedesine bak, torununu al... Bütün bunları bana sonra anlatırsın. O kadar acınacak haldeyse, belki ona yardım edilebilir... Pekâlâ, şimdi ona çekilmesini söyleyemez miyiz, çünkü seninle konuşacak çok ciddi konularım var!”

“İyi ama, gidecek hiçbir yeri yok ki. Burada kalıyor.”

Durumu elimden geldiğince, üstü kapalı biçimde, kısaca yaşlı adama anlattım ve onun yanında çekinmeden konuşulabileceğini ekledim, çünkü bir çocuktan daha.

“Evet, elbette, daha çocuk. Ama bir türlü aklım almıyor doğrusu. Senin yanında kalıyor, aman ulu Tanrım!”

Yaşlı adam bir kez daha hayretle Yelena'ya baktı. Kızcağız kendisinden söz edildiğini hissederek, divanın püskülleriyle oynayarak, başını önüne eğmiş, tek söz söylemeden oturuyordu. Hokka gibi üzerine oturan yeni entarisini giymişti, pek de yakışmıştı doğrusu. Belki de yeni entarisinin onuruna, saçları eskisinden daha bir özenle düzeltilmişti. Genel olarak, bakışlarındaki yabancı gariplik olmasa, pek sevimli bir küçük kız olacaktı.

“Çok kısa ve açık konuşacağım azizim, sana bütün olup biteni söyleyeceğim,” diye sürdürdü ihtiyar adam, “Bu uzun bir öykü, çok da önemli...”

Gözlerini indirmişti, bütün telaşına, “kısallığına” ve “açıklığına” karşın, söze neresinden başlayacağını bilemiyordu. “Acaba neler işiteceğim?” diye geçirdim içimden.

“Bak Vanya, senden büyük bir ricada bulunmaya geldim. Ama önce... çok nazik kimi durumları sana anlatmalıyım.”

Öksürdü ve gizlice bana baktı; sonra kızardı, ardından da düşüncesizliğinden ötürü kendine kızdı.

“Aman canım, anlatacak ne var ki! Sen kendin anlarsın! Sözün kısası, Prens’i düelloya davet edeceğim, sen de bu işi düzene koyup benim tanığım olacaksın, senden bunu istiyorum işte.”

Sandalyenin arkalığına yaslandım ve anlatılmaz bir hayretle ihtiyarın yüzüne baktım.

“Ee, ne bakıp duruyorsun suratıma öyle? Deli filan değilim.”

“Ama, izin verirseniz Nikolay Sergeyiç! Hangi bahaneyle, hangi amaçla yapılacak bu düello? Bir de, bakalım olası mı...”

“Bir bahane mi! Bir amaç mı!” diye haykırdı ihtiyar. “İşte bu çok güzel, doğrusu!”

“Pekâlâ pekâlâ, ne diyeceğinizi biliyorum, ama bu çılgınlık neye yarayacak? Bu düellonun sonunda ortaya ne çıkacak? İtiraf edeyim ki hiçbir şeyi anlamıyorum.”

“Senin hiçbir şey anlamayacağını düşünmüştüm zaten. Bak dinle: Bizim dava sonuçlandı; yani şu günlerde, bitecek. Önemsiz birkaç formalite kaldı sadece, davayı kaybettim. Ihmenyevka teminat olarak kabul edildi. Yani demek oluyor ki, o namussuz şu anda parasını alacağından emin, ben de Ihmenyevka’yı ona vermekle borcumu ödemiş oluyorum ve ona tamamıyla yabancılaşıyorum. İşte ancak o zaman başımı yukarı kaldırabiliyorum. İşte böyle, pek sayın Prens, tam iki yıl boyunca siz bana hakaret ettiniz, onurumu kırdınız, beni ezdiniz; adımı, ailemin onurunu kirlettiniz, ben bütün bunlara katlanmak zorunda kaldım! O zaman sizi düelloya davet edemezdim. Hiç utanıp sıkılmadan bana: ‘Ah! Seni kurnaz adam seni! Ergeç bana ödemeye mahkûm edileceğini bildiğin parayı vermemek için beni öldürmek istiyorsun! Hayır, önce bakalım dava nasıl sonuçlanacak; sonra beni düelloya davet edebilirsin,’ derdiniz. Eh, şimdi, pek sayın Prens, dava sona erdi, onu siz kazandınız, demek ki artık en küçük bir engel kalmadı, onun için lütfedip benimle birlikte Çayıra geleceksi-

niz. İşte durum bu. Ee, sana göre, en sonunda her şeyin, her şeyin öcünü almaya hakkım yok mu benim?

Gözleri kıvılcımlar saçıyordu. Uzun zaman hiç ses çıkarmadan ona baktım. En gizli düşüncelerine kadar kafasının içindekileri okumak isterdim.

“Bakın, beni dinleyin Nikolay Sergeyiç,” dedim; “en sonunda asıl önemli olan, sözü söylemeye karar vermek, yoksa birbirimizi dünyada anlayamazdık. Benimle tamamıyla açık-sözlü, içtenlikli olabilir misiniz?”

“Evet,” diye yanıt verdi dürüstçe.

“Şimdi bana açıkça söyleyin: Onu sadece öç almak için mi düelloya davet ediyorsunuz, yoksa başka amaçlarınız da var mı?”

“Vanya, biliyorsun ki konuşma sırasında kimi konulara değinmeye hiç kimseye izin vermiyorum; ama bu seferlik bir istisnada bulunacağım, çünkü sen o uyanık zekânla bu konudan kaçınmanın olanaksızlığını hemen anladın. Evet, bir başka amacım daha var. Mahvolan kızımı kurtarmak ve son olaylarla itildiği o uğursuz yoldan onu geri çevirmek.”

“Ama, bu düello onu nasıl kurtaracak? Asıl sorun da bu.”

“Orada düzenlenen bütün oyunları bozarak. Bak dinle: İçimde sesini yükseltenin babalık sevgisi ya da daha başka zayıf noktalar olduğunu sanma sakın. Bütün bunlar aptalca şeylerdir! Yüreğimin içini hiç kimseye göstermem ben. Onu sen bile bilmezsin. Kızım beni terketti, evimi bırakıp aşığıyla gitti, daha o akşam, anımsıyor musun, onu kesinlikle yüreğimden söküp attım. Portresinin üzerinde ağladığımı gördün, ama bu onu bağışlamak istediğim anlamına gelmez. O anda bile onu bağışlamıyordum. Ben yıkılan mutluluğuma, düşlerimin boşluğuna ve onun şimdiki haline ağlıyordum. Belki sık sık ağlıyorum; bunu itiraf etmekten utanmıyorum, aynı şekilde evladımı dünyada her şeyden çok sevmiş olduğumu itiraf etmekten de utanmıyorum. Görünüşe göre bütün bunlar az önce yaptığım çıkışa ters düşüyor. Şimdi sen bana: Mademki böyle, mademki kızınız olarak kabul etmediğiniz kimsenin yazgısı-

la ilgilenmiyorsunuz, orada tasarlanan şeylere ne diye burnunuzu sokuyorsunuz? diyebilirsiniz. Ben de sana şu yanıtı veririm: Bir kere namussuz ve hilekâr bir adamın üstünlük sağlamasını istemiyorum. İkincisi de en alelade bir insanlık duygusu yüzünden.

O artık benim kızım olmamakla birlikte; aldatılmış, zayıf, savunmasız, adamakıllı mahvetmek için daha da çok aldatılan bir yaratık. Bu olaya doğrudan doğruya karışmam, ama dolaylı yoldan, bir düelloyla bunu yapabilirim. Beni öldürürler ya da kanımı akıtırlarsa, şu çarın kızı gibi (okuma öğrendiğin bizdeki o kitabı anımsadın mı?), hani savaş arabasını babasının cesedinin üzerinden geçiren o çar kızı gibi, katilimin oğluyla evlenmek için cesedimi çiğneyecek değil ya? En sonunda, eğer düello ederse, Prens'imiz kendi de istemez artık bu evliliği. Kısacası, bu birleşmeyi istemiyorum, olmaması için de elimden gelen her şeyi yapacağım. Ne demek istediğimi şimdi anladın mı?"

"Hayır. Eğer Nataşa'nın mutluluğunu istiyorsanız, bu evliliği, yani onu yeniden saygınlığa kavuşturabilecek tek şeyi engellemeye nasıl karar verebiliyorsunuz? Önünde yaşayacak daha çok uzun yıllar var. Onuruna gereksinmesi var."

"Canı cehenneme herkesin düşüncesi, işte böyle düşünecektir! Kendisi için en büyük alçaklığın bu evlilik olduğunu, o iğrenç, aşağılık insanlarla, o içler acısı toplumla birleşmek olduğunu hissetmesi gerek. Soylu, yüce bir gurur, işte dünyaya yanıtı bu olacaktır. İşte o zaman belki ben de ona elimi uzatmaya razı olurum ve kimin evladımın onurunu lekelemeye cesaret edeceğini görürüz o zaman!"

Bu umutsuz idealizm beni şaşırtıyordu. Ama, ihtiyar adamın iyice kendinden geçtiğini ve öfkenin hışımıyla konuştuğunu hemen anladım.

"Bu aşırı bir idealizm," diye yanıt verdim. "Böyle olduğu için de acımasız. Siz ondan belki de dünyaya getirirken vermediğiniz bir gücü istiyorsunuz. Prens olmak için mi bu evliliğe razı oluyor sanıyorsunuz? Seviyor biliyorsunuz, tutkuyla

seviyor, bu onun alinyazısıymış. En sonunda da, kamuoyunu küçümsemesini istiyorsunuz, dünyaya metelik vermesin di-yorsunuz ve kendiniz buna boyun eğiyorsunuz. Prens size hakaret etti, sizi hor gördü, sizin aşağılık nedenlerle ve hileyle ailesiyle akrabalık kurmaya çalıştığınızdan kuşkulandı açıkça, herkesin önünde; şimdi siz de eğer Nataşa onların resmen yaptıkları evlenme önerisini kendiliğinden reddederse, eski if-tiranın en açık ve en eksiksiz yalanlaması olacağını düşünü-yorsunuz. Sizin elde ettiğiniz işte bu; Prens'in düşünceleri önünde eğiliyorsunuz, onu kendi suçunu itiraf edecek duru-ma getiriyorsunuz. Onu gülünç duruma sokmak, ondan öcü-nüzü almak için yanıp tutuşuyorsunuz, bunun için de kızını-zın mutluluğunu feda ediyorsunuz. Bu bencillik değil de ne-dir, söyler misiniz lütfen?”

İhtiyar adam kaşlarını çatmış, üzüntülü bir halde oturu-yordu, uzun zaman yanıt veremedi.

En sonunda:

“Bana karşı haksızlık ediyorsun Vanya,” dedi, kirpikle-rinde bir gözyaşı pırıldıyordu. “Yemin ederim ki haksızlık ediyorsun, ama neyse, bırakalım bunları! Senin önünde içimi dökemeyeceğim demek ki,” diyerek doğruldu ve şapkasını al-dı. “Sana yalnız şu kadarını söyleyeyim: Kızımın mutluluğun-dan söz ettin. Doğruyu söylemek gerekirse, ben bu mutluluğa kesinlikle inanmıyorum, üstelik de benim araya girmeme bile gerek kalmadan, zaten bu hiçbir zaman gerçekleşmeyecek.”

“Nasıl? Neden böyle düşünüyorsunuz? Bir şey mi biliyor-sunuz yoksa?” diye haykırdım hayretle.

“Yoo, hayır, özel olarak bir şey bildiğim falan yok. Ama o lanet olasıca tilki böyle bir girişime razı olamadı. Bütün bun-lar saçma sapan şeyler, hepsi bir tuzak. Buna kesinlikle inanı-yorum, bu sözlerimi sakın unutma, göreceksin, her şey dedi-ğim gibi olacak. İkincisi; bu evlilik gerçekleşse bile, bu ancak o namussuzun izleyeceği gizli ve hiç kimsenin bilmediği bir hesap uyarınca olacaktır, bu evlilik de işte o hesaba hizmet edecektir, işte benim aklım bu hesaba ermiyor bir türlü.

“Böylece, sen kendin karar ver, vicdanına sor: Böyle bir evlilikte mutlu olabilir mi? Sitemler, hor görülmeleri onunla evlenirse hemen saygı duymayı bırakacak olan, onu küçümseyecek, üstünlüğüyle ezecek ve zaten daha şimdiden sevgisi sırtına yük olan bir yumurcakla ömür tüketecek; tutku bir yanda soğuduğu oranda öbür yanda güçlenecek; kıskançlıklar, cehennem işkenceleri, ayrılma, belki de öldürme... Hayır Vanya, hayır! Eğer hazırladığınız buysa, hâlâ buna özeniyorsanız, bak sana önceden söyleyeyim: Bunun hesabını Tanrı'nın huzurunda verirsin ama, ne yazık ki iş işten geçmiş olacaktır! Elveda.”

Hemen koluna yapıştım.

“Beni dinleyin Nikolay Sergeyiç, bekleyelim. Bu işin peşini kovalayanın bir ben olmadığımı emin olabilirsiniz, kimbilir, belki de en iyi biçimde, sözünü ettiğiniz düello gibi, şiddetli ve yapay çözümlere gerek kalmadan kendiliğinden sonuçlanacaktır. Bu işi zaman herhangi bir kimseden daha iyi çözer! Bir de, tasarınızın gerçekleşmesi olanaksız bir şey olduğunu söylememe izin verin, Prens'in sizin meydan okumanızı kabul edeceğini bir an olsun düşünebildiniz mi?”

“Neden olmasın? Sana da ne oluyor böyle? Aklını mı kaçırdın, nedir?”

“Yemin ederim ki kabul etmez, emin olun kitabına uygun bir de kaçamak yol bulur. Bütün bunları ukala bir ciddiyetle yürütür, o sırada siz de gülünç olur çıkarsınız...”

“Çok rica ederim azizim, çok rica ederim! Bu benim kolumu kanadımı kırıyor. Ne demek yani? Nasıl kabul etmemiş? Hayır. Vanya, sen bir şairsin, hepsi bu kadar. Hem de gerçek bir şair! Demek ki sana göre, benimle dövüşmek yakışksız kaçır? Ben hiç de ondan aşağı değilim. Ben hakarete uğramış, yaşlı bir babayım; sen bir Rus yazarısın, yani saygın bir kişi, pekâlâ benim tanıgım olabilir ve... ve... Anlamıyorum doğrusu... Daha fazla ne istiyorsun...”

“Görürsünüz. Ortaya öyle nedenler sürecektir ki, en başta siz onunla dövüşmenin olanaksız olduğunu kabul edeceksiniz.”

“Hımmm!.. Pekâlâ dostum, senin istediğın gibi olsun! Elbette bir süre beklerim. Bakalım zaman ne gösterecek. Ama, bak dostum: Ne orada, ne de Anna Andreyevna’ya bu konuşmamızdan söz edeceksin.”

“Kabul.”

“Sonra da, Vanya, lütfen bana bir daha bundan sakın söz etme.”

“Pekâlâ, size söz veriyorum.”

“Ve son bir rica daha: Biliyorum azizim, bizim evde sıkılıyorsun, ama bizi daha sık görmeye gelsen ne kadar memnun oluruz. Benim zavallı Anna Andreyevna seni o kadar seviyor ki ve... gelmediğın zaman seni öyle bir özlüyor ki... Ne demek istediğimi anlıyorsun, değil mi Vanya?”

Ardından vargücüyle elimi sıktı. Tüm içtenliğimle söz verdim.

“Şimdi de, Vanya, son bir dikenli soru: Paran var mı?”

“Param mı? diye yineledim şaşkın şaşkın.

“Evet.” İhtiyar adam kızardı ve bakışlarını indirdi. “Apartmanını görüyorum... içinde yaşadığın koşulları da... Olağanüstü harcamaların olabileceğini düşündüm - özellikle şimdi -, onun için... Dostum, işte sana yüz elli ruble... bütün olasılıkları karşılayabilmen için...”

“*Bütün olasılıkları karşılayabilmem için yüz elli ruble mi, oysa şu sırada siz kendi davanızı yitirmiş durumdasınız.*”

“Vanya, görüyorum ki sen benim dediklerimi hiç anlamıyorsun! *Olağanüstü* gereksinmelerin olabilir, al bu parayı. Paranın insana bağımsızlık, karar verme özgürlüğü sağladığı durumlar vardır. Belki şimdi bu paraya gereksinme duymuyorsun, ama geleceği de düşünmek gerekmez mi? Her ne olursa olsun, bunu sana bırakıyorum. Bu kadarını toplayabildim. Harcamazsan, bana geri verirsin. Eh, şimdi artık hoşça kal! Aman Tanrım, benzin ne kadar da soluk! Ama, sen hastasın.”

Hiç yanıt vermedim ve parayı aldım. Bu parayı neden bana bıraktığı açıkça belliydi.

“Ayakta zor duruyorum, bacaklarım tutmuyor!” diye karşılık verdim ona.

“Bunu hafife alıp savsaklama sakın Vanya, sakın savsaklama! Bugün sokağa çıkma artık! Senin ne halde olduğunu Anna Andreyevna’ya söylerim. Bir hekim çağırsak iyi olmaz mıydı? Yarın seni yoklamaya gelirim. Hiç değilse gelmeye çalışırım, bacaklarımı sürükleyebilirim.

“Hadi bakalım, şimdi yatsan iyi edersin... Hoşça kal. Hoşça kal küçük kız; sırtını çeviriyor! Al dostum, beş ruble de küçük kız için. Bunu benim verdiğimi ona söyleme ama, sırf ona harca bunu, ayakkabı, iç çamaşırı falan al... Pek çok eksikliği olmalı! Elveda, dostum.”

Sokak kapısına kadar onu uğurladım. Kapıcıyı gönderip yiyecek öteberi aldırmam gerekiyordu. Yelena henüz yemek yememişti.

XI

Ama, odama döner dönmez şiddetli bir baş dönmesiyle düştüm, odanın ortasına boylu boyunca seriliverdim. Sadece Yelena’nın çılgınlığını anımsıyorum: Ellerini birbirine vurarak, beni tutmak amacıyla bana doğru koştu. Belleğimdeki kalan son anı işte o an oldu...

Kendime geldiğimde, yatağımdaydım. Yelena’nın daha sonra bana anlattığına göre, tam o sırada bizim yiyecekleri getiren kapıcının yardımıyla beni divanın üzerine taşımıştı. Sık sık uyandım, her seferde de Yelena’nın üzerime eğilmiş kaygılı ve acıyan küçük yüzünü gördüm. Ama, bütün bunları sanki bir düşmüş gibi anımsıyorum, adeta bir bulutun içindeymiş gibi görüyordum, zavallı küçük kızın sevimli hayali yarı uykulu yarı uyuşuk halimde bir hayalet gibi, bir tablo gibi geçiyordu gözlerimin önünden. Bana içecek bir şeyler getiriyor, beni yatağımdaya doğrultuyor ya da üzgün, kaygılı, ürkmüş bir halde yanıma oturuyor, saçlarımı okşuyordu. Hatta çok iyi anımsıyorum, bir seferinde yüzüme tüy gibi hafif bir öpücük kondurdu. Bir başka sefer de, gece birdenbire uyandığımda,

divanın hemen yanına çekilen küçük bir masanın üzerinde duran, neredeyse dibine inmiş bir mumun ışığını gördüm; Yelena'nın başını yastığının üzerine koyup, solgun ve yan aralık dudaklarıyla, elini sıcacık yanağının üzerine koymuş, ürkek bir uykuyla uyuduğunu gördüm.

İyice uyandığımda, çoktan sabah olmuştu bile. Mum dibine kadar yanmıştı; söken şafağın canlı ve kızılımsı aydınlığı duvarda nakışlar yapıyordu. Yelena masanın önündeki bir iskemleye oturmuş, yorgun başını masanın üzerine uzattığı sol koluna dayamış derin bir uykuya dalmıştı. Uykusunda bile, erişkin bir üzüntü ifadesiyle, garip ve hastalıklı bir güzelliğe bürünmüş çocuk yüzünü seyrettiğimi çok iyi anımsıyorum. Kıvrık uzun kirpikli içine çökük yanaklı bu solgun yüzün çevresindeki özensizce bağlanmış abanoz gibi simsiyah gür saçlar yana düşmüştü. Öbür elini de yastığının üzerine dayamıştı. O minicik sıska eli öptüm, ama zavallı çocuk uyanmadı bile; sadece dudaklarında soluk bir gülümseme belirdi. Uzun zaman onu seyrettim, sonra da dingin ve deliksiz bir uykuya daldım. Bu kez artık hemen hemen öğleye kadar uyumuşum. Uyandığımda neredeyse iyileşmiş hissettim kendimi. Sadece bütün uzuvlarımdaki bir güçsüzlük, bir ağırlık daha pek yeni geçirdiğim rahatsızlığı belli ediyordu. Bundan önce de kısa sinir bunalımları geçirmiştım; bunları iyi tanıyordum. Genellikle, hastalık bir günden fazla sürmüyordu, ama bu gene de sert ve şiddetli olmasına engel değildi.

Neredeyse öğle olacaktı. İlk gözüme çarpan şey, dün aldığım perdenin bir kordonla bir köşeye gerilmiş olmasıydı. Yelena odada kendine bir köşe hazırlamıştı. O sırada da sobanın önüne oturmuş, çayı hazırlıyordu. Uyandığımı görünce, yüzünde sevinçli bir gülümseme belirdi ve hemen bana doğru geldi.

“Benim küçük dostum,” dedim elini tutarak, “bütün gece beni bekledin... Senin bu kadar iyi yürekli olduğunu bilmiyordum.”

“İyi ama, sizi beklediğimi nereden biliyorsunuz? Galiba hep uyudum,” dedi şakacı ve çekingen bir sevimlilikle yüzüne bakarak. Bu sözleri söylerken kıpkırmızı kesilmişti.

“Arada bir uyandım ve her şeyi gördüm. Sen ancak şafak sökeceğine yakın uyudun.”

Övgü sözleri söylendiğinde, bütün utangaç ve son derece dürüst, namuslu kimselerde olduğu gibi, bu söyleşiyi sürdürmekten utanmış gibi, sözümü keserek:

“Çay ister misiniz?” dedi.

“Evet, pek makbule geçer doğrusu,” diye karşılık verdim. “Ama, dur bakayım, sen dün yemek yedin mi?”

“Akşam yemeği yemedim, ama gece yedim. Kapıcı bütün gerekenleri getirdi. Hem zaten siz fazla konuşmayın, sakın sakın yatın. Büsbütün iyileşmediniz daha,” diye ekleyerek çayımı getirdi, kendi de yatağımın kıyısına oturdu.

“Yatmak mı! Akşama kadar yataktan çıkmam, ama sonra sokağa çıkacağım. Mutlaka gitmem gerekiyor Yelenacığım.”

“Gerçekten gerekiyor mu? Kime gideceksiniz? Dünkü konuğa değil, öyle değil mi?”

“Hayır, ona değil.”

“Allahtan. Sizi o hastalandırdı. Öyleyse kızına gideceksiniz?”

“Kızı olduğunu sen nereden biliyorsun?”

“Konuştuklarınızın hepsini işittim,” diye yanıt verdi gözlerini indirerek.

Küçük kızın yüzü yeniden karardı. Kaşlarını çatı.

“Kötü bir adam o,” diye ekledi.

“Sen onu tanıımıyorsun ki. Tam tersine, çok iyi, çok dürüst bir adamdır.”

“Hayır hayır, kötü bir adam o; konuştuklarınızı işittim,” diye karşılık verdi coşkuyla.

“Neyi işittin bakalım?”

“Kızını bağışlamak istemiyor...”

“Ama, onu çok seviyor. O da babasına karşı çok suçlu, onun yüzünden adamcağız çok eziyet çekiyor, çok üzülüyor.”

“İyi ama, neden kızını bağışlamıyor? Şimdi, artık onu bağışlasa bile, kızı onun evine gitmemeli.”

“Ne demek o öyle? Niçin gitmesinmiş?”

“Kızının sevgisine layık değil de ondan,” diye yanıt verdi coşkuyla. “Büsbütün ondan ayrılсын, kızının gelen geçenden sadaka dilendiğini ve acı çektiğini görmesi için, gidip sokaklarda dilensin.”

Gözleri çakmak çakmak olmuştu, yanakları al aldı. Böyle konuşmak için bir nedeni vardır elbette, diye düşündüm içimden.

“Beni onun evine mi yerleştirmek istiyordunuz?” diye ekledi bir süre sustuktan sonra.

“Evet Yelena.”

“Hizmetçilik etmeyi yeğlerim, onun evine gitmektense.”

“Aa! Bu söylediklerin hiç de iyi değil Yelenacığım. Hem de ne aptalca söz o öyle: Kimin evinde hizmetçilik edebilirsin ki?”

“Karşıma çıkan ilk mujiğin evinde,” diye yanıt verdi sabırsızlıkla, gözlerini de hâlâ yerden kaldırmıyordu.

Görünüşe göre, fena halde öfkelenmişti.

“İyi ama, bir mujik senin gibi bir hizmetçiye ne yapsın?” dedim hafifçe gülerek.

“Öyleyse ben de soylu bir eve giderim.”

“Bu huyunla soylu bir eve girebilir misin hiç?”

“Elbette.”

Sinirlendikçe daha sert yanıt veriyordu.

“Ama dayanamazsın ki orada.”

“Kim demiş? Beni azarlarlar, ben susarım, bile bile susarım. Döverler gene susarım; istedikleri kadar dövsünler, dünyada ağlamam. Bunu görünce, daha da öfkelenirler.”

“Ne oluyor sana böyle Yelena! Ne kadar hırçın, ne kadar kibirlisin böyle! Besbelli başına çok felaket geldi, çok acı çektin de ondan...”

Kalkıp büyük masaya yaklaştım. Yelena divanda oturmuş, düşünceli bir halle habire yere bakıp, parmaklarının ucuyla

püskülleri çekiştiriyordu. Hiç konuşmuyordu. Sözlerime kızdı mı acaba? diye düşünüyordum.

Dün yazacağım yazı için aldığım kitapları açtım ve yavaş yavaş kendimi okumaya kaptırdım. Bu sık sık olur bende: Gelirim, bir bilgi edinmek üzere bir dakika için bir kitabı açarım, sonra da kendimi öyle bir kaptırırm ki, artık her şeyi unuturum.

Masaya yaklaşan Yelena çekingen bir gülümsemeyle:

“Ne yazıyorsunuz?” diye sordu.

“Her türlü şey yavrum. Bana bunun için para veriyorlar.”

“Dilekçe mi?”

“Hayır, dilekçe değil.”

Sonra da oturup ona çeşitli insanlar konusunda, çeşitli öyküler yazdığımı anlattım elimden geldiği kadar... Bunları öykü ya da roman adı verilen kitaplar oluşturunca. Büyük bir merakla beni dinledi.

“Ve her zaman gerçekleri mi anlatıyorsunuz?”

“Hayır, kendim uyduruyorum.”

“Peki, neden yalan şeyler yazıyorsunuz?”

“Al bak, bu kitabı oku, görürsün, zaten bir kez bakmıştın buna. Okuma biliyor musun?”

“Biliyorum.”

“Pekâlâ, oku bunu, görürsün. Bu küçük kitabı ben yazdım.”

“Siz mi yazdınız? Öyleyse okurum...”

Bana bir şey söylemeyi pek istiyordu, ama gördüğüm kadarıyla utanıyor, sıkılıyordu, çok da heyecanlıydı. Bütün sorularının altında bir şey gizliydi.

En sonunda:

“Bu iş için size çok para veriyorlar mı?” diye sordu.

“Belli olmaz. Kimi zaman çok verirler, kimi zaman da hiçbir şey vermezler işi beğenmezlerse. Çok zor bir iş bu Yelena.”

“Öyleyse, varlıklı değilsiniz?”

“Hayır, değilim.”

“Mademki öyle, ben de çalışıp size yardım ederim...”

Bana çabucak şöyle bir göz attı, kıpkırmızı oldu, gözlerini yere indirdi ve bana doğru iki adım atarak, ansızın minicik kollarıyla beni kucaklayıp alev alev yüzünü göğsüme gömdü. Hayretle ona bakakaldım.

“Sizi çok seviyorum... Kibirli değilim ben,” dedi. “Dün kibirli olduğumu söylediniz. Hayır hayır, doğru değil bu... Sizi çok seviyorum... Beni seven bir siz varsınız...”

Ama, gözyaşları sözlerini sürdürmesine engel oluyordu. Bir dakika sonra, hıçkırıklar dün hastalandığı sırada olduğu gibi, şiddetle göğsünden kopup dudaklarına yükseldi. Önüme diz çöktü, ellerimi, ayaklarımı öpmeye başladı.

“Siz beni seviyorsunuz!” diye yineliyordu. “Beni seven bir tek siz varsınız, sadece siz!..”

Hıçkırıklarla sarsılarak dizlerime sarılmıştı. Uzun zaman baskı altında tuttuğu bütün duyguları, ansızın karşı konulmaz bir coşkuyla patlak veriyordu. Dışa vurmak ve dile gelmek gereksinmesinin güçlü olduğu oranda, şimdiye kadar utanarak daha bir inatla ve şiddetle gizlenen, içine kapanan bu yüreğin garip diretmesini çok iyi anladım, kişi kendinden geçercesine bu sevgi, minnettarlık gereksinmesine, okşamalara, gözyaşlarına teslim olduğu zaman meydana gelen o kaçınılmaz patlamaya kadar, hepsini, hepsini anladım...

Yelena o kadar ağladı, o kadar ağladı ki, sonunda bir isteri nöbetine yakalandı. Bacaklarıma sarılan kollarını binbir güçlkle çözebildim. Onu kucağıma alıp divana götürdüm. Orada daha uzun zaman ağladı, sanki benim önümde ağlamaktan utanıyormuş gibi, yüzünü yastıklara gömmüştü, ama elimi sımsıkı avcunda tutuyor ve bütün gücüyle yüreğinin üstüne bastırıyordu.

Yavaş yavaş yatıştı; ama hâlâ başını kaldırmıyordu. İki üç kez bana kaçamak bir göz attı, bu bakışta büyük bir tatlılık ve gene gizlenmiş ürkek bir duygu gibi bir şey vardı, sonra yüzünü yeniden yastıklara gömdü.

“Benim duygulu Yelenacığım, hasta yavrum, kendini nasıl hissediyorsun? İyi misin?” diye sordum.

Yüzünü benden gizleyerek:

“Beni bu adla çağırmayın,” diye mırıldandı.

“Ne diyeyim öyleyse?”

“Nelly, deyin.”

“Nelly mi? Neden Nelly? Ben kabul ediyorum, güzel bir ad. Madem öyle istiyorsun, sana Nelly derim.”

“Annem beni öyle çağırırdı... Ondan başka da hiç kimse beni bu adla çağırmadı... Başka birisinin bana bu adı vermesini istemiyordum... Ama siz, sizin bana Nelly demenizi istiyorum... Sizi her zaman, her zaman seveceğim.”

“Gururlu ve sevecen yürek!” diye düşünüyordum: “Senin... benim için Nelly olmanı hak etmem için ne kadar zaman gerekti.” Ama şimdi ömür boyu bana bağlandığını çok iyi biliyordum.

Küçük kız sakinleşince:

“Nelly, beni dinle,” dedim. “Seni sadece annenin sevdiğini, başka hiç kimsenin düşünmediğini söylüyorsun. Büyükbaban seni sevmez miydi?”

“Hayır.”

“Öldüğünü öğrendiğin zaman, burada, merdivenlerde ağladın ama, unuttun mu yoksa?”

Bir dakika düşüncelere daldı.

“Hayır, beni sevmezdi... Kötü insandı.”

Bunu derken yüzünde acılı bir duygu ifadesi belirdi.

“Ama, ondan da bunu beklememeli. İyice çocuklaşmıştı. Öldüğünde yarı deli gibiydi. Nasıl öldüğünü sana anlatmış mıydım?”

“Evet, ölümünden bir ay önce iyice bunamıştı. Bütün gün burada oturup duruyordu, ben gelmesem, öyle yiyip içmeden iki üç gün oturacaktı. Ama, daha önceleri çok daha iyiydi.”

“Ne demek daha önceleri?”

“Annem ölmeden önce.”

“Demek ki, yiyeceklerini ona sen getiriyordun, Nelly?”

“Evet.”

“Bunu nereden alıyordun? Bubnova’dan mı?”

“Hayır, onun evinden hiçbir zaman hiçbir şey almazdım,” dedi sert bir tonla, ama sesi titriyordu.

“Öyleyse yiyecekleri nereden sağlıyordun? Senin hiç bir şeyin yoktu ki.”

Nelly sustu, ölü gibi sarardı; sonra uzun uzun baktı.

“Sokaklarda dileniyordum... Elime beş kapık geçince, hemen ona ekmekle enfiye alıyordum...”

“Ve o bunu kabul ediyor muydu! Nelly! Nelly!”

“Başlangıçta bunu ona söylemiyordum. Ama, öğrendiği zaman beni kendisi gönderdi dilenmeye. Köprünün üzerinde duruyordum, gelip geçenlerden sadaka istiyordum, o yakında bir yerde durup bekliyordu; bana bir şey verdiklerini görünce hemen üzerime atılıp parayı elimden alıyordu, sanki ondan gizleyecekmişim gibi, sanki onun için dilenmiyormuşum gibi!”

Bunları söylerken acı ve alaycı pir şekilde güldü.

“Bütün bunlar annem öldükten sonra oldu,” diye ekledi. “O zaman büyükbabam adeta deliye dönmüştü.”

“Demek ki anneni çok seviyordu? Neden onunla birlikte oturmuyordu?”

“Hayır, annemi sevmezdi... Kötü bir adamdı, annemi bağışlamak istemiyordu... tıpkı dünkü kötü yaşlı bey gibi,” dedi usulca, neredeyse alçak sesle ve kulaklarına kadar kızarak.

Ürperdim. Bütün bir romanın düğümü ansızın gözlerimin önünde ışıldayıverdi. Bir bodrum katında, bir tabut yapımcısının evinde ölen o zavallı kadıncağz, anasına lanet eden büyükbabasını arada sırada yoklamaya giden öksüz kızı; iyiden iyiye bunayan ve köpeğinin ölümünden sonra şekerçi dükkânında ölen garip ihtiyar!..

Nelly birdenbire:

“Azorska başlangıçta annemindi,” dedi bir anıya gülümseyerek. “Büyükbabam eskiden annemi çok severdi, annem ondan ayrılınca, Azorska büyükbabanın yanında kaldı. O da Azorska’yı onun için o kadar çok severdi... Annemi bağışlamadı ama. Azorska ölünce o da öldü,” diye ekledi sert bir sesle, yüzündeki gülümseme de kayboldu.

“Nelly, eskiden büyükbaban kimdi?” diye sordum bir süre bekledikten sonra.

“Çok varlıklıydı... Kim olduğunu pek bilmiyorum,” diye yanıt verdi. “Bir fabrikası vardı... Bunları annem söyledi bana. Başlangıçta benim çok küçük olduğumu düşünür ve hiçbir şey söylemezdi. Beni öper ve ‘zamanı gelince, her şeyi öğrenirsin, benim zavallı, bahtsız yavrum!’ derdi. Bana hep zavallı, bahtsız yavrum derdi. Gece de uyuduğumu düşünerek (ama ben uyumazdım, uyur gibi yapardım), ağlar, beni öper ve ‘zavallı çocuk, bahtsız çocuk!’ derdi.”

“Annen hangi hastalıktan öldü?”

“Veremden; altı hafta oldu...”

“Büyükbabanın varlıklı olduğu dönemi sen anımsıyor musun?”

“Ama, o zaman ben daha dünyaya gelmemiştim. Annem ben doğmadan büyükbabadan ayrılmış.”

“Kiminle gitmiş?”

“Bilmiyorum,” diye alçak sesle yanıtlayan Nelly dalgın görünüyordu. “Yabancı bir ülkeye gitmiş, ben orada dünyaya gelmişim.”

“Yabancı ülkede mi? Neresi orası?”

“İsviçre. Her yere gittim ben, İtalya’ya da, Paris’e de gittim.”

“Bunların hepsini anımsıyor musun Nelly?” diye sordum şaşırarak.

“Pek çok şeyi anımsıyorum.”

“Rusçayı bu kadar güzel nasıl öğrendin?”

“Annem daha oralardayken öğretmişti bana. Annem Rustu, onun annesi de Rustu, oysa büyükbabam İngilizdi, ama artık Rus gibi olmuştu. Bir buçuk yıl önce annemle birlikte buraya döndüğümüzde, Rusça konuşmayı çok iyi öğrendim. Annem daha o zamandan hastaydı. Ve biz gitgide daha yoksullaştık. Annem durmadan ağlıyordu. Başlangıçta, uzun zaman büyükbabayı, burada Petersburg’da aradı, hep ona karşı çok suçlu olduğunu söyler, durmadan ağlardı... Ne kadar da ağlardı, bir

bilseniz! Büyükbabanın yoksullaştığını, beş parasız kaldığını öğrenince daha çok ağladı. Ona sık sık mektup yazıyordu, ama büyükbabam hiç yanıt vermiyordu.”

“Annen buraya neden geri döndü? Sırf babasını bulmak için mi?”

“Bilmiyorum ki. Orada o kadar rahattık ki!” diyen Nelly’nin gözleri parlamaya başladı. “Annem benimle yalnız yaşıyordu. Sizin gibi iyi yürekli bir erkek arkadaşı vardı... Onu buradan tanırmış. Ama ölüverdi, annem de işte bu yüzden geri döndü...”

“Öyleyse, annen büyükbabandan ayrılınca onunla birlikte gitmişti?”

“Hayır, onunla birlikte değil. Annem bir başkasıyla gitmiş, ama o kendisini yüzüstü bırakmış...”

“Nelly, kiminle gitmişti acaba?”

Nelly yüzüme baktı, hiçbir şey söylemedi. Annesinin kiminle gittiğini ve büyük bir olasılıkla babası olan bu adamı elbette ki biliyordu. Ne var ki, onun adını bana bile söylemek ona zor geliyordu.

Sorularımla onu daha fazla üzmemek istedim. Garip, sinirli, coşkulu bir karakteri vardı, ama heyecanlarını dizginliyordu; cana yakın ama aşılmaz bir gururun içine kapanmıştı. Onunla bağlı kaldığım bütün o süre içinde, beni bütün gönüllüyle, en parlak ve en duru sevgiyle, hemen hemen içi sızlamadan, yüreği yanmadan söz edemediği ölmüş annesi kadar sevmesine karşın, bana içini pek dökmedi. O günden sonra, bana geçmişinden söz etme gereğini pek seyrek duydu. Bundan söz etmek şöyle dursun, tam tersine, bir çeşit sertlikle bunu benden gizlerdi bile.

Ama o gün, birkaç saat içinde, sözlerini kesen acılar ve sarsıntılı hıçkırıklar arasında, belleğinde kalan, onu en çok heyecanlandıran ve en çok üzen anıların hepsini bana anlattı, o korkunç anlatıyı ömrüm oldukça unutamam. Ne var ki, asıl öykü daha sonra gelecekti...

Korkunç bir öyküydü bu: Mutluluğun arkasından yüzüstü bırakılan; hasta, acılardan tükenmiş, herkesin terk ettiği; umut bağlayabileceği son yaratık tarafından, vaktiyle hakarete uğratıp kıldığı, uğradığı o dayanılmaz işkenceler ve hor görülmeler karşısında aklını yitiren babası tarafından da reddedilen bir kadının öyküsü. Mutsuzluğa itilen; hâlâ bir küçük çocuk gözüyle gördüğü kıızıyla birlikte Petersburg'un soğuk ve pis sokaklarında dolaşıp sadaka isteyen; sonra aylarca nemli bodrum katlarında can çekişen ve yaşamının son dakikasına kadar babasının bağışlamayı reddettiği bir kadının öyküsü; babası son anda kendini toparlayıp, onu bağışlamak için koşmuştu ama, dünyada her şeyden çok sevdiği evladının yerinde soğuk bir cesetten başka bir şey bulamamıştı. Yeniden çocuklaşmış bir ihtiyarla, onu anlayan ve gencecik yaşına karşın, kimilerinin dümdüz ve kaygısız upuzun yaşamları boyunca hiçbir zaman erişemedikleri bir kavrayış gösteren torunu arasındaki gizemli, hemen hemen akıl sır ermez ilişkilerin garip öyküsüydü bu. Kasvetli bir öyküydü, karanlık ve yürek paralayıcı öykülerden biri: Hani şu Petersburg'un ağır göğü altında, bu uçsuz bucaksız kentin karanlık köşelerinde, yaşamın, yoğun bencilliğin, çatışan çıkarlarının düşüncesiz kaynaşması ortasında, korkunç sefahatlerin, gizli cinayetlerin ortasında, akıl almaz ve anormal bir yaşamın bütün o cehenneminde görünmeden, neredeyse gizemli biçimde sık sık geçen öykülerden biri...

Üçüncü Bölüm

I

Çoktan hava kararmış, iyice gece bastırmıştı, ancak bu kasvetli karabasandan kurtulunca, içinde bulunduğum anı anımsadım.

“Nelly,” dedim, “hasta ve üzgünsün, ben de seni tedirgin ve gözyaşları içinde yalnız bırakmak zorundayım! Yavrum! Bağışla beni ve şunu iyi bil ki şu anda gene çok sevilen, bir türlü bağışlanmayan, çok mutsuz, onuru kırılmış ve terk edilmiş bir başka insan sözkonusu. Beni bekliyor. Bana, anlattıklarından sonra öyle allak bullak oldum ki, hemen şu anda, hiç vakit yitirmeden onu görmezsem dayanamayacağımı hissediyorum...”

Bütün bu söylediklerimi Nelly’nin anlayıp anlamadığını pek bilmiyorum. Çok heyecanlıydım, hem onun anlattıkları, hem de yeni hastalığım beni bitirmişti. Gene de Nataşa’ya koştum. Vakit bir hayli geçti, evden içeri adımımı attığımda saat dokuza geliyordu.

Sokakta, Nataşa’nın oturduğu evin cümle kapısının önünde, Prens’inkine benzettiğim bir araba ilişti gözüme. Nataşa’nın apartmanının kapısı dışarıya bakıyordu. Merdivene gelmez, birkaç basamak önümde, görünüşe göre buralara pek

alışkın olmayan bir adamın, el yordamıyla sakına sakına yurkarı çıktığını işittim. Bunun Prens olabileceğini düşündüm; ama az sonra yanıldığımı anladım. Bu yabancı bir yandan merdiveni tırmanırken, bir yandan da homurdanıyor, çıktıkça da artan bir öfkeyle küfürler, lanetler yağıdırıyordu. Doğruyu söylemek gerekirse, merdiven dar, pist dimdik ve her zaman, karanlıktı, orada hiç ışık yanmazdı. Üçüncü katta başlayan küfürleri Prens'e asla yakıştıramazdım, adam arabacı gibi sövüp sayıyordu. Üçüncü kattan sonra ışık vardı: Nataşa'nın kapısının önünde küçük bir fener yanıyordu. Yabancıya işte tam bu kapının önünde yetiştim, Prens'i tanıyınca ne kadar şaşır-dığımı varın siz düşünün artık! Böyle beklenmedik bir biçimde benimle burun buruna gelmek son derece sinirine dokunmuşa benziyordu. İlk anda beni tanıyamadı, ama ansızın suratı değişiverdi. İlk bakışı kinci ve kötüyken birdenbire bir tatlılaştı, bir neşelendi ki hiç sormayın, özellikle neşeli bir tavırla iki elini birden bana uzattı.

"Ah! Siz miydiniz? Neredeyse yere diz çöküp, beni kurtarmasını Tanrı'dan dua edecektim. Küfür ettiğimi işitmediniz mi?"

Ve son derece babacan bir kahkaha attı. Ama, ansızın yüzü ciddi ve canı sıkılmış bir ifadeye büründü.

"Alyoşa da Natalya Nikolayevna'yı böyle bir eve yerleş-tirmiş!" dedi başını sallayarak. "Dedikleri gibi, bir erkeğin karakterini belirleyen işte bu *ıvır zıvırlardır*. Alyoşa için çok korkuyorum. Çok iyi bir insandır, soylu bir yüreği vardır ama, şunu örnek olarak kabul edin: Deliler gibi sevdiği kadını getirip böyle bir mezbeledede oturtuyor! Hatta kimi zaman ekmek parasına muhtaç olduklarını bile işittim," diye ekledi alçak sesle kapının zilini çalarken. "Onun ve özellikle de onunla evlendiği zaman *Anna*¹ Nikolayevna'nın geleceğini düşün-dükçe, başım dönüyor..."

¹ Ruslarda adı ve soyadını şaşırmak ya da yanlış söylemek büyük saygısızlıktır ve karşısındakine ilgisizliğin belirtisidir.

Adları şaşırdı, ama aldırış bile etmedi, hâlâ açıkça görünen bir öfkeyle kapının zilini arayıp duruyordu. Ama, kapının zili yoktu. Kanattaki tokmağı çekiştirdim, Mavra hemen gelip açtı, telaşla bizi içeri buyur etti. Ahşap bir bölmeyle minicik antreden ayrılan mutfağın aralık kapısından kimi hazırlıklar görölüyordu: Her şey her zamankinden daha fazla ovulup parlatılmışa benziyordu; soba yanıyordu, masanın üzerinde yeni sofra tabakları duruyordu. Bizi bekledikleri belliydi. Mavra hemen paltolarımızı aldı.

“Alyoşa burada mı? diye sordum. Mavra da:

“Bir daha dönmedi buraya,” diye mırıldandı esrarengiz bir tavırla.

Nataşa’nın yanına girdik. Onun odasında özel hiçbir hazırlık göze çarpmıyordu; her şey gene her zamanki gibiydi. Zaten burası her zaman o kadar temiz ve o kadar sevimliydi ki düzene sokulacak, yerleştirilecek hiçbir döküntü yoktu. Nataşa, kapının yanında, ayakta karşıladı bizi. Hastalıklı zayıflığı ve yüzünün olağanüstü solukluğu beni fazlasıyla şaşırttı, oysa kansız yanakları zaman zaman kulaklarına kadar kızarıyordu. Gözleri ateşten çıkmak çaktı. Hiçbir şey demeden elini Prens’e uzattı; heyecanlı ve neredeyse çılgın gibiydi. Bana bakmadı bile. Ben de ayakta durmuş, bekliyordum.

Prens neşeli ve dostça bir sesle:

“Neyse, gelebildim sonunda!” diye söze başladı. “Döneli henüz birkaç saat oldu. Bütün bu süre içinde, hiç aklımdan çıkmadınız!” Sevecenlikle Nataşa’nın elini öptü. “O kadar çok düşündüm, düşündüm ki! Size söyleyecek o kadar çok şeyim var ki... Ama, artık rahat rahat konuşuruz! Önce, gördüğüme göre benim beyinsiz oğlan hâlâ gelmemiş...”

“İzninizle Prens,” diyerek Nataşa onun sözünü kesti kızarıp, heyecanlanarak; “İvan Petroviç’e söyleyecek birkaç sözüm var. Gel Vanya...”

Elimden tutup beni paravanın arkasına götürdü.

En karanlık köşeye çektikten sonra:

“Vanya, beni bağışladın mı?” dedi alçak sesle.

“Nataşa susar mısın lütfen? Ne oluyor sana böyle?”

“Hayır hayır, daha önce pek çok şeyimi, o kadar çok bağışladın ki, ama insan sabrının da bir sınırı vardır. Biliyorum, sen her zaman beni seveceksin, ama benim bir nankör olduğumu düşüneceksin, çünkü dün de önceki gün de sana karşı çok acımasız, bencil ve nankörce davrandım...”

Birdenbire, hüngür hüngür ağlamaya başladı ve yüzünü omzuma gömdü.

“Kes artık Nataşa,” dedim aceleyle. “Biliyor musun, bütün gece çok hastalandım; şimdi bile bacaklarımın üzerinde zorlukla duruyorum; dün akşam ve bugün işte bu nedenle sana uğrayamadım, sen de dargın olduğumu sanıyorsun! Aziz dostum, şuanda ruhunda neler geçtiğini bilmiyor muyum sanki?”

“Pekâlâ, beni her zamanki gibi gene bağışladın demek,” dedi gözyaşlarının arasından gülümseyip, canımı acıtırmasına elimi sıkarak. “Gerisini daha sonra anlatırım. Sana söyleyecek o kadar çok şeyim var ki Vanya. Hadi şimdi, onun yanına dönelim...”

“Hadi gidelim. Nataşa; ondan öyle birdenbire ayrıldık ki...”

“Bak göreceksin. Bak göreceksin, neler olacak,” diye fısıldadı çabucak. “Şimdi her şeyi biliyorum; her şeyi tahmin ettim. Bütün suç *onda*. Bu akşam pek çok şey karara bağlanacak. Hadi gidelim!”

Söylediklerinden pek bir şey anlamadım, ama soru sorulacak zaman değildi. Nataşa sakın bir yüzle Prens’e doğru ilerledi. Beriki, şapkası elinde, hâlâ dikilip duruyordu. Nataşa neşyle özür diledi, şapkasını aldı, kendi eliyle ona bir iskemle uzattı ve üçümüz birden küçük masanın çevresine oturduk.

“Benim akılsız oğlandan söz ediyordum,” diye sürdürdü Prens. “Onu ancak bir dakika görebildim, o da sokakta, tam Kontes Zenayda Fedorovna’ya gideceği sırada ayaküstü bir iki söz söyleyebildim. Çok acelesi vardı. Düşünün bir kez, dört günlük ayrılıktan sonra, benimle yukarı çıkmak bile istemedi! Şimdi burada değilse, bizler de ondan önce geldikse, bütün

suç bende; o fırsattan yararlanmak istedim ve bugün kendim gidemeyeceğim için, onunla kontese bir haber gönderdim. Ama, neredeyse burada olur.”

Nataşa en saf haliyle Prens’e bakarak:

“Bu akşam geleceğine size söz vermiştir herhalde?” diye sordu.

“Aman Tanrım! Bir bu eksikti! Hele bir gelmesin! Böyle bir şeyi nasıl sorabilirsiniz?” diye haykırdı şaşkınlıkla Nataşa’ya bakarak. “Zaten, çok iyi anlıyorum: Ona kızgınsınız. Hak-kınız var. Hepimizden sonra gelmesi çok çirkin bir şey. Ama, gene söylüyorum, bütün suç bende. Ona kızmayın. Düşünce-sizin biridir; bakın, onu savunuyorum sanmayın, asla, ama birtakım özel koşullar, şu sırada kontesin evini ve daha başka tanıdıkların evini savsaklaması şöyle dursun, tam tersine or-larda daha sık görünmesini gerektiriyor. Kişisel işlerim yü-zünden onu en fazla birkaç saat elinizden alırsam kızmamanı-zı rica ederim. Kesinlikle eminim ki, geçen akşamdan beri Prens A.’ya bir kez bile gitmemiştir, az önce bunu kendisine sormadığıma canım sıkıldı!..”

Nataşa’ya bir göz attım. Yarı alaycı bir gülümsemeyle Prens’i dinliyordu. Ama, beriki o kadar açık sözlülükle, o ka-dar doğal biçimde, yapmacıksız konuşuyordu ki söyledikleri-ne inanmamak olanaksız görünüyordu.

Nataşa sanki dünyanın en olağan şeyinden söz ediyor-muşçasına, tatlı ve dingin bir sesle:

“Şu son günlerde bir kez bile beni görmeye gelmediğini gerçekten bilmiyorsunuz demek ki?” diye sordu.

“Nasıl? Bir kez bile gelmedi mi? Özür dilerim ama, neler söylüyorsunuz siz!” diyen Prens son derece şaşırmış görünüyordu.

“Siz salı akşamı, geç saatlerde evime geldiniz; ertesi sabah, yarım saat uğradı, ondan sonra da artık onu bir daha görmedim.”

“Aman canım, inanılır gibi değil!” Gitgide daha şaşırmış görünüyordu. “Ben da yanınızdan hiç ayrılmadığını sanıyor-

dum! Başılayın beni ama, bu çok garip... o kadar garip ki... İnanılır gibi değil!"

"Oysa, gerçeğin ta kendisi ve çok yazık değil mi!... Ben de işte, onun nerede olduğunu öğrenmek için sizi bekliyordum dört gözle!"

"Aman Tanrım! Neredeyse gelir, fazla gecikmez. Söyledikleriniz beni o kadar etkiledi ki... İtiraf edeyim ki ondan her şeyi beklerdim de, bunu hiç aklıma getirmezdim!"

"O kadar mı şaşırdınız? Ben de sizin şaşmak şöyle dursun, durumun böyle olacağını önceden bildiğinizi düşünüyordum."

"Bildiğimi mi! Ben mi? Ama, sizi temin ederim ki Natalya Nikolayevna, onu bugün sadece bir dakika gördüm, onun hakkında da hiç kimseye tek bir şey sormadım. Benden kuşkulandır görünmeniz bana çok şaşırtıcı geliyor," diye ekledi ikimizi de süzerek.

"Tanrı korusun, asla böyle bir şey aklıma gelmiş değil!" diye itiraz etti Nataşa, "sizin gerçeği söylediğinize kesinlikle inanıyorum."

Ve Prens'in yüzüne karşı bir kahkaha attı: Beriki hafifçe kaşlarını çatı.

"Açıklayın lütfen," dedi sıkıntılı bir tavırla.

"Açıklayacak hiçbir şey yok. Ben öyle söyledim işte. Onun ne kadar düşüncesiz, ne kadar unutkan olduğunu bilirsiniz. Şimdi artık bütün özgürlüğüne kavuştuğuna göre, işi büsbütün savsaklayacaktır."

"Ama, böyle başıboş sürüklenmesi olanaksız bir şey, bunun altında mutlaka bir şey vardır; gelir gelmez bunu bana açıklamaya zorlayacağım onu. Ama, beni hepsinden çok şaşırtan da sizin beni sorumlu tutar gibi görünmenizdi, oysa burada bile değildim. Hem de zaten, Natalya Nikolayevna, ona pek kızdığınızı görüyorum, bunda da çok haklısınız! Durumu çok iyi anlıyorum ve... ve elbette ki birincil suçlu benim, ama sadece ondan önce geldiğim için, değil mi? diye sürdürdü insanı çileden çıkaran bir gülümsemeyle bana doğru dönerek.

Nataşa kıpkırmızı kesildi.

Prens büyük bir ağırbaşlılıkla:

“Özür dilerim Natalya Nikolayevna,” diye sürdürdü. “Suçlu olduğumu kabul ediyorum, ama sadece sizinle tanıştığının ertesi günü gitmiş olmaktır benim bütün kabahatim. Onun için, şimdi sizde gördüğüm bu güvensizliğe, bu kuşkuya bakarak, benim hakkımdaki düşüncelerinizi değiştirdiğini görüyorum, olayların da buna elverişli göründüğünü kabul ediyorum. Eğer buradan hemen gitmeseydim, beni daha iyi tanırdınız, gözetimim altındaki Alyoşa da uçarılık etmezdi. Ona neler söyleyeceğimi kendi kulaklarınızla işiteceksiniz.”

“Yani, ona yük olduğumu hissettirmek için elinizden geleni yapacaksınız, öyle değil mi? Sizin gibi akıllı bir insanın bu şekilde bana yardım edeceğini gerçekten düşünmesi olanaksız bir şeydir.”

“Yani, benim ona sizin kendisine yük olduğunuzu hissettirmek istediğimi mi ileri sürmek istiyorsunuz? Bana hakaret ediyorsunuz, Natalya Nikolayevna.”

“Karşımdaki kişi her kim olursa olsun anıştırmalardan kaçınmaya çalışıyorum,” diye yanıt verdi Nataşa. “Tersine, her zaman en dolaysız biçimde konuşmaya çabalarım. Bunu belki siz de bugün kendi gözlerinizle göreceksiniz. Size hakaret etmeye de niyetim yok, bunu istemek için de hiçbir nedene gerek yok. Hem de zaten, ne söylersem söyleyeyim, benim sözlerimden kırılmazsınız. Ben bundan kesinlikle eminim, çünkü karşılıklı ilişkilerimizi çok iyi anlıyorum: Onları ciddiye almazsınız, değil mi? Ama, sizi gerçekten kırdımsa... konukseverlik görevlerimi yerine getirmek için, hemen özür dilemeye hazırım.”

Nataşa'nın dudaklarında bir gülümsemeyle bu sözleri söyleyişindeki hafif, hatta şakacı tona karşın, ben onu şimdiye kadar hiç bu kadar öfkeli görmemiştim. Şu son üç günde, yüreğine çöreklenen acının yoğunluğunu işte ancak o zaman anlayabildim. Bana söylediği o gizemli sözler: Her şeyi bildiği, her şeyi tahmin ettiği konusundaki sözleri beni birden ürküt-

tü. Bunlar doğrudan doğruya Prens'le ilgiliydi. Nataşa onun hakkındaki bütün düşüncelerini değiştirmişti ve artık onu can düşmanı olarak görüyordu, bu kesindi. Alyoşa'yla bütün başarısızlıklarını ona malediyordu, kimbilir, belki de onu böyle düşünmeye yönelten birtakım veriler vardı elinde.

Ansızın aralarında bir kavga çıkmasından korktum. Nataşa'nın kullandığı neşeli ton fazlasıyla açıktı, üstü pek az kapalıydı. Prens'e ilişkilerini ciddiye alamayacağı konusundaki son sözleri, sadece bir konukseverlik görevi olarak özür dilemek konusundaki cümlesi, dolambaçlara kaçmadan, dobra dobra konuşmasını bildiği hemen o akşam kanıtlayacağı konusundaki yarı tehditle karışık verdiği söz; bütün bunlar öylesine kör kör parmağım gözüneydi ki, üstleri o kadar az örtülüydü ki, Prens'in bunları anlamamış olması olanaksızdı. Adamın yüzünün değiştiğini gördüm, ama kendini tutmasını çok iyi biliyordu. Hemen bu sözleri farketmemiş göründü, gerçek anlamlarını kavramamış gibi yaptı ve bir şakayla işin içinden sıyrıldı.

“Özür dilemenizi istemekten Tanrı beni korusun,” diye yanıt verdi gülerек. “Zerre kadar böyle bir isteğim yok, bir kadından özür dilemesini istemek benim ilkelerime sığmaz. Daha ilk görüşmemizde karakterim konusunda sizi hemen uyarmıştım; bu nedenle, bir eleştiride bulunursam kızmayaacağınızı düşünüyorum, üstelik de bu genel olarak bütün kadınları ilgilendirir.” Sonra da bana doğru dönerek sevimli bir sesle: “Bu sözlerimin doğruluğunu kabul edersiniz elbette, değil mi?” dedi. “Kadın karakterinin bir özelliğini gözlemledim: Bir kadın haksız olduğu zaman, suçunu hemen o anda itiraf etmektense, hatasını anlar anlamaz özür dilemektense, bunu ilerde binbir cilveyle silmeyi yeğler. Sözgelimi, diyelim ki, sizin tarafınızdan hakarete uğradım, şu anda özür dilemenizi kesinlikle reddederim; ilerde hatanızı kabul edip de siz onu... binbir cilveyle silmek istediğiniz zaman bundan daha iyi yararlanırım. Siz o kadar iyi yürekli, o kadar saf, o kadar tertemiz ve öylesine içtenliklisiniz ki pişman olacağınız dakika,

çok iyi tahmin ediyorum, çok güzel olacaktır! Özür dileyecek yerde, çok daha içtenlikli olduğumu ve size karşı sandığınızdan çok daha fazla açık sözlü davrandığımı size bugün nasıl kanıtlayabileceğimi söyleyin!.”

Nataşa kulaklarına kadar kızardı. Öte yandan da, Prens’in sözlerinde çok hafif, hatta umursamaz bir ton, bir çeşit küstah şakacılık var gibime geldi.

Nataşa meydan okur bir tavırla ona bakarak:

“Bana dürüst ve içtenlikli davrandığınızı kanıtlamak mı istiyorsunuz?” diye sordu.

“Evet.”

“Madem öyle, soracağım soruyu lütfen yanıtlayın.”

“Baştan size söz veriyorum.”

“Sorum şu: Alyoşa’yı ne bugün, ne yarın, ne bir sözcükle, ne benim hakkımda bir anıştırmayla tedirgin edin. Beni unuttuğu için hiçbir sitemde, hiçbir uyarıda bulunmayın. Hiçbir şeyin farkında olmaması için, sanki aramızda hiçbir şey geçmemiş gibi karşılamak istiyorum onu. Benim için böyle olması gerekiyor. Bana söz veriyor musunuz?”

“Büyük bir memnuniyetle,” diye yanıt verdi Prens. “Bütün içtenliğimle şunu da söylememe izin verin lütfen: Bu tür olaylar konusunda bu kadar akli başında, bu kadar aydınlık görüşlere ben çok ender rastladım... Ama, sanırım Alyoşa geldi.”

Gerçekten de antreden sesler işitildi. Nataşa ürperdi ve bir şeye hazırlanır gibi oldu. Prens ciddi görünüyordu ve olacakları bekliyordu: Gözlerini Nataşa’dan ayırmıyordu. Kapı açıldı, Alyoşa yıldırım gibi içeri girdi.

II

Neşeli, sevinçli, ıslıl ıslıl bir yüzle içeri girdi. Keyifli olduğu, şu son dört günü çok güzel geçirdiği belli oluyordu. Bildireceği bir haber olduğu yüzünden okunuyordu.

“İşte geldim!” diye bağırdı yüksek sesle. “Oysa buraya ilk benim gelmem gerekirdi! Ama, acele etmeyin, her şeyi öğreneceksiniz, her şeyi! Baba, demin iki çift laf etmeye vakit bulamadık, oysa sana söyleyecek o kadar çok şeyim vardı ki. Keyifli zamanlarında, ona sen dememe kendisi izin verdi,” diyerek bana döndü. “Sizi temin ederim ki, bunu kesinlikle yasakladığı başka zamanlar da vardır! Taktığı de şu: Kendisi bana *siz* demekle başlar. Ama, bugünden itibaren, sadece iyi anları olmasını istiyorum, bunun böyle olması için de elimden geleni yapacağım!

“Genel olarak, şu son dört günde tümüyle değiştim, bütün başka bir insan oldum, bütün bunları size anlatacağım. Ama daha sonra. Şimdi önemli olan, onun burada olması! İşte burada! Bir kez daha, Nataşa, meleğim, günaydın, elmasım!” dedi Nataşa’nın yanına oturup, doymak bilmezcesine elini öperek. “Bütün bu günler boyunca seni ne kadar özledim, bilemezsin! Ama, n’aparsın? Bir türlü elim değmedi! Elimden başka türlüğü gelmezdi. Sevgilim! Zayıflamış gibisin, yüzün de o kadar soluk ki...”

Alyoşa coşkuyla Nataşa’nın ellerini öpücüklere boğuyordu, sanki ona bakmaya doyamıyormuş gibi, onu adeta güzel gözleriyle yiyordu. Nataşa’ya bir göz attım ve o anda ikimizin de aynı şeyi düşündüğümüzü anladım: Alyoşa tamamıyla masumdu. Bu *masum* ne zaman ve nasıl suçlu olabilirdi! Nataşa’nın soluk yanaklarına ansızın kan hücum etti. Bütün kanı yüreginde toplandıktan sonra birdenbire beynine çıkmış gibiydi sanki. Gözleri ışıldamaya başladı ve gururla Prens’e baktı:

“İyi ama... bütün o günlerde... neredeydin?” dedi kısık ve kesik bir sesle. Soluk alışığı ağırlaşmış ve düzensizleşmişti. Tanrım! Onu ne kadar da seviyordu!

“Gerçekten de, sana karşı suçlu gibi bir halim var ama, bu sadece görünüşte! Elbette suçluyum, biliyorum, buraya gelirken de biliyordum. Dün ve bugün Katya bana bir kadının böyle bir ihmali bağışlayamayacağını söyledi, çünkü salı günü burada olup bitenlerin hepsini biliyor; hemen ertesi günü ona anlattım.

“Onunla tartıştım ve bu kadının adının *Nataşa* olduğunu anlattım ona, belki de bütün dünyada onunla ölçülebilecek bir kadının bulunduğu, onun da Katya olduğunu söyledim. Ve buraya, kavgayı kazandığımı bilerek geldim. Senin gibi bir melek bağışlamayabilir mi hiç? “Gelmediyse, artık beni sevmediğinden değil, bir engel çıkmış olmasındandır.” İşte benim Nataşa’nın böyle düşünmesi gerekir! Seni nasıl sevmeyebilirim? Olacak şey mi bu? Bütün yüreğim senin özleminle inliyordu. Ama, gene de suçluyum! Her şeyi öğrenince, beni ilk bağışlayan sen olacaksın!

“Şimdi size her şeyi anlatacağım, sizin önünüzde içimi dökmek istiyorum; işte bunun için geldim koşa koşa; yarım dakika zamanım vardı, bugün seni kucaklamak için hemen sana doğru uçmak istedim, ama olmadı işte: Katya çok önemli bir iş için gelmemi rica etti. Sana rastlamamdan az önceydi baba; ikinci bir pusulayla çağırılmışım, Katya’ya ikinci kez gidiyordum. Çünkü şimdi artık bütün gün mektuplarımızı birbirimize götürüp getiren ulaklarımız var. Ivan Petroviç, sizin pusulanızı ancak dün akşam okuyabildim, çok haklısınız. Ama, ne yapalım: Fiziksel bir olanaksızlıktı bu! Onun için: Yarın nasıl olsa kendimi tümüyle temize çıkarırım, diye düşündüm. Çünkü bu akşam Nataşa’ya gelmemek olanaksızdı.”

“Nedir bu söz konusu edilen pusula?” diye sordu Nataşa.

“Dün bana gelmiş, elbette beni evde bulamamış, seni görmeye gelmediğim için beni haklı olarak azarlayan bir mektup yazıp bırakmış. Yerden göğe kadar hakkı var. Bu dündü.”

Nataşa bana bir göz attı.

“Ama, mademki sabahleyin Katerina Fedorovna’ya gidecek zamanın vardı diye başladı Prens.

“Biliyorum, ne diyeceğini biliyorum,” diyerek Alyoşa onun sözünü kesti. “Katya’ya gidebildiğine göre, pekâlâ buraya da gelebilirdin, diyeceksin. Tümüyle aynı fikirdeyim, hatta buraya gelmek için bir değil, binbir nedenim de vardı. Ama, unutmayın ki, yaşamda her şeyi karıştıran, alt üst eden, beklenmedik ve garip olaylar vardır. İşte ben de böyle durumlarla

karşılaştım. Demin de söyledim ya, şu son günlerde ben tepeden tırnağa değiştim: Demek ki önemli olaylar oldu.”

Nataşa, Alyoşa’nın coşkusuna gülümseyerek:

“Aman Tanrım! Neler oldu sana kuzum! Bizi sabırsızlıktan çatlatma da anlat rica ederim!” diye haykırdı.

Gerçekten de hali görülecek bir şeydi: Telaşla konuşuyor, sözcükler sanki şakıyormuş gibi, hızla, birbiri ardından, düzensiz biçimde ağızdan kaçıyordu. Konuşmak, hepsini anlatmak isteğiyle yanıp tutuşuyordu. Ama, konuşurken Nataşa’nın ellerini de bırakmıyor, öpmeye doyamıyormuş gibi, onları her dakika dudaklarına götürüyordu.

“Bakın başıma neler geldi,” diye sürdürdü Alyoşa. “Ah! Dostlarım! Neler gördüm bir bilseniz? Neler yaptım! Kimlerle karşılaştım, bir bilseniz! Önce, Nataşa, o bir harikaydı! Şimdiye kadar Katya’yı hiç tanımamışım, ama hiç mi hiç! Salı günü, anımsıyor musun, sana ondan coşkuyla söz etmiştim. Ne var ki o zaman bile onu yeterince tanıımıyordum. Şu son günlere kadar kendini benden öyle bir saklamış ki! Ama, şimdi artık birbirimizi iyice tanıyoruz. Senli benli konuşuyoruz.

“Ama durun, en başından başlayayım: Nataşa, ertesi gün, yani çarşamba günü, aramızda geçenleri ona anlattığım zaman senin hakkında söylediklerini bir işitebilseydin!.. Sırası gelmişken söyleyeyim, çarşamba sabahı geldiğimde, senin karşında ne kadar aptal bir halim olduğunu anımsıyorum da! Sen beni neşeyle karşıladın, yeni durumumuza tamamıyla inanmıştın; benimle bütün bunları konuşmak istiyordun; hem üzgündün, hem de benimle şakalaşıyordun. Ben de durmuş, oturmuş, ciddi adam rolleri oynuyordum! Ah! Sersem ki, ne sersemmişim! Çünkü yemin ederim ki, pek yakında eşin olacak bir insan tavrı takınmak; ağırbaşlı bir insan havalарına bürünmek istiyordum; kimin önünde o havalарı takınmaya kalktım: Senin önünde! Benimle kimbilir ne kadar alay etmişsin-dir, ben de bunu iyice hak etmiştim doğrusu!”

Prens hiç sesini çıkarmadan, utkulu ve alaycı bir gülümsemeyle Alyoşa’ya bakıyordu. Sanki, oğlunun uçarı ve hatta

pek gülünç yanlarıyla görünmesinden zevk almış gibiydi. Ben bütün gece dikkatle hep onu inceledim ve şiddetli bir babalık sevgisi duyduğunu ileri sürmesine karşın, oğlunu hiç sevmediğine kesinlikle inandım.

Alyoşa şöyle sürdürdü:

“Senden ayrılınca, doğruca Katya’ya gittim. Demin de söylediğim gibi, işte ancak o sabah birbirimizi tam olarak tanımaya başladık ve bu çok garip bir şekilde oldu... Hatta nasıl olduğunu şimdi anımsamıyorum bile... Sıcak birkaç söz, birkaç düşüncenin, birkaç izlenimin içtenlikli ifade edilişi ve böylece ömür boyu birbirimize bağlandık. Nataşa, onunla mutlaka, mutlaka tanışmalısın! Seni bir anlatışı, bir açıklayışı var ki görmelisin! Senin benim için nasıl bir hazine olduğunu anlattı bana! Yavaş yavaş bütün düşüncelerini, yaşamı görüş biçimini açıkladı bana; öyle ağırbaşlı, öyle coşkulu bir kız ki! Bana görevlerimizden, yükümlülüklerimizden, hepimizin insanlığa yapmamız gereken hizmetlerden söz etti. Beş altı saat konuştuktan sonra, aynı düşünceleri paylaştığımızı görünce, ebediyen dost olmaya ve bütün ömrümüzce aynı yapıt için işbirliği yapmaya ant içtik!”

“Hangi yapıt bu?” diye sordu pek şaşırان Prens.

“Baba, o kadar değiştim ki, herhalde bütün bu söylediklerim seni çok şaşırtıyordur. Hatta itirazlarını bile önceden görür gibi oluyorum,” diye yanıt verdi Alyoşa tumturaklı bir sesle. “Siz hepiniz becerikli insanlarsınız, her işin rahat ve kolay yanını düşünür, yararını, çıkarını hemen seziverirsiniz, kesin, sert, denenmiş ilkeleriniz vardır, genç ve taze olan her şeye güvensizlikle, düşmanca ve alayla bakarsınız. Ama, ben artık senin birkaç gün önce tanıdığın Alyoşa değilim. Tamamıyla bir başkasıyım! Bu dünyadaki her şeye ve herkese cesaretle bakıyorum. İnancımın doğru olduğunu bilirim, sonucu ne olursa olsun, onu sonuna kadar izlerim ve eğer yolumu şaşırmazsam, dürüst, namuslu bir adam olurum. Bundan sonra istediğiniz her şeyi söyleyebilirsiniz, ben kendimden eminim.”

“Oh! Oh! Maşallah!” dedi Prens alaycı bir sesle.

Nataşa kaygılı bir tavırla bize bakıyordu. Alyoşa için korkuyordu. Çünkü sık sık konuşmayı kendi aleyhine döndürdüğü olurdu, Nataşa da bunu biliyordu. Hepimizin, özellikle de babasının önünde, kendini gülünç bir açıdan göstermesinden korkuyordu.

“Sen neler söylüyorsun Alyoşa! Felsefe yapıyorsun!” dedi. “Seni aşılamışlar... Başına gelenleri anlatsan daha iyi ederdin.”

“Ben de öyle yapıyorum ya!” diye haykırdı Alyoşa. “Şimdi dinle beni: Katya’nın uzak iki akrabası var, Lev ve Boris, biri öğrenci, öbürü sadece bir delikanlı. Katya onlarla görüşüyor, bunlar olağanüstü çocuklar! Bir kez, ilke olarak kontesin evine adımlarını atmıyorlar. Katya’yla ben, kişinin görevi, yeteneği ve buna benzer şeylerden konuştuğumuz zaman, bana o iki akrabasından söz etti ve onlara götürmem için hemen bana bir pusula verdi. Ben de hemen bir koşu onlarla tanışmaya gittim. Daha o akşam birbirimizle çok iyi anlaştık. Orada değişik türden on iki kişi vardı: Öğrenciler, subaylar, sanatçılar; bir de yazar vardı... Hepsi de sizi tanıyor, İvan Petroviç, yani kitaplarınızı okumuşlar ve gelecekte sizden çok şey bekliyorlar. Bunu kendileri söylediler. Sizi tanıdığımı söyledim ve onlarla tanıştıracığıma söz verdim. Hepsi de beni kollarını açarak bir kardeş gibi karşıladı. Ben de hemen onlara yakında evleneceğimi söyledim; onlar da bana evli bir erkek gözüyle bakmaya başladılar. Dördüncü katta, çatıda oturuyorlar, olabildiğince sık toplanıyorlar, genellikle çarşamba günleri Lev’le Boris’in evinde buluşuyorlar. Hepsi körpe, gencecik insanlar; bütün insanlığa karşı şiddetli bir sevgi besliyorlar; bugünümüzden, geleceğimizden, bilimden, edebiyattan söz ettik, öyle tatlı tatlı, öyle açık sözlülük ve yalınlıkla konuştuk ki... Oraya gelen bir de lise öğrencisi var. Aralarında öyle bir ilişki var ki! Öyle de soylu, yüce gönüllü insanlar ki! Ömrümde şimdiye kadar hiç öyle insanlar görmemiştim. Şimdiye kadar kimlerle görüşüyordum? Neler gördüm? Neyle beslendim? Sadece sen, Nataşa bana onların söylediklerine benzer sözler söyledin.

“Ah! Nataşa, onları mutlaka görmelisin; Katya zaten hepsini tanıyor. Ondan büyük bir saygıyla söz ediyorlar, Katya servetini kullanma hakkını elde eder etmez bir milyonunu hemen kamu yararına vakfedeceğini Lev’le Boris’e söylemiş bile.”

“Hiç kuşkusuz o milyona Lev, Boris ve bütün arkadaşları sahip olacaklar, değil mi?” diye sordu Prens.

“Hayır efendim, hayır, böyle konuşmak çok ayıp baba!” diye coşkuyla haykırdı Alyoşa. “Senin kafandan geçenleri tahmin ediyorum! Gerçekten de o milyondan söz ettik ve nasıl kullanacağımızı uzun uzun tartıştık. Sonunda, bunu öncelikle milli eğitimde kullanmaya karar verdik...”

Prens adeta kendi kendine konuşur gibi, alçak sesle, hep o aynı alaycı gülümsemeyle:

“Gerçekten de, şu ana kadar Katerina Fedorovna’yı hiç tanıımıyormuşum,” dedi. “Ondan pek çok şey beklerdim, ama bunu değil...”

Alyoşa hemen babasının sözünü kesti:

“Nasıl! Nedir sana bu kadar garip görünen? Sizin ilkelerinizden biraz ayrılması mı? Şimdiye kadar hiç kimsenin bir milyonu gözden çıkarmaması ve bunu ilk kez onun yapması mı? Bu, değil mi? Ya başkalarının sırtından geçinmek istemiyorsa? Çünkü bu milyonlarla yaşamak, başkalarının sırtından yaşamak demektir (bunu yeni öğrendim). Katya yurduna, herkese yararlı olmak istiyor, parasını kamu yararına sunmak istiyor. Vaktiyle yazı örneklerimizde yardımdan, sadakadan söz edilirdi bize, bu sadaka bir milyon olursa, o kadar kötü mü? Öylesine candan inandığım, onca övülen bu neden neye dayanıyor? Neden bana öyle bakıyorsun baba? Sanki karşında bir soytarı ya da bir budala varmış gibi! Hem de neden bir budala olmasın? Nataşa, Katya’nın bu konuda söylediklerini bir işitseydin! “Önemli olan zekâ değildir, önemli olan onu yönetendir: Doğadır, yürektir, soyluluktur, gelişmedir.” Ama, hepsinden daha da iyi olan Bazmugin’in dahiyane ifadesi. Lev’le Boris’in bir arkadaşı bu Bazmugin ve söz aramızda, dü-

şünen bir kafa, hem de dahiyane bir kafa! Daha dün bir konuşma sırasında bana: “Ahmak olduğunun bilincinde olan bir ahmak, ahmak değildir!” diyordu. Ne kadar doğru! Her dakika böyle özdeyişler bulup söylüyor. Her sözüyle gerçek saçıyor.”

“Gerçekten bir deha bu!” dedi Prens.

“Sen hâlâ alay ediyorsun. Ama biliyor musun, senin ve bizim çevremizden birisinin böyle bir şey söylediğini ben hiç işitmedim. Sizde tam tersini görüyorum, her şey gizleniyor; her şeyin azımsanması, belirli ölçülere, belirli ilkelere göre enine boyuna gelişmesi gerek: Sanki bu olasıymış gibi! Sanki söylediklerimizden ve düşündüklerimizden bin kez daha olanaksız değilmiş gibi! Ve üstelik de bize ütopyacı gözülle bakıyorsunuz. Dün bana söylediklerini bir işitseydin...”

Nataşa hemen atıldı:

“İyi ama, nelerden söz ediyorsunuz, neler düşünüyorsunuz? Bütün bunları anlat bana Alyoşa... Şu ana kadar pek bir şey anlayamadım,” dedi.

“Genellikle, ilerlemeye, merhamete, sevgiye götüren her şeyden söz ediyoruz; güncel sorunlar konusunda bütün bunları tartışıyoruz. Tanıtmadan, yapılmakta olan reformlardan, insanlık sevgisinden, çağımızın eylem insanlarından konuşuyoruz. Onları irdeliyoruz, okuyoruz. Ama, özellikle de, birbirimize karşı içtenlikli olmaya, kendimizle ilgili her şeyi çekinip sıkılmadan, dobra dobra konuşmaya ant içtik. Bizi amacımıza ancak ve ancak içtenlik ve dürüstlük götürebilir. Bazmugin bu konuda özellikle çok çaballıyor. Ondan Katya’ya söz ettim. Bazmugin’e büyük bir yakınlık duyuyor. Böylece, hepimiz, Bazmugin’in yönetimi altında, bütün yaşamımız boyunca dürüst ve namuslu biçimde davranmaya ve bizler için her kim ne derse desin, bizi ne şekilde yargılsa yargılasın, hiçbir şeyle içimizi bulandırmamaya, isteklerimizden, coşkularımızdan, hatta yanlışlarımızdan utanmadan, doğru bildiğimiz yolu izlemeye ant içtik. Sayılmak istiyorsan, önce kendi kendine saygı göster, en önemli olan işte budur; insan ancak

kendisine olan saygısıyla başkalarını saygılı olmaya zorlar. Bazmugin işte böyle söylüyor, Katya da tamamıyla onun fikrinde. Genel olarak düşünersek, şimdi hepimiz inançlarımıza iyice, sımsıkı yapıştık, herbirimiz kendi yönümüzde, eğitimi-mizle uğraşmaya birbirimizle de görüşmeyi sürdürmeye karar verdik.”

“Hep saçma sapan şeyler bunlar!” diye haykırdı Prens kaygıyla. “Kimmiş o Bazmugin dediğiniz? Yoo, hayır, bunu böyle bırakmak olanaksız bir şey...”

“Neyin böyle bırakılması olanaksız?” diye sordu Alyoşa. “Bak dinle baba, bütün bunları neden senin önünde söyledim, biliyor musun! Çünkü seni de bizim topluluğumuza katmayı istiyorum ve kuvvetle umuyorum. Senin adına onlarla anlaştım bile. Gülüyorsun, pekâlâ, gülüp alay edeceğini biliyordum! Ama hiç değilse, sonuna kadar dinle beni. Sen iyi yürekli ve soylu bir insansın: Beni anlarsın. O insanları hiç tanımyorsun, onları ömründe hiç görmedin, konuşmalarını dinlemedin. Hadi bütün bunlardan söz edildiğini işittin, bütün bunları inceledin diyelim, çünkü son derece bilgilisindir; ama onları kendi gözlerinle görmedin, onların evine gitmedin, onlar hakkında dürüst bir şekilde nasıl hüküm verebilirsin? Sen sadece onları tanıdığını düşünüyorsun. Hayır, evlerine gel, konuşmalarını dinle, o zaman, sadece o zaman, sana şeref sözü veriyorum ki sen de bize katılırsın! Ama, özellikle de senin o kadar bağlı olduğun o toplumda mahvolmana engel olmak için, inançlarını değiştirmek için elimden gelen her şeyi yapacağım, her çareye baş vuracağım.

Prens bu çıkışı, tek söz söylemeden, zehirli bir gülüşle, sonuna kadar dinledi; yüzünden kötülük okunuyordu. Nataşa gizlemediği bir tiksintiyle onu seyrediyordu. Beriki bunu görüyordu, ama görmezlikten geliyordu. Alyoşa sözlerini bitirince, Prens birden bir kahkaha attı. Hatta iskemlesinin arkasına yaslandı, gülmekten katılıyormuş gibi. Ama, elbette ki bu kahkaha zoraki bir kahkahaydı. Sadece ve sadece oğlunu olabildiğince hor görüp ona hakaret etmek için güldüğü fazla-

sıyla belliydi. Alyoşa gerçekten de kırıldı: Bütün yüzünü derin bir üzüntü kapladı. Ama, babasının kahkahalarının sona ermesini sabırla bekledi.

Sonra üzgün bir sesle:

“Baba, benimle neden alay ediyorsun? dedi. “Ben sana açık yürekle, dolambaçlara sapmadan geldim. Eğer söylediklerim sana göre saçma sapan şeylerse, benimle alay edecek yerde, bunların saçmalıklarını göster bana. Hem neyle alay ediyorsun? Şimdi benim için soylu ve kutsal olan şeylerle mi? Yanılgı içinde bulunabilirim, bütün bunlar yanlış olabilir” ben de senin bana defalarca söylediğin gibi sersemin biri olabilirim; ama eğer yanılıyorsam, içtenlikle, dürüstçe yanılıyorum; soyluluğumu yitirmedim. Yüce düşünceler için coşuyorum. Bunlar yanlış bile olsa, temelleri kutsaldır. Sana demin de söyledim: Sen ve bütün sizinkiler, bana yön verenler, beni yetiştirenler, hiçbir şey söylemediniz şimdiye kadar. Onların kanıtlarını, uslamamalarını çürüt, bana daha iyisini ver, senin peşinden geleyim, ama sakın benimle alay etme, çünkü bu beni çok üzüyor.”

Alyoşa bu sözleri soyluca ve soğuk bir ciddiyetle söyledi. Nataşa ona sevgi dolu gözlerle bakıyordu. Prens oğlunu şaşkınlıkla dinledi ve hemen havasını değiştirdi.

“Seni asla kırmak istemedim dostum,” diye karşılık verdi. “Tam tersine sana acıyorum: Öyle bir adım atmaya hazırlanıyorsun ki, artık düşüncesiz çocuk olmaktan çıkman gerek. İşte ben böyle düşünüyorum. Eğer güldümse, elimde olmadan güldüm, asla seni incitmek niyetinde değildim.”

“Peki öyleyse, ben neden bunu düşündüm?” diye sürdürdü Alyoşa acı bir sesle. “Neden uzun zamandan beri beni bir babanın oğluna baktığı gibi değil de düşmanca, duygusuz bir alayla incelediğin izlenimine kapılıyorum öyleyse? Neden öyleyse, senin yerinde olsam, şimdi senin yaptığın gibi, oğluma hakaret dolu, aşağılayıcı bir biçimde gülmezmişim gibi geliyor bana? Bak dinle: Aramızda hiçbir anlaşmazlık kalmaması için, hemen şimdi, kesinlikle, açıkça anlaşalım. Ve... bütün gerçeği

söyleyeceğim: Ben buraya girdiğimde bir huzursuzluk, bir sıkıntı varmış gibi geldi bana. Sizin hepinizi burada, bu şekilde bulacağımı beklemiyordum doğrusu. Gerçek mi, değil mi söylediklerim? Eğer gerçekse, herkesin duygularını, ne düşündüğünü açıklaması daha iyi olmaz mı? Açık sözlülükle nice kötülük uzaklaştırılabilir!”

“Konuş Alyoşa, konuş,” dedi Prens. “Bu bize önerdiğin çok akıllıca bir şey.” Sonra da Nataşa’ya bir göz atarak: “Belki de işe buradan başlamalıydık,” diye ekledi.

“Tamamıyla açıksözlü olursam kızma öyleyse,” diyerek konuşmaya başladı Alyoşa. “Bunu sen istedin, beni de özendirdin. Şimdi dinle: Nataşa’yla evlenmeme izin verdin. Bize bu mutluluğu bağışladın, böyle davranmak için de kendini çok zorlamış olmalısın. Çok yüce gönüllülük ettin, bu soylu davranışına hepimiz hayran olduk. Ama, neden şimdi bana her dakika, hem de bir çeşit neşeyle, hâlâ bir eş olma yeteneğinden yoksun ve gülünç bir çocuk olduğumu hissettirmeye çalışıyorsun öyleyse? Dahası var, adeta beni Nataşa’nın gözünde küçük düşürmek, gülünç duruma sokmak, hatta lekelemek ister gibi bir halin var. Ve beni gülünç duruma düşürebildiğin her seferde de son derece memnun oluyorsun; bunu sadece bugün fark etmiş değilim. Adeta evliliğimizin gülünç, saçma bir şey olduğunu, birbirimize uygun bir çift olmadığımızı bize kanıtlamaya çalışır gibisin.

Gerçekten de, bizi hazırladığın şeye kendin de inanmamış gibi bir halin var, bütün bunları bir güldürü, eğlenceli bir buluş, oyalayıcı bir vodvil gibi görüyorsun sanki... Bunları sadece az önce söylediğin sözlerden çıkarmıyorum. Daha salı akşamı, seninle birlikte geldiğim zaman, beni pek şaşırtan, hatta yaralayan garip deyimler kullandığını işittim. Çarşamba günü de giderken, bugünkü durumumuza kimi anıştırmalarda bulundun, Nataşa’dan aşağılayıcı biçimde değil ama, senin onun hakkında konuşmanı istediğim şekilden çok uzak, çok hafiften alan, sevgiden ve saygıdan yoksun biçimde söz ettin... Söylemesi zor ama, konuşmanın tonu pek açıkça belliydi: İn-

san yüreği bunları hisseder. Yanıldığımı söyle bana. Beni yanılgıdan kurtar, kaygılarımı gider ve... ona da güven ver, içini yatıştır, çünkü onu da kırdın, gcendirdin. Buraya girer girmez, ilk bakışta bunu anladım...”

Alyoşa coşkulu ve kararlı konuşmuştu. Nataşa onu büyük bir ağırbaşlılıkla dinliyordu; o da çok heyecanlıydı, yanakları alev alev yanıyordu, Alyoşa’nın konuşması sırasında iki  kez: “Evet evet, doğru,” diye mırıldanmıştı kendi kendine. Prens allak bullak olmuştu, şaşkın ve heyecanlıydı.

“Bak dostum,” dedi, “elbette ki ağzımdan çıkan bütün sözleri anımsayamam; ama senin bütün söylediklerimi bu anlamda alman pek garip doğrusu. Seni yanılgıdan kurtarmak için elimden gelen her şeyi yapmaya hazırım.

Demin gldmse, bunda anlaşılmayacak bir şey yok. Sana şunu söyleyeyim ki, o glşmle duyduğum üzüntüyü gizlemek istiyordum. Yakında evleneceğini düşünüyorum da, bu bana şimdi tamamıyla olanaksız, saçma ve bağışla beni, hatta gülünç görünüyor. Bu gülüş için bana sitem ediyorsun, ben de bütün bunların senin yüzünden olduğunu söylüyorum. Ben de suçluyum, kabul ediyorum: Belki de şu son günlerde seni yeterince izlemedim; onun için, ancak bu akşam senin neler yapabileceğini gördüm.

şimdi senin Natalya Nikolayevna’yla geleceğini düşündükçe dm kopuyor; ben çok acele ettim; birbirinize hiç uygun olmadığınızı görüyorum. Aşk gelir geçer, uyumsuzluk sürer gider. Senin yaşam koşulundan bile söz etmiyorum, ama düşün bir kez, eğer niyetlerin drstse, aynı zamanda da onları yerine getirirsen, Natalya Nikolayevna’yı felakete srklersin, hem de geri alınmaz, onarılmaz biçimde!

Tam bir saat boyunca insanlık sevgisinden; inançların yüceliğinden, tanıştığın eşsiz kişilerden söz ettin; az önce, şu iğrenç, merdivenden çıkarak dördüncü kata ulaşıp da, kafamızı gözümüzü patlatmadan, kolumuzu bacağımızı kırmadan oraya gelebildiğimize Tanrı’ya şükrederek kapının önünde durduğumuz zaman ona neler söylediğimi İvan Petroviç’e bir sor

bakalım. Elimde olmadan, aklıma ilk ne geldi biliyor musun? Natalya Nikolayevna'ya bu kadar âşık olduğun halde, onun böyle bir apartmanda oturmasına nasıl katlanabildiğine şaştım!

Yükümlülüklerini yerine getirecek olanaklara sahip değilsen, o yetenekte değilsen, koca olmaya hakkın olmadığını, hiçbir yükümlülük altına girmeye hakkın olmadığını nasıl kavrayamadın? Aşk yeterli değildir: Eylemlerle, davranışlarla kanıtlanması gerekir. Ve sen: 'Acı çekme pahasına da olsa, benimle yaşa,' diye düşündüğün zaman, insanlık dışı, iğrenç bir şey olur bu! Evrensel sevgiden söz etmek, insancıl sorunlar için yanıp tutuşmak, aynı zamanda da sevgiye karşı suç işlemek ve bunun farkında olmamak, akıl alacak şey değildir bu!

Sözümü kesmeyin lütfen Natalya Nikolayevna, bırakın da bitireyim. Benim için çok zor ama, yüreğimdekilerin hepsini boşaltmalıyım.

Alyoşa, demin bize şu son günlerde kendini soylu, güzel ve dürüst şeylere kaptırdığını söyledin, bizim toplumumuzda böyle hayranlıkların bilinmediğini, orada sadece soğuk mantığın geçerli olduğunu söyledin. Şimdi düşün hele bir parça: Yüce, soylu ve güzel şeylerin peşinden sürüklenmek, sonra da salı günü burada olup bitenlerden sonra, dünyada en çok sevdiğin yaratık olması gereken kadını tam dört gün arayıp sormadan, yüzüstü bırakmak!

Natalya Nikolayevna'nın seni çok sevdiğini, çok yüce gönüllü olduğunu, bütün suçlarını bağışladığını söylediğin için Katya Fedorovna'yla kavga ettiğinizi az önce sen kendin söyledin. Onun bağışlamasına güvenmeye ve bunu iddia konusu yapmaya ne hakkın vardı, söyler misin lütfen. Natalya Nikolayevna'ya şu son günlerde çektiirdiğin bütün acıları, bütün üzüntüleri, bütün kuşkuları bir kez olsun düşündün mü? Herhangi yeni bir fikrin peşinden koştuğun için, gerçekten görevlerinin en başında bulunanı savsaklamaya hakkın var mıydı?

Beni bağışlayın; Natalya Nikolayevna, sözümde duramadıysam, beni hoş görün. Ama, içinde bulunduğumuz şu olay

benim verdiğim sözden çok daha ciddi ve önemli: Bunu kendiniz de anlayacaksınız...

Alyoşa, biliyor musun ki, Natalya Nikolayevna'yı öyle şiddetli acılar içinde buldum ki, yaşamının en mutlu günleri olması gereken şu son dört günü onun için nasıl bir cehenneme çevirdiğini anladım! Bir yanda bu tür davranışlar, öbür yanda sözler, sözler, sözler, sözler... Haklı değil miyim? Sonra da, kendin tepeden turnağa suçluyken, beni suçlama cüretinde bulunuyorsun!"

Prens sustu. Kendini söylediklerine kaptırmıştı, sözlerini pek beğendiğini bizden gizleyemedi. Alyoşa onun Nataşa'nın çektiği acılardan söz ettiğini işitince, sevgilisine son derece üzüntülü gözlerle bakmıştı ama Nataşa kararını vermişti bile:

"Üzülme Alyoşa," dedi. "Başkaları senden daha suçlu. Otur da babana söyleyeceklerimi dinle. Artık bu işe bir son vermenin zamanı geldi!"

Prens hemen atıldı:

"Sözlerinizi açıklayın Natalya Nikolayevna, bunu sizden özellikle rica ediyorum! Tam iki saattir benimle üstü kapalı bir biçimde konuşuyorsunuz. Artık bu dayanılmaz hale geldi, itiraf edeyim ki burada böyle karşılanacağımı hiç ummamıştım."

"Olabilir; çünkü siz sözlerinizin güzelliğinin gizli niyetlerinizi anlamamıza engel olacağını düşünüyordunuz! Bunda açıklayacak ne var ki? Her şeyi biliyorsunuz, her şeyi anlıyorsunuz. Alyoşa'nın hakkı var. Sizin en büyük isteğiniz bizi ayırmaktır. Salı akşamından sonra burada neler olup biteceğini önceden hemen hemen ezbere biliyordunuz ve her şeyi adeta parmaklarınızın ucuyla hesapladınız. Size daha önce de söylediğim gibi, siz ne beni, ne de düzenlediğiniz o evlenme önerisini ciddiye alıyordunuz. Gönül eğleniyorlardınız, kedinin fareyle oynadığı gibi bizimle oynuyorsunuz ve sadece sizin bildiğiniz bir amacınız var bu işte. Bizimle oynadığınız kesinlikle doğru. Bütün bunları bir vodvil gibi gördüğünüzü söylemekte yerden göğe kadar haklıydı. Alyoşa'ya çıkışacak

yerde, memnun olmalıydınız, çünkü hiçbir şeyden haberi olmadığınız halde, ondan beklediklerinizi, hatta biraz daha da fazlasını yaptı belki de.”

Şaşkınlıktan donakalmıştım. Bu akşam bir felaketle karşılaşacağımı biliyordum. Önemli bir şeyler olacağını umuyordum ama, Nataşa’nın fazlasıyla sert açıksözlülüğü ve sözlerindeki saklamaya bile gerek görmediği o hor görme tonu beni son derece şaşırtıyordu doğrusu! Demek ki, diyordum kendi kendime, gerçekten bildiği bir şey vardı ve artık bir dakika bile geciktirmeden bu işi sonuca bağlamaya kesin karar vermişti. Hepsini bir seferde yüzüne karşı söyleyebilmek için, Prens’i belki de sabırsızlıkla bekliyordu.

Prens hafifçe sarardı. Alyoşa’nın yüzünde masum bir dehşet ve kaygılı bir acı ifadesi okunuyordu.

“Beni neyle suçladığınızı düşünün bir kez,” diye haykırdı Prens; “biraz da sözlerinizi tartın, lütfen... Anlayamıyorum...”

“Ya! Bir iki sözle anlamak istemiyorsunuz demek ki,” dedi Nataşa, “O bile, Alyoşa bile ne dediğinizi benim gibi anladı, oysa aramızda konuşup anlaşmıştık bile, birbirimizi görmemiştik bile. Ona da, bizimle yakışksız ve onur kırıcı bir oyun oynuyorsunuz gibi geliyor, oysa Alyoşa sizi çok sever ve adeta bir Tanrı gibi tapar size.

Tetikte bulunmaya ve bize karşı kurnaz davranmaya gerek görmediniz; Alyoşa’nın hiçbir şey anlamayacağını hesaba kattınız. Ama, onun duygulu, ince ve sevecen bir yüreği var, sizin sözleriniz, *tonunuz*, onun deyimiyle, ta yüreğinin derinlerine işledi...”

“Hiçbir şey anlamıyorum, kesinlikle hiçbir şey anlamıyorum!” diye yineledi Prens, sanki beni tanık gösteriyormuş gibi, tamamıyla şaşkın bir halle bana doğru dönmüştü. Son derece sinirlenmişti, neredeyse çileden çıkmak üzereydi. Nataşa’ya dönerek: “Kuşkucu ve kaygılısınız,” diye sürdürdü. “Siz sadece Katerina Fedorovna’yı kıskanıyorsunuz, sonra da ben başta herkesi suçlamaya kalkıyorsunuz... İzin verirsiniz bir şey daha söyleyim, sizin karakteriniz konusunda bana hiç de

hoş bir fikir vermiyor bu haliniz... Ben bu tür sahnelere hiç alışık değilim; eğer oğlumun çıkarı söz konusu olmasaydı, burada bir saniye daha kalmazdım... Hâlâ bekliyorum: Açıklamak lütfunda bulunacak mısınız?”

“Demek ki, bütün bunları çok iyi bilmenize karşın, iki sözle anlamamakta inat ediyorsunuz, öyle mi? Mutlaka dobra dobra konuşmamı mı istiyorsunuz?”

“Bütün isteğim bu benim de.”

“Pekâlâ öyleyse. Şimdi beni dinleyin,” diye haykıran Nataşa’nın gözleri öfkeden çakmak çakmak yanıyordu. “Size her şeyi söyleyeceğim!”

III

Nataşa kalktı ve öfkesinden farkında olmayarak, ayakta konuşmaya başladı. Prens dinliyor, dinliyordu; o da ayağa kalkmıştı. Sahne fazlasıyla resmiyet kazanıyordu.

“Salı günü neler söylediğinizi anımsayın,” diye söze başladı Nataşa. ‘Bana para, alışılmış yollar, toplumda saygınlık gerek,’ demiştiniz, anımsıyor musunuz?”

“Evet.”

“Pekâlâ öyleyse, o parayı elde etmek; avuçlarınızdan kayıp giden bütün o başarıları yeniden kazanmak için salı günü buraya geldiniz, bu şakanın sizden kaçanları yakalamanıza yarayacağını hesaplayarak beni oğlunuza istemeye geldiniz.”

“Nataşa,” diye haykırdım,” “ağzından çıkanları kulağın duysun!”

Saygınlığı yaralanmış bir insan haliyle Prens de:

“Bir şaka mı! İnce hesaplar mı!” diye yineledi.

Üzüntüden yıkılmış haldeki Alyoşa bir şey anlamadan bakıp duruyordu.

Öfkeyle kendinden geçen Nataşa:

“Evet, evet, sözümü kesmeyin, her şeyi söylemeye yemin ettim,” diyerek sürdürdü. Anımsarsınız, Alyoşa artık sözünü-

z  dinlemiyordu. Tam altı ay boyunca, onu benden ayırmaya çalıştınız. Ama Alyoşa boyun eğmiyordu. Ansızın zamanınız daraldı. Fırsatı kaçırırsanız, nişanlı da para da, özellikle para,    milyonluk çeyiz parmaklarınızın arasından kayıp gidecekti. Geriye bir tek çare kalıyordu: Alyoşa'nın kendisine seçtiğiniz nişanlıya  şık olması; onu severse, benden ayrılacağını düşündünüz..."

Nataşa, Nataşa!" diye haykırdı Alyoşa büyük bir üzüntüyle. "Neler söylüyorsun sen?"

Nataşa, Alyoşa'nın çığlığına aldırış bile etmeksizin:

"Ve  yle de yaptınız," diye sürdürdü. "Ama, hep o eski  yk ! Her şey sizin istediğiniz gibi yoluna girebilirdi, ne var ki ben gelip bütün planlarınızı berbat ettim! Bir tek şey size umut verebilirdi: Belki de kurnaz, hileci, feleğin çemberinden geçmiş, deneyimli bir adam olarak, belki de eski ilişkisinin Alyoşa'ya ağır gelmeye başladığını farketmiştiniz.

Beni ihmal etmeye, sıkılmaya başladığını, kimi zaman tam beş gün görmeye gelmediğini farketmemiş olamazsınız. Benden iyice bıkip, ayrılacağını umuyordunuz. Ama birdenbire, geçen salı günü Alyoşa'nın kararlı davranışı bütün tasarılarınızı alt üst etti... Ne yapacaktınız?"

"İzin verirseniz," diye atıldı Prens, "tam tersine, o olay..."

Nataşa sertçe onun sözünü kesti:

"Ben konuşuyorum; o akşam ne yapacağınızı düşündünüz ve evlenmemize razı olmaya karar verdiniz, gerçekte değil ama, öyle işte sadece sözde, Alyoşa'yı yatıştırma için. Düğün tarihinin istediğiniz kadar ertelenebileceğini düşünüyordunuz; o sırada yeni bir aşk başlamıştı; siz bunun farkındaydınız. Ve her şeyi bu yeni doğan aşkın üzerine kurdunuz."

Prens alçak sesle, kendi kendine konuşurmuş gibi:

"Roman, bunların hepsi roman!" diye söylendi. "Yalnızlık, d ş kurma ve roman okuma eğilimi!"

"Evet, her şeyi bu yeni aşkın üzerine kurdunuz," diye yineledi Nataşa. Prens'in sözlerini ne dinliyor, ne de onları dikkate alıyordu. şiddetli bir coşkuya kapılmıştı, gitgide daha da

fazla coşuyordu. “Bu aşkın öyle de şansı vardı ki! Alyoşa daha o genç kızın bütün yüksek niteliklerini, erdemlerini keşfetmeden doğmuştu bu aşk. Alyoşa o genç kıza görevini ve başka bir aşkın onu sevmesine engel olduğunu bildirdiği akşam, beriki öyle bir yüce gönüllülük, Alyoşa’ya ve rakibesine öyle bir yakınlık, öyle bir ruh soyluluğu gösterdi ki, genç kızın güzelliğini kabul ettiği halde, o ana kadar onun bu kadar güzel olduğunun farkında bile olmamıştı!

Alyoşa bunun üzerine beni görmeye geldi: Genç kız onu öylesine etkilemişti ki, adını ağzından düşürmüyordu. Evet daha ertesi gün, sırf minnettarlıkla bile olsa, o harikulade yarattığı yeniden görmek için karşı konulmaz bir istek duyacaktı zorunlu olarak. Neden onun evine gitmesindi? Öbürü, ilki, nasıl olsa acı falan duymuyor, geleceği, yazgısı karara bağlandı, ona bütün ömrünü verecek, şimdi ise sadece bir dakika söz konusu... Eğer o bir dakikacığı kıskanırsa, eh, doğrusu ya, bu Nataşa çok nankörlük etmiş olurdu!

Ve böylece, belli etmeden, yavaş yavaş o Nataşa’dan bir dakika değil, bütün bir gün, sonra bir ikincisi, derken bir üçüncüsü de alınıyor... O süre içinde de genç kız Alyoşa’ya yepyeni, hiç beklenmedik bir açıdan görünmeye başlıyor; o kadar soylu, o kadar coşkulu, aynı zamanda da öylesine saf, öylesine gerçekten çocuktur ki: Bu noktada tıpkı Alyoşa’ya benziyor. Arkadaş, dost ve kardeş olmaya yeminler ederler, artık birbirlerinden hiç ayrılmak istemezler. *Beş altı saat konuşuktan sonra*, ruhu yepyeni duygulara, izlenimlere açılır, gönlü kendini bütünyle teslim eder...

İşte siz de o zaman tam zamanıdır diye düşündünüz; yeni sevgiyi, yepyeni duygularını eski sevgiyle karşılaştıracaktır: Beride her şey biliniyor, alışkanlık haline gelmiş, fazlasıyla ciddileşmişti, kıskançlıklar, kavgalar, gözyaşları... Eğer kendisiyle şakalaşıyorlar, oyun oynuyorlarsa, bir akranla değil, bir çocukla karşı karşıyaymış gibi davranıyorlardı... Özellikle de bu artık çok bilinen, geçmişİ çok eskiye dayanan bir ilişkiydi...”

Nataşa gözyaşlarıyla, bir üzüntü hıçkırığıyla adeta boğulur gibi oldu ama, o anda gene kendini tuttu.

“Peki, ya sonra? Sonrası Allah kerim, artık iş zamana kalmıştı; Nataşa’yla evlenmenin kesin tarihi belirtilmemişti: Zaman nasıl olsa her şeyi değiştirir... Sözlerinize, anıştırmalarınızla, itirazlarınızla, belagatinizle da etkileyebilirsiniz... Bu ayak bağı olan Nataşa’ya biraz iftira da edilebilir, neden olmasın? Daha olumsuz bir açıdan gösterilebilir ve... bütün bunların nasıl sonuçlanacağı bilinemez ama, zafer bizim olacaktır!

Alyoşa! Sakın bana kızma! Aşkını anlamadığımı, yeterince onu değerlendiremediğimi falan söylemeye kalkışma. Beni hâlâ sevdiğini biliyorum, belki şu anda, benim yakınmalarımı anlamadığını da biliyorum. Bütün bunları şimdi, şu anda söylemekle doğru davranmadığımı biliyorum. Ama, seni gitgide daha fazla... tutkuyla... çılgınlar gibi seviyorsam, ne yapabiliyim ki!”

Bunları dedikten sonra, Nataşa yüzünü ellerine gömdü, koltuğunun üzerine devrildi ve bir çocuk gibi hüngür hüngür ağlamaya başladı. Alyoşa bir çığlık kopararak hemen ona koştu. Ağlamadan Nataşa’nın gözyaşlarına bakamazdı hiç.

Bu hıçkırıklar Prens’in çok işine yaradı. Bütün o uzun konuşma süresince, Nataşa’nın bütün öfkeleri, sadece laf olsun diye bile olsa, gücenmiş, kırılmış görünmek zorunluğunu hissedeceği o sert çıkışları, bunların hepsi şimdi çılgın bir kıskançlık nöbetiyle, aşağılanan sevgiyle, hatta hastalıkla açıklanabilirdi pekâlâ. Sevgi ve yakınlık göstermesi bile uygun düşerdi... Böylece, Prens hemen atılarak:

“Sakin olun Natalya Nikolayevna, kendinize gelin,” diye onu yatıştırmaya çalıştı. “Bütün bunlar heyecanların, düşlerin, yalnızlığın etkisi... Bunun düşüncesizliği ve davranışı sizi o kadar sinirlendirdi ki... Ama, bu sadece onun bir düşüncesizliği. Sizin de özellikle belirttiğiniz gibi, en önemli olgu; salı günü burada olup bitenlerdir: Bu da onun size olan sonsuz bağlılığının kesin bir kanıtıdır. Oysa böyle düşünecek yerde aklınıza bin türlü şeyler getirir...”

“Ah! Konuşmayın benimle, hiç değilse şu anda, bana işkence etmeyin!” diye sözünü kesti Nataşa acı acı ağlayarak. “Bütün bunlar zaten çoktan içime doğmuştu benim! Alyoşa’nın eski aşkının küllendiğini anlamıyorum mu sanıyorsunuz?.. Burada, bu odada, bir başıma... beni bırakıp gittiğinde, beni unuttuğunda... Bütün bunları yeniden gözümün önüne getirdim... Hepsini bir bir yeniden düşündüm... Ne yapabilir dim ki? Seni suçlamıyorum Alyoşa... Neden beni yanıltmaya çalışıyorsunuz? Ben kendi kendimi aldatmaya çalışmadım mı sanıyorsunuz?.. Nice, nice defa! Sesinin en küçük değişikliklerini gözlüyordum, duygularını yüzünden, gözlerinden okumayı öğrenmişim... Her şey mahvoldu, her şey öldü... Ne bahtsızmışım ben!”

Alyoşa önüne diz çökmüş ağlıyordu. Hıçkırıklarının arasından da:

“Evet, evet, benim kabahatim!... Hepsi benim kabahatim!...” diye yineliyordu.

“Yoo, hayır, sen kendini suçlama Alyoşa... Daha başkaları var... düşmanlarımız... onlar... onlar...”

Prens göze çarpan bir sabırsızlıkla:

“Ama, izin verirseniz,” diye haykırdı. “Bütün bu suçları bana yüklemek için neye dayanıyorsunuz? Bunlar, kanıtsız varsayımlardan başka bir şey değil...”

Nataşa hızla koltuğundan kalkarak:

“Kanıt mı!” diye haykırdı. “Hilekâr adam, size kanıt mı gerekiyor! Önerinizle buraya geldiğiniz zaman, başka türlü davranamazdınız! Daha rahatça kendini Katya’nın kollarına atabilmesi için oğlunuzu yatıştırmanız, onun vicdan azabını uyutmanız gerekiyordu. Yoksa beni hiç aklından çıkaramazdı, boyun eğmezdi, siz de beklemekten bıkip usanmıştınız. Doğru değil mi bu söylediklerim?”

Prens alaycı bir gülümsemeyle:

“İtiraf edeyim ki,” diye yanıt verdi, “eğer sizi aldatmak isteseydim, gerçekten de bu hesabı yapardım; çok ince bir kavrayışınız var, çok zekisiniz; hepsi iyi hoş da, insanları kınamadan önce kanıtlamak gerekir...”

“Kanıtlamak mı! Peki, onu benim elimden almaya çalıştığınız bütün o geçmiş günlerdeki davranışlarınız! Oğluna bu tür yükümlülükleri küçümsemeyi, modern çıkarlar için, para için onlarla oynamayı öğreten kişi, onu baştan çıkarır, ahlak-sızlığa iter!

Demin, merdivende bu kötü apartman konusunda ne di-yordunuz? Açlıkla, sefaletle bizi ayrılmaya zorlamak için, da-ha önce verdiğiniz parayı ondan kesen siz değil misiniz? Bu apartmanı da, o merdiveni de size borçluyuz, şimdi de bunları başımıza kakıyorsunuz düzenbaz adam! Peki, ya o geçen ak-şamki, sizde hiç alışılmamış o coşku, o inançlar size ansızın nereden geldi? Neden bana birdenbire öyle gerek duyuverdi-niz?

Şu son dört gündür, bu odanın dört duvarı arasında gidip gelmekten başka bir şey yapmadım; her şeyi düşündüm, hep-sini ince eleyip sık dokudum, her şeyi tarttım, sözlerinizin herbirini, yüzünüzün ifadesini teker teker gözden geçirdim ve şu sonuca vardım: Bütün bunlar yapmacıktı, bir şakaydı, ha-karet edici, adi ve aşağılık bir komediydi... Çünkü sizi iyi ta-nıyorum, hem de çok uzun zamandan beri! Alyoşa sizin yanı-nızdan ne zaman gelse, ona neler telkin ettiğinizi neler söyle-diğinizi yüzünden okuyordum; onu etkilemek için yaptığınız şeylerin hepsini zamanla çok iyi öğrendim! Hayır, beni alda-tan siz değilsiniz! Siz belki daha başka hesaplar da yaptınız, belki de ben can alacak noktaya parmak basamadım; ama hiç önemi yok. Beni aldattınız, önemli olan işte budur! İşte, do-lambaca kaçmadan, dobra dobra yüzünüze karşı söylemem gereken bunlardı!..”

“Hepsi bu kadar mı? Bütün kanıtlarınız bunlar mı? Ama, iyi düşünsenize, öyle coşkulu bir insansınız ki: O şakayla (salı-günkü önerime verdiğiniz adla söylüyorum) kendimi fazlası-yla bağlıyordum. Bu benim tarafımdan aşırı bir düşüncesizlik olurdu...”

“Kendinizi nasıl bağlıyordunuz acaba? Beni aldatmak si-zin gözünüzde nedir ki? Önemsiz bir kızı incitmenin, onuru-

nu kırmanın ne önemi olabilir ki? Çünkü ben neyim ki? Babasının reddettiği, savunmasız, bile bile, isteye isteye *kendini lekeleyen bir ahlaksız*, zavallı bir kaçaktan başka bir şey değil! O *şaka* size en küçük bir çıkar sağlayacaksa, onu düşünmenin gereği var mı?”

“Kendinizi ne duruma düşürüyorsunuz Natalya Nikolaevna, düşünsenize bir kere! Size hakaret ettiğim konusunda inatla ayak diriyorsunuz. Ama, bu hakaret o kadar önemli, öyle aşağılayıcı ki, bunu nasıl düşünebiliyorsunuz, dahası nasıl ısrarla üzerinde duruyorsunuz, bir türlü anlayamıyorum. Beni bağışlayın, ama bunu bu kadar kolayca kabul edebilmek için, insanın birçok şeye alışmış olması gerekir. Benim sizi kınmaya yerden göğe kadar hakkım vardır, çünkü oğlumu bana karşı dolduruyorsunuz: Şu anda sizi savunmak için bana karşı gelmiyorsa da, gönlü bana düşman...”

“Hayır baba,” diye haykırdı Alyoşa. “Eğer sana karşı çıkmıyorsam, şenin Nataşa’ya hakaret ettiğini sanmıyorum ve böyle bir insana hakaret edilebileceğine inanamıyorum da ondan!”

“Duydunuz mu!” diye haykırdı Prens.

“Nataşa, bütün bunlar benim kabahatim, onu suçlama. Günaha girersin, hem de korkunç bir günaha!”

Nataşa da bana dönerek:

“Görüyorsun ya Vanya! Daha şimdiden bana karşı!” diye haykırdı.

“Bu kadarı yeter!” diye atıldı Prens. “Bu üzücü sahneye bir son vermek gerekiyor. Sınırları aşan bu sonsuz ve öfkeli kıskançlık nöbeti, sizi bana yepyeni bir açıdan gösteriyor. Çok acele ettik, gerçekten de çok acele ettik. Beni ne kadar kırdığınızın farkında bile değilsiniz; sizin için bunun hiç önemi yok. Çok acele ettik... çok acele ettik... Elbette, benim sözüm, sözdür; verdiğim söz kutsaldır ama... Her şeyden önce ben babayım, oğlumun mutlu olmasını istiyorum...”

Öfkeden kendini kaybeden Nataşa:

“Sözünüzü geri alıyorsunuz!” diye haykırdı. “Fırsattan yararlanmak pek hoşunuza gitti! Peki öyleyse, şunu iyi bilin

ki, iki gün önce, burada bir başıma düşünüp dururken, ona sözünü geri vermeye karar verdim. Bunu şimdi de hepinizin önünde açıklıyorum. Reddediyorum!”

“Yani, onun içindeki bütün eski kaygılarını, görev duygusunu, bütün o (sizin demin dediğiniz gibi) ‘yükümlülükleri konusundaki kaygıyı’ belki yeniden canlandırmak, böylece de onu eskiden olduğu gibi gene kendinize bağlamak istiyorsunuz. Sizin sözlerinizden bu anlam çıkıyor da, onun için ben böyle konuşuyorum; ama bu kadarı yeter; son kararı zaman verecek.”

“Sizinle anlaşabilmek için sakın bir anınızı bekleyeceğim. İlişkilerimizin büsbütün kesilmediğini umarım. Bana daha fazla saygı duymayı öğreneceğinizi de umarım. Ben bugün size aileniz konusundaki tasarılarımı bildirmek istiyordum, o zaman görecektiniz ki... Ama neyse burada keselim! İvan Petroviç!” diye ekledi bana yaklaşarak. “Şimdi birbirimizi daha yakından tanımak beni her zamankinden daha çok memnun edecek, bunu uzun zamandan beri istediğimden söz edecek değilim. Beni anlayacağınızı umuyorum. Bugünlerde bir gün size uğramama izin verir misiniz?”

Hafifçe eğildim. Şimdi artık Prens’ten kaçamayacakmışım gibi geliyordu bana. Elimi sıktı, hiçbir şey söylemeden Nataşa’yı selamladı ve onuru kırılmış gibi bir havalara takınarak çıktı.

IV

Bir süre hiç konuşmadık. Nataşa düşünceli, üzgün ve bitkindi. Ansızın bütün enerjisi tükenivermişti. Gözünü karşıya dikmiş, hiçbir şey görmeden bakıyordu, bir yandan da Alyoşa’nın elini tutuyordu. Beriki, arada sırada ürkek ve meraklı gözlerle Nataşa’ya bakarak, sessiz sessiz ağlayıp duruyordu.

En sonunda, Alyoşa çekine çekine onu avutmaya, öfkelenmemesi için ona yalvarmaya başladı, bir yandan da kendini suçluyordu habire. Babasını aklamak istediği de apaçık görü-

lüyordu, bu ona özellikle ağır geliyordu; bir kaç kez bundan söz etmek istedi ama, Nataşa'yı yeniden öfkeliendirmekten korkarak, açıkça belirtmeye cesaret edemedi. Kendisine ebediyen âşık olduğuna yemin billah ediyor, Katya'yla ilişkilerinin gerekçelerini göstermek için çırpınıyordu. Katya'yı sadece sevimli ve iyi yürekli bir kız kardeş gibi sevdiğini, onu büsbütün bırakamayacağını yineleyip duruyordu: Onu birdenbire yüzüstü bırakması çok kaba ve acımasız bir davranış olurdu. Nataşa, Katya'yı tanısa, hemen can ciğer arkadaş olacaklarını, bir daha dünyada ayrılamayacaklarını, böylece de arada artık hiçbir anlaşmazlık kalmayacağını ileri sürüyordu. Bu fikir özellikle pek hoşuna gidiyordu. Zavallı çocuk tamamıyla içtenlikliydi. Nataşa'nın korkularını bir türlü anlamıyordu, genel olarak da, az önce babasına söylediklerini anlamamıştı. Sadece kavgâ ettiklerini görmüştü, işte asıl buna üzülmüştü o.

Nataşa hayretle:

“Babana karşı davranışımı mı kınıyorsun?” diye sordu.

Alyoşa da acı bir gülümsemeyle:

“Bunu nasıl kınayabilirim,” diye yanıt verdi, “Asıl suçlu benken, her şeyin nedeni benken bunu nasıl aklımdan geçirebilirim? Seni, ben öfkeliendirdim, kızınca da beni temize çıkarmak için onu suçladın; sen her zaman beni temize çıkarırsın, oysa ben buna hiç de layık değilim. Bir suçlu bulmak gerekiyordu, sen de onun suçlu olduğunu düşündün. Ama, onda kabahat yok!” diye haykıran Alyoşa iyice canlanmıştı. “Ve zaten bunun için mi buraya gelmişti? Bunu mu bekliyordu? Böyle olacağını mı sanıyordu?”

Ama, Nataşa'nın kendisini üzgün ve sitemlerle yüklü bir bakışla süzdüğünü görünce, güvenini yitirdi, dili damağına dolaştı, ne diyeceğini bilemedi.

“Hayır, hayır, artık hiçbir şey söylemeyeceğim, bağışla beni,” dedi. “Her şeye neden olan benim!”

Nataşa da: “Evet, Alyoşa,” diye sürdürdü zorlukla. “Şimdi artık baban aramızdan geçti ve huzurumuzu ebediyen bozdu. Sen her zaman herkesten çok bana güvendin, bana inandın.

Şimdiyse, baban yüreğine kuşkuyu, güvensizliği boşalttı. Beni haksız buluyorsun. Yüreğinin yarısını benden aldı. Artık aramızda bir gölge var.”

“Böyle konuşma Nataşa. Neden aramızda bir gölge bulunduğunu söylüyorsun?”

Bu söz Alyoşa'nın yüreğine işlemiştir.

“Yapmacık bir iyilikle, yapay bir cömertlikle seni etkiledi,” diye sürdürdü Nataşa, “Şimdi artık gitgide seni benim aleyhime kışkırtır.”

Alyoşa coşkuyla:

“Yemin ederim ki hayır!” diye haykırdı. “Çok acele ettik,” dediği zaman, çok canı sıkılmıştı da ondan. Bak görürsün, yarından tezi yok, ya da bir iki güne kadar, gene bu konuya dönecektir, hem zaten evlenmemizi istemeyecek kadar kızmış olsa bile, sana yemin ederim ki, onun sözünü dinlemem, ona boyun eğmem. Belki bunu yapacak gücü bulurum kendimde.

Hem biliyor musun bize kim yardım ederdi,” diye haykırdı aklına gelen bu fikirle adeta coşarak. “Katya! O bize yardım ederdi! Bak görürsün, ne harikulade bir yaratıktır o! Bak görürsün sana rakip olup bizi ayırmak istiyor mu, istemiyor mu? Demin benim, evlendiklerinin ertesi günü artık sevmez olan erkeklerden olduğumu söylemekle ne kadar haksızlık ettin! Senin böyle konuştuğunu işitmek beni öyle üzdü ki! Hayır, ben o tür insanlardan değilim, eğer sık sık Katya'yı görmeye gidiyorsam...”

“Çok rica ederim Alyoşa, istediğin zaman onu görmeye git. Benim söylemek istediğim bu değildi. Sen iyi anlayamadın. Kiminle istersen, onunla mutlu ol. Senin, gönlünden bana verebileceğinden fazlasını isteyecek değilim ya...”

O sırada Mavra içeri girdi.

“Çayınızı getireyim mi? Tam iki saattir semaver kaynayıp duruyor, çok hoş doğrusu! Saat on bir oldu.”

Mavra öfkeli bir sesle, kaba kaba konuşuyordu; sinirli olduğu, özellikle de Nataşa'ya kızdığı belli oluyordu. Gerçekten de, bütün bu son günlerde, ta salıdan beri, çok sevdiği hanı-

mının yakında evleneceğini görmekten öyle bir mutluluk duyuyordu ki, haberi bütün eve, bütün konu komşuya, dükkâncılara, kapıcıya kadar herkese yaymıştı. Bununla övünmüş, önemli bir kişi, bir general, son derece zengin bir kimse olan Prens'in bizzat kendisinin gelip hanımını oğluna istediğini, kendisinin de, Mavra'nın da kulaklarıyla bunu işittiğini kapı kapı dolaşıp anlatmıştı. İşte şimdi de bütün bunlar ansızın duman olup gidiyordu! Prens ateş püskürerek, adeta burnundan soluyarak gitmişti, çay bile içilmemişti ve elbette ki bütün bunlara neden olan Küçükhanım'dı. Mavra onun Prens'le ne kadar terbiyesizce konuştuğunu işitmişti.

Evet, çayı getirin,” diye yanıt verdi Nataşa.

“Peki, ya çerezler? Onlar ne olacak?”

“Pekâlâ, onları da getirin,” diyen Nataşa gülmeye başladı.

“Bütün o hazırlıklardan sonra!” diye sürdürdü Mavra. “Dünden beri bacaklarım koptu. Şarap almak için ta Nevski'ye kadar koştum, şimdi de...”

Kapıyı öfkeyle çarparak çıktı.

Nataşa kıpkırmızı kesildi, bana garip bir bakış fırlattı.

Çerezlerle birlikte çayı getirdiler: Soğuk etler, balık, iki şişe de en iyisinden Eliseye şarabı vardı.

İçimden:

“Bütün bunları neden hazırlamışlardı acaba?” diye düşündüm.

Benim önümde bile, pek utanmış görünen Nataşa masaya yaklaşarak:

“Ne biçim insan olduğumu görüyor musun Vanya,” dedi. “Bugün bütün bunların böyle sonuçlanacağını önceden tahmin ediyordum, içime doğmuştu bu benim ama, gene de başka türlü biteceğini ummuyor değildim: Alyoşa gelecek, huzur getirecek, bizi barıştıracaktı; bütün kuşkularım haksız çıkacaktı, bana aldandığımı kanıtlayacaklardı ve... Ben de işte rasgele bunları hazırlamıştım. Geç vakitlere kadar uzun uzun konuşacağımızı düşünmüştüm...”

Zavallı Nataşa! Bunları söylerken kıpkırmızı kesildi. Alyoşa heyecanla coştı:

“Bak, gördün mü Nataşa,” diye haykırdı, “Buna sen kendin de inanmıyordun; daha iki saat önce kuşklarına kendin de inanmıyordun! Yoo, hayır, bütün bunları mutlaka bir yoluna koymalı; suçlu olan benim; bütün bunlar benim yüzümden oldu, hep kabahat bende, onarmak da bana düşer. Nataşa, izin ver de hemen babama gideyim; onu mutlaka görmem gerek; kırıldı, gururu incindi, onu avutmali, her şeyi anlatmalıyım, onunla sadece kendi adıma konuşacağım, sen bu işe karışmayacaksın. Bak göreceksin, her şeyi yoluna koyacağım...”

Seni bırakıp da gidip onu görmek istediğim için sakın bana kızma. Sorun hiç de bu değil: Babamın haline yüreğim sızladı; göreceksin, senin önünde kendini aklayacaktır... Yarın, şafak sökerken burada olacağım, bütün gün senin yanında kalacağım ve Katya’ya gitmeyeceğim...”

Nataşa ona engel olmadı, hatta gitmesini bile öğütledi. Şimdi artık Alyoşa’nın günlerce kendi yanında *zorla* kalıp da sıkılmasından son derece korkuyordu. Ondan sadece, kendi adına konuşmamasını istedi ve ona veda ederken neşeyle gülümsemeye çaba gösterdi. Tam gideceği anda, Alyoşa ansızın geri döndü, Nataşa’nın iki elini birden tuttu ve yanına oturdu. Nataşa tarifsiz bir sevgiyle bakıyordu.

“Nataşa, sevgilim, meleğim, sakın bana kızma, bir daha da sakın kavga etmeyelim. Bana her zaman, her şeyde inanacağına söz ver, ben de sana inanacağım.

Şimdi bak, dinle beni, sana bir şey anlatacağım. Şimdi nedenini anımsamıyorum ama, bir kavga etmiştik; suç bendeydi. Darılmıştık, artık birbirimizle konuşmuyorduk. İlk ben özür dilemek istemiyordum, son derece de üzgündüm. Sokaklarda başıboş dolaştım durdum, gezindim, arkadaşlarıma gittim, ama bir türlü avunamıyordum... İşte o zaman aklıma bir fikir geldi: Sen hastalansan ya da ölsen, benim halim ne olurdu? Bunu gözümün önüne getirince, seni gerçekten ebediyen yitirmişim gibi, derin bir umutsuzluk ve üzüntü duydum. Bu düşünceler giderek kafamı daha çok, daha korkunç biçimde kurcalıyordu. Ve yavaş yavaş kendimi senin mezarının üze-

rinde görmeye başlamıştım, bayılıp oraya düşmüştüm, kollarımla mezarı kucaklamış, acıdan oraya yığılıp kalmıştım. Mezarını öptüğümü, hep seni çağırdığımı görüyordum, hiç değilse bir dakika için oradan çıkmanı istiyordum, bir mucize gösterip, bir dakikacık olsun seni diriltmesi, yeniden seni karşıma getirmesi için Tanrı'ya dua ediyordum; kucaklamak üzere sana atılışımı, seni kollarımda sıkışımı, doymak bilmezcesine öpüşümü gözümün önüne getiriyordum ve gene eskisi gibi, bir saniye için bile olsa, seni bir kez olsun kollarıma alsam, mutluluktan ölecekmişim gibi geliyordu bana.

Bunu gözümün önüne getirince, aınsızın kendi kendime: Onu bir an için Tanrı'dan gene isterim, dedim, ama işte tam altı aydır birlikte yaşıyoruz, bu altı ay içinde kaç kez kavga ettik, birbirimizle konuşmadan nice günler geçirdik! Günler boyunca kavga ediyorduk, mutluluğumuzu elimizin tersiyle bir yana itiyorduk; işte şimdi bir dakika için seni mezarının dışına çıkmaya çağırıyorum ve bu dakikayı bütün yaşamımla ödemeye hazırım!..

Bütün bunları düşündükten sonra, daha fazla dayanamadım, hiç vakit yitirmeden sana koştum ve buraya geldim; sen beni bekliyordun, barışmak için öpüştükten sonra, sanki seni gerçekten yitirecekmişim gibi, daha da sımsıkı kucaklayıp bağrıma bastığımı çok iyi anımsıyorum. Nataşa! Bir daha sakın kavga etmeyelim emi! Bu beni o kadar üzüyor ki! Senden ayrılabileceğimi nasıl düşünebilirsin, hiç böyle bir şey olabilir mi!”

Nataşa ağlıyordu. Birbirlerine sımsıkı sarıldılar, Alyoşa da bir kez daha ondan hiç ayrılmayacağına yemin etti. Sonra, babasına koştu. Her şeyi yoluna koyacağına kesinlikle inanıyordu.

Nataşa heyecanla elimi sıkarak:

“Her şey bitti! Her şey bitti!” dedi. “Beni seviyor, her zaman da sevecek; ama Katya'yı da seviyor, bir süre sonra da onu benden çok sevecek. O Prens olacak karayılan bu işin peşini bırakmayacaktır, o zaman da...”

“Nataşa, ben de Prens’in çok çirkin davrandığına inanıyorum, ama...”

“Ona söylediklerime inanmıyorsun, değil mi? Bunu senin yüzünden anlamıştım. Ama, dur bekle, haklı mıyım, haksız mıyım bunu kendin göreceksin. Çünkü ben zaten genel olarak konuştum, kafasının içinde daha neler olduğunu Tanrı bilir! Korkunç bir adam o. Odamı arşınlayarak geçirdiğim şu dört gün boyunca, her şeyi anladım! Alyoşa’nın gönlünce yaşamasına engel olan üzüntüden, bana olan aşkıdan gelen yükümlülüklerden kurtarması, hafifletmesi gerekiyordu. Aramıza sokulmak, soylu ve cömert davranışıyla Alyoşa’yı büyülemek için beni ona isteme numarasını icat etti. Öyle, öyle Vanya! Alyoşa’nın huyu öyledir. Benim hakkımda artık kaygı duymayacaktı, gönlü rahat edip bütün tedirginlikleri dağılacaktı. ‘Şimdi artık benim karım oldu, ebediyen yanımda olacak,’ diye düşünecekti, elinde olmadan da Katya daha çok dikkatini çekecekti. Prens’in o Katya’ya ders verdiği açıkça görülüyor; Alyoşa’ya çok uygun olduğunu, onu benden daha çok çekebileceğini anlamıştır cin gibi. Ne yazık ki Vanya, şimdi bütün umudum sende; Prens seninle bağlantı kurmak istiyor. Tanrı adına, kontesin evine girmek için elinden geleni yap ve bu yöndeki önerileri sakın yüz geri etme! Böylece, Katya ile tanışırsın, onu gözleyip inceler ve ne biçim bir şey olduğunu bana söylersin. Oraya mutlaka gitmelisin, benim için çok gerekli bu.

Vanya, beni senin gibi hiç kimse anlayamaz, benim için neyin yararlı olduğunu bir sen öğrenebilirsin. Bir de, bak bakalım arkadaşlıkları ne dereceye kadar ilerlemiş, aralarında ne var, nelerden söz ediyorlar; ama özellikle de Katya’ya iyi bak... Bu kez de gene bana dostluğunu kanıtla, benim iyi yürekli, can dostum Vanya! Tek umudum sensin!”

Evime döndüğümde, geceyarısını çoktan geçmişti. Nelly uyukulu gözlerle gelip bana kapıyı açtı. Gülümsedi ve neşeyle bana baktı. Zavallı yavrucak, uyuduğu için kendine kızıyordu. Beni beklemek istiyordu. Bu arada, birisinin geldiğini, beni

sorduğunu, bir süre oturduktan sonra bana masanın üzerindeki pusulayı bırakıp gittiğini söyledi. Pusula Maslobojev dendi. Ertesi gün, saat birde kendisine uğramamı istiyordu. Nelly'ye bir şeyler sormak için yanıp tutuşuyordum ama, bunu ertesi güne bırakarak, gidip yatması için üsteledim. Zavallı çocuk zaten beni beklerken yeterince yorulmuştu, ancak ben gelmezden yarım saat önce uyuyakalmıştı.

V

Ertesi sabah, Nelly bir gün önceki ziyaret konusunda bana oldukça garip ayrıntılar verdi. Zaten Maslobojev'in o akşam gelmeyi düşünmüş olması şaşırtıcıydı. Evde olmayacağımı biliyordu, son görüşmemizde bunu ona söylemiştim, o da bunu unutmuş olamazdı. Nelly'nin bana anlattığına göre, başlangıçta korktuğu için, kapıyı açmak istememişti. Ama, beriki kapı arkadasından rica etmiş, eğer bir pusula yazıp bırakmazsa, yarın benim çok zor durumda kalacağımı söylemiş. Kızcağız kapıyı açıp, onu içeri alınca, beriki hemen pusulasını yazmış, sonra da gelip divanın üzerine, Nelly'nin yanına oturmuştu.

“Ben hemen kalktım, onunla konuşmak istemedim,” dedi. “Ondan çok korkmuştum; bana Bubnova'dan söz etmeye başladı, kadının çok kızdığını, ama gelip beni almaya cesaret edemeyeceğini söyledi. Sonra da sizi övmeye başladı. İkinizin çok iyi dost olduğunuzu, sizi ta çocukluğunuzdan tanıdığını söyledi. Bunun üzerine ben de onunla konuştum. Cebinden şeker çıkarıp bana da uzattı, ama ben istemedim; çok iyi insan olduğunu, şarkılar söyleyip dans etmesini bildiğini söyledi. Sonra da ansızın ayağa kalkıp dans etmeye başladı. Bu pek hoşuma gitti. Ardından da, bir süre daha kalıp sizi bekleyeceğini, belki de o zamana kadar döneceğinizi söyledi. Bana da korkmamamı, gelip yanına oturmamı söyledi. Gidip oturdum, ama ona hiçbir şey söylemek istemiyordum. Bunun üzerine, annemi, büyükbabamı tanıdığını söyledi... Ben de onunla konuşmaya başladım. Çok uzun kaldı burada.”

“Nelerden söz ettiniz bakalım?”

“Annemden... Bubnova’dan... Büyükbabamdan. İki saate yakın oturdu.”

Nelly neler konuştuklarını bana anlatmak istemiyormuşa benziyordu: Ben de ona bir şey sormadım. Nasıl olsa her şeyi Maslobojev’den öğreneceğimi umuyordu. Yalnız, Maslobojev’in Nelly’yi bir başına bulabilmek amacıyla, özellikle evde bulunmadığımı bildiği bir saatte uğradığını anlar gibi oldum. Neden böyle yapmıştı acaba?

Küçük kız onun verdiği üç şekeri gösterdi bana. Arpa suyundan yapılmış, yeşil ve kırmızı kâğıtlara sarılmış, kötü cinsten şekerlerdi bunlar, besbelli gelirken önüne ilk çıkan bak-kaldan alıvermişti. Nelly onları gösterirken gülmeye başladı.

“Neden yemedin şekerleri?” diye sordum.

“Yemek istemedim,” diye yanıt verdi, ciddi bir tavırla. “Zaten onları ben almadım, kendisi divanın üzerine bıraktı.”

O gün gidilecek çok yerim vardı. Nelly’ye veda ettim.

Tam evden ayrılacağım anda:

“Yalnız başına sıkılıyor musun?” diye sordum.

“Hem evet hem hayır. Uzun zaman dönmezseniz, sıkılıyorum.”

Ve bunları derken bana sevgi dolu bir bakış fırlattı. Bütün o sabah boyunca, bana öyle sevgi dolu gözlerle bakmış, öyle neşeli ve sevecen görünmüştü ki. Aynı zamanda da sakınlı, hatta çekingen bir hali vardı; beni üzmemekten, dostluğumu yitirmekten korkarmış... sanki bunda utanılacak bir şey varmışçasına, duygularını fazla belli etmekten çekinirmişe benziyordu.

“Peki ama, senin canını sıkmayan ne? ‘Hem evet, hem hayır’ dedin de,” diye sordum elimde olmadan gülümseyerek. Onu gerçekten pek sevmeye başlamıştım artık.

“Oo! Ne olduğunu ben de pek iyi bilemiyorum,” diye karşılık verdi küçük bir gülümsemeyle ama, yeniden utanmış gibi bir hali vardı.

Açık kapının önünde, eşikte durmuş konuşuyorduk. Nelly gözlerini yere indirmiş, bir eliyle omzuma dayanmış, öbür eliyle de ceketimin yenini çekiştirerek önümde duruyordu.

“Ne o, sır mı bu?” diye sordum.

“Yoo, hayır... hiçbir şey değil... Ben... siz gidince kitabınızı okumaya başladım da,” dedi alçak sesle; sevecen ve insanın yüreğine işleyen gözlerle bana baktı. Kulaklarına kadar kızarmıştı.

“Yaa! Öyle mi! Hoşuna gitti mi bari?” diye sordum yüzüne karşı övülen bir yazarın sıkıntısıyla. O anda onu öpmek için neler vermezdim ki! Ama, bu bana olanaksız görünüyordu. Nelly susuyordu.

Derken, büyük bir üzüntüyle:

“Neden, neden öldü?” diye sordu; yüzüme baktı, ama hemen gözlerini indirdi.

“Kim?”

“Kitapta sözü edilen veremli delikanlı.”

“Ne yapalım Nelly? Öyle gerekiyordu...”

“Hiç de değil,” diye yanıt verdi neredeyse alçak sesle. Ama ansızın, hiç düşünmeksizin, gözlerini ısrarla yere indirmişti, hemen hemen öfkeli bir tavırla dudak büktü.

Aradan bir dakika geçti.

“Ya o kadın... Ya öbürleri, genç kızla küçük ihtiyar,” diye mırıldandı ceketimin yenini daha kuvvetle çekiştirerek. “Onlar birlikte mi yaşayacaklar? Artık yoksulluktan kurtulacaklar mı?”

“Hayır Nelly, genç kız uzaklara gidecek, mal mülk sahibi zengin biriyle evlenecek, adam yalnız kalacak,” diye yanıt verdim adeta istemeye istemeye, ona daha yürek ferahlatıcı bir şey söylemediğim için gerçekten çok üzgündüm.

“Yaa, iyi doğrusu. Siz böylesiniz demek ki! Öyleyse şimdi artık kitabı okumak istemiyorum!”

Öfkeyle elimi itti, hızla arkasını dönerek uzaklaştı. Gözlerini yere indirip, bir köşeye çekildi. Kıpırmızı olmuştu, şiddetli bir üzüntüyle göğsü sıkışmış gibi düzensiz biçimde soluyordu.

“Hadi, hadi Nelly, neden kızdın bana?” dedim ona yaklaşıarak. “Bunların hiçbirisi gerçek değil ki, uydurulmuş şeyler! Bunda öfkelenecek bir şey yok! Ne kadar da duygulu bir kızsın!”

Parıl parıl parlayan, sevgi dolu gözlerini bana çevirerek çekine çekine:

“Kız mıyorum,” dedi. Ardından da ansızın elimi yakaladı, yüzünü göğsüme dayayıp, hüngür hüngür ağlamaya başladı.

Ama, hemen sonra bir kahkaha attı; hem gülüyor, hem ağlıyordu. Ben de hem duygulanmış hem... eğlenmiştim. Ama, artık dünyada başını kaldırıp bana bakmazdı, başını omzundan uzaklaştırmaya kalkıştığı zaman da hem gülüyor, hem de daha kuvvetle bana yaslanıyordu.

En sonunda bu duygusal sahne sona erdi. Vedalaştık; benim acelem vardı. Nelly kıpkırmızı yüzüyle, hâlâ utanarak, gözleri çakmak çakmak yanarak merdivene kadar arkamdan koştu, geç kalmamamı söyledi. Ben de en kısa zamanda, döneceğime, yemeğe mutlaka evde olacağıma söz verdim.

Önce dosdoğru ihtiyarlara gittim. Her ikisi de hastaydı. Anna Andreyevna pek rahatsızdı; Nikolay Sergeyiç de çalışma odasında oturuyordu. Geldiğimi işitmişti, ama bize konuşacak zaman bırakmak için, her zaman yaptığı gibi, bir çeyrek saatten önce yanımıza gelmeyeceğini çok iyi biliyordum.

Anna Andreyevna’yı fazla heyecanlandırmak istemiyordum, onun için dün akşamın öyküsünü elimden geldiğince yumuşattım ama, ona gerçeği anlattım. Şaşkın bakışlarım karşısında, yaşlı kadın üzülmüş olmakla birlikte bir ayrılma olasılığını fazla şaşırmadan karşıladı.

“Eh, azizim, ben de böyle düşünüyordum,” dedi. “Geçen gün, siz gittikten sonra, uzun uzun düşündüm ve bu işin olmayacağını anladım. Tanrı’nın önünde biz bu davranışı hak etmemiştik, o adam alçağın biridir; ondan iyi hiçbir şey beklenemez. Çocuk oyuncuğu değil, bizden tam on bin ruble alıyor, oysa buna hiçbir hakkı olmadığını çok iyi biliyor! Ağzımızdan son lokmamızı da çekip alıyor; İhmenyevka’yı satma-

mız gerekecek. Benim sevgili Nataşacığım ona inanmamakla dürüst ye akıllı biçimde davranmış.” Yaşlı kadın sesini alçaltarak: “Bir şey daha var dostum” dedi. “Biliyor musunuz, benimki, benim ihtiyar bu evliliğe tamamıyla karşı. İstemediğini geçen gün ağzından kaçırdı! Başlangıçta bunun geçici bir heves olduğunu sanmıştım, ama değilmiş, gerçekmiş. O zaman benim küçük kumrumun hali nice olacak? Çünkü benim ihtiyar onu resmen lanetler bu kez. Peki, ya öbürü, ya Alyoşa ne yapıyor?”

Yaşlı kadın bana daha uzun uzun sorular sordu, gene her zamanki gibi, yanıtlarımın herbirinde inledi, sızladı. Genel olarak bir şey gözüme çarpmıştı, son günlerde pek iyi değildi. Verdiğim her haber onu sarsıyordu. Nataşa’nın neden olduğu üzüntü yüreğini ve sağlığını mahvetmişti.

Derken, sırtında sabahlığı, ayaklarında terlikleriyle, ihtiyar içeri girdi. Ateşi olduğunu söylüyordu ama, karısına sevgiyle baktı ve evlerinde bulunduğum süre içinde, adeta çocuk dadısı gibi, çevresinde dört döndü, onu nasıl avutacağını bilemedi: Gözlerinin içine bakıyor, karısına karşı çekingen davranıyordu. Gözlerinde öyle bir sevgi vardı ki! Onu hasta görmek adamcağızı korkutmuştu; onu yitirirse, her şeyi yitireceğini hissediyordu.

Evlerinde bir saat kadar kaldım. Ayrılmak için veda ettiğimde, ihtiyar sofaya kadar benimle geldi ve bana Nelly’den söz etti. Onu evlat gibi yanına almayı ciddi olarak düşünüyordu. Anna Andreyevna’yı buna nasıl razı edebileceğini sordu bana. Özel bir merakla Nelly hakkında sorular sordu, onun hakkında yeni bir şeyler öğrenip öğrenmediğimi bilmek istedi. Ben de bütün bildiklerimi çabucak ona anlattım. Anlatıklarım onu pek etkiledi.

Kararlı bir sesle:

“Bunu sonra gene konuşuruz,” dedi. “Şimdilik... Hem zaten, biraz iyileşir iyileşmez seni görmeye gelirim, o zaman kesin bir karara varırız.”

Tam öğle saatinde Masloboyev’in evindeydim. Şaşılacak bir şey ama, içeri girer girmez ilk gördüğüm insan Prens oldu.

Antrede paltosunu giyyordu Maslobojev de atılmış ona yardım ediyor ve bastonunu uzatıyordu. Evin efendisi Prens'i tanıdığını bana daha önce söylemişti ama, bu karşılaşma beni pek şaşırttı.

Beni görünce Prens de şaşırdı gibi oldu:

"Aa! Siz misiniz!" diye haykırdı pek belirli bir içtenlikle. "Görüyorsunuz ya, dünya ne kadar küçük, her yerde karşılaşıyoruz! Zaten az önce Bay Maslobojev'i tanıdığınızı öğrenmiştim. Memnun oldum, çok memnun oldum buna, ben de sizi görmek istiyordum, en yakın bir zamanda size uğrayacağımı umuyorum; gelmeme izin verir misiniz? Sizden bir ricada bulunacağım; durumu aydınlatmama yardım edin, lütfen, dünden söz etmek istediğimi anlamışsınızdır... Siz onların dostusunuz, bu olayın bütün gelişmesini de izlediniz; etkiniz de çok..."

"Hemen sizinle görüşemediğime gerçekten çok üzgünüm... Ama ne yaparsınız işlerim başımdan aşkın! Ama, şu günlerde, hemen pek yakın bir gelecekte, ziyaretinize geleceğim. Şimdilik..."

Elimi biraz fazla kuvvetle sıktı, Maslobojev'le bakıştı ve gitti.

Odaya girer girmez:

"Tanrı aşkına, anlatsana şunu bana..." diye söze başladım.

Alelacele kasketimi alan Maslobojev sofaya doğru yürürken:

"Sana hiçbir şey söylemeyeceğim," diyerek sözümü kesti.

"Çok acelem var! Hemen kaçıyorum, zaten geç kaldım!..."

"İyi ama, tam öğleyin burada olmamı yazmışsın dün bana."

"Ee, ne olmuş yani? Dün ben sana yazmıştım, bugün de bana yazmışlar: Başım çatlayacak, ne iş bunlar böyle! Beni bekliyorlar. Kusura bakma Vanya. Buna karşılık sana bütün söyleyebileceğim, boş yere seni yorduğum için beni bir temiz dövebilirsin. Eğer bunun karşılığını alıp, zararını çıkarmak istiyorsan, meydan senin, ama lütfen elini çabuk tut, Tanrı adına! Beni alıkoyma, bekliyorlar..."

“Ne diye dövecekmişim seni? Madem işin var, hadi güle güle, gecikme, insan her zaman önceden bilemez ki. Yalnız...”

“Hayır, bu *yalnız* konusunda benim sana söyleyeceklerim var,” diyerek sözümü kesti, antreye koşup paltosunu giymeye başladı (ben de giyiniyordum). “Bir olay hakkında seninle konuşmam gerek; çok önemli bir konu; onun için gelmeni rica etmiştim; doğrudan seni ve çıkarlarını ilgilendiren bir konu bu. Ama, bu böyle ayaküstü, bir dakikada anlatılamayacağından, bu akşam saat tam yedide ne erken, ne de geç, tam yedide geleceğine söz ver bana. Burada olacağım.”

“Bu akşam mı?” diye sordum kararsızlıkla. “Ben de bu akşam...”

“Bu akşam uğramak istediğin yere hemen şimdi git, sonra da bana gel Vanya, sana vereceğim haberi kırk yıl düşünsen, dünyada bulamazsın.”

“Ama rica ederim, rica ederim; bu haber ne olabilir ki? Açıkçası, merakımı kamçılıyorsun!”

Bunları konuşurken sokak kapısını aşırıp kaldırıma çıkmıştı bile.

Beriki ayak direyerek:

“Öyleyse, akşama geliyorsun?” dedi

“Gelirim dedim ya.”

“Hayır, o kadarı yetmez, söz ver bana.”

“Tüh! Görüyor musunuz şunu? Pekâlâ, pekâlâ, söz veriyorum.”

“İyi. Şimdi neredeye gidiyorsun?”

“Saraya,” diye yanıtlarken sağ gösterdim.

“Ben de oraya,” dedi Maslobojev de solu göstererek. “Hoşçakal Vanya. Sakın unutma, akşam tam yedide!”

“Çok garip doğrusu,” diye düşündüm arkasından bakarken.

O akşam Nataşa’ya gitmek istiyordum. Ama, Maslobojev’e söz verdiğimden, ona hemen gitmeyi kararlaştırdım. Alyoşa’yı onun yanında bulacağım kesinlikle emindim. Gerçekten de oradaydı, beni gördüğüne pek sevindi.

Pek cana yakındı, Nataşa'ya karşı da özellikle pek sevecendi, hatta beni görünce çok neşelendi. Nataşa neşeli görünmeye çalışıyordu, ama bu onun gücünü aşıyordu. Yüzü çok soluktu, hasta görünüyordu; gece iyi uyuyamamıştı. Alyoşa'ya her zamankinden daha fazla sevgi gösteriyordu.

Beriki de, Nataşa'yı neşelendirmek ve farkında olmaksızın sımsıkı yumduğu dudaklarında bir gülümseme yaratabilmek için, hiç durmadan konuşuyordu, ama Katya'nın ya da babasının adını ağzına almaktan açıkça kaçınıyordu. Besbelli dün babasıyla barışma girişimi başarısız olmuştu.

Alyoşa, Mavra'ya bir şey söylemek için bir an dışarı çıktığında Nataşa bana çabucak:

“Biliyor musun,” diye fısıldadı. “Buradan gitmeye can atıyor ama cesaret edemiyor. Ben de ona gitmesini söylemeye korkuyorum, çünkü o zaman belki de bile bile kasten gitmeye kalkışacak; asıl burada sıkılıp, benden büsbütün soğumasından korkuyorum. Ne yapacağımı bilemiyorum.”

“Ulu Tanrım! Kendinizi ne sıkıntılara sokuyorsunuz. Ne kadar da kuşkulusunuz, birbirinizi nasıl da gözetliyorsunuz. Sadece oturup konuşsanız, çok daha iyi olmaz mı? Belki de bu durumdan usanacaktır.”

“Ne yapmalıyım öyleyse?” diye haykırdı korkuyla.

“Dur bakayım, ben her şeyi yoluna koyarım...” dedim ve doğruca mutfığa gittim Mavra'dan çamur içindeki lastiklerimi silmesini isteme bahanesiyle.

“Dikkatli ol Vanya,” diye seslendi Nataşa.

Mutfığa adımımı atar atmaz, Alyoşa sanki beni bekliyormuş gibi, hemen bana doğru atıldı:

“Azizim Ivan Petroviç, ne yapacağımı bilemiyorum. Bana bir öğüt verin. Bugün tam bu saatte geleceğime söz verdim dün Katya'ya. Sözümü tutmamazlık edemem! Nataşa'yı sözle anlatabileceğimden çok daha fazla seviyorum, onun uğruna kendimi ateşe atmaya hazırım. Ama kabul edin ki, orada her şeyi yüzüstü bırakamam, olacak iş değil...”

“Ee, öyleyse gidin...”

“İyi ama, ya Nataşa? Onu üzerim sonra İvan Petroviç, bu işin içinden çıkmama yardım edin, lütfen...”

“Bana kalırsa, oraya gitseniz daha iyi ederdiniz. Nataşa’nın sizi ne kadar sevdiğini biliyorsunuz. Hem zorla burada kaldığınız ve onun yanında sıkıldığınız izlenimine kapılacaktır. Bu nedenle doğal olarak davranmak en iyisidir. Hadi, içeri gidelim, ben size yardım ederim...”

“Aziz dostum İvan Petroviç! Ne kadar iyisiniz!”

Nataşa’nın yanına döndük. Bir dakika sonra ona:

“Az önce babanızı gördüm,” dedim.

“Nerede?” diye haykırdı korkuyla.

“Sokakta, rastlantıyla. Ayaküstü bir dakika kadar konuştuk, benimle daha yakından tanışmak istediğini yineledi gene. Sizin nerede olduğunuzu bilip bilmediğini sordu. Sizi mutlaka görmesi gerekiyormuş, söyleyecek çok önemli bir şeyi varmış...”

Sözü nereye getirmek istediğimi anlayan Nataşa:

“Ah! Alyoşa, koş hemen babanı bul,” diye beni destekledi.

“İyi ama... Onu nerede bulabilirim ki? Evine mi gitti?”

“Hayır, kontese gideceğini söylemişti, çok iyi anımsıyorum.”

“Ah! Nasıl etsem, bilmem ki?..” dedi Alyoşa saf saf, üzüntüyle Nataşa’ya bakarak. O da:

“Aman canım, Alyoşa!” dedi. “Beni yatıştırmak için o dostlarını yüzüstü bırakacak değilsin ya. Pek çocukça olur bu. Birincisi olanaksız; ikincisi, Katya’ya karşı nezaketsizlik etmiş olursun. Siz arkadaşsınız. İnsan, ilişkilerini bu kadar kaba biçimde koparıp atamaz. Sonra da, benim bu kadar kıskanç olduğumu düşünüyorsan, bana hakaret etmiş olursun. Hemen git, hadi, çok rica ederim! Böylece babanın da gönlü rahat eder.”

“Nataşa, sen bir meleksin, ben senin attığın tırnak olamam!” diye coşkuyla haykıran Alyoşa, bir yandan da vicdan azabıyla kıvranıyordu. “Sen o kadar iyisin ki, ben de... ben... Ah! Her şeyi öğrenmeni istiyorum! Bak dinle beni, demin

mutfakta, gitmeme yardım etmesini rica ettim İvan Petroviç’ den. O da bunu icat etti. Ama, sakın beni suçlama, Nataşa, meleşim! Büsbütün suçlu değilim, çünkü seni dünyada her şeyden bin kat daha fazla seviyorum. Onun için, şimdi aklıma yeni bir fikir geldi: Her şeyi Katya’ya itiraf ederim, durumumuzun ne olduğunu söylerim ve dün burada geçenlerin hepsini ona anlatırım. Bizi kurtarmak için bir şeyler bulur, bizim candan dostumuzdur o.”

Nataşa gülümseyerek:

“Hadi, git öyleyse,” diye karşılık verdi; “Katya’yla tanışmayı o kadar isterdim ki. Bunu nasıl yapabiliriz acaba?”

Alyoşa’nın sevinci artık sınır tanımaz hale geldi. Hemen bir sürü tasarı yapmaya başladı. Ona kalırsa, bu iş çok kolay olurdu: Çareyi Katya bulurdu. Fikrini büyük bir coşku ve heyecanla geliştirdi. Hemen bugün yanıtı getireceğine söz verdi: İki saate kalmadan yanıtı getirecekti ve akşamı Katya’nın evinde geçirecekti.

Nataşa onu gönderirken:

“Gerçekten gelecek misin?” diye sordu.

“Bundan kuşkun mu var? Hoşçakal Nataşa, hoşçakal sevgilim. Ah! Sen benim ebedi sevgilimsin! Hoşçakal Vanya! Aman Tanrım, farkında olmadan size Vanya dedim! Bakın İvan Petroviç, size candan bir dostluk duyuyorum. Neden senli benli konuşmuyoruz? Birbirimize *sen* diyelim, olmaz mı?”

“Kabul.”

“Tanrıya şükürler olsun! Belki yüz kez bunu düşündüm, ama size bundan söz etmeye cesaret edemiyordum. Bakın gördünüz mü, size gene siz dedim. Çünkü, *sen* demek çok zor! Tolstoy bunu çok güzel anlatmıştır: İki kişi birbirlerine sen demeye söz verirler, ama bunu bir türlü başaramazlar, senli benli konuşulan cümlelerden kaçınırlar. Ah! Nataşa! *Çocukluk ve Delikanlılık*’ı yeniden okuruz; o kadar güzeldir ki!”

“Hadi, hadi, git artık,” dedi Nataşa gülerek onu göndermek için. Sevinçten işi gevezeliğe vurmuştu Alyoşa.

“Hoşçakal! İki saat sonra dönerim!”

Nataşa’nın elini öpüp, çabucak çıktı. Beriki de:

“Görüyor musun, görüyor musun Vanya!” dedi ve hüngür hüngür ağlamaya başladı.

Nataşa’yı avutmaya çalışarak, iki saate yakın yanında kaldım ve onu inandırmayı başardım. Korkuları elbette ki haklıydı. Onun durumunu düşündükçe, yüreğim parçalanıyordu; Nataşa için çok korkuyordum, ama elimden ne gelirdi ki?

Alyoşa da bana garip görünüyordu: Nataşa’yı vicdan azabından ve minnettarlıktan, belki de eskisi kadar seviyordu, hem de yürek paralayıcı biçimde seviyordu. Ama, aynı zamanda da yeni bir aşk gönlüne sımsıkı yerleşmişti. Bütün bunların nasıl sonuçlanacağını önceden kestirmek olanaksızdı. Ben bile Katya’yı pek merak ediyordum, onu görmeyi pek istiyordum. Katya ile tanışacağıma Nataşa’ya gene söz verdim.

Sonunda Nataşa neşelenir gibi oldu. Bu arada ona Nelly’den, Maslobojev’den, Bubnova’dan, Maslobojev’in evinde Prens’le karşılaşmamdan, saat yedideki buluşmadan söz ettim. Bütün bunlar onu pek ilgilendirdi. Annesiyle babasından pek fazla söz etmedim, yeni bir emre kadar da İhmenyev’in ziyaretinden hiç söz açmadım; yaşlı adamın Prens’le yapmayı tasarladığı düello onu ürkütebilirdi. Prens’in Maslobojev’le ilişkisinin bulunmasına o da pek şaşıtı, bu ona da pek garip göründü; içinde bulunduğumuz durumda bu kolayca anlaşılabilmesine karşın, Prens’in benimle daha yakından tanışmak istemesi şaşırtıcıydı...

Saat üçe doğru eve döndüm. Nelly o aydınlık küçük yüzüyle beni karşıladı.

VI

Saat tam yedide Maslobojev’in evindeydim. Beni sevinç çığlıkları atarak, canı gönülden karşıladı. Elbette ki, yarı sarhoştum. Ama, beni asıl şaşırtan benim için yapılan olağanüstü ha-

zırlıklardı. Beni bekledikleri açıkça belliydi. Sarı pirinçten güzel semaver, değerli bir örtü örtülmüş yuvarlak küçük bir masanın üzerinde kaynayıp duruyordu. Çay takımları; kristal, gümüş ve en iyi porselendendi, ısı ısı parlıyordu. Değişik ama, öbürü kadar değerli bir örtü bulunan başka bir masada da güzel şekerlemeler, reçeller, Kiev şerbetleri, marmelatlar, meyve şekerlemeleri, pelteler, Fransız reçelleri, portakallar, elmalar, ceviz, fındık ve Şam fıstığı vardı. Kısacası bir yığın meyve ve çeşitli yiyecekler. Kar gibi beyaz bir örtünün altında kaybolan üçüncü bir masanın üzerinde ise akıl almaz çeşitlilikte mezeler görölüyordu: Havyar, peynir, ezmeler, sucuklar, jambon, füme balık, bir alay da güzel renkli, çeşit çeşit içkilerle dolu ince kristalden küçük sürahi: Yeşil, kehribar rengi, al ya da altın sarısı renginde. Bir köşede, gene üzeri kar gibi beyaz bir örtüyle kaplı küçük bir sehpanın üzerinde, içinde şampanya şişeleri soğuyan iki kap duruyordu. Divanın önündeki masanın üzerinde ise üç şişe duruyordu: Sauternes, Shâteaulatifite şarapları ve konyak: Bunlar çok pahalı şişelerdi ve Yeliseyev'in şarap mahzeninden geliyordu.

Çay masasının başında Aleksandr Semyonovna oturuyordu; giysileri çok sade olmakla birlikte pek özenliydi, pek de başarılıydı. Kadın giydiklerinin kendisine yakıştığını biliyor ve bundan gizliden gizliye gurur duyuyordu. Büyük bir ciddiyetle beni karşılamak için ayağa kalktı. Körpe yüzü hoşnutluk ve neşeyle parlıyordu. Masloboev'in sırtında yepyeni ve pek zarif çamaşırlarla, şahane bir sabahlık, ayaklarında da güzel Çin terlikleri vardı. Oturuyordu. Gömleğinin akla gelen her yanı son moda düğmelerle bezenmişti. Saçları pomadlanmış, taranmış ve o sıralar pek yaygın olduğu gibi, yandan ayrılmıştı.

Öyle şaşırmıştım ki, ağzım bir karış açık, odanın ortasında durmuş, bir Masloboev'e, bir de Aleksandra Semyonovna'ya bakıyordum: Kadının ağzı neredeyse kulaklarına varıyordu.

"Bu ne demek oluyor böyle Masloboev? Bir davet mi veriyorsun?" diye haykırdım en sonunda kaygıyla.

“Yoo, hayır senden başka beklediğimiz yok,” diye yanıtladı tumturaklı bir sesle.

Ben de yiyecekleri göstererek:

“Peki ama, ya bunlar nedir öyleyse? Burada bir orduyu besleyecek yiyecek var!” dedim.

“Asıl bir ordunun susuzluğunu giderecek içki var, en önemlisini unuttun!” diye ekledi Maslobojev.

“Bütün bunlar sadece benim için mi?”

“Bir de Aleksandra Semyonovna için. Bunları o hazırlamak istedi bu şekilde.”

“Tamam! Ben de bunu bekliyordum!” diye haykırdı Aleksandra Semyonovna kulaklarına kadar kızarak, ama o hoşnut halini yitirmemişti. “İnsan gibi bir konuk ağırlayamayız, hemen başıma kakılacak bir şey bulunur.”

“Sabahtan beri, düşün bir kez, sabahtan beri, akşama senin geleceğini öğrendiğinden beri çırpınmaya başladı bu; bir telaş ki sorma gitsin...”

“Yalan söylüyor! Bu sabahtan beri değil ama, dün akşamdan beri! Dün akşam eve döner dönmez onun bu akşam geleceğini söyledin...”

“Siz yanlış işitmiş olmalısınız.”

“Hiç de değil, ben gerçeği söylüyorum. Asla yalan söylemem. Hem de zaten bir konuğu neden iyi karşılamayalım? Şurada yaşıyoruz, ziyaretimize gelen bir Tanrının kulu yok, oysa gereken her şeye fazlasıyla sahibiz. Hiç değilse rabıtalı kimseler, bizim de herkes gibi yaşadığımızı görsünler.”

“Özellikle de sizin nasıl bir ev hanımı ve üstün nitelikli bir düzenleyici olduğunuzu öğrensinler,” diye ekledi Maslobojev. “Düşün bir kez azizim, ben benken, ben bile kapana sıkıştım! Benim de sırtıma şu Hollanda keteninden gömleği geçirdi, kol düğmeleri taktı, ayağıma nefis terlikler; sırtıma şahane Çin sabahlığı giydirdi, saçlarımı kendi elleriyle tarayıp pomadladı! Her yanımda bergamot kokuyor, hatta bana yanık krema kokulu parfüm de sıkma istiyordu ama, bak burada directtim, yoo, doğrusu ya, kocalık otoritemi gösterdim, isyan ettim...”

“Canım, bergamot değil ki o, en iyisinden Fransız pomadı, hani şu renkli küçük porselen çanaklarda satılan Fransız pomadı!” diye karşı çıktı Aleksandra Semyonovna, kıpkırmızı kesilerek. “Bakın İvan Petroviç, siz karar verin, beni bir kez olsun ne tiyatroya, ne de baloya gönderdi, sadece bol bol giysiler alıyor, bir yere gitmedikten sonra ben bunları ne yapayım kuzum, söyler misiniz? Giyinip kuşanıp, bir başıma odamda geziniyorum.

Geçen gün ona o kadar yalvardım ki, sonunda tiyatroya gitmeye razı oldu. Ve tam evden çıkmak üzereyken, broşumu takmak için arkamı dönünce, bu hemen dolaba seğırtti, bir bardak içti, ardından bir ikincisini yuvarladı ve zil zurna sarhoş oldu. Gitmekten vazgeçmek zorunda kaldık.

Bizi görmeye gelen bir tek Tanrı’nın kulu yok; yalnız sabahları, iş için buraya uğrayanlar oluyor, o zaman da ben kaçıyorum. Oysa güzel bir semaverimiz, çay takımlarımız, ince porselenden fincanlarımız var, hiçbir eksliğimiz yok, hepsi de armağan edildi bize. Sonra, bize yiyecek öteberi de getirirler, biz arada sırada bir şişe şarap, bir çanak pomad ya da bir iki çerez alırsınız: Ezmeyi, jambonu, şekerlemeleri, bizim için satın alıp getirdiler. Nasıl yaşadığımızı hiç değilse birileri görsün! Bütün yıl kendi kendime: Gerçek bir konuk geldiği gün, ona bütün bunları gösteririz, en iyi yiyecekleri ikram ederiz, diye düşündüm. Görenler bizi kutlar, bizim de hoşumuza gider bu; ben bu sersemi oturup da neden pomadladım, giydirip süsledim, buna hiç de layık değil! Her zaman kir pas içinde giysiler giyer. Şu sırtındaki sabahlığa bakın, ona armağan ettiler bunu; ona göre çok güzel değil mi? Yeter ki sarhoş olsun, onun bütün istediği bu. Bakın görürsünüz, çaydan önce size votka önerecektir.”

“Sahi, bak iyi söyledin! Bir kadeh altın likörü içelim, sonra bir kadeh de gümüş likörü, sonra da ruhlarımız iyice neşelenince, öbür içkilere saldırırız...”

“Bakın! Ben dememiş miydim size!”

“Siz kaygılanmayın yavrucuğum, sizin sağlığınıza konyaklı çay da içeriz.”

Genç kadın ellerini birbirine çırparak:

“Ta kendisi!” diye haykırdı. “Libresi altı gümüş rubleye, krallara layık çayı -onu da önceki gün bir tüccar verdi-, şimdi de konyakla içmek istiyor! Siz onu dinlemeyin Ivan Petroviç, ben size çay veririm... Bakın, göreceksiniz nasıl bir çay!”

Ve hemen semaverin başına koştı.

Bunların bütün gece beni burada tutmayı tasarladıkları açıkça belliydi. Aleksandra Semyonovna bir yıldan beri konuk bekliyordu, işte şimdi de gönlünce tadını çıkarmak istiyordu. Ama, buna benim hiç mi hiç niyetim yoktu.

“Bak, beni dinle Maslobojev,” dedim otururken. “Ben buraya ziyarete gelmedim. İşlerim var; bana verilecek bir haberin olduğunu söylemiştin...”

“Evet, ama iş başka şey, dostça bir söyleşi başka şey.”

Hayır azizim, bunu aklından çıkar. Saat tam sekiz buçukta, sana veda edeceğim. İşlerim var: Söz verdim...”

“İnanmam buna. Çok rica ederim, bana nasıl davranıyorsun böyle? Ya Aleksandra Semyonovna’ya? Şuna bak bir kez, bak nasıl şaşırıp kaldı. Beni boşuna mı pomadlara buladı? Her yanım bergamot kokuyor, düşünsene hele!”

“Sen işin alayındasın Maslobojev. Gelecek hafta ya da hatta cuma günü size akşam yemeğine geleceğime Aleksandra Semyonovna’ya yemin ederim. Ne var ki kardeş, bugün başka yere söz verdim ya da daha doğrusu, başka bir yere gitmek zorundayım. Neydi bana bildirmek istediğin, neydi söyle de bit-sin?”

Aleksandra Semyonovna üzgün ve çekingen bir sesle, neredeyse ağlayarak ve o harikulade çayından bir fincan uzatarak:

“Demek sadece sekiz buçuğa kadar kalacaksınız, öyle mi!” diye haykırdı.

“Siz merak etmeyin yavrum, saçma sapan sözler bunlar,” diye yanıt verdi Maslobojev. “Kalacak, kalacak. Bana bak Vanya, böyle her zaman her zaman nereye gidiyorsun kuzum? Nedir bu bitmez tükenmez işlerin? Biz de öğrenebilir miyiz? Hiç çalışmıyorsun, habire sokaklarda koşuşturuyorsun...”

“Senin ne üstüne vazife bu? Zaten, bunu belki de ilerde sana söylerim. Ama, önce anlat bana bakayım, dün bana neden geldin, hem de çok iyi anımsayacağın gibi, evde bulunmayacağımı sana söylediğim halde?”

“Bunu sonradan anımsadım, ama dün unutmuştum. Seninle gerçekten de iş görüşecektim, ama özellikle de Aleksandra Semyonovna’yı memnun etmek istiyordum. Bana ‘Şimdi artık bir arkadaşını bulduğuna göre, onu neden eve davet etmiyorsun?’ demişti de. Ve tam dört gündür senin yüzünden azar işitip duruyorum. İnşallah, bu bergamot kokusu öbür dünyada bütün günahlarımı bağışlatır! Neyse, işte böyle, dostça bir gece geçirebileceğimizi düşündüm. Ve bir kurnazlığa başvurdum: Çok önemli şeyler olduğunu, eğer beni görmeye gelmezsen, bütün gemilerimizin yanacağını, geriye dönüş yolumuzun kapanacağını yazdım sana.”

Bundan böyle bir daha böyle davranmamasını, bana doğrudan haber vermesini rica ettim kendisine. Zaten, aslına bakarsanız, bu açıklama beni pek doyurmamıştı.

“Peki, demin ne diye kaçtın öyleyse?” diye sordum Masloboyev’e.

“Demin gerçekten işim vardı, şu kadar yalanım varsa, Tanrı çarpsın.”

“Prens’le mi?”

“Çayımız hoşunuza gitti mi?” diye sordu Aleksandra Semyonovna tatlı bir sesle.

Genç kadın tam beş dakikadan beri çayını övmemi bekliyordu, bense bunu bir türlü akıl edememiştim.

“Çayınız mükemmel, Aleksandra Semyonovna, harikula-de! Hiç bu kadar nefis çay içmemiştim.”

Aleksandra Semyonovna zevkten kıpkırmızı oldu ve hemen ikinci fincanı doldurmak için atıldı.

“Prens mi!” diye haykırdı Masloboyev. “Azizim, o Prens iğrenç bir herif, alçağın biri... Bak dinle beni, sana bir şey söyleyeceğim: Ben kendim de alçağın biriyim ama, onun yerinde olmaya utanırdım, yüzüm yerlere düşerdi! Ama, artık bu ka-

darı yeter, kes sesini! Onun hakkında ancak bu kadarını söyleyebilirim.”

“Şu işe bak sen, sanki bile bile yaparmış gibi, ben de onun hakkında sana sorular sormaya gelmişim. Neyse, bunu daha sonra konuşuruz. Ben evde yokken neden gelip de benim Yelena’ya şekerler verdin, karşısına geçip danslar ettin? Sonra da tam bir buçuk saat onunla neler konuştun, bakayım?”

Masloboyev birdenbire Aleksandra Semyonovna’ya dönerek:

“Yelena, şimdilik İvan Petroviç’in yanında kalan on bir, on iki yaşlarında küçük bir kız,” diye anlattı. Sonra da genç kadını bana göstererek: “Dikkat et Vanya, dikkat et,” diye ekledi. “Yabancı bir küçük kıza şekerler götürdüğümü işitince kıpkırmızı kesildi bu: Baksana yanakları alev alev yanıyor, sanki ansızın şurada tabanca atmışız gibi de tirtir titriyor... Şu minicik gözlere bak hele, kor gibi parlıyor. Saklamaya hiç gerek yok, Aleksandra Semyonovna: Kıskanıyorsunuz! Eğer şeker götürdüğüm kimsenin on bir yaşında küçük bir kız olduğunu buna anlatmasaydım, saçımı başımı yolardı alimallah, bütün o bergamotlar da beni kurtaramazdı.”

“Kurtaramaz ya!”

Bu sözleri söyler söylemez, Aleksandra Semyonovna bize doğru atıldı ve Masloboyev sakınmaya, kendini korumaya vakit bulamadan, saçlarını yakalayıp şiddetle çekmeye başlamıştı.

“Al bakalım! Al bakalım! Ve sakın bir daha bir konuğun önünde kıskanç olduğumu söylemeye kalkışma anladın mı, sakın bir daha buna kalkışma!”

Genç kadın kıpkırmızı kesilmişti, her ne kadar şaka yapıyor idiyse de Masloboyev’i bir temiz hırpaladı.

“Görüyorsun ya Vanya, bak neler çekiyorum, işte benim yaşamım bu! Eh, şimdi de bize mutlaka bir parça votka gerekiyor,” dedi tartışmaya son veren bir sesle, bir yandan da saçlarını düzelterek aceleyle küçük içki sürahisine doğru yöneldi. Ama, Aleksandra Semyonovna ondan önce davranıp masa-

ya koştu, kendi eliyle doldurduğu bir kadehi ona uzatarak sevgiyle yanağını okşadı. Maslobojev gururla bana anlamlı biçimde göz kırptı, dilini şaklattı, sonra da kadehi bir dikişte boşalttı.

Gelip divana, yanıma oturarak:

“şekerlere gelince,” diye başladı, “bunu anlatmak oldukça zor. Önceki gün sarhoştum, onları bir bakkaldan satın aldım, neden bilmem. Belki ulusal sanayii ve ticareti desteklemek için, gerçekten de nedenini tam olarak bilemiyorum. Sadece sokakta yürüdüğümü, çamurların içine düştüğümü, ciğeri beş para etmez bir adam olduğum için saçlarımı çekip, ağladığımı anımsıyorum. Elbette ki o arada şekerleri unutmuştum, senin divana yerleşirken üzerlerine oturduğum ana kadar da cebimde kaldılar. Dansa gelince, hep bu sarhoşluğun etkisinden: Dün gene oldukça sarhoştum, keyfim yerinde olduğu zamanlar, böyle dans ederim ben. İşte hepsi bu kadar, eh, elbette bir de o yetimin yüreğimde uyandırdığı acıma var, bir de, sanki kızmış gibi, benimle konuşmak istememesi var. Böylece, onu neşelendirmek için dans edip, şekerlerle de besledim.”

“Yani, onu satın almak, ondan bir şeyler öğrenmek için, değil mi? Hadi bakalım, açıkça itiraf et: Onunla baş başa konuşup ağzından bir şeyler kapmak için, evde olmadığımı bildiğin halde, özellikle bana geldin, öyle değil mi? Onun yanında tam bir buçuk saat kaldığını, annesini ve büyükbabasını tanıdığını söylediğini, ona bir sürü soru sorduğunu biliyorum.”

Maslobojev göz kırptı ve hınzırca gülümsedi.

“Bak bu fikir hiç de fena değil,” dedi. “Hayır Vanya, doğru değil bu. Aslına bakarsan, insanın eline fırsat geçerse, neden bir şeyler öğrenmeye çalışmasın? Ama, söylediklerinin hiçbir aslı yok. Bak beni iyi dinle, kırk yıllık dostumsun, her zaman ki gibi, oldukça sarhoş olmama karşın, şunu iyi bil ki, Filip Filipiç seni hiçbir zaman *kötü bir niyetle evet, kötü bir niyetle* aldatmaz.”

“Peki, iyi niyetle aldatır mı?”

“Eh işte... Bak söyleyeyim, iyi niyetle de aldatmaz. Aman yahu, canı cehenneme bütün bunların! Hadi, içelim ve işimize dönelim!” İçtikten sonra da: Önemli değil,” diye sürdürdü. “O Bubnova’nın o çocuğu yanında tutmaya hiçbir hakkı yoktu; ben sorup öğrendim. Ortada ne evlat edinme var, ne de ona benzer bir şey. Anasının kadına borcu varmış o da çocuğu almış. Bubnova Kadın istediği kadar namussuz alçağın biri olsun, o da bütün kadınlar gibi aptaldır. Ölen kadının kurallara uygun bir pasaportu vardı; demek ki, her şey yolunda. Yelena senin yanında kalabilir, ama elbette ki, aile yaşamı süren, iyiliksever kimseler onu yetiştirip büyütme için büsbütün yanlarına alsalar çok daha iyi olurdu. Şimdilik sende kalsın. Hiç önemi yok! Ben bütün bunları yoluna koyarım. Bubnova küçük parmağını oynatmaya bile cesaret edemez. Çocuğun anası konusunda hemen hemen kesin hiçbir şey öğrenemedim. Dulmuş, adı da Saltzmann’mış.”

“Evet, Nelly de bana öyle söyledi.”

“Pekâlâ, hepsi bu kadar,” Sonra da belirli bir resmiyetle: “Şimdi beni iyi dinle Vanya,” diye sürdürdü. “Senden bir ricam var. Lütfen razı ol: Ne yaptığını, nerelere gittiğini, günlerini nerelerde geçirdiğini en ince ayrıntılarına kadar anlat bana. Bir bölümünü bilmeme karşın, daha kesin bilgiler gerek bana.”

Bu tumturaklı konuşma beni şaşırttı, hatta kuşkulandırdı.

“O da neden? Senin bununla ne ilgin var? Ne üstüne vazife benim yaptıklarım? Öyle de ciddi havalara giriyorsun ki...”

“Neyin sözkonusu olduğunu sana iki sözcükle anlatayım: Sana bir yardımda bulunmak istiyorum. Görüyorsun ya azizim, eğer sana hile yapmak isteseydim, böyle binbir dil dökecek, kibarlık taslamama gerek kalmadan, bunu sana söyletmesini bilirdim. Bir de benim kurnazlık yaptığımdan kuşkulaniyorsun! Demin şekerleri sormandan anladım, biliyorsun... Ciddi havalara girmem kendimin değil, senin çıkarlarını düşündüğüm içindir. Onun için, artık sakın benden kuşkulama, sorduklarıma yanıt ver, gerçeği söyle bana...”

“Bana ne gibi bir yardımda, nasıl bir hizmette bulunmak istiyorsun? Bana bak Maslobojev; neden bana Prens’ten söz etmek istemiyorsun? Birtakım ayrıntıları öğrenmem gerekiyor. İşte bana asıl bunun yardımı dokunurdu.”

“Prens’ten söz etmek mi? Hımmm.. öyle olsun. Açık konuşacağım: Ben de işte asıl Prens konusunda seni sorguya çekiyorum.”

“Nasıl yani?”

“Eh işte, senin işlerine biraz fazlaca burnunu soktuğu dikkatimi çekti de; bu arada, senin hakkında bana sorular sordu. Birbirimizi tanıdığımızı nasıl öğrendiği konusu seni ilgilendirmez. Önemli olan, ona güvenmemelisin, ondan kesinlikle sakınmalısın. Hain Yuda’nın* biri, hatta daha da beter. Onun için, sana kancayı atmak istediğini görünce, korkmaya başladım. Zaten, hiçbir şey bilmiyorum; onun için de bana bilgi vermeni istiyorum ya, hiç olmazsa böylece bir fikir sahibi olabilirim... Hatta bugün de seni işte bunun için buraya çağırdım. En önemli olay bu: Bak, açıkça anlatıyorum işte.”

“Hiç olmazsa bana bir şey söyle, Prens’ten neden çekinmem gerektiğini söyle bari?”

“Pekâlâ: Bak dostum, arada sırada birtakım işlerle ilgileniyorum. Şimdi sen karar ver: Bana güvendiklerine göre, demek ki geveze değilim. Onun için, sana ne anlatabilirim ki? Genel olarak, çok genel olarak konuşursam, sakın bana darılma e mi, bunu da o Prens’in ne alçak, ne namussuz biri olduğunu sana göstermek için yapıyorum. Ama, önce sen konuş.”

Maslobojev’den gizleyecek hiçbir şeyim olmadığını düşündüm. Nataşa’nın öyküsünün gizli hiçbir yanı yoktu, üstelik de Maslobojev’in ona herhangi bir yardımının dokunmasını umabilirdim. Elbette ki, kimi olguları, olabildiği ölçüde, sessiz geçiştirdim. Maslobojev Prens’le ilgili her şeyi özel bir dikkatle dinliyordu; pek çok yerde sözümü kesti, bana kimi

* İsa’yı ihbar edip çarmıha gerilmesine neden olan hain.

soruları yeniden sordu, ben de ona her şeyi oldukça ayrıntılı biçimde anlattım. Yaklaşık yarım saat kadar konuştum.

“Hımmm! Kafalı bir kız!” sonucuna vardı Maslobojev hepsini dinledikten sonra. “Prens konusundaki her şeyi kesinlikle doğru alarak tahmin edemediyse de, karşısındaki adamın ne menem bir şey olduğunu daha başlangıçta görüp bütün ilişkisini kesmiş olması iyi bir şey. Kahraman bir kız bu Natalya Nikolayevna! Onun sağlığına içiyorum!” Ve kadehini boşalttı. “Burada, yanılıya düşmemek için yalnız zeka değil yürek de gerekliydi. Ve görülüyor ki, yüreği ona ihanet etmemiş. Elbette ki davasını yitirdi: Prens ayak direyecektir, Alyoşa da onu bırakacaktır. Benim asıl acıdığım lhmenyev: O namussuza on bin ruble ödemek! O adamın işleriyle kim ilgilendi kuzum, başvuruları kim yaptı? Bahse girerim ki, kendi yapmıştır. Ah! Bunların hepsi böyledir işte, bu soylu ve heyecanlı yaratıklar hiçbir işe yaramazlar! Her şeyi berbat ederler! Prens’e böyle davranılmazdı ki. Bilseydim, ben ona o küçük avukatlardan birini bulurdum... Hah ha!...”

Maslobojev öfkeyle masaya vurdu.

“Eh öyleyse, şimdi de Prens’i anlat!” dedim.

“Aman canım, sen de diline bir Prens’tir dolamışsın! Onun hakkında ne söylenebilir ki? Bunu ortaya attığıma pişman oldum. Ben sadece seni o dolandırıcıya karşı uyarmak, deyim yerindeyse, seni onun etki alanından kurtarmak istiyordum. Onunla ilişkisi olan herkes tehlikede demektir. Onun için, tetikte bulun; hepsi bu kadar.

Sen de Tanrı bilir, sana ne ‘Paris gizemleri’ açıklayacağımı sanıyordun, değil mi? Romancı olduğun o kadar da belli ki. Bir namussuz hakkında ne denebilir ki? Tam tamına bir namussuz işte, ne daha az, ne daha fazla... Bak, sözgelimi, sana onun küçük öykülerinden birini anlatayım: Elbette ki ülke ve kent adlarını, kişileri ve hiçbir tarih belirtmeyeceğim. Bildiğin gibi, bu Prens gençliğinde, bir devlet memuru ödeneğiyle geçinmek zorunda kaldığı dönemlerde, zengin bir tüccarın kızıyla evlenmişti. Bu kadına karşı hiç de iyi davranmıyor, kaba-

lık, saygısızlık ediyordu. Şimdi bu kadın sözkonusu olmakla birlikte, sana şunu belirteyim ki dostum, bu adam bütün ömrünce, işte bu tür işlerle uğraşmayı yeğledi. Bir örnek daha vereyim! Yabancı ülkelere gitti. Orada da...”

“Dur bakayım, dur Maslobojev, sen, hangi yolculuktan söz ediyorsun? Hangi yıl oldu bu iş?”

“Tam tamına bundan doksan dokuz yıl, üç ay önce... İşte böylece... orada bir genç kızı baştan çıkarıp, babasından kaçırmış ve Paris’e götürmüş. Bunu nasıl mı başarmış? Çok kolay, kızın babasının fabrikası varmış ya da buna benzer bir girişimde ortakmış. Tam olarak bilemiyorum. Bu sana anlattıklarım benim başka verilerden kendi çıkardığım sonuçlardır. Prens bu adamı kandırmış ve işlerinin içine süzölmüş. Onu bir güzel aldatıp ödünç para almış. Yaşlı adamda elbette ki, bunları kanıtlayan belgeler varmış. Ne var ki Prens, geri vermeden borç almak istiyormuş; kısacası bizde dedikleri gibi, çalmak istiyormuş. İhtiyarın ay parçası gibi, dünya güzeli bir kızı varmış; bu kız idealist bir gence tutkunmuş: Schiller’in bir hayranı, bir şair, aynı zamanda tüccar, genç bir düşçü, kısacası bir Almandı bu, Pfefferkuchen adında biri.”

“Adı Pfefferkuchen miydi?”

“Belki de değil, aman, canı cehenneme, sözkonusu olan bu değil! Prens kıza o kadar yaltaklanmış, güler yüz göstermiş ki, beriki sonunda adama deli gibi âşık olmuş. Prens iki şey istiyormuş: Önce kızı, sonra da ihtiyarın elindeki belgeleri. İhtiyarın bütün çekmecelerinin anahtarları kızında duruyormuş. Adamcağız kızını o kadar seviyormuş ki, dünyada evlendirmeye razı olmuyormuş. Ciddi söylüyorum. Bütün talipleri kısıkanıyormuş, kızından ayrılabilceğini bir türlü aklı almıyormuş. O terelelli İngiliz’i, Pfefferkuchen’i kovmuş...”

“İngiliz mi? Canım, bu işler nerede geçiyordu?”

“Lafın gelişi İngiliz dedim, sen de hemen buna yapışıyorsun. Bu işler, azizim, Sante-Fé-de-Bogota’da geçiyormuş, belki Sırbistan’da, belki de Nassau Prenslığı’nde geçiyormuş, bilirsin ya, bu Nassau adı maden suyu şişelerinin üzerinde vardır,

işte o Nassau'da geçiyormuş, sana bu kadarı yeter mi? Pekâlâ; işte böyle, Prens genç kızı baştan çıkarmış ve kaçırmış ama, Prens'in ısrarlı istekleri üzerine kız kimi belgeleri de yanına almış. Çünkü bilirsin ya Vanya, aşkın gözü kördür, buralara kadar uzanabilir! Ulu Tanrım! Dürüst, soylu, terbiyeli bir kızdı! Doğruyu söylemek gerekirse; kâğıtlardan, belgelerden pek bir şey anlamıyormuş belki de. Bir tek şeyden korkuyormuş. Babasının kendini lanetlemesinden. Prens burada da işin içinden sıyrılmasını bilmiş. Resmi, yasal bir evlenme sözleşmesi imzalamış. Böylece, bir süre için gezmeye gittiklerine, yaşlı adamın öfkesi geçince evlenmiş olarak döneceklerine, bundan böyle ebediyen üçü birlikte yaşayacaklarına, mal mülk edineceklerine inandırmış. Genç kız kaçmış, ihtiyar onu lanetlemiş, üstelik de iflas etmiş. Frauermilch de işini gücünü bırakmış, genç kızın peşinden Paris'e koşmuş; ona çılgınlar gibi âşık olmuş."

"Dur bakayım, dur! Hangi Frauermilch bu?"

"Öbürü canım, neydi onun adı? Feuerbach... Hay kör şeytan: Pfefferkuchen. Prens'in, elbette ki, evlenmeye hiç mi hiç niyeti yokmuş: Kontes Khlestova ne dermiş sonra?.. Ya baron Pomoykin? Bu durumda kızı aldatması gerekiyormuş. O da öyle yapmış, hem de eşi görülmemiş bir hayasızlıkla. Kızı bir dövmediği kalmış. Sonra bile bile Pfefferkuchen'i evine davet etmiş. O da onları görmeye geliyormuş, kadınla dost olmuşlar, geceler boyu ağlaşıyorlar, başlarına gelen felaketten yakınıyorlarmış. Gerçekten iki garip çocuk gibiymişler. Prens bütün bunları bile bile düzenlemiş. Bir gece, geç vakit bunları bir arada yakalamış, aralarında ilişki bulunduğunu ileri sürmüş onlarla kavga çıkarmak için bahane aramış. Onları gözleleriyle gördüğünü söylemiş. En sonunda ikisini de kapının önüne atmış, kendisi de oyalanmak için Londra'ya gitmiş. Oysa, genç kadın çok yakında anne olacaktı; evden kovulduktan kısa bir süre sonra, bir kız doğurmuş... Yani kız değil, oğlan demek istiyordum, Volodya adı verilen küçük bir oğlan. Pfefferkuchen de vaftiz babası olmuş. Bunun üzerine, genç

kadın Pfefferkuchen'le gitmiş. Adamın fazla bir geçimi yokmuş. İsviçre'yi, İtalya'yı... Kısacası bütün şairane ülkeleri dolaşmışlar. Genç kadın durmadan ağlıyormuş, ona bakıp Pfefferkuchen de ağlıyormuş. Böylece aradan yıllar geçmiş, küçük oğlan da büyümüş.

Prens'e gelince, bir kara nokta olmasa, çoktan her şey yoluna girermiş: Evlenme vaadini geri alamamış. Genç kadın ondan ayrılırken: 'Alçak,' demiş, 'beni dolandırdın, lekeledin, şimdi de yüzüstü bırakıp gidiyorsun. Elveda! Ama, evlenme vaadini sana geri vermeyeceğim. Günün birinde seninle evlenmek istediğimden değil ama, sen bu kâğıttan korktuğun için. Böylece, bunu hep elimde bulunduracağım.' Kısacası, genç kadın öfkelenmiş. Prens'se istifini bozmamış hiç.

Genellikle, 'yüce gönüllü yaratıklara' işlerinin düşmesi bu tür ahlaksızların pek işine yarar. O insanlar o kadar soyludurlar ki, onları aldatmak her zaman çok kolaydır; aldandıktan sonra da bunlar, eğer olanak varsa, yasalara başvuracak yerde, gururlu bir hor görüye sığınır. İşte bu kadın da, soylu bir küçümsemenin içine kapanmış, elinde belge olmasına karşın, bundan yararlanmaktansa kendini asacağını Prens çok iyi biliyormuş. Böylece, o alçak bir süre rahat etmiş. Genç kadın da, adamın suratına tükürmüş olmasına karşın, küçük Volodya'sı kucagındaymış; çocuğun bütün yükü annesinin omuzlarındaymış. Anası ölüverse, çocuğun hali ne olurdu? Ama, genç kadın bunu aklına bile getirmiyormuş. Bruderschaft onu yüreklendiriyor, kendi de bunu pek fazla düşünmüyormuş. Başbaşa verip Schiller okuyorlarmış. En sonunda, Bruderschaft kötüleşmiş ve ölmüş..."

"Yani Pfefferkuchen demek istiyorsun, değil mi?"

"Elbette canım, canı cehenneme, adın ne önemi var! Genç kadın da..."

"Dur bakayım! Bunlar ne kadar zaman dışarlarda dolaştılar?"

"Tam tamına iki yüz yıl. Pekâlâ; bunun üzerine genç kadın Sırbistan'a geri dönmüş. Babası onu evine almayı reddet-

miş, lanetlemiş, kadın ölmüş... Prens de sevinçten haç çıkardı. Ben de oradaydım, bal şerbeti içtim; hepsi bıyıklarımдан aşağı süzüldü, bir damlası bile ağzıma girmiyordu; bana bir kûlah verdiler, burunlarının dibinden sıyrıp gittim... İçelim, kardeş!”

“Bana öyle geliyor ki, bu işle onun hesabına sen ilgileniyorsun, Maslobojev.”

“Kesinlikle öğrenmek istiyor musun?”

“Yalnız, senin ne yapmak istediğini bir türlü anlayamıyorum.”

“Biliyor musun, genç kadın on yıl aradan sonra, başka bir adla, Madrid’e döndüğünde, hem onun hakkında, hem Bruderschaft hakkında, hem de ihtiyar hakkında bilgi edinmek, gerçekten dönüp dönmediğini, çocuğun nerede olduğunu, ölüp ölmediğini, kadının yanında belge bulunup bulunmadığını filan, daha bir yığın şeyi öğrenmek gerekti. Sonra da, bir şey daha var. İğrenç herif! Sakın ona güvenme Vanya, Maslobojev’e gelince, onun hakkında şöyle düşünmelisin: Onun bir alçak olduğunu sakın aklına getirme! Öyle bile olsa (bana kalırsa, bütün insanlar bir parça öyledir), sana hiçbir düşmanlığı, yoktur. Oldukça sarhoşum ama, beni iyi dinle: Eğer günün birinde, er geç, şimdi ya da gelecek yıl, Maslobojev’in sana hile yaptığı fikri (ve rica ederim şu *hile yaptı* sözcüğünü unutma) kafana takılırsa, iyi bil ki hiçbir kötü niyeti yoktu. Maslobojev sana göz kulak oluyor. Bu nedenle, sakın kuşuklara kapılma, ama buraya gel, açıkça anlat derdini, onunla kardeşçe konuş. Şimdi söyle bakalım, içki ister misin?”

“Hayır.”

“Bir lokma bir şey yer misin?”

“Hayır kardeş, bağışla beni.”

“Öyleyse hemen git, saat dokuza çeyrek var, sen de şişinip duruyorsun, için içine sığmıyor. Artık gitme zamanın geldi.”

Aleksandra Semyonovna neredeyse ağlayarak:

“Nasıl? Ne? İçip içip sarhoş oluyor; sonra da konukları kovuyor, haa? Her zaman böyle yapıyor! Küstah sen de!” diye bağırdı.

“Her şeyi birbirine karıştırmamak gerekir! Aleksandra Semyonovna, biz baş başa kalıp cilveleşeceğiz. Ama, o bir general! Hayır Vanya, yalan söyledim, sen general değilsin, ama ben alçağın biriyim. Şu halime bak şimdi, neye benziyorum? Senin yanında ben neyim ki? Bağışla beni Vanya, beni mahkûm etme, bırak da içimi dökeyim...”

Derken, sınıksı bana sarılıp ağlamaya başladı. Gitmek üzere ayağa kalktım.

“Aman Tanrım! Ben de sizlere akşam yemeği hazırlamıştım,” dedi Aleksandra Semyonovna üzüntüyle. “Ama, cuma günü geleceksiniz, değil mi?”

“Geleceğim, Aleksandra Semyonovna, size söz verdim.”

“Onu böyle sarhoş görmek belki de sizi tiksindiriyordur... Onu hor görmeyin Ivan Petroviç, iyi insandır, bilirsiniz, çok iyi insandır... Sizi de o kadar seviyor ki! Şimdi artık gece gündüz varsa yoksa siz, hep sizden söz ediyor bana. Sizin kitaplarınızı aldı bana. Onları henüz okumadım, yarın başlayacağım. Gelirseniz beni o kadar sevindireceksiniz ki, bilemezsiniz! Hiç kimseyi gördüğüm yok, kimse bir an için bile olsa evimize gelmiyor. Her şeyimiz var ama, yapayalnızız. Bugün bütün söylediklerinizi dinledim, ne kadar güzel konuşuyorsunuz!.. Öyleyse, cumaya görüşürüz!”

VII

Hiç vakit yitirmeden hemen eve döndüm; Masloboyev’in sözleri beni pek etkilemişti. Aklıma neler, neler gelmedi ki... Evde de beni elektrik çarpmış gibi sarsan hiç umulmadık bir olay bekliyordu.

Oturduğum evin sokak kapısının hemen yanında bir fener vardı. Kapının kemerini geçer geçmez, fenerin altından doğru üzerime atılan garip bir surat görünce bir çılgılık kopardım: Korkudan çılgına dönmüş, eli ayağı tirtir titreyen, yarı delirmiş bir yaratık avaz avaz bağırarak bana yapışmıştı. Fena halde ürktüm. Nelly’ydi bu!

“Nelly! Ne oldu sana böyle?” diye haykırdım. “Nedir? Ne oluyor?”

“Orada... Yukarda... adam orada... bizim evde.”

“Kimmiş o? Hadi, gidip bakalım; gel benimle.”

“Hayır, istemiyorum! Ben sofada beklerim... o gidinceye kadar... Oraya gitmek istemiyorum.”

İçimde garip bir önseziyle odama çıktım; kapıyı açar açmaz, Prens'i gördüm. Masanın başına oturmuş, okuyordu... Daha doğrusu, önünde açık bir kitap vardı.

Beni görünce:

“İvan Petroviç!” diye haykırdı. “En sonunda dönebildiğinize o kadar sevindim ki. Ben de artık neredeyse gidecektim. Bir saatten fazladır sizi bekliyorum. Kontesin ısrarları üzerine bu akşam sizi ona götürmeye söz vermiştim. O kadar ısrar etti, öyle rica etti ki, kontesi kıramadım, sizinle tanışmayı pek istiyor! Siz de bana söz vermiştiniz, bir yerlere gitmenize vakit bırakmadan gelip sizi almayı ve davet etmeyi düşündüm. Düş kırıklığımı gözünüzün önüne getirin bir kez: Geliyorum ve hizmetçiniz evde bulunmadığınızı söylüyor bana! Ne yapayım? Sizinle birlikte geleceğime kontese söz vermiştim, onun için bir çeyrek kadar oturup sizi beklemeye karar verdim. Ne var ki bir çeyrek bekleyeyim derken, kitabınızı açtım ve kendimi romanı okumaya kaptırdım. İvan Petroviç! Ama, harika bir şey bu! Bunları okuduktan sonra, bir de sizi anlamıyorlar, öyle mi? Biliyor musunuz ki, beni ağlattınız siz! Evet, ağladım ve ben öyle sık sık ağlamam...”

“Demek, oraya gitmemi istiyorsunuz? İtiraf edeyim ki, şu anda çok istememe karşın...”

“Gelin, Tanrı aşkına gelin! Sonra ben ne duruma düşerim, bir düşünsenize! Söyledim ya, bir buçuk saatten beri sizi bekliyorum! Beni zor durumda bırakmayın!... Üstelik de sizinle konuşmaya öylesine, öylesine ihtiyacım var ki, hangi konuda olduğunu anlıyorsunuz elbette? Bütün bu olayı benden daha iyi biliyorsunuz... Belki bir karara varırız, belki bir çözüm yolu buluruz, düşünün hele! Çok rica ederim, sakın reddetmeyin!”

Ergeç oraya gitmek zorunda kalacağımı düşündüm. Şu anda Nataşa yalnız olsa ve bana gereksinmesi olsa bile, bir an önce Katya ile tanışmamı isteyen o değil miydi? Üstelik, belki Alyoşa da orada olurdu... Ben Katya'dan ona bir haber getir-medikçe, Nataşa'nın rahat etmeyeceğini de çok iyi biliyordum, böylece bu akşam oraya gitmeye karar verdim. Ama, Nelly beni çok kaygılandırıyordu. Prens'e:

"Bekleyin," deyip hemen sofaya koştum. Nelly orada kararlık bir köşede büzülmüş oturuyordu.

"Nelly neden içeri girmek istemiyorsun? O adam sana ne yaptı? Ne dedi sana?"

"Hiç... istemiyorum... istemiyorum..." diye yineliyordu. "Korkuyorum..."

Onu razı etmeye çok uğraştım, ama ne dediysem kâr etmedi. En sonunda, ben Prens'le çıkar çıkmaz, hemen odaya girip kapıyı kilitlemesini kararlaştırdık.

"Ne söylerlerse söylesinler, sakın hiç kimseyi içeri alma Nelly, anladın mı?"

"Onunla birlikte mi gideceksiniz?"

"Evet."

Çocuk tepeden tırnağa ürperdi, sanki gitme demek istermiş gibi, hemen elimi tuttu ama, hiçbir şey söylemedi. Ertesi gün onu inceden inceye sorguya çekmeye karar verdim.

Prens'ten özür diledikten sonra, giyinmeye başladım. Beriki de süslenmeye hiç gerek olmadığını bildirdi.

"Bununla birlikte, sırtınıza daha yeni bir şeyler giyin!" diye ekledi araştırmacı gözlerle beni tepeden tırnağa iyice inceledikten sonra. "Bu sosyete önyargılarını iyi bilirsiniz... İnsan bunlardan hiçbir zaman büsbütün kurtulamıyor... Bu kusursuzluğu dünden bugüne hemen bulamazsınız bizim toplumda," diye sözlerini bitirdi sırtıma giyecek yeni bir giysim olduğunu memnunlukla görünce.

Çıktık. Ama, ben onu merdivende bırakıp, Nelly'nin hemen süzüldüğü odaya geri dönüp ona bir kez daha veda ettim. Çocukcağız son derece heyecanlıydı. Yüzü kâğıt gibi

bembeyazdı. Beni pek kaygılandırıyordu; böyle yalnız bırakıp gitmeye gönlüm razı olmuyordu.

Merdivenleri inerken Prens:

“Çok garip bir hizmetçiniz var!” dedi. “O küçük kız hizmetçiniz, değil mi, yoksa yanılıyor muyum?”

“Hayır... Hizmetçim değil... Şimdilik yanımda kalıyor.”

“Çok garip bir yaratık. Biraz deli galiba, bana öyle geldi. Düşünün bir kez, önce güzel güzel bana yanıt verdi, ama yüzüme iyice baktıktan sonra tir tir titremeye başladı, bana yapıştı... bir şeyler söylemek istiyordu, ama bir türlü başaramıyordu. Doğrusu ya, ben de korktum, tam kaçmaya niyetleniyordum ki, bereket versin o kaçtı. Pek şaşırdım doğrusu. Ona nasıl katlanıyorsunuz, bilmem ki?”

“Sarası var,” diye yanıt verdin.

“Haa! Demek buymuş! Öyleyse bunda şaşılacak pek bir şey yok... böyle nöbeti tutuyorsa...”

Ansızın aklıma şunlar geldi: Maslobojev’in dün evde olmadığını bildiği halde bana gelmesi, benim bugün Maslobojev’e gitmem, sarhoş haliyle istemeye istemeye bana anlattıkları, tam saat yedide beni evine davet etmesi, bana hile yapmadığı konusunda verdiği inancalar, en sonunda da, belki de Maslobojev’de olduğumu bile bile, Prens’in beni tam bir buçuk saat beklemesi, beri yanda da Nelly’nin ondan kaçmak için sokağa fırlaması; bütün bunların bir bağlantısı olduğunu düşündüm birdenbire. İşin içinde düşünmeye değer bir bityeniği vardı.

Prens’in arabası kapıda bekliyordu. Binip yola çıktık.

VIII

Yolumuz pek uzun değildi, gideceğimiz yer Torgov Köprüsü’ndeydi. Başlangıçta hiç konuşmadık. Prens’in söze nasıl başlayacağını, konuya neresinden gireceğini düşünüyordum. Beni sınayacağım, yakalayacağım, beni konuşturmaya çalışa-

cağını sanıyordum. Ama, o dobra dobra söze başladı ve hemen konunun can alıcı noktasına parmak bastı:

“Şu anda beni pek kaygılandıran bir şey, İvan Petroviç,” diye başladı. “Ve bundan önce size söz edip, sizden öğüt almak istiyorum. Bir hayli zamandan beri davanın kazancından vazgeçip, on bin rubleyi İhmenyev’e geri vermeye kararlıyım. Nasıl yapsam acaba?”

Ben içimden şimşek gibi bir hızla:

“Nasıl davranacağını senin bilmemen olanaksız,” diye geçirdim. “Yoksa benimle alay etmek mi istiyorsun?”

En saf halimi takınarak:

“Vallahi, bilmem ki Prens!” diye yanıt verdim. “Natalya Nikolayevna’yı ilgilendiren konularda size gerekli her türlü bilgiyi vermeye hazırım, ama burada nasıl davranılacağını siz mutlaka benden daha iyi bilirsiniz.”

“Yoo, hayır, hayır, tam tersine... Siz onları iyi tanırırsınız, belki Natalya Nikolayevna da bu konuyu düşündüğünü size defalarca söylemiştir. Bana en iyi yolu işte bu gösterecek. Bana büyük yardımınız dokunabilir; olay son derece nazik. Haklarımdan vazgeçmeye hazırım ve bunu yapmaya da kesinlikle kararlıyım, öbür olayların sonu ne olursa olsun, ne dediğimi anlıyorsunuz, değil mi? Ama, geri vermeyi nasıl, hangi biçim altında gerçekleştirmeli, işte bütün sorun burada? İhtiyar gururlu ve inatçıdır; iyiliğime teşekkür olarak bana hakaret edip o parayı da suratıma fırlatabilir pekâlâ...”

“Ama... bir dakika, o parayı kendi paranız olarak mı, yoksa onun parası olarak mı kabul ediyorsunuz?”

“Davayı ben kazandım, öyleyse para benim.”

“Ama, ya vicdanınıza göre?”

Saygısızlığıma sinirlenir gibi oldu:

“Elbette ki onu kendi param olarak kabul ediyorum,” diye yanıt verdi. “Zaten bana öyle geliyor ki, siz olayın aslını bilmiyorsunuz. İhtiyarı bilerek aldatmakla suçlamıyorum, itiraf edeyim ki, onu hiçbir zaman bununla suçlamadım. O kendisi hakarete uğradığı fikrine kapıldı. Sadece kendisine ema-

net edilen ve aramızdaki anlaşma uyarınca sorumlu olduğu işleri savsaklamaktan suçludur. Bakın, gene bu da en önemli nokta değil; işin en önemli yanı kavgalarımız ve birbirimize yaptığımız hakaretlerdir; kısacası, bu işte asıl onurumuz yaralandı.

Ben o zamanlar belki de bu zavallı birkaç bin rubleye kulak bile asmazdım; ama bütün bunların nasıl başladığını kuşkusuz biliyorsunuzdur. Kabul ediyorum, ben de belki haksız yere (yani o zaman demek istiyorum) kuşkucu davrandım, ama bunun farkında olmadım ve o öfkeyle, adamın kabalıklarıyla hakarete uğrayınca, fırsatı kaçırmak istemedim, hemen dava açtım. Bu, belki de benim tarafımdan pek de güzel bir davranış görünmeyebilir size. Kendimi haklı çıkarmaya çalışmıyorum; size yalnız şunu belirtmek isterim ki, öfke, özellikle de yaralanan onur henüz soyluluktan yoksun bir kötü davranışı belirtmez, bunlar doğal ve insancıl davranışlardır. Bakın, bir kez daha yineliyorum, İhmenyev'i hemen hiç tanıımıyordum, onun kızıyla Alyoşa hakkında ortalarda dolaşan bütün o dedikodulara körü körüne inandım; böylece, beni bilinçli olarak soyduğuna da inanabildim... Ama bu yalnız bir ayrıntı. Asıl sorun şu, ne yapacağımı bilemiyorum. Paradan vazgeçmek, aynı zamanda da yakınmamı haklı olarak kabul ettiğimi söylemek, bu parayı ona armağan etmek anlamına gelir. Buna bir de Natalya Nikolayevna yüzünden içinde bulunduğumuz nazik durumu ekleyin... Bu parayı kesinlikle suratıma fırlatacaktır.

Bakın: Bunu söylediğinize göre, onu dürüst ve namuslu bir insan olarak kabul ediyorsunuz demektir; dolayısıyla, sizi asla dolandırmadığına emin olabilirsiniz. Bu böyle olunca, neden doğrudan doğruya ona gidip de, davanızda haksız olduğunuzu, söylemiyorsunuz açıkça? Çok soylu bir davranış olurdu bu, İhmenyev de *parasını* geri almaktan çekinmezdi.”

“Hımmm... *Parasını*: İşte bütün zorluk da burada ya. Ne yapmamı istiyorsunuz? Ona gidip de davamda haksız olduğumu mu söyleyeyim? Madem biliyordun, neden aleyhime

dava açtın? İşte herkes bana bunu sorar. Ben buna layık değilim; çünkü haklıydım; beni dolandırdığını ne bir yere yazdım ne de bir kimseye söyledim, ama şimdi bile işleri yürütmesini bilmediği ve her şeyi savsakladığı kanısındayım. Bu para gerçekten benimdir, onun için kendimi yapay biçimde suçlamak bana çok zor gelecek. Neyse, uzun sözün kısası, ihtiyar kendini hakarete uğramış kabul etmek istedi, şimdi siz de benden bu hakaret için ondan özür dilememi istiyorsunuz, işte bu olacak şey değil!”

“Bana öyle geliyor ki, iki insan barışmak istediği zaman...”

“Bunun kolay olduğunu mu sanıyorsunuz?”

“Evet.”

“Hayır, kimi zaman bu çok zordur, üstelik de...”

“Üstelik de işin içine başka durumlar da karıştı. Bakın, bunda sizinle aynı kanıdayım, Prens. Natalya Nikolayevna’yla oğlunuzu ilgilendiren bu olay, size bağlı olan bütün noktalarda İhmenyevleri tümüyle memnun edecek bir biçimde çözümlenmeli. Ancak o zaman Nikolay Sergeyiç’le bütün içtenliğinizle anlaşabilirsiniz. Şimdilik hiçbir şeye karar verilmediğine göre önünüzde izleyecek bir tek yol var: Açtığınız davanın haksızlığını kabul etmek ve bunu açıkça, hatta gerekirse herkesin önünde kabul etmek; işte benim düşüncem bu. Açık açık konuşuyorum sizinle, çünkü fikrimi siz kendiniz sordunuz, herhalde size kurnazlık taslamamı istemezsiniz.

Böylece, size bir soru yöneltmek cüretinde bulunacağım: Neden o parayı kesinlikle İhmenyevlere geri vermek istiyorsunuz? Şikâyetinizin haklı olduğunu kabul ediyorsanız, neden o parayı geri vermekte diretiyorsunuz? Merakımı bağışlayın ama bu başka durumlarla öylesine bağıntılı ki...”

Beriki sanki sorumu işitmemiş gibi:

“Bu konuda ne düşünüyorsunuz?” diye sordu damdan düşercesine. “Özür filan dilemeden ve... ve... yumuşamadan, ödün vermeden kendisine verilirse, İhmenyev’in bu on bin rubleyi reddedeceğine mi inanıyorsunuz?”

“Buna kesinlikle eminim!”

Kıpkırmızı kesildim ve hatta öfkeden elim ayağım titremeye bile başladı. Utanmaz bir kuşkuculuktaki bu soru, ben de aynen suratıma tükürülmüş gibi bir etki yarattı. Bu hakarete bir başkası da ekleniyordu: Yüksek sosyetenin o kaba davranışıyla, benim soruma yanıt vermeden ve sanki onu kabul etmemiş gibi, başka bir soruyla sözümü kesmişti; böylelikle, besbelli, ona soru yöneltme cesaretinde bulunarak teklifsizliği fazla ileri götürdüğümü hissettirmek istemişti. Yüksek sosyetenin bu davranışlarına kine kadar varan bir nefret duyuyordum Alyoşa'yı bu alışkanlıktan kurtarmak için de çok çabalamıştım.

“Hımmm... Çok öfkelisiniz, bu dünyada sizin düşündüğünüzden başka şekilde yapılan kimi şeyler vardır,” diye soğukça yanıt verdi benim çılgılıma. “Zaten, Natalya Nikolayevna'nın bu sorunu kısmen çözümleyebileceğini sanıyorum; bunu ona anlatırsınız. O bize bir öğüt verebilir.”

Ben de sert bir sesle:

“Asla,” diye karşılık verdim. “Demin size söylemek istediğimi sonuna kadar dinlemek tenezzülünde bile bulunmadınız ve hemen sözümü kestiniz. Siz eğer parayı kendi deyiminizle hiç yumuşamadan geri verirsiniz, Natalya Nikolayevna onların zararını ödediğinizi anlayacaktır, hiç merak etmeyin: Babaya kızı için, kızına da Alyoşa için bir tazminat ödemiş olacaksınız...”

“Hımm... Demek beni böyle anlıyorsunuz, pek aziz dostum İvan Petroviç?”

Prens gülmeye başladı. Niye gülmeye başlamıştı, anlamadım. Gülecek ne vardı ki?

“Bundan başka, daha konuşacak o kadar, o kadar çok şeyimiz var ki,” diye sürdürdü. “Ama, şimdi zamanı değil. Sizden sadece *bir şeyi* çok iyi anlamanızı istiyorum: Bu olay doğrudan doğruya Natalya Nikolayevna'yı ve geleceğini ilgilendiriyor, her şey de az çok sizle benim vereceğimiz karara bağlı. Siz bizim için gereklisiniz, bunu kendiniz de göreceksiniz. Bu nedenle, eğer hâlâ Natalya Nikolayevna'ya bağlılığınız varsa,

bana karşı ne kadar az yakınlık duyarsanız duyun benimle anlaşmayı reddedemezsiniz. Ama, geldik bile... Yakında görüşürüz.”

IX

Kontes'in apartmanı pek güzeldi. Odalar, lüksten uzak olmakla birlikte rahat ve zevkli eşyalarla döşenmişti. Bununla birlikte her şeyde geçici bir yerleşmenin iğretiliği göze çarpıyordu; en küçük özentilere varıncaya kadar, bir zorunlulukmuş gibi kabul edilen bütün o soylulara yaraşır şatafat gösterişiyle zengin bir ailenin sürekli ve özel konutu değil de bir süre için oturlan uygun bir apartmandı sadece. Kontes'in yazı Simbirska eyaletindeki iflas etmiş ve sayısız ipoteklere boğulmuş malikânesinde geçireceği söylentileri dolaşıyordu. Bu benim de kulağıma çalınmıştı, hatta Katya uzağa gidince, Alyoşa'nın ne yapacağını düşünmüştüm kara kara... Bundan daha Nataşa'ya söz etmemiştim, bunu göze alamıyordum bir türlü; bununla birlikte, kimi belirtilerden, bundan onun da haberi olduğunu anlar gibi olmuştum. Ama, hiç ağzını açmıyor, sessizce acı çekiyordu.

Kontes beni büyük dostluk gösterileriyle karşıladı. Büyük bir incelikle elini uzattı, uzun zamandan beri beni evinde görmeyi arzuladığım söyledi. Güzel bir gümüş semaverden bana kendi eliyle çay koydu. Prens'le ben, bir de nişanlar içinde, oldukça kasıtlı ve diplomat tavırlı, yüksek sosyeteden yaşlıca bir bey o gümüş semaverin yanına oturmuştuk. Ona pek özel bir saygı gösteriyorlardı.

Kontes yabancı ülkelerden döndüğünden beri, o kış Petersburg'da ne büyük ilişkiler kurmaya, ne de umduğu gibi, durumunu sağlamlaştırmaya vakit bulabilmişti. Bu nedenle, başka konuk yoktu, bütün gece de hiç kimse görünmedi. Gözlerimle Katerina Fedorovna'yı araştırıyordum: Alyoşa'yla birlikte, öbür odadaydı, ama geldiğimi öğrenir öğrenmez he-

men yanımıza geldi. Prens büyük bir incelikle genç kızın elini öptü, Kontes de beni tanıştırdı. Prens hemen yakından tanışmamızı sağladı: Beyaz giysiler içinde, kısa boylu, tatlı ve sakın ifadeli, Alyoşa'nın bize söylediği gibi açık mavi gözlü, gençliğin verdiği güzellikten başka bir güzelliği olmayan sevimli bir sarışındı. Ben de karşımda göz kamaştırıcı bir güzel bulacağımı sanmıştım, Katya'nın hiç de öyle bir hali yoktu. Tatlı çizgileri olan oval bir yüz, oldukça düzgün hatlar, gür ve gerçekten çok güzel saçlar, yumuşak ve dikkatli bir bakış; ona herhangi bir yerde rastlasam, hiç dikkat etmeden önünden geçer giderdim. Ne var ki, bu sadece ilk bakışta edinilen izlenimdi, ben de o akşam onu biraz daha yakından gözleme olanağı buldum.

Katya hiç konuşmadan, saf ve dirençli bir ısrarla gözlerimin içine bakarak elini uzattı; bu basit olgu garipliğiyle beni şaşırttı ve elimde olmaksızın gülümsedim. Böylece, karşımda çok temiz yürekli bir insan bulunduğunu hemen hissedivermiştim. Kontes büyük bir dikkatle Katya'yı gözlüyordu. Genç kız elimi sıktıktan sonra çabucak yanımdan ayrılp, Alyoşa'yla birlikte gidip odanın öbür ucuna oturdu. Beni selamlarken Alyoşa alçak sesle: "Buraya sadece bir dakika için uğradım, hemen *oraya* gidiyorum," dedi.

Diplomat (adamin adını bilmiyorum, onu belirtmek için kısaca diplomat diyorum), bir fikri geliştirerek sakın ve ağırbaşlı bir tavırla konuşuyordu. Kontes cankulağıyla dinliyordu. Prens ise yılışikça bir onaylamayla habire gülümsüyordu: Konuşmacı, hiç kuşkusuz onu kendine yaraşır bir dinleyici olarak kabul ettiğinden, hemen hep ona hitap ediyordu. Elime çay fincanını tutuşturup beni bıraktılar, bu da beni pek sevindirdi doğrusu. O sırada, Kontes'i inceliyordum. İlk bakışta, elimde olmaksızın hoşuma gitti. Belki artık genç değildi ama, ben onu en çok yirmi sekiz yaşında görüyordum. Yüzü hâlâ körpeydi, besbelli gençliğinde çok güzel bir kadınmış. Kül sarısı rengindeki saçları hâlâ çok gürdü; delişmen ve düşüncesizce bir şeyler okunan iyi bir bakışı vardı.

Ama o anda kendini tuttuğu açıkça görülüyordu. Kontes'in bakışında zekâ, özellikle iyilik ve neşe de okunuyordu. Karakterinin başlıca niteliği uçarılık, eğlence susuzluğuydu; ayrıca biraz bencil gibiydi. Kontes, üzerinde olağanüstü bir etkisi bulunan Prens'in sözünden, çıkmazdı hiç. Vaktiyle bir ilişkileri olduğunu biliyordum, yabancı ülkelerde bulundukları sıralarda, Prens'in hiç de fazla kıskanç olmayan bir âşık olduğu da kulağıma gelmişti. Ama, bana öyle geliyor ki (şimdi hâlâ da öyle geliyor) onların arasında başka bir yararlı ilişki, çıkara dayanan karşılıklı bir minnet borcu vardı... Prens'in o sıralarda ondan bıktığını da biliyordum, ama gene de ilişkilerini büsbütün koparmamışlardı. Onları o zamanlar birbirlerine bağlayan belki de Katya konusundaki niyetleriydi, bu alandaki karar verme yetkisi elbette ki Prens'e aitti. Prens, Alyoşa'nın üvey kızıyla evlenmesine yardım edeceğine Kontes'i inandırmış, ama Kontes'le evlenmeyişi gerekeceği olarak da bu evliliği göstermişti, çünkü kadın onu evlenmeye gerçekten zorlamıştı. Her şeye karşın bir şeyler sezinleyebilen Alyoşa'nın saf saf konuşmalarından çıkarabildiğim sonuçlardı bunlar en azından.

Gene, kısmen bu konuşmalardan anladığım kadarıyla, Kontes tamamıyla kendisine bağımlı olmasına karşın, Prens'in ondan korkacak birtakım nedenleri vardı. Bunu o Alyoşa bile sezinlemişti. Daha sonra öğrendiğime göre, Prens, Kontes'i evlendirmeyi pek istiyordu, taşrada iyi bir kısmeti çıkar umu-duyla onu biraz da bu amaçla Simbirsk bölgesindeki malikânesine gönderiyordu.

Katerina Fedorovna'yla en kısa zamanda başbaşa bir görüşmeyi nasıl sağlayabileceğimi düşünerek oturmuş, konuşulanları dinliyordum. Diplomat o günkü durum, kıyısından köşesinden başlanan reformlar konusunda Kontes'in sorduğu bir soruyu yanıtlıyordu, onlardan korkmalı mı, korkmamalı mı? Uzun uzun konuştu, bir sürü şey söyledi, iktidarı elinde tutan yetkili biri gibi, sakın sakın anlatıyordu. Fikrini incelik-le, zeki bir biçimde açıklıyordu ama, anlattıkları isyan ettiri-

ciydi. Adam özellikle reform hareketlerinin çok kısa zamanda semeresini vereceği konusunda ısrar ediyordu: Bu sonuçları görünce herkesin aklı başına gelecekti ve bu reform anlayışı yalnızca toplumda (onun demek istediği elbette ki toplumun bir kesimiydi) yok olmakla kalmayacaktı, giderek yapılan hata anlaşılacak ve artan bir enerjiyle; gene eski rejime dönülecekti. Deneyim, üzücü olmakla birlikte, daha da yararlı olacak, eski durumu korumak gerektiğini gösterecek ve yeni veriler getirecekti; dolayısıyla, hemen şimdiden ihtiyatsızlığın son sınırına kadar gidilmesini istemeliydi bile. “*Bizler* olmadan, hiçbir şey yapamazlar,” diye bitirdi sözlerini. “Bizziz hiçbir toplum asla yürümez. Hiçbir şey yitirmeyiz, tam tersine, çok şey kazanırız: Suyun yüzünde kalırız, şu andaki sloganımız da: ‘Ne kadar kötü giderse, o kadar iyidir!’ olmalı,” diyordu diplomat.

Prens beni iğrendiren bir dostluk gülücüğü yöneltti adama. Konuşmacı kendinden pek hoşnuttu. Az kalsın yanıt verme aptallığında bulunacaktım; çünkü içim içimi yiyordu, ama Prens’in zehirli bir bakışı beni durdurdu: Bu bakış hızla benden yana süzüldü, Prens tam da benden garip ve çocuksu bir çıkış bekliyor gibiydi sanki, hatta belki de bunu istiyor, kendimi tehlikeye attığımı görme umuduyla için için sevmiyordu bile. Aynı zamanda da, kesinlikle emindim ki, diplomat ne benim karşı saldırımı, ne de hatta beni farkedecekti. Kendimi fena halde rahatsız hissettim, ama bereket versin ki Alyoşa beni sıkıntıdan kurtardı.

Genç adam sessizce bana yaklaştı, omzuma dokundu ve gelip kendisiyle konuşmamı rica etti. Onu Katya’nın gönderdiğini hemen anladım. Bu kesinlikle böyleydi. Bir dakika sonra genç kızın yanında oturuyordum. Önce, sanki içinden: “Demek, sen buymuşsun,” dermiş gibi, beni inceden inceye süzdü. İlk anda ikimiz de söze neresinden başlayacağımızı bilemedik. İyice biliyordum ki söze başlar başlamaz, bir daha susmak bilmeyecektik ve sabaha kadar konuşabilecektik. Alyoşa’nın bize sözünü ettiği “beş-altı saatlik söyleşiler” aklıma geldi.

Alyoşa da yanımızda oturmuş, başlamamızı bekliyordu sabırsızlıkla.

Gülümseyerek bize baktı ve:

“Neden hiçbir şey söylemiyorsunuz?” dedi.

“Ah! Alyoşa, ne tuhafısın... hemen konuşacağız,” diye yanıt verdi Katya. “Ama birbirimize söyleyecek o kadar çok şeyimiz var ki Ivan Petroviç’le benim, neresinden başlayacağımı bilemiyorum. Sizi çok uzun zamandan beri tanımama karşın, pek geç karşılaştık, daha önce görüşmeliydik. Sizi görmeyi öyle çok istiyordum ki! Hatta size mektup yazmayı bile düşündüm bir ara...”

“Hangi konuda?” diye sordum elimde olmaksızın gülümseyerek.

“Öyle çok konu var ki,” diye yanıtladı genç kız büyük bir ciddiyetle. “En azından, böyle bir zamanda onu yalnız bırakmasına Natalya Nikolayevna’nın gücenmediğinin gerçek olup olmadığını öğrenmek için yazabilirdim. Böyle davranmak uygun düşer mi? Sen neden buradasın, söyler misin lütfen?”

“Ah! Tanrım! Hemen gidiyorum. Sadece bir dakika kalaçağımı söyledim, sizin söyleşiye nasıl başlayacağınızı görmek istiyorum, sonra hemen gideceğim.”

“Eh, pekâlâ, işte bir aradayız, görmüyor musun?” Sonra da Alyoşa’yı bana gösterirken, hafifçe kızarak: “Bu hep böyledir işte,” diye ekledi. “Her zaman: ‘Bir dakikacık, sadece bir dakika,’ der, sonra da farkında olmadan, gece yarısına kadar kalır, o zaman da artık çok geç olmuştur. ‘O hiç kızmaz, o kadar iyi bir insandır ki!’ der, böyle düşünüyor işte! İyi bir şey mi, güzel bir şey mi bu?”

Alyoşa üzgün bir sesle:

“Mademki mutlaka istiyorsun, gidiyorum,” diye yanıt verdi. “Ama, sizinle kalmayı öyle istiyordum ki...”

“Sana hiç gerek yok burada! Tam tersine, bizim özel olarak konuşacak o kadar çok şeyimiz var ki. Hadi hadi, kızma; öyle gerekiyor... Anlayış göster.”

“Öyle gerekiyorsa, ben de hemen giderim... bunda kızacak bir şey yok ki. Yalnız, bir dakika Lev’e uğrayacağım, ondan sonra hemen ona giderim. Sahi, aklıma gelmişken söyleyeyim Ivan Patroviç,” diye sürdürdü şapkasını alırken, “babam İhmenyev’le olan davadan kazandığı paradan vazgeçmek istiyor, biliyor musunuz?”

“Biliyorum, söyledi.”

“Ne kadar soylu bir davranış değil mi babam için! Katya onun soylu bir düşünceyle davrandığına inanmıyor. Lütfen ona bundan söz edin. Hoşçakal Katya, çok rica ederim, Nataşa’ya olan aşkımdan sakın kuşku duyma. Neden bana bu koşulları zorla kabul ettiriyorsunuz, neden bana çıkışıyorsunuz, beni kınıyorsunuz, neden beni gözlüyorsunuz... sanki gözetiminiz altındaymışım gibi! Onu ne kadar sevdiğimi çok iyi biliyor, benden emin, buna kesinlikle inanıyorum. Ben onu bütün koşullardan bağımsız olarak seviyorum. Onu nasıl sevdiğimi bilmiyorum ama, seviyorum sadece. İşte onun içindir ki, bir suçlu gibi beni sorguya çekmeyin. Bak, burada olduğuna göre, İvan Petroviç’e sor: Sana Nataşa’nın kıskanç olduğunu ve beni sevmesine karşın, bu aşkın bencilce olduğunu söyleyecektir, çünkü benim için hiçbir özveride bulunmak istemiyor.”

Şaşırmıştım, adeta kulaklarıma inanamıyordum:

“Sen neler söylüyorsun öyle?” diye sordum.

Katya da ellerini birbirine vurarak:

“Ne oluyor sana böyle Alyoşa?” diye bağırdı.

“Elbette canım; ne var bunda şaşılacak? Ivan Petroviç bunu pekâlâ biliyor. Mutlaka hep yanında olmamı istiyor, yani beni buna zorlamıyor ama, bunu istediği açıkça görülüyor...”

Katya ateş püskürüyordu:

“Utanmıyor musun sen, utanmıyor musun sen!”

“Neden utanacakmışım? Sen de ne kadar garipsin, doğrusu ya Katya! Ben Nataşa’yı onun sandığından çok daha fazla seviyorum, o da beni gerçekten benim onu sevdiğim kadar sevseydi, zevkinden biraz özveride bulunurdu. Doğruyu söy-

lemek gerekirse, beni gönderen o, ama bunun ona çok acı verdiğini ben yüzünden okuyorum; onun için, bana göre git-meme izin vermiyormuş gibi oluyor.”

Katya yeniden bana doğru dönerek, gözleri öfkeden çakmak çakmak:

“Yoo, hayır; bu kendiliğinden gelmemiştir!” diye haykırdı. “İtiraf et Alyoşa, itiraf et hemen ki, bütün bunları daha bugün baban söyledi sana? Ve çok rica ederim, bana oyun oynamaya kalkışma, hemen bunun farkına varırım! Öyle değil mi?”

Alyoşa utanarak:

“Evet, benimle konuştu,” diye yanıt verdi “Ee, ne var bunda? Benimle o kadar arkadaşça, o kadar candan konuştu ki, durmadan Nataşa’yı övdü bana: Hatta buna pek şaşırdım; oysa Nataşa babama o kadar hakaret etmişti, oysa babam habire onu övüyordu!”

“Siz de buna inandınız, değil mi?” dedim Alyoşa’ya. “Siz ki, Nataşa’nın verebileceği her şeyi verdiği siz ha! Daha bugün bir tek kaygısı vardı: Sizin sıkılmanızı önlemek, sizi Katerina Fedorovna’yı görme fırsatından yoksun etmemek! Bunu bana kendisi söyledi! Ve siz hemencecik iftiralara inanıverdiniz! Hiç utanmanız yok mu sizin?”

“Nankör! Bu hiçbir zaman hiçbir şeyden utanmaz!” dedi Katya da mahvolmuş bir adamı gösterir gibi geniş bir el hareketiyle Alyoşa’yı işaret ederek.

“Canım, ne istiyorsunuz siz kuzum?” diye atıldı Alyoşa ağlamaklı bir sesle. “Katya, sen her zaman böylesindir! Hep kötü şeyler düşündüğümü sanırsın... İvan Petroviç’ten söz etmiyorum bile! Nataşa’yı sevmediğimi sanıyorsunuz. Onun bencil olduğunu söylerken, beni çok sevdiğini anlatmak istemiş-tim, hatta bunun ölçüyü aştığını ve her ikimiz için zor olduğunu anlatmak istiyordum. Ama, babam istese bile, beni her zaman kandıramaz. Benimle oynamasına izin vermem. Nataşa’nın bencil olduğunu hiç de kötü maksatla söylemedi: Bunu çok iyi anladım. Tam tamına size söylediklerimi dedi: Beni

çok sevdiğini, o kadar ki bunun sonunda bencillığe dönüştüğünü, bunun bana yük olmaya başladığını ve sonunda benden daha çok ona zor geleceğini söyledi.

“Eh, ne var bunda, gerçeğin ta kendisi, beni sevdiği için böyle konuştu, bu asla Nataşa’ya hakaret etmek istediği anlamına gelmez; tam tersine, onun olanaksıza kadar uzanabilecek, sınırsız, şiddetli bir aşkla sevebileceğini görüyor...”

Ne var ki, Katya Alyoşa’nın sözünü kesti, konuşmasını tamamlamasına izin vermedi. Ona şiddetle çıkışmaya başladı, babasının Nataşa’yı ‘sadece görünüşte’ bir iyilikle kendisini aldatmak için övdüğünü, bütün bunların düzmece olduğunu, amacının usul usul Alyoşa’yı Nataşa’ya karşı kıskırtmak, böylelikle de ilişkilerini koparmak olduğunu kanıtlamaya çalıştı. Genç kız Nataşa’nın onu ne kadar sevdiğini, onunki gibi bir davranışı hiçbir sevginin bağışlayamayacağını, gerçek bencilin kendisi olduğunu, coşkulu ve akıllı biçimde kanıtladı. Katya yavaş yavaş Alyoşa’yı büyük bir üzüntüye, gerçek bir pişmanlığa yöneltti. Beriki hiç ağzını açmadan yanımızda oturmuş, yere bakıyor, üzüntülü bir ifadeyle, tamamıyla bitkin, hiçbir yanıt vermiyordu. Ne var ki Katya acımasızdı. Onu büyük bir merakla inceliyordum. Bu garip kızı bir an önce tanımaya can atıyordum.

Katya gerçek bir çocuktu, ama garip, *inançlı*, sağlam ilkelere olan, doğuştan güçlü bir iyilik ve adalet sevgisine sahip bir çocuktu. Pek çok ailede rastlanan *düşçü* çocuklar sınıfındandı. O ana kadar birçok konuda kafa yorduğu belliydi. Bu sağlam düşünceli, iyi çalışan kafanın içine bir göz atmak ilginç olurdu doğrusu; çocuksu fikirlerle betimlemeler, yaşanmış (çünkü Katya yaşına göre çok yaşamıştı) gözlem ve izlenimlere karışıyordu; aynı zamanda da henüz bilmediği, yaşamadığı, sadece kitaplardan öğrenip kendine malettiği yeni fikirleri vardı. O akşam ve daha sonraları Katya’yı oldukça iyi tanıyabildim. Coşkulu ve duyarlı bir yüreği vardı. Kimi durumlarda, gerçeği her şeyin üzerinde tutarak, kendine egemen olma sanatını küçümser görünüyordu; her baskıyı bir önyargı

olarak kabul ediyor, artık çok genç sayılmasalar bile ruhları coşkun kimselerde olduğu gibi, inançlarından gurur duymışa benziyordu. Ama, bu ona apayrı bir güzellik veriyordu. Düşünmeyi, gerçeği aramayı seviyordu, ama hiç de ukala, kendini beğenmiş değildi, öyle çocukça çıkışlar yapıyordu ki, daha ilk bakışta insan hemen bütün bu gariplikleri sevmeye başlıyor, hatta bunlara alışıyor bile. Lev'le Boris'i anımsadım, bütün bunlar tamamıyla doğalmış, şaşılacak hiçbir yanları yokmuş gibi geldi bana. Garip bir olay: İlk bakışta özel olarak güzel hiçbir şeyini göremediğim yüzü, o akşam bana gittikçe daha güzel ve çekici göründü. Çocukla, akli başında kadının bu masum ikiye bölünmüşlüğü, o çocuksu ve içtenlikli gerçek ve adalet susuzluğu, özlem ve dileklerdeki bu sarsılmaz iman, bütün bunlar Katya'nın yüzünü göz kamaştırıcı bir içtenlik ışıqla aydınlatıyor, ona üstün, tinsel bir güzellik veriyordu. Yabancı ve üstünkörü bir bakış önünde kendini ele vermeyen bu güzelliğin tam anlamıyla kolay kolay kavranamayacağını anlamaya başlıyordunuz. Alyoşa'nın ona deliler gibi tutkun olması gerektiğini anladım. Alyoşa kendi kendine ne düşünebilir ne de sevebilirdi; bu yüzden de kendi yerine düşünenlere, hatta isteyenlere bayılırdı; böylece Katya onu neredeyse vesayeti altına almıştı.

Genç adamın soylu yüreği dürüst ve güzel olan her şeye boyun eğiyordu, Katya da onun önünde sık sık çocukluğun bütün içtenliğiyle ve cana yakınlığıyla konuşmuştu. Alyoşa'da istencin zerresi yoktu; oysa genç kızın kesin, coşkulu ve güçlü bir istenci vardı; Alyoşa ancak kendisinden güçlü olanlara, hatta hükmedenlere bağlanabilirdi. İlişkilerinin başlangıcında, işte kısmen bu yüzden Nataşa'ya bağlanmıştı, ama Katya'nın Nataşa'ya oranla büyük bir üstünlüğü vardı: O daha çocuktu, uzun zaman da öyle kalacaktı benziyordu.

Bu çocuksu, masum yaradılış, bu keskin zekâ, aynı zamanda da bir parça düşünce yoksunluğu, bütün bunlar Katya'yı Alyoşa'ya daha yaklaştırıyor, daha benzer hale getiriyordu. Alyoşa bunu çok iyi hissediyordu, işte bu yüzden de Katya

onu gitgide daha çok çekiyordu. Kesinlikle eminim ki, ikisi başbaşa konuştukları zaman; Katya'nın ciddi "propaganda" tartışmalarının yanında oyuncaklardan da söz ediyorlardı. Görünüşe göre, Katya genç adamı sık sık azarlamasına ve avcunda tutmasına karşın, Alyoşa onun yanında Nataşa'yla olduğundan çok daha rahat hissediyordu kendini. Birbirlerine daha *uygundular*, önemli olan da buydu.

"Yeter Katya, yeter! sonunda hep sen haklı çıkıyorsun, ben de haksız görünüyorum. Çünkü senin ruhun benimkinden çok daha temiz de ondan," diye yanıt veren Alyoşa ayağa kalktı, veda etmek için elini ona uzattı. "Lev'e uğramadan dosdoğru ona gidiyorum..."

"Ne işin var Lev'de? Sözümü dinleyince pek sevimli oluyorsun."

Alyoşa üzgün bir sesle:

"Sen herkesten bin kat daha sevimlisin," diye yanıt verdi. "İvan Petroviç, size iki çift sözüm var."

Birlikte, bir iki adım uzaklaştık.

"Bugün çok alçakça davrandım," dedi alçak sesle. "Çok adice davrandım, herkese karşı suçluyum, ama özellikle o ikisine karşı daha da suçluyum. Yemekten sonra, babam beni Alexandrine'le tanıştırdı, bir Fransız kadını... Çok sevimli bir kadın... Ben... Ben de ona kapıldım gittim ve... Ama, ne diyeyim! İkisinin de dostluğuna layık değilim... Hoşçakalın İvan Petroviç!"

Dönüp yanına oturduğum zaman Katya hemen:

"Çok iyi yürekli ve soylu bir insan," diye söze başladı. "Ama, ondan ilerde sık sık konuşuruz. Şimdilik, her şeyden önce bir noktayı aydınlatmamız gerek: Prens hakkında ne düşünüyorsunuz?"

"İğrenç, berbat bir insan."

"Ben de öyle düşünüyorum. Bu konuda anlaşıyoruz demektir, böylece bir karara varmamız çok daha kolay olacaktır: Şimdi Natalya Nikolayevna'dan söz edelim... Biliyorsunuz İvan Petroviç, karanlıklar içindeyim, hiçbir şeyi tam olarak bilmi-

yorum, sizi önümü aydınlatacak bir ışık gibi bekliyordum. Bütün bunları bana anlatacaksınız, çünkü en önemli noktada, Alyoşa'nın bana anlattıklarından yola çıkarak, yalnızca varsayımlarda bulunabilirim. Hiç kimseden de bir bilgi edinemedim. Şimdi söyleyin bakalım: Önce -en önemli nokta işte budur- Nataşa'yla Alyoşa'nın birlikte mutlu olacaklarına inanıyor musunuz? Sağlıklı bir sonuç çıkarmak ve benim de nasıl davranmam gerektiğini bilmek için, her şeyden önce bunu öğrenmek zorundayım.”

“Bu konuda kesin bir şey nasıl söylenebilir, bilmem ki?”

“Elbette ki kesin bir şey söylenemez, ama bu konudaki izlenimleriniz nedir?” diye atılarak sözümü kesti. “Çünkü siz çok akıllı bir insansınız.”

“Mutlu olacaklarını sanmıyorum.”

“Neden?”

“Çünkü birbirlerine uygun değil de ondan.”

“Ben de öyle düşünüyordum!”

Bunu dedikten sonra derin bir üzüntüyle ellerini kavuşturdu. Ardından da:

“Her şeyi bana, en ince ayrıntılarıyla anlatın lütfen,” diye sürdürdü. “Biliyorsunuz ki Nataşa'yı tanımayı çok istiyorum, çünkü ona söyleyecek o kadar çok şeyim var ki, her şeye bir çözüm yolu buluruz gibime geliyor. Onu hep gözümün önüne getiriyorum: Son derece akıllı, ciddi, dürüst ve güzel bir kadın olmalı. Doğru mu?”

“Evet.”

“Bundan emindim. Ama, eğer gerçekten dediğiniz gibi bir insansa, Alyoşa'yı, onun gibi bir çocuğu nasıl sevebilir? Bunu bana anlatın lütfen; bu konuyu sık sık düşünüyorum.”

“Bunu anlatmak olanaksız Katerina Fedorovna; neden ve nasıl aşık olunduğunu düşünmek, böyle bir şeyi göz önüne getirmek çok zordur. Evet, doğru, Alyoşa tam bir çocuk. Ama insanın bir çocuğu ne kadar sevebileceğini biliyor musunuz?” Katya'nın derin, ciddi ve sabırsız, adeta içi içine sığmayan bir dikkatle gözlerini bana diktiğini görünce yüreğim sızladı.

“Nataşa bir çocuktan daha farklı ve daha ciddi olduğu içindir ki,” diye sürdürdüm, “ona daha çabuk tutulabildi. Alyoşa dürüsttür, içtenliklidir, son derece, hatta kimi zaman büyük bir zarafetle saf ve masumdur. Nataşa onu belki de... nasıl söylemeli, bilmem ki... Belki de bir çeşit acımayla sevmiştir... Cömert bir yürek acıyarak sevebilir... Zaten, bu konuda sizi fazla aydınlatamayacağımı hissediyorum. Peki ama ben de size bir şey sorayım: Onu seviyorsunuz, değil mi?”

Bu soruyu gözümü kırpmadan, cesaretle sormuştum; bu beklenmedik sorunun, o dupduru ruhun çocuksu temizliğini, berraklığını bulandıramayacağını hissediyordum.

Gözlerime içtenlikle bakarak:

“Tanrı tanığımdır ki, bunu daha ben de bilmiyorum,” diye yanıt verdi çok alçak bir sesle. “Sanırım çok seviyorum.”

“Bakın gördünüz mü! Nedenini açıklayabilir misiniz?”

Genç kız bir süre düşündükten sonra:

“Onun hiç yalanı yoktur,” diye yanıtladı. “Ve bana bir şey söylerken doğruca gözlerimin içine baktığı zaman, bundan çok hoşlanıyorum!.. Aman Tanrım! Size bunlardan söz ediyorum, ben bir genç kıyım, siz bir erkeksiniz, böyle konuşmam doğru mu acaba?”

“Bunda ne kötölük olabilir ki?”

“Öyle! Bakın, onlar, (gözleriyle semaverin yanında oturanları işaret etti) mutlaka bunun doğru olmadığını söylerlerdi. Hakları var mı, yok mu?”

“Yok! Yüreginiz kötü davrandığınızı söylemediğine göre...”

“İşte ben de her zaman böyle yapıyorum,” dedi sözümü kesip bana daha fazla şeyler anlatma ıvecenliğiyle. “İçime bir kuşku düşer düşmez, hemen yüreğime sorarım, eğer o rahatsa ben de rahatlarım. Hep böyle yapmalı. Adeta kendimle dertleşirim. Sizinle neden içtenlikle konuşuyorum biliyor musunuz? Birincisi, çünkü siz mükemmel bir insansınız ve sizin Nataşa’yla olan Alyoşa’dan önceki bütün öykünüzü biliyorum. Bunu bana anlattıklarında hüngür hüngür ağladım.”

“Kim anlattı bunu size?”

“Elbette ki Alyoşa; anlatırken o da ağlıyordu. Onun açısından övülecek bir şeydi bu, çok hoşuma gitti. Bana öyle geliyor ki İvan Petroviç, Alyoşa sizi, sizin onu sevdiğinizden daha çok seviyor. İşte bu çocuk, bu yanlarıyla hoşuma gidiyor. Sizinle bu kadar açık konuşmamın ikinci nedenine gelince, çok akıllı bir insansınız, bana pek çok öğüt verip, beni aydınlatabilirsiniz.”

“Sizi eğitecek kadar akıllı olduğuma neden kesinlikle inanıyorsunuz?”

“Aman canım, nasıl soru bu böyle!” Bir an düşündü. “Canım, bunu öyle laf olsun diye söyledim; şimdi asıl konumuza gelelim. Bakın İvan Petroviç, şimdi artık Nataşa’nın rakibesi olduğumu hissediyorum, bunu biliyorum, ne yapmam gerekiyor? Mutlu olup olamayacaklarını işte bunun için sordum size. Hiç aklımdan çıkmıyor bu, gece gündüz düşünüyorum. Nataşa’nın durumu korkunç, çok korkunç doğrusu! Alyoşa artık onu hiç sevmiyor, beni gitgide daha çok seviyor. Söylediklerim doğru, değil mi?”

“Bana da öyle geliyor.”

“Bununla birlikte, Alyoşa onu aldatmıyor. Artık onu sevmediğini kendi de bilmiyor, ama Nataşa bunu kesinlikle biliyordur. Kimbilir ne kadar acı çekiyordur!”

“Ne yapmayı düşünüyorsunuz, Katerina Fedorovna?”

Genç kız büyük bir ciddiyetle:

“Pek çok tasarım var,” diye yanıt verdi. “Ama, şimdilik bir türlü işin içinden çıkamıyorum. Bütün bunları benim adıma çözümlemeniz için sizi sabırsızlıkla bekliyordum. Olayı başından sonuna kadar benden çok daha iyi biliyorsunuz. Şimdi artık, benim için siz bir tanrı gibisiniz. Başlangıçta birbirlerini seviyorlarsa, mutlu olmaları gerek, ben özveride bulunup, onlara yardım ederim diye düşündüm. Doğrusu buydu!”

“Gerçekten büyük özveride bulunduğunuzu biliyorum.”

“Evet; ama sonra sık sık gelip beni görmeye, gitgide daha çok sevmeye başlayınca, oturup düşündüm, şimdi hâlâ ken-

dimi feda etmem gerekip gerekmediğini soruyorum içimden. Çok kötü, değil mi?”

“Çok doğal,” diye karşılık verdim. “Bunun böyle olması gerek... sizin hiç suçunuz yok.”

“Ben böyle düşünmüyorum. Çok iyi yürekli olduğunuz için böyle söylüyorsunuz. Ama, ben yüreğimin büsbütün temiz olduğunu sanmıyorum. Eğer tertemiz bir yüreğim olsaydı, neye karar vereceğimi anında bilirdim. Ama, bırakalım bunları! Daha sonraları, onların ilişkileri konusunda Prens’ten, annemden, hatta Alyoşa’nın kendisinden daha geniş bilgi edindim ve Nataşa’yla Alyoşa’nın hiç de birbirine uygun olmadığını tahmin ettim; şimdi de siz bunu doğruladınız. Bunun üzerine, ne yapacağımı daha fazla düşündüm. Çünkü eğer mutsuz olacaklarsa, ayrılmaları daha iyi olur. Bu konuda sizden ayrıntılı bilgi almaya, gidip Nataşa’yı görmeye ve birlikte bir çözüm bulmaya karar verdim.”

“Evet ama, nasıl bir çözüm yolu, işte bütün sorun da burada ya?”

“Nataşa’ya: ‘Onu dünyada her şeyden çok seviyorsunuz, öyleyse onun mutluluğunu kendinizinkine yeğlemelisiniz; bu yüzden de ondan ayrılmalısınız’ derim.”

“İyi ama, bakalım o bunu nasıl karşılayacak? Diyelim ki sizinle aynı fikirde, bunu uygulamaya gücü yetecek mi acaba?”

“İşte ben de gece gündüz bunu düşünüyorum ya zaten ve... ve...”

Katya birdenbire ağlamaya başladı.

“Nataşa’ya ne kadar acıdığımı bilemezsiniz,” diye mırıldandı dudakları titreyerek, gözyaşlarının arasından.

Bu sözlere eklenecek hiçbir şey yoktu. Hiç sesimi çıkarmadım. Sevgiyle ona bakarken, benim de içimden ağlama isteği kabarıyordu. Ne sevimli bir çocuktuk! Kendisinin Alyoşa’yı mutlu edebileceğine neden bu kadar kesinlikle inandığını soramadım.

Biraz sakinleştikten sonra:

“Müzik seversiniz, değil mi?” diye sordu. Gözyaşları dinmişti, ama düşünceli hali dağılmamıştı.

Biraz şaşırarak:

“Evet,” dedim.

“Vaktimiz olsaydı, size Beethoven’ın üçüncü konçertosunu çalardım. Şu sıralarda onun üzerinde çalışıyorum. Bütün bu duygular onda ifade edilmiş... Benim duyduklarımın tıpkısı. Bende bu izlenimi bıraktı. Ama, bir başka sefere. Şimdi konuşacak şeylerimiz var.”

Onu Nataşa’yla buluşturma yollarını uzun uzun tartıştık. Üvey annesi iyi bir insan olmasına, kendisini de sevmesine karşın çok sıkı gözetim altında bulunduğunu, dünyada Natalya Nikolayevna’yla tanışmasına izin vermeyeceklerini söyledi. Bu nedenle bir hileye başvurmaya karar vermişti. Sabahları, kimi zaman gezintiye çıkıyordu, ama hemen her vakit, yanında kontes de bulunuyordu. Arasına üvey annesi sokağa çıkmaktan vazgeçiyor ve onu bir Fransız mürebbiyeyle yalnız gönderiyordu, o kadın da o günlerde hastaydı. Katya böylece, Kontes’in başağrıları tuttuğu zaman sokağa yalnız çıkabiliyordu. Demek ki bu olayı beklemesi gerekiyordu. O gün geldiğinde, Fransız mürebbiyesini nasıl olsa kandırırdı -biraz da yakın aile dostu rolü oynayan yaşlı bir kadındı bu-, çünkü çok iyi yürekli bir insandı. Boşa koyduk dolmadı, doluya koyduk almadı, en sonunda Nataşa’ya yapacağı ziyaret için önceden bir gün belirtmek olanağını bulamadık.

“Nataşa’yla tanıştığınıza pişman olmayacaksınız,” dedim. “O da sizinle tanışmayı çok istiyor, Alyoşa’yı hangi ellere teslim ettiğini bilmesi için bile olsa, bu tanışma zorunlu. Bu konuda kendinizi fazla üzmeyin. Zaman her şeyi çözümler. Yakında sayfiyeye gideceksiniz sanırım?”

“Evet, pek yakında, belki bir ay sonra,” diye yanıt verdi Katya. “Prens’in bunu çok istediğini biliyorum.”

“Alyoşa’nın da sizinle geleceğini sanıyor musunuz?”

Genç kız gözlerini dikip dikkatle bana bakarak:

“Şu anda ben de bunu düşünüyordum!” dedi. “Bizimle gelecektir de ondan.”

“Evet.”

“Ulu Tanrım, bütün bunların nasıl sonuçlanacağını bilemiyorum! Beni dinleyin İvan Petroviç, size sık sık mektup yazıp bütün olup bitenleri anlatırım. Canınızı sıkmaya başladığıma göre... Bizi görmeye gelecek misiniz?”

“Bilemiyorum Katerina Fedorovna. Bu, duruma bağlı. Belki hiç gelemem.”

“Neden?”

“Çeşitli nedenlerden... Özellikle Prens’le ilişkilerime bağlı.”

“Çok ahlaksız bir adam,” dedi Katya itiraz kabul etmeyen bir sesle. “Bakın İvan Petroviç, ben sizi görmeye gelsem? İyi mi olur, kötü mü?”

“Siz ne düşünüyorsunuz bu konuda?”

“Ben iyi olur diye düşünüyorum. Gelip sizi ziyaret edebilirim...” diye ekledi gülümseyerek. “Bunu sadece size olan saygımdan söylemiyorum, aynı zamanda sizi çok seviyorum... Sizin yanınızda çok şey öğrenebilirim. Sizi seviyorum... Size bunları söylemek ayıp mı acaba?”

“Hiç de değil! Ben de sizi akrabaymışız gibi çok seviyorum.”

“Dostum olmayı istersiniz öyleyse?”

“Elbette, elbette!” diye karşılık verdim.

Çay masasının çevresine öbeklenenleri göstererek:

“Onlar bunun ayıp olduğunu, bir genç kızın böyle davranmaması gerektiğini söylerler hiç kuşkusuz,” dedi. “Şunu da belirtmeden geçemeyeceğim: Prens bizi bile bile yalnız bırakmıştır, rahatça konuşalım diye.”

Az sonra Katya:

“Prens’in gözünün sadece paramda olduğunu çok iyi biliyorum,” diye ekledi. “Beni büsbütün çocuk sanıyorlar, hatta bunu yüzüme karşı bile söylüyorlar. Ama, ben öyle düşünmüyorum. Artık çocuk değilim. Ne garip insanlar! Kendileri çocuk asıl. Ne diye tepinip duruyorlar bilmem ki?”

“Katerina Fedorovna, size sormayı unuttum: Alyoşa’nın sık sık gittiği Lev’le Boris nerede oturuyor?”

“Bize uzak akraba olurlar. Çok akıllı, çok dürüst insanlardır; ama çok fazla konuşuyorlar... Tanırım onları...”

Ve gülümsedi.

“İlerde onlara bir milyon vermeyi tasarladığınız doğru mu?” diye sordum.

“Bakın gördünüz mü, dediğim doğru mu? Sadece bu milyon işi olsa bile, bu konuda o kadar çok gevezelik ettiler ki, artık dayanılmaz hale geldi. Elbette ki, yararlı her şey için özveride bulunurum, ama neden o kadar büyük bir rakam olsun? Siz ne dersiniz? Üstelik de, zaten bu parayı ne zaman verebileceğimi de bilmiyorum; onlar da orada oturmuş parayı şimdiden bölüşüyorlar, en iyi kullanma şeklini tartışıp bağrışıyorlar, kavga ediyorlar bu konuda, çok garip doğrusu! Çok aceleleri var galiba. Ama, her şeye karşın öyle içtenlikli, öyle de... akıllı insanlar ki. Üniversiteye gidiyorlar, gene de öbürlerinin yaşayış biçiminden iyidir bu. Sizce de öyle değil mi?”

Böylece uzun bir süre konuştuk. Katya bana hemen hemen bütün yaşamını anlattı, benim söylediklerimi de can kulağıyla dinledi. Habire Nataşa’yla Alyoşa’dan söz etmemi istiyordu. Prens bana doğru gelip de artık gitme zamanının geldiğini söylediğinde gece yarısı olmuştu bile. İzin istedim. Katya içtenlikle elimi sıktı, bana anlamlı bir bakış yöneltti. Kontes gene gelmemi rica etti; Prens’le birlikte çıktım.

Oldukça garip ve belki de benim anlattıklarımın hiç ilişkisi olmayan bir noktayı belirtmekten kendimi alamıyorum. Katya’yla üç saat süren söyleşimin sonunda, özellikle, onun hâlâ kadın-erkek arasındaki gizli ilişkilerden tamamıyla habersiz olacak derece çocuk olduğunun garip, aynı zamanda da derin inancını götürüyordum. Kimi sözlerine, genel olarak da çok önemli pek çok konuya yaklaşımında takındığı ciddi havaya gülünç bir nitelik kazandırıyor bu.

Prens arabasına binip de yanıma oturunca:

“Bakın ne diyeceğim?” dedi, “gidip bir yerlerde akşam yemeği yesek, ha? Ne dersiniz?”

“Vallahi bilmem ki Prens,” diye karşılık verdim duraksayarak; “ben hiç bu saatte yemek yemem de...”

“Yemek yerken bir yandan da *söyleşiriz*,” diye ekledi kurnaz bir bakışla beni süzerek.

Anlaşıldı!

“Açıklamada bulunmak istiyor,” diye düşündüm. “Benim de istediğim buydu zaten.”

Kabul ettim.

“Tamam, şimdi oldu işte. Büyük Morskaya Caddesi’nde, B... lokantasına!”

Biraz sıkılarak:

“Lokantaya mı gideceğiz?” diye sordum.

“Evet. Neden olmasın. Evde çok ender akşam yemeği yerim. Sizi davet etmeme izin verin.”

“Ama, bu saatte hiç yemek yemediğimi söyledim size.”

“Bir kereden bir şey çıkmaz. Hem zaten siz benim konduğumsunuz...”

Yani: “Sana ben ısmarlayacağım,” demek istiyordu; bunu bile bile eklediğine kesinlikle emindim. Gitmeye razı oldum ama, kendi payıma düşeni ödemeye de kesinlikle kararlıyım.

Sonunda lokantaya geldik. Prens özel bir oda açtırdı, bu işin uzmanı olarak iki üç yemek seçti. Yemekler çok pahalıydı, ısmarladığı şarap da aynı şekilde, ateş pahasıydı. Bunların hiçbirisi benim keseme göre değildi. Listeye bakıp bir yarım piliç, bir bardak da Château - Lafite şarabı ısmarladım. Prens hemen karşı çıktı:

“Benimle birlikte yemek istemiyor musunuz? Gülünç bir şey bu. Özür dilerim, dostum ama, bu... titizlik insanı isyan ettiriyor... En aşağılık türden gurur bu. Bahse girerim, bunda ince kast düşüncelerinin payı var. Emin olun, kınıyorsunuz beni.”

Ama ben direndim, boyun eğmedim.

“Eh, nasıl isterseniz öyle yapın,” diye ekledi. “Sizi zorlayacak değilim... Buraya bakın İvan Petroviç, sizinle tamamıyla dostça konuşabilir miyim?”

“Rica ederim, ne demek.”

“Bakın size açıkça fikrimi söyleyeyim mi? Bu titizlik size sadece zarar verebilir. Sizin gibiler böyle davranmakla kendilerine zarar veriyorlar. Siz bir yazarsınız, yazarların dünyayı tanımaları gerek, oysa siz hep bir kenarda duruyorsunuz, çekingen davranıyorsunuz. Şimdi şu ısmarladığınız piliçlerden söz etmiyorum, ama genellikle bizim toplumla bütün ilişkilerinizi kesmeye hazırsınız, çok kötü bir şey bu. Mesleğinizde çok yitirdiğiniz bir yana, öykülerinizde bulunan ve tanımladığınız şeyleri bizzat tanımanız gerekir: Kontlar, prensler, soylu hanımlar, küçük oturma odaları... Aman canım, ben de nelerden söz ediyorum? Şimdi artık sadece sefaletten, kaybolan paltolardan, müfettişlerden, haşin subaylardan, memurlardan, geçmişten, eski inançlardan... Biliyorum bunları... biliyorum bunları...”

“Ama, yanıyorsunuz Prens; sizin o ‘yüksek sosyete’ adını verdiğiniz yere gitmiyorsam, önce canım sıkıldığından, ikincisi de orada yapacak hiçbir şeyim olmadığından! Ama, gene de arada sırada oralara gittiğim oluyor benim de...”

“Biliyorum biliyorum, yılda bir kez Prens R...’ye; zaten ben size orada rastlamıştım. Yılın geri kalan bölümünde demokrat gururunuzun içinde çöreklenip, mezbele evlerinizde çürüyüp duruyorsunuz; yalnız doğruyu söylemek gerekirse, hepiniz böyle yapmıyorsunuz. Midemi bulandıran serüvenciler var...”

“Çok rica ederim, konuyu değiştirelim, bizim mezbele evlerimizi rahat bırakın lütfen.”

“Aman Tanrım! Şimdi de hakarete uğradığınızı sanıyorsunuz! Dostça konuşmama izin veren siz değil miydiniz az önce? Ama, özür dilerim. Dostluğunuzu hak etmek için henüz hiçbir şey yapmadım: Bu şarap çok güzel, hele bir tadına bakın.”

Bardağıma yarıya kadar şarap koydu.

“Bakın, azizim İvan Petroviç, dostluğunu bir kimsenin kafasına kakmanın yakışsız bir şey olduğunu çok iyi anlıyorum. Sizin sandığınız gibi, hepimiz size karşı kaba ve küstah davranmıyoruz ki. Ama, şimdi şurada bana olan sevginizden değil de, size *söyleşiriz* diye söz verdiğim için benimle birlikte oturmanızı da çok iyi anlıyorum. Öyle değil mi?”

Gülmeye başladı.

“Birisinin çıkarlarını da o kadar candan gözetiyorsunuz ki, size söyleyeceklerimi iştirmek için yanıp tutuşuyorsunuz. Doğru değil mi bu sözlerim?” diye ekledi kötü bir gülüşle.

“Hayır, yanılmamışsınız,” diye sözünü kestim sabırsızlıkla. Azıcık dış geçirecek birini buldular mıydı, bunu hemen ona hissettirmekten zevk alan kimselerden olduğunu görüyordum. Eh, dış geçirmek için benden daha iyisini bulabilir miydi? Bana söylemek istediklerinin hepsini dinlemeden dünyada çekilip gitmezdim, o da bunu çok iyi biliyordu. Adam ansızın davranışını değiştirmiş, gitgide daha küstah, daha tek-lifsiz ve daha alaycı olmuştu.

“Hayır Prens, yanılmadınız: Sadece bunun için geldim, yoksa, burada kalmazdım... bu kadar geç saatlerde.”

İçimden ona: Yoksa hiçbir şey pahasına sizin yanınızda kalmazdım, demek geçiyordu, ama kendimi tuttum, cümlemi değiştirdim, Prens’ten korktuğumdan değil de nezaketimden ve benim o kahrolası zayıflığımdan. Doğrusu ya, hak etse bile, insan ona kaba bir söz söylemek için yanıp tutuşsa bile, insanın yüzüne karşı kaba bir söz söylenemiyor ki! Prens bunları gözlerimden okudu sanki; cümlemi tamamlarken sanki benim korkaklığımdan büyük zevk duyuyormuş ve: “Demek, cesaret edemedin de yüz geri ettin, haa, azizim!” anlamına gelen o bakışıyla beni kışkırtmak istiyormuş gibime geldi. Kuşkusuz duygularımda yanılmamıştım, çünkü sözlerimi bitirir bitirmez bir kahkaha kopardı ve koruyucu bir el hareketiyle dizimi hafifçe okşadı.

Bakışlarında: “Beni pek eğlendiriyorsun kardeş,” diyen bir anlam okudum.

Ben de içimden:

“Dur hele sen!” diye geçirdim.

Bu arada Prens:

“Bugün kendimi pek neşeli hissediyorum,” diye haykırdı, “ama, gerçekten de nedenini bilemiyorum. Evet, evet dostum, evet! Ben de size o kimseden söz etmek istiyordum. Kesinlikle konuşup anlaşmamız gerek, karar vermeliyiz. Bu kez beni iyi anlayacağınızı umut ediyorum. Demin size o paradan söz ettim, o baba serseminden, altmış yaşındaki o çocuktan söz ettim... Bu konuya dönmenin hiç yararı yok. Bunu size *laf olsun* diye söylemiştim. Hah, hah haa! Siz bir yazarsınız, tahmin etmeliydiniz ki...”

Prens’in yüzüne şaşkın şaşkın baktım. Oysa hiç de sarhoşa benzemiyordu...

“Pekâlâ. O genç kıza gelince, ona gerçekten büyük saygım, hatta sevgim var, inanın bana. Biraz kaprisli ama, hani ne demişler, dikensiz gül olmazmış, eh, o kadarcık kusur olacak elbet, değil mi ya. Elli yıl önce haklı olarak ne derlerdi, bilir misiniz? ‘Dikenler batar, çekici olan da işte budur,’ benim Alyoşa sersemin biri olmasına karşın, onu kısmen bağışladım bile, çünkü ince zevk sahibi olduğunu gösterdi.

“Kısacası, bu kızlardan hoşlanırım ve (pek anlamlı bir biçimde, adeta kör kör parmağım gözüne der gibi, dudaklarını büzdü) hatta bir takım tasarılarım bile var... Ama, bu daha sonra olacak şey...”

“Prens,” diye haykırdım; “sizdeki bu ani değişikliği anlayamıyorum, ama... lütfen konuyu değiştirin!”

“İşte gene sinirleniyorsunuz! Kabul... Başka bir konuya geçiyorum! Aziz dostum, size sadece bir şey sormak istiyordum: Ona çok mu saygınız var?”

“Elbette,” diye karşılık verdim sert bir sabırsızlıkla.

“Pekâlâ, onu seviyor musunuz?” diye sürdürdü iğrenç bir biçimde gözlerini yan aralayıp, dişlerini göstererek.

“Kendinize gelin!”

“Pekâlâ pekâlâ, susuyorum. Sakin olun! Bugün şaşılacak kadar iyi niyetli ve keyifliyim. Uzun zamandır kendimi bu kadar neşeli hissetmemiştim. Şampanya içsek, ne dersiniz benim şairim?”

“Ben içmem, içmek istemiyorum.”

“Susun canım! Bana mutlaka eşlik etmelisiniz. Kendimi son derece iyi yürekli ve duygulu hissediyorum, onun için, tek başıma mutlu olamam. Hem kimbilir, belki de konuşa konuşa senli benli oluveririz sonunda! Hah, hah, haa! Hayır genç dostum, siz daha beni tanıımıyorsunuz! Sonunda beni seveceğinize kesinlikle eminim. Bugün hem üzüntüyü, hem neşeyi, hem kahkahayı, hem gözyaşlarını benimle paylaşmanızı istiyorum, her ne kadar, en azından atlamayacağımı umuyorsam da, işte böyle, her şeyi benimle paylaşmanızı istiyorum. Evet, ne diyorsunuz İvan Petroviç? Yalnız şunu iyi bilin ki, eğer her şey benim istediğim gibi geçmezse, bütün esnim uçup gidecek, siz de hiçbir şey öğrenemeyeceksiniz. Siz de sadece benden bir şeyler öğrenmek için burada bulunuyorsunuz, öyle değil mi?” diye ekledi yeniden küstah biçimde gözünü kırparak. “Onun için, siz seçin artık.”

Gözdağı büyüktü, kabul ettim. “... yoksa beni sarhoş mu etmek istiyor?” diye düşündüm.

Prens konusunda ortalıkta dolaşan bir söylentiden söz etmenin tam sırası, bunu işiteli çok olmuştu: Dediklerine bakılırsa, toplum içinde her zaman son derece ağırbaşlı, kibar ve zarif olmasına karşın, kimi zaman, geceleri, bir arabacı gibi sarhoş olup, gizlice en iğrenç sefahat alemlerine dalmaya bayırmış... Onun hakkında iğrenç şeyler anlatıldığını kulaklarım ile işitmişim. Alyoşa babasının arasına içtiğini biliyormuş da, bunu herkesten, özellikle de Nataşa’dan gizlemeye çalışıyormuş. Böyle söylüyorlardı. Bir gün benim yanımda ağzından kaçırıldı ama, hemen konuyu değiştirdi ve sorduğum sorulara yanıt vermedi. Zaten bunu başkalarından da işitmişim ve itiraf edeyim ki inanmamıştım; işte şimdi işin sonu nereye varacak diye bekliyordum.

Şampanya getirdiler; Prens iki bardağı da doldurdu.

Sonra da şampanyasını yudumlayarak:

“Bana bir parça sert davranmasına karşın, sevimli bir kız, çok sevimli!” diye sürdürdü. “Ama, o nefis yaratıklar özellikle böyle anlarda çok çekici olurlar... Hiç kuşkusuz, o akşam beni mahcup ettiğini sandı, anımsıyor musunuz? Beni un ufak ettiğini sandı! Hah, hah, haa! Yüzünü kaplayan kırmızılık ona ne kadar da yaraşıyordu! Kadından bir parça olsun anlar mısınız? Kimi zaman, ani bir kızarma soluk yanaklara pek yakışır, buna hiç dikkat ettiniz mi? Aman Tanrım! Gene kızmış gibi bir haliniz var!”

Artık kendimi tutmayı bir yana bırakıp:

“Evet!” diye haykırdım. “Artık Natalya Nikolayevna’dan söz etmenizi istemiyorum... Hiç değilse bu şekilde söz etmenizi istemiyorum. Hayır... hayır, izin veremem buna!”

“Ohooo! Pekâlâ, pekâlâ! Sizi memnun etmek için konuyu değiştireceğim. Ben uysal ve hamur gibi yumuşak bir insanımdır. Sizden söz ederiz öyleyse. Sizi seviyorum İvan Petroviç, size ne kadar içtenlikle ve dostça ilgi duyduğumu bilseniz...”

“Prens, hemen söylemek istediğiniz şeyden söz etsek daha iyi olmaz mı?” diye sözünü kestim.

“Yani *bizim olaydan* demek istiyorsunuz? Siz leb demeden ben leblebiyi anlıyorum dostum. Ama elbette ki, eğer böyle habire sözümü kesmezseniz, şu anda sizden söz etmekle olaya ne kadar yaklaşacağımızı bilemezsiniz. Onun için konuşmamı sürdürüyorum: Pek değerli İvan Petroviç, böyle sizin gibi yaşamanın düpedüz kendini mahvetmek olduğunu söylemek istiyordum. Bu nazik konuya değinmeme izin verirsiniz. Biliyorum, yoksulsunuz, yayımcıdan parayı peşin alıyorsunuz, ufak tefek borçlarınızı ödüyorsunuz, geri kalanıyla da tam altı ay kuru ekmek ve çayla besleniyorsunuz ve romanınız yayımcının dergisinde basılıncaya kadar o tavanarası odasında tir tir titriyorsunuz. Öyle değil mi?”

“Öyle diyelim, ama gene de...”

“Hırsızlık etmekten, herkese eğilip bükülmekten, rüşvet almaktan, dolaplar çevirmekten, vb. böylesi çok daha saygıya değer. Ne demek istediğinizi çok iyi biliyorum, bir hayli zaman önce bütün bunlar kitaplara geçti, yazılara döküldü.”

“Öyleyse benim işlerimden konuşmanıza hiç gerek yok. Nezaketi size öğretmek bana düşmez, Prens.”

“Elbette ki düşmez! Ama, bam teline dokunmamız gerekiyorsa, elimizden ne gelir ki? Başka türlü davranmak olanaksız. Zaten tavan aralarını bir yana bırakacağız. Kişisel olarak ben, kimi durumların dışında bunlara pek meraklı değilimdir,” derken iğrenç bir kahkaha attı. “Ama, şaşıtığım bir şey var: İkinci rolleri oynamaktan ne zevk alıyorsunuz? Doğruyu söylemek gerekirse, sizin yazarlardan biri, çok iyi anımsıyorum, bir yerlerde, en büyük başarının belki de yaşamda ikinci derecedeki sessiz rollerle yetinmesini bilmek olduğunu söylemiş... Ya da buna benzer bir şey işte! Bu konuda bir konuşma da işittim ama. Alyoşa nişanlınızı elinizden aldı, biliyorum, siz de gerçek bir Schiller gibi onlara yardım etmek için paralanıyorsunuz, hani ufak tefek hizmetlerine koşmuyorsanız ne mutlu... Beni bağışlayın azizim ama, oldukça kötü bir cömertlik oyunu bu... Gerçekten de, nasıl oluyor da sizi rahatsız etmiyor bu! Utanılacak bir şey! Yerinizde olsam, öfkemden ölürdüm; ayıp doğrusu, çok ayıp!”

“Prens! Beni buraya bile bile hakaret etmek için mi getirdiniz!” diye haykırdım öfkeden kendimi kaybederek.

“Yoo! Hayır dostum, hayır, ben şu anda sadece bu işlerin ustası olmuş ve sizin mutluluğunuzu isteyen bir insanım. Kısacası, her şeyi düzene sokmak istiyorum. Ama, şimdilik bütün bu öyküyü bir yana bırakalım da, hiç değilse iki dakika için, öfkelenmemeye çalışarak sonuna kadar beni dinleyin. Evlenmeye ne dersiniz? Görüyorsunuz ya, tamamıyla *başka şeylerden* söz ediyorum; neden bana öyle şaşkın şaşkın bakıyorsunuz?”

Gerçekten de şaşkınlıkla yüzüne bakarak:

“Bitirmenizi bekliyorum,” diye yanıt verdim.

“Başka söyleyecek bir şeyim yok ki. Geçici bir mutluluk değil de gerçek mutluluğunuzu içtenlikle isteyen bir dostunuz, size genç, güzel ama... birtakım deneyimler geçirmiş bir kız tanıtırsa, ne diyeceğinizi öğrenmek istiyordum yalnızca. Biraz üstü kapalı konuşuyorum ama, ne demek istediğimi pekâlâ anlıyorsunuz; bakın, söz gelimi Natalya Nikolayevna türünden biri, ve elbette ki uygun bir drahomayla... Bakın, dikkat ettiniz mi, başka şeyden söz ediyorum, *bizim* olaydan değil. Eee, ne diyorsunuz?”

“Diyorum ki... siz delisiniz.”

“Han, hah, haa! Aman canım, beni dövecek gibi bir haliniz var?”

Gerçekten, hemen üzerine atılmaya hazırdım. Daha fazlasına dayanamazdım. Bana iğrenç bir hayvan, karşı durulmaz bir ezme isteği duyduğum kocaman bir örümcek etkisi yapıyordu. Alaylarının tadını çıkarıyor, beni avcunun içinde sanarak kedinin fareyle oynadığı gibi oynuyordu benimle. Bana öyle geliyordu ki - ve bunu çok iyi anlıyordum - en sonunda karşımda maskesini çıkarıp küstahlığı, yüzsüzlüğü, edepsizliği ele almaktan büyük bir zevk, hatta belki de bir çeşit şehvet duyuyordu. Şaşkınlığının ve ürküntümün tadını çıkarmak istiyordu. Beni düpedüz hor görüyor ve ölesiye alay ediyordu.

Bütün bunların bir amaç uğruna önceden tasarlandığını ta başından beri sezinliyordum zaten. Ne var ki, içinde bulunduğum durumda, her ne pahasına olursa olsun, onu sonuna kadar dinlemem gerekiyordu. Nataşa'nın yararınaydı bu, her şeye razı olmam ve her şeye katlanmam gerekiyordu, çünkü belki de o dakikada bu iş bir çözüme ulaşacaktı. Ama, Nataşa konusundaki o iğrenç ve edepsiz şakaları nasıl dinlemeli, soğukkanlılıkla onlara nasıl katlanmalıydı? Üstelik de adam bunları sonuna kadar dinlemek zorunda olduğumu pekâlâ görüyordu, bu da hakareti daha da artırıyordu. İçimden:

“Aslında onun da bana gereksinmesi var,” diye geçirdim ve sert, saldırgan yanıtlar vermeye başladım. Beriki hemen değişikliği anladı.

Büyük bir ciddiyetle yüzüme bakarak:

“Beni dinleyin genç dostum,” diye söze başladı. “Böyle devam edemeyiz, bir anlaşılmaya varmamız daha doğru olur. Kimi noktaların içyüzünü açıklamak niyetindeyim ama, her ne söylemem söyleyeyim, beni sonuna kadar dinlemeye razı olma nezaketini göstermelisiniz. Kafam estiği gibi, hoşuma gittiği gibi konuşmak istiyorum, üstelik de içinde bulundugumuz koşullarda zorunlu bir şey bu. Nasıl genç dostum, sabırlı olacak mısınız?”

Kendimi tuttum ve sustum, oysa Prens beni şiddetli bir itiraza kıskırtmak istermişçesine iğneleyici ve alaycı bir tavırla bakıyordu. Ama orada kalacağımı anlayarak sürdürdü:

“Sakin bana kızmayın dostum! Hem de bana kızacak ne var ki? Sadece takındığım hava için kızılıyorsunuz, değil mi? Ama, aslında, siz zaten benden başka bir şey beklemiyordunuz ki, ben ister mis kokulu bir nezaketle konuşayım, ister şimdi yaptığım gibi konuşayım, sözlerimin anlamında bir değişiklik olmaz ki. Beni hor görüyorsunuz, değil mi? Bakın bende ne kadar saflık, açık sözlülük, babacanlık var! Çocuksu kaprislerime varıncaya kadar size itiraf ediyorum, görüyorsunuz ya.

Evet azizim, evet, siz de biraz daha fazla babacan davranırsanız, hemen anlaşılmaya varıp, sonunda kesinlikle anlaşırđık. Sözlerime şaşmayın: Bütün bu masumiyetler, Alyoşa’nın bütün o saflıkları, Schillervari bütün o öykü, Nataşa’yla o kahrolası ilişkinin bütün o yücelikleri (aslında, son derece sevimli bir kızdır bu Nataşa), canımı o kadar sıkıyor ki, bütün bunlarla bir parça alay etme fırsatı karşıma çıktığı için bir bakıma elimde olmaksızın pek seviniyorum. Fırsat ayağıma geldi. Üstelik de, sizinle dertleşmek, size içimi dökmek istiyordum. Hah, hah, haa!”

“Beni pek şaşırtılıyorsunuz Prens, sizi tanıyamıyorum. Soytarıca konuşmalar yapıyorsunuz: Bu beklenmedik açık sözlülük...”

“Hah, hah, haa! Pek de büsbütün haksız sayılmazsınız! Çok güzel bir karşılaştırma! Hah, hah, haa! *Keyf ediyorum* dostum, *Keyf ediyorum*, mutlu ve hoşnutum, siz de, şairim, elinizde olan bütün hoşgörüyü bana göstermelisiniz.”

Sonra da kendinden son derece hoşnut bir tavırla bardağını doldurarak kesip attı:

“İçelim daha iyi,” dedi. “Şunu iyi bilin ki dostum, Nataşa’daki o sersemce gece, anımsıyor musunuz? Evet, o sersemce gece beni bitirdi. Doğruyu söylemek gerekirse. Nataşa çok güller yüzlü, sevimli davrandı, oysa oradan ayrılırken korkunç üzgündüm ben, hınç duyuyordum; bunu hiç unutmak da istemiyorum. Ne unutmak, ne de gizlemek. Elbette ki, bizim de sıramız gelecek, hem de pek yakında, ama şimdilik bunu bir yana bırakalım.

“Bu arada size, huyumun henüz tanımadığınız bir özelliğinden söz etmek istiyordum: Ben bütün bu yavan ve ucuz safiyetlerden, bütün o temiz sevgilerden ölesiye nefret ederim. En büyük zevklerimden biri de şu olmuştur: Önce o ebedi, genç Schillercilerden birinin gururunu okşarım, bol keseden pohpohlarım, onunla tam bir uyum içinde olurum, sonra da ansızın onu şaşırtıp uyumu kabaca bozarım: Birdenbire önünde maskemi çıkarıveririm, ona hayranlık ve güleryüz gösterecek yerde, en beklemediği anda suratımı buruşturup, dilimi çıkarıveririm. Nasıl? Bunu anlamıyor musunuz? Belki de bu size kötü, çirkin, saçma, iğrenç görünüyordur?”

“Evet.”

“Açıksözlüsünüz! Ama bana eziyet ettikleri zaman ne yapabilirim ki? Ben de aptalcasına açıksözlüyüm işte, huyum böyle. Hem zaten yaşamımın birkaç özelliğini anlatmak istiyorum size. Böylece beni daha iyi anlarsınız, çok ilginç olur. Evet, gerçekten de bir soytarıya benziyor olabilirim, ama soytarı açıksözlüdür, ne söyleyecekse dobra dobra söyler, değil mi?”

“Bakın Prens, çok geç oldu artık, gerçekten de...”

“Ulu Tanrım, bu ne sabırsızlık böyle? Aceleye ne gerek var kuzum? Candan iki dost gibi, bir bardak şarabın karşısında, biraz daha oturup şöyle doyasıya içtenlikle, yürekten söyleşelim, ne çıkar? Sarhoş olduğumu sanıyorsunuz, değil mi? İsterseniz, öylesi daha iyi, elbette. Hah, hah, haa! Gerçekten de, dostlar arasındaki bu toplantılar sonradan belleğinizde o kadar uzun zaman kalıyor, insan bunları öyle büyük bir zevkle anımsıyor ki! Siz kötü bir insansınız İvan Petroviç! Duygusallıktan, duyarlıktan yoksunsunuz. Benim gibi bir dostla geçirilen bir iki saat nedir ki? Üstelik de bu bizim olayla ilgili... Bunu nasıl anlamazsınız? Bir de yazar olacaksınız! Oysa, bu fırsata şükretmeniz gerekirdi. Beni örnek olarak alabilirsiniz, hah, hah, haa! Tanrım bugün ne kadar da açıksözlüyüm, tadıma doyumuyor!”

Prens açıkça sarhoş olmaya başlıyordu. Yüzü değişmiş, kindar bir ifadeye bürünmüştü. Yaralamak, sokmak, ısırarak, alay etmek istediği görülüyordu.

“Bir yandan, sarhoş olması daha iyi,” diye düşünüyordum, “Bir sarhoş her zaman çok konuşur.”

Ama, adamın akli başındaydı.

Besbelli kendinden pek hoşnut bir halle:

“Dostum,” diye söze başladı. “Kimi zamanlar karşı durulmaz bir dilimi çıkarma isteği duyduğumu demin size itiraf ettim, bu belki de yersizdi. Bu temiz yürekli ve saf içtenlik için beni bir soytarıyla karşılaştırdınız, bu beni gerçekten pek eğlendirdi. Ama, şu anda size kabalık ettiğim, hatta bir mujik gibi uygunsuz davrandığım için, kısacası birdenbire havamı değiştirdiğim için beni kınar ya da şaşkınlık gösterirseniz, tamamıyla haksızlık etmiş olursunuz. Birincisi, böyle olmak hoşuma gidiyor, ikincisi evimde değil, *sizinle birlikteyim...* Yani, başka bir deyimle, yakın dostlar gibi, *keyfimize bakıyoruz*, üçüncüsü kaprislerden çok hoşlanırım. Bilmem biliyor musunuz, ben vaktiyle, sırf kapristen metafizikçi ve insansever olmuştum ve az kalsın sizin gibi, aynı fikirlere kaptırıyordum kendimi? Zaten bu çok eskiden olmuştu, gençliğimin parlak, yaldızlı günlerinde.

Çok iyi anımsıyorum, malikaneme insancıl amaçlarla gelmiştim ve elbette ki sıkıntıdan patlıyordum; o zaman başıma ne geldi bilemezsiniz: Can sıkıntısından, güzel kızlarla düşüp kalkmaya başladım... Ne o, yüzünüzü mü buruşturuyorsunuz? Ah! Genç dostum! Canım şunun şurasında biz bizeyiz! İnsan keyfine baktığı zaman, gizlisi kapaklısı olmaz! Her şey ortaya dökülür! Ben tamamıyla Rus yaradılışıyım: Açık-sözlüyümdür, yurtseverimdir, gizlimi kapaklımı ortaya dökmekten hoşlanırım. Üstelik de insan fırsattan yararlanıp, yaşamdan zevk almasını bilmeli. Ölüp gideceğiz, ee? Sonrası?

Evet, ne diyordum? Haa, güzel kızlara kur yapmaya başladım. Kocasını yakışıklı bir mujik olan bir koyun çobanını hâlâ anımsarım. Kocasını sert biçimde cezalandırdım, onu askere göndermek istiyordum (eski şakalar bunlar şairim!) ama yapmadım. Adam sonunda benim hastanemde öldü... Çünkü on iki yataklı görkemli bir hastane yaptırmıştım; her yanı gıcır gıcır cilalı parke döşeli, tertemizdi. Onu yıktıralı şimdi çok oldu, ama o zamanlar bununla çok gurur duyardım: Bir insan-severdim ya! Ve karısı yüzünden küçük mujiği az kalsın kırbaç altında öldürtecektim..."

"Ama, işte gene kaşlarınızı çattınız? Bu anlattıklarım sizi iğrendiriyor mu? Soylu duygularınızı mı isyan ettiriyor? Hadi hadi, sakın olun! Bütün bunlar geçmişte kaldı. Bunları romantik olduğum, insanlığa yararlı bir kimse olmak, insan sever bir dernek kurmak istediğim dönemde yaptım... Yanlış bir yola sapmıştım. İşte böyle, adamları kırbaçlatıyordum.

"Şimdi artık böyle şeyler yapmıyorum; şimdi surat asmak yetiyor; hepimiz suratımızı asıyoruz: Yaşadığımız çağ öyle gerektiriyor... Ama, şimdilik beni en çok eğlendiren şey, şu lhmenyev sersemi... Kesinlikle eminim ki, o mujik öyküsünü biliyordu... Eh, ne yaptı dersiniz? Onun o çamurdan yapılmış benzeyen ruhunun iyiliğinden ve o zamanlar bana deliler gibi hayran olduğundan, habire beni övüp göklere çıkardığından, hiçbir şeye inanmamaya karar verdi ve hiçbir şeye inanmadı. Yani kendisine dokunulmadığı sürece, olaya inanmadı

ve tam on iki yıl boyunca beni çılgınlar gibi, bütün gücüyle savundu. Hah, hah, haa! Ama, bütün bunlar aptalca şeyler! İçelim genç dostum. Bana bakın, kadınları sever misiniz?”

Sesimi çıkarmadım. Onu dinlemekle yetiniyordum. Prens ikinci şişeye başlamıştı.

“Ben akşam yemeklerinde kadınlardan söz etmekten hoşlanırım... Masadan kalkınca sizi bir Matmazel Philiberte’le tanıştırmak istiyorum, ha, ne dersiniz? Ama, ne oluyor size böyle? Bana bakmak bile mi istemiyorsunuz? Hımm!”

Prens dalgınlaştı. Birdenbire başını kaldırıp anlamlı anlamlı baktı, sonra da:

“Beni dinleyin şairim, size yaratılışımın hiç bilmezmiş gibi görüldüğünüz bir gizini açıklayacağım: Kesinlikle eminim ki, siz beni ahlaksız, hatta belki alçak bir namussuz, bir sapıklık ve kötülük canavarı gibi görüyorsunuz. Ama, size bir şey söyleyim mi? Eğer bir gün (ne var ki, insan yaratılışı göz önüne getirilirse, bu hiçbir zaman olmayacaktır), evet, olur da günün birinde, herkes en mahrem, en gizli düşüncelerini açıklayacak olursa, hem de sadece dünyada hiçbir şey pahasına kimseciklere söyleyemeyeceği, en iyi dostlarına bile söylemeye cesaret edemeyeceği şeyleri değil, kendine bile itiraf etmekten korktuğu şeyleri çekinmeden açıklayacak olursa, yeryüzünü öyle pis bir koku kaplar ki, bundan hepimiz boğuluruz. İşte, sırası gelmişken söyleyeyim, toplum düzenimiz ve görgü kurallarımız bunun için o kadar değerlidir. Bunların -oraya kadar gitmeyeceğim- tinsel değil ama, sadece koruyucu, rahat, derin bir anlamı vardır, bu da daha iyidir, çünkü ahlak aslında rahatlıkla aynı şeydir, yani demek istiyorum ki ahlak sadece rahat etmek için icat edilmiştir.

Görgü kurallarına daha sonra geleceğiz, şu sırada konuyu dağıtıyorum, bunu bana daha sonra anımsatın. Sonuca geliyorum: Kendimi kötülükle, ahlak bozukluğuyla, ahlaksızlıkla suçluyorum, belki de benim tek suçum sadece başkalarından *daha içtenlikli* olmaktır, hepsi bu kadar; demin size söylediğim gibi, başkalarının kendilerinden bile gizlediklerini ben iti-

raf ediyorum... Bunun zararı bana, ama ben bundan hoşlanıyorum.”

Sonra da alaycı bir gülümsemeyle ekledi:

“Hem zaten, merak etmeyin,” dedi. “Ben sadece ‘suçlu’ olduğumu söyledim, ama asla özür dilemiyorum. Bir şeye daha dikkatinizi çekerim: Ben sizi utandırmaya çalışmıyorum, kendimi temize çıkarmak amacıyla sizin de bu türden gizleriniz olup olmadığını sormuyorum... Kibar ve kurallara uygun biçimde davranıyorum. Genel olarak, ben zaten her zaman kibarca davranırım...”

Prens’i küçümseyici bir bakışla süzerek:

“Düpedüz saçmalıyorsunuz siz, hepsi bu işte,” dedim.

“Saçmalıyor muyum, hah hah haa! Şu anda ne düşündüğünüzü söyleyeyim mi size? Sizi neden buraya getirdiğimi, neden birdenbire, durup dururken içimi açtığımı düşünüyorsunuz. Evet mi, hayır mı?”

“Evet.”

“Pekâlâ öyleyse, bunu daha sonra öğreneceksiniz.”

“Bütün bildiğim sadece sizin iki şişeye yakın içtiğiniz ve... sarhoş olduğunuz.”

“Körkütük sarhoş, demek istiyorsunuz. Olabilir. ‘Sarhoş’muş! Körkütükten daha kibarca bu. Ah! Tepeden tırnağa nezaket kumkuması adam! Ama... Durun bakayım, gene kavga etmeye başlıyoruz gibime geliyor, oysa pek ilginç bir konuya değinmiştik! Evet şairim, şu yeryüzünde hâlâ güzel ve sevimli bir şey varsa, o da kadınlardır.”

“Bana baksanıza Prens, içinizi dökmek, gizlerinizi ve... isteklerinizi açıklamak için beni seçmek nereden aklınıza geldi, hâlâ anlamış değilim.”

“Hımmm! Söyledim ya canım, bunu daha sonra öğreneceksiniz. Hiç merak etmeyin; hem zaten ben bunu öyle, hiçbir nedene dayanmadan, laf olsun diye yapmış olsam bile, siz şairsiniz, beni anlarsınız, daha önce de bu konuda sizinle görüşmüştüm. İnsanın ansızın maskesini atıp da, bir başkasına büyük bir edepsizlikle, artık utanmaya bile tenezzül etmeden görünürvermesinde doyumsuz bir zevk vardır.

Size bir öykü anlatacağım: Paris'te, deli bir görevli vardı; adamı daha sonra, deli olduğuna iyice emin olduktan sonra bir akıl hastanesine koydular. Adam aklını kaçırmaya başladığı zaman, oyalanmak için bakın ne bulmuştu: Evinde, Adem Baba gibi çırlıçıplak soyunup, sadece ayakkabılarıyla kalıyordu, sırtına da topuklarına kadar inen geniş bir palto alıp, iyice buna sarınıyordu ve son derece saygın ve ciddi bir tavırla sokağa fırlıyordu. Ve işte böyle, uzaktan bakınca, tıpkı başkaları gibi bir insandı, zevki için sırtına geçirdiği upuzun bir paltoya sarınıp, sakın sakın sokaklarda geziniyordu. Ama, ıssız bir yerde birisine rastlayınca ne yapıyordu bilir misiniz? Hiçbir şey söylemeden ciddi ve derin düşüncelere dalmış bir halle ona doğru yürüyor, tam karşısında durup paltosunu açıyor, bütün çıplaklığıyla görünüyordu. Bu böylece bir dakika sürüyordu, sonra gene sarınıyor, tek söz söylemeden, yüzünün tek adalesi kıpırdamadan, tıpkı Hamlet'in hayaleti gibi, şaşkınlıktan donup kalan yolcunun önünden rahatça uzaklaşıyordu. Herkese aynı şekilde davranıyordu, kadın, erkek, çocuk ayrımı yapmıyordu, işte onun bütün eğlencesi bundan ibaretti.

Insan işte, herhangi bir Schiller'i ansızın şaşırtıp da, en beklemediği anda birdenbire ona dilini çıkarmakta buna benzer bir zevk duyuyor. Şaşırtmak, nasıl söz bu böyle? Bunu çağdaş edebiyatınızın bir yerlerinde gördüm..."

"Evet ama, o adam deliymiş, oysa siz..."

"Kötü niyetliyim öyle mi?"

"Evet."

Prens gülmeye baladı.

"Sağlıklı biçimde düşünüyorsunuz dostum," diye ekledi en küstah ifadesini takınarak.

Küstahlığına sinirlenerek:

"Prens," dedim; "bizlerden nefret ediyorsunuz, benden daha da fazla nefret ediyorsunuz, şimdi de bütün öbürlerinin öcünü benden alıyorsunuz. Bütün bunlar aşağılık bir gururdan kaynaklanıyor. Siz kötü bir insansınız, basbayağı kötüsünüz. Sizi köşeye sıkıştırdık ve belki de özellikle geçen akşam-

dan beri kırgınsınız. Ve şu anda bana gösterdiğiniz horgörü kadar hiçbir şey öcünüzü alamaz. İnsanın herkese göstermekle yükümlü olduğu nezaketten bile kendinizi bağışık tutuyorsunuz. O çirkin maskeyi suratınızdan çıkarıp olabildiğince ahlaksız bir edepsizliği sergilemekten utanma tenezzülünde bile bulunmadığınızı açıkça bana göstermek istiyorsunuz...”

Prens kin dolu gözlerini bana dikerek kaba bir sesle:

“Bütün bunları neden bana söylüyorsunuz?” diye sordu. “Keskin zekânızı, kavrayış yeteneğinizi göstermek için mi?”

“Sizi çok iyi anladığımı size hissettirmek için.”

“Ne akıl azizim!” dedi neşeli ve saf tavrını takınarak. “Söyleyeceklerimi unutturdunuz bana. İçelim dostum, izin verirsiniz bardağınızı doldurayım. Ben sadece size sevimli ve pek ilginç bir öykü anlatmak istedim, hepsi bu kadar. Onu size ayrıntılara girmeden, genel çizgileriyle anlatırım.

Vaktiyle öyle pek de ilk gençlik çağlarında olmayan bir hanımla tanışmıştım: Yirmi yedi, yirmi sekiz yaşlarında olmalıydı. Ender rastlanan güzellikte bir insandı. Bir vücudu, bir kıvraklığı, bir yürüyüşü vardı ki, anlatılır gibi değil! Her zaman sert, kartal gibi keskin bir bakışı vardı; azametliydi, gururluydu. Onun buz gibi soğuk olduğunu söylerlerdi, yanına yanaşılmayacak kadar zorlu iffetiyle herkesin gözünü korkuturdu. Çevresinde kendisinden daha acımasız bir yargıç yoktu. Sadece kötülükleri, kusurları mahkûm etmekle kalmıyor, öbür kadınların en küçük zayıflıklarını bile mahkûm ediyor, hemen notunu veriyordu. Herkes saygı gösteriyordu ona. O korkunç erdemleri ve gururlarıyla yaşlı kadınlar bile ona derin bir saygı gösteriyorlar, gözüne girmek için çırpınıyorlardı. Herkese, bir Ortaçağ rahibesi gibi, acımasız bir duygusuzlukla bakıyordu. Genç kadınlar onun fikirleri ve kararları karşısında korkudan tir tir titrerlerdi. Küçücük bir eleştiride ya da imada bulunsa bütün onurlarını, saygınlıklarını mahvetmeye yetiyordu, toplum üzerinde öyle bir etkisi vardı, düşünün bir kez: Ondan erkekler bile çekiniyordu. En sonunda, hep dingin, horgörülü, kendi iç dünyasına dalmış bir çeşit gizemcilige

vurdu işi... Eee? O kadından daha sefih bir yaratık olamazdı ve ben onun tam güvenini kazanma onuruna eriştim. Kısacası, gizlice o kadının aşığı oldum. Buluşmalarımız öyle ustalıkla bir biçimde düzenlenmişti ki uşaklarının hiçbirisi en küçük bir kuşku bile duyamazdı. Sadece nefis bir Fransız oda hizmetçisi hanımının bütün gizlerini biliyordu. Ama ona bütünüyle güvenilebilirdi, çünkü suç ortağıydı bütün bu işlerde; bu suç ortaklığının ne şekilde olduğunu size anlatacağım. Söz konusu hanım öylesine şehvetliydi ki, Marki de Sade bile ondan ders alabilirdi. Ne var ki, bu ilişkinin en keskin, en şiddetli zevki, aldatmanın gizi ve utanmazlığıydı. Herkesin önünde yüce, aşılmaz ve el değdirilmez gibi ilan ettiği her şeyi böyle alaya almak, en sonunda o şeytanca ve içten gülüş, bütün o dokunulmaz şeyleri ayaklar altında böylesine çiğnemek, üstelik de bunları sınırsız bir aşırılığa vardırmak, en coşkulu düşüncelerin bile göz önüne getiremeyeceği bir noktaya kadar uzatmak, işte zevkin en büyüğünü oluşturan buydu... Evet, şeytanın ta kendisiydi, ama karşı konulmaz bir çekiciliğe sahipti. Şimdi bile o kadını ne zaman düşünsem başım döner. En şiddetli zevklerin doruğunda, bir de bakarsınız, çılgınlar gibi gülmeye başlardı, bu gülüşü çok iyi anlar, ben de gülmeye başlardım. Aradan bir hayli yıl geçmiş olmasına karşın, bugün bile sadece bunu anımsayınca soluğum kesiliyor. Bir yıl sonra, benim yerime başkasını koydu. İstesem ona pekâlâ zarar verebilirdim. Ama bana kim inanırdı ki? Kim inanırdı? Ne dersiniz, genç dostum?”

“Pöh! Ne iğrenç bir şey!” diye yanıt verdim. Bu itirafı tiksintiyle dinlemiştim.

“Başka türlü yanıt verseniz, benim genç dostum olmazdınız. Böyle söyleyeceğinizi biliyordum. Hah hah haa! Hele bekleyin, dostum, hele bir yaşayın, o zaman siz de anlarsınız, oysa şimdi... Size daha kaç fırın ekmek gerek. Gene de anlamazsanız, şair değilsiniz demektir; o kadın yaşamı anlıyordu ve ondan yararlanmasını biliyordu.”

“Ama, bu hayvanca kabalıklara ne gerek var?”

Hangi hayvanca kabalıklar?”

“O kadının, sizin de onunla birlikte yaptığınız hayvanlıklar.”

“Oho! Siz bunlara hayvanca kabalıklar mı diyorsunuz? Demek ki siz bu hayvanlaşmanın tam sınırındasınız daha. Bakın, şurası bir gerçek, özgürlüğün tam anlamıyla karşıt bir biçimde belirebileceğini kabul ediyorum, ama... daha yalın konuşalım dostum... Kabul edin ki bütün bunlar saçma sapan şeyler....”

“Saçma sapan olmayan ne var ki?”

“Benim kişiliğim dostum. Her şey benim içindir, dünya benim için yaratıldı. Bakın, beni dinleyin dostum, ben hâlâ yeryüzünde yaşanabileceğine inanıyorum. Ve inançların en iyisidir bu, çünkü o olmasa kötü bile yaşanamaz; insanın kendini zehirlemesinden başka yapacak bir şey kalmazdı ki. Sersemin birinin de öyle yaptığını söylerler. Kendini felsefeye öyle bir kaptırış kaptırdı, gırtlığına kadar öyle bir gömüldü ki, her şeyi, en normal, en doğal görevlerin haklılığını bile yadsımaya kadar vardırıdı işi. Sonunda elinde hiçbir dayanak noktası kalmıyordu; toplam: Sıfıra sıfır, elde var sıfır. İşte bunun üzerine, yaşamda en iyi şeyin zehir olduğunu ilan etmeye başladı. Bana: Hamlet bu dersiniz, umutsuzluğun doruğudur bu, kısacası, öyle büyük bir şeydir ki, düşünemeyiz bile.

Ne var ki siz bir şairsiniz, bense basit bir insanım, onun için bu olaya en kolay ve en yalın görüş açısından bakmak gerekir derim size. Sözgelimi ben, her türlü bağdan ve aynı zamanda her türlü yükümlülüğten kurtulalı çok oldu. Ancak bana herhangi bir çıkar sağlayacağı zaman kendimi yükümlü hissediyorum. Siz, elbette ki olaylara bu şekilde bakamazsınız, ayaklarınızda köstekler var, bozulmuş bir zevkiniz var. Siz ülkeye, erdeme göre düşünüp karar veriyorsunuz. İstedığınız her şeyi kabul etmeye hazırım, ama bütün insancıl erdemlerin temelinde en derin bencillik bulunduğu kesinlikle inanıyorsam, elimden ne gelir ki? Bir davranış ne kadar erdemliyse, o kadar çok bencillik içerir. Benim tanıdığım tek kural: Kendi

kendini sev. Yaşam bir pazardır: Paranızı pencerelerden savurmayın, ama isterseniz, keyfinizin karşılığını ödeyin, böylece insanoğluna karşı bütün görevinizi yerine getirmiş olursunuz; eğer kesinlikle öğrenmek istiyorsanız, işte benim ahlak kuralım budur: Ama gene de, itiraf edeyim ki ben hiçbir şey ödememeyi ve başkalarını herhangi bir şeyi para almadan yapmaya zorlamasını bilmeyi yeğlerim.

Benim ülküm falan yoktur, olmasını da istemem; bunun hiçbir zaman özlemini çekmedim. Ülkü olmadan da öyle neşeli, öyle güzel yaşanabilir ki... Sonuç olarak şunu söyleyebilirim: Ben pekâlâ zehirden vazgeçebildiğime çok memnunum. *Biraz daha erdemli* olsaydım, belki de zehirden vazgeçemezdim, o sersem filozof gibi. (Hiç kuşkunuz olmasın, bir Almandı.) Hayır! Yaşamda daha o kadar güzel şeyler var ki! Ben saygınlığı, mevkii, görkemli konakları, büyük kumarları (iskambil oyunlarına bayılırım) çok severim. Ama özellikle, özellikle kadınları, hem de her görünüşleriyle kadınları; karanlık ve gizli, garip, kendine özgü, acayip, hatta değişiklik olsun diye, biraz kirli sefahata kadar severim... Hah hah haa! Yüzünüzden okuyorum: Şu anda öyle küçümseyici bir bakışınız var ki!”

“Çok doğru, iyi anlamışsınız,” diye yanıt verdim.

“Pekâlâ, diyelim ki haklısınız; ama benim davranışım her şeye karşın zehirden daha iyidir. Siz de aynı kanıda değil misiniz?”

“Hayır, ben zehiri yeğlerim.”

“Yanıtınızın tadını çıkarabilmek için fikrinizi bilerek sordum; bunu önceden biliyordum. Hayır dostum, gerçekten bir insansever olsaydınız, bütün akıllı kimselerin, biraz kirli bile olsa, benim zevklerime sahip olmalarını isterdiniz; yoksa, pek yakında şu yeryüzünde yapacak bir şeyleri olmazdı, geriye kala kala sersemler kalırdı yalnız. İşte o zaman mutlu olurlardı! Bilir misiniz? Aptalların yakınında yaşamak ve onlarla ağız birliği etmekten daha güzel bir şey olamaz: İnsan bundan büyük yararlar elde eder!

Önyargılara ve kimi uzlaşmalara önem verdiğim, saygınlığın peşinden koştuğum için kınamayın; ciddilikten uzak bir toplumda yaşadığımı çok iyi görüyorum: Ama şimdiye kadar, karnım tok sırtım pek, kurtlarla birlikte uluyorum; o toplumu şiddete savunurmuş gibi de görünüyorum, oysa gerektiğinde onu ilk terkeden ben olurdum belki de. Hiç acısını çekmediğim halde, sizin bütün yeni fikirlerinizi çok iyi biliyorum; zaten buna gerek de yok. Ömrümde hiç vicdan azabı duymadım. Elverir ki, rahatım bozulmasın, her şeyi kabul ederim; ben ve benzerlerim pek kalabalığızdır, gerçekten de pek rahat rahat yaşıyoruz. Yeryüzünde her şey yok olabilir, gelgelelim bizler hiçbir zaman yok olmayız. Dünya var olduğundan beri varız biz. Bütün evren batabilir, biz suyun üstünde kalırız: Her zaman suyun üstünde kalırız. Aklıma gelmişken söyleyeyim! Çevrenize bir bakın, bizim gibi insanların yaşamı ne kadar zordur. Örnek alınacak biçimde, olağanüstü biçimde uzun yaşarız biz. Bu hiç dikkatinizi çekmedi mi? Seksen, doksan yaşına kadar yaşarız! Demek ki doğa bile bizi koruyor, heh heh hee! Ben kendi hesabıma mutlaka doksanı bulmak istiyorum. Ölümü sevmiyorum. Felsefenin canı cehenneme! İçelim azizim. Güzel kızlardan söz ediyorduk... İyi ama nereye gidiyorsunuz, kuzum?”

“Gidiyorum, sizin de gitme zamanınız çoktan geldi.”

“Aman canım, aman canım! Şurada oturmuş içimi eksiksiz gediksiz döküyorum, bu parlak dostluk gösterilerinden duyulanmıyorsunuz bile! Heh, hah hee! Sevmesini hiç bilmiyorsunuz siz şairim. Ama bekleyin, bir şişe daha getirteceğim...”

“Üçüncü şişe mi?”

“Evet. Erdem konusuna gelince, genç öğrencim (size bu tatlı adı vermeme izin verirsiniz; belki de derslerim size yarar sağlar, kimbilir...) Demek ki erdem konusuna gelince, size daha önce de söylediğim gibi ‘Bir erdem, erdemli olduğu oranda bencillik içerir’. Bu konuda size nefis bir öykü anlatacağım: Bir zamanlar bir genç kız sevdim, çok seviyordum onu. Hatta benim uğruma büyük özverilerde bile bulunmuştu...”

“Soyup soğana çevirdiğiniz genç kız, değil mi?” diye kabaca sordum.

Prens tepeden tırnağa ürperdi, yüzü değişti, çakmak çakmak yanan gözlerini suratıma dikti; bakışlarından şaşkınlık ve öfke okunuyordu.

Derken, kendi kendine söylenir gibi:

“Durun hele,” diye sürdürdü. “Durun da biraz düşüneyim. Gerçekten iyice sarhoş oldum, düşüncelerimi bir türlü toparlayamıyorum...”

Sustu, araştırmacı, insanın ciğerini okuyan kötü bir bakışla bana bakarken, bir yandan da gitmemden korkuyormuşçasına elimi sımsıkı tutuyordu. Kesinlikle eminim ki o anda hemen hemen hiç kimsenin bilmediği bu öyküyü nereden öğrendiğimi ve kendisinin herhangi bir tehlike karşısında olup olmadığını anlamaya çalışıyordu. Böylece yaklaşık bir dakika kadar geçti. Ama ansızın yüzü değişiverdi. Alay, neşe, sarhoşluk gözlerinde yeniden belirdi. Gürültülü bir kahkaha kopardı.

“Hah hah hay! Tam bir Talleyrand, ne eksik, ne fazla! Ne yani, kendisini soyup soğana çevirdiğim suçlamasını suratıma fırlattığı zaman onun karşısında gerçekten de bir parya gibiydim! Ne ciyak ciyak bağırmalar, ne küfür yağmurları! Emin olun, o kadın kudurmuştu... En küçük bir ağırbaşlılıktan yoksundu.

Ama bakın, siz karar verin şimdi: Önce, az önce söylediğiniz gibi, onu hiç de soyup soğana çevirmemiştim. O parayı bana vermişti, benimdi o. Pekâlâ; diyelim ki siz bana en güzel giysinizi veriyorsunuz (bunu derken, oldukça hırpalanmış, küçük bir kenar mahalle terzisinin üç yıl önce diktiği tek giysime bir göz attı). Size minnettar kalırım, hemen onu sırtıma geçiririm, sonra da birdenbire bir yıl sonra, benimle kavga edip çoktan yıprattığım giysiyi geri vermemi istiyorsunuz... Bir kez, bu davranış yücelikten yoksundur: Madem geri isteyecektiniz, neden verdiniz onu? İkincisi, o para benim malım olmakla birlikte; mutlaka geri verirdim, ama siz de kabul edersiniz ki, ha deyince o kadar parayı nereden bulabilirdim? Hem de doğruyu söylemek gerekirse, size daha önce de söyle-

diğim gibi, öyle Schillervari sevgilerden, kavgalardan hiç hoşlanmam, bunlara hiç katlanamam ve işte her şeye bu neden oldu. Benim önümde ne tavırlar takındığını dünyada bilemezsiniz, zaten benim olan o parayı bana armağan ettiğini haykırıyordu. Ben de öfkeye kapıldım, her şeyi çok sağlıklı biçimde düşündüm, çünkü istesem ağzının payını verebilirdim. O parayı ona geri vermekle belki de felaketine neden olacağımı düşündüm. *Benim yüzümden* büsbütün felakete uğrayıp, bütün ömrünce, bana lanet etme zevkinden onu yoksun bıraktım.

İnanın bana dostum, bu tür felakette, kendini tamamıyla namuslu ve yüce gönüllü hissetmekte ve size hakaret edip onurunuzu kıran kişiye namussuz, alçak deme hakkına sahip olmakta bir çeşit başdönmesi, büyük bir coşku vardır. Bu kin sarhoşluğuna, elbette ki Schillervari yaradılışlarda rastlanır: Bu kadın belki de sonraları ağzına atacak lokma bulamadı; ama mutlu olduğuna kesinlikle eminim. Onu bu mutluluktan yoksun bırakmak istemediğim için ona o parayı geri vermedim. Böylece benim şu ilkem haklı çıkıyor: Bir insanın cömertliği ne kadar büyük ve gürültülüyse, onda o kadar bencillik bulunur, hem de en iğrenç, en tiksindirici türünden... Evet böylece benim ilkem de tamamıyla doğrulanmış oluyor... Her şey apaçık ortada, değil mi? Ama... Siz beni kapana sıkıştırmak istiyordunuz, hah hah hay! Hadi canım, itiraf edin, beni kapana sıkıştırmak istiyordunuz, değil mi?... Talleyrand, sen de!”

“Elveda!” dedim ayağa kalkarak.

“Bir dakika! Son olarak bir çift sözüm daha var,” diye haykırdı, ciddiyetle konuşmak için o kötü tavrını bırakarak. “Son bir sözüm daha var: Bütün bu size söylediklerimden açıkça görülüyor ki (sizin de bunu gördüğünüzü umarım), hiçbir zaman, hiçbir kimse uğruna üstünlüğü elimden kaçıramam. Parayı seviyorum, ona gereksinmem var, Katerina Fedorovna’da da çok para var. Babası tam on yıl içki tüccarlığı yaptı. Kızının tam üç milyonu var, eh, bu üç milyonda benim işimi görür.

Alyoşa'yla Katya birbirlerine çok uyuyorlar, her ikisi de olabildiğince sersem; bu nokta benim için çok önemli. Bu nedenle, onların mutlaka evlenmelerini istiyorum, hem de en kısa zamanda. On beş, yirmi güne kadar kontesle Katya sayfiyeye gidiyorlar. Alyoşa da onlarla gitmek zorunda. Natalya Nikolayevna'ya haber verin de, Schillervari dramalara, acıklı sahnelere tanık olmayalım, gelip işime engel olmasınlar, ayağıma köstek vurmasınlar.

Ben öç güden ve ikinci bir insanımdır; malımı savunmasını çok iyi bilirim. Natalya Nikolayevna'dan da hiç korkum yok. Her şey hiç kuşkusuz, benim istediğim gibi olacaktır. Bu yüzden, onu şimdiden uyardım kendi iyiliği içindir. Dikkat edin de lütfen, bir delilik yapmaya kalkışmayın, akli başında davranın. Yoksa başı belaya girer, karışmam sonra. Zaten ona yasaların gerektirdiği biçimde davranmadığım için bana teşekkür etmeli. Şunu iyi bilin ki şairim, yasalar aile düzenini korur, çocukların babalarına boyun eğmesini güvence altına alır, çocukları ana babalarına karşı kutsal görevlerinden alıkoyanları da asla korumaz.

Şunu da asla unutmayın: Benim çok tanıdığım var, onun-
sa hiç tanıdığı yok... Başına ne işler açabileceğimi anlamama-
nız olanaksız... Bunu şimdiye kadar yapmadıysam, hanım kı-
zımız akli başında davrandığı için yapmadım. Merak etmeyin:
Bu altı ay süresince keskin gözler onun bütün davranışlarını
yakından izledi, en ince ayrıntılarına kadar, her şeyden habe-
rim oldu. Onun içindir ki Alyoşa'nın onu kendiliğinden bır-
rakmasını serinkanlılıkla bekliyorum ve o günler yaklaşıyor; o
zamana kadar güzel güzel oyalanıyor. Ben Alyoşa'nın gözünde
insancıl bir baba olarak kaldım, benim hakkımdaki o kanıyı
korumasını istiyorum. Hah hah hay! Çıkar gütmeyip, yüce gö-
nüllü davranarak oğlumla evlenmeye kalkışmadığı için geçen
akşam ona neredeyse iltifatlar yağdırdığımı düşünüyorum da!
Nasıl davranmış olacağını öğrenmeyi pek isterdim, doğrusu!

O gün ona yaptığım ziyarete gelince, sadece ilişkilerine
son verme amacını güdüyordu. Ama, kendim kesin bir fikir

edinmeliydim... Eh, artık bu kadarı size yeterli mi? Ya da sizi neden buraya getirdiğimi de, sizin önünüzde neden o kadar suratımı buruşturduğumu da, bütün bunlar pekâlâ dertleşmeden de olabilecekken, neden o kadar açıksözlü konuştuğumu da öğrenmek istersiniz belki de... Evet mi?”

“Evet.”

Kendimi tutup cankulağıyla dinliyordum. Artık ona verilecek hiçbir yanıtım yoktu.

“Sadece ve sadece, sizde bizim öbür iki küçük sersemden daha fazla sağduyu ve keskin görüşlülük sezdim de ondan. Beni tanımak ve ne yapmak istediğimi anlamak için tahminler yürütecek, varsayımlarda bulunacaktınız: Sizi bu zahmetten kurtarmak istedim, karşınızdakinin *kim* olduğunu size açıkça göstermeye karar verdim. Doğru bir izlenim çok önemlidir. Beni anlayın dostum. Karşınızdakinin kim olduğunu biliyorsunuz, o genç kızı seviyorsunuz, böylece onu, *kimi* sıkıntılardan kurtarmak için, şimdi artık bütün etkinizi kullanacağınızı umarım (çünkü onun üzerinde çok etkiniz var). Yoksa, başına çok dert açılacaktır, emin olun ki bunlar hafife alınmayacak şeyler olacaktır.

Açıksözlülüğümün bir üçüncü nedeni de... Ama kuşkusuz siz bunu tahmin etmişsinizdir dostum... Gerçekten de o öykünün üzerine bir parça tükürmek istiyordum, bunu da sizin önünüzde yapmak...”

“Ve amacınıza eriştiniz, gönlünüz rahat etsin,” dedim öfkeden titreyerek. “Bana ve hepimize duyduğunuz kini ve hor-görüğü hiçbir zaman bundan daha iyi ifade edemeyeceğinizi kabul ediyorum. İtiraflarınızın sizi tehlikeye düşürmesinden korkmanıza gerek olmadığı gibi, benim önümde utanma duygusuna bile kapılmadınız... Tıpkı o paltolu deli gibi, kendinizi gösterdiniz. Beni insan yerine koymadınız.”

Prens ayağa kalkarak:

“Anladınız,” dedi, “hepsini anladınız; boş yere mi yazarsınız! İyi dostlar gibi ayrılacağımızı umarım. Sağlığımıza birer bardak içmeye ne dersiniz?”

“Sarhoşsunuz ve bu yşzden size gereken yanıtı vermiyorum...”

“şstş kapalı bir geçiştirme daha, gereken yanıtı vermiyorsunuz demek! Hah hah hay! Hesabı şdememe de izin vermeyecek misiniz?”

“Sakın zahmet etmeyin, hesabımı kendim şderim.”

“Bundan emindim! Birlikte gider miyiz?”

“Hayır, sizinle dşnmem.”

“Elveda şairim. Beni iyice anladığınızı umarım.”

Dşnşp bana bakmadan, sarsak adımlarla çıktı gitti. Kapıda bekleyen uşağı onu arabasına yerleştirdi. Yağımur yağıyordu, gece zifiri karanlıktı.

Dördüncü Bölüm

I

Öfkemi anlatmayacağım. Ondan her şey beklenebileceği halde, sanki bütün çirkinliğiyle ansızın karşıma çıkıvermiş gibi beni etkilemişti. Zaten, çok iyi anımsıyorum, izlenimlerim pek bulanıktı. Kendimi ezilmiş, yaralanmış, aşağılanmış görüyordum, kapkara bir sıkıntı yüreğimi kavramıştı: Nataşa için korkuyordum. Onun daha çok acı çekeceğini sezinliyor, kaygıyla onu bundan korumanın, sonuçtan önceki anları yumuşatmanın yollarını araştırıyordum. Sonuç da artık kesinleşmişti: Yaklaşıyordu, zaten ne olacağı da belliydi!

Aralıksız yağan yağmura karşın, hiç farkında bile olmadan evime geldim. Saat sabahın üçüne yaklaşıyordu. Apartmanımın kapısını vurmaya vakit bulamadan bir inilti işittim ve sanki Nelly eşiğin yanında durup beni beklermiş gibi, kanat ansızın açılıverdi. Mum yanıyordu. Nelly'ye bakınca korktum: Yüzü tanınmaz haldeydi; nöbetten gözleri çakmak çakmak yanıyordu ve garip bir bakışı vardı: Çocuk adeta beni tanıyırmış gibiydi. Ateşi çok yükselmişti.

Ona doğru eğilip, kucaklayarak:

“Nelly, nen var, hasta mısın?” diye sordum.

Sanki korkuyormuş gibi tir tir titreyerek göğsüme yapıştı, kesik kesik ve büyük bir aceleyle bir şeyler söylemeye başladı;

en kısa zamanda bunu anlatmak için beni beklemişe benziyordu. Sözlerinden hiçbir şey anlaşılmıyordu; hiçbir anlam çıkaramadım: Sayıklıyordu.

Hemen yatağına götürdüm. Ama habire bana sarılıyor, bir şeyden korkuyormuş gibi, sımsıkı kollarıma tutunuyor, kendisini birisinden korumanı için bana yalvarıyordu. Yatağına uzandıktan sonra da sımsıkı yapıştığı elimi bir türlü bırakmadı, kendisini bırakıp gitmemden korkuyordu. Sinirlerim o kadar sarsılmıştı ki, çocuğa bakarken hüngür hüngür ağlamaya başladım. Ben de hastaydım. Nelly gözyaşlarımı görünce, bir şeyleri anlamaya çalışıp, düşünüyormuş gibi, durağan gözlerini üzerime dikip derin bir dikkatle, uzun uzun baktı. Kendini çok zorladığı belli oluyordu. En sonunda, düşünceye benzer bir şey yüzünü aydınlattı. Şiddetli bir sara nöbetinden sonra, genellikle uzun zaman aklını toparlayıp belirli bir şey söyleyemiyordu. İşte şimdi de öyle oluyordu. Benimle konuşmak için olağanüstü bir çaba harcadı, sonra da ne dediğini anlamadığımı görünce, küçücük elini uzatıp, gözyaşlarını silmeye başladı, kolunu boynuma dolayıp beni kendine doğru çekerek yanağımdan öptü.

Her şey açıkça ortadaydı: Ben yokken sara nöbeti tutmuştu, bu da tam kapının yanında beni beklerken olmuştu. Nöbet geçtikten sonra, görünüşe göre, uzun zaman kendini toparlayamamıştı. Böyle anlarda, sayıklama gerçeğe karışır; besbelli dehşet verici ürkünç şeyler görünmüştü gözüne. Aynı zamanda da benim geri döneceğimi, kapıyı vuracağımı belli belirsiz hissediyordu ve işte bu nedenle, eşğin hemen yanına, yere yatıp dönüşümü beklemiş ve tam ben kapıya vuracağım anda ayağa kalkmıştı.

Peki ama, neden tam kapının arkasında bulunuyordu? diye düşündüm ve ansızın çocuğun içi kürk kaplı küçük pelerini giymiş olduğunu görüverdim (bunu ona arasına bana uğrayan tanıdığım yaşlı bir eskici kadından almıştım; kimi zaman bana veresiye öteberi satardı); demek ki dışarı çıkmaya hazırlanıyordu ve belki de tam kapıyı açıp çıkacağı sırada sara

nöbeti onu ansızın yere sermişti. Nereye gitmek istiyordu acaba? Besbelli daha o zaman sayıklamaya başlamıştı.

Bu arada, nöbeti sürüp gidiyordu; yeniden sayıklamaya başladı, gene kendini kaybetti. Bana geldiğinden beri iki nöbet daha geçirmişti, ama sonunda hep iyileşmişti, oysa şimdi şiddetli bir ateşi var gibi görünüyordu. Yarım saat kadar başucunda oturup onu bekledim, sonra divanın yanına iskemleleri yerleştirdim, seslenirse hemen uyanabilmek için, ben de giysilerimle yanına uzandım. Mumu söndürmedim. Uykuya dalmadan önce gene çocuğa defalarca baktım. Yüzü sapsarıydı, ateşin şiddetinden kuruyan dudaklarında kan izleri vardı, besbelli düşerken olmuştu. Yüzünde hâlâ bir dehşet ifadesi vardı, ta uykusunun içinde bile yakasını bırakmıyormuşa benzeyen kıvrandırıcı bir sıkıntı okunuyordu. Eğer daha kötüye giderse, ertesi gün şafak söker sökmez gidip doktoru getirmeye karar verdim. Çocuğun gerçekten hasta olmasından korkuyordum.

İliklerime kadar ürpererek:

“Onu Prens ürküttü böyle!” diye düşündüm, parasını suratına fırlatan kadın hakkında anlattıkları geldi aklıma.

II

Aradan on beş gün geçmişti. Nelly iyileşiyordu. Ateşi çıkmamıştı, ama çok hastalanmıştı. Ancak nisan sonunda açık ve aydınlık bir günde ayağa kalkabildi. Paskalya haftasıydı.

Zavallı çocuk! Öykümü sırasına göre anlatamayacağım. Geçmiş yazdığım şu ana kadar aradan çok zaman geçti, ama kara gözlerinin uzun ve ısrarlı bakışlarını, sıska ve soluk yüzünü bugün bile yüreğim burkulmadan düşünemiyorum: Başbaşa kaldığımız zaman, yattığı yerden bana uzun uzun bakar ve sanki aklından geçenleri tahmin etmemi isterdi; benim bir türlü tahmin edemediğimi, bocaladığımı görünce de, kendi kendine gülermiş gibi, hafifçe gülümser, bir deri bir kemik kalmış, o alev alev yanan elini sevgiyle bana uzatırdı: Şimdi

bütün bunlar o kadar uzakta kaldı ki, her şeyi biliyorum ama, ezilmiş ve acıdan tükenmiş o hasta yüreciğin bütün gizlerini henüz çözmüş değilim.

Öykümden uzaklaştığımı hissediyorum ama, şu sırada Nelly'den başka bir şey düşünemiyorum. Garip bir şey, onca sevdiğim bütün o insanlar tarafından terkedilmiş, yapayalnız, bir hasta yatağında yattığım şu sırada, o dönemde farkedilmeden kalmış ya da çabucak unutulmuş küçük bir ayrıntının kimi zaman ansızın belleğimde canlanıverdiği oluyor. Ve böyle tek başına göz önüne getirilince, bu önemsiz ayrıntı, bir de bakıyorsunuz tümüyle değişik bir anlam kazanıyor ve o ana kadar anlayamadığım şeyi bana açıklıyordu.

Nelly'nin hastalığının ilk dört günü, doktorla ben son derece kaygılandık; ama beşinci gün doktor beni bir kenara çekip artık korkulacak hiçbir şey kalmadığını, kesinlikle iyileşeceğini söyledi. Eskiden beri tanıdığım, mert, garip huylu, yaşlı, bekar bir doktordu bu. Nelly ilk hastalandığında da gene onu çağırmıştım da, boynundan hiç çıkarmadığı Stanislas tarikatının o kocaman haçıyla onu pek şaşırtmıştı.

Ben tutamadığım bir sevinçle:

“Demek artık korkulacak bir şey kalmadı, öyle mi?” diye haykırdım.

“Hayır, şimdilik iyileşecek; ama uzun yaşamaz.”

“Nasıl? Neden?” diye haykırdım bu teşhis karşısında afallayarak.

“Evet, pek yakında kesinlikle ölecek. Kalbi fena halde hasta, en küçük bir üzücü durumla karşılaşırса yeniden yatağa düşer. Belki iyileşir, ama yeniden hastalanacak ve sonunda mutlaka ölecek.”

“Peki, onu kurtarmanın hiçbir olanağı yok mu? Hiç çaresi yok mu?”

“Bu önünde sonunda olacak. Bununla birlikte, her türlü üzücü durumdan uzak tutulur da, sakın, rahat bir yaşam sürerse, sonucu biraz geciktirebiliriz, hatta beklenmedik... garip... anormal olaylar da var... Kısacası, uygun koşulların yar-

dımıyla hastam kurtulabilir, hatta kesinlikle, ebediyen kurtulabilir.”

“Ulu Tanrım, ne yapmak gerekiyor öyleyse?”

“Öğütlerime uymak, sakın bir yaşam sürmek, yazdığım tozları aralıksız almak. Bu çocuğun kaprisli, değişken huylu, sağı solu olmayan, hatta alaycı olduğunu farkettim. Bir ilacı düzenli biçimde almaktan hiç hoşlanmıyor, az önce kesinlikle reddetti.”

“Evet doktor. Gerçekten de garip yaradılışlı, sinirli bir çocuk, ama ben bunu hastalığına yoruyorum. Dün son derece söz dinliyordu, oysa bugün, ilacını getirdiğimde, sanki rastlantıymış gibi kaşığa çarptı, hepsi döküldü. Yeniden tozu eriterek ilacı hazırlayıp vermek istediğim zaman da kutuyu elimden kaptı, yere fırlatıp, ağlamaya başladı. Hiç kuşkusuz, bunu sadece ona ilaç içirmek istediğimiz için yapmıyordur,” diye ekledim bir süre düşündükten sonra.

“Hımm! Sinirlilik. Eski felaketler, (Nelly’nin öyküsünün büyük bir bölümünü doktora anlatmıştım da öyküm onu pek etkilemişti), bütün bunların birbiriyle ilintisi vardır, zaten hastalığının nedeni de bunlar ya. Şimdilik tek çare tozları almaktır. Tozları mutlaka alması gerek.” Onu bir kez daha doktorun öğütlerini dinlemeye razı etmeye çalışacağım ve... yani genel olarak söylemek... tozları içmeye razı etmeye çalışacağım.

Doktorla mutfaktan çıktık, yaşlı adam hastasının yatağına yaklaştı. Ama, Nelly bizim konuştuklarımızı işitmiş benziyordu: En azından, başını yastıktan kaldırıp bize doğru çevirmiş, habire konuştuklarımıza kulak kabartmıştı. Kapının aralığından görmüştüm bunu. Ona doğru yaklaşırken, küçük yaramaz hemen yeniden yorganın altına büzüldü ve kurnazca bir gülümsemeyle bize baktı.

O dört gün hastalıkta zavallı yavruca çok zayıflamıştı: Gözleri çukura kaçmıştı, ateşi hâlâ tam olarak düşmemişti. Şakacı ifadesi, Petersburg’daki Almanların en iyisi olan doktoru o kadar şaşırtan parlak ve saldırgan bakışları ateşten daha da garip görünüyordu.

Doktor elinden geldiğince yumuşatmaya çalıştığı tatlı ve okşayıcı bir sesle, tozların zorunlu ve sağlığa yararlı olduğunu ve bütün hastaların bunu alması gerektiğini anlattı ona, büyük bir ciddiyetle. Nelly başını kaldırıyordu ki, elinin beklenmedik bir hareketiyle kaşığa çarptı ve bütün ilacı yere dök-tü. Bunu bilerek yaptığına kesinlikle eminim.

Küçük ihtiyar sakın sakın:

“İşte çok üzücü bir sakarlık,” dedi. “Ve sizin bunu bilerek yaptığınızdan kuşkulaniyorum, bu hiç de övülecek bir şey de-ğil. Ama... bunu onarabiliriz, yeniden toz eritebilirim.”

Nelly adamla açıktan açığa alay etti.

Doktor bilgiç bir tavırla başını salladı. Yeni bir tozu eri-tirken de:

“Bu çok kötü bir şey,” dedi; “övülecek hiçbir yanı yok.”

Gülmemek için kendini zor tutan Nelly:

“Kızmayın canım,” diye yanıt verdi. “Bunu mutlaka içe-rim... Ama, siz beni seviyor musunuz?”

“Eğer yaramazlık etmez de, iyi davranırsanız, sizi çok se-verim.”

“Çok mu?”

“Evet.”

“Peki, şimdi sevmiyor musunuz?”

“Elbette seviyorum.”

“İstesem beni öper miydiniz?”

“Elbette, hakederseniz, neden olmasın.”

Artık bu kez Nelly kendini tutamadı, bir kez daha maka-raları koyverdi.

Doktor büyük bir ciddiyetle:

“Hastamız pek neşeli, ama bu sadece sinirden ve kapris-ten,” diye fısıldadı.

Nelly o incecik sesiyle birdenbire bağırmaya başladı:

“Pekâlâ, tozumu içeceğim, ama büyüdüğüm zaman be-nimle evlenir misiniz?”

Görünüşe göre, bu yeni muziplik onu pek eğlendiriyordu; gözleri parlıyor, kahkahadan dudakları titriyordu, beri yandan da hafifçe şaşırıp kalan doktorun yanıtını bekliyordu.

Yaşlı adam bu yeni kaprise elinde olmaksızın gülümseyerek:

“Evet,” diye karşılık verdi, “evet ama, iyi yürekli, terbiyeli olursanız, söz dinlerseniz ve eğer...”

“Tozları alırsam?” diye sürdürdü Nelly.

“Ohoo! Eh, pekâlâ evet, tozları alırsanız.” Sonra da bana dönerek: “Ne sevimli bir küçük,” diye mırıldandı, “iyi yürekli ve akıllı ama, gene de ... benimle evlenmek... Ne garip bir kapris!”

Bunu dedikten sonra hastaya ilacını uzattı. Ama, bu kez hileye bile başvurmadı, sadece eliyle kaşığa hafifçe vurdu, bütün sıvı zavallı ihtiyarın gömleğine ve yüzüne sıçradı. Nelly gürültülü bir kahkaha kopardı, ama bu artık içten ve neşeli bir kahkaha değildi. Yüzünde acımasız, kötü bir pırıltı dolaştı. Bütün bu işler olurken bakışlarımdan kaçınıyor, sadece doktora bakıyor, her şeye karşın gene de hafif bir kaygı sezilen alaycı bir halle, ufak tefek ihtiyar ‘garibinin’ ne yapacağını bekliyordu.

“Oo! Gene mi... Ne yazık! Ama... tozu yeniden eritebiliriz,” dedi doktor mendiliyle yüzünü ve gömleğini silerek.

Bu davranış Nelly’yi çok etkiledi. O bizim öfkeleneneceğimizi sanıyor, onu azarlayacağımızı, kınayacağımızı düşünüyordu, belki de ağlamak, bir isteri nöbetine tutulmuş gibi hıçkırıklara boğulmak, deminki gibi yeniden ilaçları devirmek, hatta bir şeyler kırmak için bir bahane yaratmak isteğiyle bunu farkında olmadan canı gönülden diliyordu: Bütün bunları da yaralı, kaprisli küçük yüreciğini yatıştırmak için yapıyordu.

Bu tür kaprisleri sadece Nelly gibi hastalar duymaz. Benim de yüreğimi ferahlatabilmek amacıyla, birisinin hemen oracıkta bana bir hakarete bulunmasını ya da hakaret olarak kabul edilebilecek bir söz söylemesini bilinçsizce isteyerek odamda defalarca bir aşağı bir yukarı gidip geldiğim oldu. Kadınlar yüreklerini bu biçimde ferahlattıkları zaman içten göz yaşları dökerler, hatta daha duygulu olanları işi isteri nöbetine

kadar vardır. Bu sıradan ve son derece günlük bir olaydır, insanın yüreğinde çoğu zaman hiç kimsenin bilmediği, istenildiği halde, hiç kimselere açılmayan bir başka dert bulunduğu zaman patlak verir.

Ama hakaret ettiği melek gibi ihtiyarın iyi niyetli ve kendisine tek bir sitemde bile bulunmadan üçüncü kez toz eritmesindeki sabrı karşısında şaşıp kalan Nelly sakinleşti. Alaycı gülümsemesi kayboldu, yanakları kızardı, gözleri yaşardı. Bana şöyle bir göz attı, sonra hemen başını çevirdi. Doktor da ona ilacını getirdi. Küçük kız bunu uysalca içti, yaşlı adamın şişmiş, kıpkırmızı elini tuttu, ta gözlerinin içine baktı.

“Bana... çok kızdınız, çünkü ben kötü bir kıyım,” diye başladı, ama sözlerini tamamlayamadı; başını yorganın altına gizleyip gürültülü ve isterik hıçkırıklarla ağlamaya başladı:

“Ah! Yavrum, ağlamayın... Hiç önemli değil... Hiç önemli değil... Asabi bir nöbet; hadi, bir yudum su için.”

Ama Nelly'nin onu dinlediği yoktu.

Yaşlı adam:

“Sakin olun... üzülecek bir şey yok,” deyip duruyordu. Neredeyse kendisi de ağlayacaktı, çünkü çok duygulu bir insandı. “Sizi bağışlıyorum, dürüst bir kız gibi davranırsanız, sizinle evleneceğim ve eğer...”

“Ve eğer tozlarınızı alırsanız,” diye tamamlayan Nelly yorganın altından o çok iyi bildiğim gülüşle gülüyordu: Sinirli ve hafif, bir çingirak sesini andıran, hıçkırıklarla karışık bir gülüştü bu.

Neredeyse ağlamaklı olan doktor:

“Benim iyi yürekli, iyilikbilir yavrum,” dedi tumturaklı bir sesle, “Zavallı yavrucak!”

O andan sonra, doktorla Nelly arasında garip bir yakınlık ve sevgi oluştu. Oysa bana tam tersine, daha düşmanca, sinirli ve öfkeli davranıyordu. Bu durumu neye yoracağımı bilemiyordum ve ansızın oluşuveren bu değişikliğe pek şaşıyordum. Hastalandığının ilk günlerinde bana karşı çok yumuşak ve sevecen davranıyordu; bana bakmaya doyamazmış gibi bir hali

vardı. Bir an bile yanından uzaklaşmamı hiç istemiyor, elimi ateş gibi yanan elinden bırakmıyordu, hep yanında oturmamı istiyordu, benim tasalı ve kaygılı olduğumu görürse neşelen-dirmeye çalışıyor, şakalar yapıyor, benimle oyunlar oynuyor, kendi acılarını açıkça görüldüğü gibi, içine gömerek gülüm-süyordu. Geceleri çalışmamı ya da uykusuz kalmamı istemi-yordu, sözünü dinlemediğimi görünce de pek üzülyordu. Kimi zaman yüzünü pek kaygılı görüyordum; neden üzgün olduğumu, neler düşündüğümü söyletmek için bana sorular yöneltiyordu; ama garip bir şey, sözü Nataşa'ya getirdiğim zaman, Nelly hemen susuyor ya da başka şeylerden söz etme-ye başlıyordu. Nataşa'dan söz etmekten kaçınırmış gibi bir ha-li vardı, bu da beni pek şaşırttı. Eve geldiğim zaman pek mut-lu oluyordu. Ama, sokağa çıkmak için şapkamı alınca, üzgün, garip ve adeta sitemlerle dolu bir bakışla beni izliyordu.

Hastalığının dördüncü günü, akşam geç saatlere kadar Nataşa'nın evinde kaldım, hatta gece yarısını geçmişti bile. Konuşacak o kadar çok şeyimiz vardı ki. Giderken, hastama hemen döneceğimi söylemiştim, aslında ben de öyle sanıyordum. Nataşa'nın evinde düşündüğümünden fazla kalmama kar-şın, Nelly konusunda içim rahattı: Yalnız değildi. Aleksandra Semyonovna, bir ara bana uğrayan Masloboyev'den küçük kı-zın hastalandığını, benim de çok işim olduğunu, evde de ben-den başka kimse bulunmadığını öğrenince, Nelly'yi yoklama-ya gelmişti. Ulu Tanrım, o iyi yürekli insan, Aleksandra Sem-yonovna ne kadar da üzülmüştü!

“Çocuk hastaysa, yemeğe gelemeyecek demektir. Vah! Vah! Hem de zavallı adam yapayalnız! Eh öyleyse, biz de ona dostluğumuzu gösteririz. Bu fırsatı kaçırmamalıyız,” demişti.

Ve hemen bir arabaya atlayıp, elinde kocaman bir paketle çıkagelmişti. İçeri girer girmez benim eve yerleşeceğini, bana yardım etmeye geldiğini bildirip, paketini açmıştı. İçinden hasta kız için şuruplar, reçeller, Nelly biraz iyileşip nekahat dönemine girerse hazır bulunsun diye bir tavuk, hemen fırına sürülmek üzere hazırlanmış elmalar, portakallar, doktor izin

verirse, Kiev'in ünlü meyve ezmeleri, en sonunda çamaşırlar, çarşaf, havlular, gömlekler, sargılar, kompresler, hani neredeyse bir hastaneyi donatacak öteberi çıktı.

Genç kadın, sanki arkasından atlı kovalıyormuş gibi, her sözcüğü çabuk çabuk söyleyerek:

"Her şeyimiz var," dedi. "Siz burada yaşlı bir bekâr gibi yaşıyorsunuz. Bunların hiçbirisi sizde yok. Onun için izin verin de... Zaten bunu bana Filip Filipiç buyurdu. Eh, işte şimdi... Çabuk, çabuk! Ne yapmak gerekiyor? Hastamız nasıl? Bilinci yerinde mi? Yoo! Böyle hiç rahat değil, yastığını düzeltelim ki başı biraz daha aşağıda olsun. Bana baksanıza, meşin bir yastık koysak daha iyi olmaz mıydı acaba? Daha da serin tutar. Ah! Ne kadar aptalım! Bir meşin yastık getirmeyi akıl edemedim, vah vah! Hemen gidip getiririm... Ateş yakmalı mı? Tanıdığım yaşlı bir kadını gönderirim size. Çünkü gördüğüm kadarıyla hizmetçiniz yok... Ama, şimdilik ne yapmak gerekiyor? Bu da nesi böyle? Bir ot... Bunu doktor mu yazdı? Belki de kaynatılıp içirilecek, değil mi? Ben hemen şimdi ateşi yakarım."

Onu yatıştırdım, yapacak o kadar iş olmadığını görünce şaşırdı, hatta bir parça da üzüldü. Ne var ki, öyle ufak tefek şeylerle umudunu yitiren türden bir insan değildi. Hiç vakit yitirmeden Nelly'yle arkadaş oldu ve çocuğun bütün hastalığı süresince bana çok büyük yardımları dokundu. Hemen her gün bizi görmeye geliyor, hep de kaybolan bir şeyi en kısa zamanda bulmak istermiş gibi bir halle içeri dalıyordu. Her gelişinde Filip Filipiç'in emriyle geldiğini söylemekten de geri kalmıyordu.

Genç kadın Nelly'den pek hoşlanmıştı. Birbirlerini iki kız kardeş gibi sevdiler; bana öyle geliyor ki Aleksandra Semyonovna da pek çok bakımdan Nelly kadar çocuktuk. Küçük kıza öyküler anlatıyor, onu güldürüyordu, Aleksandra Semyonovna evine dönünce, Nelly sıkılıyordu. Genç kadının ilk gelişi hastamı pek şaşırtmıştı, ama bu beklenmedik konunun neden geldiğini çabucak anlamış ve her zamanki gibi somurtmuş ve düşmanca bir suskunluğa gömülmüştü.

Aleksandra Semyonovna gidince, Nelly kızgın bir tavırla bana:

“Neden geldi bu?” diye sormuştu.

“Sana yardım etmek, sana bakmak için geldi Nelly.”

“Niçin peki?.. Ben hiçbir zaman ona hiçbir şey yapmadım ki.”

“İyi yürekli insanlar kendileri için bir şey yapılmasını beklemezler Nelly. İhtiyaç duyan kimselere yardım etmesini severler. Merak etme: Yeryüzünde pek çok iyi yürekli insan vardır. İşin kötü yanı, ne yazık ki sen onlara gerektiği zaman rastlayamadın.”

Nelly sustu; ben de yanından uzaklaştım. Ama aradan on beş dakika geçince, hafif bir sesle beni çağırdı, su istedi ve ansızın bana sarılıp başını göğsüme dayadı, uzun zaman sımsıkı yaslanıp öylece durdu. Ertesi gün Aleksandra Semyonovna geldiği zaman, onu neşeli bir gülümsemeyle karşıladı, ama hâlâ ondan utanır gibi bir hali vardı.

III

İşte ben o gün Nataşa'nın evinde geç saatlere kadar kaldım. Döndüğümde Nelly uyuyordu. Aleksandra Semyonovna'nın da uykusu gelmişti ama, hastanın başucuna oturmuş, beni bekliyordu. Hemen alçak sesle, Nelly'nin başlangıçta pek neşeli olduğunu, hatta bol bol güldüğünü, ama sonraları benim hâlâ dönmediğimi görünce susup derin düşüncelere daldığını anlatmaya başladı çabuk çabuk, ardından atlı kovalarmışçasına. Nelly sonra da baş ağrısından yakınmış, hıçkıra hıçkıra ağlamaya başlamış. “O kadar ki, ne yapacağımı bilemez hale geldim,” diye ekledi Aleksandra Semyonovna. “Bana Natalya Nikolayevna'dan söz etmeye başladı, ama ben hiçbir yanıt veremedim. Bunun üzerine o da bana soru sormaktan vazgeçti, habire ağladı, ağladı, sonunda da uyuyakaldı. Hadi hoşçakalın İvan Petroviç; gene de biraz daha iyileştiğini sanıyorum. Artık

kaçmalıyım, Filip Filipiç erken dönmemi söylemişti. İtiraf edeyim ki beni sadece iki saatliğine göndermişti, ben burada kendiliğinden kaldım.

Ama, bunun hiç önemi yok; sakın beni merak etmeyin, kızmaya cesaret edemez... Ya da... Aman Tanrım! Azizim İvan Petroviç, elimden ne gelir ki? Şimdi artık eve hep sarhoş dönüyor! O kadar çok işi var ki, benimle hiç konuşmuyor, anlıyorum, onu üzen, kafasını kurcalayan bir şey var, bunu açıkça görüyorum. Akşamları da her şeye karşın sarhoş oluyor... Hep kendi kendime: Eğer dönerse, onu kim yatıracak? diyorum.

Aman, bir koşu gideyim, aman gecikmeden gideyim, hoşçakalın İvan Petroviç. Kitaplarınıza baktım da, o kadar çok şey okumuşsunuz ki, bunlar akıllı uslu kitaplar olmalı, oysa ben aptal gibi hiçbir şey okumadım!.. Öyleyse, yarın görüşürüz...”

Ama, ertesi gün Nelly üzgün ve asık suratla uyandı, bana kaçamak yanıtlar veriyordu. Kendiliğinden hiç konuşmadı, sanki dargınmış gibi, somurtup durdu. Yalnız, arasına gözücüyle baktığını fark ettim; yüzüme bakarken gizli bir acı ve belli etmediği derin bir sevgi okunuyordu. İşte doktorla arasındaki sahne o gün geçti, ne düşüneceğimi bilemiyordum:

Ne var ki, Nelly bana karşı tümüyle değişti. Acayiplikleri, kaprisleri, hatta kimi zaman bana olan kini, ayrıldığı güne kadar, bütün romanımızı sonuçlandıran felakete kadar sürdü. Ama, bu konuya daha sonra değineceğiz.

Arada sırada, bir iki saat bana karşı gene eskisi gibi sevecen davranıyordu. Böyle anlarda sevgi gösterilerini artırmak istermişe benziyordu. Çoğu zaman acı acı ağlıyordu. Ne var ki, böyle anları çok çabuk geçiyordu, sonra yeniden üzgün haline gömülüyor, gene bana düşman düşman bakmaya başlıyordu. Ya da yeni muzipliklerinin hoşuma gitmediğini görünce, gülmeye başlıyordu, bunun da sonu hep gözyaşlarıyla bitiyordu.

Hatta bir keresinde Aleksandra Semyonovna'yla kavga etti, ondan hiçbir şey istemediğini haykırdı kadının yüzüne.

Ben de Aleksandra Semyonovna'nın yanında ona çıkışmaya başlayınca, fena halde öfkelen-di, bana ters ters karşılıklar ver-di: Her yanından kin fışkırıyormuşa benziyordu. Derken, su-suverdi, yaklaşık iki gün benimle hiç konuşmadı, ne ilaçlarını almak istiyordu, ne de yiyip içmek. Sadece yaşlı doktor onu kandırıp duygularını yatıştırabil-di.

Daha önce de söylediğim gibi, ilacı içirdiği günden beri doktorla Nelly arasında garip bir yakınlık doğmuştu. Nelly yaşlı adamı pek sever olmuştu, sanki doktor gelmezden önce en ufak bir derdi, üzüntüsü yokmuş gibi, onu hep neşeden ağzı kulaklarına varan bir gülümsemeyle karşılıyordu. Yaşlı adamcağız da her gün gelmeye başladı, hatta günde iki kez geldiği bile oluyordu, Nelly yürümeye başlayıp da büsbütün iyileşince bile bu böyle sürdü. Küçük kız onu o kadar büyü-lemişti ki, doktor onun gülüşünü, çoğu zaman pek eğlendirici şakalarını işitmeden bir gün bile duramıyordu.

Doktor küçük hastasına hep eğitici nitelikte resimli kitap-lar getiriyordu. Hele bir tanesi vardı ki, bunu özellikle Nelly için satın almıştı. Daha sonraları tatlılar, güzel kutular içinde şekerlemeler getirdi. Böyle zamanlarda genellikle ciddi bir yüzle içeri girerdi, sanki yortu günü falanmış gibi, Nelly de armağan getirdiğini hemen anlayıverirdi. Ne var ki yaşlı adam, armağanını şıp diye göstermezdi, kurnaz kurnaz güler, Nelly'nin yanına oturur, bir genç kız iyi davranır da, kendisi yokken sevgi ve saygı kazanmasını bilirse, güzel bir ödüle hak kazanacağını söylerdi. Bunu söylerken de öyle saf, öyle iyi yü-rekli bir tavırla ona bakardı ki, Nelly onunla canı gönülden alay etmekle birlikte, sakinleşen bakışlarında candan ve içten-likli bir bağlılık havası belirirdi.

En sonunda yaşlı adam büyük bir ciddiyetle ayağa kalkar, şeker kutusunu çıkarır, Nelly'ye verirken de hep şu sözleri ek-lerdi:

“Sevimli ve müstakbel eşime.”

Öyle sanıyorum ki, o anda doktor Nelly'den daha da mut-luydu.

Sonra da, ikisi derin bir söyleşiy e dalarlardı; doktor her seferinde küçük hastasını büyük bir ciddiyetle ve belâgatla sağlığına özen göstermeye teşvik eder, ona öğütler verirdi.

Kesin bir sesle:

“İnsan her şeyden önce sağlığını kollamalı, ona özen göstermeli,” diyordu. “Önce ve özellikle sağ kalabilmek için, sonra da hep sağlıklı yaşayıp, böylece de mutluluğa erebilmek için. Yavrucuğum, eğer üzüntünüz, derdiniz falan varsa, hepsini unutun ya da daha iyisi, bunları düşünmemeye çalışın. Hiçbir derdiniz yoksa... Onu da düşünmeyin, size zevk veren şeyleri... neşeli, oyalayıcı şeyleri düşünmeye çalışın.”

“İyi ama, neyi düşüneyim ben?” diye soruyordu Nelly.

Bu soru karşısında doktor şaşırıp kalıyordu.

“Neyi olacak canım... Yaşınıza uygun düşecek masum bir oyunu... ya da o türden bir şeyi işte...”

“Oynamak istemiyorum, oyunu hiç sevmem,” diyordu Nelly de. “Yeni giysileri yeğlerim ben.”

“Yeni giysileri mi! Hımmm! Bak işte bu o kadar iyi değil. İnsan daha orta halli bir durumla yetinmesini bilmeli. Hem zaten... evet, belki de... yeni giysiler de sevinebilir.”

“Sizinle evlendiğim zaman bana çok entari diktirecek misiniz?”

“Ne demek o öyle!” diye yanıt veren doktor, elinde olmaksızın kaşlarını çatıyordu. Nelly çok bilmiş bir kurnazlıkla gülümsüyordu, hatta bir keresinde bana surat astığını unutup, gülerek baktı.

Beri yanda doktor:

“Hem canım... eğer davranışınızla bunu hak ederseniz, elbette ki size bir entari diktiririm,” diye sürdürüyordu.

“Sizinle evlendiğim zaman da her gün tozları almam gerekecek mi?”

“Belki de hayır, her zaman değil,” diyen doktor da sonunda gülmeye başlıyordu.

Nelly bir kahrkayla söyleşiyi kesiyordu. Yaşlı adam da gülüyordu ona sevgiyle bakarak.

Bir gün bana dönerek:

“Ne kıvrak, ne neşeli bir zekası var!” dedi. “Ama, hâlâ kaprisli, sağı solu belli olmayan, çabuk öfkelenen huyunu koruyor.”

Doktor haklıydı. Nelly’ye ne olduğunu kesinlikle anlayamıyordum. Sanki ona karşı bir suç işlemişim gibi... benimle artık konuşmak istemezmiş gibi görünüyordu. Bu beni çok üzüyordu. Ben de surat asıyordum, bütün bir gün onunla hiç konuşmuyordum, ama ertesi gün utanıyordum. Nelly sık sık ağlıyordu, onu nasıl avutacağımı bir türlü bilemiyordum. Derken bir gün suskunluğunu bozdu.

Hava kararmazdan an önce eve dönmüştüm, Nelly’nin alelacele bir kitabı yastığının altına gizlediğini görmüştüm. Masanın üzerinden alıp, ben yokken okuduğu benim romanımdı bu. Peki ama neden gizliyordu? Utanacak ne vardı ki? Aradan on beş dakika kadar bir zaman geçti, bir dakikalığına mutfığa geçtim. Nelly çabucak yataktan atladı, gidip romanı yerine koydu. Mutfaktan döndüğümde kitabı masanın üzerinde gördüm.

Az sonra bana seslendi, sesi bir heyecanlıydı. Tam dört gündür benimle hemen hiç konuşmuyordu.

Kesik bir sesle:

“Bu gün... gene Nataşa’ya... gidecek misiniz?” diye sordu.

“Evet Nelly, bugün onu mutlaka görmem gerekiyor.”

Daha da zayıf bir sesle:

“Onu... çok mu... seviyorsunuz? diye gene sordu.

“Evet Nelly, çok seviyorum.”

“Onu ben de seviyorum,” diye ekledi kısık bir sesle.

Ardından odaya gene sessizlik çöktü.

Bir süre sonra, Nelly ıslak gözlerle bana bakarak:

“Gidip onu görmek, onun yanında kalmak istiyorum,” diye sürdürdü.

“Bu olanaksız bir şey Nelly, diye yanıt verdim pek şaşırarak. “Burada rahat değil misin ki?”

“Neden olanaksızmış kuzum? Bunu derken kıpkırmızı ke-sildi. “Babasına gitmemi pekâlâ istiyordunuz; ama ben oraya gitmek istemiyorum. Nataşa’nın hizmetçisi var mı?”

“Evet.”

“Eh öyleyse, başından savsın onu, bundan böyle ona ben hizmet ederim. Onun için her şeyi yaparım, para vermesini de asla kabul etmem; onu canım gibi severim, yemeklerini de pişiririm. Bugün bunu ona söyleyin.”

“O da neden öyle? Nelly, nereden aklına geldi bu? Onun hakkında ne biliyorsun, ne düşünüyorsun? Seni aşçı diye ya-nına almayı kabul edeceğini mi sanıyorsun? Seni evine alırsa, ancak kendi düzeyinde bir kimse olarak alır, bir küçük kız kardeş gibi.”

“Hayır, beni kendi düzeyinde bir kimse gibi kabul etmesi-ni istemiyorum... Bu olmaz...”

“Neden olmazmış?”

Nelly susuyordu. Dudakları titriyordu; ağlamak istiyordu.

“Ama, şimdi sevdiği erkek gidecek, onu yalnız bırakacak, öyle değil mi?” diye sordu en sonunda.

Şaşırp kaldım.

“Sen bunu nereden biliyorsun Nelly?”

“Siz kendiniz söylediniz bana, önceki sabah da Alek-sandra Semyonovna’nın kocası geldiği zaman ona sordum, o da bana her şeyi anlattı.”

“Maslobojev bir sabah buraya mı geldi?”

“Evet,” diye yanıt verdi gözlerini indirerek.

“Bunu neden bana söylemedin?”

“Çünkü...”

Bir dakika düşündüm. O gizemli tavırlarıyla Maslobojev kimbilir ne dolaplar çevirmek için böyle dolanıp duruyordu. Acaba hangi izi kovalıyordu? Onu mutlaka görmeliydim.

“Ama, adamın Nataşa’dan ayrılması seni neden ilgilendi-riyor Nelly?”

“Onu çok seviyorsunuz, değil mi?” diye sordu Nelly göz-lerini bana çevirmeden. “Eğer onu seviyorsanız, öbürü gidince onunla evlenirsiniz.”

“Hayır Nelly, benim onu sevdiğim gibi sevmiyor beni, hem de ben... Hayır, böyle bir şey olmayacak Nelly.”

“Ben her ikinize de hizmet ederdim, mutlu olurdunuz,” dedi alçak sesle, hiç yüzüne bakmadan.

Allak bullak olmuştum. “Nesi var bunun, nesi var bunun?” diye düşünüp duruyordum, içim içimi yiyordu. Nelly susmuştu, bir daha da konuşmadı. Ama ben evden ayrıldıktan sonra hıçkırmaya başlamış, bütün gece de ağlamış, Aleksandra Semyonovna’nın söylediğine göre, sonra da ağlaya ağlaya uyumuş. Gece bile uykusunun içinde hem ağlıyordu, hem de sayıklıyordu.

O günden sonra daha içine kapanık, daha üzüntülü, daha suskun oldu ve artık bir daha benimle konuşmadı. İki üç kez, sevgi dolu gözlerle bana gizlice baktığını da görmedim değil! Ama, bu pek kısa sürüyordu, o sevgi anı çabuk kayboluveriyordu. Ve sanki kendi coşkusuna karşı durabilmek istermiş gibi de Nelly hemen hemen her saat daha asık suratlı oluyordu, bu değişikliğe pek şaşan doktora bile aynı şekilde davranıyordu.

Bu arada, artık büsbütün iyileşmişti, en sonunda doktor açık havada gezinmesine izin verdi; ama dışarda çok kısa kalmak koşuluyla. Hava açık ve sıcaktı. Paskalya Haftası’ydı. Bir sabah evden çıktım. Mutlaka Nataşa’ya gitmem gerekiyordu, ama erken dönmeye karar vermiştim: Böylece, Nelly’yi de alıp bir gezinti yapmak istiyordum; o zamana kadar onu hep yalnız gönderiyordum.

Dönüşümde evde beni bekleyen darbeyi dünyada anlata-mam. Acele etmişim. Geldiğimde, anahtarın dışarda olduğunu gördüm. İçeri girdim: Hiç kimsecikler yoktu. Bayılacak gibi oldum. Çevreme bakındım: Masanın üzerinde bir kâğıt duruyordu, kurşun kalemle, düzensiz büyük bir yazıyla bir şeyler karalanmıştı:

*Evinizden gidiyorum, bir daha da dünyada geri gelmem.
Ama sizi çok seviyorum.*

Size bağı Nelly

Bir dehşet çığlığı koparıp, kendimi apartmandan dışarı attım.

IV

Daha sokağa çıkıp da ne yapmam gerektiğini düşünmeme zaman kalmadan ansızın kapının önünde duran bir araba gördüm: İçinden, Nelly'nin elinden tutarak Aleksandra Semyonovna çıktı. Sanki bir ikinci kez kaçmasından korkuyormuş gibi, kızın elini sımsıkı tutuyordu. Hemen onlara doğru atıldım.

“Nelly, ne oluyor sana böyle?” diye haykırdım. “Nereye gittin, neden gittin?”

“Durun, acele etmeyin. Hele yukarı bir çıkalım, her şeyi öğrenirsiniz,” dedi Aleksandra Semyonovna; yukarı çıkarken de aceleyle kulağıma: “İvan Petroviç, size anlatacaklarım inanılır gibi değil!.. Neyse, her şeyi hemen öğreneceksiniz,” diye fısıldadı.

Son derece önemli haberler getirdiği yüzünden belli oluyordu.

Eve girince, Aleksandra. Semyonovna:

“Hadi sen git biraz yat Nelly,” dedi. “Yorgunsun, o kadar yol yürümek az şey değil; özellikle de hastalıktan yeni kalktın, senin için çok yorucu olmuştur; hadi git yat yavrum. Biz çekilelim de onu rahatsız etmeyelim, o da uyusun.”

Genç kadın bunları söylerken, bir yandan da gözüyle bana mutfağı işaret ediyordu.

Ne var ki Nelly yatmadı: Divana oturdu, elleriyle yüzünü örttü.

Odadan çıktık, Aleksandra Semyonovna da çabucak olayı anlattı. En ufak ayrıntısına kadar her şeyi öğrendim. Bakın neler olup bitmişti:

Ben dönmezden iki saat önce bir pusula bırakıp evimden ayrılır ayrılmaz Nelly her şeyden önce yaşlı doktora koşmuştu. Adresini vaktiyle öğrenmişti. Nelly'yi evinde görünce az kalsın bayılacağını ve orada kaldığı sürece “gözlerine inanmadığını” doktor sonradan bana anlattı. En sonunda da adamcağız “bugün bile inanmıyorum, inanamayacağım da” diye ekledi. Bununla birlikte, Nelly gerçekten ona gitmişti. Sırtına sabahlığını geçirmiş çalışma odasındaki koltuğuna rahatça yerleşmiş, kahvesini içerken, kendini toparlamaya vakit bulamadan Nelly yıldırım hızıyla içeri girmiş ve boynuna sarılmıştı. Hüngür hüngür ağlıyor, sımsıkı kucaklıyor, yanaklarını, ellerini öpüyor, başı sonu olmayan sözlerle, kendisini yanına alması için yalvar yakar oluyormuş. Artık benim evimde kalmak istemediğini, kalamayacağını, onun için oradan ayrıldığını söylüyor; benim yanımda hiç rahat edemediğini, bir daha onunla alay etmeyeceğini ve yeni giysiler istemeyeceğini, “gömleklerini yıkayıp ütölemesini” öğreneceğini (besbelli konuşmasını yolda, belki de hatta daha önceden hazırlamıştı), hiç sözünden çıkmayacağını, gerekirse her gün tozları içeceğini söylüyormuş. Kendisiyle evlenmek istediğini şakacıktan söylemişmiş, bunu aklına bile getirmediğini eklemiş. İhtiyar Alman o kadar şaşırmış ki, sönen purosunu havada tutarak, bir süre adeta ağzı açık kalakalmış.

En sonunda, iyi kötü bir şeyler söyleyebilecek hale gelince:

“Küçükhanım,” demiş, “anlayabildiğim kadarıyla, sizi evime almamı istiyorsunuz. Ne var ki, bu olanaksız bir şey! Gördüğünüz gibi, yerim çok dar, gelirim de yetersiz... Hem de sonra, böyle ansızın, hiç düşünüp taşınmadan... Korkunç bir şey bu! Kısacası, gördüğüm kadarıyla, evinizden kaçmışsınız. Son derece ayıp ve yakışıksız bir davranış... Sonra da ben sadece, hava güzel olduğu zamanlar, iyiliksever koruyucunuzun

gözetimi altında kısa bir süre gezinmenize izin verdim, oysa siz koruyucunuzdan ayrılıyorsunuz, sağlığınıza özen gösterecek ve... ve... ilaçlarınızı alacak... yerde, bana koşuyorsunuz... Yani... yani... bunu hiç aklım almıyor...”

Nelly doktorun sözünü bitirmesine fırsat bırakmamış. Yeniden ağlamaya başlamış, yalvarıp yakarmış, ama bunların hiçbir yararı olmamış. Yaşlı adam gittikçe daha da şaşırıyor, olup bitenlere akıl erdiremiyormuş. En sonunda Nelly: “Ah! Tanrım!” diye bağırarak onun yanından ayrılıp, odadan dışarı kaçmış.

Doktor sözlerini tamamlarken:

“Bütün gün hasta gibiydim,” diye ekledi, “gece uyumak için de ilaç almak zorunda kaldım...”

Bunun üzerine, Nelly doğruca Masloboyevlere koşmuş. Onların adresini de ne yapıp yapıp öğrenmiş, oldukça zorlukla, ama gene de evi bulmuş. Masloboyev evdeymiş. Nelly kendisini yanlarına almalarını rica edince Aleksandra Semyonovna kollarını havaya kaldırmış. Böyle bir fikrin nereden aklına geldiğini, benim evimde rahat edip etmediğini sormuşlar. Nelly bunlara hiç karşılık vermemiş, hüngür hüngür ağlayarak kendini bir iskemlenin üzerine atmış.

“O kadar ağladı, o kadar ağladı ki, ölecek sandım,” dedi Aleksandra Semyonovna.

Nelly kendisini hiç olmazsa oda hizmetçisi ya da aşçı olarak tutmaları için yalvarmış; yerleri süpüreceğini, çamaşır yıkamasını öğreneceğini söylemiş. Bu çamaşır yıkama işine pek bel bağlamıştı zaten; bunun kendisini tutmaları için en çekici konu olduğunu sanıyordu.

Aleksandra Semyonovna daha geniş bilgi edinip ve bana haber verinceye kadar Nelly’yi alıkoymak istemiş. Ama, Filip Filipiç buna kesinlikle karşı çıkmış ve kaçak kızı hemen bana geri getirmesini emretmiş. Yolda gelirken, Aleksandra Semyonovna kızı kucağına almış, öpüp sevmiş, Nelly de o zaman iyice hüngür hüngür ağlamaya başlamış. Ona bakarken, Aleksandra Semyonovna da ağlamaya başlamış. Öyle ki, yol boyu ikisi de ağlamaktan başka bir şey yapmamışlar.

Hıçkırır hıçkırır ağlayan Aleksandra Semyonovna gözyaşlarının arasından:

“Peki ama neden, neden artık onun yanında kalmak istemiyorsun? Sana karşı kötü mü davranıyor?” diye sormuş.

“Hayır...”

“Peki öyleyse, neden?”

“Çünkü... onun yanında kalmak istemiyorum... orada kalamam... Ona her zaman o kadar kötü davranıyorum ki... Oysa o, o kadar iyi ki... Sizde uslu dururum, iyi çalışırım,” demiş bir isteri nöbetine tutulmuşçasına ağlayarak.

“Peki ama, neden ona kötü davranıyorsun Nelly?”

“Çünkü...”

Aleksandra Semyonovna gözyaşlarını silerek:

“Onun ağzından bu ‘çünkü’den başka söz alamadım,” dedi. “Neden mutsuzdu? Acaba hastalığı yüzünden mi? Siz ne dersiniz İvan Petroviç?”

Odaya döndük. Nelly uzanmıştı, yüzünü yastıklara gömmüş, ağlıyordu. Gidip önünde diz çöktüm, ellerini tutup öpmeye başladım. Ellerini çekti, daha gürültüyle hıçkırmaya koyuldu. Ne diyeceğimi, ne yapacağımı bilemiyordum. Tam o sırada içeri yaşlı İhmenyev girdi.

Beni yere diz çökmüş görünce şaşırarak, ikimize bakıp:

“Günaydın İvan. Bir iş için seni görmeye geldim,” dedi.

Şu son günlerde ihtiyar hep hastaydı. Sararmış, zayıflamıştı, ama sanki birilerine meydan okumak istermiş gibi hastalığını küçümsüyor, Anna Andreyevna’nın öğütlerini dinlemeyi reddediyordu: Yataktan kalkıp, işlerinin peşinde koşmayı sürdürüyordu.

“Hoşçakal, yakında görüşürüz,” dedi Aleksandra Semyonovna ısrarla ihtiyar adama bakarak. “Filip Filipiç, olabildiğince erken dönmemi tembih etmişti. Biraz işimiz var da. Ama akşama uğrar, bir iki saat kalırım.”

Yaşlı adam başka şeyler düşünerek, alçak sesle:

“Kim bu?” dedi.

Ben de kim olduğunu anlattım.

Hımm! Bir iş için geldim İvan...”

Hangi iş olduğunu biliyordum ve gelmesini bekliyordum. Nelly’yle ve benimle konuşmaya gelmişti, kızı gene benden almak istiyordu. Anna Andreyevna en sonunda öksüzü evine almaya razı olmuştu. Gizli konuşmalarımızın sonucuydu bu: Anna Andreyevna’yı inandırmıştım, annesi de babası tarafından lanetlenen o kimsesiz çocuğun görünüşü belki de yaşlı adamın yüreğine daha başka duygular düşürebilirdi. Tasarımı kadıncağıza o kadar açık biçimde anlatmıştım ki, şimdi artık çocuğu almak için o kocasını sıkıştırıyordu. Yaşlı adam canla başla işe koyuldu: Her şeyden önce sevgili Anna Andreyevna’sının gözüne girmek istiyordu, bu konuda da kendine göre bir düşüncesi vardı... Ama, buna daha sonra ayrıntılarıyla geri döneceğim...

Daha önce de söylediğim gibi, daha ilk görüşte, Nelly ihtiyarı hiç sevmemiş, ondan adeta tiksinimişti. Hatta sonraki günlerde, yanında İhmenyev’in adı geçtiği zaman yüzünde bir çeşit kin belirdiğini görmüştüm.

İhtiyar, hemen doğrudan doğruya konuya girdi. Hâlâ yatmakta olan Nelly’ye gitti: Küçük yüzünü yastıklara gömmüş, hiç kıpırdamadan duruyordu. İhmenyev elini tuttu, kendi evine gelip, kızının yerini tutmak isteyip istemeyeceğini sordu.

“Bir kızım vardı, onu canımdan çok seviyordum,” dedi. “Ama, şimdi artık benim yanımda oturmuyor. Öldü. Evimde ve... yüreğimde onun yerini almak ister misin?”

Ateşin etkisiyle çakmak çakmak yanan kupkuru gözlerinde iri bir damla yaş belirdi ihtiyar adamın.

Nelly başını bile kaldırmadan:

“Hayır, istemem,” diye yanıt verdi.

“Neden yavrum? Bak, hiç kimsen yok. İvan sonsuza kadar seni evinde tutamaz, oysa benim evimde bir ailen olur.”

İstemiyorum, çünkü siz kötü bir insansınız. Evet, kötü, çok kötü bir insansınız!” diye ekledi başını kaldırıp divana, ihtiyarın karşısına oturarak. “Ben de kötü bir insanım, herkes-ten daha da kötü bir insanım, ama siz gene de benden daha da kötüsünüz!..”

Nelly bunları söylerken yüzü sapsarı kesildi, gözlerinde adeta şimşekler çakıyordu; titreyen dudakları soldu ve şiddetli bir duygunun etkisiyle buruştu. Yaşlı adam ne yapacağını şaşırmış bir halde ona bakıp duruyordu.

“Evet, benden daha da kötüsünüz, çünkü kızınızı bağışlamak istemiyorsunuz; onu büsbütün unutmak, yanınıza başka bir çocuk almak istiyorsunuz. İnsan hiç evladını unutabilir mi? Beni hiç kendi öz evladınız gibi sevebilir misiniz? Bana bakar bakmaz, benim bir yabancı olduğumu anımsayacaksınız, acımasız bir insan olduğunuz için unutmak istediğiniz bir kızınız olduğunu anımsayacaksınız. Ve ben acımasız insanların yanında yaşamak istemiyorum, istemiyorum, istemiyorum!..”

Nelly saçlarının köküne kadar kıpkırmızı oldu, çabucak bana bir göz attı:

“Öbür gün Paskalya, herkes kucaklaşıp, barışacak, kusurları bağışlayacak... Biliyorum... Ama, sadece siz... sadece siz! Acımasız bir insansınız! Defolun buradan!”

Küçük kız hüngür hüngür ağlıyordu. Hiç kuşkusuz bu konuşmayı çok önceden hazırlamış ve ihtiyarın kendisini bir kez daha evine çağıracağı ana saklamıştı. İhmenyev pek duygulanmıştı; benzi sapsarıydı. Yüzünde derin bir üzüntü ifadesi belirmişti.

“Hem de kuzum, neden herkes benim için kaygılanıyor? İstemiyorum, istemiyorum,” diye ansızın bağırان Nelly bir öfke nöbetine kapılmıştı; “gider sokaklarda dilenirim!”

Bu kez de ben elimde olmadan:

“Nelly, nen var? Nelly, yavrum!” diye haykırdım, ama benim çığlığım ateşe yağ dökmek gibi oldu.

“Evet, gidip sokaklarda dilenmeyi yeğlerim, burada da kalmam,” diye bağıırıyordu hüngür hüngür ağlayarak. “Annem de dilenirdi, ölürken de bana: “Yoksulluktan ayrılma, git sokaklarda dilen, daha iyi...” demişti. Sadaka istemek ayıp değildir; ben bir kişiden istemiyorum, herkesten istiyorum sadakayı, herkes de hiç kimse değildir. Bir kişiye el açmak ayıp-

tır, ama herkese el açmakta utanılacak bir şey yoktur; işte bir dilenci kadın bana böyle demişti. Küçük bir kızım ben, başka hiçbir şeyim yok. Herkese el açacağım, sadaka isteyeceğim. Ben çok kötüyüm, herkesten daha kötüyüm, istemiyorum, hayır, istemiyorum. İşte ben bu kadar kötüyüm!”

Ve Nelly ansızın masanın üzerinden kaptığı bir çay fincanını yere fırlattı.

Utkulu bir meydan okuyuşla bana bakarak:

“İşte kırıldı!” dedi. “Zaten olup olacağı iki tane fincandı, öbürünü de kıracağım... O zaman çayınızı neyle içeceksiniz?”

Kız adeta çıldırmış gibiydi, hatta bu aşırı öfke nöbetinden zevk almışa benziyordu: Sanki bunun kötü ve ayıp bir şey olduğunu anlıyor, ama aynı zamanda da kendini yeni bir çılgınlıkta bulunmaya kıskırtıyor gibiydi.

Yaşlı adam:

“Bu kız hasta Vanya,” dedi. “Ya da... ya da nasıl bir çocuk olduğunu ben bir türlü anlamıyorum. Hoşçakal!”

İhmenyev kasketini aldı, elimi sıktı. Son derece bitkindi; Nelly onu müthiş yaralamış, gücendirmişti, ben isyan etmiştim.

“O ihtiyara nasıl da hiç acımadın Nelly!” diye haykırdım ikimiz yalnız kalınca. “Utanmıyor musun sen? Yoo, hayır, sen de iyi bir insan değilsin, gerçekten kötüsün!”

Ve olduğum gibi, başım açık, ihtiyarın peşinden koştum. Onu hiç değilse evin dış kapısına kadar geçirmek, avutucu birkaç söz söylemek istiyordum. Yuvarlanırcasına merdivenlerden inerken, azarlarım karşısında kâğıt gibi bembeyaz olan Nelly’nin yüzünü karşımda görür gibi oldum.

Az sonra yaşlı adama yetiştim. Acı bir gülümsemeyle bana:

“Zavallı yavrucak, kendini hakarete uğramış hissediyor, onun bir üzüntüsü var, inan bana İvan; oysa ben de oturmuş ona kendi dertlerimi anlatıyordum,” dedi. “Şimdi durup dururken kızcağızın yarasını deştim. Ne demişler? Tok açın halinden anlamaz; ben de buna şunu ekleyeceğim: Kimi zaman aç da açın halinden anlamaz. Eh hadi, hoşçakal!”

Ona başka şeylerden söz etmek istiyordum; ama eliyle umutsuzca, üzgün bir hareket yaptı.

“Beni avutmaya uğraşmakta hiç yarar yok; sen asıl gözünü dört aç da senin yanından kaçmasın. Öyle bir hali varmış gibime geldi,” diye ekledi; sonra da kollarını sallayarak, bastonunu kaldırıma vura vura, hızlı adımlarla uzaklaştı.

Dönüşümde odayı yeniden bomboş bulunca, ne hallere geldiğimi varın bir gözünüzün önüne getirin! Hemen sofaya atıldım, Nelly’yi merdivenlerde aradım, seslendim; hatta komşuların kapısını bile çaldım, onu görüp görmediklerini sordum. Nelly’nin yeniden kaçmış olduğuna inanamıyordum, inanmak istemiyordum. Peki ama, bunu nasıl başarmıştı? Evin sadece bir tek çıkış kapısı vardı. Ben yaşlı adamla konuşurken önümüzden geçmiş olmalıydı.

Ama az sonra içim derinden sızlayarak düşündüm ki, önce mutlaka merdivende bir yere gizlenmişti, benim yukarı çıktığımı görünce de rahatça kaçmıştı; böylece hiç kimse görememişti. Her ne olursa olsun, pek uzağa gidememiş olsa gerek.

Son derece büyük bir kaygıya kapılarak, kapıyı öylece açık bırakıp, yeniden onu aramaya gittim.

Önce doğruca Masloboeyvlere gittim. Hiçbirini evde bulamadım. Yeniden başıma gelen felaketi bildiren, eğer Nelly gelirse, en kısa zamanda bana haber vermelerini rica eden bir pusula bıraktım. Sonra hemen doktora koştum: Aksi gibi, o da evde yoktu, hizmetçisi de deminkinden beri başka ziyaretçi gelmediğini söyledi. Ne yapacağımı bilemiyordum. Bubnova Kadın’a gittim, orada da tabut yapımcısının eşi, ev sahiplerinin dünden beri karakolda gözetim altında olduğunu, Nelly’yi *geçen günden beri* görmediklerini söyledi.

Yorgun, bitkin, üzgün bir haldeydim, yeniden Masloboeyvlere koştum: Orada da aynı yanıt, gelen giden olmamıştı, zaten kendileri de daha dönmemişlerdi. Benim pusula hâlâ masanın üzerinde duruyordu. Ne yapacağımı bilemiyordum bir türlü.

Yüreğimi burkan öldürücü bir kaygıyla, akşam geç saatlerde evin yolunu tuttum. Daha Nataşa'ya gitmem gerekiyor; sabahtan beni çağırtmıştı. Bütün gün ağzıma bir lokma koymamıştım; Nelly'yi düşündükçe yüreğim paralanıyordu.

“Nedir bunun anlamı kuzum?” diye düşünüyordum. “Hastalığının garip bir sonucu mu yoksa? Deli mi, yoksa delirmek üzere mi? Aman Tanrım, şimdi nerelerde acaba, onu nerede bulacağım?”

İçimden bu çılgılığı henüz koparmıştım ki, V... Köprüsünde, birkaç adım ötede ansızın onu görüverdim. Bir sokak lambasının yanında duruyordu, beni görmemişti.

Hemen ona koşmak istedim, ama olduğum yere çakılıp kaldım. İçimden:

“Ne yapıyor bu burada kuzum?” diye geçiriyordum şaşkınlıkla. Artık onu yitirmeyeceğimden emin, bekleyip onu gözlemeye karar verdim.

Aradan on dakika geçti; o hâlâ orada durmuş, gelip geçenlere bakıyordu. Derken, iyi giyimli küçük bir ihtiyar belirdi, Nelly ona yaklaştı; beriki durmadan cebinden bir şey çıkartıp kıza uzattı. O da teşekkür etmek için eğildi. O anda neler hissettiğimi dünyada anlatamam. Yüreğim acıyla burkuldu. Çok sevdiğim, çok değer verdiğim, okşayıp şımarttığım bir şey o anda kirlenmiş, onuru lekelenmiş gibi geldi bana, ama aynı zamanda da gözlerim yaşardı.

Evet, korkunç bir öfke duymakla birlikte, aynı zamanda da zavallı Nelly'ciğimin haline ağlıyordum. Zorunlu ya da muhtaç olduğu için dilenmiyordu; onu sokağa atan, terkeden de olmamıştı; onu ezen acımasız zorbaların yanından değil de, seven, şımartan, el üstünde tutan dostlarının evinden kaçmıştı. Sanki bu davranışlarıyla birisine meydan okuyor gibiydi. Ama, ruhunda gizemli bir şey olgunlaşıyordu... Evet, ihtiyarın hakkı vardı; bu çocuk hakarete uğramıştı, yarası bir türlü kabuk bağlayamıyordu, kendisi de bu gizli davranışlarla, hepimize karşı gösterdiği güvensizlikle o yarayı deşmeye çabalıyordu. Bu acıdan, eğer deyim yerindeyse, *acının bu bencilli-*

ğinden adeta büyük bir zevk alıyordu. Bu acıyı artırma gereksinmesini, bu büyük zevki çok iyi anlıyordum: Yazgının gadrine uğrayıp ezilmiş, hakarete uğrayıp aşağılanmış ve yazgının haksızlığının bilincinde olan pek çok insanın duyduğu zevkti bu.

İyi ama, Nelly bizden ne haksızlık görmüştü ki böyle meydan okuyarak yakınıyordu? Bu kahramanlıklarıyla, karpisleri ve garip çılgınlıklarıyla, sırf gösteriş olsun diye, bizi şaşırtıp korkutmak istemiş gibi bir hali vardı... Ama hayır, bu da değildi! Şu anda yapayalnızdı, onun sadaka istediğini içimizden hiçbiri görmüyordu. Bundan zevk alması olanaksızdı! Neden dileniyordu, neden paraya gerek duymuştu?

O sadakayı alınca, köprüden ayrıldı, bir mağazanın şıkır şıkır aydınlık vitrinlerine yaklaştı. Orada, topladığı parayı hesaplamaya başladı; on adım geride duruyordum. Elinde bir hayli para birikmişti bile. Sabahtan beri dilendiği belliydi. Avcunu kapattı, yolun öbür yakasına geçti, bir dükkâna girdi. Hemen atılıp ardına kadar açık duran kapıya yaklaştım, Nelly'nin ne yapacağını gözetlemeye başladım.

Parasını tezgâhın üzerine koyduğunu gördüm, ona bir fincan verdiler, alelade bir çay fincanı, tıpkı sabahleyin İhmenyev'le bana ne kadar kötü bir insan olduğunu kanıtlamak için kırdığına benzer bir fincan. Bu fincan, hiç kuşkusuz on beş kapık falandı, belki de daha ucuzdu. Satıcı bunu güzel bir kâğıda sardı, bir iple de bağlayıp Nelly'ye uzattı. Beriki de memnun bir tavırla, çabucak dükkândan çıktı.

Bana yaklaşınca:

“Nelly!” diye bağırdım. “Nelly!”

Kız tepeden tırnağa ürperdi, yüzüme baktı, fincan elinden kayıp kaldırımın üzerine düştü ve kırıldı. Nelly sapsarıydı, ne var ki yüzüme bakıp da her şeyi gördüğümü, her şeyi bildiğimi anlayınca, birdenbire kıpkırmızı kesildi: Yüzünün bu kızarması dayanılmaz, kıvrandırıcı bir utancı belirtiyordu. Elin-den tutup onu eve götürdüm; zaten pek uzak değildi. Yol boyunca hiç konuşmadık. Ama eve gelir gelmez, hemen otur-

dum; Nelly karşımda ayakta duruyordu, düşünceli ve heyecanlıydı. Yüzü gene kâğıt gibi bembeyazdı, gözlerini yere indirmişti. Yüzüme bakamıyordu.

“Nelly, dileniyor muydun?”

Başını daha da eğerek, çok alçak bir sesle:

“Evet,” dedi.

“Demin kırdığın fincana benzer bir fincan almak için paramı toplamak istiyordun?”

“Evet...”

“İyi ama, ben seni azarladım mı, sana çıkıştım mı? Davranışında ne kadar kötülük, hem de kibirli bir kötülük bulunduğunu görmüyor musun? Bu iyi bir şey mi? Utanmıyor musun? Yoksa...”

Zor iştilir bir sesle:

“Utaniyorum elbette,” diye fısıldadı, yanağından aşağı küçük bir damla gözyaşı yuvarlandı.

“Utaniyorsun,” diye yineledim onun ardından. “Nelly, yavrum, sana karşı suçluyum, bağışla beni, hadi barışalım.”

Derin derin yüzüme baktı; gözlerinden yaşlar boşandı, koşup göğsüme kapandı.

Tam o sırada Aleksandra Semyonovna hışım gibi içeri girdi.

“Nasıl! Döndü demek ki? Gene mi? Ah! Nelly, Nelly! Ne oluyor sana böyle? Neyse, döndüğüne sevindim... Onu nerede buldunuz İvan Petroviç?”

Artık bana soru sormaması için Aleksandra Semyonovna'ya göz kırptım, o da anlayıp sustu. Büyük bir sevecenlikle Nelly'ye veda ettim, iyi yürekli Aleksandra Semyonovna'ya ben dönünceye kadar kalmasını rica ettim. Sonra da hemen Nataşa'ya koştum; geç kalmıştım, acele ediyordum.

İşte benim yazgım o akşam karara bağlandı: Nataşa'yla benim birbirimize söyleyecek çok şeyimiz vardı ama, gene araya Nelly hakkında bir söz sıkıştırabildim, sonra da bütün olup bitenleri, ayrıntılarıyla ona anlattım. Anlattıklarım Nataşa'yı çok ilgilendirdi, hatta heyecanlandırdı.

Bir süre düşündükten sonra bana:

“Biliyor musun Vanya, galiba o kız seni seviyor,” dedi.

“Ne? Nasıl?” diye haykırdım şaşırarak.

“Evet, bu bir aşk başlangıcı, kadın aşkı...”

“Sen neler söylüyorsun Nataşa, düş mü görüyorsun! Daha çocuk o!”

“Pek yakında on dört yaşına basacak bir çocuk ama. Bütün öfkesi senin sevgisini anlamamandan hatta belki de kendisinin de anlamamasından kaynaklanıyor. Öfkesi pek çok bakımdan çocukçaysa da, gene de çok ciddi ve acımasız. Özellikle de beni kıskanıyor. Beni o kadar seviyorsun ki, eminim evde bile sadece benim için kaygılanıp, yalnız benden söz ediyorsun, böylelikle de onu biraz ihmal ediyorsun. Nelly bunun farkına vardı ve fena halde kırıldı. Belki seninle konuşmak istiyor, belki sana içini dökmek istiyor, ama nasıl davranacağını bilmiyor, utanıyor, kendi duygularını kendi de anlayamıyor, bir fırsat çıkmasını bekliyor. Sen de o fırsatı bir an önce sağlayacak yerde, uzaklaşıyorsun, gelip beni görmek için kaçırıyorsun. Hasta olduğu zaman bile onu günlerce bir başına bıraktın. İşte onun için ağlıyor: Senin eksikliğini duyuyor, ona zor gelen de senin bunun farkında olmaman. Bak işte şu sırada bile onu gene benim için yalnız bıraktın. Bu yüzden yarın hasta bile olabilir. Onu nasıl yalnız bırakabildin kuzum? Çabuk hemen koş git onun yanına...”

“Onu yalnız bırakmazdım, ama...”

“Evet, gelmeni ben istedim; şimdi hemen eve koş.”

“Gidiyorum, ama iyi bil ki bunların hiçbirine inanmıyorum.”

“Çünkü Nelly başkalarına benzemiyor da ondan. Başına gelenleri anımsa, bunların hepsini iyice düşün, o zaman inanırsın. Onun bizim gibi çocukluk günleri hiç olmadı...”

Her şeye karşın, gene de eve oldukça geç döndüm. Aleksandra Semyonovna Nelly’nin gene çok ağladığını, hatta geçen akşamki gibi “ağlarken uyuyakaldığını” anlattı.

“Şimdi artık hemen gitmeliyim İvan Petroviç; Filip Filipiç hemen dönmemi tembih etmişti. Beni bekliyordur zavalcılık.”

Genç kadına teşekkür ettim ve Nelly’nin başucuna oturdum. Böyle bir anda onu yalnız bırakıp gidebildiğimi düşündükçe üzüliyordum. Gecenin ilerlemiş bir saatine kadar, böyle derin düşüncelere dalarak, Nelly’nin yanında oturdum... Ne uğursuz günlerdi onlar!

Ama, onbeş günde olup bitenlerin hepsini anlatmalıyım.

V

B.’deki lokantada, Prens’le geçen o unutulmaz geceden sonra, birkaç gün Nataşa için her dakika kaygı duymaya başladım. Durup dinlenmeden:

“O kahrolası Prens Nataşa’yı neyle tehdit ediyordu, nasıl öç alacaktı acaba?” diye düşünüp duruyordum, bir sürü varsayımın içinde bocalıyordum. Sonunda o tehditlerin ne bir şaka, ne de palavra olduğu sonucuna vardım. Nataşa, Alyoşa’yla yaşadığı sürece Prens gerçekten onun başına binbir dert açabiliirdi. Aşağılık, kinci, öç güden, kötü ve hesapçı bir adam diye geçiriyordum içimden. Onun bir hakareti unutulması, öç almak için bir fırsattan yararlanmaması şaşırtıcı olurdu.

Her ne olursa olsun bu, bütün bu olayda açıkça vurguladığı bir noktayı bana göstermişti: Alyoşa’yla Nataşa’nın ayrılmalarını istiyordu mutlaka, benden de “acıklı sahneler, Schillervari dramlar” olmayacak biçimde Nataşa’yı bu pek yakın ayrılığa hazırlamamı istiyordu. Bilmem söylemeye gerek var mı, elbette ki en büyük kaygısı da Alyoşa’nın hep kendisinden hoşnut olması ve onu sevecen, evladının üzerine titreyen bir baba olarak görmeyi sürdürmesiydi. İlerde Katya’nın servetini daha rahatça ele geçirebilmek için buna kesinlikle gereksinmesi vardı. Demek ki, Nataşa’yı pek yakın bir ayrılığa hazırlamak zorundaydım.

Nataşa'da büyük bir değişiklik farketmiştim; artık benimle eskisi gibi rahatça içini açarak konuşmuyordu, dahası bana güvenemiyormuş, benden kuşkulanıyormuşa benziyordu. Avutucu sözlerim, onu üzmekten başka bir işe yaramıyordu, sorularım onu gitgide daha rahatsız ediyor, hatta kızdırıyordu. Oturup, odayı arşınlamasını seyretmekten başka bir şey gelmiyordu elimden: Kollarını kavuşturuyor, dalgın, kaygılı, orada, hemen yanibaşında bulunduğumu bile unutmuşçasına, solgun bir yüzle, durmadan geziniyordu. Bir rastlantıyla gözleri bana ilişe (bakışlarımdan bile kaçınıyordu), yüzünde hemen sabırsız bir öfke beliriyor, çabucak başını eviriveriyordu. Pek yakın ayrılık için belki de kendince bir plan tasarladığını anlıyordum. Bunu acı duymadan, üzülmeyen düşünemiyor muydu? Zaten ilişkiyi kesmeye kesinlikle kararlı olduğuna emindim. Ama, gene de bu derin umutsuzluğu görmek beni tedirgin ediyor ve korkutuyordu. Kimi zaman onu avutmaya çalışarak bir iki söz söylemeye bile cesaret edemiyordum, dehşetle işin sonunu bekliyordum.

Bana karşı takındığı o azametli soğuk tavıra gelince, bu beni kaygılandırıp üzmekle birlikte, Nataşa'nın duygularından emindim; çok acı çektiğini, kolunun kanadının kırıldığını, ne yapacağını şaşırıp kaldığını görüyordum. Dıştan gelen her müdahale onda sadece öfke ve hınç yaratıyordu. Böyle durumlarda, gizlerimizi bilen yakın dostların işimize burunlarını sokması bizi daha da çileden çıkarır. Ama, Nataşa'nın son anda bana döneceğini ve avuntuyu benim yüreğimde arayacağını da çok iyi biliyordum.

Elbette ki Prens'le yaptığım konuşmadan ona hiç söz etmedim: Bu onu daha da üzüp perişan etmekten başka bir şeye yaramazdı ki. Sadece, laf arasında, Prens'le birlikte Kontes'e gittiğimi ve onun aşağılık bir namussuz olduğu konusundaki inancımın pekiştiğini söyledim. Ama, Nataşa onun hakkında bana tek soru yöneltmedi, doğrusu ya ben de buna pek sevindim; gelgelelim, Katya'yla yaptığım görüşmeyi anlatırken adeta yutarcasına dinledi. Sözlerimi bitirince, hiçbir şey söyleme-

di, ama solgun yüzü kulaklarına kadar kızardı ve bütün günü aşırı derecede huzursuz geçirdi.

Katya konusunda ondan hiçbir şey gizlemedim, benim üzerimde fevkalade bir etki bıraktığını açık sözlülükle itiraf ettim. Gizlemek neye yarar ki? Zaten kendisinden bir şey gizlediğimi Nataşa hemen anlar ve bana kızardı. Bu nedenle bile bile olabildiğince ayrıntılı biçimde anlattım, içinde bulunduğu durumda bana yöneltmesi çok zor olan bütün soruları elimden geldiğince karşılamaya çalıştım. Gerçekten de, o insanın rakibinin üstünlüklerini ilgisiz bir havayla sorması kolay bir iş midir?

Alyoşa'nın, Prens'in geri alınmaz kararı üzerine sayfiyeye giden Kontes'le Katya'ya eşlik edeceğinden henüz Nataşa'nın haberi yok sanıyordum ve bu darbeyi olabildiğince yumuşatabilmek amacıyla, ona bunu nasıl anlatacağımı kara kara düşünüyordum. Daha ilk sözlerde, Nataşa beni durdurup da kendisini *avutmama* hiç gerek olmadığını, olayı beş gün önce öğrendiğini söyleyince nasıl şaşırdığımı dünyada anlatamam.

“Ulu Tanrım!” diye haykırdım. “Bunu da sana kim söyledi?”

“Alyoşa.”

“Nasıl? Demek bunu sana söyledi bile, ha?”

“Evet, her şeye hazırım Vanya,” diye ekledi ardından da sabırsız bir tavırla, bu da bu konuşmayı burada kesmenin daha iyi olacağını açıkça anlattı bana.

Alyoşa sık sık Nataşa'yı görmeye geliyordu, ama ancak birkaç dakika oturup gidiyordu. Yalnız bir keresinde birkaç saat kalmış, o zaman da ben orada değildim. Genellikle, üzgün bir halle içeri girerdi, çekine çekine sevgi dolu bakışlarla Nataşa'ya bakardı. Ama, beriki ona öylesine derin bir sevgiyle bakardı ki, genç adam hemen her şeyi unutup, neşeleniverirdi. Alyoşa sık sık, neredeyse her gün beni de görmeye geliyordu. İçtenlikle üzülüyor, acı çekiyordu ama, üzüntüsüyle bir dakika başbaşa kalamıyor, her gün gelip benim yanımda avunmaya çalışıyordu.

Ona ne diyebilirdim ki? Soğuk durduğum, ona karşı ilgisiz, hatta düşmanca tavırlar takındığım için sitem ediyordu; üzülüyor, ağlıyor, sonra da Katya'yla avunuyordu.

Nataşa, birlikte gideceklerini bildiğini bana söylediği gün (Prens'le konuşmamdan yaklaşık bir hafta sonraydı), Alyoşa koşarak bana geldi, pek üzgündü, beni kucakladı, başını göğsüme yasladı ve bir çocuk gibi hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Ben ne diyeceğini bekleyerek susuyordum.

“Ben aşağılık, iğrenç bir insanım Vanya,” diye başladı. “Beni benden kurtar. Aşağılık ve iğrenç bir yaratık olduğum için değil de, Nataşa benim yüzümden mutsuz olacak diye ağlıyorum. Çünkü onu felaketiyle baş başa bırakıyorum... Vanya, dostum, bana bir şey söyle, kimi daha çok sevdiğime sen benim yerime karar ver: Katya'yı mı, yoksa Nataşa'yı mı daha çok seviyorum?”

“Alyoşa, böyle bir şeye ben karar veremem,” diye yanıt verdim. “Bunu sen benden daha iyi bilirsin...”

“Hayır Vanya, sorun bu değil; böyle bir soru soracak kadar aptal değilim; ama gerçek şu ki, ben de bir türlü neye karar vereceğimi bilemiyorum. Kendime soruyorum, ama yanıt bulamıyorum. Sen bunları uzaktan gördüğüne göre, benden daha iyi bilirsin belki... Bilemesen bile, sana nasıl görüldüğünü söyle bari?”

“Bana kalırsa, sen Katya'yı daha çok seviyorsun.”

“Sen öyle mi sanıyorsun? Hayır, hayır, kesinlikle yanlış bu! Yanılıyorsun dostum. Nataşa'yı çok seviyorum. Dünyada hiçbir şey uğruna ondan ayrılamam; bunu Katya'ya da söyledim, o da benim gibi düşünüyor. Sen neden hiçbir şey söylemiyorsun? Az önce gülümsediğini gördüm. Ah! Vanya, ah! Şu andaki gibi, çok derdim olduğu zamanlarda beni hiç avutmadın... Elveda!”

Alyoşa aceleyle çıkıp gitti; sessizce konuşmamızı dinleyen Nelly üzerinde olağanüstü bir etki bırakmıştı. Nelly o sıralar hâlâ hastaydı, yataktan çıkmıyor, hep ilaç alıyordu. Alyoşa geldiği zamanlar ona tek söz söylemez, hatta dikkat bile etmezdi.

İki saat sonra, baktım Alyoşa geri geldi, neşeli yüzünü görünce pek şaşırdım. Yeniden boynuma sarıldı, beni öptü.

“Artık bitti! Bütün kararsızlıklarımız çözümlendi. Buradan çıkar çıkmaz, doğruca Nataşa’ya gittim; perişan bir durumdaydım, onu görmeden edemezdim. İçeri girince, hemen önünde diz çöktüm, ayaklarını öptüm; bunu yapmaya can atıyordum; eğer önünde diz çöküp de ayaklarını öpmesem, üzüntümden ölürdüm. O da hiçbir şey söylemeden kucaklayıp beni öptü, sonra da ağlamaya başladı. Bunun üzerine, ben de kem küm etmeden, Katya’yı ondan daha çok sevdiğimi açık açık söyledim...”

“O ne dedi?”

“Sesini çıkarmadı, beni okşadı ve avuttu... ona bunu söyleyen beni düşün bir kez! Öyle iyi avutmasını biliyor ki İvan Petroviç! Ah! Ben de karşısında kana kana ağladım, her şeyi anlattım. Büyük bir açıksözlülükle, Katya’yı çok sevdiğimi, ama onu ne kadar çok seversem seveyim, onsuz, yani Nataşa’sız yaşayamayacağımı, mutlaka öleceğimi söyledim.

Gerçekten de Vanya, bir gün bile onsuz yaşayamam, bunu çok iyi biliyorum! Böylece en kısa zamanda evlenmeye karar verdik; ama ben gitmeden önce olanaksız bu, çünkü Büyük Perhiz’deyiz ve bugünlerde de evlenilmez, biliyorsun, artık dönüşüme, haziran başlarına kaldı. Babam mutlaka razı olacaktır, bundan hiç kuşku yok.

Katya’ya gelince, eh, ne yapalım? Nataşa’sız yaşayamam ki... Evlenip hemen Katya’nın yanına gideceğiz...”

Zavallı Nataşa! Bu parmak kadar çocuğu avutmak, onunla ilgilenmek, itiraflarını dinlemek, bu saf bencilin ruh dinginliği için bir evlenme masalı uydurur vermek kim bilir ona ne acı gelmiştir!

Gerçekten de, Alyoşa birkaç günü daha sakın geçirdi. Nataşa’ya zayıf, iradesiz ve bu gönül acısını tekbaşına çekmeye gücü yetmediği için koşuyordu. Bununla birlikte, ayrılık saati yaklaştıkça, yeniden kaygılara kapılıyor, gözyaşları döküyordu, yeniden gelip acısını, üzüntüsünü bana dökmeye baş-

ladı. Son zamanlarda Nataşa'ya öylesine bağlıydı ki, değil altı hafta, altı saat bile ayrılamayacağını söylüyordu. Zaten son ana kadar ondan sadece altı hafta için ayrıldığı inancını taşıyordu, döner dönmez hemen evleneceklerdi.

Nataşa'ya gelince, geleceğinin tümüyle değişeceğini, bu kez artık Alyoşa'nın bir daha kendisine dönmeyeceğini, bunun kesinlikle böyle olacağını anlamıştı.

Sonunda, ayrılık günü gelip çattı. Nataşa hastaydı; yüzü sapsarı, bakışları çakmak çakmaktı, dudakları kupkuruydu; kimi zaman kendi kendine konuşuyordu, kimi zaman keskin, zeki bakışlarını bana dikiyordu; ağlamıyordu, sorularımı yanıtlamıyordu, Alyoşa'nın gür sesi işitildiği zaman da bir güz yaprağı gibi titremeye başladı. Yüzü kıpkırmızı oldu, ona doğru koştu. Genç adam da onu kucaklayıp sımsıkı bağrına bastırıyor, öpüyor gülüyordu... Nataşa'ya büyük bir dikkatle bakıyor, arada sırada kaygıyla, sağlığının iyi olup olmadığını soruyor, kısa bir zaman için gittiğini, döner dönmez de hemen evleneceklerini söyleyerek onu avutuyordu. Nataşa kendine hakim olmak ve gözyaşlarını tutmak için gözle görülen çabalar harcıyordu. Alyoşa'nın önünde ağlamadı.

Bir ara, Alyoşa kendisi yokken giderlerini karşılamak için para bırakması gerektiğini, bu konuda kaygılanmamasını, çünkü babasının yolculuk için kendisine çok büyük miktarda para vereceğini vaat ettiğini söyledi. Nataşa kaşlarını çattı. İkimiz yalnız kalınca, ne olur ne olmaz diye onun için bir kenara *yüz elli ruble* koyduğumu söyledim. Bu paranın nereden geldiğini sormadı. Alyoşa gitmezden iki gün önceydi, Nataşa'nın da Katya, ile yaptığı ilk ve son görüşmeden bir gün önceydi. Katya, Alyoşa'yla gönderdiği bir pusulada, ertesi gün ziyareti-ne gelmek için izin istiyordu; bana yazdığı bir pusulada bu görüşmede hazır bulunmamı rica ediyordu.

Katya'nın saptadığı saatte, tam on ikide, bütün engellere karşın -ki pek çok engel vardı- Nataşa'nın evine gitmeye kesinlikle kararlıyım. Nelly'den başka, İhmenyevler de epeydir beni pek kaygılandırıyorlardı.

Bu kaygılar bir hafta önce başlamıştı. Anna Andreyevna bir sabah beni çağırılmış, her işi, her şeyi bir yana bırakıp, beklemeye hiç tahammülü olmayan çok önemli bir iş için hemen gelmemi rica etmişti. Gittiğimde yaşlı kadını evde yalnız buldum. Nikolay Sergeyiç'in dönüşünü beklerken heyecanla, sıkıntıyla odasında bir aşağı bir yukarı gidip geliyordu. Her zaman olduğu gibi, gene uzun zaman neyin sözkonusu olduğunu bir türlü söyletmedim, her dakika çok değerli olmasına karşın, onu bu hallere düşüren şeyin ne olduğunu öğrenemedim.

En sonunda, şiddetli ve boş sitemlerden sonra; neden efendim onları görmeye gitmiyormuşum da, neden onları felaketleriyle baş başa, öksüz gibi yüzüstü bırakıyormuşum da, benim yokluğumda neler olup bittiğini bir Tanrı bilirmiş de... bütün bu ipe sapa gelmez çıkışmalardan sonra, Nikolay Sergeyiç'in üç gündür "anlatılması olanaksız biçimde" heyecanlı ve telaşlı olduğunu söyledi.

"Adamcağız tümüyle değişti, artık hiç kendinde değil," dedi. "Geceleri ateşleniyor, usulca yataktan kalkıyor, ikonun önüne diz çöküp dua ediyor; uykusunda sayıklıyor, uyanınca da yarı deli gibi bir şey oluyor. Dün lahana çorbası vardı, bir türlü kaşığını bulamıyordu; bir şey soruyorsunuz, tutup tamamen başka bir yanıt veriyor. Her dakika sokağa çıkıyor, sorduğumda işleri olduğunu, avukatını görmesi gerektiğini falan söylüyor.

En sonunda da, bu sabah, çalışma odasına kapandı; bana da dava için gerekli bir belge yazması gerektiğini söyledi. Ben de 'Nasıl bir belge yazabilirsin ki, dün akşam tabağının yanında duran çorba kaşığını bile bulamıyordun' dedim içimden. Anahtar deliğinden onu gözetledim: Oturmuş bir şeyler yazıyordu, dereler gibi de ağılıyordu. 'Belge dediği neyin nesi acaba?' diye düşündüm. Belki de İhmenyevka için üzülyordur? Demek ki toprağımız büsbütün elimizden gitti.

Ben bunları düşünürken, ansızın ayağa kalktı, kalemi elinden fırlattı, yüzü kıpkırmızıydı, gözlerinde şimşekler ça-

kıyordu. Kasketini alıp yanıma geldi ve: ‘Anna Andreyevna, az sonra dönerim,’ dedi. O çıkar çıkmaz, hemen çalışma odasına koştum, bizim davayla ilgili bir araba kâğıt var, onlara elimi bile sürmeme izin vermez. Kimbilir kaç kez ona: ‘Bir gün olsun bırak da şu kâğıtlarını düzelteyim, tozlarını alayım,’ dedim. Ne demek! Aman efendim! Bir bağırmaya başlar, elini kolunu sallamaya başlar ki, sormayın! Öyle sabırsız, öyle kavgacı oldu ki bu Petersburg’a geldiğimizden beri!

Neyse uzatmayalım, masaya yaklaştım, az önce yazdığı kâğıdı aradım. Onu götürmediğini biliyordum, ayağa kalkarken bunu başka kâğıtların arasına sokuşturmuştu. Ve işte bakın ne buldum azizim, şuraya bak hele.”

Bunu derken bana, yarısı yazılmış bir mektup kâğıdı uzattı. Ama, yazılar öylesine çizilip karalanmış, yeniden yazılmıştı ki, kimi bölümler okunmaz hale gelmişti.

Zavallı ihtiyar! Daha ilk satırlardan kime ve ne yazdığı anlaşılabiliyordu: Nataşa’ya, sevgili Nataşa’sına yazdığı bir mektuptu bu. Coşkulu, sımsıcak, sevgi dolu bir biçimde başlıyordu; onu bağışlıyor ve yanına çağırıyordu. Bütün mektubu sökebilmek çok zordu, beceriksizce ve kargacık burgacık bir yazıyla yazılmıştı, pek çok sözcük de çizilmişti. Yalnız, onu kalemli alıp sevgi ve özlem dolu ilk satırları yazmaya zorlayan coşkulu duygunun ansızın değiştiği görülüyordu: Yaşlı adam kızına sitemlerde bulunmaya, onu kınamaya başlıyor, keskin çizgilerle işlediği suçu ona anlatıyor, öfkeyle inadını anımsatıyor, onu vicdansız olmakla, belki de bir kez bile anasının babasının ne halde olduklarını, ne yaptıklarını düşünmemekle suçluyordu. Gururundan ötürü onu cezalandırmakla, lanetlemekle korkutuyor, uysallıkla başını önüne eğip hemen eve dönmesini istiyor, belki ancak o zaman, “aile yuvasında” itaatli ve örnek alınacak yeni bir yaşamdan sonra, onu bağışlamayı kabul edebileceğini bildirerek mektubunu sona erdiriyordu.

Birkaç satır sonra, bu yüce gönüllü, bağışlayıcı ilk duyguyu bir zayıflık gibi kabul ettiği, bundan utandığı, en sonunda

da kırılan gururunun acısıyla işi, öfkeye ve gözdağı vermeye döktüğü açıkça görülüyordu: Zavallı ihtiyar kadın, kollarını kavuşturmuş karşımda duruyor, bu mektubu okuduktan sonra kaygıyla ne diyeceğimi bekliyordu.

Düşüncemi açıkça ona söyledim. Bunun anlamı şuydu: İhtiyar adam artık Nataşa'sız yaşama gücünü kendinde göremiyordu, yakın bir gelecekte barışmanın kaçınılmaz olduğu kesinlikle söylenebilirdi. Ama, her şeye karşın, gene de her şey duruma bağlıydı. Yaşlı kadına, davanın olumsuz bir sonuca ulaşmasının İhmenyev'i çok sarsmış olabileceğini tahmin ettiğimi, üstelik Prens'in başarı elde etmesinin onurunda açtığı yarayı, böyle bir sonucun onda yarattığı öfkeyi de hesaba katmak gerektiğini ekledim.

Böyle anlarda, insanın ruhu, karşı durulmaz biçimde sevgi gösterileri arar; işte bunun üzerine, dünyada her şeyden çok sevdiği kişiyi her zamankinden daha fazla anımsayıvermişti. Hem, Nataşa'nın bütün yaptıklarından haberi olduğuna göre, Alyoşa'nın pek yakında kızından ayrılacağı da kulağına gelmiş olabilir pekâlâ. Şu sırada kızının ne kadar acı çektiğini, avunmaya ne kadar gereksinmesi olduğunu anlamış olabilir. Ama, bununla birlikte, kendine hakim olamamıştı, çünkü kızının kendisine hakaret ettiğini, küçük düşürdüğünü, onun karşısında ezildiğini sanıyordu. Hiç kuşkusuz Nataşa'nın ilk adımı atıp da kendisine gelmeyeceğini, belki de anasını babasını aklına bile getirmediğini, bir barışma gereksinmesini hiç duymadığını düşünmüştü.

Sözlerimi noktalarken, İhmenyev böyle düşünmüş olmalı, dedim ve işte bunun için mektubunu bitirmemiştir. Kimbilir, belki de bütün bunlardan gene yeni kırgınlıklar doğacaktır, kırgınlıklar öncekilerden daha şiddetli olacak ve barışma ile iriki bir tarihe ertelenecektir, kimbilir...

Yaşlı kadın beni dinlerken ağlıyordu. En sonunda, mutlaka Nataşa'ya gitmem gerektiğini, çok geciktiğimi söylediğim zaman, kendini biraz toparladı ve *en önemlisini* unuttuğunu söyledi. Kâğıt yığınının altından mektubu çıkarırken, dikkat-

sizlikle üzerine mürekkep hokkasını devirmişti. Gerçekten de, mektubun bir ucu mürekkepten kapkara olmuştu, ihtiyar adamın bu lekeden kendisi yokken kâğıtlarının karıştırıldığını ve Nataşa'ya yazdığı mektubun okunduğunu anlamasından pek korkuyordu. Korkmakta da yerden göğe kadar haklıydı: İhmenyev sırf biz gizini öğrendik diye utancından ve öfkesinden hıncını artırabilir, bunu gurur meselesi yapıp kızını bağışlamamakta diretebilirdi.

Ama, sorunu enine boyuna düşündükten sonra, yaşlı kadına kaygılanmamasını öğütledim. Çünkü adamcağız mektubunu öyle karmakarışık ruh halinde kesmişti ki, bütün ayrıntıları anımsaması olanaksızdı, hiç kuşkusuz kâğıda kendisinin mürekkep döktüğünü, sonra da unuttuğunu düşünecektir.

Kadıncağızın yüreğine böylece biraz su serptikten sonra, mektubu büyük bir dikkatle gene yerine koyduk, tam giderken de ona ciddi olarak Nelly'den söz etmek aklıma geldi. Bana öyle geliyordu ki, annesi babası tarafından lanetlenen o zavallı öksüz, yaşamının ve annesinin ölümünün üzücü ve trajik öyküsüyle yaşlı adamı etkileyip, yüce gönüllülüğünü uyandırabilirdi. Adamın ruhsal durumu buna hazırды, tam kıvamına gelmişti: Kızının yokluğunun neden olduğu üzüntü, gururuna ve yaralanan onuruna ağır basmaya başlıyordu. Artık yalnızca bir dürtü, uygun bir fırsat eksikti, bu fırsatı da Nelly yaratabilirdi.

Yaşlı kadın can kulağıyla beni dinledi. Umut ve coşku, yüzüne canlılık vermişti. Hemen bana sitem etmeye başladı: Neden bunu daha önce kendisine söylememiştim? Nelly konusunda sabırsızlıkla bana sorular yöneltti, çocuğu eve almasını kocasından isteyeceğine resmen söz vererek bitirdi konuşmasını. Daha şimdiden Nelly'yi içtenlikle seviyordu, hasta oluşuna pek üzüldü, beni inceden inceye sorguya çekti, koşup tel dolabından getirdiği bir kavanoz reçeli ona götürmem için zorla elime tutuşturdu, sonra da belki doktora verecek param yoktur diye düşünerek beş altın ruble verdi; parayı almadım, Nelly'nin giysilerle iç çamaşırına gereksinmesi olduğunu, do-

layısıyla ona başka yoldan yardımcı olabileceğini öğrenince güç bela sakinleşebildi. Hemen sandığını karıştırmaya, bütün giysilerini çıkarıp bakmaya, öksüz kıza verebileceklerini seçmeye başladı.

Hemen Nataşa'ya koştum. Daha önce de söylediğim, helezon biçiminde olan son katın merdivenini çıkarken, Nataşa'nın dairesinin önünde kapıyı çalmaya hazırlanan, ama ayak sesimi işitince duran bir adam çarptı gözüme. En sonunda, görünüşe göre bir süre duraksadıktan sonra, tasarısından vazgeçip geri döndü. Son basamakta adamla burun buruna geldim, lhmenyev'i tanıyınca ne kadar şaşırdığımı varın siz tahmin edin artık! Merdiven gündüz bile çok karanlıktı. Yaşlı adam bana yol vermek için duvar tarafına çekildi, ısrarla üzerime dikilen gözlerinin garip parıltısını bugün gibi anımsıyorum. Yüzü kızarır gibi geldi bana; en azından son derece utandı, hatta ne yapacağını şaşırp çılgına dönmüştü.

Titrek bir sesle:

“Heey, Vanya, sen miydin kuzum!” dedi. “Ben de birini görmeye gidiyordum... bir yazıcıyı... hep şu benim dava için... Buralarda bir yere taşınmış ama, galiba bu ev değil. Evi şaşırmışım. Hadi hoşçakal.”

Ardından da, hızlı hızlı merdiveni indi.

Şimdilik bu karşılaşmayı Nataşa'ya hiç anlatmamaya karar verdim, ama Alyoşa gidip, yalnız başına kalınca bundan ona mutlaka söz edecektim. Şu anda o kadar bitkindi ki, bu olayın bütün önemini kavrasa bile, ilerde acısını ve üzüntüsünü yendiği zaman yapacağı gibi kabul edip hissedemeyecekti bunu. Henüz o noktaya gelmemiştik.

Hemen lhmenyevlerin evine dönebilirdim, bunu da pek istiyordum, ama gitmedim. Beni görmek yaşlı adamı üzer gibime geldi; hatta sırf merdivendeki bu karşılaşmamız üzerine evine koştuğumu bile düşünebilirdi. Onlara ancak iki gün sonra gittim. Yaşlı adam pek üzgündü, ama gene de beni rahatça kabul etti ve sadece işlerinden söz etti.

Ansızın, umursamaz gibi görünerek, ama gözlerini de benden kaçırarak, damdan düşercesine:

“Bana bak, geçen gün o kadar yükseklerde kime gidiyor-
dun kuzum, hani anımsadım mı, ne zamandı o, dn myd,
nceki gün m, karşılaşmıştık ya?”

Gözlerimi kaçırarak:

“Arkadaşlarımdan biri o evde oturuyor da,” diye yanıt
verdim.

“Aa, yaa! Ben de bir yazıcıyı arıyordum, adı Astafyev, ba-
na o evi göstermişlerdi... yanılmışım... neyse, sana şu benim da-
vadan söz ediyordum: Yargıtay’da karar alındığına göre... vb.”

Davasından söz ederken kıpkırmızı oldu.

Kadıncağızı sevindirmek için Anna Andreyevna’ya her çe-
yi hemen o gün anlattım. Ama ona anlamlı anlamlı bakmama-
sını, içini çekip imalı sözler etmemesini, kısacası ne bahaneyle
olursa olsun, bu son girişimi bildiğini kocasına belli etmeme-
sini rica ettim. ylesine şaşırdı, öylesine sevindi ki hatta baş-
langıçta söylediklerime inanmadı bile. Kendisi de bana yeni
haberler verdi: Nelly’den üstü kapalı olarak söz etmiş, ama
Nikolay Sergeyiç sesini çıkarmamış, oysa eskiden çocuğu yan-
larına almaları için o ısrar edermiş. Ertesi gün, dolambaçlı
yollara sapmadan dobra dobra konuyu açmasını kararlaştır-
dık. Ne var ki, ertesı gün her ikimiz de korkunç kaygılar için-
de kıvranıyorduk.

O sabah lhmenyev, davasıyla ilgilenen bir görevliyle bir
konuşma yapmıştı. Adam da ona Prens’i gördüğünü, Prens’in
de lhmenyevka’yı elinde tutmakla birlikte, *kimi ailevi durum-
lar nedeniyle*, yaşlı adama bir tazminat ödemeyi, dolayısıyla
on bin rubleyi geri vermeyi kararlaştırdığını söylemişti.

Son derece heyecanlanan, allak bullak olan yaşlı adam
hemen bana koşmuştu: Gözlerinde fke şimşekleri çakıyordu.
Tanrı bilir neden, beni merdivene çağırdı ve düelloya davet
etmek üzere hemen Prens’e gitmemi emretti. Ben yle şaşır-
dım ki o anda kafamı toparlayamadım. Ona biraz öğüt verme-
ye çalıştım. Ama, o kadar öfkelenmişti ki fenalık geldi. Hemen
bir bardak su getirmeye gittim. Döndüğümde, yaşlı, adam or-
talarda yoktu.

Ertesi gün, hemen evine koştum, ama dışarı çıkmıştı. Tam üç gün ortadan kayboldu.

Ancak iki gün sonra her şeyi öğrenebildik: Benden çıkınca, Ihmenyev Prens'in evine koşmuştu. Onu bulamayınca görevlinin sözlerini kendisine yinelediğini, bunları çok ağır bir hakaret, Prens'i ise bir alçak olarak kabul ettiğini bildiren, dolayısıyla da herkesin önünde onurunun lekelenmesini istemiyorsa, reddetmemesini öğütleyerek kendisini düelloya davet eden bir pusula yazıp bırakmıştı.

Anna Andreyevna, yaşlı adamın büyük bir heyecanla, perişan bir durumda döndüğünü, hemen yatmak zorunda kaldığını söyledi. Karısına karşı pek sevecen davranmıştı ama, sorularına yanıt vermekten kaçınmıştı. Ateşli bir sabırsızlıkla bir şeyler beklediği görülüyordu.

Ertesi sabah, postayla bir mektup gelmiş. Yaşlı adam bunu okuduktan sonra, bir çığlık koparmış, iki eliyle başını tutmuş. Anna Andreyevna korkudan ölecek gibi olmuş. Beriki hemen şapkasını, bastonunu kaptığı gibi, koşarak sokağa fırlamış.

Mektup, Prens'ten geliyordu. Kuru, kısa ve terbiyeli sözlerle, Ihmenyev'e, görevliye söylediği sözlerden hiç kimseye hesap vermek zorunda olmadığını bildiriyordu. Ihmenyev'in davayı yitirmiş olmasına çok üzülmekle birlikte, yitiren tarafın öç almak amacıyla hasmını düelloya davet etmeye hakkı olduğunu, üzülmek de olsa doğru bulmuyordu. Ihmenyev'in herkesin önünde onurunun lekelenmesine" gelince, bu konuda hiç kaygılanmamasını rica ediyordu, çünkü hiçbir onursuzluk sözkonusu değildi ve olamazdı da. Mektubun da hemen gerekli yerlere iletileceğini, koruyucu polisin düzeni sağlayacak önlemler alacağını da eklemekten geri kalmıyordu.

Ihmenyev, mektup elinde, doğruca Prens'in evine koşmuş. Ama Prens hâlâ ortalarda yokmuş. Anna, yaşlı adam uşaktan, Prens'in o anda kont N...'in konağında bulunması gerektiğini öğrenmiş. İnce eleyip sık dokumadan, Kont'un

kapısına dayanmış. Merdivenleri tırmanmaya başladığı sırada kapıcı onu durdurmuş. Öfkenin doruk noktasına gelen yaşlı adam bastonuyla kapıcıya vurmuş. Hemen koşup ihtiyarı yalamamışlar, yaka paça aşağı indirip, polise teslim etmişler, o da doğruca karakola götürmüş. Kont'a bir rapor vermişler. Ama, orada bulunan Prens o yaşlı çapkına sözkonusu olan kişinin Natalya Nikolayevna'nın babası Ihmenyev'den başkası olmadığını söyleyince, Prens'in *bu türden işler için* pek çok yardımcılarda bulunduğu Kont, bu büyük soylu, gülmekle yetinmiş ve öfkeden bağışlayıcılığa geçmişti. Ihmenyev'i salıvermelerini enretmişti ama, (besbelli Prens'in buyruğuyla), onu bağışlaması için kendisine Prens'in ricada bulunduğunu söylemiş ve ancak iki gün sonra serbest bırakmışlardı.

Yaşlı adam deli gibi evine dönmüş, kendini yatağının üzerine atmış, tam bir saat hiç kıpırdamadan öyle kalmıştı. En sonunda, kalkmış ve Anna Andreyevna'nın dehşet saçan bakışları karşısında, kızını *ebediyen* lanetlediğini ve onu babalık kutsamasından yoksun bıraktığını bildirmişti.

Anna Andreyevna dehşete düştü, ama yaşlı adama mutlaka yardım etmesi gerekiyordu. Bütün gün ve bütün gece, adeta bilinçsiz bir şekilde, adamcağıza baktı, şakaklarını sirkeyle ovdu, başına buz torbası koydu. Adamın ateşi yükselmişti, sayıklıyordu. Sabahın üçüne kadar yanlarından ayrılmıadını, onları yalnız bırakamıyordum. Bununla birlikte Ihmenyev, öğleye doğru yataktan kalkıp. Nelly'yi almak için bana gelmişti.

Nelly'yle yaşlı adamın arasında geçen olayı daha önce anlatmıştım. Bu sahne ona son darbeyi vurmuştu. Evine dönünce yatmış hemen. Bütün bunlar Paskalya arifesinde, cuma günü oldu, yani Alyoşa'nın gitmesinden bir gün önce, Katya'yla Nataşa'nın görüşecekleri gün. Bu görüşmede ben de bulundum; görüşme sabahın erken saatlerinde, yaşlı adam bana gelmezden önce, Nelly'nin de evden ilk kaçışından önce yapıldı.

Alyoşa, Nataşa'ya haber vermek için bir saat önce gelmişti. Bense, tam saatinde, Katya'nın arabası kapının önünde durduğu anda gelmişim. Katya'nın yanında yaşlı Fransız mürebbiyesi vardı. Hatta Katya'nın uzun yalvarmalarından ve uzun duraksamalardan sonra, Alyoşa'yla birlikte olmak koşuluyla, genç kızın Nataşa'nın evine yalnız çıkmasına izin bile vermişti; kendisi arabada bekleyecekti.

Katya bana seslendi; arabadan inmeden Alyoşa'yı çağır-mamı rica etti. Yukarı çıktığıında Nataşa'yı gözyaşları içinde buldum, Alyoşa da ağlıyordu. Katya'nın geldiğini öğrenince Nataşa ayağa kalktı, gözlerini sildi, büyük bir heyecanla, tam kapının karşısına yerleşti. O sabah beyazlar giymişti. Kestane rengi saçlarını ensesinde kocaman fiyonkla tutturmuştu. Bu saç biçimini çok severdim. Nataşa yanında kaldığımı görünce, gidip benim de konukları karşılamamı rica etti.

Katya merdivenleri çıkarken:

“Daha önce geledim!” dedi. “Sürekli gözetliyorlar beni, korkunç bir şey bu. Bayan Albert'i razı edebilmek için tam on beş gün uğraştım, sonunda kabul etti. Ya siz, ya siz İvan Petroviç, bir kez olsun beni görmeye gelmediniz! Ben de size bir şey yazamıyordum, zaten canım da istemiyordu, çünkü insan mektupla hiçbir şey anlatamaz. Sizi görmeyi öyle çok istiyordum ki... Ulu Tanrım, yüreğim öyle çarpıyor kil...”

“Merdiven çok dik,” diye yanıt verdim.

“Evet... Belki merdivenin de payı vardır... Siz ne düşünüyorsunuz? Acaba Nataşa bana kızacak mı dersiniz?”

“Yoo, hayır, neden kızsın?”

“Evet... elbette... neden kızsın? Bunu hemen görürüm, si-ze sormaya ne gerek var...”

Katya koluma girmişti. Yüzü çok solgundu, korkmuşa benziyordu. Son dönemeçte, soluk almak için durdu ama, bana bir göz atınca yeniden kararlı adımlarla çıkmaya başladı.

Kapıda bir kez daha durdu ve alçak sesle bana:

“Doğruca içeri girerim ve ona kendisine son derece güven duyduğumdan hiç çekinmeden evine geldiğimi söylerim... Bunları söylememe ne gerek var zaten, Nataşa’nın dünyanın en soylu yarattığı olduğuna kesinlikle eminim. Öyle değil mi?”

Katya, sanki bir suçlu gibi çekine çekine girdi, hemen kendisine gülümseyen Nataşa’ya dikkatle baktı. Çabucak ona doğru ilerledi, iki elini tuttu, körpe dudaklarını Nataşa’nın dudaklarına dayadı. Sonra, daha Nataşa’ya bir tek söz söylemeden, ciddi, hatta sert bir tavırla Alyoşa’ya doğru döndü, bizleri yarım saat yalnız bırakmasını rica etti.

“Sakin kızma Alyoşa,” diye ekledi. “Nataşa’yla senin işitmemen gereken önemli şeylerden söz etmem gerekiyor. Makul ol, bizi yalnız bırak. Siz, Ivan Petroviç, siz kalın. Bütün konuştuklarımızı işitmeniz gerek.”

Alyoşa çıktıktan sonra Nataşa’ya:

“Buyrun oturun,” dedi. “Ben de şöyle tam karşınıza oturacağım. Önce size iyice bakmak istiyorum.”

Hemen hemen tam Nataşa’nın karşısına oturdu ve birkaç dakika ona dikkatle baktı. Nataşa zoraki gülümsüyordu.

“Daha önce fotoğrafınızı görmüştüm,” dedi Katya. “Alyoşa göstermişti.”

“Ee, nasıl buldunuz, resmime benziyor muyum bari?”

Katya ciddi ve kararlı bir sesle:

“Resminizden çok daha güzelsiniz,” diye yanıt verdi. “Zaten ben de resimden daha iyi olduğunuzu düşünmüştüm.”

“Gerçekten mi? Ben de size bakıyorum. O kadar güzelsiniz ki!”

“Ne diyorsunuz? Ben mi!.. Aziz dostum!” diye ekledi, sonra da titreyen elleriyle Nataşa’nın elini tuttu, ardından ikisi de susup birbirlerini seyre daldılar. Katya: “Meleğim, beni dinleyin,” diye sürdürdü, “ancak yarım saatimiz var; Bayan Albert zaten zar zor razı oldu, oysa birbirimize söyleyecek o kadar çok şeyimiz var ki... Şunu soracaktım... Şunu sormam gerekiyor... Aman canım, bunu doğrudan doğruya sorayım: Alyoşa’yı çok mu seviyorsunuz?”

“Evet, çok seviyorum.”

“Madem öyle... Mademki onu çok seviyorsunuz... mutlu olmasını da istiyorsunuzdur...” diye ekledi çekine çekine, alçak sesle.

“Evet, mutlu olmasını istiyorum...”

“Ta kendisi... Yalnız bir sorun var: Ben onu mutlu edebilir miyim? Onu sizin elinizden aldığıma göre, bilmem böyle konuşmaya hakkım var mı? Eğer sizinle daha mutlu olacağına inanıyorsanız, bunu şimdi kararlaştırmalıyız...”

“Bu iş kararlaştırıldı bile sevgili Katyacığım, siz de çok iyi görüyorsunuz ki, her şeye çoktan karar verildi bile,” diye yanıtladı Nataşa alçak sesle başını önüne eğerek. Bu konuşmayı sürdürmenin ona çok acı verdiği açıkça görülüyordu.

Hiç kuşkusuz, Katya şu tema üzerinde gelişecek uzun bir tartışmaya hazırlanmıştı: Alyoşa’yı kesinlikle kim daha mutlu ederdi, ikisinden hangisinin ortadan çekilmesi gerekirdi? Ama Nataşa’nın yanıtından sonra, her şeyin çoktan kararlaştırıldığını, artık bundan söz etmenin hiçbir şeye yaramayacağını hemen anladı. Güzel dudaklarını aralamış, üzgün ve ne diyeceğini bilemez bir tavırla Nataşa’ya bakıyor, elini de avucunda sıkıyordu.

Ansızın Nataşa da ona:

“Ya siz, onu çok mu seviyorsunuz?” diye sordu.

“Evet. Bir de size şunu soracaktım, asıl bunun için geldim zaten: Onu neden seviyorsunuz?”

“Bilmiyorum,” diye yanıtladı Nataşa, yanıtında acı bir sarsıklık hissediliyordu.

“Onu akıllı mı buluyorsunuz?” diye sordu Katya.

“Hayır, onu öyle, olduğu gibi seviyorum işte.”

“Ben de öyle. Ona bir parça acıyorum galiba.”

“Ben de öyle,” diye yanıtladı Nataşa da.

“Peki, şimdi ne yapacağız? Sizi benim için nasıl bırakabilirdi, bir türlü anlayamıyorum!” diye haykırdı Katya. “Hele şimdi sizi gördükten sonra büsbütün bunu aklım almıyor doğrusu!”

Nataşa sesini çıkarmadı, gözlerini yerden kaldırmıyordu. Katya bir an sustu, sonra birdenbire ayağa kalktı, hiçbir şey demeden Nataşa'yı kucakladı. Her ikisi de böyle birbirlerine sarılmış dururken hüngür hüngür ağlamaya başladılar. Katya onu sımsıkı kollarında tutarak Nataşa'nın koltuğunun kenarına oturdu, ellerini öpmeye başladı. Ağlayarak:

"Bilseniz sizi ne kadar çok seviyorum!" dedi. "İki kızkardeş gibi oluruz, mektuplaşırız... ve sizi ömrümün sonuna kadar seveceğim... sizi o kadar çok seveceğim ki..."

"Size hazıranda evleneceğimizden söz etti mi?" diye sordu.

"Evet. Sizin de kabul ettiğinizi söyledi. Ama bu sadece *laf olsun* diyeydi, değil mi, onu avutmak için?"

"Elbette."

"Anlamıştım zaten. Onu çok seveceğim Nataşa, size her şeyi yazacağım. Hiç kuşkusuz yakında eşim olacak; oraya doğru yol alıyoruz. Zaten hepsi de bunu söylüyor. Sevgili Nataşa, şimdi artık dönersiniz, değil mi... evinize... baba ocağınıza?"

Nataşa yanıt vermedi ama, hiç ses çıkarmadan Katya'yı sevgiyle kucakladı.

"Mutlu olmanızı dilerim!" dedi.

"Siz... siz de... mutlu olun inşallah," dedi Katya da.

Tam o sırada kapı açıldı, Alyoşa içeri girdi. Yarım saat bekleyememişti, bekleme gücünü kendinde bulamamıştı, onları öyle birbirlerinin kollarında ağlar görünce, bitkin bir halde, iki genç kadının önüne diz çöktü. Nataşa ona:

"Neden ağlıyorsun?" diye sordu. "Benden ayrıldığın için mi? Ama, bu uzun sürmeyecek ki, hazıranda döneceksin!"

Katya da Alyoşa'nın yüreğine su serpmek amacıyla, göz yaşlarının arasından aceleyle:

"Döner dönmez de evlenirsiniz," dedi.

"Ama, yapamam bunu, seni bir gün bile bırakamam Nataşa. Sensiz yaşayamam... Şimdi benim için ne kadar değerli olduğunu dünyada bilemezsin! Özellikle şimdi!"

Birdenbire canlanıveren Nataşa:

“Pekâlâ öyleyse, bak şimdi ne yapacaksın, biliyor musun?” dedi. “Kontes bir süre Moskova’da kalacak, değil mi?”

“Evet, bir hafta kadar kalacak,” diye atıldı Katya.

“Bir hafta mı! Mükemmel öyleyse: Yarın onlarla birlikte Moskova’ya gidersin, bu senin bir gününü alır sadece, sonra hemen buraya dönersin. Onlar oradan gidecekleri zaman, bir ay için birbirimize veda ederiz, sen de Moskova’ya onların yanına dönersin.”

“Elbette ya... Böylelikle, birlikte birkaç gün daha geçirmiş olursunuz,” diye coşkuyla haykırdı Katya, Nataşa’yla bakışarak; gözleri derin bir anlamla yüklüydü.

Bu yeni tasarımı işitince, Alyoşa’nın duyduğu coşkuyu dünyada anlatamam. Birden derin bir oh çekti, sevinçle Nataşa’yı kucakladı, Katya’nın elini öptü, beni kucakladı. Nataşa üzgün bir gülümsemeyle ona bakıyordu, ama Katya daha fazla dayanamadı. Çakmak çakmak yanan gözleriyle bana baktı, Nataşa’yı kucakladı ve gitmek için ayağa kalktı. Tam o anda da, sanki olup bitenleri biliyormuş gibi, Fransız mürebbiye bir uşak gönderip, görüşmeye en kısa zamanda son vermelerini bildirmişti, çünkü kararlaştırdıkları yarım saat çoktan geçmişti.

Nataşa ayağa kalktı. İki kadın da karşılıklı durup el ele tutuşmuşlardı, yüreklerinde birikenleri bakışlarıyla anlatmak ister gibiydiler.

“Birbirimizi bir daha hiç bir zaman görmeyeceğiz,” dedi Katya.

“Hiçbir zaman görmeyeceğiz Katya,” diye yanıtladı Nataşa.

“Öyleyse, elveda diyelim.” Kucaklaştılar.

Katya alçak sesle:

“Sakin bana lanet etmeyin,” dedi Nataşa’ya. “Bense... her zaman... Emin olun ki... mutlu olacak. Hadi, gidelim Alyoşa, götür beni,” dedi genç adamın koluna girerek.

Onlar çıkıp da biz yalnız kalınca, heyecandan ve yorgunluktan bitkin düşen Nataşa bana:

“Vanya!” dedi. “Sen de onlarla git ve... geri gelme. Alyoşa sekize kadar benimle kalacak sonra gidecek. Ben yalnız kala-
cağım... Saat dokuza doğru gelirsin. Çok rica ederim!”

Saat dokuzda (kırılan fincan olayından sonra) Nelly’yi Aleksandra Semyonovna’yla bırakıp, Nataşa’nın evine gitti-
ğimde yalnızdı, sabırsızlıkla beni bekliyordu. Mavra bize se-
maveri getirdi. Nataşa fincanıma çay koydu, kendisi de divana
oturup bana yanında yer gösterdi.

Gözlerini bana dikerek (o bakışları ömrümün sonuna ka-
dar unutamayacağım):

“Her şey bitti,” dedi. “Aşkımız sona erdi. Altı ayda bitti!
Topu topu altı ay sürdü! Ve bütün ömrümce sürecektir bir aşk
bitti,” diye ekledi elimi sıkarak (onunki alev alev yanıyordu).
Ona sımsıkı giyinip, hemen yatağa girmesini öğütledim.

“Hemen, hemen yatarım Vanya, benim aziz dostum. Ama,
bırak da biraz konuşayım, aklım başıma gelsin. Şimdi bitki-
nim, kolum kanadım kırıldı... Yarın, saat onda onu son kez
göreceğim... *Son kez göreceğim!*”

“Nataşa, senin ateşin var, titremeye başlayacaksın; kendi-
ne iyi bak.”

“Olsun! Yarım saattir seni bekliyorum Vanya, o gittiğin-
den beri neler düşündüğümü sanıyorsun sen, kendime ne so-
rular sordum biliyor musun? Onu sevip sevmediğimi ve aş-
kımızın ne biçim bir aşk olduğunu düşünüp duruyordum.
Bunu ancak şimdi düşünmeye başlamam sana garip görünebi-
lir, değil mi?”

“Sakin ol Nataşa...”

“Biliyor musun Vanya, yeni yeni anladım ki, ben onu bir
eşitim gibi, bir kadının genellikle bir erkeği sevdiği gibi sev-
miyordum. Ben onu... hemen hemen... bir ana gibi sevdim.
Hatta bana öyle geliyor ki, yeryüzünde iki kişinin eşit insanlar
olarak birbirini sevdiği aşk yoktur, sen ne dersin?”

Ateşi çok yükselip de sayıklamaya başlamasından korka-
rak, kaygıyla ona bakıyordum. Pek coşkulu görünüyordu.
Müthiş bir konuşma isteği duyuyordu. Ara sıra ipe sapa gel-

mez, başı sonu olmayan, hatta kimi zaman yalapaşap telaffuz ettiği sözcükler söylüyordu.

“O benimdi,” diye sürdürdü. “Hemen hemen daha ilk görüşte, *benim* olması için karşı konulmaz bir istek duydum, benden başka hiç kimseye bakmamasını, benden başka kimseyi tanımamasını istedim, sadece ve sadece ben olayım istedim... Katya’nın demin hakkı vardı; ben onu tıpkı, sanki ona acıyormuşum gibi seviyordum... Onun tam ve sonsuza kadar mutlu olmasını hep şiddetle istedim, yalnız kaldığım zamanlar dayanılmaz bir işkence oluyordu bu. Onun yüzüne hiçbir zaman sakın sakın bakamadım, ifadesini bilirsin: *Ondan başka hiç kimsede o ifade bulunamazdı*, güldüğü zaman da buz gibi donduğumu hissederdim, iliklerime kadar ürperirdim... Gerçekten de!”

“Dinle beni Nataşa...”

“Herkes söylüyordu,” diye sözümü kesti, “sen de söylüyordun ya, karakteri olmadığını, zekâsının bir çocuğunkinden daha fazla gelişmediğini hep söylediniz. Eh işte, onda en çok sevdiğim de buydu... inanır mısın? Hem zaten sadece bunu mu seviyordum, onu da bilmiyorum. Onu sadece olduğu gibi, bütünüyle seviyordum, hani az buçuk değişik yaradılışlı olsa, şu kadarcık karakteri olsa ya da azıcık akıllı olsa, belki de bu kadar sevmezdim. Bak sana bir şey itiraf edeceğim Vanya; anımsıyor musun bilmem, hani bir kez üç ay önce, kavga etmiştik de, o da kalkıp şu... adı neydi onun?... Minna mıydı neydi... İşte ona gitmişti ya... Biliyordum bunu, peşine adam koymuştum, son derece acı çekiyordum, ama aynı zamanda da bundan hoşlanıyordum... Neden bilmem... Belki de eğlendiğini, hoşça vakit geçirdiğini düşündüğümdendi... Ya da hayır, bu değil: Daha doğrusu onun da kızların peşinden koşması, *büyük bir insan* gibi, öbür *büyüklerle* birlikte Minna’ya gitmesi hoşuma gidiyordu! Ben... Bilsen o kavgadan ne kadar zevk duymuştum... sonra da onu bağışlamak ne hoşuma gitmişti... Ah! Sevgilim benim!”

Nataşa yüzüme baktı ve garip bir biçimde güldü. Sonra dalgınlaştı, eski anılarını yaşar gibi bir hali vardı. Uzun zaman, dudaklarında bir gülümseme, geçmişin anılarına dalmış, öyle kaldı. Sonra da:

“Onunla konuşmaya bayılırdım Vanya,” diye sürdürdü. “Bilir misin: Beni yalnız bırakıp gittiği zamanlar, odamda bir aşağı bir yukarı gezinirdim, adeta baygınlıklar geçirirdim, ağlardım, aynı zamanda da, arasıra kendi kendime: ‘Bana karşı ne kadar suçlu olursa, o kadar iyi...’ derdim.

“Evet, ona hep küçük bir çocuk gözüyle bakardım. Oturdum, o da başını dizlerime koyup uyurdu, usul usul saçlarını okşardını... Yanımda olmadığı zamanlarda onu hep böyle gözümün önüne getirirdim işte... Birden: “Bana bak Vanya,” diye ekledi, “şu Katya ne kadar sevimli biri!”

Yarasını bile deşiyormuş gibi geliyordu bana. Üzölmek, acı çekmek isteği duyarmış gibiydi... İnsan çok acı bir kayba uğradığı zaman bu o kadar sık olur ki!

“Öyle sanıyorum ki, Katya onu mutlu edebilir,” diye sürdürdü. “Karakter sahibi bir insan, inanmış gibi konuşuyor, Alyoşa’ya o kadar ciddi, o kadar ağırbaşlı davranıyor ki, onunla büyük insan gibi, hep akıllı uslu şeylerden konuşuyor. Oysa daha bir çocuk! Çok tatlı bir kız! Ah! İnşallah mutlu olurlar! Mutlu olmalarını bütün kalbimle diliyorum, bunu o kadar istiyorum ki!”

Daha fazla dayanamadı, gözyaşlarına ve yüreğinden kopan hıçkırıklara boğuldu. Tam yarım saat ne kendini tutabilirdi, ne de sakinleşebildi.

Nataşa, benim sevgili meleğim! Daha o akşam, kendi üzüntüsüne, tasesına karşın, benim dertlerime ortak olabildi: Onun bir parçacık yatıştığını ya da daha doğrusu bitkin düştüğünü görünce, oyalanacağını düşünüp Nelly’den söz ettim, hemen üzüntüme ortak oldu... O akşam, oradan çok geç ayrıldım; uyumasını bekledim, giderken de bütün gece hasta hanımının başucundan ayrılmamasını sıkı sıkı tembih ettim Mavra’ya.

Evime dönünce:

“Ah! Şu acılar bir bitse!” diye haykırdım. “Şöyle, ya da böyle, Allah vere de çabucak sona ersel!”

Ertesi sabah, saat tam dokuzda Nataşa’nın evindeydim. Alyoşa da benimle aynı zamanda geldi... ona veda etmek için. Bu sahneden hiç söz etmeyeceğim, anısını bile aklıma getirmek istemiyorum.

Hiç kuşkusuz Nataşa kendini tutmaya, neşeli, kaygısız görünmeye karar vermişti, ama bunu beceremedi. Alyoşa’yı heyecanla kollarında sıktı. Onunla az konuştu ama, ısrarla, uzun uzun seyretti. Nataşa’nın üzgün, dalgın bakışları vardı. Alyoşa’nın sözlerinin herbirini adeta ağzının içine girecekmiş gibi dinliyordu, söylediklerinden hiçbir şey anlamıyormuşa benziyordu. Çok iyi anımsıyorum: Alyoşa hem bu aşkı, hem de ona bütün çektiydiklerini, ihanetlerini, Katya’ya olan sevgisini, gidişini bağışlamasını istedi... Başı sonu belli olmayan cümleler söylüyordu, gözyaşları onu boğuyordu. Sonra ansızın, onu avutmaya başlıyor, sadece bir ay, en fazla beş hafta için gittiğini, yaz başında döneceğini, gelir gelmez evleneceklerini, babasının mutlaka razı olacağını, en sonunda da, özellikle Moskova’dan iki gün sonra döneceğini, dört günü gene birlikte geçireceklerini, demek ki topu topu bir güncük ayrı kalacaklarını söylüyordu...

Garip ama, gerçeği söylediğine kesinlikle inanıyor, iki gün sonra mutlaka geleceğinden hiç kuşku duymuyordu... Peki ama, neden öyleyse ağlıyor, bu kadar üzülüyordu?

En sonunda saat on biri çaldı. Binbir zorlukla Alyoşa’yı gitmeye razı edebildim. Moskova treni tam saat on ikide kalkıyordu. Önünde sadece bir saat kalmıştı. Nataşa bana daha sonra, ona son kez bakışını hiç anımsamadığını söyledi. Genç kadın haç çıkardı, Alyoşa’yı kucakladı, sonra ellerini yüzüne kapatıp koşarcasına odasına döndü. Alyoşa’yı arabasına kadar götürmek zorunda kaldım, yoksa mutlaka geri döner, bir daha dünyada aşağı inmezdi.

Merdivenden inerken:

“Bütün umudum sizde,” dedi. “Vanya, aziz dostum! Sana karşı çok suçluyum, dostluğuna hiçbir zaman layık olamadım ama, sonuna kadar kardeşlik et: Nataşa’yı çok sev, sakın onu bırakma, bana her şeyi yaz, olabildiğince ayrıntılı, her şeyi uzun uzun anlat. Yarından sonra mutlaka buradayım. Ama ben gider gitmez mektup yaz!”

Alyoşa’yı arabasına oturttum.

Araba başını almış giderken o bana:

“Öbür gün buradayım!” diye bağırdı.

Nataşa’nın merdivenlerini çıkarken yüreğim duracak gibiydi. Nataşa odanın ortasında ayakta duruyordu, kollarını kavuşturmuş, sanki beni tanıımıyormuş gibi, kararsız bir tavırla yüzüme bakıyordu. Dağılan saçları yana dökülmüştü; bulanık gözlerle çevresine bakınıyordu. Çılgına dönen Mavra, kapının eşiğinde durmuş, dehşetle ona bakıyordu.

Ansızın, Nataşa’nın gözleri parlamaya başladı.

“Aa! Sen! Sen miydin!” diye bağırdı bana. “Şimdi artık senden başka kimse kalmadı. Ondan nefret ediyordun! Sevdiğim için onu hiç bağışlayamadın... İşte şimdi gene yanımdasın! Ee! Gene beni *avutmaya*, beni terkeden ve lanetleyen babamın evine dönmemi istemeye mi geldin? Bunu daha dün biliyordum, iki aydan beri biliyorum!... İstemiyorum, istemiyorum! Ben de onları lanetledim... Defol, seni görmeye dayanamıyorum! Defol, defol!”

Sayıkladığını ve beni gördükçe çılgınca bir öfkeye kapıldığını anladım. Bunun böyle olacağı belliydi zaten, en iyisi çekip gitmekti. Merdivenin ilk basamağına oturup bekledim. Arada sırada, kalkıp kapıyı açıyordum, Mavra’yı çağırıp, neler olup bittiğini soruyordum: Mavra ağlıyordu.

Böylece aradan yarım saat geçti. Bu süre içinde hissettiklerimi dünyada anlatamam. Yüreğimi sonsuz ve anlatılmaz bir acı kaplamıştı. Birdenbire kapı açıldı ve Nataşa başında şapkası, sırtında pelerini, dışarı fırladı, merdivenlere atıldı. Dalgındı, kendinde değildi sanki, daha sonra bana söylediğine göre, o anda ne yaptığını, nereye ve ne için gittiğini hiç anımsamıyordu.

Yerimden kalkıp da saklanmaya vakit bulamadan Nataşa ansızın beni gördü, yıldırımla vurulmuş gibi, hiçbir hareket yapmadan önümde zınk diye duruverdi.

Nataşa daha sonra bana şöyle diyecekti:

“Ansızın, seni, can dostumu, bir tek kardeşimi, kurtarıcımı evimden kovabildiğimi anımsadım, ne düşüncesiz, ne acımasız olduğumun bilincine vardım! Seni orada öyle üzüntülü, benim hakaretime uğramış, tarafımdan horlanmış bir halde, kapımın önüne, merdivene oturup, geri çağırmamı bekler görünce... Ulu Tanrım! Ah! Vanya, o anda neler hissettiğimi bir bilseydin! Yüreğime hançerler saplanıyormuş gibi oldu...”

Neyse, beni orada görünce elini uzatarak:

“Vanya! Vanya!” diye bağırdı. “Sen burada mısın!...” dedi ve kollarıma düştü.

Onu tuttum, odasına kadar götürdüm. Bayılmıştı.

“Aman Tanrım! Ne yapayım ben şimdi?” diye düşündüm. “Hiç kuşkusuz ateşi yükselecek bunun.”

Hemen doktora koşmaya karar verdim: Hastalığın önünü almalıydı. Elimi çabuk tutmalıydım: Benim yaşlı Alman genellikle saat ikiye kadar evinden çıkmazdı. Nataşa’nın başından bir dakika, bir saniye bile ayrılmamasını, hiçbir yere gitmesine izin vermemesini Mavra’dan rica ettikten sonra, doktorun evine koştum. Tanrı da bana yardım etti; az kalsın, yaşlı dostumu evinde bulamayacaktım. Tam dışarı çıkacağı anda, sokakta rastladım. Hemen beni getiren arabaya bindirdim, adamcağız kendini toparlayıp da olup bitenleri anlayıncaya kadar Nataşa’nın evine varmıştık bile.

Evet, dedim ya, Tanrı bana yardım ediyordu! Ben yokken, eğer doktorla ben tam zamanında yetişmesek mutlaka Nataşa’yı öldürebilecek bir olay geçmişti: Ben gittikten yaklaşık bir çeyrek saat sonra Prens gelmişti. Doğruca, yolcuları uğurladığı istasyondan geliyordu. Hiç kuşkusuz, bu ziyaret çoktan tasarlanmıştı. Nataşa’nın bana daha sonra anlattığına göre, Prens’i böyle karşısında görünce, şaşırmamış bile. “Zihnim bulanıktı,” dedi.

Prens geçip Nataşa'nın karşısına oturmuş, sevecen ve acıyan gözlerle ona bakmaya başlamış. Sonra da içini çekerek:

“Sevgili yavrum,” demiş; “ z nt n z  çok iyi anlıyorum; bu anın sizin için ne kadar zor olacağını biliyordum, bu nedenle gelip sizi ziyaret etmeyi bir görev saydım. Eğer olabilir-se, Alyoşa'dan vazgeçmekle onun mutluluğunun temelini attığınızı düşünerek avunun. Ama, siz bunu benden daha iyi biliyorsunuz, çünkü bu kahramanca davranışa siz kendiniz karar verdiniz...”

Daha sonraları Nataşa bana:

“Oturmuş dinliyordum,” dedi. “Ama, başlangıçta dediklerini pek anlamıyordum. Sadece, aralıksız bana baktığını anımıyorum. Elimi tutup sıktı. Bu pek hoşuna gidiyormuşa benziyordu. Ben o kadar kendimde değildim ki, elimi çekmeyi bile akıl edemedim.”

Sonra Prens şöyle sürdürmüş:

“Alyoşa'nın karısı olmakla onda kendinize karşı derin bir kin uyandırabileceğinizi anladınız; bunu kabul edecek kadar soylu bir gurur duyup, en sonunda kararınızı... Ama, ben buraya sizi övmeye gelmedim. Size sadece benden daha iyi, daha yakın bir dost olmayacağını bildirmeye geldim.  z nt n ze katılıyorum ve size çok acıyorum. Elimde olmadan ben de bu işe bulaştım ama... görevimi yerine getirdim. Sizin o soylu yüreğiniz bunu çok iyi anlayıp beni bağışlayacaktır... İnanın bana, sizden fazla acı duydum.”

“Yeter Prens,” demiş Nataşa. “Beni rahat bırakın!”

“Elbette, hemen gideceğim,” diye yanıtlamış beriki de. “Ama, sizi kızım gibi seviyorum, arada sırada sizi görmeye gelmeme izin verirsiniz herhalde. Bundan böyle beni babanız olarak kabul edin, size çok yardımım dokunabilir...”

“Hiçbir şey istemiyorum, beni yalnız bırakın,” diye yeniden adamın sözünü kesmiş Nataşa.

“Biliyorum, çok gururlu bir insansınız... Ama, içtenlikle, ta yüreğimin derinlerinden gelen bir sesle konuşuyorum. şimdi ne yapmayı düşünüyorsunuz? Ailenizle barışmayı mı? Bu

çok iyi olurdu ama, babanız haksız, kibirli ve zorba bir insan; beni bağışlayın ama, bu böyle.

Evinizde bundan böyle artık sitemlerden, kınamalardan ve yeni acılardan başka bir şey bulamazsınız... Bu arada özgür olmanız gerek; benim görevim, en kutsal görevim, size bakmak, size yardım etmektir. Sizi yüzüstü bırakamam, sizin en yakın dostunuz olmanı için Alyoşa bana ricada bulundu. Benden başka size son derece bağlı olan kimseler de var. Kont N...’yi size tanıtmama izin vereceğinizi umarım. Olağanüstü bir insandır, altın gibi yüreği vardır, bize de akraba olur, hatta ailenize birçok iyiliği dokunduğunu da söyleyebilirim. Alyoşa’ya çok yardımda bulunmuştur; Alyoşa onu çok sever ve sayardı. Çok güçlü, çok etkin bir insandır, bir genç kızın evine rahatça kabul edebileceği yaşlı bir insandır. Ona sizden söz etmiş bile. Sizi yerleştirebilir, eğer isterseniz size çok iyi bir yer sağlayabilir... akrabalarından birinin yanında. Durumunuzu ona çok önceden, büyük bir açıksözlülükle anlattım. O da, o iyi ve yüce duygularının etkisiyle bir an önce sizinle tanışmak istediğini bildirdi bana... Güzel olan her şeyi seven bir insandır ve inanın bana, çok cömert ve saygıdeğer bir ihtiyardır, herkesin değerini takdir edebilecek yetenektedir: Daha geçenlerde babanızla geçen bir olayda pek yiğitçe davrandı.”

Nataşa sanki bir yerini ısırılmışlar gibi, hemen ayağa fırlamış. Şimdi artık işin nereye varacağını anlamıştı.

“Beni yalnız bırakın, hemen çekilip gidin buradan, hemen!” diye haykırmış.

“Ama yavrucuğum, Kont’un babanıza çok yardımı dokunabileceğini unutuyorsunuz...”

“Babanı sizden hiçbir şey kabul etmez. Beni rahat bırakacak mısınız siz!” diye gene bağırarak Nataşa.

“Aman Tanrını! Ne kadar kuşkucu ve sabırsız bir insansınız! Ben bu davranışınızı hiç hak etmedim,” diyen Prens belirli bir kaygıyla çevresine bakınmış. Derken, cebinden koca bir deste para çıkararak: “Herhalde, size olan sempatimin, özellikle de beni bu girişimde bulunmaya teşvik eden Kont

N...’nin sempatisinin bir kanıtı olarak size bunu bırakmama izin verirsiniz,” diye sürdürmüş. “Bu pakette on bin ruble var.”

Ne var ki, Nataşa’nın büyük bir öfkeyle doğrulup ayağa kalktığını görünce:

“Durun dostum,” diye atılmış, “sabırla sözlerimi sonuna kadar dinleyin lütfen: Babanızın davayı kaybettiğini biliyorsunuz: Bu on bin ruble onun zararını karşılamak için...”

Nataşa bir kez daha:

“Gidin buradan,” diye bağırması. “Paranızı da alın, hemen gidin! Şimdi artık sizin gerçek yüzünüzü açıkça görüyorum... iğrenç bir insansınız siz, iğrenç, iğrenç, iğrenç!”

Öfkeden beti benzi uçan Prens ayağa kalkmış.

Görünüşe göre ortalığı kolağan etmeye, durumun ne merkezde olduğunu görmeye gelmişti, on bin rublenin herkesin yüzüstü bıraktığı meteliksiz Nataşa üzerinde yapacağı etkiye de pek bel bağlamıştı... O iğrenç, kaba adam, şehvet düşkünü o pimpirik kont N...’ye bu türden işlerde defalarca yardımda bulunmuştu. Ama bu arada Prens, Nataşa’dan nefret ediyordu, işin olumlu bir sonuca bağlanmadığını görünce hemen havasını değiştirdi ve *hiç değilse, eli büsbütün boş dönmemek için*, kötü bir sevinçle şunları ekledi alelacele:

“Böyle kızmanız hiç de doğru bir şey değil yavrucuğum.” Hakaretinin etkisini en kısa zamanda görmenin karşı durulmaz isteğiyle, sesi bir parça titriyordu bunları derken. “Hiç iyi değil bu. Size bir koruyucu kucak açıyor, siz de hemen o nünicik burnunuzu havaya kaldırıyorsunuz. Bana minnettar olmanız gerektiğini bilmiyorsunuz; baştan çıkarılan bir delikanlının babası olarak sizi çoktan bir ıslahevine koydurabilirdim, ama yapmadım... Hah hah haay!”

Ama, tam o sırada biz içeri girmiştik bile. Prens’in sesini daha mutfaktan işitir işitmez, doktoru bir saniye durdurup, adamın son cümlesini dinlemiştim. Ardından o iğrenç kahkahayla birlikte Nataşa’nın umutsuz çığlığı yükselmişti. “Ah! Tanrım!” işte tam o anda kapıyı açıp adamın üzerine atıldım.

O iğrenç yaratığın suratına tükürdüm, bütün gücümle de tokatladım. Bana saldırmak istedi anı, iki kişi olduğumuzu görünce, masanın üzerinden para destesini kaptığı gibi, ardına bakmadan, dört nala kaçtı. Evet, aynen böyle yaptı. Bunu gözlerimle gördüm. Ben de mutfak masasının üzerindeki merdaneyi yakalayıp hemen peşinden atıldım...

Odaya geri döndüğümde, doktor Nataşa'yı tutuyordu: Zavalıcık çırpınıyor, bir sinir krizine yakalanmışçasına, doktorun elinden kurtulmaya çalışıyordu. Nataşa'yı yatıştırmak için çok çabalamak zorunda kaldık. En sonunda onu yatağına yatırmayı başarabildik. Sayıklıyordu. Korkudan ödüm patlamıştı:

“Doktor, nesi var bunun?” diye sordum.

“Biraz bekleyin,” diye yanıt verdi; “biraz daha inceleyip düşünmem gerek... Ama, durumu çok kötü. Bir hummaya dönüşebilir... Zaten biz önlemlerimizi alacağız...”

Ama, kafamı başka bir düşünce kurcalamaya başlamıştı bile. Bir iki saat daha Nataşa'nın yanında kalmasını doktordan rica ettim ve yanından bir saniye bile ayrılmaması için söz aldım. Doktor bana söz verince, hemen evime koştum.

Nelly kaygılı ve heyecanlı bir halle bir köşeye oturmuştu, garip bir tavırla bana baktı; besbelli benim de pek garip bir görünüşüm vardı.

Kızın ellerini tutup, divana oturdum, ona da yanımda diz çöktürdüm ve sevgiyle yanaklarından öptüm. Çocuk kıpkırmızı oldu.

“Nelly, meleşim,” dedim. “Kurtulup selamete çıkmamızı istiyor musun? Hepimizi kurtarmak istiyor musun?”

Kızcağız şaşkın şaşkın bana bakıyordu.

“Nelly! Bütün umudumuz sende! Ortada bir baba var: Sen onu gördün, tanıyorsun; kızını lanetledi ve dün buraya gelip evladının yerini almanı istedi senden. Şimdi de o kızı, Nataşa'yı (onu sevdiğini söylemiştin bana!), sevdiği ve uğruna babasının evini terkettiği erkek yüzüstü bırakıp gitti. Bir akşam, hani anımsıyor musun, buraya gelen ve seni evde yalnız bulan

Prens vardı ya, işte onun oğlu, bu adam; hani onun yüzünü bir daha görmemek için kaçmıştın da sonra epeyce hastalanmıştın... Tanırsın onu. Çok kötü bir insandır.

“Biliyorum,” diye yanıtlayan Nelly tepeden tırnağa ürperip, sapsarı kesildi.

“Evet, çok kötü bir adamdır. Oğlu Alyoşa onunla evlenmek istediği için Nataşa’dan nefret ediyor. Alyoşa bugün gitti, daha bir saat geçmeden, babası hemen Nataşa’nın kapısına dayanmış bile: Ona hakaret etmiş, bir ıslahevine kapatılmakla korkutmuş ve onunla alay etmiş. Ne dediğimi anlıyor musun Nelly?”

Kapkara gözlerinde şimşekler çıktı, ama bakışlarını hemen yere indirdi.

Belli belirsiz işitilen bir sesle:

“Anlıyorum,” diye mırıldandı.

“Şimdi Nataşa yapayalnız ve hasta; onu bizim doktorla bırakıp hemen senin yanına koştum. Bak, dinle beni Nelly: Nataşa’nın babasına gideceğiz seninle; onu sevmiyorsun, onun yanına gitmek istemiyorsun, ama bu durumda oraya birlikte gideceğiz. İçeri girince, onlarda kalacağını, kızlarının yerini tutmak istediğini söyleyeceğim. Yaşlı adam, Nataşa’yı lanetlediği, ayrıca Alyoşa’nın babası da ona şu son günlerde çok ağır hakaretlerde bulunduğu için hastalandı. Şu sırada kızının sözünü bile işitmek istemiyor, ama onu seviyor, hem de çok seviyor Nelly, bilsen ne kadar seviyor ve onunla barışmak istiyor; bunu çok iyi biliyorum; bunların hepsini biliyorum! Burası kesin!.. Ne dediğimi anlıyor musun Nelly?”

“Evet,” dedi gene o alçak sesiyle.

Onunla konuşurken, iki gözüm iki çeşmeydi, Nelly çekine çekine bana bakıyordu.

“Söylediklerime inanıyor musun?”

“Evet.”

“Öyleyse, oraya gidiyoruz, seni onlara götüreceğim, sevip okşayarak, canı gönülden bağırlarına basarak karşılayacaklardır seni, hemen de sorular sormaya başlayacaklardır. Geçmi-

şin, annen, büyükbaban konusunda soru sormalarını sağlamak için konuşmayı ben yönlendireceğim. Her şeyi bana anlattığın gibi anlat onlara. Her şeyi, olduğu gibi, hiçbir şeyi gizlemeden söyle onlara.

“Kötü bir adamın nasıl anneni yüzüstü bırakıp gittiğini, annenin Bubnova’nın bodrum katlarında nasıl öldüğünü, annenle senin nasıl sokak sokak dilendiğini, ölürken sana söylediklerini, senden istediklerini söylersin onlara. Büyükbabandan da söz edersin. Anneni bağışlamak istemediğini, ölmeden önce annenin gelip kendisini bağışlaması için seninle onu çağırttığını, büyükbabanın da bunu reddettiğini... Annenin de öylece öldüğünü anlat. Onlara her şeyi, her şeyi söyle! Sen bunları anlatırken, yaşlı adamın yüreği cız edecek. Çünkü Alyoşa’nın bugün kızını terkettiğini biliyor, kızının aşağılandığını, hakarete uğradığını, ezildiğini, yardımsız, savunmasız, düşmanının hakaretlerine maruz olduğunu biliyor. Bütün bunları biliyor... Nelly, lütfen, Nataşa’yı kurtar! Hadi gel, gidelim olur mu?”

“Peki,” diye yanıtladı. Küçük kız zorlukla soluk alıyordu, bana garip, araştırıcı bir bakışla uzun uzun baktı: Bu bakışta kınamaya, site me benzer bir şeyler okunuyordu, bunu bütün kalbimle hissediyordum.

Bu karardan vazgeçemiyordum. Buna fazlasıyla inanıyordum. Nelly’nin elini tuttum, birlikte evden çıktık. Saat çoktan ikiyi bulmuştu bile. Hava kapalıydı. Şu son günlerde boğucu bir sıcak kaplamıştı ortalığı. Ta uzaklardan ilkbaharın ilk gök-gürültüleri işitiliyordu. Rüzgâr sokaklarda tozu dumana katıyordu.

Bir arabaya bindik. Bütün yol boyunca Nelly hiç konuşmadı. Arada sırada o aynı garip ve gizemli haliyle bana bakıyordu. Göğsü inip kalkıyordu, onu sımsıkı bağrıma bastığım için, elimin altında minicik yüreğinin, kaçıp kurtulmak istermiş gibi çarptığını duyuyordum.

Yol bana bitmez tükenmez göründü. En sonunda geldik, yüreğim çarparak yaşlı dostlarımın evine girdim. O evden nasıl çıkacağımı bilmiyordum, ama her ne pahasına olursa olsun, Nataşa bağışlanmadan ve barışma sağlanmadan çıkmamam gerektiğini biliyordum.

Saat dört olmuştu bile. İhtiyarlar, her zamanki gibi yalnızdılar. Nikolay Sergeyiç bitkin ve hastaydı. Beti benzi sararmıştı, pek de halsizdi, başına bir mendil sarıp şezlonguna uzanmış, dinleniyordu. Anna Andreyevna yanına oturmuş, arada sırada sirkeyle şakaklarını ovuyor, kaygılı ve soru dolu gözlerle durmadan kocasına bakıyordu. Yaşlı adam bundan rahatsız ve tedirgin olurmuşa benziyordu. Adam inatla susuyordu, kadın da sessizliği bozmaya cesaret edemiyordu. Beklenmedik gelişim her ikisini de şaşırttı. Anna Andreyevna beni Nelly'yle görünce ürktü, ilk anlarda sanki kendisini suçlu hissediyormuş gibi baktı bize.

İçeri girince onlara:

“Size Nelly'yi getirdim,” dedim. “Nelly iyice düşünüp taşındı, size gelmeyi de kendisi istedi. Onu kabul edin ve sevin...”

Yaşlı adam bana kuşkulu gözlerle baktı; sadece o bakış bile onun her şeyi bildiğini, Nataşa'nın artık yüzüstü bırakılmış, yapılmış, belki de hakarete uğramış halde olduğunu bildiğini açıkça belli ediyordu. Gelişimizin gizli nedenini çözmeyi pek istiyordu, her ikimize de soran gözlerle bakıyordu. Tir tir titreyen Nelly, avcundaki elimi sımsıkı tutuyor, gözlerini de yerden kaldırmıyordu. Yalnız tuzaga yakalanmış küçük bir hayvan gibi arada sırada çevresine ürkek gözlerle bakıyordu.

Ama, Anna Andreyevna çabucak kendini topladı; Nelly'ye doğru atıldı onu öptü kucakladı, hatta ağlamaya bile başladı, elini bırakmadan sevecen hareketlerle yanına oturttu. Nelly şaşkınlıkla karışık bir merakla ona bakıyordu.

Ne var ki, Nelly'yi güzelce sevip okşayarak yanına oturtuktan sonra zavallı kadıncağz ne yapacağını bilemedi, saf bir bekleyiş haliyle bana bakmaya koyuldu. Nikolay Sergeyiç kaşlarını çattı, Nelly'yi neden getirdiğimi pekâlâ anlamıştı. Asık ve kaygılı yüzünün dikkatimi çektiğini görünce, elini başına götürüp:

“Başım ağrıyor Vanya,” dedi damdan düşercesine.

Hiçbirimiz hâlâ ağzımızı açıp tek söz söylemiyorduk; söze neresinden başlayacağımı bilemiyordum. Oda karanlıktı; kap-kara, kocaman bir bulut yaklaşıyordu, gene uzaktan gelen bir gökgürültüsünün gumbürtüsü işitildi.

Yaşlı adam:

“Bu yıl gökgürültüsü erken başladı,” dedi. “Çok iyi anımsıyorum, otuz yedide daha da erken işitilmişti.”

Anna Andreyevna içini çekti.

Çekine çekine:

“Semaveri yaksam mı acaba?” diye sordu. Ama, hiç kimse ona yanıt vermedi, kadıncağz da Nelly'ye doğru döndü:

“Adın ne senin güzelim?” diye sordu.

Nelly alçak sesle adını söyledi, gözlerini daha da aşağı indirdi. Yaşlı adam gözlerini dikmiş, aralıksız ona bakıyordu.

Biraz canlanan yaşlı kadın:

“Yelena, değil mi?” diye sürdürdü.

“Evet,” diye yanıtladı Nelly de. Sonra gene bir dakika sessizlik oldu.

“Kızkardeşim Praskovya Andreyevna'nın Yelena adında bir yeğeni vardı,” dedi Nikolay Sergeyiç. “Ona da Nelly derlerdi, çok iyi anımsıyorum.”

“Demek ki yavrucuğum, senin anan baban yok, öyle mi?” diye sordu gene Anna Andreyevna.

“Hayır, yok,” diye fısıldadı Nelly çabucak, ürkek bir sesle.

“Bana öyle demişlerdi. Annen öleli çok oldu mu?”

“Hayır, çok olmadı.”

Yaşlı kadın acıyarak ona baktı ve:

“Vah zavallı yavrucuğum, vah zavallı öksüz!” diye sürdürdü.

Beri yanda, Nikolay Sergeyiç sabırsızlıkla parmaklarını masaya vuruyordu.

Yaşlı kadın çekingen sorularını sürdürerek:

“Annen yabancıydı, değil mi? Bana öyle demiştiniz, değil mi İvan Petroviç?” dedi.

Nelly kara gözleriyle bana kaçamak bir bakış fırlattı, sanki beni yardımına çağırır gibiydi. Soluğu ağır ve düzensizdi.

“Annesi, bir İngiliz babayla, Rus bir ananın kızıydı,” diye anlatmaya başladım. “Demek ki, daha çok Rus sayılır annesi. Nelly yabancı bir ülkede dünyaya gelmiş.”

“Demek annesi kocasıyla birlikte dış ülkelere gitmiş?”

Nelly ansızın kıpkırmızı oldu. Anna Andreyevna hemen bir çam devirdiğini anlayıverdi ve kocasının üzerine çevrilen öfkeli bakışları karşısında ürperdi. Yaşlı adam öfkeyle bir süre ona baktıktan sonra, başını pencereye çevirdi.

Sonra birdenbire Anna Andreyevna'ya dönen Nikolay Sergeyiç: “Aile ocağından ona kaçmıştı, üstelik de babasının bütün parasını da aşığına teslim etmişti; o namussuz adam o parayı binbir hileyle kadının elinden almıştı; kadını yabancı bir ülkeye götürdü, orada iyice soyup soğana çevirdikten sonra, yüzüstü bırakıp gitti. Mert bir adam çıktı da ölünceye kadar yanında kalıp ona yardım etti. O da iki yıl önce, kadın, babasının yanına döndü. Sen bana böyle anlatmıştın, değil mi Vanya? diye sordu itiraz kabul etmeyen bir sesle.

Fazlasıyla heyecanlanan Nelly hemen ayağa fırladı ve kapağı doğru gitmek istedi.

Yaşlı adam en sonunda ona elini uzatarak:

“Buraya gel Nelly,” dedi. “Şuraya, yanıma otur bakayım!”

Sonra eğildi, kızı alnından öptü, usulca başını okşadı. Nelly titremeye başladı... ama, gene de kendini tuttu. Pek duygulanan, neşeli bir umuda kapılan Anna Andreyevna, sevgili kocası Nikolay Sergeyiç'in öksüzü sevip okşamasını seyrediyordu.

Yaşlı adam hâlâ Nelly'nin başını okşayıp, bize de meydan okumaktan geri kalmayarak, heyecanlı bir sesle:

“Nelly, o kötü adamın, o kötü ve ahlâksız adamın anneni mahvettiğini biliyorum, annenin babasını çok sevdiğini de biliyorum,” dedi.

Suluk yanakları hafifçe kızardı; bize bakmaktan kaçınıyordu.

Nelly de hiç kimseye bakmamaya özen göstererek çekingen, ama metin bir sesle:

“Annem büyükbabamı, büyükbabamın annemi sevdiğinden daha çok severdi,” dedi.

Bir çocuk kadar bile kendini tutamayan ve sabırsızlığından utanırmışa benzeyen yaşlı adam sert bir sesle:

“Bunu sen nereden biliyorsun?” diye sordu.

Nelly de sert bir sesle:

“Biliyorum işte,” diye yanıt verdi. “Annemi kabul etmek istemedi ve... onu kovdu.”

Nikolay Sergeyiç’in bir şeyler söylemek, sözelimi, büyükbabanın kızını kabul etmemekte önemli nedenleri bulunduğu yanıtını vermek istediğini görüyordum, ama bize bakıp sustu.

Birdenbire, konuşmayı inatla o yolda sürdürmek isteyen Anna Andreyevna:

“Peki, büyükbaban sizi bir daha görmek istemeyince, nerede oturdunuz ana-kız?” diye sordu.

“Geldiğimiz zaman, büyükbabamı uzun zaman aradık,” diye yanıt verdi Nelly, “ne var ki, onu bir türlü bulamıyorduk. Bunun üzerine, annem bana büyükbabamın eskiden çok zengin olduğunu, hatta bir fabrika kurmak istediğini, ama annemin birlikte gittiği adam, büyükbabamın bütün parasını aldığı ve geri vermediği için şimdi çok yoksul olduğunu söyledi. Bunu annem ağzıyla söyledi bana.”

“Hımmmm!” dedi yaşlı adam.

Gitgide açılan ve Anna Andreyevna’yla konuşmakla birlikte Nikolay Sergeyiç’e yanıt vermek istermişe benzeyen Nelly:

“Annem bana bir de şunu söyledi,” diye sürdürdü, “Annem, büyükbabamın bize çok kızgın olduğunu, kendisinin

babasına karşı çok suçlu olduğunu, dünyada ondan başka da hiç kimsesi olmadığını söyledi. Bunları söylerken hüngür hüngür ağlardı...

Biz buraya gelmeden önce, bana: 'Beni kesinlikle bağışlamaz ama, belki seni görünce sever de, senin uğruna beni de bağışlar,' demişti. Annem beni çok severdi, bunları derken beni kucaklar öperdi, gidip büyükbabayı görmeye pek korkardı. Babası için dua etmeyi öğretmişti bana, kendisi de onun için dua ederdi gece gündüz. Eskiden büyükbabamla nasıl yaşadıklarını, onun kendisini ne kadar çok, dünyada her şeyden çok sevdiğini anlatırdı. Akşamları annem ona piyano çalarmış ya da kitap okurmuş, büyükbabam da onu öper, kucaklar, yığınla armağanlar alırmış... Her zaman ona armağanlar verirmiş. Hatta, bir keresinde, annemin bir yaş gününde kavga etmişler, çünkü büyükbabam ne armağan edeceğini annemin bilmediğini sanıyormuş, oysa annem bunu çoktan biliyormuş bile. Annem bir çift küpe istiyormuş, büyükbabam da mahsustan ona bir iğne alacakmış havaları takınmış; küpeleri anneme verip de onun bunu çoktan bildiğini görünce pek kızmış, yarım gün onunla hiç konuşmamış. Ama, sonradan gelip annemi öpmüş ve ondan özür dilemiş..."

Nelly kendini artık söylediklerine kaptırmıştı, yanakları al al olmuştu.

Annenin, küçük Nelly'siyle eskinin mutlu günlerinden sık sık söz ettiği görülüyordu. Bodrum katının bir köşesine oturup, yaşamda kalan tek avuntusunu, küçük kızını kucağına alıp, öpüp okşayarak, kendi haline ağlayarak uzun uzun konuşur, dertleşir, anlattıklarının çocuğun marazi şekilde duygusal ve vaktinden önce olgunlaşmış ruhunda nasıl bir yankı uyandıracağını aklının ucuna bile getirmezdi.

Ama, kendini bütünüyle anılarına kaptıran Nelly, birden kendini toplar gibi oldu; kuşkulu, güvensiz gözlerle çevresine bakındı ve sustu. Yaşlı adam kaşlarını çatıp alnını buruşturdu; Anna Andreyevna gözpınarlarına biriken yaşları mendiliyle sessizce sildi.

Nelly boğuk bir sesle şöyle sürdürdü:

“Buraya döndüğümüzde annem çok hastaydı. Ciğerlerinden hastaydı. Uzun zaman büyükbabamı aradık, onu hiçbir yerde bulamadık. Bodrum katından bir yer kiralamıştık.”

“Bodrum katında bir yer, hem de anacığının o hasta halinde!” diye haykırdı Anna Andreyevna.

“Evet...” diye yanıtladı Nelly de. “Annemin parası yoktu, yoksuldu. Her zaman bana, ‘yoksul olmak günah değildir, ama varlıklı olup da başkalarını küçümseyip kırmak günahıdır...’ derdi, Tanrı’nın kendisini cezalandırdığını söylerdi.”

Yaşlı adam bana döndü, ilgisiz bir tavır takınmaya çalışarak:

“Vasili-Ostrov’a mı yerleşmiştiniz? Bubnova’nın evine mi?” diye sordu. Hiçbir şey söylemeden orada oturmaktan rahatsız olmuş gibi sormuştu bu soruyu. Nelly de:

“Hayır, önceleri başka bir yerde oturuyorduk,” diye yanıt verdi. Bir süre sustuktan sonra da: “Son oturduğumuz ev çok karanlık ve nemliydi,” diye sürdürdü. “Annem çok hastalandı, ama gene de kalkıyordu. Ben çamaşırını yıkıyordum, o durmadan ağlıyordu. Bizim oturduğumuz yerde bir yaşlı kadın da vardı, bir yüzbaşının dul eşiydi, bir de emekli memur vardı. Bu adam eve her gece sarhoş gelir, bağırır, çağırır, gürültü eder, ortalığı birbirine katardı. Ondan ödüm kopardı. Annem beni koynuna alır, bana sımsıkı sarılırdı, emekli memur bağırıp küfürler ettiği zaman annem tir tir titrerdi. Adam bir gün yüzbaşının dul karısını dövmeye kalktı, kadın çok yaşlıydı, bastonla yürüyordu. Annem ona acıyıp korumaya çalıştı. Bunun üzerine adam anneme de vurdu, o zaman ben adamın üstüne atıldım...”

Nelly durdu. Bu anı çok heyecanlandırmış, gözleri çakmak çakmak olmuştu.

Kendini öykünün sihrine kaptıran Anna Andreyevna:

“Hey Ulu Tanrım!” diye haykırdı. Özellikle kendisine hitap eden Nelly’den gözlerini ayıramıyordu.

“Bunun üzerine, annem evden dışarı attı kendini,” diye sürdürdü. “Beni de yanına almıştı. Gündüzdü. Akşama kadar sokaklarda taban teptik, annem durmadan ağlıyordu, elimi de hiç bırakmıyordu. Habire kendi kendine konuşuyor ve sık sık: ‘Hep yoksul kal Nelly, ben öldüğüm zaman da hiçbir şeyi, hiç kimseyi dinleme. Kimsenin evine gitme. Yapayalnız ve yoksul kal, çalış, iş bulamazsan dilen, sokaklarda sadaka iste, ama sakın *onların yanına* gitme,’ diye yineliyordu.”

“Hava kararmak üzereydi, bir sokaktan geçerken, birdenbire annem: ‘Azorska! Azorska!’ diye bağırdı. Tüyleri dökülmüş kocaman bir köpek ciyak ciyak bağırarak anneme doğru koştu ve hemen üzerine atıldı. Annem sapsarı olmuştu, bir çılgılık kopardı ve bastonuna dayana dayana, hep yere bakarak yürüyen pek yaşlı bir adamın önüne diz çöktü. Büyükbabamdı. Pek zayıf ve pek kılıksızdı, giysileri lime limeydi. Onu ilk kez görüyordum. O da korkmuştu, sapsarı oldu, annemin önünde diz çöküp de bacaklarına sarıldığını görünce, kendini kurtardı, annemi itti, bastonunu kaldırıma vurup çabucak uzaklaştı. Azorska biraz daha kaldı. Hayvan inliyor, annemin yüzünü gözünü yalıyordu, sonra büyükbabamın ardından koştu, ceketinin eteğinden tutup arkaya doğru çekti, ama büyükbabam ona bastonuyla vurdu. Azorska bir kez daha yanıma geldi, ama büyükbabam onu çağırdı; bunun üzerine, mırıldana mırıldana onun yanına gitti.

Annem oracığa serilip kalmıştı, adeta ölmüş gibiydi; hemen çevremize insanlar birikti, polisler geldi. Ben iki gözüm iki çeşme ağlıyordum, bir yandan da annemi yerden kaldırmaya çalışıyordum. En sonunda, doğrulup kalkabildi, çevresine bakındı ve ardım sıra yürümeye başladı. Onu doğruca eve getirdim. Herkes başını sallayarak uzun uzun bize baktı...”

Nelly biraz soluk alıp, gücünü toparlamak için durdu. Beti benzi sapsarı kesilmişti ama, gözlerinde kesin bir kararlılık okunuyordu. En sonunda, *her şeyi* söylemeye karar verdiği görölüyordu. Hatta biraz da meydan okuyucu bir tavır takınmıştı.

Nikolay Sergeyiç titrek ve somurtuk bir sesle:

“Annen babasına hakaret ettiği için, o da onu haklı olarak reddetmiş.”

“Annem de bana öyle söylemişti,” diye yanıt verdi Nelly. “Eve dönerken bana: ‘Büyükbabandır Nelly,’ diyordu, ‘ona karşı çok suçluyum, beni lanetledi, işte şimdi Tanrı da bu yüzden beni cezalandırıyor.’ Bütün o akşam ve daha sonraki günlerde hep böyle söyledi. Konuştuğu zaman akli başında değil gibiydi artık...”

İhtiyar adam hiç sesini çıkarmıyordu.

Hâlâ sessiz sessiz ağlamakta olan Anna Andreyevna:

“Ve sonra o evden çıktınız, değil mi?” diye sordu.

“O gece annem çok hastalandı; yüzbaşının karısı Bubnova’nın evinde bir oda buldu, iki gün sonra da onunla birlikte gidip oraya yerleştik. Oraya varır varmaz hemen yatağa düştü, tam üç hafta yerinden kalkamadı. Ona ben bakıyordum. Artık hiç paramız yoktu; yüzbaşının karısıyla Ivan Aleksandroviç yardım etti bize.”

“Tabut yapımcısı,” diye ekledim durumu açıklamak amacıyla.

“Annem ayağa kalkıp da yürümeye başlayınca, bana hep Azorska’dan söz etti.”

Nelly bir an sustu. Yaşlı adam konuşmanın Azorska’ya dökülmesinden hoşlanmışa benziyordu.

Yüzünü büsbütün bizlerden gizlemek istermiş gibi, koltuğunda biraz daha tortop oldu:

“Azorska konusunda sana neler anlattı annen?” diye sordu.

“Annem bana hep büyükbabamdan söz ediyordu,” dedi Nelly de. “O hasta halinde hatta sayıklarken bile sadece ondan söz ediyordu. Biraz daha iyileşmeye başlayınca, yeniden eski yaşantısını anlatmaya koyuldu... ve Azorska’dan söz etti. Bir gün, yazlıkta bulundukları sırada, sokak çocuklarının Azorska’yı derede boğmak için bir ipin ucunda sürüklediklerini görmüş. Hayvanı onlardan satın almak için çocuklara para

vermiş. Büyükbabam Azorska'yı görünce pek gülmüş. Ama Azor kaçmış. Annem hüngür hüngür ağlamaya başlamış; büyükbabam üzülmüş, korkmuş, Azorska'yı geri getirene yüz ruble vereceğini söylemiş. İki gün sonra köpeği ona geri getirmişler, büyükbabam hemen getirene yüz ruble vermiş, o günden sonra da Azorska'yı sevmeye başlamış. Annem köpeği o kadar severmiş ki, onu yatağına almış. Annemin anlattığına göre, Azorska eskiden sokaklarda tiyatro oyuncularıyla gezermiş, selam durmasını bilirmiş, sırtında bir maymun taşıyıp, silahla talim yapmasını, daha başka binbir türlü şey yapmasını bilirmiş... Annem büyükbabamdan ayrılınca, büyükbabam Azorska'yı yanından ayırmaz olmuş, hep onunla dolaşmış. Bu nedenle, annem sokakta Azorska'yı görünce, büyükbabamın da oralarda olduğunu hemen anlarmış..."

Görünüşe göre, Azorska konusunun herkesi oyalayacağını uman yaşlı adam gitgide surat asıyordu. Artık hiç soru sormuyordu.

"Bir daha büyükbabanı görmedin mi?" diye sordu Anna Andreyevna.

"Gördüm elbette. Annem iyileşmeye başlayınca, ona bir kez daha rastladım. Ekmek almaya gidiyordum: Birdenbire, Azorska'nın yanında bir adam gördüm, ona dikkatle bakınca, büyükbabamı tanıdım. Ona yol vermek için, duvar dibine çekildim. Büyükbabam uzun uzun bana baktı, öyle korkunçtu ki, ödüm patladı, sonra geçip gitti. Azorska da beni tanıdı, çevremde zıplamaya, ellerimi yalamaya başladı. Çabucak geri döndüm, arkama bakınca, büyükbabamın fırına girdiğini gördüm. Bunun üzerine mutlaka bana soru soracağını düşündüm: Bu kez daha da çok korktum, eve döndüğümde, hastalanmaması için anneme hiçbir şey söylemedim.

Ertesi gün, fırına gitmedim: Başım ağrıyor, dedim. İki gün sonra gittiğimde hiç kimseye rastlamadım, ama o kadar korkuyordum ki tabana kuvvet koştum. Ertesi gün, tam köşeyi dönerken gene büyükbabam ve Azorska'yla burun buruna gelmeyeyim mi? Hemen oradan kaçtım, başka bir sokağa saptım,

fırına başka bir kapıdan girdim. Ama, birdenbire gene ona çarptım, o kadar da korktum ki, elim ayağım donmuş gibi, hiç kıpırdamadan olduğum yerde kalakaldım. Büyükbabam geçen seferki gibi gene uzun uzun bana baktı, sonra başımı okşadı, elimi tuttu, beni götürdü. Azorska da kuyruğunu oynatarak arkamızdan geliyordu.

İşte o zaman, büyükbabamın artık dik duramadığını, bastonuna dayandığını, ellerinin de zangır zangır titrediğini gördüm. Beni köşedeki, bir satıcının yanına götürdü, bu adam sokakta ballı baharatlı çavdar ekmeği ve elma satardı. Bana bir horoz, balık biçimde ballı ekmek aldı, şeker ve bir de elma aldı. Çantasından para çıkarırken elleri o kadar titriyordu ki beş kapiklik madeni bir parayı yere düşürdü; ben de bunu alıp ona verdim. O da bu parayı aldıklarıyla birlikte bana verdi. Yine hiçbir şey söylemeden, saçlarımı okşadı ve dönüp evine gitti.

Bunun üzerine, eve dönünce her şeyi anneme anlattım, önce büyükbabamdan korktuğumu, onu görünce gizlendiğimi anlattım. Annem başlangıçta bana inanmadı, sonra o kadar sevindi ki, bütün o akşam bana sorular sordu, beni öptü, okşadı, ağladı, güldü, hepsini anlattıktan sonra da büyükbabamdan bir daha korkmamı, özellikle beni görmek için geldiğini, beni sevdiğini söyledi. Ona iyi davranmamı, onunla konuşmamı söyledi.

Ertesi sabah, annem ufak tefek işler için defalarca beni sokağa gönderdi, oysa büyükbabamın sadece akşamları geldiğini söylemişim ona. Annem de arkamdan geliyordu, sokağın köşesine gizlendi; ertesi gün de aynı şekilde davrandık, ama büyükbabam gelmedi. O günlerde çok yağmur yağıyordu, annem benimle sokağa çıka çıka üşüttü, yeniden yatmak zorunda kaldı.

Büyükbabam bir hafta sonra geldi; gene bir balık biçimi ekmekle, bir de elma aldı, ama hâlâ bana hiçbir şey söylemiyordu. Dönüp gidince, hiç gürültü çıkarmadan onu izledim, çünkü anneme söylemek için nerede oturduğunu öğrenmeye

karar vermiştim. Beni görmemesi için sokağın öbür yakasından, onun ardından yürüyordum. Uzakta oturuyordu, daha sonraları taşındığı ve öldüğü evde değil, başka bir sokakta, bir evin üçüncü katında oturuyordu.

O gün eve geç döndüm. Annem çok merak etmişti, çünkü nerede olduğumu bilmiyordu. Olup bitenleri anlatınca, pek sevindi, hemen ertesi gün büyükbabamın evine gitmek istiyordu. Ne var ki, ertesi gün iyice düşünüp taşınınca oraya gitmeye korktu ve tam üç gün bocalayıp durdu. En sonunda beni yanına çağırdı ve ‘beni dinle, Nelly,’ dedi. ‘Bak şimdi hastayım, sokağa çıkacak halde değilim, ama büyükbabana bir mektup yazdım, git onu bul ve mektubu ona ver. Okurken ona bakarsın, ne söyleyeceğine, ne yapacağına dikkat edersin; sonra dizlerine kapanırsın, onu kucaklar öpersin ve anacığını bağışlamasını istersin...’ Annem beni kucaklayıp öperken hüngür hüngür ağlıyordu. Gitmeden önce üzerime haç çıkardı, dualar etti; kendisiyle birlikte bana da diz çöktürdü ikonun önünde; hasta olmasına karşın sokak kapısına kadar benimle geldi. Arkama dönüp baktığımda, o hâlâ orada durmuş, gözleriyle beni izliyordu...

Büyükbabamın evine geldiğimde, kapıyı açtım: Çengeli takmamıştı. Büyükbabam masanın başına oturmuş, ekmekle patates yiyordu; Azorska yanında durmuş, kuyruğunu oynatarak onun yemek yiyişini seyrediyordu. O evin de pencereleri daracık ve karanlıktı, orada da bir tek masayla bir tek iskemle vardı. Yalnız yaşıyordu. İçeri girdim. O kadar korktu ki, yüzü sapsarı oldu ve titremeye başladı. Ben de korktum, hiç sesimi çıkarmadım, sadece masaya yaklaşp, mektubu oracığa bıraktım.

Büyükbabam mektubu görünce o kadar öfkелendi ki, birdenbire ayağa kalktı, bastonunu kaptı, kafamın üzerinde salladı ama vurmadı. Beni sofaya götürdü ve kapıdan dışarı itti. Ben daha ilk basamakları bile inmemiştim ki, kapıyı yeniden açtı ve açılmamış mektubu arkamdan attı. Eve döndüm ve her şeyi anneme anlattım. Annem yeniden yataklara serildi...”

Tam o sırada, yeniden oldukça şiddetli bir gökgürültüsü işitildi, iri yağmur damlaları camlara çarpmaya başladı; oda karanlıklara gömülmüştü. Yaşlı kadın, korkmuş gibi, haç çıkarırdı. Hepimiz birdenbire duruvermiştik.

İhtiyar adam pencerelere bir göz atarak:

“Gececek bu,” dedi. Sonra ayağa kalktı ve odanın içini arşınlamaya başladı. Nelly bakışlarıyla onu izliyordu. Küçük kız anormal bir heyecan içindeydi. Bu durum benim gözümünden kaçmıyordu ama, çocuk bana bakmaktan kaçınırmış gibiydi.

Yaşlı adam yeniden koltuğuna oturarak:

“Ee, sonra?” diye sordu.

Nelly korka korka çevresine bakındı.

“Büyükbabanı bir daha görmedin mi?”

“Gördüm elbette...”

“Evet, evet, devam et güzelim, devam et,” diye destekledi Anna Andreyevna.

“Tam üç hafta onu görmedim,” diye sürdürdü Nelly, ta kışa kadar. Sonra kış geldi ve kar yağdı. Büyükbabama aynı yerde yeniden rastladığım zaman çok sevindim... Çünkü bir daha gelmediği için annem çok üzülüyordu. Onu görünce, kendisinden kaçtığımı görmesi için bile bile hemen karşı kaldırıma geçtim. Arkama dönüp bakınca, bana yetişmek için büyükbabamın hızlı hızlı yürüdüğünü gördüm, sonra da koşmaya ve bana seslenmeye başladı: ‘Nelly, Nelly!’ diye bağırıyordu. Azorska da arkasından koşuyordu. O haline acıdım ve durdum.

Büyükbabam yaklaştı, elimi tuttu, beni alıp götürdü, ağladığımı görünce, durdu, bana baktı, eğilip öptü. O zaman ayağımdaki eski püskü ayakkabıları gördü, başka papucum olup olmadığını sordu. Ben de hemen annemin hiç parası olmadığını, komşularımızın ve ev sahiplerimizin acıyarak bize yiyecek verdiklerini söyledim. Büyükbabam hiçbir şey söylemedi, ama beni çarşıya götürüp ayakkabı aldı ve bunu hemen

giymemi söyledi; sonra birlikte evine gittik. Ama, daha önce bir dükkâna girdi, bir pastayla iki şeker aldı, eve gelince pastayı yememi söyledi, ben yerken o da beni seyretti, sonra da şekerleri verdi.

Azorska pasta istemek için patisini masaya koydu, ona da verdim, büyükbabam gülmeye başladı. Derken, beni yanına çekti, başımı okşadı, bir şeyler öğrenip öğrenmediğimi, neler bildiğimi sordu. Ben de bildiklerimi söyledim. O zaman her gün saat üçte ona gelmemi emretti, bana ders vereceğini söyledi. Sonra da, dön deyinceye kadar gidip pencereden bakmamı söyledi bana. Dediği gibi yaptım ama, usulca başımı döndürüp baktım ve yastığının kılıfını söküp, içinden dört tane gümüş ruble çıkardığımı gördüm. Sonra onları bana getirip: ‘Bunlar yalnız senin,’ dedi. Alacaktım ama, düşündüm ve ona: ‘Eğer yalnız benimse, almam bunları,’ dedim. Büyükbabam birdenbire öfkeleni ve bana: ‘Pekâlâ, canın nasıl isterse öyle yap, al bunları ve git.’ Giderken beni öpmedi.

Eve dönünce, her şeyi anneme anlattım. Ama annemin hastalığı günden güne artıyordu. Tabut yapımcısına gelen bir tıp öğrencisi anneme bakıyor, ona ilaçlarını veriyordu.

Sık sık büyükbabama gidiyordum, bunu annem emretmişti. Büyükbabam bir İncil’le, bir coğrafya kitabı almıştı, bana ders veriyordu; bana dünyadaki ülkeleri anlatıyor, oralarda yaşayan insanları sayıp döküyordu, denizlerin adını sayıyor, vaktiyle oralarda neler olduğunu söylüyor, İsa’nın hepimizi nasıl bağışladığını anlatıyordu. Ben ona soru sorduğum zaman da çok seviniyordu: Böylece, ben de ona sık sık soru sordum, o da bana her şeyi anlattı. Sık sık Tanrı’dan söz ederdi. Kimi zaman da ders çalışacak yerde, Azorska’yla oynuyorduk; beni çok sevmeye başlamıştı, bir sopanın üzerinden atlamasını öğretmişim ona, büyükbabam gülüyor, saçlarımı okşuyordu. O çok ender gülerdi. Kimi günler çok konuşurdu, sonra ansızın susar, uyuklarmış gibi otururdu, ama gözleri açıktı. Akşama kadar öyle dururdu, akşam olunca öyle korkunç, öyle yaşlı olurdu ki...

Kimi zaman da, geldiğimde onu bir iskemlede oturmuş, düşünür halde bulurdum, hiçbir şey işitmezdi böyle anlarda, Azor da yanında yatarı. Beklerdim, beklerdim ve öksürürdüm; büyükbabam hâlâ bakmazdı. O zaman ben de çıkar gıderdim. Evde, annem yatakta beni beklerdi, ona her şeyi anlatırdım, hava kararır, gece iyice bastırırdı, ben hâlâ ona anlatır, anlatırdım; o da büyükbabam hakkında bütün anlattıklarımı can kulağıyla dinlerdi. O gün yaptıklarını, bana anlattığı öyküleri, verdiği dersleri anlatırdım hep. Azorska'yı bir sopanın üzerinden atlattığımı, büyükbabamın da buna pek güldüğünü anlatınca, o da birdenbire gülmeye başlar, neşeyle uzun uzun güler, bana yeniden anlattırırdı, sonra da dua ederdi.

Kendi kendime hep: 'Nasıl oluyor da annem büyükbabamı bu kadar seviyor da, o annemi sevmiyor?' diye düşünürdüm. Bir daha sefere büyükbabama gittiğimde, annemin kendisini ne kadar sevdiğini söyledim ona. Hiç sesini çıkarmadı, öfkeyle sonuna kadar beni dinledi. Bunun üzerine, annemin neden onu o kadar sevdiğı ve hep onun hakkında sorular sorduğu halde, kendisinin annem hakkında hiç soru yöneltmediğini sordum. Büyükbabam çok kızdı ve beni kapıya koydu. Ben bir süre kapının ardında bekledim, büyükbabam ansızın kanadı açtı, beni içeri çağırdı, ama hep öfkeliydi ve hiç konuşmuyordu.

İncil'i okumaya başladığımız zaman, İsa: 'Birbirinizi sevin ve hakaretleri bağışlayın,' dediğı halde, annemi neden bağışlamak istemediğini bir kez daha sordum ona. Bunun üzerine, birdenbire ayağı kalktı, bağıra bağıra bütün bunları annemin öğrettiğini söyledi, sonra da bir daha evine ayak basmamamı söyleyerek, beni bir kez daha kapı dışarı etti. O zaman ben de artık ona gelmek istemediğimi söyledim ve gittim... Ertesi gün de büyükbabam evden taşındı..."

Nikolay Sergeyiç pencereye doğru dönerek:

"Yağmurun çabuk geçeceğini söylemiştim. İşte geçti bile, güneş de çıktı... görüyor musun Vanya," dedi bana.

Anna Andreyevna ona ne düşüneceğini bilemeden, kararsız gözlerle baktı, o ana kadar uysal ve ürkek duran kadıncağızın bakışlarında ansızın müthiş bir öfke parıltısı belirdi. Hiçbir şey demeden Nelly'nin elini tuttu, küçük kızı dizlerine oturttu.

“Sen anlat, meleşim, ben dinliyorum,” dedi. “Katı yürek-liler de...”

Sözlerinin gerisini getirmede, birdenbire hüngür hüngür ağlamaya başladı. Nelly bana soran gözlerle baktı: Kızcağız şaşkın ve ürkmüş görünüyordu. Beri yanda yaşlı adam da bana bakıp omuzlarını silktiler ama, hemen başını öte yana çevirdi.

“Devam et Nelly,” dedim.

“Tam üç gün büyükbabama gitmedim,” diye sürdürdü Nelly. “O sırada annemin hastalığı daha da ağırlaşmıştı. Artık hiç paramız kalmamıştı, ilaç alamıyorduk, ağzımıza bir lokma yiyecek koymuyorduk, çünkü komşularımızın da hiçbir şeyi yoktu, onlar da yoksuldu, üstelik de pek haklı olarak onların sırtından geçindiğimizi yüzümüze vurmaya başlamışlardı.

Bunun üzerine, üçüncü gün kalktım, giyindim. Annem nereye gittiğimi sordu. Büyükbabamdan para istemeye gideceğimi söyledim, annem buna pek sevindi, çünkü beni kovduğunu, bir daha evine ayak basmak istemediğimi anlatmış-tım ona. Annem ağlamış, büyükbabama gene gitmem için yalvarmıştı bana. Oraya gittiğimde, büyükbabamın evden taşındığını söylediler bana, ben de kalkıp yeni evine gittim.

Ben içeri girince, büyükbabam ayağa kalktı, hemen üzerine atıldı, topuklarını yere vurdu ama, ben ona annemin çok hasta olduğunu, ilaç almak için elli kapık gerektiğini, yiyecek de hiçbir şeyimiz olmadığını söyleyiverdim. Büyükbabam bağırdı, tepindi, beni merdivene itti, kapıyı da arkamdan kapadı. Ama, o beni kapı dışarı ederken merdivenden bir yere ayrılmayacağımı, bana para vermedikçe oradan dünyada gitmeyeceğimi söyledim ona. Ve merdivene oturdum. Bir süre sonra kapıyı açtı, benim orada oturup durduğumu görünce yeniden örttü. Sonra aradan uzun bir süre geçti; bir kez daha kapıyı

açtı ve beni görünce gene kapattı. Bunu sık sık yineledi. En sonunda, Azorska'yla birlikte çıktı, kapıyı örttü, bana tek söz söylemeden geçip gitti. Ben de ona hiçbir şey söylemedim ve akşama kadar orada oturdum.”

“Vah zavallı yavrucuğum!” diye haykırdı Anna Andreyevna. “Merdiven kimbilir ne kadar soğuktu!”

“İçi kürklü pelerinim vardı,” diye yanıtladı Nelly.

“Öyle bile olsa!.. Vah zavallı yavrucuğum, ne kadar çok acı çekmişsin! Peki, sonra büyükbaban ne yaptı?”

Nelly'nin dudacıkları titremeye başladı ama, kendini tutmak için büyük çaba harcadı.

“Geri döndüğünde ortalık iyice kararmıştı bile. İçeri girerken bana çarptı ve: ‘Kim var orada?’ diye bağırdı. Hiç kuşkusuz benim çoktan gittiğimi sanıyordu; hâlâ orada olduğumu görünce pek şaşırdı, uzun zaman karşımda dikilip kaldı.

Birdenbire bastonunu merdivene vurdu, koşarak gitti, kapısını açıp içeri girdi, bir dakika sonra da, hepsi de beş kapiklik bakır paralar getirip, merdivene attı. ‘Al! Elimde avcumda kalanın hepsi bu işte,’ diye bağırdı. ‘Annene de söyle, onu lanetledim!’ Sonra da kapıyı çarpıp içeri girdi. Paralar merdivene yuvarlanmıştı. Karanlıkta onları bir bir aramaya koyuldum, hiç kuşkusuz, büyükbabam paraların dört bir yana saçıldığını, onları toplamakta zorluk çektiğimi anlamıştı: Çünkü kapıyı açıp bana bir mum uzattı. Ben de mumun ışığında, paraları kolayca topladım. Büyükbabam da onları toplamama yardım etti ve toplam yetmiş kapik olması gerektiğini söyledi; sonra da içeri girip kapıyı kapadı.

Eve dönünce, parayı olduğu gibi anneme verdim ve bütün olup bitenleri ona anlattım. Bunları işitince annem daha ağırlaştı, bütün gece ben de hastalandım. Ertesi gün ateşim yükseldi ama, kafamda bir tek düşünce vardı, çünkü büyükbabama çok kızmıştım. Annem uyuyunca, hemen sokağa fırladım, büyükbabamın evine yöneldim, ama yolda köprünün üzerinde durdum. İşte *o adam* da o zaman geçti...”

Ben yaşlı adama dönerek:

“Dediği adam Arşipov,” dedim. “Size ondan söz etmiştim Nikolay Sergeyiç. Satıcıyla birlikte Bubnova’nın evinde bulunan ve bir temiz dövdükleri adam işte oydu. Nelly’nin onu ilk görüşüydü... Devam et Nelly.”

“Adamı durdurdum, ondan bir gümüş ruble istedim. Bana baktı ve: ‘Bir gümüş ruble mi?’ diye sordu. Ben de ona: ‘Evet,’ dedim. Bunun üzerine adam güldü ve bana: ‘Gel benimle,’ dedi. Onunla gideyim mi gitmeyeyim mi, bilemiyordum. An-sızın, altın yaldızlı çerçeveli gözlükleri olan ufak tefek bir ih-tiyar yaklaştı. Benim berikinden bir gümüş ruble istediğimi işitmişti. Adam bana doğru eğildi, neden kesinlikle bir ruble istediğimi sordu. Ben de annemin hasta olduğunu, ilaç almak için bu paranın gerekli olduğunu söyledim. Nerede oturdu-gumuzu sordu, bunu bir yere yazdı, bana da çıkarıp bir ruble-lik bir banknot verdi. *Beriki*, gözlüklü ihtiyarı görünce, çeki-lip gitti ve bir daha da gel benimle, demedi.

Hemen bir dükkâna girdim, rubleyi bozdurup bakır ka-pıklara çevirdim; otuz kapağı bir kâğıda sarıp, annem için bir yana ayırdım; kalan yetmiş kapağı kâğıda falan sarmadım, elimde tuttum, sonra da doğruca büyükbabamın evine gittim. Oraya varınca, kapıyı açıp eşikte durdum, kolumu sallayıp bütün paraları döşemenin üzerine fırlattım, sonra da ona:

“Alın paranızı! Onu lanetlediğinize göre, annemin buna gereksinmesi yok,” dedim.

“Arkamdan kapıyı çarpıp kaçtım.”

Bunları söylerken, Nelly’nin gözlerinden kıvılcımlar sa-çılmaya başlamıştı. İhtiyar adama safça kışkırtıcı bir bakış fır-lattı.

Anna Andreyevna, Nikolay Sergeyiç’e bakmadan, Nelly’yi göğsüne bastırıp:

“Çok iyi yapmışsın, hak etmiş bunu,” dedi. “Ona öyle yapmak gerekirdi: Senin büyükbaban çok kötü ve acımasız bir adammış.”

“Hımm!” yaptı Nikolay Sergeyiç.

“Eee, sonra ne oldu?” diye sordu Anna Andreyevna sabır-sızlıkla.

“Sonra, ne ben büyükbabama gittim, ne de o beni görmeye geldi,” diye yanıtladı Nelly.

“Peki, annenle sen, ne yaptınız sonra? Vah zavallı insan-cıklar! Vah zavallı insancıklar!”

“Annemin hastalığı gittikçe ağırlaştı, artık yataktan çok seyrek kalkabiliyordu,” diye sürdüren Nelly’nin sesi titredi ve boğuklaştı. “Beş paramız yoktu, yüzbaşının dul karısıyla birlikte dilenmeye başladım. O kapı kapı dolaşüyor, yoldan geçenleri çeviriyor, sadaka istiyordu, böyle geçiniyordu. Bana dilenci olmadığını, elinde kocasının rütbesinin yazılı bulunduğ u ve yoksul olduğunu bildiren çarşaf gibi belgeler bulunduğ u söylüyordu. Gelen geçene belgelerini gösterirdi, onlar da para verirlerdi. Bir de bana, herkesten para istemenin ayıp olmadığını söylerdi. Ben de onunla birlikte giderdim, bize sadaka verirlerdi, ancak öyle yaşayabiliyorduk; bunu annem de öğrenmişti, çünkü komşular onu dilenci olmakla suçlamışlar, Bubnova da anneme gelip beni sokaklarda dilendireceğ ine, kendi yanına verip çalıştırmasını söylemiş. Kadın daha önce de anneme gelmişti, ona para da getirmişti ama, annem almamış, yüzgeri etmişti. Bunun üzerine Bubnova da anneme neden bu kadar gururlu olduğunu sormuş, ona yiyecek göndermişti. Ama, kadın benim için o sözleri söyleyince, annem korkmuş ve ağlamaya başlamış. Bunun üzerine, Bubnova anneme hakaret etmeye kalkmış, körkütük sarhoşmuş, benim bir dilenci olduğumu, yüzbaşının karısıyla sokak sokak dilendiğ imi söylemiş. O akşam da yüzbaşının karısını evinden kovdu.

Bütün bunları öğrenince, annem ağlamaya başladı, hemen kalktı, giyindi, beni de elimden tutup götürdü. İvan Aleksandroviç annemi durdurmaya çalıştı, ama o dinlemedi ve gittik. Annem zorlukla yürüyebiliyordu. İkide bir oturuyordu, ben ona destek olmaya çalışıyordum. Kendisini büyükbabamın evine götürmemi söylüyordu; hava çoktan kararmıştı. Birden bire ana caddeye çıktık; bir evin önünde arabalar duruyor, içinden pek çok insan iniyordu, pencereler şıkır şıkır ışık içindeydi, içerden müzik sesi geliyordu.

Annem birden durdu, beni sımsıkı yakaladı ve işte o zaman bana: ‘Nelly, bütün ömrünce yoksul kal, yoksul kal kızım,’ diye yineledi. ‘Seni çağıran ya da alıp götürmeye gelen her kim olursa olsun, sakın onlara gitme. Sen de orada bulunabilir, güzel giysiler içinde, zengin olabilirdin, ama istemiyorum. Onlar kötü ve acımasız insanlardır, sana son emrim şudur, iyi dinle beni: Yoksul kal, çalış, sadaka iste, dilen, herhangi bir kimse seni almaya gelirse, ona: Sizin evinize gitmek istemiyorum, de!..’ dedi.

Annem hastayken işte bana bunları söyledi, ben de bütün ömrümce onun sözünden çıkmak istemiyorum,” diye ekleyen Nelly heyecandan tir tir titriyordu, yüzü kıpkırmızı kesilmişti. “Bütün ömrümce, hizmet edeceğim, çalışacağım, hizmet etmek, çalışmak için geldim sizin evinize, kızın olmak da istemiyorum...”

“Yeter, yeter yavrucuğum, yeter!” diye haykıran yaşlı kadın, Nelly’yi sımsıkı bağrına bastı. “Bunları söylediğinde anneciğin çok hastaydı.”

“Deliymiş,” dedi yaşlı adam da sert bir biçimde.

“Belki deliydi,” diye hemen atıldı Nelly, “belki deliydi ama, bana son emri budur, bütün ömrümce onun sözünden çıkmayacağım. Bunları bana söyledikten sonra düşüp bayıldı.”

“Ulu Tanrım!” diye haykırdı Anna Andreyevna. “O hasta halinde, kış kıyamette, sokak ortasında!..”

“Bizi karakola götürmek istiyorlardı ama, bir bey araya girdi; nerede oturduğumuzu sordu, bana on ruble verdi, arabacısına da bizi evimize kadar götürmesini emretti. Ondan sonra, annem artık hiç yataktan kalkmadı, üç hafta sonra da öldü...”

“Peki, ya babası? Kızını bağışlamadı mı?” diye haykırdı Anna Andreyevna.

“Hayır!” diye yanıtlayan Nelly kendini tutuyordu ama, içi kan ağlıyordu. “Ölümünden bir hafta önce, annem beni çağırıp: ‘Nelly, son bir kez büyükbabana git, gelip beni görmesini ve bağışlamasını iste ondan; bir haftalık ömrüm kaldığını, seni

yeryüzünde yapayalnız bıraktığımı söyle. Ona bir de böyle öldüğüme üzüldüğümü söyle...' dedi.

Hemen büyükbabamın evine koştum, kapıyı çaldım, açtı, beni karşısında görünce, hemen kanadı örtmek istedi ama, ben iki elimle yapıştım, kapamasına engel oldum ve: 'Annem ölüm döşeginde yatıyor, sizi çağırıyor, gelin!' diye bağırdım. Ama beni bütün gücüyle itip çat diye kapıyı kapattı. Eve döndüm, annemin yanına yattım, ona sarıldım, hiçbir şey söylemedim... Annem de bana sarıldı ve hiçbir şey sormadı..."

Tam o anda, Nikolay Sergeyiç masaya dayanarak ayağa kalktı; garip, bulanık, heyecanlı bir bakışla hepimizi kucakladıktan sonra, sanki gücü tükenmiş gibi yeniden koltuğuna yığıldı. Anna Andreyevna artık ona hiç bakmıyordu, hıçkıra hıçkıra ağlayarak, Nelly'yi göğsüne bastırıyordu.

"Son günü, ölmeden önce, akşama doğru, annem beni çağırdı, elimi tuttu ve bana: 'Bugün öleceğim, Nelly,' dedi. Bir şeyler daha söylemek istedi ama, gücü yetmedi. Yüzüne baktım: Artık beni görmüyormuşa benziyordu, ama hâlâ elimi avcunda tutuyordu sımsıkı. Elimi usulca çektim, koşarak evden çıktım, yol boyunca hep koşarak büyükbabama gittim. Beni görünce, hemen ayağa kalktı, yüzüme baktı, o kadar korktu ki, beti benzi uçtu, titremeye başladı. Elini tuttum, ona sadece: 'Ölüyor,' dedim."

"Bunun üzerine, büyükbabam birdenbire çılgına döndü, bastonunu kaptığı gibi, peşimden koşmaya başladı: Hatta az kalsın şapkasını almayı unutacaktı; oysa hava çok soğuktu. Şapkasını alıp başına geçirdim, ikimiz birden koşarak sokağa fırladık. Onu habire sıkıştırıyordum, bir arabaya binmeyi önerdim, çünkü annem neredeyse ölecekti; yanında sadece yedi kapık vardı. Arabacıları durdurdu, onlarla pazarlık etti ama, hepsi de güldüler, Azorska'yla alay edip yollarına gittiler, çünkü Azorska da peşimizden gelmişti. Bunun üzerine, yapacak bir şey kalmayınca, koşa koşa yolumuza devam ettik. Büyükbabam yorulmuştu, zorlukla soluk alıyordu ama, gene de koşmaya çalışıyordu. Ansızın düştü, şapkası yerlere yuvarlan-

dı. Tutup kaldırdım. Şapkasını başına geçirdim, elinden tutup onu götürdüm. Tam hava kararırken eve geldik ama, annem ölmüştü bile... Büyükbabam onu görünce, ellerini birbirine vurdu, tir tir titremeye başladı, tek söz söylemeden annemin yanında durdu.

İşte o zaman, yaklaştım, büyükbabamın elini tuttum ve yüzüne karşı. 'İşte kötü adam, katı yürekli, acımasız adam, bak şimdi kızına! Bak!' diye bağırdım. Bunun üzerine, büyükbabam bağırmaya başladı, sonra da ölü gibi yere serildi..."

Nelly yerinden sıçradı, Anna Andreyevna'nın kollarından kurtulup, gücü tükenmiş, acıdan bitmiş, sapsarı bir yüzle hepimizin ortasında dikilip durdu. Ama, Anna Andreyevna hemen ona doğru atıldı, kızı yeniden kucakladı, sanki içinde gizemli bir esin uyanmış gibi:

"Şimdi artık senin annen ben olacağım, ben olacağım Nelly, sen benim evladım olacaksın!" diye bağırmaya başladı. "Evet Nelly, gidelim buradan, o katı yürekli, o acımasız insanları, hepsini, hepsini bırakalım! Başkaları acı çekerken, varsın eğlensinler onlar, Tanrı bunun hesabını onlara soracaktır!.. Hadi gel Nelly, gidelim. Buradan gidelim, kızım..."

Yaşlı kadını hiç bu halde görmemiştim, onun böyle bir heyecan göstereceğini de hiç ummazdım, doğrusu. Nikolay Sergeyiç koltuğunda doğrulup kalktı, kesik bir sesle karısına:

"Nereye gidiyorsun, Anna Andreyevna?" diye sordu.

"Ona gidiyorum, kızıma, Nataşa'ya gidiyorum!" diye bağırdı yaşlı kadın da Nelly'yi kapıya doğru sürükleyerek.

"Dur bekle hele..."

"Beklemenin hiç yararı yok, taşyürekli adam. Çok uzun zamandan beri bekliyorum, yavrucuğum da bekliyor; elveda!"

Bu yanıtı verdikten sonra, yaşlı kadıncağız dönüp kocasına doğru bir göz atınca, şaşkınlıktan donup kaldı. Nikolay Sergeyiç önünde duruyordu, şapkasını almış, titreyen elleriyle acele acele paltosunu giymeye çalışıyordu.

"Ne o? Yoksa sen de mi... sen de mi benimle geliyorsun!" diye haykırdı; ellerini yalvarırcasına kavuşturup, böyle bir

mutluluğa bir türlü inanmaya cesaret edemiyormuş gibi, kuş-kulu gözlerle ona bakıyordu.

“Nataşa, nerede benim sevgili Nataşa’m? Nerede o? Kızım nerede?”

Bu sözler yaşlı adamın yüreğinden kopmuştu.

“Nataşa’mı bana geri verin? Nerede o?” Kendisine uzattığım bastonu kaptığı gibi, kapıya doğru atıldı.

“Bağısladı! Bağısladı! Tanrıya şükürler olsun, bağısladı!” diye haykırdı Anna Andreyevna.

Ama, yaşlı adam kapının eşiğine kadar gidemedi. Ansızın kapı açıldı. Nataşa odaya daldı: Yüzü sapsarı, ateşi varmış gibi gözleri alev alevdi, üstübaşı buruşmuş ve yağmurdan sırsıklam olmuştu. Başına örttüğü atkı omuzlarına kaymıştı, gür saçlarının dağılmış lüleleri üzerinde iri yağmur damlaları parlıyordu. Koşarak içeri girdi, babasını görünce, kollarını ona doğru uzatarak önünde diz çöktü.

IX

Ama, babası onu kollarının arasına almıştı bile!..

Yaşlı adam kızını yakalamış, bir çocuk gibi kaldırıp, kol-tuğuna götürmüştü; sonra da kendisi onun önünde diz çökmüştü. Nataşa’nın ellerini, ayaklarını öpüyor, eli ayağına dolanarak onu kucaklıyor, sanki yeniden kendileriyle birlikte olduğuna, sevgili kızını, Nataşa’sını gördüğüne, sesini işittiğine bir türlü inanmıyormuş gibi, onu gözleriyle yiyordu neredeyse!

Gözyaşları içindeki Anna Andreyevna evladını kucaklamış, başını göğsüne bastırmıştı, bu kucaklamayla adeta kendinden geçmiş, tek söz söyleyecek gücü kalmamıştı.

“Yavrum!.. Canım!.. Neşem!..” diye haykırdı yaşlı adam kesik bir sesle. Nataşa’nın elini tutmuş, tıpkı bir aşık gibi, zayıf, soluk ama, gene de çok sevimli yüzünü, yaşların parladığı gözlerini seyrediyordu hayran hayran. “Gönlümün neşesi!..

Yavrum benim!” diye yineliyor, sonra gene susuyor ve kendinden geçerek onu seyrediyordu. “Yavrumun zayıfladığını kim söylemişti bana!” dedi çocuksu, kaçamak bir bakışla bize; hâlâ Nataşa’nın önünde diz çökmüş duruyordu. “Zayıflamış, doğru, sararıp solmuş, doğru, ama şuna bir bakın hele! Ne kadar da güzel! Eskisinden daha da güzel, evet evet, eskisinden daha da güzel!” diye ekledi. Sonra da, ruhunu ikiye bölmek istermiş benzeyen ve sevinçten doğan o acının etkisiyle elinde olmaksızın sustu.

“Kalkın babacığım! Kalksanıza canım,” dedi Nataşa. “Ben de sizi kucaklayıp öpmek istiyorum...”

“Ah! Yavrum benim! Bunu ne kadar da sevimli bir şekilde söyledi, işittin mi Anna’cığım!”

Sonra heyecanla kızını kucakladı.

“Yoo, hayır, Nataşa, yüreğim senin beni bağışladığımı hissedinceye kadar, ayaklarının dibine diz çökmek bana düşer, çünkü bundan böyle, dünyada, dünyada senin bağışlamana layık olamam! Seni hep yüzgeri ettim, seni lanetledim, anlıyor musun Nataşa, seni lanetledim, evet, ben bunu yapabildim ya!.. Ve sen, ve sen seni lanetlediğime inanabildin, ha! İnana bildin, ha! İnanmamalıydın! Seni acımasız, katı yürekli seni! Neden koşup gelmedin bana? Seni nasıl karşılayacağımı biliyordun pekâlâ... Ah! Nataşa, eskiden seni ne kadar severdim, anımsıyor musun. Ama, şimdi, bütün o geçen süre içinde, seni eskisinden iki kat, bin kat daha fazla sevdim! Seni bütün kanınla, canımla seviyordum! Yüreğimi koparıp, kanları damlaya damlaya ayaklarının dibine atardım seve seve!.. Ah! Gön­lü­mün neşesi!”

“Öyleyse, siz de annem gibi, yüzümü gözümü öpün bakalın!” diye haykırdı Nataşa sevinç gözyaşlarının bulandırdığı, zayıf, titrek ve üzüntülü bir sesle.

“Önce gözlerinden öpeyim! Gözlerinden! Anımsıyor musun, eskiden de gözlerinden öperdim!” diye yineledi yaşlı adanı kızını uzun uzun kucaklayıp öptükten sonra. “Ah! Nataşa, arada sırada bizi düşünüyor muydun, bizi düşünde görüyor

muydun? Ben hemen hemen her gece seni düşümde görüyordum; sen her gece bana geliyordun, her gece senin için ağlıyordum, bir keresinde seni küçük gördüm, on yaşındayken, piyanoya başladığın zamanki gibi: Sırtında kısıcak minik bir entari vardı, ayaklarında minicik ayakkabılar, pembe pembe elciklerin vardı... Pembe pembe, minicik elleri vardı, anımsıyor musun Anna? Neyse, düşümde bana doğru geldin, kucağıma oturdun, kollarını boynuma doladın... Ve kötü çocuk, demek ki seni lanetleyebileceğimi, dönersen seni eve kabul etmeyeceğimi düşündün, öyle mi?.. Ama, ben... Bak dinle beni Nataşa, sık sık sana gelecek oldum; ne annenin haberi vardı, ne de kimsenin. Kimi zaman pencerelerinin altında duruyordum, kimi zaman öyle dikilip bekliyordum; öyle yarım gün beklediğim oldu, sokakta, kapının yanında, nerede olursa olsun, dikilip bekliyordum! Belki sen çıkıverirdin de, uzaktan da olsa seni görürdüm! Akşamları, çoğu zaman pencerenin önünde bir mum yanardı: Sadece mumunu seyretmek için, sadece gölgeni görebilmek, gece için sana hayır dualar edebilmek amacıyla nice nice günler gelip sokaklarda dikildim. Ya sen, geceleri bana hayır dua ettiğin oldu mu hiç? Beni düşündüğün oluyor muydu? Minicik yüreğin benim orada, pencerenin altında bulunduğunu hissediyor muydu? Kışın, nice defalar, gecenin geç saatlerinde senin merdivenini tırmanıp da karanlık sahanlıkta bekledim, sesini ya da gülüşünü işitebilme umuduyla kapına kulak verdim... Seni hiç lanetleyebilir miydim? Anna geçen akşam evine geldim, seni bağışlamak istiyordum, ne var ki kapının önüne geldikten sonra geri döndüm... Ah! Ah! Nataşa!”

Yaşlı adam ayağa kalktı, kızını da koltuktan kaldırıp sımsıkı bağrına bastı.

“Oh! Yeniden şuracıkta, tanı yüreğimin üstünde!” diye haykırdı. “Ah! Tanrım, her şey için çok şükür! Kahrına şükür, lütfuna şükür!.. Fırtınadan sonra, şimdi üzerimizde ışıldayan şu güneşine de çok şükür, Tanrını! Bütün şu an için sana minnettarım! Ah! Varalım hakarete uğrayalım, küçümsene-

lim, ezilelim, şimdi şu anda bir aradayız ya; bizi horlayan, aşağılayan kibirliler, azametliler övünsünler şimdi! Varsın, bize taş atsınlar! Hiçbir şeyden korkma Nataşa... El ele tutuşup gideriz onlara: ‘Siz benim sevgili kızımı, biricik, masum kızımı kırdınız, hakaret ettiniz, ezdiniz, ama ben onu seviyorum, onu seviyorum ve ebediyen kutsuyorum!’ derim.”

Babası onu hâlâ sımsıkı kollarında tutarken, Nataşa bana elini uzatıp, zayıf bir sesle:

“Vanya! Vanya!” dedi.

Ah! O anda beni anımsayıp, çağırışını ömrüm oldukça unutamayacağım!

O sırada, yaşlı adam çevresine bakınarak:

“Nelly nerede?” diye sordu.

Anna Andreyevna da:

“Evet, nerede Nelly?” diye haykırdı. “Vah yavrum! Onu bırakıverdik.”

Ama, Nelly ortalarda yoktu; dikkati çekmeden, usulca yatak odasına süzölmüştü. Hepimiz oraya gittik. Nelly kapının arkasında bir köşeye büzölmüştü, korkup oraya gizlenmişti.

Yaşlı adam:

“Nelly, nen var yavrum?” diye haykırdı ve onu kucağına almak istedi. Ama, küçük kız ona uzun uzun baktı...

“Annem, annem nerede?” dedi sanki hiçbir şeyin farkında değilmiş gibi. “Annem nerede? diye bağırdı bir kez daha, titreyen ellerini bize doğru uzatarak. Sonra ansızın korkunç, tüyler ürpertici bir çığlık koptu bağrından, yüzü kasıldı, korkunç bir nöbetin pençesinde, boylu boyunca yere serildi...

Sondeyiş

SON ANILAR

Haziran ortasıındaydık. Havada boğucu bir sıcaklık vardı. Toz toprakla, kireçle, yapım halindeki evlerle, alev alev yanan kaldırımlarla, dört bir yana yayılan zehirli havayla, kentte kalmak olanaksızdı... Ama, oh! Tanrıya şükürler olsun! Gök gürlemişti; hava yavaş yavaş karardı; kentin bütün tozunu toprağını önü sıra savuran rüzgâr esti. Birkaç iri damla lök gibi kaldırıma düştü; sonra hemen ardından, adeta gök yarıldı, kente bardaklardan boşanırcasına yağmur yağmaya başladı.

Yarım saat sonra, güneş yeniden parlamaya başlayınca, küçük odamın camını açtım, tertemiz serin havayı ciğerlerime doldurdum. O sarhoşluk içinde kalemi, kâğıdı, bütün işlerimi, yayımcımı orada bırakıp, hemen *bizimkilere*, Vasili Ostrov'a koşmak istiyordum. Ama bu dayanılmaz isteğe yine de karşı koydum ve neredeyse öfkeyle kâğıtlarımın başına döndüm: Her ne pahasına olursa olsun bitirmeliydim! Yayımcım beni zorluyordu; yoksa metelik vermezdi. Orada beni bekliyorlar ama, hiç değilse bu akşam özgürüm, hava kadar özgürüm ve bu akşam, iki gün iki gecede yazdığım üç buçuk forma tutarındaki yazının ödülünü alacağım.

İşte, en sonunda işim bitti. Kalemi elimden atıp kalktım, sırtımda ve göğsümde bir ağrı var, üstelik başım da ağrıyor.

Şu anda sinirlerimin çok bozuk olduğunu da biliyorum, yaşlı doktorumun son sözlerini iştir gibi oluyorum: “Hayır, sağlıklı hiçbir vücut böyle bir gerilime dayanamaz, çünkü olanaksızdır bu!” Oysa, şimdiye kadar pekâlâ olabiliyordu! Başım dönüyor, bacaklarımın üzerinde zor duruyorum; ama içimi sevinç, sonsuz bir sevinç dolduruyor. Öykümü tamamladım, kendisine çok borçlu olmama karşın, yayımcım avını eline geçirince, elli ruble bile olsa, gene de bana bir şey verecektir. Bir hayli zaman var ki bu kadar parayı bir arada görmedim. Oh! Yaşasın! Hem özgürlük, hem para!.. O coşkuyla şapkamı kap-tım, yazdıklarımı koltuğumun altına sıkıştırdım ve bizim sevgili Aleksandra Petroviç’i yerinde bulabilmek amacıyla, koşarak yola koyuldum.

Onu buldum, ama çıkmak üzereydi. O da, edebiyatla hiçbir ilişkisi bulunmayan, ama buna karşılık çok karlı bir işe girişip, az önce de bunun sözleşmesini imzalamıştı. Kara kuru, ufak tefek bir Yahudi’yle iki saat çalışma odasına kapanıp tartıştıktan sonra, adamı geçirip yanıma geldi, çok nazik biçimde elini uzattı, yumuşacık sesiyle, tatlı tatlı sağlığımı sordu.

Dünyanın en iyi insanlarından biridir, şaka bir yana, ona çok şey borçluyumdur. Edebiyat dünyasında bütün yaşamınca yalancı bir işadama olduysa kabahat onun mu? Edebiyatın işadamlarına gereksinmesi bulunduğunu anlamıştı ve bunu tam zamanında anlamıştı. Şan ve şeref onun olsun! Yani, işler açısından demek istiyorum.

Öykümün tamamlandığını, dolayısıyla dergisinin gelecek sayısının en önemli sütununun güvence altına alındığını tadına doyumaz bir gülümsemeyle öğrendi, benim herhangi bir şeyi *tamamlayabilmiş* olmama şaşı ve en hoş tarafından bir de nükte yaptı. Sonra da bana söz verdiği elli rubleyi getirmek üzere kasasına doğru gitti. O sırada da, kalın kenarlı rakip bir dergiyi uzatıp, son öykümün eleştirildiği yazıyı gösterdi bana.

Baktım: Makalede bana atıp tutmuyorlardı, ama pek de övmüyorlardı. Buna çok sevindim. Eleştirmen, bu arada yapıtlarımın genellikle “ter koktuğunu” söylüyordu; yani onları

yazmak için o kadar ter döküp didiniyormuşum ki, onlara öylesine biçim verip, eksikliğini gediğini öylesine özenle tamamlıyormuşum ki, yazdıklarım sonunda usanç veriyormuş.

Yayımcıyla ben kahkahalarla güldük bu eleştiriyeye. Son öykümün sadece iki gecede yazıldığını, iki gün, iki gecede üç buçuk forma tutacak kadar yazı yazdığımı söyledim; aşırı titizliğimi ve ağırlığımı kınayan o “eleştirmen” bunu bir bilse!

“Ama, bunda sizin de suçunuz var İvan Petroviç. Neden o kadar gecikiyorsunuz da, geceleri de çalışmak zorunda kalıyorsunuz kuzum?”

Aleksandr Petroviç, elbette ki dünyanın en sevimli insanıdır, ama bir zayıf noktası vardır: Tam da, kendisinin de pekâlâ tahmin ettiği gibi, onu çok iyi bilen kimseler karşısında, edebi yargısını göstermeye fazlasıyla meraklıdır. Ne var ki, benim onunla edebiyat tartışmasına girişmeye hiç de niyetim yok, paramı ve şapkamı aldım. Aleksandr Petroviç, Adalar’daki köşküne gidiyordu; Vasili Ostrov’a gideceğimi öğrenince, beni arabayla oraya kadar götürmeyi önerdi büyük bir incelikle.

“Biliyor musunuz, yeni bir arabam var; onu daha görmediniz değil mi? Çok güzel bir araba.”

Sahanlığa çıktık. Araba gerçekten de çok güzeldi. Aleksandr Petroviç de böyle bir taşıta sahip olmanın ilk anlarında sonsuz bir hoşnutluk duyuyordu, hatta dostlarım ona bindirme gereksinmesini duyuyordu da diyebiliriz.

Yol boyunca, Aleksandr Petroviç çağdaş edebiyat konusunda gene defalarca değerlendirmelere girişti. Benim önümde, fikrini açıklamaktan çekinmiyordu, güvendiği ve yargılarına saygı duyduğu falanca ya da filanca yazardan daha pek yeni işittiği görüşleri rahat rahat, hiç çekinmeden yineliyordu. Bu konuda kimi zaman pek şaşılacak şeylere saygı gösterdiği de olur. Kulaktan işittiği bir görüşü bozduğu, değiştirdiği ya da onu hiç gerekmediği bir yere yerleştirdiği de olurdu. Böylece ortaya saçma sapan bir söz salatası çıkıyordu.

Neyse, ben orada oturmuş, hiçbir şey söylemeden dinliyordum ve insan tutkularının çeşitliliğine ve değişik düşüncesine

hayran olmaktan kendimi alamıyorum. “Sözgelimi, bu adam sakın sakın para biriktirmekle yetinmeliydi. Yoo, hayır, ne görüyoruz? Ona bir de şan ve şeref gerekiyor, hem de edebi şan ve şeref, iyi bir yayımcının, iyi bir eleştirmenin ünü de gerekiyor!” diye geçiriyordum içimden.

Beriki o sırada, üç gün önce benden işittiği ve üzerinde uzun uzun tartıştığımız bir görüşü en ince ayrıntılarıyla bana açıklamaya çalışıyordu. Şimdi bunu kendisininmiş gibi bana geri satıyordu. Ama, bu türden unutkanlıklar Aleksandr Petroviç’in başına sık sık gelirdi, bütün dostları da onun bu masum zaafını bilirlerdi. *Arabasında* caka satarken ne kadar da yazgisından hoşnut, kendinden hoşnut, herkese karşı iyi niyetliydi bir bilseniz! Bilgiçlik taslayarak edebi söyleşiyi yönetiyor, tatlı ve güzel sesi de ona bilgince bir hava veriyordu. Yavaş yavaş liberal tona geçiyor ve masumca kuşkucu inancını ifade ediyordu. Buna göre bizim edebiyatımızda, genel olarak da hiçbir edebiyatta, hiç kimsede dürüstlük ve alçakgönüllülük bulunamazdı, özellikle yayınlanacak bir kitabın satın alınışının başlangıcında, ortada sadece yumruklaşmalar kalırdı. İçimden, Aleksandr Petroviç’in her namuslu ve içtenlikli yazarı, dürüstlüğü ve içtenliği yüzünden bir sersem değilse bile, bön olarak görmeye eğilimli olduğunu düşünüyorum. Bu yargı, elbette ki Aleksandr Petroviç’in olağanüstü saflığından kaynaklanıyordu.

Ama artık onu dinlediğim yoktu. Beni Vasili Ostrov’da bıraktı, hemen dostlarımın evine koştum. İşte onüçüncü sokak şurada, işte onların küçük evi. Anna Andreyevna beni uzaktan görünce, gözdağı verircesine parmağını salladı ve gürültü etmemem için: “Hişşt!” dedi.

İçeri girince;

“Nelly az önce uyudu, zavallı yavrucak!” diye fısıldadı hemen. “Tanrı aşkına, sakın uyandırma. Öyle bitkin, öyle zayıf ki. Çok kaygılanıyoruz. Doktor şimdilik korkulacak bir şey olmadığını söyledi. Ama, *sizin* doktordan akli başında bir şey elde edin de göreyim sizi! Hiç utanmanız yok mu sizin İvan

Petroviç? Sizi akşam yemeğine bekliyorduk. Oysa, tam iki gündür yüzünüzü göremiyoruz!...”

“İki gün gelemeyeceğimi size geçen gün söylemiştim,” dedim çok alçak sesle Anna Andreyevna’ya. “Bitirilecek bir işim vardı.”

“Ama bu gün yemeğe geleceğinize söz vermiştiniz, neden gelmediniz? Nelly de özel olarak yataktan kalktı, zavallı melegim! Onu şezlonga götürdük. ‘Vanya’yı sizinle birlikte beklemek istiyorum,’ diyordu. Oysa Vanya’mız görünmedi bile! Neredeyse saat altıya geliyor! Nerelerde sürtüyor gene bu! Ah! Siz yok musunuz, siz erkekler! Yavrucak öyle bitkindi ki, onu nasıl avutacağımı bilemiyordum... Bereket versin ki hemen uyuyuverdi, yavrucağım. Üstelik, Nikolay Sergeyiç de kente indi, çaya dönecek ancak... Ona bir görev verecekler İvan Petroviç, ama bunun Perm’de olduğunu düşünmek bile yüreğimi donduruyor...”

“Nataşa nerede?”

“Bahçede azizim! Hadi, onun yanına gidin... Onun da biraz garipliği var. Nesi var bir türlü anlamıyorum... Ah! İvan Petroviç, o kadar üzülüyorum ki! Yaşamından hoşnut ve mutlu olduğunu söylüyor, ama ben hiç inanmıyorum... Hadi, onun yanına git Vanya, sonra gizlice nesi olduğunu bana anlattırsın... Olmaz mı?”

Ama Anna Andreyevna’yı dinlemedim bile, doğruca bahçeye koştum. Bu küçük bahçe eve aitti; yaklaşık yirmi adım eninde, yirmi adım boyunda, her yanı yeşilliklerle kaplı bir yerdi. Geniş dalları olan üç büyük ağaç, genç birkaç kayın ağacı, leylak ve hanımeli öbekleri, küçük bir köşede bir ahududu fidanı, iki tarh çilek, enine ve boyuna kıvrımlı iki de keçi yolu. Yaşlı adam bu bahçeye bayılırdı, yakında orada mantar da yetiştireceğini söylerdi.

O küçük bahçeyi asıl Nelly pek sevdi. Koltuğunu sık sık oraya götürüp onu oturtuyorlar; çünkü bilmem söylemeye gerek var mı, küçük kız artık evin tanrıçası haline geldi. İşte Nataşa göründü: Neşeli bir gülümsemeyle beni karşılamaya

geliyor; bana elini uzattı. Ne kadar zayıf, yüzü ne kadar soluk! O da hastalıktan daha yeni kalktı.

“Yazılarını bitirdin mi Vanya?” diye sordu.

“Tamamen bitirdim! Artık akşama kadar özgürüm.”

“Tanrıya şükürler olsun. İki ayağını bir pabuca soktun galiba? Yazını berbat etmedin ya inşallah?”

“Olur mu hiç? Zaten bu bir şeyi değiştirmez ki. Böyle bir düşünce gerilimi içinde çalıştığım zaman son derece sinirli olurum. Bu özel bir durumdur, böyle anlarda kafam daha iyi çalışır, daha şiddetle, daha derinden duyarım, yazdıklarım daha egemen olurum, gergin olduğum zamanlarda daha iyi yazarım, kısacası her şey yolunda gitti...”

“Ah! Vanya! Vanya!”

Nataşa’nın şu son günlerde edebi başarılarını, ününü son derece kıskanır olduğu dikkatimi çekiyor. Bir yıldan beri yayınlanan bütün kitaplarımı okuyor, gelecekteki tasarılarım konusunda her dakika bana sorular yöneltiyor, bana ilişkin bütün eleştirileri büyük ilgiyle izliyor, kimilerine pek kızıyor ve edebiyat çevrelerinde yüksek bir yer işgal etmemi istiyor mutlaka. İstekleri kuvvet ve kesinlikle su yüzüne çıkıyor ki bu yeni eğilim beni adeta ürkütüyor.

“Çok çalışıyorsun, kendini aşırı derecede yoruyorsun Vanya,” dedi. “Hem kendini aşırı derecede yoruyorsun, hem de zorlanıyorsun; üstelik sağlığını da mahvediyorsun. S...’ye baksana, bir öyküyü tam iki yılda yazdı, N... ise on yılda ancak bir roman yayınlayabildi. Ama nasıl da oya gibi işlemiş, kusursuz hale getirmiş. Aksayan en küçük bir yanı yok.”

“Evet ama, onların geçim derdi yok, yaşamları güvencede, belirli bir tarihte bitirme zorunlulukları yok, oysa ben öyle miyim ya... Yük beygiri gibiyim! Aman canım, bütün bunlar saçma sapan şeyler. Bırakalım şimdi bunları dostum. Ee, söyle bakalım, ne var ne yok? Yeni haberlerin var mı?”

“Evet. Önce *ondan* bir mektup var.”

“Gene mi?”

“Evet.”

Ve bana Alyoşa'nın bir mektubunu uzattı. Ayrıldıklarından beri bu üçüncü mektuptu. İlki Moskova'dan geliyordu ve bir sinir krizi anında yazılmışa benziyordu. Koşulların tasarladığı gibi Petersburg'a dönmesine engel olduğunu söylüyordu bu mektupta. İkincisinde Nataşa'yla evlenmek için mutlaka geleceğini, bunun kesinlikle kararlaştırılmış bir şey olduğunu, dünyada hiçbir gücün buna engel olamayacağını yazıyordu. Bununla birlikte mektubun bütün havasından Alyoşa'nın son derece üzgün olduğu, başka etkilerin ona baskı yaptığı, daha şimdiden kendinden hiç de emin olmadığı açıkça belli oluyordu. Bu arada, Katya'nın koruyucusu, tek avuntusu, tek desteği olduğunu söylemekten de geri kalmıyordu. Çabucak üçüncü mektubu açtım.

Kargacık burgacık, düzensiz, okunaksız bir yazıyla yazılmış, mürekkep ve gözyaşı lekeleriyle dolu, çabucak çırpıştırılmış iki sayfalık bir mektuptu bu. Alyoşa daha ilk satırlarda Nataşa'dan vazgeçiyor, kendisini unutmamasını öğütlüyordu. Evlenmelerinin olanaksız olduğunu, her şeyden daha güçlü olan yabancı, düşman etkiler bulunduğunu, en sonunda da birbirlerine uygun olmadıkları için birlikte mutsuz olabileceklerini kanıtlamaya çalışıyordu. Ama daha fazla dayanamıyor, düşüncelerini bir yana bırakıyor, kaçamaksız, hem küm etmeden, mektubunu yırtacak ve ilk bölümünü terkedecek yerde, Nataşa'ya karşı son derece suçlu olduğunu, mahvolmuş bir insan olduğunu, geçenlerde yanlarına gelen babasının isteğine karşı gelmeye gücü olmadığını dobra dobra itiraf ederek sürdürüyordu. Çektiği acıları dünyada anlatamayacağını, Nataşa'yı tamamiyle mutlu edebilecek yaradılıştaki olduğunu hissettiğini söylüyordu. Sonra birdenbire birbirleri için yaratılmış iki insan olduklarını yazıyordu; babasının ileri sürdüğü kanıtları inatla, şiddetle çürütüyor; o derin umutsuzluğu içinde evlenselerdi, birlikte geçirecekleri yaşamın mutluluk tablosunu çiziyor, korkaklığı için kendine lanet ediyor ve... Nataşa'ya ebediyen veda ediyordu! Bu mektubu yazmak sanırım onun için bir işkence olmuştu; hiç kendinde olmadığı, aklının başından büsbütün gittiği görülüyordu; gözlerim yaşardı...

Nataşa bana ikinci bir mektup uzattı: Katya'dan geliyor-
du. Alyoşa'nın mektubuyla aynı zarftan çıkmıştı, ama ayrıca
balmumuyla mühürlenmişti. Katya, kısaca, birkaç satırla
Alyoşa'nın gerçekten çok üzgün olduğunu, çok ağladığını,
umutsuzluğa kapılmış görüldüğünü, hatta bir parça hasta ol-
duğunu, ama *kendisinin* onun yanında olduğunu, Alyoşa'nın
mutlu olacağını yazıyordu. Katya bu arada Nataşa'ya, Alyoşa'
nın onu kolay kolay unutamayacağını, üzüntüsünün ciddi ol-
duğuna, öyle kısa zamanda avunamayacağına kesinlikle inan-
ması gerektiğini anlatmaya çalışıyordu.

“Sizi asla unutmayacak,” diye ekliyordu Katya, “yaradılışı
göz önüne alınırsa hiçbir zaman unutamayacak; sizi son dere-
ce çok seviyor, ebediyen de sevecek ve eğer sevmemeye baş-
larsa, bir gün sizin için artık acı çekmemeye başlarsa, o zaman
da ben artık onu hiç sevmem...”

İki mektubu da Nataşa'ya geri verdim; sessizce bakiştık.
İlk iki mektupta da aynı şekilde davranmıştık. Genel olarak,
sanki aramızda anlaşıp kararlaştırmışız gibi şimdi artık geç-
mişten söz etmekten kaçınıyorduk. Nataşa dayanılmaz biçim-
de acı çekiyordu, ama benim önümde bile bundan söz etmek
istemiyordu.

Babasının evine döndükten sonra, yüksek ateşle tam üç
hafta yataktan çıkamamıştı, daha yeni ayağa kalkmıştı. Yaşlı
adamin bir göreve atandığını ve yakında ayrılmamız gereke-
ceğini bildiği halde, meydana gelecek değişiklikten bile pek
ender söz ediyorduk. Bütün o dönemde bana gösterdiği seve-
cenlik ve özene karşın, beni ilgilendiren her şeye duyduğu ya-
kınlığa, ona kendim hakkında anlatmak zorunda olduğum her
şeyi (başlangıçta bana ağır geliyordu) dinleyişindeki derin
dikkate karşın, geçmiş üzüntülerimi telafi etmek istiyormuş
gibi geliyordu bana. Ama, bu üzücü izlenim kısa zamanda yok
oldu. Başka bir isteği olduğunu, *düpedüz* beni sevdiğini, beni
son derece sevdiğini, ne bensiz, ne de beni ilgilendiren her
şeyle kaygılanmadan yaşayabileceğini anladım. Ve öyle sanı-
yorum ki, hiçbir zaman hiçbir kız kardeş, erkek kardeşini
Nataşa'nın beni sevdiği gibi sevmemiştir.

Pek yakında ayrılmak zorunda oluşumuzun yüreğini burktuğunu, bu yüzden çok acı çektiğini çok iyi biliyordum; benim de onsuz yaşayamayacağımı o da biliyordu; ama bundan hiç söz etmiyorduk, bununla birlikte gelişmekte olan olaylardan ayrıntılarıyla söz ediyorduk...

Nikolay Sergeyiç'in ne alemde olduğunu sordum. Nataşa da:

"Yakında döner sanıyorum," diye yanıt verdi. "Çay vakti evde olacağına söz vermişti."

"O iş için hâlâ başvuruda bulunuyor mu?"

"Evet; zaten o iş mutlaka olacaktır; bugün gitmesine hiç gerek yoktu," diye ekledi dalgın dalgın; "yarın da gidebilirdi pekâlâ."

"Peki, neden gitti öyleyse?"

"Bu mektubu aldığım için..." Biraz durduktan sonra da: "Bana o kadar düşkün ki, üzülüyorum bu haline Vanya," diye ekledi. "Öyle sanıyorum ki gece düşlerinde bile beni görüyor. Kesinlikle eminim ki bir tek düşüncesi var: Ne yapıyorum, ne düşünüyorum, kafası hep benimle meşgul. Üzüntülerimin her biri onda yankılanıyor. Kimi zaman beceriksizce kendini tutmaya, benim için kaygılanmıyormuş gibi yapmaya, neşeli görünmeye, gülmeye, bizi eğlendirmeye çabaladığını görüyorum. Böyle anlarda annem de üzülüyor, o neşeye o da inanmıyor, içini çekiyor... Annem de o kadar beceriksiz ki... Öyle dürüst, öyle temiz bir ruhu vardır ki..." diye ekledi ardından da gülerek. "İşte böyle, ben bugün bu mektubu alınca, babam bakışlarımla karşılaşmak zorunda kalmamak için hemen sokağa çıkmak için bahane uydurdu..." Nataşa daha sonra gözlerini yere indirip, elimi sıkarak: "Onu canımdan çok seviyorum, dünyada her şeyden çok seviyorum Vanya, hatta senden bile çok seviyorum..." diye ekledi.

Ancak bahçeyi iki kez dolandıktan sonra Nataşa yeniden söze başlayabildi:

"Bugün Maslobojev ziyaretimize geldi, dün de gelmişti," dedi.

“Evet, son zamanlarda sık sık size gelmeyi alışkanlık haline getirdi.”

“Ve neden buraya geldiğini biliyor musun? Annem körü körüne inanıyor ona. Bütün bunları (yani, yasaları ve bütün o ıvır zıvırı) çok iyi bildiğini, herhangi bir işi iyi bir sonuca var-
dıracağına inanıyor. Annemin canını sıkan ne biliyor musun Vanya? İçinden, benim Prenses olmadığımı pek üzüyor. Gece uykuları kaçıyor, öyle sanıyorum ki bundan Masloboyev’e de söz etti, onunla dertleşti. Bu konuyu babamla konuşmayı göze alamıyor, Masloboyev’in yasaları araya sokarak kendisine yardım edebileceğini sanıyor. Masloboyev elbette ki ona tersini söylemiyor, annem de ona bol bol içkiler ikram ediyor, bir görsen!” diye ekleyen Nataşa kıkır kıkır güldü.

“Bu tam ona göre bir iş, düzenbaz herif! İyi ama, sen nereden biliyorsun bunları?”

“Üstü kapalı olarak bizzat annem belli etti...”

“Peki ya Nelly? Ne âlemde? Ne yapıyor?” diye sordum.

Nataşa hafifçe çıkışarak:

“Aaa! Çok şaştım doğrusu Vanya: Bana hâlâ onun ne âlemde olduğunu sormadın bile!” dedi.

Evde herkes Nelly’ye tapıyordu. Nataşa onu çok seviyordu, Nelly de bütün içtenliğiyle kendini ona vermişti. Zavallı yavrucak! Ömründe hiç böyle insanlara rastlayacağını, böyle büyük bir sevgi bulacağını düşünmemişti. Öfkeli yüreciğinin duygulanıp yumuşadığını, ruhunun kapılarını hepimize açtığını sevinçle görüyordum. Kendisini çevreleyen sevgiye, eskiden içini kaplayan inadın, düşmanlığın, sevgisizliğin, güvensizliğin tam tersine, neredeyse hastalıklı bir coşkuyla yanıt veriyordu.

Aslında Nelly uzun zaman inat etmişti, içinde biriken barışma gözyaşlarını uzun zaman bizden gizlememişti ama, en sonunda teslim olmuştu. Nataşa’ya, ardından da yaşlı adama büyük bir tutkuyla bağlanmıştı. Bana gelince, ben onun için öylesine vazgeçilmez hale gelmiştim ki, uzun zaman gelemesem, hastalığı ağırlaşıyordu. Son defa, sürüncemede bıraktı-

ğım çalışmayı en sonunda bitirmek amacıyla ondan iki gün için ayrılırken, uzun uzun ona öğüt vermek zorunda kalmıştım... elbette ki üstü kapalı biçimde. Nelly duygularını çok açık ve dolaysız biçimde belirtmeye utanıyordu hâlâ...

Hepimiz onun için çok kaygılanıyorduk. Açıkça söylememekle birlikte, onun Nikolay Sergeyiç'in evinde kalması kararlaştırılmıştı. Oysa, yakında gideceklerdi, Nelly'nin hastalığı daha da ağırlaşıyordu. Onu ihtiyarların evine getirdiğim gün, onların Nataşa'yla barıştıkları gün hastalanmıştı. Aman canım, benim söylediğim de laf mı yani? Zaten hep hastaydı. Hastalık uzun zamandan beri içinde usul usul geliyordu ama, şimdi inanılmaz bir hızla ağırlaşıyordu. Tam olarak hastalığının ne olduğunu bilemiyorum, bunu kesinlikle tanımlayamam. Doğruyu söylemek gerekirse, nöbetler eskiye oranla biraz daha sık yineleniyordu. Ama, özellikle bitkinlik, gücünün tükenmesi, gerilim ve sürekli bir ateş son günlerde onu yatağa mıhlıyordu. Garip bir şey ama, hastalığı ağırlaştıkça, Nelly daha uysal, daha sevecendi ve hepimize karşı daha güven doluydu.

Üç gün önce, küçük yatağının yanından geçerken, elimi tutup beni yanına çekmişti. Odada ikimizden başka kimse yoktu. Yüzü alev alev yanıyordu, son derece zayıflamıştı, gözleri çakmak çakmaktı. Tutkulu bir hareketle ve güçlülük bana doğru uzandı, ben eğilince de esmer küçük kollarını boynuma dolayıp, coşkuyla beni öpmüştü; sonra hemen ardından Nataşa'yı istemişti; çağırdım. Nelly, Nataşa'nın mutlaka yatağına oturup yüzüne bakmasını istiyordu.

"Ben de size bakmak istiyorum," dedi Nataşa'ya. "Dün gece sizi düşümde gördüm, bu gece gene görürüm... sizi sık sık... her gece düşümde görüyorum..."

Görünüşe göre, bir şeyi, yüreğine taş gibi oturan bir duyguyu dışa vurmak istiyordu, ama ne hissettiğini kendi de pek anlamıyordu, bunu nasıl dile getireceğini de bilemiyordu...

Benden sonra, en çok sevdiği Nikolay Sergeyiç'ti. Şunu da itiraf etmek gerekir ki, Nikolay Sergeyiç de onu hemen hemen

Nataşa kadar seviyordu. Nelly'yi neşelendirmekte, onu güldürmekte şaşılacak bir yeteneği vardı ihtiyarın. Çocuğun odasına girer girmez, hemen kahkahalar, şakalar başlıyordu. Küçük hasta, bir çocuk gibi eğleniyor, yaşlı adama cilveler yapıyor, onunla alay ediyor, şakalar yapıyor, ona düşlerini anlatıyor, hep bir şeyler uyduruyordu. Sonra, onun da bir şeyler anlatmasını istiyordu, ihtiyarcık da “küçük kızı Nelly'ye” bakarken o kadar neşeleniyor, öyle seviniyordu ki, onun karşısında her gün daha fazla hayran olup kendinden geçiyordu.

Bir keresinde, her zaman yaptığı gibi haç çıkarıp gece için onu kutsadı, Nelly'nin yanından ayrılınca bana:

“Çektiğimiz acıları ödüllendirmek için, onu Tanrı bize gönderdi,” demişti.

Akşamları hep bir arada oluyorduk; hemen her akşam Masloboyev de geliyordu; Ihmenyevlere pek alışan yaşlı doktor da kimi zaman bize katılıyordu. Nelly'yi masanın yanındaki koltuğuna oturtuyorlardı. Balkon kapısı açık duruyordu. Akşam güneşinin aydınlattığı bütün o küçük bahçe gözlerimizin önüne seriliyordu. Oradan taze bir yeşillik ve yeni açmış leylak kokusu geliyordu. Koltuğunda oturan Nelly, sevgi dolu gözlerle hepimize bakıyor, söyleşimizi dinliyordu. Arada sırada o da coşup bir iki söz söylüyordu. Ama, biz onu hep kaygıyla dinliyorduk, çünkü anıları arasında hiç değinmemesi gereken konular vardı. Nataşa, Ihmenyevler ve ben, bitkin ve tır tır titreyerek bütün öyküsünü bize anlatmak zorunda kaldığı gün ona karşı çok suç işlediğimizi hissediyorduk. Özellikle doktor bu tür anımsamalara kesinlikle karşıydı, genellikle konuyu değiştirmeye çalışırdı.

Böyle zamanlarda Nelly, harcadığımız çabaları gördüğünü bize belli etmemeye çalışır ve doktorla ya da Nikolay Sergeyiç'le birlikte gülmeye başlardı.

Bu arada, hastalığı gittikçe ağırlaşıyordu. Son derece duyarlı hale gelmişti. Yüreği düzensiz çarpıyordu. Hatta doktor bana pek yakında ölebileceğini bile söyledi.

Ben bunu, onları ürküntüye düşürmemek için İhmenyevlere kesinlikle söylemedim. Nikolay Sergeyiç kendileri buradan gidinceye kadar küçük kızın iyileşeceğine emindi.

Babasının sesini işitince, Nataşa bana:

“Babam geldi,” dedi. “İçeri girelim Vanya.”

Nikolay Sergeyiç, kapının eşiğini atlar atlamaz, her zaman ki gibi yüksek sesle konuşmaya başladı. Anna Andreyevna elini kolunu sallayarak ona işaretler yaptı. Yaşlı adam hemen sakinleşti, Nataşa’yla beni görünce de alçak sesle, telaşlı telaşlı, başvurularının sonucunu anlatmaya koyuldu. İsteddiği görevi kendisine veriyorlardı, buna pek seviniyordu.

Ellerini ovuşturup, kaygılı gözlerle Nataşa’ya bakarak:

“On beş güne kadar gidebiliriz,” dedi. Ama Nataşa bir gülümsemeyle ona yanıt verdi, sonra da sarılıp öptü, böylece yaşlı adamın kuşkuuları bir anda dağılıp gitti.

“Gidelim, gidelim dostlarım, gidelim!” dedi büyük bir neşyle. “Senden ayrılmak bana çok zor gelecek Vanya...”

Şunu belirtmek isterim ki, bir kez bile kendileriyle birlikte gelmemi önermemişti; oysa onun huyunu bildiğimize göre, bunu başka koşullarda, yani Nataşa’ya olan sevgimi bilmesine mutlaka önerirdi.

“Ama elden ne gelir dostlarım, ne yapabiliriz ki? Buna çok üzülüyorum Vanya; ama bir yer değişikliği hepimize can verecek... Memleket değiştirmek *her şeyi* değiştirmektir!” diye ekledi kızına bir kez daha göz atarak.

Yaşlı adam buna inanıyordu, buna inandığı için de mutluydu.

“Peki ya Nelly?” dedi Anna Andreyevna.

“Nelly mi? Canım, çocukcağız bir parça hasta, ama o zamana kadar mutlaka iyileşecektir. Zaten biraz daha iyice. Sen ne dersin Vanya?” dedi ürkümüş bir halle, sonra da kuşkuularını, kararsızlıklarını ben çözümleyecekmişim gibi, kaygılı gözlerle bana baktı. “Şimdi nasıl? İyi uyudu mu? Hiçbir şey olmadı ya? Uyanmış olmasın? Biliyor musun Anna Andreyevna: Küçük masayı taraçaya koyarız, sen de semaveri getirtirsin,

dostlarımız gelir, hepimiz yerleşiriz. Nelly de gelir... Bak, bu çok güzel bir fikir. İyi ama, daha uyanmadı mı bu çocuk? Hele bir gidip bakayım. Bir bakıp geleceğim... uyandırmam, merak etme!” diye ekledi Anna Andreyevna’nın yeniden elini kolunu salladığını görünce.

Nelly uyanmıştı bile. Bir çeyrek saat sonra, hepimiz gene her zamanki gibi, semaverin çevresine oturmuştuk.

Nelly’yi de koltuğuyla getirdiler. Doktorla Maslobojev de geldi. Maslobojev, Nelly’ye koca bir demet leylak getirmişti; ama kaygılı ve neşesiz görünüyordu.

Sırası gelmişken söyleyeyim: Maslobojev hemen her akşam geliyordu. Daha önce de dediğim gibi, başta Anna Andreyevna olmak üzere onu herkes seviyordu ama, hiçbir zaman açıkça Aleksandra Semyonovna’dan söz edilmiyordu. Maslobojev de onun adını ağzına almıyordu. Aleksandra Semyonovna’nın henüz *yasal* eşi olmayı başaramadığını benden öğrenen Anna Andreyevna, içinden onu evine kabul etmemek, ondan söz etmemek gerektiğine karar vermişti. Başta Anna Andreyevna olmak üzere, bu karara herkes uyuyordu. Zaten, eğer Nataşa orada olmasa, bütün o olup bitenler olmamış olsaydı, yaşlı kadın bu kadar titiz davranmazdı.

Nelly, o akşam özellikle üzgün ve dalgın görünüyordu. Kötü bir düş gördü de hâlâ onu düşünüyordu. Ama, Maslobojev’in armağanına pek sevindi, bir vazoyla yanına konan çiçekleri zevkle seyrediyordu.

“Çiçekleri çok mu seviyorsun Nelly?” dedi yaşlı adam. “Bekle öyleyse... yarın... görürsün...”

“Evet, çok seviyorum,” diye yanıtladı Nelly de. “Çok iyi anımsıyorum bir kez anneme armağan etmiştik.” Hâlâ *orada* (*orada* sözü şimdi yabancı ülkeler anlamına geliyordu) bulunduğumuz sırada, annem tam bir ay hastalanmıştı. Henri’yle ben, annem ilk kez ayağa kalkıp da bir aydır kapanıp kaldığı odasından çıktığı gün, bütün odaları çiçeklerle donatmaya karar vermiştik. Ve bunu yaptık da. Annem bir akşam, ertesi gün bizimle birlikte kahvaltı edeceğini söylemişti. Bunun üze-

rine sabahleyin erkenden kalktık. Henri bir yığın çiçek getirdi, bütün odaları yeşil yapraklarla, çiçek çelenkleriyle süsledik. Sarmaşıkla, bir de adını unuttuğum geniş yapraklar vardı, her yere yapışan başka yapraklar, kocaman beyaz çiçekler, nergisler (en çok sevdiğim çiçeklerdir bunlar), güller, harikulâde güller ve daha pek çok başka çiçekler vardı. Bunları öteye beriye astık, vazolara koyduk, büyük kasalar içinde ağaç gibi çiçekler de vardı; bunları köşelere, annemin koltuğunun yanına koyduk. Annem odasına çıkınca çok şaşırdı, çok sevindi, Henri de sevindi... Çok iyi anımsıyorum...”

O akşam Nelly her zamankinden daha halsiz ve daha sinirliydi. Doktor kaygılı gözlerle ona bakıyordu. Ama, küçük kız konuşmayı çok istiyordu. Ve uzun uzun, hava kararıp da gece iyice bastırıncaya kadar bize *oradaki* yaşamını anlattı. Hiçbirimiz sözünü kesmiyorduk. *Orada*, annesi ve Henri'yle birlikte, çok gezmişti, anılar belleğinde bir bir canlanıyordu. Görüp gezdiği, karlar ve buzullarla kaplı yüce dağlardan, masmavi gökyüzünden, şarıl şarıl akan sulardan, İtalya'nın göllerinden, vadilerinden, köylerin çiçeklerinden, ağaçlarından, insanlarından, onların giysilerinden, tunçlaşmış esmer yüzlelerinden ve kara gözlerinden söz etti bize. Karşılaştığı kimseleri, tanık olduğu olayları anlattı. Daha sonra, büyük kentleri, sarayları, kubbesi ansızın binbir renkle aydınlanıveren çok yüksek bir kiliseden söz etti; derken, Güney'in sıcak bir kentini, masmavi göğünü, hemen yanındaki mavi denizi özlemle andı...

Nelly o zamana kadar anılarını hiç bu kadar ayrıntılı biçimde anlatmamıştı bize. Hepimiz kulak kesilmiş, büyük bir dikkatle onu dinliyorduk. O ana kadar onun sadece başka anılarını biliyorduk: Karanlık ve kasvetli bir kent, insanı sersemleten boğucu bir hava, dört bir yana yayılan pis bir koku, her zaman çamurlara bulanmış zengin saraylar, kasvetli ve cimri bir güneş, annesiyle kendisine pek acı çektiren kötü ruhlu ve yarı deli insanlar. İşte bütün bildiğimiz buydu. Ben de onları, ana-kız, hep o pis bodrum katında, karanlık ve nemli bir ak-

şam, kötü bir şiltenin üzerinde birbirlerine sarılıp geçmiş, artık bu dünyada olmayan Henri'yi, başka ülkelerin harikalarını anarken gözümün önüne getiriyordum... Bir de annesinin ardından yapayalnız kalışını, Bubnova'dan hayvanca bir acımasızlıkla dayak yiyişini ve kötü işler yapmaya zorlanışını canlandırıyordum gözümün önünde. Ama, sonunda Nelly fena-laştı, onu kucaklayıp götürdüler. Yaşlı adam pek korktu, onu böyle bu kadar konuşturduklarına pişman oldu. Nelly hafif bir baygınlık geçirdi. Daha önce de defalarca olmuştu bu. Açılıp da kendine gelince, Nelly beni görmek istedi. Bana özel olarak söyleyeceği bir şey vardı. Bu konuda o kadar ayak di-redi ki, bu kez doktor bile çocuğun isteğine uyulmasını emretti ve hepsi odadan çıktı.

İkimiz baş başa kaldığımız zaman:

“Vanya,” dedi; “biliyorum ki, onlarla birlikte gideceğimi sanıyorlar; ama ben gitmeyeceğim, çünkü gidemem. Senin yanında kalacağım, işte sana bunu söylemek istiyordum.”

Hemen onu ikna etmeye koyuldum: İhmenyevlerin evin-de herkesin onu çok sevdiğini, ona evin kızı gözüyle baktıklarını söyledim. Onlarla gitmezse, çok üzüleceklerini, oysa benim yanımda yaşamın zor olacağını ve onu çok sevmeme karşın ayrılmamız gerektiğini anlattım.

“Hayır, olanaksız!” diye karşılık verdi Nelly sert bir sesle. “Sık sık annemi düşümde görüyorum, onlarla gitmememi, burada kalmamı söylüyor bana. Büyükbabamı yalnız bırakmakla büyük günah işlediğimi söylüyor ve bunları söylerken ağlıyor. Burada kalıp, büyükbabama bakmak istiyorum.”

Ben şaşkınlıktan ağzım bir karış açık:

“Ama Nelly, pekâlâ biliyorsun ki büyükbaban öldü,” dedim.

Gözlerini bana dikip bir süre düşündü:

“Büyükbabamın nasıl öldüğünü bir kez daha anlatsana bana,” dedi. “Her şeyi anlat, hiçbir şeyi atlama.”

Bu istek karşısında şaşırıp kalmıştım ama, gene de ayrıntılı biçimde anlatmaya başladım. Hastalık sonucu, Nelly'nin sa-

yıkladığını sanıyordum ya da en azından son krizden sonra hâlâ aklının başına gelmediğini düşünüyordum.

Küçük kız can kulağıyla dinliyordu beni, hastalıklı ve ateşli bir ısıltıyla parlayan kara gözlerinin, konuştuğum bütün süre içinde beni izlediğini çok iyi anımsıyorum. Oda karanlığa gömülmüştü bile.

Sonuna kadar beni dinleyip, bir süre daha derin derin düşündükten sonra, kesin bir sesle:

“Hayır Vanya, büyükbabam ölmedi!” dedi. “Annem sık sık bana büyükbabamdan söz ediyor, dün ona büyükbabamın öldüğünü söylediğim zaman çok üzüldü, hemen ağlamaya başladı ve bunun doğru olmadığını, bunu bana mahsustan söylediklerini, aslında yaşadığını, dilendiğini söyledi: ‘Eskiden senle benim yaptığımız gibi, sokak sokak dileniyor,’ dedi; ‘ona ilk kez rastladığımız yere gidiyor hep, hani ben dizlerine kapanmışım da Azor beni tanımişti ya...’ dedi...”

“Sen kötü bir düş görmüşsün Nelly, bir karabasan, çünkü sen de hastasın,” dedim.

“Ben de bunun düş olduğunu düşündüm,” dedi Nelly de. “Ve hiç kimseye bundan söz etmedim. Yalnız sana anlatmak istiyordum bütün bunları. Ama bugün, sen daha gelmeden önce, uyuduğum zaman, büyükbabamı da gördüm düşümde. Evinde oturmuş beni bekliyordu, öyle korkunç, öyle de zayıftı ki, sorma; iki günden beri hiçbir şey yemediğini söyledi, Azor da hiçbir şey yememiş. Bana pek kızdı, fena halde azarladı. Sonra da bir tutam bile enfiyesi kalmadığını söyledi; ‘tütünsüz yaşayamam,’ dedi bana. Bak bu doğrudur Vanya, annem öldükten sonra ona gittiğim bir gün bana böyle söylemişti. Çok hastaydı, hemen hemen artık hiçbir şey anlamıyordu.

Bugün de aynı şeyi söylediğini işitince, kendi kendime: ‘Köprüye gidip, gelip geçenden sadaka isteyeyim de, ona ekmek, haşlanmış patates, enfiye alayım,’ diye düşündüm. Oradaymışım da dileniyormuşum gibi geldi bana, sanki büyükbabam da o yakınlardaymış, bir parça bekledikten sonra yanıma gelip, ne kadar para toplayabildiğime bakarak: ‘Bu ekmek için,’

deyip avcumdakileri alıyor, sonra da: ‘Şimdi de tütün için para bulmaya çalış,’ diye ekliyormuş gibi geldi bana. Ben de onun dediği gibi yaptım; geldi, avcumdaki paraları aldı. Ben de ona merak etmemesini, bütün parayı vereceğimi, kendime hiçbir şey ayırmayacağımı söyledim. Bunun üzerine o da bana: ‘Hayır, sen benim paralarımı çalışyorsun; Bubnova senin hırsız olduğunu söyledi bana, işte onun için seni dünyada yanıma almayacağım. Beş kapıklığı nereye koydun?’ Büyükbabam bana inanmadığı için ağlamaya başladım, ama onun bana aldırış ettiği, beni dinlediği yoktu, habire: ‘Paramdan beş kapık çaldın,’ diye avaz avaz bağırıyordu. Köprünün üstünde beni dövmeye başladı, çok canımı acıttı. Ben de bir ağladım, bir ağladım... Onun için, sağ olduğunu, bir yerlerde tek başına dolaştığını ve beni beklediğini düşünüyorum.”

Yeniden ona anlatmaya, fikrinden caydırmaya çalıştım, en sonunda bunu başardığımı sandım. Nelly uyumaya korktuğunu söyledi, çünkü gene büyükbabasını görecekti düşünde. Sonunda, bana sımsıkı sarıldı...

Yüzünü yüzüme dayayarak:

“Ama gene de senden ayrılamam Vanya,” dedi. “Büyükbabam olmasa, hep senin yanında kalırdım.”

Nelly’nin geçirdiği kriz herkesi pek korkuttu. Çocuğun düşlerini alçak sesle doktora anlattım, hastası konusunda ne düşündüğünü bana açıkça söylemesini istedim.

Yaşlı doktor dalgın dalgın:

“Doğruyu söylemek gerekirse, henüz ben de kesin bir şey bilmiyorum. Tahmin etmeye çalışıyorum, düşünüyorum, gözlemlerde bulunuyorum, ama henüz bir şey bilmiyorum. Ne var ki, her ne olursa olsun, iyileşmesi olanaksız. Ölecek. Sizin ricanıza uyarak, bundan evdekilere hiç söz etmiyorum ama, çok üzülüyorum, yarın bir konsültasyon yapmayı önereceğim onlara. Ondan sonra, belki hastalık başka bir niteliğe bürünür. Ama, bu çocuğa çok acıyorum, yüreğim paralanıyor, sanki kendi öz kızımış gibi üzülüyorum... Ne kadar da sevimli kızcağız! Neşeli, cin gibi bir zekâsı var!”

Nikolay Sergeyiç çok heyecanlıydı.

“Vanya, aklıma bir şey geldi,” dedi. “Nelly çiçekleri çok seviyor. Yarın sabah uyandığında, bu sabah anlattığı gibi, o Henri dediği adamla birlikte tıpkı annesine yaptığı sürprizin eşini hazırlayalım ona... Bunu bize ne kadar heyecanla anlattı...”

“Çok doğru,” diye yanıt verdim yaşlı adama. “Ama, heyecan onu hasta ediyor...”

“Evet ama, tatlı heyecanlar başka şeydir: Sen benim deneyimlerime güven azizim, hoş giden heyecanların hiçbir sakıncası yoktur, hatta sağlığını etkiler, onu iyileştirebilir bile...”

“Kısacası, adamcağız kendini düşüncesine öyle bir kapırmıştı ki, heyecandan adeta uçuyor, yerinde duramıyordu. Ona karşı çıkma gücünü kendimde bulamadım. Doktora danıştım, ama o daha düşünmeye başlamadan, yaşlı adam çoktan kasketini başına geçirip tasarısını uygulamaya koymak için sokağa fırlamıştı bile. Giderken de bana:

“Hemen yakınımızda bir çiçek serası var,” dedi. “Şahane bir sera. Bahçıvanlar çiçek satıyorlar, oradan çok ucuz bir fiyata alabiliriz. Şaşılacak kadar ucuza hem de!... Sen Anna Andreyevna’ya durumu iki sözle anlatıver de para gidiyor diye öfkelenmeye kalkmasın... Eh öyleyse, anlaştık... Haa, bak aklıma geldi! Sana bir şey söyleyecektim aziz dostum; nereye gidiyorsun şimdi? Gönlün rahat, işini bitirdin, evine dönmeni gerektiren hiçbir ivedi işin yok, değil mi? Bu gece burada kal, sana gene eskisi gibi, anımsıyor musun, tavan arasında bir yer hazırlarlar. Karyolan hep aynı yerde duruyor, kimse elini sürmedi. Mışıl mışıl uyursun. Kabul mü? Kalıyorsun, değil mi?”

Yarın sabah biraz erken kalkarız, çiçekleri getirirler, saat sekize doğru, hep birlikte odayı donatırız. Nataşa da bize yardım eder: O bizden daha zevklidir... Kabul ediyorsun, değil mi? Geceyi burada geçiriyorsun?”

Orada kalmam kararlaştırıldı. İhmenyevler erken yatarlardı: Saat on bir dedin mi odalarına çekilirlerdi. Giderken, Maslobojev düşünceli görünüyordu: Bana bir şey söylemek

istedi ama, hemen ardından bunu daha sonraya bıraktı. Dostlarıma iyi geceler diledikten sonra, tavan arasındaki odama çıktığım zaman, onu orada görürverince pek şaşırdım doğrusu. Masanın başına oturmuş, beni beklerken bir kitap karıştırıyordu.

“Geri döndüm, çünkü seninle hemen konuşmak istiyorum Vanya. Aptalca hatta üzücü bir öykü bu...”

“Nedir söz konusu olan?”

“Senin o Prens edepsizi on beş gün önce beni pek sinirlendirdi; hâlâ öfkemden kuduruyorum...”

“Nasıl? Onunla hâlâ ilişkini kesmedin mi, görüşüyor musun onunla?”

“Hah, tamam işte, sen de hemen ‘nasıl’larla başladın, sanki önemli bir şeyler olmuş gibi! Tıpkı benim Aleksandra Semyonovna’ya ve bütün o çekilmez kadınlara benziyorsun sen de... Kadınlara hiç tahammülüm yoktur!... Bir karga ölse, hemen ‘Neden? Nasıl?’ diye başlarlar!”

“Kızma canım!”

“Kızdığım falan yok, ama her şeyi gerçek yüzüyle görmeli, büyütüp abartmadan... Hepsi bu işte.”

Sanki hâlâ bana kızıyormuş gibi, bir süre sustu. Ben de sessizliğini bozmadım.

“Bak dinle beni kardeş,” diye sözlerini sürdürdü. “Yeni bir izin üzerine düştüm... Ya da daha doğrusu izin üzerine düşmedim, çünkü iz falan yok, ama bana öyle geldi ki... kimi düşüncelerden, gözlemlerden... Nelly’nin... ne bileyim... belki de Prens’in... Kısacası, Nelly’nin belki de Prens’in yasal kızı olduğu sonucuna vardım.”

“Ne diyorsun?”

“İyi işte gene dırdırılanmaya başladı: ‘Ne diyorsun!’ Gerçekten de, bu insanlarla konuşmanın olanağı yok!” diye haykırdı öfkeyle elini sallayarak. “Sana olumlu bir şey söyledim mi şaşkın? Nelly’nin Prens’in *yasal* kızı olduğu *kanıtlandı* dedim mi? Söyledim mi, söylemedim mi?”

Ben de fena halde heyecanlanarak sözünü kestim:

“Beni dinle azizim: Tanrı aşkına, avaz avaz bağıracağına, ne demek istediğini açıkça anlat. Emin ol, ne demek istediğini anlarım o zaman. Ama, bunun ne kadar önemli olduğunu düşün ve sonuçlarının...”

“Sonuçlarmış, peki neyin sonuçları? Hani kanıtları? Nerede? İşler böyle yürütülmez, şu anda sana gizli kalmak koşuluyla anlatıyorum bunları. Bu konuya neden değindiğimi sana ilerde anlatırım. Öyle gerekiyordu.

Çeneni tut ve dinle, bütün bunların bir giz olduğunu da sakın aklından çıkarma... Şimdi beni iyi dinle: Bu kış, Smith ölmezden önce, Prens Varşova’dan döner dönmez, bu işin peşini kurcaladı. Daha doğrusu, bu işi zaten daha çok uzun zamandır, ta geçen yıldan beri kurcalıyordu. Ama, o zaman başka amacı vardı, şimdiyse büsbütün başka bir amacı var. Önemli olan ipin ucunu yitirmişti. Tam on üç yıl önce Prens, Smith’in kızını Paris’te yüz üstü bırakıp kaçmıştı, ama bütün bu süre içinde onu sürekli gözetletmişti. Bugün sözü edilen Henri’yle yaşadığını biliyordu, Nelly’yi dünyaya getirdiğini ve hasta olduğunu biliyordu; kısacası, her şeyi biliyordu ama, ansızın ipin ucunu yitirmişti. Bu da öyle sanıyorum ki, Henri’nin ölümünden sonra olmuştu, Smith’in kızı Petersburg’a doğru yola çıkınca. Rusya’ya hangi ad altında dönmüş olursa olsun, onu Petersburg’da çabucak bulabilirdi. Ama, dışardaki ajanları ona yanlış rapor vermişlerdi: Kadının Güney Almanya’nın uzaktaki küçük bir kentinde yaşadığını bildirmişlerdi Prens’e. Aslında, ajanlar da öyle sanıyorlardı, çünkü bir savsaklama sonucu, onu bir başka kadınla karıştırmışlardı.

Böylece aradan en fazla bir yıl geçmişti. O yıl boyunca, Prens’in içinde kuşkular uyanmıştı: Kimi belirtilerden, o uzak Alman kentinde yaşayan aynı kadın değilmiş gibi gelmişti ona. Öyleyse, Smith’in kızı neredeydi? Birden onun Petersburg’da olabileceğini düşünüyordu; öyle, hiçbir veriye dayanmadan aklına gelivermişti bu. Bu arada, dış ülkelerde bir soruşturma yaptırtıyordu, ikinci bir soruşturmayı da burada başlatmıştı ama, görünüşe göre, resmi bir yola sapmak istemi-

yordu: İşte ben onu böylelikle tanıdım. Beni ona tavsiye etmişlerdi: Benim bu gibi işlere baktığımı, bir amatör olduğumu, falan da, filân...

Ve bu nedenle, bana olayı anlattı; anlattı ama, üstü kapalı biçimde, pek çok yanını karanlıkta bırakarak anlattı, şeytan oğlu şeytan, karanlık ve anlaşılmaz biçimde, içinden çıkılmaz biçimde. Şaşıırıyordu, sözlerini yineliyordu, olayları aynı anda çeşitli açılardan gösteriyordu... Eh, azizim, insan istediği kadar hile yapsın, kurnaz davransın, her şeyi gizleyebilmesi olanaksızdır, bilinen bir şeydir bu! Ben buna körü körüne, ruhumun bütün safiyetiyle atıldım; kısacası, bir köle gibi ona bağlıydım; ama kesin olarak ve bir doğa yasası uyarınca (çünkü bu bir doğa yasasıdır) kabul ettiğim bir kurala göre, şöyle düşündüm: Birincisi, bana sözü edilen olayın gerçekten aslı astarı var mı? İkincisi de, acaba bu işin altında başka bir iş mi yatıyordu? Çünkü, bu ikinci durumda, o şair beyninle senin de anlayacağın gibi, beni dolandırmış oluyordu: Gerçekten de, diyelim ki bu işlerden birinin değeri bir ruble, öbürünün de dört ruble, dört ruble edeni bir rubleye yapmakla aptallık etmiş olurum.

Böylece, işi derinleştirmeye, araştırmaya başladım ve yavaş yavaş değişik ipuçları yakaladım, çeşitli izlere rastladım: Bunlardan birini onun aracılığıyla buldum, öbürünü olaya tümüyle yabancı birinden öğrendim, üçüncüsünü sırf kendi zekâmla yakaladım. Böyle davranmayı nasıl akıl ettiğimi soracak olursan, sana yalnızca şu yanıtı verebilirim: Prens o kadar telaşlanıyor, öyle kaygılı, tedirgin görünüyordu ki, adamın o hali bende kuşku uyandırdı. Çünkü aslında, çekinecek, korkacak ne vardı ki? Bir kızı babasından kaçırmış, kız hamile kalmış, Prens de onu yüzüstü bırakmıştı. Bunda pek o kadar şaşılacak bir şey yoktu! Sevimli bir muziplikti, hepsi bu kadar. Prens gibi bir adam bu kadarcık şey için korkmazdı, değil mi ya... Oysa, adam gerçekten korkuyordu... Bu nedenle, içimde kuşkular belirdi. Henri aracılığıyla çok ilginç izler buldum. Henri, elbette ki ölmüştü ama, şimdi burada, Petersburg'da bir

fırıncıyla evli bulunan bir teyze kızı, eskiden deliler gibi ona aşıkmiş ve hiç farkında olmadan sekiz çocuk sahibi olduğu o şişko fırıncısına karşın tam on beş yıl Henri'yi sevmeyi sürdürmüş. Evet, dediğim gibi, bu teyze kızı, tarafımdan çevrilen çeşitli ve sayısız dolaplardan sonra, bana çok önemli bir olguyu açıkladı. Alman geleneği uyarınca, Henri onunla mektuplaşıyor, güncesini ona gönderiyordu; Henri ölümünden az önce ona kimi kâğıtlar göndermiş. Aptal kadın, bu kâğıtların önemini anlamıyordu, o sadece *Mein Lieber Augustin, Wieland** ve ayışığının sözkonusu olduğu bölümlere karşı duyarlıydı... Ama ben, gereken bilgileri buldum o kâğıtlarda, o mektuplar beni yeni ipucuna götürdü. Bu arada, Bay Smith'in servetini, kızının elinden kapıp kaçtığı sermayeyi öğrendim. Prens'in o parayı kendine mal edip üstüne oturduğunu öğrendim.

Kısacası, çeşitli sözlere, imalara, işnelemelere bakarak, bu mektuplarda işin gerçek yüzünü gördüm. Yani, dediklerime iyi kulak ver Vanya, itiraz götürmez, gerçek hiçbir şey yoktu ortada. O Henri sersemi bilerek gizliyordu ve sadece araştırmalarda bulunuyordu ama, bu araştırmalardan, o bütünün hepsinden benim için tanrısal bir uyum belirdi: Prens, Smith'in kızıyla yasal olarak evlenmişti! Nerede, ne zaman, nasıl, dışarda mı, burada mı, bunu kanıtlayan belgeler neredeydi? Bunları öğrenmenin olanağı yoktu. Sana şu kadarını söyleyeyim Vanya kardeş, öfkeden saçımı başımı yoldum ve aradım, aradım, gece gündüz aradım!

“En sonunda, Smith'i buldum ama, adam ansızın ölüverdi. Onu sağken görmeye vakit bile bulamadım. Sonra, bir rastlantıyla, kendisinden kuşkulandığım bir kadının Vasili-Ostrov'da öldüğünü öğrendim, araştırdım ve... ipucunu yakaladım. Hemen Vasili-Ostrov'a koştum: Anımsıyor musun, o gün karşılaşmıştık hani. O zaman çok şey keşfettim. Sana şu kadarını söyleyeyim ki, o sıralarda Nelly'nin bana çok yardımı dokundu.”

* Bir Alman şairi.

“Bana hak,” diye sözünü kestim, “sence Nelly biliyor mu?...”

“Neyi?”

“Prens’in kızı olduğunu?”

Tatlı tatlı çıkışırcasına bana bakarak:

“Canım, bunu sen bile bildikten sonra,” diye yanıt verdi.

“Düşüncesiz adam, bana böyle boş sorular sormanın âlemi var mı yani? Önemli olan bu değil, Nelly sadece Prens’in kızı değil, aynı zamanda da onun *yasa*’ kızı, anladın mı şimdi?”

“Olacak şey değil bu!” diye haykırdım.

“Başlangıçta ben de senin gibi, ‘olacak şey değil’ diyordum; şimdi bile, kimi zaman ‘olacak şey değil bu!’ diyorum. Ama, gerçek şu ki, *olası* bir durum bu ve hiç kuşku yok *bu böyle işte.*”

“Hayır, Maslobojev, hayır, fazla ileri gidiyorsun,” diye haykırdım. “Nelly Prens’in babası olduğunu bilmediği gibi, gayri meşru çocuk o. Eğer elinde şu kadarcık belge olsa, annesi burada, Petersbug’da karşılaştığı o acımasız yaşantıya nasıl katlanırdı, onca çileyi nasıl çekerdi, ayrıca biricik yavrusunu böyle bir yoksulluk ve kimsesizlik içinde nasıl bırakırdı? Ha, söylesene? Hadi canım sen de, şaka yapıyorsun! Olacak şey değil bu.”

“Bunu ben de düşündüm, bugün bile hâlâ aynı kuşku, aynı kararsızlık karşıma dikiliyor. Ama bu arada, kesin olan bir şey var, o da Smith’in kızı dünyanın en akılsız, en deli kadınıydı. Normal bir insan değildi o. Koşulları düşünsene bir kez; romantizmden başka bir şey değil! Bütün bu tertemiz, kölece hevesler saçma ve çılgınca boyutlara ulaşır. Bu da olmasa; daha başlangıçta, bu akılsız kadın yeryüzünde bir sürü melek, bir çeşit cennet düşlüyordu, deliler gibi âşık oldu; sevdiği adama sınırsız bir güven duydu ve eminim ki, artık kendini sevmediği ve terkettiği için değil de, onun hakkında yarıldığı için, kendisine ihanet edip terk edebilecek *yetenekte* olduğu için, melek bildiği yaratık çamura dönüşüp kendisini kirlettiği, aşağıladığı için aklını oynattı, düpedüz delirdi. Onun

o romantik ve mantıksız ruhu bu değişime katlanamadı. Hep-sinden beteri de ortada bir hakaret vardı: Hangi hakaret anla-dın mı? Kadın o korkusunun, özellikle de gururunun içinde sonsuz bir küçümsemeyle ondan uzaklaştı. Bütün bağlarını kopardı, bütün belgelerini yırttı; onun parasını horgördü, hat-ta bu paranın kendisinin değil de babasının parası olduğunu bile unutarak ona sırt çevirdi, kendini baştan çıkaran adamı ruhunun yüceliğiyle ezmek için, ona bir hırsız gözüyle bak-mak ve bütün ömrünce onu horgörme hakkına sahip olabil-mek için, o parayı toz gibi, çamur gibi reddetti, elinin tersiyle geri itti. Hatta o sıralarda onun karısı olarak tanınmayı onur-suzluk saydığını söylemiş olmalıdır. Bizde boşanmak yoktur ama, onlar *de facto* boşandılar; bundan sonra o kadın nasıl onun desteğini isteyebilirdi? O deli kadının ölüm döşeğinde Nelly'ye neler söylediklerini anımsa hele: 'Sakın onların yanı-na gitme, çalış, öl geber ama, sakın onların yanına gitme. *Seni çağırın her kim olursa olsun sakın gitme*', diyordu. Demek ki hâlâ birisinin kızını *çağıracağını* ve *onu çağırını* horgörüsüyle ezerek, bir kez daha öç alma fırsatını bulacağını umuyordu. Kısacası, ekmek yerine, öç alma düşleriyle besleniyordu.

Nelly bana pek çok bilgi sağladı. Hâlâ arada sırada ondan bilgi kırıntıları koparıyorum. Evet, annesi hastaydı, veremdi; bu hastalık alınganlığı ve her çeşit öfkeyi herhangi başka bir hastalıktan daha fazla geliştirir. Ama, Bubnova'nın dedikodu-cu kiracılarının birinden kesin olarak öğrendiğıme göre, ka-dın Prens'e mektup yazmış: Evet efendim, Prens'in kendisi-ne..."

"Doğru mu bu? Mektup gitmiş mi?" diye haykırdım sa-bırsızlıkla.

"İşte ben de gidip gitmediğini bilmiyorum. Bir gün, Smith'in kızı o sözkonusu kadınla anlaşmıştı. Bubnova'nın evindeki o paskalya yumurtası gibi boyalı kızı anımsıyor mu-sun? şimdi onu bir ıslahevine koydular; mektubu onunla göndermek istiyordu. Mektubu yazmış ama, kıza bırakmamış, geri almış; ölümünden üç hafta önce olmuş bu iş..."

Çok anlamlı bir olay bu: Eğer onu göndermeye karar ver-diyse, kızıdan geri almasının önemi yok, başka bir sefer gön-dermiş olabilir. Ama, gönderip göndermediğini bilmiyorum; göndermediği varsayımını kabul etmek zorundayız, çünkü Prens onun Petersburg'a dönmüş olduğunu ancak ölümünden sonra öğrenebildi. Kimbilir buna ne kadar sevinmiştir, adamın etekleri zil çalmıştır!”

“Evet, Alyoşa'nın onu pek sevindiren bir mektuptan bana söz ettiğini anımsıyorum, ama daha yeni oldu bu, en fazla iki ay önceydi. İyi ama, sonra, sonra ne olacak? Prens'i ne yap-mayı düşünüyorsun?”

“Ben mi? Bak dinle: Vicdanen kesinlikle inanıyorum ama, elimde gerçek bir belge, bir kanıt yok, o kadar çırpınıp di-dinmeme karşın hiçbir şey bulamadım. Durum çok kritik. Dış ülkelerde araştırmalar yapmalı ama, nerede yapmalı? Bunu hiç kimse bilmiyor. Elbette ki, dövüşmek zorunda kalacağımı, onu sadece araştırmalarla korkutabileceğimi, gerçekte bildi-gimden daha fazlasını bilirmiş gibi yapmam gerektiğini anla-dım...”

“Eee, sonra?”

“Adam tuzığa düşmedi ama, bir yandan da pek korktu, öyle ki bugün bile hâlâ korkudan tır tır titriyor. Onunla bir-kaç görüşmemiz oldu: Öyle dokunaklı bir hal takınıyordu ki! Bir keresinde, dostça, sözde her şeyi kendiliğinden anlatmaya başladı. *Her şeyi* bildiğimi sandığı sıralardaydı bu. İyi konuşuyordu, duygulu, içtenlikli görünüyordu. Elbette ki, hiç uta-nıp sıkılmadan yalan söylüyordu. Benden ne kadar korktuğu-nu bundan anladım.

Bir süre, onun önünde, hile yaparmış, kurnazlık taslarmış gibi görünen aptalların en aptalı gibi rol yaptım. Onu kor-kutmakta mahsustan beceriksizlik yaptım; ardından da isteye isteye kaba sözler söyledim, ona gözdağı vermeye başladım, bütün bunları beni sersem sanıp da dilinin altındakini çıkar-ması için yaptım. Ama anladı namussuz! İkincisinde, zil zur-na sarhoş gibi yaptım, buna kanmadı. Şeytan gibi kurnaz! Hiç

aklın alıyor mu bunu Vanya: Benden ne dereceye kadar korktuğunu bilmem gerekiyordu, ikincisi de, gerçekte bildiğimden daha fazlasını sezdirmeliydim ona...”

“Peki, bu iş nasıl sona erdi?”

“Hiçbir sona erişmedi ki. Elimde belge olması gerekirdi, oysa yoktu. Onun bütün gördüğü, benim bir rezalet çıkarabileceğimdi; onun korktuğu tek şey bu, üstelik de burada dostlar edinmeye başladı. Evleneceğini biliyorsun, değil mi?”

“Hayır...”

“Gelecek yıl evleniyor! Daha bir yıl önceden göz koymuştu; nişanlısı o zaman on dört yaşındaydı, şimdi on beş yaşında; öyle sanıyorum ki, zavallı yavrucak, hâlâ okul önlüğü giyiyor! Anasının babasının sevinçten etekleri zil çalıyor! Karısının ölmesini ne kadar istiyordu, anlıyorsun ya, tam zamanında yetiştirdi bu! Bir generalin kızı, çok parası var, etek dolusu parası var kızın! Sen de, ben de böyle bir evlilik yapamayız hiç...”

Maslobojev sonra da masanın üzerine bir yumruk indirerek:

“Asıl kendimi hiç bağışlayamayacağım bir şey var,” diye haykırdı. “O namussuz alçak... on beş gün önce allem edip kallem edip beni gene kandırdı, ben aptal da ona kandım!”

“Nasıl oldu bu iş?”

“Elimde *gerçek* hiçbir kanıt olmadığını anladığını gördüm, sonra da, bu iş uzadıkça, benim güçsüzlüğümün daha çabuk farkına varacağını hissediyordum. Ve onun elinden iki bin rubleyi aldım, kabul ettim.”

“Ondan iki bin ruble mi aldın!”

“Hem de gümüş ruble dostum; dişlerimi sıkarak aldım o parayı. Böyle bir iş için, iki bin ruble! Ne alçalma, ne küçük düşme! Sanki adam beni tepeden tırnağa tükrük yağmuruna tutmuş gibi oldum! Bana: ‘Zahmetinizin karşılığını size daha ödemiş değilim Maslobojev,’ dedi; oysa daha önce anlaştığımız gibi bana beş yüz ruble vereli çok zaman olmuştu. ‘Buradan gittiğim için, işte size iki bin ruble; *işimizin* de tümüyle

bittiğini umut ederim,' diye de ekledi. Ben de ona: 'Tümüyle bitti Prens,' diye yanıt verdim, adamın yüzüne bakmaya bile cesaret edemedim, bakarsam suratından: 'Eh neyse, büyük miktarda parayı cebe indirdin ya? Sırf senin gibi bir serseme duyduğum hoşgöründen veriyorum sana bunu!' sözlerini okuyacağımı düşünüyordum! Adamın evinden nasıl çıktım, evime nasıl geldim, anımsamıyorum!"

"Ama, bu alçaklıktır Maslobojev," diye haykırdım. "Bunu Nelly'ye nasıl yaparsın!"

"Benim bu yaptığım sadece alçaklık değil, iğrenç... Hani beni assalar yeridir... Bu... Bu... Bu davranışı niteleyecek söz bulamıyorum!"

"Ulu Tanrım! Ama, hiç değilse, Nelly'nin geleceğini güvence altına alması gerekirdi!"

"Alması gerekirdi, evet! İyi ama, onu nasıl buna zorlayabiliriz? Onu korkutarak mı? Bunun başarıya ulaşması olanaksız: Adamın parasını kabul edip cebe indirdim. Ona verebileceğim bütün korkunun iki bin ruble ettiğini ben, bizzat ben kabul ettim; ben kendi kendime bu fiyatı biçtim! Şimdi onu artık nasıl korkutabiliriz ki?"

"Nelly'nin davasının kaybedilmesi olacak şey mi?" diye haykırdım umutsuzlukla, yüreğim yanarak.

"Dünyada olmaz, asla!" diye haykırdı Maslobojev öfkeyle, tepeden turnağa titredi. "Hayır, bunu böyle geçiştiremem! Hemen işe yeniden, başka bir yönünden başlayacağım Vanya, bunu kafama koydum bir kez! İki bin rubleyi kabul etmiş olmamın ne önemi var ki? Umrumda bile değil. Bu parayı bir hakarete karşılık olarak aldım, çünkü beni dolandırdı, namussuz alçak, demek ki benimle alay etti. Hem beni aldatıyor, hem de benimle alay ediyor. Yoo, hayır, buna dayanamam... Şimdi, sırf Nelly için işe koyulacağım. Kimi gözlemlerden, çözümün onun elinde olduğuna inanıyorum. Nelly *her şeyi* biliyor... Annesi ona her şeyi anlatmıştır. Ateşlendiği sıralarda, kendinden geçtiği anlarda bunu ona anlatmış olmalı. Dertleşecek, içini dökecek kimsesi yoktu, Nelly yanibaşında, elinin altındaydı, içini ona dökmüştür."

Sonra da sevinçten etekleri zil çalarak ellerini ovuşturdu ve:

“Kimbilir, belki de belge bile buluruz,” diye ekledi. “Burarlarda neden dolanıp durduğumu şimdi anladın mı, haa? Önce sana olan dostluğumdan, bunu söylemeye gerek bile yok elbette; ama asıl Nelly’yi incelemek için, üçüncüsü de dostum, istesen de, istemesen de, bana yardım etmek zorundasın, çünkü Nelly üzerinde çok etkin var!...”

“Elbette, yemin ederim ki hiçbir yardımdan kaçınmayacağım,” diye haykırdım. “Maslobojev, inşallah bütün bunları sırf çıkarın için değil de, Nelly için yapacaksınız, hakaretlere uğrayan, ezilen o zavallı öksüz için...”

“Hey Tanrı’nın kulu, kimin çıkarı için çalıştığımı ne düşünüp duruyorsun? Önemli olan amaca ulaşmaktır. Önemli olan, elbette ki küçük kızın mutluluğu, insanlık böyle gerektirir. Ama bu arada bir parça da kendimi düşünürsem, beni kesin olarak mahkûm etme Vanyacığım. Yoksul bir adamım ben, beriki de yoksulları horgörmeye kalkışmasın sakın! Öyle bir dolandırıcıyı kollamam mı gerekir sence?”

Ertesi gün, çiçek şenliğimiz hiç de başarılı olmadı. Nelly’nin hastalığı daha da ağırlaşıyordu, odasından çıkamadı.

Bir daha o odadan hiç çıkamayacaktı.

On beş gün sonra öldü. İki hafta süren o can çekişme sırasında, bir kez bile kendine gelememi, o garip hayallerinden kurtulamadı. Akıl dengesi bozulmuşa benziyordu. Ölünceye kadar, büyükbabasının kendisini çağırdığına, hemen yanına gitmediği için kendisine kızarak bastonunu yere vurduğuna ve ekmekle tütün alabilmek amacıyla gelip geçen hayırsever kimselerden sadaka istemesini emrettiğine kesinlikle inandı. Uyurken sık sık ağlamaya başlıyor, uyandığı zaman da annesini gördüğünü söylüyordu.

Arada bir akli başına gelir gibi oluyordu. Odada ikimiz yalnız olduğumuz bir gün, Nelly bana doğru eğildi, sıska, ateşten cayır cayır yanan minicik eliyle elimi yakaladı.

“Vanya,” dedi, “ben ölünce, Nataşa’yla evlen!”

Öyle sanıyorum ki, bu düşünce uzun zamandan beri kafasını kurcalıyordu. Yanıt vermeden gülümsedim. O da gülümsedi ve muzip bir halle, eti kemiğine yapışmış küçük parmağıyla gözdağı vererek beni öptü.

Ölümünden üç gün önce, tadına doyumaz bir yaz akşamıydı; perdeleri çekip, bahçeye bakan odasının penceresini açmalarını istedi. Uzun uzun sık ve gür yeşilliklere, batan güneşe baktı, sonra da bizi yalnız bırakmalarını rica etti.

Herkes dışarı çıkınca, artık son derece zayıf düştüğünden, zor işitilen bir sesle:

“Vanya,” dedi, “yakında, çok yakında öleceğim, beni unutmamanı söylemek istiyordum. Sana anı olarak işte bunu bırakacağım (böyle derken, boynunda haçının yanında asılı duran büyük bir keseyi gösterdi). Annem ölürken bunu bana bıraktı. Ben öldükten sonra bu keseyi açarsın, içindekileri alırsın, ne olduğunu anlamak için okursun. Bugün evdekilere bu keseyi senden başka kimseye vermemelerini söyleyeceğim. Bunun içindekileri okuduktan sonra, *ona* git ve öldüğümü, *onu* asla bağışlamadığımı söyle. Ona bir de kısa bir süre önce İncil’i okuduğumu söyle; orada: ‘Bütün düşmanlarınızı bağışlayın’ deniliyor. Ben bunu okudum, ama gene de *onu bağışlamıyorum*; çünkü ölmeden önce, daha konuşabilecek haldeyken annemin ağzından çıkan son sözler: ‘*Onu lanetliyorum*’ oldu... İşte şimdi ben de *onu* lanetliyorum, kendim için değil, annem yüzünden... Annemin nasıl öldüğünü, Bubnova’nın yanında nasıl yapayalnız kaldığımı anlat ona; beni Bubnova’nın evinde gördüğünü anlat ona, her şeyi, her şeyi anlat, onun evine gitmektense, Bubnova’nın yanında kalmayı kat kat yeğlediğimi de söyle ona...”

Bunları söylerken, Nelly sapsarı kesildi; gözleri çıkmak çakmaktı, yüreciği öyle şiddetle çarpmaya başlamıştı ki, yastıkların üzerine yığıldı, dakikalarca konuşmadan öyle kalamadı. En sonunda zayıf bir sesle:

“Çağır onları da Vanya,” dedi; “onların hepsine veda etmek istiyorum. Elveda Vanya!”

Beni son kez bütün gücüyle sımsıkı kucakladı. Bütün dostlarımız odaya girdi. Yaşlı adam Nelly'nin ölebileceğine bir türlü akıl erdiremiyordu; bu fikri bir türlü kabul edemiyordu. Son ana kadar, bu konuda bizimle kavga etti, Nelly'nin mutlaka iyileşeceğinde ayak diredi. Kaygıdan, üzüntüden adamcağız bir deri bir kemik kalmıştı. Günlerce hatta gecelerce Nelly'nin başucundan ayrılmamıştı. Son geceler, sözcüğün tam anlamıyla gözünü bile kırpmamıştı. Nelly'nin en küçük bir kaprisini, en küçük isteğini yerine getirmek için adeta paralanıyordu, kızın odasından çıktığı zaman da acı acı ağlıyordu. Ama, bir dakika sonra, yeniden umutlanmaya, çocuğun gene eski sağlığına kavuşacağını söylemeye başlıyordu. Nelly'nin odasını çiçeklerle doldurmuştu. Bir gün ona şahane beyaz ve kırmızı güllerden kocaman bir buket getirdi. Küçük Nelly' sine armağan etmek için gidip onları çok uzaktan satın almıştı... Bütün bunlar çocuğu çok heyecanlandırıyordu. Herkesin kendisine gösterdiği bu içten sevgiye bütün gönlüyle yanıt vermemezlik edemezdi.

O akşam, bize veda ettiği akşam, yaşlı adam bu vedalaşmanın ebedi olmasını istemedi. Nelly ona gülümsüyor ve birlikte geçen o süre içinde neşeli görünmeye çalışıyordu, onunla şakalaşıyor, hatta gülüyordu. Yanından ayrılırken, neredeyse hepimiz umuda kapılmıştık, ama ertesi gün artık hiç konuşmıyordu. İki gün sonra da öldü.

Yaşlı adamın çocuğun küçük tabutunu çiçeklerle süsleyişi, bir deri bir kemik kalmış, cansız yüzünü derin bir üzüntüyle seyredişi, donmuş gülümsemesi, göğsünün üzerinde kavuşturduğu elleri hiç gözümün önünden gitmiyor. Kendi evladına ağlar gibi ağlıyordu Nelly'nin ardından. Nataşa, ben, hepimiz onu avutmaya çalıştık, ama yaşlı adam bir türlü avunmuyordu, Nelly'nin cenazesi kalktıktan sonra ağır şekilde hastalandı.

Anna Andreyevna, Nelly'nin boynundan çıkardığı keseyi bana verdi. Bu kesenin içinde, Nelly'nin annesinin Prens'e yazdığı mektup vardı. Bunu daha çocuğun öldüğü gün oku-

dum. Genç kadın Prens'e lanet ediyor, onu asla bağışlamayacağına, yaşamının son günlerini, Nelly'yi içinde yapayalnız bıraktığı bütün iğrençlikleri anlatıyor ve çocuğu için bir şeyler yapmasını rica ediyordu. "O sizin çocuğunuz," diye yazıyordu, "sizin kızınız, onun *gerçekten kızınız* olduğunu da *biliyorsunuz*. Ben ölünce gelip sizi bulmasını ve bu mektubu size vermesini söyledim ona. Eğer Nelly'yi yüzgeri etmezseniz, sizi belki *yukarda* bağışlayabilirim. Kıyamet günü, Tanrı'nın huzuruna çıkıp, günahlarınızı bağışlaması için yalvarırım. Nelly bu mektubun içindekileri biliyor; yazdıklarımı ona okudum, ona *her şeyi* anlattım, *her şeyi... her şeyi* biliyor..."

Ne var ki, Nelly annesinin son isteğini yerine getirmemişti, her şeyi biliyordu ama, gidip Prens'i aramamış, onunla barışmadan ölmüştü.

Cenazeden sonra, Nataşa'yla birlikte bahçeye çıktım. Sıcak ve aydınlık bir gündü. Bir hafta sonra gidiyorlardı. Nataşa garip gözlerle uzun uzun bana baktı.

"Vanya," dedi, "Vanya, bunların hepsi bir düştü, değil mi?"

"Hangisi düştü?" diye sordum.

"Hepsi," diye yanıt verdi. "Bütün bu geçen yıl. Neden senin mutluluğunu mahvettim?"

Ve gözlerinden:

"Birlikte ebediyen mutlu olabilirdik!" dediğini okudum.

FYODOR MİHAYLOVİÇ

DOSTOYEVSKİ EZİLENLER

Türkçesi
NESRİN ALTINOVA

1861 yılının Ocak ayından başlayarak *Vremya* dergisinde tefrika halinde yayınlandığında, okurların bir sonraki sayıyı büyük heyecanla beklemelerine neden olan *Ezilenler*, hakkındaki olumlu ve olumsuz düşüncelerle dönemin en çok konuşulan, en çok okunan romanlarından biri olmuştur.

Ezilenler, birbirlerinden bağımsızmış gibi görünen fakat roman ilerledikçe birbirine yaklaşan, zamanla iç içe geçen iki kurgudan oluşur. Dostoyevski, ilk kurguyu melodram özellikleriyle donatırken ikinci kurguyu tefrika edilecek bir romana uygun biçimde giz, entrika, ihanet gibi gotik öğelerle bezer.

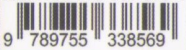
Yazarın on yıllık kürek mahkûmiyetinin ardından yazdığı *Ezilenler*, Dostoyevski dehasının ve başyapıtlarının müjdecisi gibidir. Romanın her bir sayfasında, Dostoyevski'nin dünya edebiyat tarihinin en büyük eserleri olacak romanlarına aralanan kapılarla karşılaşılır.

imge.com.tr

facebook.com/imge.yayinlari
twitter.com/imgekitabevi
instagram.com/imgekitabevi
pinterest.com/imgekitabevi
youtube.com/imgekitabevi
google+ imge@imge.com.tr
imge@imge.com.tr

ISBN 978-975-533-856-9

9 789755 338569